

**PRINTED AT
THE 'CHANDRIKA' PRESS
Madras—1959.**

శ్రీ కాళహస్తీశ్వరాష్టకము.

శా. వావిల్లాహ్వయవంశపావనుఁడు భవ్యప్రజ్ఞఁ డామ్నాయవి
ద్యావిజ్ఞానవిశారదుండు సుగుణోదారుండు సాశీల్యసీ
మావిద్యోతనుఁ డార్యసమైక్యుఁడు రామస్వామివిద్యద్వయం
డావిరూఢతయశోవిశోభితుఁడు పెంపారెడ్ బుధుల్ మెచ్చుగన్.

చ. అలఘునిర్తలప్రతిభుఁ డాబుధవర్యుఁడు సంస్కృతాంధ్రభా
షల బహుకావ్యముల్ దనవిశాలమతిం బరికించి భావమం
జులతఁ దనర్చుకొన్నిటికి సొంపుగ వ్యాఖ్య లొనర్చి యెల్లవా
రలకు సుబోధమై తగఁ గరం బుపకారము నేసె వెండియున్.

చ. శ్రమమునఁ దాళపత్రముల వ్రాసిన చక్కఁగ నొండురీతి గ్రం
థము లలిదుర్లభంబు లయినక బుధు లొందుశ్రమంబు దీర్ప డెం
దమునఁ దలంచి ముద్రణమునక బ్రకటించు ప్రశస్తపుస్తకా
ఘమును గృతోపకారుఁ డయి కాంచెను గీర్తి దిగంతరంబులన్.

ఉ. తత్తనయుం డుపాత్తసముదాత్తనయుండు వివేకకాశలా
యత్తుఁడు వేంకటేశ్వరబుధాహ్వయుఁ డాదృతి విద్య నేర్చి య
త్యుత్తమ మాత్మతాతచరణోద్యమపూరణ మంచు నెంచి తాఁ
జిత్తమునందుఁ దండ్రిక్రియఁ జేయును గ్రంథతతిప్రచారమున్.

శా. వేయున్నూటపదాలు లిచ్చి యతఁ డుద్వేలప్రమోదంబుతో
స్థాయనైత్రి దలిర్ప నన్నుఁ బురికొల్పం బూనితిక నేను నీ
శ్రేయస్సాధన మైనసత్కృతికి సూరిప్రార్థితోద్యోగ మే
యాయాసంబును గూర్చు కౌర సఫలం బౌ నంచు భావించుచున్.

సీ. జగతీగుణపురాణసంఖ్యాతశాలివాహనశకవర్షముల్ సనిన వచ్చు
సాధారణాఖ్యవత్సరమున నాశ్వయుజాభిధమాసంబునందు విజయ
దశమిఁ బ్రారంభించి తగనొక్కయేటనీభాగవతం బాంధ్రభాషగద్య
మయముగా రచియించిమాన్యవిద్యత్కవికరుణారసస్ఫూర్తిగలుగు

తే.గీ. మదిని శ్రీవేణుగోపాలుపదములందు [కతన
భక్తి నర్పణ చేసి సంప్రాప్తజన్మ
ఫలుఁడ నైతిని పండితప్రవరులార
తప్పు లిం దున్న మన్నించి దయను గనుఁడు.

శ్రీ రస్తు విషయ సూచిక

ప్రథమ స్కంధము

విషయము.	పుట.
శ్రీమద్భాగవతకథాప్రారంభము	2
నూతుఁడు భాగవతముం జెప్పఁ బూని శుకాదుల స్తుతించుట	4
నూతుఁడు శౌనకాదిమనుల ప్రశ్న మభినందించి భాగవతకథాప్రశంస చేయుట	4
నూతుఁడు శౌనకాదులకు భగవదవతారములు వివరించుట	7
శౌనకాదులు భాగవతకథఁ జెప్పుమని నూతు నడుగుట	12
నూతుఁడు శౌనకాదులకు భాగవతరచనానిమిత్తముఁ జెప్పఁ బూనుట	13
వ్యాసునొద్దకు నారదుఁడు వచ్చుట	15
నారదుఁడు భాగవతము రచించు మని వ్యాసునకుఁ జెప్పుట	16
నారదుఁడు వ్యాసునకుఁ దనపూర్వజన్త చరిత్రము చెప్పఁబూనుట	18
నారదుఁడు వ్యాసున కాత్మమాతృవియోగంబు చెప్పుట	20
నారదుఁడు ప్రవ్రజకుండై శ్రీహరిం గాంచుట	20
శ్రీహరి నారదునకుఁ బ్రతివచనంబులు పలుకుట	21
వేదవ్యాసుఁడు శ్రీమద్భాగవతపురాణము రచించుట	23
నిద్రించు ద్రౌపదీయదులఁ జంపిన యశ్వత్థామ వరునుఁడు దణుముట	24
అశ్వత్థామ బ్రహ్మశిరోఽస్త్రం బేయుట	24
అరునుఁడు బ్రహ్మస్త్ర మేసి యశ్వత్థామ బ్రహ్మశిరోఽస్త్ర ముడిగించుట	25
అశ్వత్థామబంధనంబు విడువు మని ద్రౌపది యరునునకుఁ జెప్పుట	26
అరునుఁడు శిరోమణిని గొని ద్రాణిని విడిపించుట	27
కృష్ణుఁ డశ్వత్థామాస్త్రమునఁ గాలకుండ నుత్తరాగర్భము రక్షించుట	28
కుంతీదేవి శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట	29
ధర్మరాజు ధర్మజ్ఞానార్థము శరతల్పగతుఁ డగుభీష్మనొద్దకుఁ జనుట	32
భీష్ముఁడు ధర్మజ్ఞ నూరార్చి నానాధర్మములఁ జెప్పుట	33
భీష్ముఁడు దేహత్యాగమునకు నిశ్చయించుట	35
భీష్ముఁడు శ్రీకృష్ణునిఁ బ్రస్తుతించి ధ్యానించుట	36

విషయము.

పుట.

ధర్మరాజురాజ్యపాతనమునందు ధర్మము వర్ణింపబడుట	89
శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకకుఁ దబిరించుట	89
కౌరవపురస్థితి కృష్ణునినామం బుగ్గడించుట	40
శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకానగరముఁ జొచ్చుట	42
ద్వారకాపురవాసులు శ్రీకృష్ణుం బ్రశంసించుట	43
వసుదేవాదులు శ్రీకృష్ణు నెదుర్కొని పురమునఁ దోడ్పెట్టుట	44
శ్రీకృష్ణుడు నగరసొచ్చుట	45
నూతుని బరీక్షిచ్చురిత్రంబు చెప్ప మని శౌనకం దడుగుట	46
నూతుఁడు పరీక్షిజనాదిచరిత్రంబు చెప్పుట	47
జోన్ములు ధర్మరాజునకుఁ బరీక్షితుగుణములు చెప్పుట	48
తీర్థయాత్ర చేసి వచ్చినవిదురునితో ధర్మరాజు సంభాషించుట	49
విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రనకుఁ గాలగతి చెప్పి విరక్తి బోధించుట	51
ధర్మరాజు ప్రవజితుఁడైనధృతరాష్ట్రుని గాంధారినిఁ గానక చింతిల్లుట	52
ధర్మరాజు నారదునివలన ధృతరాష్ట్రుని ప్రవర్తనం చెఱుంగుట	53
ధర్మరాజు కృష్ణనిర్యాణసూచకోత్పాతములం గనుట	55
అర్జునుఁడు హరినిర్యాణానంతరము కరిపురికి వచ్చుట	57
అర్జునుఁడు ధర్మరాజునకుఁ గృష్ణనిర్యాణంబు చెప్పుట	59
ధర్మరాజు తమ్ములతో మహాప్రస్థానంబు చేయుట	62
పరీక్షిత్తహారాజు రాజ్యంబు సేయుట	64
పరీక్షిత్తహారాజు కలిని నిగ్రహించుటఁ జెప్పఁ బూనుట	65
ధర్మదేవతకు భూదేవికిం గలిగినసంవాదము	66
పరీక్షిత్తురపతి కలి నధిక్షేపించి ధర్మదేవతను భూదేవి నూరార్చుట	68
పరీక్షిత్తుపాలుఁడు కలిని నిగ్రహించుట	70
నూతుఁడు శౌనకాదులకుఁ బరీక్షితుమహిమ చెప్పుట	71
శౌనకాదులు భాగవతపురాణము చెప్ప మని నూతు నడుగుట	72
నూతుఁడు మునులఁ బ్రశంసించి పారీక్షిత్ భాగవతంబు చెప్పఁబూనుట	73
శమికునుకుఁ దగుకృంగి పరీక్షితునకు కాప మిచ్చుట	74
శమికుఁడు పరీక్షితునకు కాపమిచ్చినకొడుకును నిందించుట	75
పరీక్షితు మునికాప మెఱిగి ప్రాయోపవిష్టుఁ డగుట	76
విష్ణుకథలఁ జెప్పఁ డని పరీక్షితు మునుల నడుగుట	77
ఘానులు ప్రాయోపవిష్టుఁడైనపరీక్షితును బ్రశంసించుట	78

విషయము.

పుట.

శ్రీ శుకయోగి పరీక్షితునొద్దకు వచ్చుట
పరీక్షితు శుకయోగిని గర్తవ్యవిచారం బడుగుట

79

80

ద్వి తీ య స్కంధము

శుకుఁడు పరీక్షితునకు భాగవతము చెప్పుదు నని చెప్పుట	82
శుకుఁడు పరీక్షితునకు స్థూలధారణాక్రమంబు చెప్పుట	83
శుకుఁడు పరీక్షితునకు విరాట్పురుషునవయవకల్పన చెప్పుట	84
శుకుఁడు పరీక్షితునకు ధారణాయోగంబు చెప్పుట	86
శుకుఁడు పరీక్షితునకు ధారణాతత్వణంబు వివరించుట	87
శుకుఁడు పరీక్షితున కర్చిరాదిగతి చెప్పుట	89
శుకుఁడు పరీక్షితునకు విష్ణుపదప్రాప్త్యపాయము చెప్పుట	90
శుకుఁడు పరీక్షితునకుఁ గామ్యాపాసనలఁ జెప్పుట	92
శౌనకుఁడు హరిభక్తిఁ బ్రకంశించుచుఁ దద్విషయము నూతు నడుగుట	93
హరి ప్రకృతిగుణముల నెట్లు గొనునని పరీక్షితు శుకు నడుగుట	94
శుకుఁడు త్తరము చెప్పఁ బూని నారాయణునకు మ్రొక్కుట	95
శుకుఁడు బ్రహ్మనారదసంవాదంబు చెప్పఁ బూనుట	97
బ్రహ్మ నారదునకుఁ దత్త్వము చెప్పఁ బూనుట	98
బ్రహ్మ నారదునకు సృష్టిప్రకారము చెప్పఁ బూనుట	99
విరాట్పురుషునవయవముల నింద్రియాద్యుత్పత్తిప్రకారము	101
నానాలోకభోగవివరణప్రకారము	108
బ్రహ్మ తా నీశ్వరావయవముల నే యజ్ఞముఁ జేయుట చెప్పుట	108
హరిలీలావతార ప్రస్తావప్రకారము	105
బ్రహ్మ నారదునకు హరిలీలావతారముల వివరించుట	106
శ్రీకృష్ణావతారలీలానిరూపణము	110
బ్రహ్మ నారదునకుఁ దక్కినయవతారములఁ జెప్పుట	112
విష్ణుతత్త్వమాయామహిమానువర్ణనము	118
హరితత్త్వముగుణించియుఁ గాలాదుగుణించియుఁ బరీక్షితు శుకు నడుగుట	115
శుకుఁడు పరీక్షితునకు జీవేశ్వరతత్త్వముఁ జెప్పుట	118
బ్రహ్మ తపస్సుచేయుట	118
హరి చతుర్ముఖునితపస్సునకు మెచ్చి శ్రీబైకుంఠము చూపుట	119
బ్రహ్మ శ్రీవిష్ణుదేవుని దర్శించుట	120
బ్రహ్మజేవుఁడు తత్త్వార్థంబు శ్రీహరి నడుగుట	121

విషయము.

పుట.

భగవంతుడు బ్రహ్మ భాగవతం బుపదేశించుట	122
కుమారుడు పరీక్షితునకు భాగవతసంప్రదాయము చెప్పుట	123
కుమారుడు పరీక్షితునకు దశలక్షణముల వివరించుట	123
కుమారుడు పరీక్షితునకు సృష్టి ప్రకారము చెప్పుట	125
కర్మ గతివిచిత్రత్వ ప్రతిపాదనము	128

తృతీయ స్కంధము

విదురుడు కరిపురము విడిచి తీరయాత్ర చేయుట	131
విదురుడు తెరువున నుదవుం గనుట	132
విదురుడు దుదవునిఁ దమహరికళలం బడుగుట	133
ఉదవుడు శ్రీకృష్ణనిర్యాణమునకు చింతిల్లుట	135
ఉదవుడు విదురునకుఁ గృష్ణనిర్యాణము చెప్పుట	136
ఉదవుడు విదురునకుఁ గృష్ణచరిత్రసంగ్రహము చెప్పుట	138
ఉదవుడు కృష్ణనియదుక్షయోపాయచింతనము చెప్పుట	141
ఉదవుడు విదురునకు యదుక్షయంబుఁ గృష్ణనిర్యాణమును నూచించుట	142
ఉదవుడు విదురుని పీడుకొని బదరికారణమున కరుగుట	144
విదురుడు గంగాతీరమున మైత్రేయుం గాంచుట	145
విదురుడు మైత్రేయుని నాత్మతత్త్వవిషయం బడుగుట	146
మైత్రేయుడు విదురునకు సృష్టి ప్రకారము చెప్పఁబూనుట	148
జీవతలు సృష్టికర్త గానక హరిం జేర నరిగి నులించుట	150
ఈశ్వరాజేశమున మహదాదులు విరాటసృష్టి చేయుట	151
విదురప్రశ్నోత్తరముగా మైత్రేయుడు జీవున కవిద్యాబంధాదులఁ జెప్పుట	154
విదురుడు మైత్రేయుని వివిధ ప్రశ్న లడుగుట	155
మైత్రేయుడు విదురునకు భాగవతపురాణము చెప్పఁబూనుట	157
మైత్రేయుడు విదురునకు హిరణ్యగర్భజన్మాదులఁ జెప్పుట	158
బ్రహ్మదేవుడు నారాయణుని నులించుట	160
భగవంతుడు బ్రహ్మ బ్రహ్మయై సంభాషించుట	163
మైత్రేయుడు విదురునకుఁ గాలసామాన్యలక్షణము బ్రాకృతాదిసర్గములనుం జెప్పుట	165
మైత్రేయుడు విదురునకుఁ గాలవిశేషలక్షణము చెప్పుట	168
మైత్రేయుడు విదురునకు యుగాదిలక్షణము చెప్పుట	170
మైత్రేయుడు విదురునకు సనకాదిసృష్టి చెప్పుట	172
మైత్రేయుడు బ్రహ్మముఖముల వేదాదులసృష్టి చెప్పుట	175

విషయము.	పుట.
మైత్రేయుఁడు స్వాయంభువమనుసృష్టి చెప్పట	176
హరి వరాహవతారమున భూమి నుద్ధరించుట	178
బ్రహ్మదులు వరాహమూర్తి యగుహరిం బ్రస్తుతించుట	180
హిరణ్యాక్షసంహారకథాప్రారంభము	181
దితి కశ్యపప్రజాపతిం బుత్రార్థముపసర్పించుట	182
దితిగర్భమున రాక్షసులు జనింతు రని కశ్యపుఁడు చెప్పట	184
దితిగర్భమువలనఁ గ్రమ్మినచీకటి వలికి సురలు బ్రహ్మ నివేదించుట	185
బ్రహ్మ హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపులజన్మ కారణంబు చెప్పట	186
సనకాదులు వైకుంఠ ద్వారపాలకుల శపించుట	188
దానారికుల శపించుసనకాదులకు హరి సన్నిధి చేయుట	189
సనకాదులు సాక్షాత్కరించినహరిం బ్రస్తుతించుట	190
భగవంతుఁడు సనకాదిమనుల నూరార్చుట	191
సనకాదులు నారాయణునకు విజ్ఞాపనం బొనర్చుట	192
జయవిజయు లసురులై దితిగర్భంబునం బుట్టిన నుత్పతములు దోచుట	194
కశ్యపుఁడు వారికి హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపు నామము లిడుట	195
హిరణ్యాక్షుఁడు రసాతలమున వరాహమూర్తి నెదిరించుట	197
వరాహమూర్తి హిరణ్యాక్షుని మార్కొనుట	198
వరాహమూర్తి యగుహరియు హిరణ్యాక్షుఁడును బోరుట	199
వరాహమూర్తి హిరణ్యాక్షుని సంహరించుట	201
మైత్రేయుఁడు విదురునకు సృష్టి సంగ్రహముగఁ దలపించుట	203
కర్దమప్రజాపతి తపస్సుచేసి హరిం గని కొర్కులడుగుట	206
నారాయణుఁడు కర్దమునకుఁ గోర్కులిచ్చుట	207
స్వాయంభువుఁడు దేవహూతిఁ దోడ్కొని కర్దమనొద్దకు వచ్చుట	208
స్వాయంభువుఁడు దేవహూతిం బెండ్లి యగు మని కర్దముని వేడుట	209
కర్దముఁడు మనువు త్రి యగుదేవహూతిం బెండ్లి యగుట	21
దేవహూతి పాతివ్రత్యమునఁ గర్దమం గొలుచుట	211
దేవహూతి కర్దమునితోఁ గామగమనవిమానమునఁ గ్రీడించుట	211
దేవహూతికిఁ గలదు లగుతొమ్మండ్రుగురుకుఁతులు జనించుట	21
దేవహూతిగర్భమునఁ గవీలాచార్యుఁ డవతరించుట	21
కర్దముఁడు కవీలుననుజ్ఞఁ బొంది ప్రవచించి ముక్తిఁ గనుట	21
కవీలదేవహూతిసంవాదప్రారంభము	22

విషయము	పుట.
కపిలుఁడు దేవహూతి కధ్యాత్త విద్య చెప్పఁ బూనుట	220
కపిలుఁడు దేవహూతికి భక్తియోగంబు చెప్పట	222
కపిలుఁడు దేవహూతికి దత్తవల్లభము చెప్పట	223
కపిలుఁడు దేవహూతికి బ్రక్కతిపురుషవివేకంబు చెప్పట	228
తత్త్వజ్ఞానమున ముక్తి గలుగని కపిలుఁడు దేవహూతికి జెప్పట	280
కపిలుఁడు దేవహూతి కష్టయోగము జెప్పట	281
కపిలుఁడు దేవహూతికి భక్తియోగ భేదముల వివరించుట	285
కపిలుఁడు దేవహూతికి గాలలక్షణంబు చెప్పట	287
కపిలుఁడు దేవహూతికి సంసారిజనులక్షణము చెప్పట	288
కపిలుఁడు దేవహూతికి జీవునిగర్భవాసగతి చెప్పట	241
గర్భస్థజీవుఁడు పరమేశ్వరుం బ్రస్తుతించుట	242
కపిలుఁడు జీవదుఃఖనిరూపణంబుగా స్త్రీ సంగముం దూఱుట	248
కపిలుఁడు దేవహూతికి గర్త ఫలగతుల జెప్పట	245
దేవహూతి తత్త్వశ్రవణాంతమున గపిలుం బ్రస్తుతించుట	248
దేవహూతి కపిలోపదేశమున జీవన్ముక్తి గాంచుట	249

చతుర్థ స్కంధము

మైత్రేయుఁడు విదురునకు మనువుత్రికలవంశముల జెప్పఁ దొడఁగుట	252
మైత్రేయుఁడు విదురునకు గర్దమదుహితృసంతతి చెప్పట	258
మైత్రేయుఁడు విదురునకు నరనారాయణజన్తంబు చెప్పట	255
మైత్రేయుఁడు విదురునకు శివకృతదత్తమఖధ్వంసము చెప్పఁ దొడఁగుట	256
సతీదేవి దక్షయజ్ఞమునకుఁ బోవ శివుననుమతి వేడుట	258
సతీదేవి దక్షయజ్ఞమున నవమానితయై జేహముఁ ద్యజించుట	260
ఈశ్వరుఁడలిగి దక్షమఖధ్వంసము చేయుట	264
బ్రహ్మదులు దక్షాదిజీవసార్థంబు శివుం బ్రార్థించుట	266
శివుఁడు సంతృప్తుడై దక్షదుల ననుగ్రహించి యజ్ఞపూర్తి చేయుట	269
దక్షయజ్ఞమునఁ బ్రత్యక్షం బైనవారిని దక్షదులు స్తుతించుట	270
మైత్రేయుఁడు విదురునకు మనువుత్రిసంతతి జెప్పఁ బూనుట	275
సపత్నీవచనమున నలిగి ధుర్వుఁడు తల్లి పంపునఁ దపమునకుఁ బోవుట	276
నారదుఁడు ధుర్వునకుఁ దపోయోగం బుపదేశించుట	278
ఉత్తానపాదుఁడు నారదునివలన ధుర్వునికపశ్చర్య యొలుంగుట	279

విషయము.	పుట.
ధృవుఁడు తపస్సు చేసి హరిసాక్షాత్కారంబుఁ గనుట	279
ధృవుఁడు హరిస్తోత్రము నేయుట	281
ధృవుఁడు విష్ణుప్రసాదంబు వడసి మగిడి పురమున కరుగుట	283
ధృవుఁడు తండ్రితోఁ బురముఁ బ్రవేశించుట	284
ధృవుఁడు రాజ్యాభిషేకముఁ బొందుట	285
తనతమ్మని జంపినగుహ్యకాదులను ధృవుఁడు సమరమున గెల్పుట	286
మనువు ధృవుని యుద్ధ ముడుగు మని చెప్పట	288
ధృవుఁడు మనువచనమునఁ బో రుడిగి కుబేరుచెల్లి చేసి రాజ్య మేలుట	290
ధృవుఁడు విష్ణుదూతలు చెచ్చినవిమానమున నున్నతపద మారోపించుట	291
మైత్రేయుఁడు విదురునకు ధృవువంశ ప్రవృత్తనము చెప్పట	294
అంగుఁడు పుత్రేష్ఠి చేసి వేనుఁ డనుపుత్రుం బడయుట	296
వేనుఁడు రాజై ధర్మ విరోధంబుఁ జేయుట	298
దుష్టుఁ డగువేనుని మునులు హుంకారములం జంపుట	300
వేనభుజనుధనంబునఁ బృథుచక్రవర్తి పత్నితోడ నుదయించుట	301
పృథుచక్రవర్తి రాజ్యాభిషిక్తుం డగుట	301
నూతప్రభృతులు మునిచోదితులై పృథుని ప్రస్తుతించుట	303
పృథుఁడు ప్రజల కన్నముఁ గూర్చి గోరూపధారిణి యగుధరణిం దఱుముట	305
భూదేవి తన్నుఁ దఱుముచున్నపృథునిఁ బ్రస్తుతించుట	307
పృథుచక్రవర్తి గోరూపము ధరించినభూమియం దోషధిమయక్షీరము పితుకుట	308
పృథుచక్రవర్తి యశ్వమేధములు చేయుట	310
పృథుచక్రవర్తి నూతనయశ్వమేధముగుఱుము నిండ్రుఁడు హరించుట	311
బ్రహ్మ వచ్చి యశ్వహారి యైనయింద్రుం జంపవల దని పృథుని వారించుట	312
ఇంద్రవధము మానినపృథునకు హరి ప్రత్యక్షుఁడై హితము బోధించుట	313
పృథుచక్రవర్తి తనకు హిత ముపదేశించినహరితో విన్నవించుట	315
పృథుచక్రవర్తి యజ్ఞ కాలనుండి పురమునకు వచ్చుట	317
పృథుచక్రవర్తి ప్రజలకు ధర్మానుకూలములు చేయుట	318
పృథుచక్రవర్తియొద్దకు సనకాదులు వచ్చుట	322
సనత్కుమారుఁడు పృథుచక్రవర్తి కాత్మతత్త్వము బోధించుట	323
పృథుచక్రవర్తి తపోవనమునకుఁ జని యోగమున సిద్ధిం గనుట	327
పృథుచక్రవర్తివంశ క్రమీనువర్ణనము	330
ప్రచేతనులు శివోపదేశమునఁ దపస్సు చేయుట	331

విషయము.

పుట.

శ్రీ రుద్రగీతాస్తోత్రము

332

పురంజనోపాఖ్యానప్రారంభము

336

నారదుఁడు పురంజనోపాఖ్యానసంకేతములు వివరించుట

348

నారదుఁడు ప్రాచీనబర్హికిఁ గర్తృ విషయసంకలనము దీర్చుట

352

ప్రచేతనులు సముద్రమునఁ దపస్సు చేసి వారి నారాధించుట

356

ప్రచేతనులు ప్రత్యక్షమైనవారిం బ్రశ్నించుట

357

ప్రచేతనులు నారదోపదేశమున ముక్తిఁ గాంచుట

359

—

శ్రీ ర మ

శ్రీహయగ్రీవానమః.

శ్రీమదాంధ్రవచనభాగవతము

ప్రథమ స్కంధము

శ్లో. శ్రీమద్దోపాలబాలం తం యశోదానందనందనమ్,
వందే యద్వేణునాదేన బుధాః స్త్రాపుః పరాం ముదమ్.

సీ. ఎవ్వనివలన నీ యెల్లలోకములకు
జన్తాదు లఖిలార్థజాతములను
నయ్యెడు నన్వయవ్యతిరేకముల, నెవ్వఁ
డఖిలజ్ఞుఁ, డాత్మనిత్యప్రకాశుఁ,
డాత్మేచ్ఛ సూరిమోహకమహావేదంబు
రచియించి యొసఁగెను బ్రహ్మ, కాత్మ
మాయాగుణాత్రయోన్నే యసర్గం జేని
యందుఁ దేజోంబుమృద్యుత్వయంబు

తే. మాడ్కి మృష యగు, నాత్మధామముననే స
దానిరస్తకుహకుఁ డెవ్వఁ, డానిరంత
నిత్యసత్యస్వరూపుఁడై నెగడువాని
నాత్మ ధ్యానింతుఁ బరమేశు నాత్మలోన.

చ. పరమమునీంద్రక్షప్త మిది భాగవతం, బిటఁ ద్యక్తకామనా
 స్ఫురదురుధర్మ మొప్పు ననసూయులకుఁ శివదాసతాపని
 ర్హరణము లిచ్చువాస్తవపునప్పరవస్తువు వేద్య, మన్య మే
 ల, రహిని విన్నధన్యులకు లభ్యుఁడు తత్త్వణ మీశ్వరుం డెదన్.

క.. శ్రుతికల్పతరుచ్యుత మా
 తతశుకవక్రొద్ధతామృతద్రవయుతము
 న్నతరసభాగవతఫలము
 మతి నానుఁడు ముక్తిదనుక మహి బుధులారా.

— శ్రీమద్భాగవతకథాప్రారంభము —

శ్రీమహావిష్ణుక్షేత్రంబై పరమపవిత్రం బైననైమిశారణ్యమున
 శౌనకాదిమహామునులు నారాయణప్రాప్త్యర్థము సహస్రసంవత్సర
 దీక్షానియమంబుతో సత్త్రయాగమునకుఁ దొడంగి యొక్కనాఁడు ప్రాతః
 కాలమున నగ్నిహోత్రాదినిత్యకృత్యములెల్ల నెఱవేర్చి విజ్ఞాతనిఖిల
 పురాణార్థజాతుం డైనసూతురోమహర్షణతనుజాతు నుగ్రశ్రవోభిధాన
 విఖ్యాతు నచ్చటికి వచ్చినవానిం గూర్చుండఁ జెప్పి యుచితప్రకారంబున
 సత్కరించి పరమాదరంబు పల్లవింప నిట్లని యడిగిరి. ఓ సాధు
 కేఖరా! పరమవిజ్ఞానప్రగల్భుం డైనపారాశర్యమహామునీంద్రునిప్రసాద
 మునకుఁ బాత్రంబవై యీవు సకలపురాణముల నిలిహాసముల ధర్మ
 శాస్త్రములను వేదాచార్యుం డైనయాకృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రుం
 డును సగుణనిర్గుణబ్రహ్మతత్త్వమునెఱింగిన తక్కినమహర్షులు నెఱింగిన
 వానినెల్లఁ జదివి వానికి లెస్స వ్యాఖ్యానంబొనర్చితివి కావున నప్పారా
 శర్యుప్రసాదమున వానితత్త్వమెల్ల లెస్స తెలియుదువు. ప్రీతిభాజనం
 బైనశిష్యునకు గురువు లత్యంతరహస్య మగునర్థముం గరుణించి బోధిం
 తునుగదా. ఆయాగ్రంథములనెల్ల నీవు ఋజుత్వమున నిశ్చయించినదానిఁ
 బురుషుల కేకాంతశ్రేయోదాయకం బగుదాని మాకు వివరింప నీవు
 దగుదువు. ఈకలియుగమున జనులు తఱచుగ నల్పాయువు లలసులు
 మందమతులు మందభాగ్యులు రోగపీడితులు నగుదురు. నానావిధ
 క్రియాకలాపంబులు ఫలభేదంబులునుం గలుగుకర్మానుష్ఠానభేదంబులు

జానానిధవిభాగములు వినవలసియుండెడు. అయ్యది కలికాలమాగవుల
 శైలయు సశక్త్యం బగుఁ గావున నీబుద్ధివైభవమున వానిలోనెల్ల సార
 మేర్పఱిచి లోకానుగ్రహార్థంబు వివరింపుము. దాని విన్నమాబుద్ధియుఁ
 బ్రసాదంబుఁ జెందు. పౌరాణికాగ్రణీ నీకు మేలయ్యెడు. నీవెటుంగు
 దువుకాదె శ్రీమన్నారాయణుం డేమి సేయఁదలఁచి వసుదేవునకుదేవకీ
 దేవిగర్భమున నవతరించె. నయ్యది వినఁ గోర్ములు క్రేళ్లువాడెడు. మాకు
 సవిస్తరంబుగఁ బ్రతిపాదించుము. ఏమహాత్మునవతారము భూతముల
 క్షేమమునకు సమృద్ధికిని జాలియుండె, నేజగదీశునివ్యనామంబుఁ జెర్పొ
 న్నమాత్రమున నయండు ఘోరసంసారబాధ లెడలు, నేమహానుభావునకు
 భయంబు దాన వెఱచిపఱచు, నేపరమేశ్వరుచరణారవిందముల నాశ్ర
 యించినమును లుపశమసంపన్నులై యవగాహనాదులం బావనత్వంబు
 గలిగించు గంగాజలంబుకంటె నుత్కర్షణంబుఁ గాంతు రన్నమహిమ.
 కాస్తదంబై నిజసేవాపరులకు సన్నిధిమాత్రమునం బవిత్రత్వంబుఁ
 గావింపఁ జాలుదు రట్టిపుణ్యశ్లోక ప్రస్తూయమానకర్తుఁ డగుభగవంతుని
 పావనయశంబును సంసారదుఃఖనిర్మూలనంబు సేయుదానిం జిత్తశుద్ధిఁ
 గోరునరుఁ డెవ్వఁడేని వినక యుపేక్షించునే? కావున నారదాదిమహా
 మునులు కీర్తించినయాదామోదరు నుదారచరిత్రంబుల నతఁడు లీలగా
 భరించిన మూర్తిభేదంబులను శుభావతారకథలనుం దేటపఱుపుము.
 తమమెల్ల నొక్కమాత్ర నడంచుకీర్తిం దేజరిల్లునప్పరమేశ్వరునిక్రమంబు
 వినునెడ మాకెప్పుడుం దనివి దీఱదయ్యెడు. కపటమానుషవేషమునఁ
 బ్రచ్చున్నుండై కేశవుడు రామునితోడఁ గూడి కావించినయతిమాను
 షంబు లైనగోవర్ధనోద్ధరణాది కార్యముల నాకర్ణించురసజ్జులకుఁ బ్రతిపద
 మునందును జవిమీఁదుమిక్కిలి యెసఁగుచుండెడు. కలియుగ ప్రవేశము
 నెఱింగి మేము వైష్ణవం బైనయీపుణ్యక్షేత్రమునందు దీర్ఘ
 సత్త్రినిమిత్తమున హరికథాకర్తనంబునకుఁ గృతజ్ఞులమై యున్నవా
 రము. సత్త్విహారంబై దుస్తరం బైనకలి నలిక్రమింపఁ బూనుమాకు
 సముద్రము దాటువానికి నావికునట్లపోలె నాబ్రహ్మదేవుడు తాన
 నిన్నుఁ జూపె. యోగీశ్వరుడు బ్రహ్మణ్యుడు ధర్మరక్షకుడు నగు
 శ్రీకృష్ణుఁ డిప్పు డియ్యవతారము నుపసంహరించి నిజమర్యాదం గొన్న

పిదప భర్తం బెవ్వని శరణుసొచ్చె నెల్లయు మాకుఁ దెలియఁ జెప్పు
మని నైమిశారణ్యవాసు లగుశౌనకాదిమహామును లడిగిరి.

— నూతుఁడు భాగవతముం జెప్పఁ బూని కుకాదుల స్తుతించుట —

అడుగుటయు నారోమహర్షణనందనుం డమ్మునుల నభినందించి
తదీయప్రశ్నవచనంబులఁ బ్రశంసించి,

ఉ. కృత్యకలాపసన్న్యసనకీవలుఁడై యెటకేని యేగునే
యత్యధినాథుఁ గాంచి విరహాతురతం దగి పుత్రకా యటం
చత్యసరక్తి వ్యాసముని యార్వఁగ యన్తయతః మహీజముల్
ప్రత్యభినాద మిచ్చె నఖిలస్థితుఁ గొల్పెద నమ్మునీంద్రునిన్.

చ. ఆతులనిజప్రభావ మయి, యాగమసారము నై, పురాణసం
హతిని రహస్య మై తనరునాత్మవిచారణతత్త్వదీప మే
యతి కృపవేర్చి సంసృతిమహాతిమిరంబును దాటఁ గోరుపం
డితులకుఁ జూపె నాశుకమునిప్రభుఁ గొల్పెద సద్గురు మదిన్.

క. నారాయణునకు నుత్తమ
పూరుషుఁ డగునరునకుం బ్రభూతేశుభద యశా
భారతికిని మునివతి యగు
పారాశర్యునకు నెఱుంగి పలుకుదు జయమున్.

అని యివ్వధంబునఁ బరమపౌరాణికుండు సమధిగతసమస్తపురా
ణార్థజాతుండు నగునాసూతుండు వందనం బాచరించి నైమిశ
వనంబునందుసత్తయాగదీక్షితులై యధోక్షజకథాప్రశ్నంబు గావించిన
యాశౌనకాదిమహామునులకు శ్రీహరి పరమతత్త్వప్రతిపాదనప్రవణంబై
శ్రోతృజనచిత్తంబులందు విజ్ఞానప్రదీపంబు వెల్లిగించు శ్రీమద్భాగవత
మహాపురాణంబువ్యాఖ్యానంబుఁ గావింపఁ దొడంగి యిట్లనియె.

నూతుఁడు శౌనకాదిమహాప్రశ్న మభినందించి భాగవతకథాప్రశంస చేయుట

మునీంద్రులారా! లోకమంగళం బైనయర్థంబు మీ రడిగితిరి.
ఆత్మప్రసాదము గలిగింపఁజాలిన కృష్ణకథాప్రశ్నంబుకంటె మే లొండు
గలుగునే? ఫలాపేక్ష లేకయు విఘ్నములఁ దవులకయుఁ దనరి చిత్త
మునకుఁ బ్రసన్నత్వంబుఁ గావింపఁ జాలినశ్రవణాదరణాదిరూపం బైన

భగవద్భక్తి జీవితవలనం గలుగు నయ్యదియే పురుషులకుఁ బరమధర్మంబు, అయ్యదియే పరమశ్రేయంబు. భగవంతుఁ డగువాసుదేవునియొడ భక్తియోగము లెన్న ప్రయోగింపఁబడునేని యయ్యది యతిత్యరితం బున సర్వవిషయవైరాగ్యమును శుష్కతర్కములకు గోచరముగాక వేదాంతమాత్రగమ్యం బైనజ్ఞానమునుం గలిగించు. ధర్మమనునది సమ్యక్ గనుష్ఠితంబయ్య భగవత్కథలయొడ నభిరతిం గలిగింపకుండునేని యయ్యది కేవలశ్రమంబకాక ధర్మమనం దగునే? కావున భగవత్కథాభిరతిం గావించునదియే ధర్మముగాని యనిత్యము లగు స్వర్గాదిసుఖములం గావించునది గాదు. హరికథామృతంబుఁ గ్రోలునెడ నెవ్వనికి మనంబు గరఁగకుండు, నానందబాష్పము లురులకుండు, మేను గరుపారకుండు నట్టివానికి వేదాంతగమ్యం బయినయాత్మతత్త్వంబు దూరమున నుండుఁగాని దానిరహస్యము గోచరింపదు. కావున హరిభక్తి సహకృతంబై విరక్తి నాత్మజ్ఞానమును గలిగించునదియే యుత్తమధర్మంబు. ధర్మమున కర్థము, దానికిఁ గామము, దాని కింద్రియప్రీతి, దానం గ్రహ్మణి ధర్మార్థపరంపరయుం గలుగునని యవిద్వాంసులు దలంచినం దలంతురుగాక. మున్ను వివరించిన విరక్తిజ్ఞానజనక మగుభక్తియుక్త ధర్మమున కర్థము ఫలము గానేరదు. మఱియు నట్టిధర్మము నెడఁబాయని యర్థమున కింద్రియప్రీతిలక్షణం బయినకామము ప్రయోజనంబు గాదు. వెండియుఁ గామమున కింద్రియప్రీతియే ఫల మనియుం దలంపరాదు. ప్రాణధారణమాత్రమునకు వలసినంతయే కామము నేవింపవలయుఁ గాని యదియే జన్మమునకుఁ బ్రయోజనం బని యెంచి యెల్లప్పుడు నెల్లవిధముల నింద్రియప్రీతిం గామము ననుష్ఠింపరాదు. స్వర్గాదిసాధనార్థం బొండె. నింద్రియతృప్త్యర్థం బొండెఁ గర్మముల నాచరించుట జీవునిజీవనమునకు ఫలంబు గాదు. మఱి మనుజుఁడు జన్మమెత్తి జీవించుట కాత్మతత్త్వవిచారంబు నేయుటయే ఫల మని యెఱుంగవలయు. అద్వయ మగుజ్ఞానమే పరతత్త్వ మని తత్త్వవిదు లగు పెద్దలు పల్కుదురు. ఆతత్త్వమే బ్రహ్మ మనియుఁ బరమాత్ముఁ డనియు భగవంతుఁ డనియు వేదాంతులు మున్నగువారు నెఱ్ఱదురు. కావున శ్రద్ధావంతు లగుమునులు జ్ఞానవైరాగ్యసమ

స్వితంబై వేదాంత శ్రవణలబ్ధం బైనభక్తిచే నాత్మ నాత్మలోనం గాతురు.
 కాపున నోబ్రాహ్మణోత్తములారా! వర్ణాశ్రమములకుఁ దగినట్లు పురు
 షులు లెస్స యాచరించుధర్మమునకు హరిప్రీతినంటే పరమఫలంబు.
 ఎవ్వనిధ్యానం బనుభిద్దము చేతం గొని వివేకు లహంకారబంధనం
 బైనశర్మమును దఱుగుదు రట్టిమహానుభావునికథయెడ రతి నెవ్వఁడు
 చేయకపోవు? పుణ్యతీర్థస్నానము మున్నగువానివలనం బూర్వపాపంబు
 సమయుటయు సాధుజీవనమునెడ మనస్సు దవులు. దానివలన ధర్మ
 శ్రద్ధ యుదయించు. ధర్మశ్రద్ధవలన శ్రవణోచ్ఛగలుగు. దాన భగవత్క
 థాభిరతి యెసంగు. పుణ్యశ్రవణకీర్తనం బైనభగవంతుఁడు సాధువు
 లకుఁ జెలికానిరీతి హితకారియై తనకథల నాకర్ణించువారిహృదయ
 ములం జూచి యం దుండునమంగళము లగుకామాదివాసనలం బాజు
 దోలు. భాగవతసేనమునం గామాదులు నష్టప్రాయము లగుడు
 విక్షేపకము లేమింజేసి యుత్తమశ్లోకం డగుభగవంతునియెడ నిశ్చలం
 బైనభక్తి గలుగు. అప్పుడు రజస్తమోగుణములయు వానివలన నావి
 ర్భవించుకామలోభాదులగుఁ దిరస్కారంబుఁ గానక చిత్తంబు సత్త్వ
 గుణవిశ్రాంతంబై యుపశాంతిఁ బడయు. ఇట్లు భగవద్భక్తియోగమున
 బ్రసన్నచిత్తుడై విషయాభిలాషములెల్ల నీగినమహాత్మనకు భగవత్త
 త్త్వవిజ్ఞానం బుదయించు. జ్ఞానమున నాత్మదర్శనంబు గలుగునేని చిద
 చిద్బ్రహ్మనరూప మగుసహంకారము భిన్నమగు. అసంభావనాదిరూపము
 లగుసర్వసంశయములు విచ్ఛిన్నము లగు. ఆసారభ్రంశము లగుకర్మము
 లెల్ల నశించు. దానివలనం గదా వివేకు లగుపెద్దలు చిత్తశుద్ధిసాధనం
 బయినవాసుదేవభక్తిసత్యంతసంతోషమున నెల్లపుడుం జేయుచుందురు.
 సత్త్వము రజస్సు తమ స్సనునవి మూఁడుప్రకృతికి గుణములై యుండు.
 వీనితోడం గూడి పరమపురుషుఁ డొక్కరుఁడే యీలోకమునకు
 స్థిత్యాదుల నిర్వహింపఁగ భిన్నభిన్నముగా హరివిరించిహరసంజ్ఞ
 దాలుచున్నవాఁడు. అందు బ్రాణులకు శ్రేయములు సత్త్వగుణప్రథా
 నుం డగువాసుదేవునివలనం గలుగుచుండు. సృష్టివీతత్త్వమయంబై ప్ర
 వృత్తిప్రకాశరహితం బైనదారువువలన జాగయ దానివలన బ్రవృత్తి
 స్వభావంబు గలిగి వేదచోదితకర్మప్రచారం బైనయగ్నియు లయాత్మక

భుగతుమస్సువలన సోపాధికజ్ఞానకారణం బయినరజస్సు దానివలన బ్రహ్మ దర్శనం బైనసత్త్వము నుదయించుచుగాని యయ్యది శుద్ధసత్త్వంబు రీతి నాంతరియక బ్రహ్మ ప్రకాశనంబు గానెదదు. అవిధింబుననే తత్తద్గుణోపాధు లగు బ్రహ్మాదులకుం దారతమ్యము గలిగియుండు. దానంజేసి తొల్లి మునులు శుద్ధసత్త్వమూర్తియగుభగవంతునింద్రియార్థగోచరుండుగానివాని నుపాసించిరి. వారితెనువు షట్టివవా రితరులును సంసారమున క్షేమముఁ బడయఁ జాలిరి. మోక్షముఁ గోరువారు ఘోరరూపులగుపితృభూత ప్రజేశాదులను విడిచి దేవతాంతరములయెడ నసూయఁ దొఱఁగి శాంతము లగునారాయణమూర్తుల నుపాసించురు. రాజసతామసస్వభావు లగువా రట్టిపితృభూతపతులకుఁ దుల్యశీలురై సంపత్ప్రజాదు లగుతుచ్చసుఖముల కాస చేసి వారిం గొల్తురు. పెక్కులేల? వేదములెల్ల వాసు దేవపరంబులు. యజ్ఞయోగక్రియలు వాసుదేవపరములే. తపోజ్ఞానంబులును స్వర్గాదిపాదనం బగుధర్మమును దద్ధర్మ ఫలము లగుస్వర్గాదులును వాసుదేవపరంబులే కాని యొండుగాదు. ఆవాసుదేవుఁడే తొలుదొలుతఁ దాను నిర్గుణుఁడయ్య విభండై గుణమయము కార్యకారణాత్మకంబు నగునాత్మమాయతోడం గూడి యీజగమెల్ల సృజించె. అయ్యాత్మమాయవలన విలసిల్లునాకాశాదిగుణములలోనం దాను జొచ్చి గుణవంతునిపోలె దోఁపఁజేయుచుండు. వస్తుగతిం జూచినఁ జిచ్చక్తివిజృంభణమునంజేసి యాతం డట్టివాఁడుగాఁడు. అగ్ని యొక్కఁ డయ్యుఁ బెక్కుదారువులం గూడి నానావిధములఁ దోఁచురీతి విశ్వాత్మ డగుపరమపురుషుండు నానాభూతముల నంతర్యామియై నానారూపములఁ గొన్న యట్లు దోఁపఁ జేయుచుండు. వారి భూతసూక్ష్మేంద్రియ మనములం దననిర్మించినభూతములలోనం జొచ్చి తత్తద్గుణముల నిచ్చమై భోగింపఁజేయు. లోకపాపనుఁ డైనయాలోకేశ్వరుండు లీలావతార లోలుపుడై దేవతీర్యజ్ఞురాదిరూపములం గొని సత్త్వగుణమున లోకములం బాలించుచున్న వాఁడు.

— సూతుఁడు శౌవకాదులకు భగవదవతారములు వివరించుట —

మహదహంకారపంచతన్త్రములం బొదలి యేకాదశేంద్రియములు పంచమహాభూతము లనుజ్ఞాడశకళల నొప్పారుపురూపావతారంబుఁ

దోలుత భగవంతుడు లోకముల సృజించువాడై గ్రహించె. అయ్యదియే భగవంతుని విరాడ్రూపం బని చెప్పబడు. అదియే పరమేశ్వరుని ప్రథమావతారంబు. అప్పరమపురుషుఁ డేకాల్ల వం బయినజలమున విశ్రమించుచు సమాధిరూప మగునిద్రం దనరించునెడ నతనినాభిప్రదంబు నందలికమలమునం దొల్లి పార్వతకల్పమునం బ్రపంచసృష్టికారుల కధిపతి యగుచతుర్ముఖుడు వొడమె. బ్రహ్మజన్మకారణం బయిన యప్పురుషావతారముఁ దాల్చినభగవంతుని విరాడ్నార్తీయవయఃసన్నివేశంబులచే దేవమనుష్యాదిలోకవిస్తారంబెల్లఁ గల్పించుబడియె. అయ్యదియే రజోగుణాదులం దవులనిసత్త్వమయం బైనభగవంతుని నిరతిశయనిజరూపంబు. వేయిపాదములు తొడలు ముఖములు శిరస్సులు నేత్రములు శ్రోత్రములు నాసికములు కిరీటకుండలాంబరంబులును గలిగి యద్భుతంబుగా వెలయు నయ్యుత్తమరూపమును యోగులు త్రమం బగుజ్ఞానలోచనమునం గాంతురు. ఇయ్యదియే యాదినారాయణరూపం బని చెప్పబడు. ఇది యితరావతారములరీతి నావిర్భావతీరోభావములం గాంచక యవికారంబై కార్యాంతమున సర్వావతారములకు నివేశస్థానంబై యారంభమున నన్నింటికి బీజముచాడువన నుద్గమస్థానంబై నాశరహితంబై యొప్పుచుండు. తదీయాంశాంశములనే దేవతీర్యజ్ఞురాదిసర్గంబు చెల్లుచుండు. అట్టిపురుషావతారంబుఁ బూనియే భగవంతుడు దోలుతఁ గౌమార మనుసర్గవిశేషమునకుఁ దొడరి బ్రాహ్మణుండై దుర్భరం బైన యఖండితబ్రహ్మచర్యంబు నడపె. ఈలోక ముద్భవింపఁ బాతాళగతం బైనభూమి నుద్ధరించువాడై యజ్ఞేశ్వరుం డైన యయ్యాదినారాయణుండు వరాహావతారంబుఁ గైకొనియె. ఇయ్యది నారాయణుని ద్వితీయావతారంబు. ఋషిసర్గముఁగొని నారదనామధేయంబున దేవర్షిత్వంబు గ్రహించి కర్తృబంధనంబు నిరసించఁ జాలుదివ్యజ్ఞానంబు బోధించు పాంచతంత్రము వచించె. ఇది హరితృతీయావతారంబు. తురీయావతారమున ధర్మకలాసర్గమున నరనారాయణు లనునామముల మునిద్వయరూపములఁగొని శమదమనమన్వితంబుగాఁ దీవ్రతపం బాచరించె. పంచమావతారముఁ గపిలనామధేయంబుఁ గొని సిద్ధులకెల్ల నీశ్వరుండై కాలవశమున నుత్పన్న మైనసాంఖ్యశాస్త్రవిస్తరమెల్ల నాసురి యను

విపులమున జోధించె. పృథ్వివారమున నవసూయ వరింప నత్రిమహా
మునికిఁ బుత్రుండై దత్తాత్రేయనామంబుఁ దాల్చి యలర్కుఁ డను
రాజునకుం బ్రహ్మాదాదులకు నాత్మవిద్య నుపదేశించె. సప్తమావతార
మున రుచి యనుముని కాకూతియందు యజ్ఞనామమున జనించి తన
కొడుకు లగుయామాదిసురులు గొలువఁగ న్స్వాయంభువమన్వంత
రంబుఁ బాలించె. అష్టమావతారంబున నాభి యనువానికి మేరుదేవి
యందు జనించి ఋషభనామముఁ గొని సర్వాశ్రమపూజితం బైనపరమ
హంసాశ్రమప్రకారంబుఁ దెలిపె. నవమావతారమున మహర్షిలెల్లఁ
బ్రార్థింపఁ బృథురూప మెత్తి యామహి నోషధులు మున్నగుపాలు
పితికె. పృథివీదోహన కారణంబున నీయవతారము కమనీయతమంబై
యమరె. దశమావతారమునం జాక్షుచమన్వంతరమునం దకాలమున
జలప్రళయము పొసఁగుటయు మత్స్యరూపము ధరించి వైవస్వతమను
వుం బ్రోచె. ఏకాదశావతారమున దేవదానవులు మందరగిరిఁ గవ్వ
ముగా నమర్చి యర్జవంబుఁ ద్రచ్చునెడఁ గూర్చరూపముఁ గొని య
మందరమున కాధారంబై యమరె. ద్వాదశావతారమున ధన్వంతరి
రూప మెత్తి యమృతకలశముఁ దెచ్చె. త్రయోదశావతారంబున
జగన్తోహనం బైనమోహినీరూపము గ్రహించి యసురులకు మో
హముం గూర్చి సురల కమృతపానంబు నమకూర్చె. చతుర్దశావ
తారమున నాశ్చర్య మగునరసింహరూపము ధరించి బలియుఁ డగు
హిరణ్యకశిపుఁ డనుదైత్యునిఁ దొడపై నిడికొని చాచ లల్లువాఁడు
తుంగల నెట్లట్లు గోళ్ల వానిం జీల్చి పరిమార్చె. పంచదశావతా
రమున వామనరూపము ధరించి బలియధ్వరమునకుఁ జని మూఁడడుగుల
కొలఁది పుడమి యడిగి యాతం దాక్రమించికొన్న ముల్లోకములం గ్రవ్వుట
సాధించి యింద్రున కొసంగె. షోడశావతారమునఁ బరశురాముఁడై
ధర్మద్రోహంబు నేయురాజుల కలిగి యిరువదియొక్కమాలు విక్ర
మించి క్షత్రియతయంబుఁ గావించె. సప్తదశావతారమునఁ బరాశర
మునీంద్రునకు సత్యవతియు మద్భువించి తత్కాలపురుషు లల్పబుద్ధు
లగుటఁ దనలోఁ బలపొసి వేదాధ్యయనంబు వారికి నుకరంబు గాఁగ
వేదపాదపశాఖల విభజించి వేదవ్యాసుడనం బ్రఖ్యాతిఁ గాంచె. అష్టాద

శావతారమున దేవకార్యమును నెఱవేర్చి దశరథనందనుండై శ్రీరామ నామధేయంబు ధరించి సముద్రుని నిగ్రహించి తన్మధ్యమున సేతు బంధనము మున్నుగా నత్యంతవీర్యప్రధానంబు లైనపెక్కుకార్యము లొనర్చె. ఏకోనవింశవింశావతారముల యాదవులలోన వసుదేవునకు దేవకీదేవియందు రామకృష్ణరూపముల నవతరించి భూభారంబు వారి యించె. ఏకవింశావతారంబుగాఁ గలియుగమున రాక్షసులకు సమ్మోహంబుఁ గావించుతలంపునఁ గీకటదేశమున జనుఁడనువానికిఁ బుత్రుడై బుద్ధరూపం బెత్తఁగలండు. ద్వావింశావతారంబుగాఁ గలియుగాంతమున యుగ సంధ్యతఱి రాజులెల్ల ధర్మ మెడలి స్వార్థమాత్రమరులై దమ్యుస్త్రాయు లగునెడ విష్ణుయశుఁ డనువిపునకుఁ గల్కిరూపమున నవతరింపఁ జోయెడు. ఊట యడుగనిసఁస్సునం గాలువలమాడ్కి సత్త్వనిధి యగుహరియవతారము లసంఖ్యాకంబులై ప్రవర్తిల్లు. ఋషులు మునులు సురలు మనువుత్తులు ప్రజాపతులు మున్నుగా నెల్లవారు హరి విభూతి విశేషంబ కాని యొందుగాదు. ఇయ్యవతారంబులలోనెల్లఁ గొన్ని హరియంశములుగను కొన్ని యంశాంశములుగనుం దనరి దైత్య వ్యాకులం బై నలోకమునకుఁ బ్రతియుగమున సుఖముఁగూర్పఁగ యథోపయోగముగ జ్ఞానక్రియాశక్తులకు సమావేశము గలిగించుచుండు. వసుదేవునకు దేవకీదేవియం దవతరించిన కృష్ణుఁడన్ననో యట్లు గాక సర్వపరి పూర్ణుండై యావిష్కృతసకలశక్తివిలసితుండై సాక్షాన్నారాయణుండయగు. ఆతిరహస్యం బైనయీభగవదవతారప్రకారంబు శుచియై ప్రతి దినము సాయంప్రాతఃకాలముల నత్యంతభక్తి గీర్తించునరుండు దుగ్గిభ భూయిష్ట మగుసంసారమువలన ముక్తిం గాంచు. రూపహీనుడై చిదేక రసుఁ డైనయాత్మన కీరూప మాత్మమాయాగుణము లగుమహాదాదులచే నాత్మస్థానమునం గల్పితం బయ్యె. వాయువు నాశ్రయించియుండు మేఘుండలము నాకాశమందు, బృథివ్యాశ్రితం బైనపరాగముఁ బవనునందు, నెట్లులట్టుల యజ్ఞులు స్వరూపావరణలక్షణ మగు సభ్యాసము నద్రష్ట యగునాత్మనందు దృశ్యత్వాదిధర్మముల నొప్పుశరీరము నారోపింతురు. స్థూలరూపములకంటె సూక్ష్మంబైన కరచరణాదిరూపములఁ బరిణామంబుఁ జెందనిగుణములఁ నుపబృంహితంబైన యాకారవిశేషము

లేమింజేసి వస్తుదర్శనశ్రవణములం గాంచని జీవోపాధి యగు లింగశరీరము జీవునకుత్క్రమణగమనాగమనములకు నిమిత్తంబై యొప్పు. కార్యకారణాత్మకము లగుస్థూలసూక్ష్మరూపములు రెండు నాత్మనియం దవిద్యాకల్పితంబుల కాని వాస్తవములు గావని సమ్యగ్తత్వజ్ఞానమునఁ బ్రతిషేధముఁ గావించఁబడునప్పుడు జీవుఁడు జ్ఞానైకస్వరూప మగుబ్రహ్మంబయగు. సంసారచక్రమునం గ్రీడించుపక్షజ్ఞుఁ డగునీశ్వరునిమాయాదేవియావరణవిక్షేపము లొనర్పక యుపరమంబుఁ గావించి విధ్యారూపమునం బరిణమించి సదసద్రూపం బగుజీవోపాధిని నీటుచేసి యుపరమంబుఁ గాంచునేని యప్పు డతఁడు బ్రహ్మస్వరూపసంపన్నుఁ డని తత్త్వవిదులెఱుంగుదురు. పెక్కు లేల? అప్పు డతఁ డాత్మీయ మగుపరమానందరూపమునఁ బూజితం డగు. జీవునకు జన్మాదులు మాయాకార్యంబులైన విధముననే యంతర్యామి యగునీశ్వరునకును గర్తృత్వంబు లేకున్ననుం గర్తృబులును జన్మాదులు లేకున్న నవతారంబులును వేదరహస్యంబులై చెల్లుచుండు నని పెద్దలు వర్ణింతురు. ఈశ్వరుండు దనయమోఘలీలం జేసి యీవిశ్వమునకు సర్వస్థితు లొనర్చుచుఁ దాను వానిం దవులక పడింద్రియనియామకుండై స్వతంత్రుడై భూతజాలమున సంతర్హితుండై యింద్రియపడల్గిరిపయమెల్ల గంధముఁబోలెదూరమునంగ్రహించుఁగాని యించుకేనియు నందు సక్తుండు గాఁడు. స్వాతంత్ర్యవిపరీతం త్ర్యములే యీశ్వరునకు జీవునకును విశేషమైయుండెడు. మనోవచనములనామరూపవిస్తారంబుఁ గావించుజగదీశ్వరలీలలు కుబుద్ధి యగువాఁడు తర్కాదికుశలత్వమున ననభిజ్ఞుఁడు నటచర్యంబోలె నెఱుంగనేరఁడు. ఋజు వగునిరంతరానువర్తనంబున భగవంతునిచరణారవిందగంధములేమించుభక్తుఁడ దురంతవీర్యుడై యపురమపురుషుడవి నెఱుంగు. సకలలోకనాథుఁ డగువాసుదేవునియొడ సర్వార్థకముగ నాత్మభావమొనర్చి గర్భవాసాదిరూపం బైనజన్మాద్యావృత్తులఁజూపి భగవంతులు కృతార్థులగుదురు. వేదతుల్యంబై హరిచరిత ప్రతిపాదకంబై లోకక్షేమంకర మైనభాగవత మనునీపురాణమును వేదవ్యాసమహాః సంద్రుఁడు రచియించి లోకములకు శ్రేయముఁగూర్చువాఁడై యాత్మవిద్యుఁడైన తనకుమారుని శుకమునీంద్రుని జదివించె. సర్వవేదతిహాసములలోనెల్ల

నేటియేటి యెత్తినసారం బైనయీపురాణమును శుకయోగీంద్రుడు గంగాతీరమున మహర్షులు పరివేషింపఁ బ్రాయోపవిష్టుం డైనవరీక్షిన హా రాజానకు వినిపించె. అప్పు డమ్మహాయోగీంద్రుడు వ్యాఖ్యానంబునెయు నెడ నేను నందుఁ గూర్చుండి యమ్మహాత్ము ననుగ్రహమున నీపురాణ రత్నము గ్రహించితి. విప్రవర్యులారా! మీరును సాధువ్యవసాయమునఁ దదర్థము నెఱుంగ నిష్కం గొనియున్నవారు. కావున నాచదివినయమ్మహా పురాణము నేర్పినకొలది మీకు వినిపించెద. కలియుగమునఁ గృష్ణుండు ధర్మజ్ఞానాదులతోడ నాత్మభావమున కరుగుటయు నష్ట దృష్టు లగు వారికిఁ బ్రకాశముఁ గూర్చి నీపురాణమనురవి యిప్పు డుదయించె నని సూతుండు నెప్పుచున్నంత దీర్ఘసత్రుదీక్షితు లగునమ్మచులలోనెల్ల వృద్ధుండు కులపతి బహ్మచుండు నగుశౌనకమునీంద్రు డప్పురాణవిదుం బ్రస్తుతించి యిట్లనియె.

— శౌనకాదులు భాగవతకథఁ జెప్ప మని నూతు నడుగుట —

సూత! రోమహర్షణసుతా! భగవంతుం డైనశుకయోగీంద్రుండు నెప్పిన పుణ్య మగుభాగవతకథను మాకు వివరింపుము. ఏయుగమున నెచ్చోట నేనిమిత్తమున నెవ్వం డడుగ బాదరాయణుఁ డాసంహితను రచియించె. అప్పారాశర్యుకుమారుండు మహాయోగి సమదర్శనుండు నిరస్తభేదుఁ డేకాంతమతి మాయాశీయ్య విడిచి మేలుకొన్నవాఁ డాత్మ శక్తిప్రకటనంబు సేయని గూఢవర్తనుండునై మూఢునిరీతి నున్నత్తుని కైవడి మూఁగమాడ్కి జడునివడువునం గురుజాంగలదేశములం గరినగ రమునఁ దిరుగునెడఁ జారు లెట్టు లాతనిఁ గనిపెట్టిరి? సర్వసంగముల సన్నన్యసించి వివస్రఁడై చనుచున్నతనసుతు శుకయోగీంద్రు వెంబ డించి పారాశర్యుండు చనునెడ నాచెంగట జలక్రీడ లాడుచున్న యప్పు రస లాసాత్యవతేయుం గాంచి యతండు పుట్టంబులు గట్టియున్నను సిగ్గుపెంపునఁ దమచీరలు గట్టిరి. ఆవిచిత్రంబుఁ గాంచి వారలం బిలిచి కృష్ణద్వైపాయనుం డిదియేమి వస్త్రధరుం డైననన్నుఁ గనుంగొని సిగ్గుపడితిరి? నాకుమారుండు నగ్నుండైన నతనిం గాంచినపుడు మీకేల సిగ్గుదోషకుండె? ననియడుగుటయు మునీంద్రా! నీకు స్త్రీపురుషభేద జ్ఞానంబు గలదు గావున నిన్నుఁ గాంచిన మాకు సిగ్గుయ్యె, నీకుమారుండు

వివిక్తదర్శనుం డై స్త్రీపురుషభేదజ్ఞానంబు లేనివాడు గావున నాతనిం జూచిన మాకు సిగ్గు వొడమకుండెడు ననిచెప్పి రని విందుముగదా. అట్టి బ్రహ్మనిష్ఠునితోడఁ బరీక్షితునకు సంవాదం బెట్లు సంఘటించె? ఎట్లు భాగవతకథ నాతం డాతనికిఁ జెప్పె? ఆతండు గృహస్థులయిండ్ల ముందఱఁ దదాశ్రమమునకుఁ బావనత్వంబుఁ గావించుతదర్థము గోదోహనకాలము మాత్రమే ప్రతీక్షించియుండుఁగాని యొక్కచోట నైనఁ బెద్దకొలంబు నిలువఁడుగదా? అభిమన్యునందనుం డైనపరీక్షితుండు మహాభాగవతుడని బుధులు నెప్పుదురు. పరమాశ్చర్యం బైన యతని జన్మంబును గార్యములను మాకు వివరింపుము. పాండవమూస వర్ధనుం డైనయాచక్రవర్తి తనరాజాధిరాజసంపద ననాదరించి యేలగంగా తీరమునం బ్రామోహవేశంబునకుఁ దెగువ పూనె? శత్రురాజులెల్లఁ దమమేలు గోరి యపరిమితధనములతోడఁ దనయడుగుల కెఱుగు చుండఁ ద్యజంపరాని యామహారాజ్యలక్ష్మిని దాఁబ్రాయపువాడయ్యుఁ బ్రాణములతోడ నక్కటా! యెట్లు విడువ నుద్యోగించె? భగవత్పరాయణు లగు మహర్షులు లోకమునకు సుఖము సమృద్ధి నైశ్వర్యముం గూర్చుపొంటె జీవించుదురగాని యాత్మనిమిత్తంబు గాదు. పరీక్షితుండు విరక్తుడైన బరుల కాశ్రయం బైనతనమే నేల విడిచె? ఏదేని కొంచెమే యడిగిన నీ వీయర్థమెల్ల మాకు లెస్స తేటఁజుపుము. వైదికేతరము లగుపురాణోపాదివాక్యములయర్థముఁ బ్రతిపాదించునెడ నీవు ఁట్రాభిషిక్తుండ వని యే నెఱుంగుదు నని యడిగిన నమ్మునుల కప్పు రాణవిదుఁ డిట్లనియె.

— నూతుండు శౌనకాదులకు భాగవతరచనానిమిత్తముఁ జెప్పఁబూనుట —

మునులారా! తృతీయ మగుద్వాపరయుగము చరమభాగమునం బరాశరున కుపరిచరవసువీర్యసంభూత యగుసత్యవతియందు విష్ణు దేవునంశమునం గృష్ణద్వైపాయనుండు యోగాభ్యాసతత్పరుం డైనవాఁ డవతరించె. అతీతానాగతవిదుం డైనయచ్ఛూర్షి వగన్యఁ డొక్కనాఁడు సరస్వతీనదిం గృతస్నానుండై శుచియై యాహ్నికములనెల్ల నెఱవేర్చి సూర్యోదయానంతర మొక్కవివిక్తదేశమున నాసీనుండై యెఱుంగ రానివేగమునఁ దగరుకాలమునంజేసి ప్రతియుగమున భూమిలోఁ గలుగు

పుణ్యపావరూపంబు లైనయుగధర్మంబులసంకరం బరసి తన్నిమి త్రంబునఁ
 గలియుగమున నొదవుపాంచభౌతికశరీరముల శక్తిహాసంబును బ్రాణుల
 శ్రద్ధారాహిత్యంబును సత్త్వగుణ హీనత్వంబును బుద్ధిదోషంబును
 నాయురల్పత్వంబును బలక్షయంబును దనదివ్యజ్ఞానమునం దలపోసి
 తాను సర్వోపకారకతత్త్వంబుఁ దెలిసినవాఁడు గావున సర్వవర్ణా శ్రమ
 ముల కెయ్యది లెస్స హితం బగు నద్దానిం జింతించి వేదచోదితంబైన
 చాతుర్వోత్ర మఖవిధానంబు జనులకుఁ జిత్తశుద్ధికరం బనియెంచి యయ్యజ్ఞ
 ప్రచారంబు చెల్లఁగ వేదమెల్ల నొక్కటియై యున్నఁ దదధ్యయనంబు
 జనులకు సుకరంబుఁ గావించువాఁడై ఋగ్యజుస్సామాధర్వనామ
 ములఁ జతుర్విధముగ విభజించి వేదార్థోఽబ్రంహాకము లగునీతిహాస
 పురాణములం బంచమవేదముగాఁ గల్పించి యాచతుర్విధ వేదములం
 గ్రమమునఁ బైలక్షై మినివైశంపాయనసుమంతులనుం జదివించి పంచమ
 వేదం బైనయితీహాసపురాణముల నాతండ్రి యగురోషహర్షణునకుఁ
 బ్రసాదించె. వ్యాసశిష్యు లై నయలపైలక్షై మినివైశంపాయనసుమంతు
 లనుమునులు తమతమవేదములం బహుళాఖిలుగా విభజించి శిష్యప్రశి
 ష్యులం జదివించుటయు వేదశాఖ లత్యంతఽహుళంబు లయ్యె. సమగ్ర
 వేద్యంబుఁ జదువ సమర్థత లేనియీ కాలంపుమందమతు లావేదశాఖలనే
 యిప్పడు చదువుదురు. దీనదయాళుం డైనవేదవ్యాసమహామునీంధ్రుఁ
 డిక్తైఃసంగున వేదవిభాగంబుఁ గావించి వేదవచనములు విన నధికారము
 లేకయు శ్రేయస్సాధనం బైనకర్తవ్యముఁ బడయుఁ జాలకయు వగచు
 స్త్రీశూద్రులకు మేలుగావించ వేదసప్తతం బైనమహాభారతం బనునీతి
 హాసంబు రచియించె. ఇష్టిధంబున నెల్లకాలము భూతములశ్రేయంబుకై
 ప్రసర్తించుచుండిన నోవిప్రులారా! యావేదవ్యాసునకు సర్వాత్మకం
 బుగా హృదయసంతోషంబు గలుగకుండె. అంత నొక్కనాఁడు పావనం
 బగు సరస్వతీతటమున నాతిప్రసన్నచిత్తుండై యాసాత్మవతేయుఁ డొం
 టిమైఁగూర్చుండి యక్కటా! యేను నియమముతో వేదములనెల్లఁ జది
 వితి, గురువులఁ గొలిచితి, నగ్నులనుపాసించితి, గపటము లేక గుర్యను
 శాసనంబు నడపితి, మహాభారతవ్యాజమున స్త్రీసూద్రాదులకు
 నెఱుంగ వేదార్థంబు వివరించితి, నిట్లుండినను వస్తుగతిఁ బరిపూర్ణఁడయ్యు

బ్రహ్మవర్షపవిత్రసీతుండయ్యుఁ గమనీయతముండయ్యు మదీయ దేహమున నున్న జీవాత్మఁ డేలాకో తాదాత్మ్యసంపత్తిఁ గాంచనివానియట్లపోలెఁ దోచుచుండెడు. భాగవతధర్మములఁ దదేకనిష్ఠమెయిఁ బ్రాయశముగ నిరూపింపనైతిఁ గాఁబోలు, నయ్యదియేకదా పరమహంసులకు నచ్యుతు నకుం బ్రియంబు లని యేకాంతమునం దనలోఁ బలుతెఱుంగుల విత ర్కించుచుండె.

❖ వ్యాసుకొద్దకు నారడఁడు వచ్చుట ❖

అట్లు చింతిల్లుచున్న ఖన్నచిత్తఁ డగునా వ్యాసుఁ గాంచ నయ్యా శ్రమమునకు నారదుఁ డరుగుదెంచినం బరాశరాత్తజం డద్దేవర్షింగాంచి తటాలున లేచి యెదురేఁగి తోడితెచ్చి యుత్తమాసనంబునం గూర్చుండఁ జెప్పి విధియుతముగఁ బూజించుటయు వీణాపాణి యగునాదేవర్షి పుంగవుండు మందహాససుందరంబుగా నాబ్రహ్మర్షి కిట్లనియె. పారాశర్య మునీంద్రా! నీశరీరాభిమాని యగునాత్మ మాశరీరమునను మనోభి మాని యగునాత్మ యామనంబునను బరితోషంబు గాంచునె? తెలియఁ గోరం దగినధర్మాదు లెల్ల నీకు సంపన్నంబులు. మఱియు సాధ్యసృష్టితం బులు. సర్వధర్మాదులఁ బరిపూర్ణంబై మహాద్భుతంబై నమహాభారతమును నీవు రచియించితివి. మఱియు నిత్య మగుబ్రహ్మము విచారించి వడసితివి. ఇట్టివాఁడవయ్యు నకృతార్థునిరీతి యేల యాత్మవిషయమున శోకింతు వని యడిగిన నానారదునకు దైవపాయసుం డిట్లనియె. మునీంద్రా, నీచెప్పినదెల్ల నొప్పియున్న నాయాత్మ యేలాకో పరితుష్టిం గాంచదు. దానికిఁ గారణంబు నాకుఁ దోచదు. బ్రహ్మదేవునిదేహమున సుదృఢించి యగాధబోధమున విలస్సెల్లు నిన్నుఁ దత్కారణం బడిగెద. ఆత్మసృకల్ప మాత్రమునం గుణముల నీలోకముఁ బుట్టించుచుఁ బాలించుచు నుపసం హరించుచుఁ దద్గుణములం దాను దవులక కార్యకరణముల రెంటిని చియమిలచుపురాణపురుషు నుపాసించితివి గావున సర్వరహస్యములు నీ వెఱుంగుదువు. మఱియు నీవు ముల్లోకములఁ దిరుగువాడవై యాది త్యునిమాడ్కి సర్వముంగాంచుచు యోగమహిమమునం బ్రాణవాయువు రీతి సర్వప్రాణులలోనం జరించుచు బుద్ధివృత్తు నెఱుంగుదువు గావున నీవు ధర్మయోగమునం బరబ్రహ్మనిష్ఠఁ గాంచి శబ్దబ్రహ్మ మగువేదమునం

బరినిష్ఠితుం డైన నా కెయ్యది మిక్కిలి తక్కువయై యుండు నద్దానిం దెలియఁ జెప్పు మని యడిగినం బారాశర్యునకు నారదుండు వెండియు నిట్లనియె.

— నారదుండు భాగవతము రచింపు మని వ్యాసునకుఁ జెప్పట —

సత్యవతీసుతా! నిర్మలం బైనభగవంతునియశము నీవు ప్రాథాన్యమున వర్ణింపవైతివి. దాని విడిచి ధర్మాదుల నెద్దానిం జెప్పినను నా వాసుదేవునకుఁ బ్రియంబు గాదు. నారాయణప్రీతినంబు నేయఁజాలని జ్ఞానము శూన్యమని నామతంబు. ప్రసంగవశమున వాసుదేవుమహిమ మచ్చటచ్చట వర్ణించితివకాని ధర్మాదుల నెట్లట్లు తాదర్థ్యబుద్ధితో వివరింపవైతివి. చిత్రపదాలంకారభాసురంబయ్యు వచనము జగత్పావనం బైనహరియశముం గీర్తింపదేని యయ్యది వాయసతీర్థం బనం బరఁగి కాకతుల్యు లగుకాముకులకు రతిస్థానంబైన సత్త్వప్రధానం బైన మానసమునం బ్రవర్తిల్లు బ్రహ్మశ్రయం బగు పరమహంససందోహం బునకుఁ గ్రీడాస్థానంబు గాదని పెద్దలు దలంతురు. శ్లోకములెల్ల నపశబ్దాదిదోషభూషితంబులై యున్నను సాధువులెల్ల శ్రవణకీర్తన గానములం గ్రహించు భగవత్కీర్తిచిహ్నాతంబు లైనదివ్యనామము లెందు వర్ణింపఁబడు నవ్వచనప్రయోగంతే సకలజనులపాపజాలంబులఁ బాఱు దోలు. నిష్కర్తృతాపాదకంబు సకలోపాధినివర్తకంబు నయ్యు జ్ఞానమేనియు భగవద్భక్తివిరహితం బగునేని లెస్సయపరోక్షభావనం గలిగింపఁజాలదు. సాధనసమయమునను ఫలావసరమునను దుఃఖరూపం బైననిత్యనైమిత్తికకామ్యకర్తృజాతంబు, భగవంతునకు భక్తిమై నర్పింపఁ బడకుండినం బ్రకాశింప దని వేఱ చెప్పనలయునే. కావున యథార్థమతియుఁ బావనకీర్తియు సత్యరతియు వ్రతధృతియుఁ గలిగి మహాభాగుండ వైననీవు వాసుదేవునివివిధలీలావిచ్ఛేదతంబుల నేకాగ్రచిత్తమున నఖిలబంధమోక్షార్థంబు దలపాసి వర్ణింపుము, కాదేని విష్ణులీల విడిచి వేటొక తెఱంగున నేదే నొకయర్థాంతరంబు నెప్పు బూనినం దానఁ దోచురూపనామభేదములం జేసి యవ్యవస్థితం బైన మతి పెనుగాలికఁ తూలునావకైవడి నొక్కనాఁడేనియు నియత స్థానంబుఁ గాంచదు. మఱియు స్వభావముననే విషయరక్తం డగు

పురుషునకు ధర్మార్థంబు నింద్య మగుకామ్యకర్తము మున్నగువాని నీ వనుకాసించుటంజేసి భవద్వచనంబు నన్ని ప్రాకృతజనుఁ డయ్యి దియే ముఖ్యధర్మ మని భావించి తత్కర్తనివారకం బైనయుత్తమ జ్ఞానంబుదెనుఁ బోవ కుడుగుం గావున నివృత్తిమార్గప్రవృత్తి గలిగింపనికారణమునంజేసి శాస్త్రమార్గ మతిక్రమించురీతిం బ్రత్యవా యంబై యేర్పడు, కేవలనివృత్తిఁగల బన్ననో యయ్యది సర్వసాధారణంబుగాదు. దాన నత్యంతనిపుణుఁ డగునెవ్వఁడే నొక్కండు యరమే శ్వరు నిర్వికల్పసుఖాత్మకరూపం బెఱుంగఁజాలుఁగాని యందఱుం దానఁ గడతేటనేరదు. కావున నీవు దేశకాలముల సంతముం గాంచనిదేవ దేవుని లీలాచేష్టితంబులనెల్ల దేహభిమానియై గుణములం బ్రవర్తించు జనునకుఁ దెలియ వివరింపుము. స్వధర్మ మగుకర్తాదల నిరసించి హరి చరణారవిందములఁ గొల్పువాఁడు భక్తిపరిపాకంబు నొందకమున్న కృతార్థుండు గాక నడుమన భ్రష్టుండైనను మేను దొఱఁగిన నాభక్తి రసికునకు భక్తివాసనాప్రభావమునంజేసి యేలోకముననైన నేశరీర ముననైన నమంగళంబు గలుగదు. భక్తిహీనులు కేవలకర్తములం గృతార్థు లగుట యరిది. గంభీరవేగ మగుకాలమునం జేసి యెల్లెడల దుఃఖమువోలె విషయసుఖముఁ బ్రాచీనకర్తబలమునఁ దనంతన వచ్చుచుండుఁగాని మీఁద బ్రహ్మపర్యంతము క్రింద స్థావరంబులదనుకం బరిభ్రమించుచు జీవుల కలభ్యం బైననిత్యసుఖము సాధింప యత్నము పండితునకుఁ గర్తవ్యంబు. ముకుందభక్తుఁ డగుజనుఁడు కర్తవశమున నీచజన్మ మెత్తిన నొకప్పుడేనియు నభక్తురీతి సంసారక్లేశంబుఁ గుడువఁడు. భగవచ్చరణసేవారసము చవిగొన్న యుత్తముఁడు గ్రమ్మట దాని విడువనొల్లఁడు. ఈజగంబెల్ల సర్వస్థితిలయకారణంబై ప్రపంచాతీతుండైన యీశ్వరునిరూపంబు కాని యొండుగాదు. ఇయ్యర్థ మెల్ల నుపనిషద్వచనముల నీవ యెఱుంగుదువు. ఐన నత్యల్పంబుగఁ దదర్థ మేను సూచించితి. నీ కితరులునెప్పుడేల? అమోఘదర్శనా, లోకానుగ్రహార్థంబు పరమ పురుషసంశయమునం జనించినవానిఁగా నిన్ను నీవ యెఱుంగుము. నీజన్మం బిట్టిది గావున మహానుభావుఁ డగుశ్రీకృష్ణునిలీలల విస్తరించిచెప్పుము. ఉత్తమశ్లోకుఁ డగుభగవంతునిగుణముల వర్ణించుటయే పురుషుఁ దాచ

రించుతపమునకు వేదాధ్యయనమునకు యజ్ఞసంస్థానమునకుఁ దటాకాది పూర్తనిర్వర్తనమునకు సూన్యతపచనమునకు దానవిధానమునకుం జెడని ఫలం బని పెద్దలు కల్కుదురు.

నారదుఁడు వ్యాసునకుఁ దనపూర్వజన్త చరిత్రము చెప్పఁబూనుట

ఏను బూర్వకల్పమునం దొలిజన్తమున వేదవాదులయింటఁ బరి చర్య సేయునొక్కదానికిఁ గుమారండనై జనించి వృకాలమునం జాతు ర్హస్త్యదీక్షానియమమున యాత్ర సాలించి యొక్కచో నిలిచియున్న సన్నాసులకుఁ బరిచర్య సేయ బాల్యముననే నియుక్తుండనై యమ్మ హాత్తుల సేవించుచుండుటయు నమ్మునులును తుల్యదర్శనులయ్యుం జూప లంబువిడిచియు నాటలు దొఱంగియు నింద్రియముల నిగ్రహించియు మిత భాషిత్యంబుఁ బూనియు ననుకూలవృత్తిం గొల్పుచున్న నాయొడఁ గరుణించిన నేను దదనుజ్ఞఁగొని వారియొంగిళులు గుడుచుచు దానం బాపంబు లెల్ల నెడలఁ జిత్తశుద్ధిఁ గావించిన నా కీశ్వరభజనంబున మనగిప్రీతియుద యించె. దానంజేసి శ్రద్ధావంతుండనై యమ్మునులయనుగ్రహమ్మున నెల్ల పుడు వారు కీర్తించుమనోహరము లగుకృష్ణకథలు వినునెడ నత్యంత తాసక్తిఁ గాంచితి. నిరంతభగవత్కథాశ్రవణాసక్తింజేసి నాకుఁ బరమేశ్వరువై నప్రతిహతమతి జనించె. దాన నేను బ్రపంచాతీత బ్రహ్మరూపుఁ డగునాయందు స్థూలసూక్ష్మరూపంబులు రెండును నిజావిద్యామహిమ కల్పితంబుల కాని వాస్తవంబులు గా వని చూచుచుండెద. ఇట్లు వర్షశర దృతుమాసములు నాలు గమ్మహాత్తులు కీర్తించువిమలహరికీర్తివినవిన నాకు రజస్తమోగుణముల నిరసించుభగవద్భక్తి తనరెచ్చి నిత్యానురాగము వినయము శ్రద్ధ యింద్రియనిగ్రహము పరిచర్యయుం గలిగి క్షీణ పాపుఁడై వర్తించునన్ను బాలుఁడని యొంచక దీనపత్నిలులై న యమ్మహా మునులు చాతుర్హస్త్యదీక్షాపసానమున నచ్చోటు వాయువారు భగవంతుండు తానే చెప్పినపరమరహస్య మగుపరమేశ్వరతత్త్వజ్ఞానము నాకుపదేశించిరి. భగవత్పదప్రాప్తిసాధనంబై నతదుపదేశమహిమంబునంజేసి యేను వాసుదేవుని విచిత్రమాయాప్రభావంబు నెఱింగితి. సర్వనియామకుఁ డప్రచ్యుతపూర్ణరూపుఁడు నగునీశ్వరునియొడ నకలకర్తముల సమర్పించుటయే యాధ్యాత్మికాదితాపత్రయనిర్మూలనమునకు మంచిమందై

సత్త్వమును శోధించు నని సూచితం బయ్యె. స్వతంత్ర ప్రయోగమున రోగనిమిత్తంబులయ్యు ఘృతాదిపదార్థములు గొన్నిలాఁతివస్తువుల తోడం గూడి యాషధమై యారోగముల నుపశమింపఁ జేయుచాడ్చున సంసారకారణంబయ్యుఁ గర్మము భగవదర్పణసహకృతం బగు నేని సంసారనివృత్తిం గావించు. ఇష్టిభంబునఁ దొలుత సాధునేవనంబుగలిగినం దానఁ దత్కరుణాలాభము, దానివలన ధర్మశ్రద్ధ, యాశ్రద్ధవలన భగవత్కథాశ్రవణంబు, దాన భగవదాసక్తి, యయ్యాసక్తివలన దేహద్వయ వివికాత్పజ్జానం, బాజ్ఞానమున దృఢభక్తి, యాభక్తివలన భగవత్తత్త్వ విజ్ఞానంబు, దాన సర్వజ్ఞత్వాదిభగవద్గుణావిర్భావంబునుం గ్రమమునఁ గలుగు. భగవదర్పణపూర్వకముగఁ జేయఁబడుకర్మముభక్తియోగసమన్వితంబైన జ్ఞానము నొదవించు. కర్మభోజనహోమదానతపంబులెల్ల నాకర్షింపుమని భగవంతుఁ డర్జునున కుపదేశించినగీతార్థంబుఁ దలపాసి తత్కృమమునఁ గర్మముల నాచరించువారు కృష్ణనామకీర్తన కృష్ణస్మరణములం జేసినవారగుదురు. నమశ్శబ్దము చతుర్థ్యైకవచనాంతములగుభగవద్భక్తి ద్వాసు దేవశబ్దంబులు ధీమహి యనుపదంబును జతుర్థ్యైకవచనాంత ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధశబ్దంబులును నమశ్శబ్దంబును జతుర్థ్యైకవచనాంతసంకర్షణ శబ్దంబునుం గూడినమంత్రముల మంత్రమూర్తియు నమూర్తియునగు యజ్ఞపురుషునుపాసించుపురషుఁడు సమ్యక్గర్భనుఁడనంబడు. ఇతైఱుంగుననే నాత్మోపదేశ మనుష్ఠించిన దానికిఁ బ్రసన్నుండై కేశవుండు జ్ఞానైశ్వర్య భక్తియోగముల నాశీసంగె. బహుశ్రుతా! నీవును విశ్రుతం బైన విష్ణుయశంబు వర్ణింపుము. దానిం దెలిసినవిద్వాంసులకు వేద్యంబుల నెఱుంగఁ గోర్కి వేద్యాంతరంబు లేమింజేసి దానితో సమాష్టిఁజెందు. ఘోరసంసారక్షేపములఁ గుందువారికి దానం దక్క మఱియెద్దాని వలనను శాంతి గలుగ నేరదు. నీవాహరియశంబు ప్రథానముగ వర్ణింతువేని నీకుఁ జిత్తతుష్టియు లోకమునకు మహోపకారంబు నగు నని చెప్పినం బారాశర్యుండు నారదునిజన్మకర్మములందెలిసి యోబ్రహ్మనందన ముసింద్రా! నీకు జ్ఞాన ముపదేశించినయమ్మునులు చాతుర్హస్యదీక్షాంతమున దేశాంతరమున కరుగ నాబాల్యదశనుండి నీ వేమి చేసీతివి ? పిమ్మటి వయగకాలం బెట్లు కడపితివి? కాలమున నాదానీపుత్రకశే

బరం బెట్లు విడిచితివి? ప్రాక్కలమున నడచిన యాకథలనెల్ల నెట్లు లిప్పటికిని స్మరింపఁ గలిగితివి? కాలము సర్వనిరాకృతసమర్థంబు గాదె? అనియడుగుటయు నావేదవ్యాసునకు నారదుండు వెండియు నిట్లనియె.

— నారదుండు వ్యాసున కాత్మమాత్మవియోగంబు చెప్పట —

మునీంద్రా! నాకు జ్ఞాన ముపదేశించినమహామునులు దీక్షాంతమున నాచోటు వాసి చనినపదంపడి మదీయవర్తనం బెట్లంటేని చెప్పెద వినుము. ఏకపుత్ర యగునాతల్లి స్త్రీస్వభావమున నస్వతంత్రయై కార్యనిశ్చయంబుఁ దెలియని మాధురాలు గావున నింటివనులు చేసికొనుచు నాకు యోగక్షేమంబులు గూర్చు దలంపు గలిగియు నయ్యది నెఱవేర్ప నేరక గత్యంతరంబు లేనియేకపుత్రుండైన నాపైఁగడుఁగూర్చి నేయుచుండు నట్టితల్లిని విడిచిపోవ వలనుగాక దారుమయం బైననారితీరున లోకమెల్ల నీశ్వరువశమున నుండఁగలయది యని నిశ్చయించి యప్పు డేమియుం జేయఁజాలక దిగ్దేశకాలములఁ దెలియఁజాలని యయ్యైదేండ్లప్రాయమున బ్రవ్రజనం బప్పటికిఁ దగదని నాలోనం దలపోసి కాలముఁ బ్రతీక్షించుచు నాబ్రాహ్మణకులముననే యుండునంత నొక్కనాఁడు మాతల్లిరాత్రివేళ నిల్లుదాటి చనినగోవుం బాలు పితుకఁ బోవుచుఁ దెరువునఁ గాల నొక్కపామును దాఁచినం గాలచోదితంబై యయ్యాశీవిషంబు దీనురాలగు నాతల్లిని గఱచి యసువులకు వెలిచేసె. *

— నారదుండు ప్రవ్రజతుండై శ్రీహరిం గాంచుట —

ఏ నామాత్మవియోగం బప్పటికి భక్తులమేలు గోరునీశ్వరు నను గ్రహము నాయెడ ఫలించినఫలం బని తలంచి యుత్తరదిక్కు పట్టి చని సమృద్ధము లగుదేశముల, సందలిపట్టణములను, గ్రామములను, మండలను, గనులను, గృహీవలనివాసములను, గొండనెత్తపు బల్లియలను, గ్రామనగరాంతరస్థితంబులై గిరివదులనాశ్రయించినఖర్పటంబుల, నుద్యానవాటికలను, వనములను, దోఁటల, నేనుంగులు విడిచినకొమ్మలుగలుగు మ్రాకులఁ దనరి చిత్ర ధాతువులవిచిత్రంబు లైనవర్వతంబులను, శుభ సలిలము లగుతటాకములను, నద్భుతంబుగ నెలుఁ గిచ్చుపులుఁగులను,

మకరందపానాసక్తిం ద్రిష్టురుత్తుష్టేదలను సమరి యమరసేవితంబు
తై నకమలాకరంబులను, నీలవేణుశర స్తంబకుశకీచకగహ్వారంబై వ్యాభో
లూకశివాదిదారుణమృగసంచారస్థానం బై భీకరం బై నఘోరవిహింబు
లను, నిస్సహాయుండనై కని యాఁకలికి దప్పికి నలసి సొలసి యంత
నట నొక్కనదిలోనం దీర్థమాడి యాచమించి సలిలంబులు ద్రావి నేద
దేటి యవ్విజనారణ్యమున నొక్కచో నశ్వత్థమూలమునం గూర్చుండి
హృదయా కాశవ ర్తి యగుసరమాత్తు నమృహమునులవలన వినినవిధంబు
దప్పకుండ మనమునం జింతించితి. భక్తివశీకృత మగుమనస్సున భగవం
తునిచరణారవిందముల ధ్యానించుచు సుతంత్రావిశేషమునంజేసి యా
నందబాష్పపూరితలోచనుండ నై ననామనంబున మెల్ల మెల్లన భక్తవత్సలుం
డైనవారి పొడగట్టుటయుఁ బ్రేమాతిభరమునంజేసి మేను గరుపారఁ
బరమానందపూరమున మునింగి యంతలో నప్పరమాత్తుని నన్ను
నుం గాననైతి. మనోరమణీయంబు సర్వదుఃఖహరంబు నగునప్పరమ
పురుషరూపంబుఁ గానక వెల్లఁబోయి దీనుండనై తటాలున లేచి క్రమః
జిత్రము సుస్థిరంబుఁ గావించికొని యాదేవ దేవునిదివ్యరూపంబుఁ
గాంచఁగ ధ్యానించుచు నిటునటుం జూచియు నాహరిం గనుంగొన
నేరక యసంతృప్తుండనై యాతురభావమున యత్నము నొనర్చు
చున్నంత నవిప్పినంబున వేదవచనములకు నగోచరం డైనయప్పర మేశ్వ
రుఁడు నాశ్లోకమునకు శాంతిఁ గావించుటెఱంగున మృదుగంభీరవచ
నంబుల నా కిట్లనియె.

❖ శ్రీహరి నారదునకుఁ బ్రతివచనంబులు పలుకుట ❖

వత్సా, యీజన్మమున నీవు నన్నుఁ గాంచఁ జాలవు. ఆవిషక్వ
కషాయు లగుననిష్పన్నయోగులకు నన్నుఁ జూడ శక్యంబు గాదు.
నాయెడ నీకు భక్తిదృఢత్వంబై గలుగు. తదర్థం బొకపరి మదీయదివ్య
రూపంబు నీకుఁ జూపితి. మద్భక్తుఁడు క్రమమునం గామములనెల్లనీఁగు.
నీవు పెద్దకాలంబు సాధుసేవఁ గావించితివి. కావున నాపై దృఢభక్తి
నీకుఁ గలిగె. నింద్య మగునీదాసీపుత్ర శరీరంబు విడిచి మదీయపా
ర్షదత్వంబుఁ బొందుదువు. నాపై నీకుఁ గలిగినయిష్టటియధికభక్తి యె
న్నఁడుం దఱుఁగకుండెడు. ప్రళయము లైనను మదనుగ్రహమున స్థితి

నెడకుండెడు మనిచెప్పి మహాభూతపదవాచ్యుండు సర్వనియామకుం
 డాకాశశరీరుం దశరీరుండు సగునమ్మహానుభావుండు విరమించుటయు
 నేచు బెద్దలకుం బెద్ద యగునమ్మహామహులం గాంచకయే స్వరశ్రవణోప
 లక్షితదిశ నుపలక్షించి యతనిదయఁ గన్న వాఁడనై సాష్టాంగదండ
 ప్రణామం బాచరించి లజ్జ విడిచి యయ్యనంతునినామములఁ గీర్తిం
 చుచుఁ బ్రాకృతజనుల కెటుంగరానియతనియవతారచేష్టితంబులఁ దలం
 చుచుఁ బృథివిలోనం జరించుచు సంతుష్టమానసుండనై వీతరాగుండనై
 మదమత్సరవిరహితుండనై కాలముం బ్రతీక్షించుచుంటిని. ఇవ్విధమునఁ
 గృష్ణమత్తినై యెద్దానియెడను సంగమంబు గానక నిర్మలచిత్తుండనై
 వర్తించునాకు మెటుంగు మెఱసినతెఱఁగునఁ దద్దేహవియోగకాల మా
 సన్నం బయ్యె. ఈశ్వరుండు పరమపావనం బైనభాగవతదేహము నాకుఁ
 గూర్చునెడఁ బూజనభూతమయంబై ప్రారబ్ధకర్మక్షయావధికం బైన
 యాదాసీపుత్రశరీరము లయముఁజెందె. కల్పాంతముల నీలోకముల
 నెల్ల నుపసంహరించి యేకాగ్రవం బైనజలమున శయనించునారాయణు
 లోన శయనించు దలంచుబ్రహ్మదేవునిమధ్యమును నిశ్వాసంబుతోడం
 బొచ్చితి. సహస్రచతుర్భుగావసానమునం గ్రష్టతి లేచి యీవిశ్వ
 మెల్ల సృజింప నుద్యోగించునాచతుర్ముఖప్రాణములనుండి మరీచిప్రముఖు
 లగుప్రజాపతులును. నేనుం జనించితిమి. మహావిష్ణుననుగ్రహమున
 నవ్యాహతగతినై యఖండితబ్రహ్మచర్యుండనై ముల్లోకముల సంతర్భ
 హిర్భాగములనెల్ల దేవదత్తంబైనయావీణను స్వర బ్రహ్మభూషితం
 బైనదాని నారోహణావరోహణక్రమమున స్వరసంయోగంబు దనర
 వాయించుచు, హరికథలం బాడుచుఁ దిరుగుచున్నవాడ. తీర్థ
 పాదుండు ప్రియశ్రవుండు సగుహరి నిజవీర్యములఁ బాడుచుండ నామన
 మునఁ బిలిచినట్లు శీఘ్రదర్శనం బొసంగు. విషయభోగేచ్ఛంజేసి యా
 తురచిత్తు లగువారికి సంతాపసాగరంబుఁ దరింప నావహాలే హరిచర్యాను
 వర్ణనంబు విరాజిల్లెడు. కామలోభతిరస్కృతం బైనమనస్సు ముకుంద
 సేవనంబున నెట్లట్లు యమనియమాదియోగానుష్ఠానంబున లెస్స యుప
 శమింపదు. అనఘా, మదీయజన్మకర్తరహస్యంబులును నీకుఁ జిత్తతో
 పంబు గలుగువెరవును నీప్రశ్నంబుల కుత్తరంబులుగా వివరించితి.

గదా యనిచెప్పి యదృచ్ఛాప్రాప్తం బైన సారదమునీంద్రుఁ డాసాత్యవ తేయు నామంత్రణంబు చేసి వీణ వాయించుచు నరిగె. వీణ వాయించుచు వాసుదేవక్తిం బాడుచు సంసారరోగపీడిత మైన లోకమునకు భగవద్భక్తిం గావించు దేవర్షివద్యుం డైన సారదమునీంద్రుఁ డద్దిరా! పరమధన్యుం డని సూతుండు సెప్పిన విని శౌనకుఁ డయ్యా, నారదుఁ డరిగినపదంపడి యమ్మునియభిప్రాయవిషయంబు విన్న బాదరాయణుం డేమి చేసె నని యడుగుటయు సూతుఁ డిట్లనియె.

❀ వేదవ్యాసుఁడు శ్రీమద్భాగవతపురాణము రచియించుట ❀

బ్రహ్మనది యగుసరస్వతీపశ్చిమతీరమున ఋషులకు సత్రవర్ధనం బైన శ్రీమహాప్రాస మనునాశ్రమంబు గలదు. బదరీషండుమండితం బైన యమ్ముఖ్యాశ్రమమునం బాదరాయణుం డానదిలోఁ గృతస్నానం డై సంధ్యాద్యనుష్ఠానముల నిర్వర్తించి శుచియై యాచమించి నారదుఁ డుపదేశించినరీతి సమాధిఁ బూని పరమాత్ముని ధ్యానించుచు భక్తియోగమున నిశ్చలంబై నిర్మలం బైన మనమునం దొలుతఁ బరమేశ్వరుని నటఁ దదధీన మగుమాయనుఁ గాంచె. అవ్యాయవలనఁగదా జీవుఁడు గుణత్రయాతీతుఁ డయ్యు స్వరూపావరణమున విక్షిప్తుండై త్రిగుణత్వాభిమానకృత మగుకర్తృత్వాదిరూప మగుననృఘముఁ జొందుచుండు? పదంపడి యయ్యనర్థముననెల్ల నిరసింపఁజాలినభగవద్భక్తియోగమునం గాంచి యజ్ఞానవిజ్ఞంభిత మగులోకమునకు మేలు గావించువాఁడై భాగవత సంహితను రచియించె. ఆసంహితను విననప్పడె మనుజునకు శోకమో హాభయాదుల నడంచుభగవద్భక్తి యుదయించు. ఆవ్విధమునం బారాశర్యుఁడు భాగవతసంహితను రచియించి శోధించి యాత్మపుత్రుఁడుగుశుక యోగీంద్రుని నివృత్తినిరతుం డైనవానిఁ జదివించె ననిన విని శౌనకుఁ డయ్యా, వృత్తినిరతుఁడై యన్నిటియెడ నుపేక్షమై వర్తించు నాత్మారాముఁడయ్యు శుకుఁ డేనిమిత్తమున నమృతాసంహిత నభ్యసించె నని యడుగ నతనికి సూతుం డిట్లనియె. ఆత్మారాము లైనమునులును నివృత్త హృదయగ్రంథులయ్యు భగవంతునియెడ ఫలనిరపేక్ష మగుభక్తిజేయుదురు. హరిగుణంబు లిట్టివి. పరమపురుషగుణములు దనమతి నాకర్షించుటయు నెల్లపుడు భాగవతులవైఁ బ్రీతి నేయుశుక యోగి యమృతాసం

హితం జపియె, రాజురి చంద్రుఁ డైనకనీక్షితునిజన్మవృత్తాంతము నాతం డొనర్చిన యద్భుతకార్యంబు నతనిదేహత్యాగప్రకారంబును గృష్ణమహిమ ప్రకాశకం బైనపాండవులమహాప్రస్థానగమనంబునుం జెప్పెద వినుడు.

❧ నిద్రించుద్రౌపదీయాదులఁ జంపినయశ్వత్థామ నర్జునుఁడు దఱుముట ❧

కురుక్షేత్రమునం బ్రవృత్తం బైనయాదారుణరణంబునం గౌరవ పాంచాలవీరులు పోరి వీరస్వర్గము నధిగమించినయనంతరము దుర్యోధనుండు భీమనేనుగదతాఁకునఁ దొడలు విడిచి పడినపదంపడి యశ్వత్థామ తనమనమున కప్రియంబయ్యు లోకము నిందించునని తా నెఱింగియుఁ దన్నే లినయాధార్తరాష్ట్రనకుఁ బ్రియం బగు నని భావించి బాలకులగుద్రౌపదీసుతులు నిద్రించుచుండునెడ వారితలలు దఱిగె. తఱుగుటయుఁ దల్లి యగునప్పాంచాలి తనకొడుకు లట్లు దిక్కులేనిదుర్మరణంబుఁ జెందుటకు మీఁదుమిక్కిలి వగపుతోఁ గన్నుల నశ్రువు లురుల నేడ్చుటయు నర్జునుఁ డాప్రియసీని డాసి కల్యాణీ వగవవలదు. ఏను గాండీవమున నమ్ము లరిఁ జోసి యేసి బాలభూతకుం డైనయాబ్రాహ్మణాధమునితల దఱిగి తెచ్చి నీ కిచ్చెద. దాని నాననంబుగఁ జేసికొని కూర్చుండి చిత్తశాంతిఁ బొందు మని విచిత్రరమణీయభాషణముల నోరార్చి కత్తళంబు దొడిగి కృష్ణసారథికంబు కపికితనంబు నగుతే రెక్కి యాద్రోణనందనుండు చనినతెరువు పట్టి యరిగె.

❧ అశ్వత్థామ బ్రహ్మశిరోఽస్త్రం జేయుట ❧

అశ్వత్థామ తన్నుఁ దఱిమికొని యచ్చుచున్నవివ్వచ్చుని దవు దవునఁ గాంచి తనయొనర్చిన బాలవధమునంజేసి తల్లడిల్లుడెందముతోఁ బ్రాణములఁ గాచికొనువాఁడై తనతే రెక్కి తొల్లి క్రమము దప్పి కూఁతుఁ గామించి శివునకు వెఱచి పఱచువిరించివిధమునం బుడమి పయిం బారుదెంచి యటఁ గొండాకవడికి గుఱ్ఱములు డయ్యుటయుఁ బలాయనంబు నశకంబు బగుడు వేఱొకశరణంబుఁ గానక యాబ్రాహ్మణ తనయుఁ డప్పటికి బ్రహ్మశిరోనామకం బగుదివ్యాస్త్రమే తన్నుఁ గాచునని తలఁచి దానియుపసంహారంబు దా నెఱుంగకున్నను బ్రాణసంకటంబు దొడఁటం జేసి యెద్దియు సరయలేక యాచమించి శుచియై ధ్యానించి యమృహనీయాస్త్రముఁ బ్రయోగించె. దాన నత్యుగ్ర

తేజంబు దెసలెల్ల నాక్రమించినం జూచి సవ్యసాచి యాతేజమున
లోకప్రాణిజాలమునకుఁ బ్రాణసంకటంబు గలుగు నని వెఱచి కృష్ణున
కిట్లనియె. కృష్ణకృష్ణ మహానుభావా, భక్తరక్షకా, సంసారమున దహింపఁ
బడువారికి నీవొక్కరుండవే ముక్తిగావించువు. చిచ్ఛక్తిచే మాయను
నిరసించి కేవలాత్మ స్వరూపంబుఁ గొని లోకముల కాదికారణంబై ప్రకృ
తికిఁ బరుండై పురుషపదవాచ్యుఁడైనయీశ్వరుండవు నీవు. మాయావి
మోహితచిత్త మగుజీవలోకమునకు ధర్మాదిలక్షణం బైనశ్రేయమెల్ల
నిజవీర్యమున నీ వొనర్తువు. ఈభవదవతారము భూభారము హరింపను
ననన్యభావు లగునిజభక్తులకు నిరంతరధ్యానంబుఁ గూర్చును బ్రవ
ర్తించు. దేవదేవా, పరమదారుణం బైనతేజస్సు సర్వతోముఖంబై యలము
చుండెడు. ఇది యెయ్యది యేమి కారణంబు గలుగ నిట్లు లలము
చుండు ననియే నెఱుంగనయ్యెడ ననియడుగుటయు భగవంతుఁ డప్పా
ర్థున కిట్లనియె. అర్జునా, యియ్యది ప్రోణపుత్తుండు ప్రయోగించిన
బ్రహ్మశిరోఽస్త్రంబు తేజంబు. అతండు దన కుపసంహారంబు దెలియ
కున్నం బ్రాణబాధ దొడరినం దానిఁ బ్రయోగించె. దీని నుడువ మఱి
యేయస్త్రముం జాలదు. నీవు నిప్పుడు తదస్త్రముఁ బ్రయోగించి యత్యంత
విజృంభితం బైనయాచార్యసుతునస్త్ర ముపశమింపఁ జేయుము.

— అర్జునుఁడు బ్రహ్మస్త్రమేసి యశ్వత్థామ బ్రహ్మశిరోఽస్త్ర ముడిగించుట —

నీవు సర్వాస్త్రప్రయోగవిద్యాకుశలుండ పనిచెప్పిన విని పరవీర
హరుం డైనపార్థుం డంత నాచమించి శుచియై కృష్ణునకుఁ బ్రదక్షిణముఁ
గావించి ద్రాణియస్త్రము శమింపఁ జేయువాడై తాను బ్రహ్మస్త్రముఁ
ప్రయోగించె. అంత నయ్యిద్దఱి బ్రహ్మస్త్రములు శిరజాలసంవృ
తంబులై యెండొంటం బెరిసి పెరిగి ప్రళయసమయమున సంకర్షణ
ముఖాగ్నియు నాదిత్యుండు నెట్టులట్టులు భూనభోంతరం బొవరించి
ముల్లోకములం గాల్చుచున్నం జూచి జనులు వానితాపమునం గుండుచుఁ
బ్రళయానలంబుగా నూహించి వెఱచుచున్నంతఁ గౌంతేయుఁ డాప్రజో
పద్రవంబును లోకాపాయంబునుగ గాంచి వాసుదేవమతముఁ గొని
యయ్యస్త్రముల రెంటి నుపసంహరించె. అంతఁ గ్రోధాపణితలోచనుండై
కిరీటి తటాలున నతిదారుణశక్తుఁ డైనయయ్యశ్వత్థామను డాసి త్రాటె.

బశువుఁబోలెఁ గట్టి శిబిరమునకుఁ గొంపోవఁ దలంచుచుండ నంబుజే
క్షణుఁ డలిగినవానిరీతి నాతని కిట్లనియె. పార్థా, యీతనిం గావఁ దగదు
నిద్దరవోపుబాలకుల నిరపరాధుల నిశాసమయమునం జంపినయీబ్రా
హ్మణాధముం దెగటార్చుము. మద్యపానాదుల మై మఱచినవాని నేమ
తినవాని గ్రహవాతాద్యావేళమున నున్నాడంబుఁ గొన్నవాని నిద్రించు
వాని బాలుని జడుని నాడుదాని శరణాగతుని విరథుని భీతుని ధర్మ
విదుఁడు చంపఁడు. పరప్రాణములఁ దనప్రాణముం గాచుకొనునట్టి దయలేని
దురాత్మునిం జంపినవాని కయ్యది మరణాంతప్రాయశ్చిత్తంబై నరకవత
నంబుఁ దప్పింపఁ జాలుఁ గావున నట్టివానిం జంపుట వానికిని మేలగుం
గాని యొండుగాదు. మఱియు నేను విన నీవు పాంచాల నూరాశ్వుచు
మానిసి, నీకొడుకులఁ బరిమార్చినవానితలం గోసి తేత్తునని యప్పటి
వ్రతకు బాస చేసితివి. వీరవర్య, పాపాచారుఁ డాతతాయీ యాత్మ పుత్ర
హతకుఁడు నగు నీతనిం జంపుము. సుప్తబాలకవధం బాదుర్యోధను
నకుం బ్రియంబు గాకుండిన నీకులపాంసనుఁడు గాదనక యొనరించెనని
యర్జునుచిత్తమునం గలధర్మముఁ బరీక్షించువాఁడై కృష్ణుఁ డెంతయొత్తి
చెప్పినం బార్థుఁ డాత్మరూపాంతరం బైనపుత్రుం జంపిన నాచార్య
పుత్రుం జంప నొల్లక శిబిరమునకుఁ గొనిపోయి పుత్రమరణశోకమునం
గుండుచున్న ప్రియురాలికిఁ జూపె.

— అశ్వత్థామబంధనంబు విడుపు మని ద్రౌపది యుద్బుధునకఁ జెప్పట —

పాంచాలియుఁ బశువువోలెఁ బాశబద్ధుండై తననింద్యకర్తము
నకుఁ దల వాంచి యున్న గురుసుతుం గాంచి దీనులం జూచునెడఁ దన
కొదవుదయపెల్లనను గురుపుత్రుం డనుగౌరవంబునను వానిచేసిన
యవ్యతిం దలపోయక నమస్కారంబుఁ గావించి యతనిం గట్టితెచ్చుటకు
పైరింపక యర్జునుం జూచి వీరశేఖరా, విడువుము విడువుము. ఇతండు
బ్రాహ్మణమాత్ముడకాక గురుపుత్రుండు గావున గురుతుల్యుండు. ప్రయో
గోపసంహారపూర్వకంబుగా సరహస్య మగుధనుర్వేదంబు దివ్యాస్త్ర
గ్రామంబు నత్యంతానుగ్రహంబున నీకు నేర్పినయమృహాత్ముఁ డగుద్రోణా
చార్యుఁడు తానే పుత్రరూపమునఁ గన్పట్టుచున్నవాఁడు అమృహాను
భావున కర్థశరీరం బైనకృపి వీరపుత్రుం గన్నది గావున నీకొడుకుం

జూచికొనుచుఁ బరిసహగమనంబు సేయక మేను దాల్చియుండు. నీ వితనిం జ పుడచేని యాగౌతమి పతిసుతమృతిం జేసి యే మయ్యెడునో. ధర్మజ్ఞామినిమిత్తమున నత్యంతపూజార్హం బైనగురుకులమునకుఁ జేటు గలుగవచ్చునే? పతిదేవత యగునీతనితల్లి నాయట్లపోలే మృతపుత్రయై దైన్యమున నేడువఁ దగదు. రాజు లజితేంద్రియులై బ్రాహ్మణకులము నకుఁ గోఁముఁ గూర్తురేని యయ్యవకారము వేగంబ నఁగివార వగు నారాజకులమునకు నిరంతరశోకముఁ గూర్చి యేర్చు నని ధర్మన్యాయ దయాన్వితంబుగను నిర్వ్యభీకంబుగను సర్వసమభావసముల్లసితముగను హితముగనుం జెప్పిననప్పించాలివచనంబు నజాతశత్రుఁ డభినందించె నకులసహదేవులు నట్లనుఁడు సాత్యకియు భగవంతుఁడను మణియు నచ్చటఁ జేరినసభ్యులును స్త్రీలు నివి లెప్పు యనిరి. భీమసేనుఁ డొక్కరుం డలుక జెల్లునఁ దనకుఁ దనరాజునకుం బ్రీయంబుగా నిచ్చించుబాలురం జంపినపాపుం దెగఁజూచుట మీలని వలికె. అప్పు డట్లనుండు భీమ గదితంబును ద్రాక్షదీవచనంబును విని కర్తవ్యసందేహమునం గృష్ణునా ననంబుఁ జూచుటయు నాచతుర్భుజుఁ డతనిం జూచి యయ్యా, బ్రాహ్మ ణుఁ డక్షధ్యుఁ డాతతాయి వధాక్షుఁ డనునీయుభయధర్తంబులు నేన చెప్పితి నిం దెయ్యది నేసిన నావాక్యంబు నడిపిన ట్లగు నెట్లు చేసినం బాంచాలి కిచ్చినబాస నెఱవేర్చిన ట్లగు నెయ్యది భీమునకు ద్రాక్షదికి నాకుం బ్రీయం బగు నద్దాని నిపుణముగ నాలోచించి యొనర్పుమని భావగంభీరముగఁ జెప్పె.

— అర్జునుఁడు శిరోమణినిగాని ద్రాక్షని విడిపించుట —

చెప్పుటయుఁ దదర్థ మూహించి కిరీటి హరిమనోగతం బెఱింగి యయ్యాచార్యసుతుశిరమునం గేశములతోడం బుట్టినదిచ్యూతత్నముఁ గృపాణమునఁ గోసికొని పాశబంధ మెడలించి బాలవధక్షీణతేజఁడు మణిహీనుఁడు నగునయ్యశ్వత్థామను శిబిరమునుండి వెడలం బనిచె. వస నము సర్వస్వహరణము చేసినిర్వాసన మనునివియే బ్రాహ్మణులకు దండ నంబులు గాని దేహదండనంబు దగదని ధర్మశాస్త్రంబుల వినంబడు.

అంతఁ బుత్రశోకార్తులై పాండవులు పాంచాలీసమన్వితులై పరేతు లైనతమవారి కుదకదానముల నిర్మర్తిప స్త్రీపుంసుగులై వాసు

దేవునితోడ గంగానదికి జని హరిచరణాంబుజ పరాగపావనం బైనత
 త్పూరమున స్నానపూర్వకముగాఁ బరలోకగతు లైనతమవారి కెల్ల
 నివాసనలలము లిచ్చి విలపించి క్రమముకొంచార్థం బమృతహాసనిం గృతావ
 గాహనులై యుండునెడ మాధవుఁ డచ్చట మునులతోడం గూర్చుండి
 యున్న ధర్మరాజు నతనితమ్ములును ధృతరాష్ట్రుని బుత్రులతోకాఁర్త యగు
 గాంధారిని గుంతిని ద్రౌపదిని మఱియు శోకార్దితు లగుతక్కినబంధువు
 లనుం జేర నరిగి కాలక్రమంబైన జన్మ మరణాదికార్యజాతము భూతముల
 కపరిహార్యం బని యిట్లు సాంత్యవచనముల నూఱిడించి పరమపతివ్రత
 యగుపాంచాలి కేశపాశంబు వట్టియీడ్చుట నాయువు దఱిగినపాపాత్ము
 లగుధార్మరాష్ట్రులఁ జంపించి యాకీతవు లక్రమంబున నాచికొన్న నిజ
 రాజ్యముఁ గ్రమ్మఱి ధర్మరాజునకు సాధించి యిచ్చి యుత్తమకల్పమున
 మూ డశ్వమేధము లయ్యజాతశత్రుం డొనర్చిన నింద్రునకుంబోలె
 దాన నాతని కెల్లదెసలఁ బవిత్రకీర్తి వెలయుఁ గావున నట్లు సేయ
 వలయు ననుతలంపు తనమనమునం గొనుచు బ్రహ్మర్షి లగుదైవపాయ
 నాదులం బూజించి వారిపూజలం గ్రహించి పాండుపుత్రుని వీడుకొని
 సాత్యకియు నుద్ధవుఁడును దన్ను వెన్నడించి రాఁగ ద్వారవతికిఁ బోవఁ
 దలచి తే రెక్కుచు భయవిహ్వలయై తనయొద్దకుఁ బఱిచెంచుచున్న
 యుత్తరను గాంచె.

— శృంగేఁ డశ్వత్థామాస్త్రమునఁ గాలకుండ నుత్తరాగర్భము రక్షించుట —

అంతలో నయ్యభిమన్యువత్ని యాలోకనాయకునొద్ద కరుదెంచి
 యోదేవదేవా, మహాయోగీశ్వరా, జగన్నాథా, కాపుకాపుము. ఎందుఁ
 జూచినం బరస్పరమృత్యుప్రసారంబు దప్పకుండెడు. నీ వొక్కరుండ
 నిర్భయుండవు. పరమేశ్వరా, తప్తాయసం బైనతీవ్రబాణ మొక్కఁడు
 నన్నుఁ దఱుముచుండెడు. అయ్యది నన్నుఁ గాల్చునేనియు దానికి వగ
 వను. మఱి మదీయగర్భమునకుఁ జేటు వాటిల్లకుండఁ గా పొసర్చు మని
 వేడికొనియె. అవ్వేడికో లాలించి భక్తవత్సలుం డైనభగవంతుఁ
 డక్కటా! యియ్యది యపాండవంబుగా నశ్వత్థామ ప్రయోగించినదివ్యా
 త్రంబు గావలయు ననితలంచుచున్నంతఁ బొండవు లేవురును దమపైఁ
 బడవచ్చుచున్న నిశితశరపంచకంబుఁ జూచి వానిం దెగటార్పఁగ దివ్యా

స్త్రములం గ్రహించిరి. ఇంతలో నాత్మైకనిష్ఠులగు నప్పొండవులకు మూడినకీ డరసి సరసిజాతుండు తనసుదర్శనంబుఁ బ్రయోగించి యశ్వత్థామ ప్రయుక్తము లైనబాణములం ద్రుంచి తమవారికిఁ గావుఁ గావించి యంత నాత్మయోగ ప్రభావమున సర్వభూతములలో నంత ర్యామి యైనయమృహానుభావుఁడు కౌరవపంశాంకురంబు నిల్పువాఁడై నిజమాయచే నుత్తరగర్భముం గప్పి యమోఘ మప్రతీకారము నగు ద్రాణిబ్రహ్మశిరోస్త్రంబు నిజవక్త్రాయుధతేజమున శాంతముఁ గావించె. ఆత్మశక్తి యగు మాయచే నీజగమెల్లఁ బుట్టించుచుఁ బ్రోచుచుఁ దుది రూపడంచుచు సర్వాశ్చర్యచర్యానిధానం బైన యచ్యుతుఁడు బ్రహ్మశిరోస్త్రముఁ బ్రశమింపఁజేయుట యాశ్చర్యం బగునే? అవిధమునం బొండవుల నుత్తరాగర్భముం బ్రహ్మస్త్రము బారిం బడకుండఁ దప్పించి రక్షించి యటఁ గ్రవ్వుటఁ బ్రయాణాభిముఖుం డైనకృష్ణుని డాయఁ బోయి కుంతీదేవి యిట్లని స్తుతించె.

— పంఠీదేవి శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట —

కృష్ణా! నీకు మ్రొక్కెద. నీవు సామాన్యయాదవుండవు గావు. మఱి లోకములకెల్ల నాదిభూతుఁ డగుపురుషుండవు. ప్రకృతికి నియా మకుండవై దాని కతీతుండవు. సర్వభూతములతో నంతర్బహిష్ప్రదేశములఁ బరివ్రాష్ణుండవై వర్తింతువు. మాయాయవనికాచ్ఛన్నుండవుగాన నితరులకు నిన్ను పలక్షింపరాదు. ఇంద్రియజన్యజ్ఞానముల కిగోచరం డవు వ్యయరహితుండవు భవదీయభక్తియోగంబు నే నెఱుంగఁ జాలను గావున నీకుఁ బ్రణామమాత్రంబు నేయుదు. నాట్యమున నానావేషములఁదాల్చు కుశలనటునివాస్తవరూపవేషముల సామాజికు లెట్టు లట్టుల విచిత్రప్రపంచ ప్రకారంబుల నానారూపవేషములఁ గొను నీదు వాస్తవ రూపానుభావముల మూఢదృష్టు లెఱుగనేర్తురే? మఱియు నాత్మానాత్మ వివేకంబుతో నిత్యమననమునఁ దనరి రాగద్వేషాదులం బాసీ యంతగికరణ నిర్తలత్వంబుఁ గొన్న పరమహంసులకును నిన్నుఁ గనుంగొన శక్యంబుగాదు. ఇక నాఁడువారము భక్తియోగవిధానార్థంబు నిన్నెట్లు గాంతుము. కృష్ణ, వాసుదేవ, దేవకీనందన, నందగోపకుమార, గోవింద, పంకజనాథ, పంకజమాలి, పంకజనేత్ర, పంకజాంఘ్రి పదవాచ్యుఁ డైన

నీకు నీరామము లుచ్చరించి ప్రణామంబు నేసెద. తొల్లి దురాత్ముడగు కంసుఁడు దేశకిదేనిని నిష్పంధించి శోకింపఁ జేయఁగ వానిం జంపి యద్దేనికి శోకం బుడిపి నిష్పంధము వాసిన తెఱఁగున నన్నును నాకొడుకులను గోడలినిం బలుమాటు విపద్యములకుఁ జిక్కుకుండఁ దప్పించి ప్రాచితివి. నీవకదా మాకు నాథుడవు. భీమునకు విషముఁ బెట్టినపుడును, మమ్ము వారణావతనగరమున లక్ష్మయింటఁ గాల్చు నుద్యమించినపుడును, హిడింబికిమీరాదిరాక్షసుల కగపడినపుడు, నానాఁ డాసభలోఁ బాంచాలికిఁ బరిభవంబు నొడర నున్నపుడును, నాకొడుకులు భార్యతోడ వన వాసాయాసంబులు గుడుచునపుడును, ఘోరసంగ్రామంబున నావారు మహారథుల దివ్యాస్త్రములబారిం బడునపుడు, నీవచ్చి డశ్వశ్లోమ యపాండవంబుగా నేసిన ప్రహ్లాదమునకుఁ జిక్కునెడను నీవకదా మమ్ము రక్షించితివి. నాసుతుల కెఱ్ఱనం గీడు నేయ రోసి సుయోధనుండు వారడవుల నుండుతఱి నత్యంతకోపముం దైన దుర్వాసుం బ్రార్థించి పంచిన నతం డకాలమున వచ్చుటయు నమ్ముని కాలిభ్యంబు నేయ నన్నంబుఁ గానక చింతిల్లుచు నతం డేమి శఙ్కించునో యని తలఁచు నెడఁ బాత్రలగ్నం బైన పత్రమాత్రంబు భుజియించి నీవు ముల్లోక ములతోడఁ దృప్తిఁ జెంది యమ్ముని కాలిభ్యంబు సలుపనేరని యపచారమును దాన నతనివలనఁ దొడర నుండిన శాపమునుం దప్పించుట యెఱుంగవే? జగద్గురూ! యాపదలే యప్పుడప్పుడు వచ్చుగాక యని వేడఁ దగియుండెడు. దాన సంసారచక్రప్రమణంబు నివారించు భవ దీయదివ్యదర్శనము గలుగుచుండు. జన్మము ప్రభుత్వము వేదశాస్త్రాది సంపత్తి ధనసంపత్తి యను నివి గలిగెనేని మదము హెచ్చి మనుజుఁడు దీనదయాళుం దైననిన్నుఁ దలఁచి నీదు దివ్యనామములఁ గీర్తింపఁ దలంపు గొనఁడు. ధనము లెట్టు లట్టులు భక్తులఁ గాచువాఁడు, గుణవృత్తులగు ధర్మార్థకామవిషయములఁ బాసినవాఁ, డాత్మారాముఁడు, శాంతుఁడు, కైవల్యదానసమర్థుండు నగు నీకుఁ బ్రణమిల్లెద. నిన్నుఁ గాలస్వరూపుఁ గను, సర్వనియామకునిఁగను, నాద్యంతరహితునిఁగను, వ్యాచకునిఁ గను, నీవు నిమిత్తమాత్రంబై యుండ భూతజాలమునకుఁ దమలోఁ బరస్పరకలహంబు గల్గుగాని నీయెడ నెట్టివైషమ్యము దోఁపని సమప్రవ

త్తనుగను నెఱింగెద. మనుష్యచర్య ననుసరించుచు నీవు నేయఁ దలఁచు
వాని నెవ్వరు నెఱుంగరు. నీ కొక్కరుండేనియు నొకప్పుడేనియు ద్వేషుఁ
డును బ్రయుఁడునుం గాఁడు. పామరులకుఁ గలుగు హేయోపాదేయ
మతిభేదంబు నీయెడం గలుగదు. విశ్వాత్మా! జన్మరహితుఁడు కర్మత్వ
హీనుఁడు నగు నీదుతిర్యజ్మరబుషియాదోజన్మంబులును దదీయకర్మంబు
లును లోకానువర్తనార్థంబ కాని పారమార్థికంబులు గావు. కృష్ణా!
నీవలనఁ గన్నుల బొప్పంబు లురుల మోము వాంచి భయ మభిన
యించు నీయప్పటిదశఁ దలంచిన నా కిప్పుడను మోహం బయ్యెడు.
భయము తాన నీకు వెఱచు నన్న నీ కితరభయంబు గలుగనేర్చునే?
నీయవతారమునకు నిమిత్తముం బలువురు పలు దెఱుంగుల నూహింతు
రెట్లుంటేని, కొందఱు యుద్ధిష్ఠిరునకుఁ గీర్తి గావించఁగ ననియు, గొందఱు
మలయమునఁ జందనతరువువోలె యదువంశమున నవతరించుటండేసి
తద్వంశమునకు వన్నె పెట్టఁగ ననియు, గొందఱు పూర్వజన్మంబులందు
సుతపశుపత్నిరూపములం బ్రార్థించిన దేవకీవసుదేవులకోర్కులు నెఱవే
ర్చుచు లోకములకు మేలు గావింపను దానవాంశమునఁ బుడమిలోనం
బుట్టినవారలఁ దెగటార్పఁగను ననియు, గొందఱు భూరిభారమునండేసి
సముద్రమధ్యమున నావపోలె నలజడిపడు భూదేవిభారము హరించఁగ
ననియు, గొందఱు బ్రహ్మదేవునిస్థానంబున లోకక్షేమ మొనరించఁగ
ననియు, గొందఱువిద్యాకామకర్తముల నీసంసారముననిడుమలు గుడుచు
వారిశ్రవణస్థరణయోగ్యము లై నదివ్యలీలలు చూడఁగ ననియుఁ దలం
తురు. భవదీయదివ్యనామముల వినుచు బాడుచుఁ గీర్తించుచు నెల్లపు
డును స్మరించుచు నీలీలలఁగొనియాడువారే సంసారప్రవాహనివారణ
చణం బై నభవచ్చరణకమలంబుఁ దత్తణుంబ కనుఁగొందురు. భక్తవత్సలా!
పరమన్నేహమున నిన్ననుజీవించుమన్నిపుడు విడిచి చనఁ దలంతువేమొ.
దుర్యోధనాదు లగురాజులకుఁ గీడు చేసినమాకు నీపాదకమలంబుకంటె
నొండాక్కటి పరాయణంబు గన్పట్టదు. జీవునిదర్శనము లేనితఱి నింద్రి
యములకుంజోలె భవదీయదర్శనము లేనప్పుడు యాదవులకుఁ బాండ
వులకును నామరూపంబులైన నెక్కడివి? మఱి యామే మెవ్వరము? అసా

ధారణదివ్యలక్షణముల విలసిల్లునీయడుగులచిహ్నములం గాంచి యిప్పు డీభూమి శోభించురీతి నీ విది విడిచి చనినపదంపడి విలసిల్లుదు. నీకటాక్ష నిరీక్షణంబులనే యీదేశములు సంపన్నంబులై పశ్చాత్తాపధిలతావిరాజితం బులై యొప్పుచున్నవి. ఓవిశ్వేశ్వరా! విశ్వాత్మా! విశ్వమూర్తి! స్వకీయు లగుయాదవపాండవులయెడ నాకుఁ గలన్నేహపాశము విచ్ఛిన్నంబు గావింపుము. దాన ననన్యవిషయంబై నామతి గంగానది సాగరమున నాత్మ ప్రవాహముంబోలె నీపై నప్రతిహతరతిం గూర్చు జాలెడు. శ్రీకృష్ణా! యద్భుతునకుఁ జెలి యాదవులలో నుత్తముఁడు లోకద్రోహంబు సేయు రాజులవంశముఁ గాల్చువాఁ డక్షీణవ్రభావుఁడు సంప్రాప్తకామధేన్వై శ్వర్మ్యుడు గోవులయు బ్రాహ్మణులయు నమరులయు బాధల నుడుపునవ తారము, గొన్నవాఁడు యోగీశ్వరుఁ డఖిలగురుఁడు భగవంతుఁడు నగు నీకు నమస్కార మని యిట్లు కుంతిదేవి మధురపదములఁ బ్రభావవర్ణనంబు చేసి ప్రస్తుతించిన విని వైకుంఠుఁడు మాయచే మోహింపఁ జేయురీతి మందహాసంబు సేసి వల్లె యని యప్పటి కప్పాండుపత్నికఁ జెప్పి కరిపురి కరిగి యటఁ గ్రమ్మతి నమ్మాధవుఁడు ద్వారకకుం బోవ నుద్యమించి పాంచాలి మున్నగువారిని గుంటిదేవిని వీడుకొనియు ధర్మనందనుండు ప్రేమబంధురముగ నిలిపినం బ్రయాణంబు సాలించి యటఁ బాండవుల తోడం గొన్నినాళ్లు లుండె.

— ధర్మరాజు ధర్మజ్ఞానార్థము శరతల్పగతుఁ డగుభీష్మసౌదామక జనుట —

అప్పుడు ధర్మరాజు బంధువధశోకపాతకములకుఁ గుందుచుండ నప్పాండవాగ్రజునకు భీష్మునిచే హితముఁ జెప్పింపవలయు ననుకృష్టు మతం బెఱుంగక వ్యాసాదు లగుమును లెందఱు బోధించినను లోక విడంబనార్థంబు కృష్ణుండు తాన వివిధేటిహాసప్రతిపాదనపురస్సరంబుగఁ దేర్చిన నయ్యజాతశత్రుండు దేశిక శోకవిహ్వలుండై సుహృద్వధంబే తల పోయుచున్నేహమోహవశంబుడై యవివేకాక్రాంతస్వాంతంబుతో నిట్లు నియె. అక్కటా! దురాత్ముఁ డగునామదిం బొడమినయజ్ఞానంబుఁ జూడుండు. కుక్కలకు నక్కలకు నాహారం బై నశరీరమునిమిత్తమున బహుళాక్షోహిణులు పరిమార్చబడియె. బాలకుల బ్రాహ్మణుల బాంధవులఁ జెలులఁ దండ్రుల నన్నదమ్ముల గురువులం జంపిననాకు సంవత్సర

శతాయుతంబులకేనియు నరకమోక్షంబు గలుగునే? ధర్మయుద్ధమున నరివధము రాజానకు దోషకరము గా దనుకొన్నము దనప్రజలకుఁ బరులవలన బాధ దొడరునపు డొనర్చుసమరమునెడఁ జెల్లుఁగాని దుర్యోధనుండు రాజ్య మేలుచుండ నేను గేవలరాజ్యలోభమునఁ బోరికి నడిచి నప్పుడన్వయింప దని తలంచెద. పతులు కొడుకులు మున్నగుతమవారు నానిమిత్తమునం జానంగ వనరు స్త్రీజనంబున కేను గావించిన యిష్టటి ద్రోహమును గృహస్థాశ్రమధర్మముల నిరసించఁజాలనయ్యెద. పంకమునఁ బంకోదకంబును సురచే సురాద్రవమునుం గడుగువడువున నీభూత వధపాతకమును యజ్ఞాచరణమునఁ గడుగఁ దలంచుట యని తోచు చుండెడునని యప్పాండవాగ్రజుండు ప్రజాద్రోహమునకు వెఱచి సర్వ ధర్మముల లెస్స తెలియఁగోరి రణక్షోణితలంబున శంతనుసూనుండు శరతల్పగతుండై యున్నచోటి కరిగె.

— ధీమంతు ధర్మజా నూరాచ్ఛి నానాధర్మములఁ జెప్పట —

అవిధంబున శరతల్ప గతుం డై నశంతనునందనుం గొలువ నరుగు ధర్మనందనువెంబడి నతనితమ్ము లుత్తమాశ్వములం బూన్చినకాంచనా లంకృతరథము లారోపించి చనిరి. వ్యాసధౌమ్యాదులును దోడన యుచితవాహనారూఢులై యరిగిరి. భగవంతుఁ డగువాసుదేవుండు నర్జునుతోడఁ దే రెక్కి చనియె. అప్పు డప్పండరికాతుం డొక్క డందఱి లోనం గుహ్యకపరివృతుం డై నకుబేరునితీరునం దేజరిల్లె. అట్లు పంకజాక్ష పురస్కృతులై పాండవు లరిగి రణరంగమున దివంబు వాసి భువి కరుదెంచి నయమరునిచందమున శరతల్పమునం బడియున్న యాపగేయుం గాంచి చక్రీయుం దా మక్కురుపితామహునకు మ్రొక్కి నిల్చుచుండిరి. అట్టి యెడ నవ్వుందాకినీనందనుం జూడఁగ బర్వతుండు నారదుండు ధౌమ్యుండు బౌదరాయణుండు బృహదశ్వ్యుండు భరద్వాజుండు శిష్యుసమన్వితుం డై నవరశురాముండు వసిష్ఠుఁ డింద్రప్రమదుండు త్రితుండు కృత్స్నమదుం డసీతుండు కక్షీవంతుండు గౌతముఁ డత్రి విశ్వామిత్రుండు సుదర్శనుండు శుకుండు కాశ్యపుండు బృహస్పతి మున్నగుపలువురు బ్రహ్మరులు దేవర్షులు శిష్యప్రశిష్యులతోడ నచ్చటికి వచ్చుటయు సర్వధర్మజ్ఞుండు దేశకాల విభాగవిదుండు నగునవ్వసూత్తముండు వారల నుచితరీతిం బూజించి

యట హృదయాంతర్యామియయ్య సమీపవర్తిగా మాయాప్రభావమున మేను దాల్చి యెదుటఁబొడగట్టియున్న శ్రీకృష్ణునిఁ దాను దదీయమహిమం బెఱింగినవాఁడు గావున లెస్స పూజించి వినయస్నేహములు దనఁగఁ జెంగటంగూర్చున్న పాండునందనుల నశ్రుసలిలక్లిన్నలోచనంబులం గాంచి ధర్మరాజున కిట్లనియె ధర్మనందనా! మీరు బ్రాహ్మణులను ధర్మము నచ్యుతము నాశ్రయించినవారయ్యుఁ గ్లశములపాల్పడుటయెంతయుం గష్టంబు. మఱియు నన్యాయ్యంబు అతిరథుం డైనపాండునృపాలుండు లోకాంతరగతుం డైనపదంపడి కుంతి పసిబాలు రగుమితదగ్ధుఁడెన్నియే నిడుమలు పెక్కుమాటులు గుడిచె. మీ కప్రియంబులు గలుగుల్లెఁ గాలకృతంబకాని యెండు గాదు వాయువశమున మేఘుజాలంబువోలెఁ దనవశమున లోకముఁ ద్రిప్పఁ జాలునదియే కాల మనంబడు. ధర్మరాజు రాజుఁట వృకోదరుఁడు గదాపాణియైయురువడించునట. సవ్యసాచి దివ్యాస్త్రముల నేయునట. వానికి గాంధీవంబు విల్లెట. కృష్ణుండు మీకు జెలియఁట. ఇట్టిమీకును విఁత్తులు వచ్చునన్న నయ్యది కాలకృతంబగాక వేటొండగునే? కాలస్వరూపుఁ డైనయీ కృష్ణుండు నేయఁ బూనుదాని నొకప్పుడేనియు నొక్కడేనియు నెఱుంగఁడు ఇతనిచేష్టితంబు లెఱుంగఁ గోరి విద్వాంసులును మోహముం గాంతురన వినమె? కావున నిదియెల్ల దైవతంత్రం బని నిశ్చయించి యాదేవదేవు ననువర్తించుచు దిక్కు గాననిప్రజల నాఘుడవై యేలుము. ఈ కృష్ణుఁడే సాక్షాదాదినారాయణుండు. తనమాయచే లోకము మోహింపఁ జేయుచు గూఢచర్రునందై వృష్ణీకులమునఁ జరించుచున్నవాఁడు. ఇమ్మహాత్ముని ప్రభావంబు శివుఁడు దేవర్షి యగునారదుండు కపిలాచార్యుండు నెఱుంగుదురు. ఇట్టివానిని నీవు మేనత్తకొడుకనియుఁ బ్రియుఁడనియుఁ బ్రీతి నేయుమిత్రుఁడనియు నుపకారమునపేక్షింపక తాన యుపకరించు సుహృదుఁడనియు మంత్రియనియు స్నేహవిశేషమున సారథియనియుం దలంచుచుండెదవు. సర్వాత్ముఁడు సమదర్శుఁడ దద్వయుఁడ హంకారరహితుఁడు రాగాదిదోషశూన్యుఁడు నగునిమ్మహానుభావునకు నీచోచ్చకర్తకృతి మగువైషమ్య మేమిటం గలుగదు. అయిన నప్పరమేశ్వరునకుఁ దనయే కాంతభక్తులయొడఁ గలుగుకరుణ యిట్టి దని చెప్ప

నలవి గాదు. చూడుము. ఏను బ్రాణములఁ ద్యజింపఁ బూని ధ్యానించిన సీతండే ప్రత్యక్షదర్శనం బనుగ్రహించె. భక్తిభరితంబుగ భగవంతు నెడ మనస్సు నిలిపి యతని దివ్యసామములం గీర్తించుచుఁ గళేబరముం ద్యజించు యోగి కామకర్త విముక్తుం డగు. ఏ నీ కళేబరము విడుచు నందాఁక నాదేవదేవుం డైన చతుర్భుజుండు సుప్రసాదంబు వెలిగొల్పు చిటునగవు మెటుంగుల నరుణలోచన పరీచుల సొంపు పెంపారు వడ నారవిందంబుతో నాకు దర్శనగోచరుండై ప్రతీక్షించుఁగాకయని భీష్ముండు నెప్పిన విని యుధిష్ఠిరుండు శరతల్పశయానం దైనయాశాంతనవుం గొల్వ బుషులెల్ల వినుచుండ నడిగిన నమ్మహాప్రాజ్ఞువలన మానవ సాధారణధర్మములు వర్ణాశ్రమధర్మములు రాగవైరాగ్యనిమిత్తంబులై ప్రవృత్తి నివృత్తిలక్షణంబు లైనయుభయవిధధర్మములు దానధర్మములు రాజధర్మములు మోక్షధర్మములు స్త్రీధర్మములు సంక్షేపవిస్తరోపాయంబు లైన భగవద్ధర్మములు నానాఖ్యానేతిహాసప్రతిపాదితంబు లగు సోపాయ ధర్మార్థకామమోక్ష ప్రకారంబులు మున్నగు నానాధర్మముల నిరూపించె.

— భీష్ముండు దేహత్యాగమునకు నిశ్చయించుట —

అవిధమున ధర్మముల నిరూపించుచుండ స్వచ్ఛందమృత్యు వగు యోగికి దేహముఁ ద్యజింపఁ దగిన యుత్తరాయణ సమయం బాసన్నమయ్యె. అప్పుడు జ్ఞాని యగు భీష్ముండు వాగ్వివహారంబు సాలించి యెదుటఁ బ్రత్యక్షగోచరుం డైన పీతాంబరధారి యగు కృష్ణునిపై మనస్సు నిలిపి కన్నులు మూసికొని ధ్యాన మొనరించె. కృష్ణదర్శన మాత్రమున మున్నే సమగ్రమునఁ దాకిన కైదువులవలని యలమట యెల్లఁ బాసియుండినవాఁడుగావునఁ బరిశుద్ధమగు ధ్యానధారణావిశేషమున నశుభములనెల్లఁ బాసియు సర్వేంద్రియవృత్తివిభ్రమంబుల నీఁగియు మేఘ సాలించువాఁ డై సర్వాతిశయితుండు పరమేశ్వర్యరూప మగు పరమానందసుఖముఁ బడసిన కరమపురుషుఁ డయ్యుఁ గ్రీడార్థంబు సంసారప్రవాహకారణంబైన ప్రకృతిం బ్రాపించిన స్వతంత్రుండు నగు నాసాత్త్వతత్పుంగవునిపై నానాధర్మాద్యుపాయముల మనోధారణ లక్షణంబు నిష్కామంబు నగు మతి నాభీష్టుం డమర్చి యాజనార్ద్రుని నిట్లని ప్రస్తుతించె.

— భీష్మఁడు శ్రీకృష్ణుని బ్రస్తుతించి ధ్యానించుట —

* ముల్లోకముల నొప్పిదంబై తమాలనీలంబై బొలాతపసువర్ణ
పీతాంబరంబుఁ దాల్చిన దివ్యమంగళవిగ్రహంబును ముంగురులు గ్రమ్ము
కొను నెఁమైగమ్మును సొంపు గూర్పు నొప్పారు నప్పార్థసారథిపై నాబుద్ధి
ఫలాభిసంధిరహితంబై ప్రవర్తిల్లుఁగాక. రణరంగమునఁ దురంగరేణు
ధూసరంబులై యిటునటు గదలుచున్న కచములం దనరియుఁ జెమటజొట్లు
నాక్రమింపఁబడియు ముఖవికాసం బొకభంగి ధర్మనీయంబై యుండ నా
వాడితూపుల గత్తళంబు దుల్చి మేమ ప్రచ్ఛుటయు నొక తెఱంగున

* శ్రీమద్భాగవతే ప్రథమస్కంధే నవమాధ్యాయే భీష్మకృతశ్రీకృష్ణస్తుతిః.
శ్లో. త్రిభువనకమనం తమాలవర్ణం రవికరగౌరవరాంబరం దధానే,

వపు రలకవలావృతాననాజ్ఞే విజయసఖే రతి రస్తు మేఽనవద్యా,
యథి తురగరజ్జీవిధూమ్రవివృక్కచలులితశ్రమవార్యలంకృతాన్వే,
మను నితకరై ర్విభిద్యమానత్వచి విలసత్కవచేస్తు కృష్ణ ఆత్మ,
నపది సఖివచో నికమ్య మధ్యే నిజపరయో ర్మలయో రథం ప్రవేశ్య,
స్థితవతి పరఃసైనికాయో రక్షా హృతవతి పార్థసఖే రతి ర్మమాస్తు,
వ్యవహితపృతనాముఖం నిరీక్ష్య స్వజనవధా ద్విముఖస్య దోషబుద్ధ్యా,
తమతి మహర దాత్త విద్యయా య శ్చరణరతిః పరమస్య తస్య మేఽస్తు,
స్యనిగమ మపహాయ మత్ప్రతిక్షా మృత మధికర్తు మనవుతో రథస్య,
ధృతరథచరణోఽభ్యయా చ్ఛలద్గుర్వరి రివ హంతు మిభం గతోత్తరీయః,
శితవిశిఖనతో విక్రీణదంకః శ్చతజపరిప్లుత ఆతతాయినో మే,

ప్రసభ మభిససార మద్యధారం స భవతు మే భగవాన్ గతి ర్మమందః,
విజయరథకుటుంబ ఆత్మతోత్త్రే ధృతహయరక్షిని తచ్చియేక్షణీయే,
భగవతి రతి రస్తు మే ముమూక్షో ర్య మిహ నిరీక్ష్య హతా గతా స్సయాపహ్నః,
లితగతివిలాసవల్లహస్సప్రణయనిరీక్షణకల్పితోరుమానాః,

కృత మనుకృతవత్త ఉన్నదాంధాః ప్రకృతి మగన్ గౌరవస్య గోపవధ్యః,
మనిగణనృపవర్యసంకులేఽంత స్సదసి యాధిష్ఠిరరాజమాన్య ఏషుమ్,
ఆర్హణ ముపపేద ఈక్షణీయో మమ దృశిగోచర ఏష ఆవి రాత్మా,
క్షితిభర మవరోపితం కురూతాం శ్వసన ఇ వాస్రజ దక్షిణంకవహ్నిమ్;
త మిమ మహ మనువ్రతా రిహంఘ్రిం హృది పరిరథ్య జహామ మర్త్యనీడమ్,
త మిమ మహ మజం శరీరభాణాం హృది ధిష్ఠిత మాత్మకల్పితానామ్,
ప్రతిదృశ మిత నైక ధార్క మేకం సమధిగతోఽస్మి విధూతభేదమోహః.

నోప్పురునాకృష్టునిపై నామనంబు నిలుచుఁగాక. యుద్ధారంభమునఁ దనచెలి యగునర్జునుండు కోరినరీతి స్వకీయపరకీయుంబు లగురెండుసేనల నడుమం దేరు వోనిచ్చి నిలిపి చూడ్కి పారించినంతన పరస్పరనికుల యాయువునెల్ల హరించిన కాలస్వరూపుఁ డగునాపార్థసఖునిపై నాకుభక్తి సుస్థిరం బగుఁగాక. సేనాగ్రమున నున్న తనవారలనెల్ల దపుదవృన్దనం గాంచి దోషబుద్ధిం జేసి స్వజనవధమునకు వెచుడీయుచున్నయన్నరున కాత్మవిద్య యుపదేశించి యహంతామమతాత్మకం బైనకుమరి మార్చిన యప్పరమాచార్యునిపాదారవిందములయెడ నాకు భక్తి సుస్థిరం బగుఁ గాక. ఆయుధముఁ బట్టక సహాయమాత్రం జేను గావించునను తనప్రతిజ్ఞ యైనం ద్యజించి శ్రీకృష్ణునిచేతం గైదువు పట్టెంతు ననునాప్రతిజ్ఞను సత్యముఁ గావించి నా కధికత్వం బొనర్చుతలంపునం దాను జక్రాయుధంబు వట్టి తటాలునం దేరుడిగ్గి యేనుంగుపయిం గవియుసింగము తెఱింగునఁ బుడమి యద్రువ లలితపీఠాంబరంబుచెఱింగు భూమిపయిం జీరాడ నత్యంతసంరంభముతో నాపయి నురువడించి నావాలంపగములతాఁకున మైమలు వటువ శృగుటయు నెత్తుటం బొత్తిల్లు మేనితో వలదని వారిం చుచున్న కిరీటిమాట గీటునంబుచ్చుచు నాతతాయి యగునన్నుఁ బొరిగొన నెదిరించినభక్తవత్సలుండైన యాముకుండుండు నాకు గతియగుఁగాక. అర్జునునరదంబు తనకుటుంబమువోలె రక్షణీయం బనుమతిం జేసి ముని కోలఁ గేలం బూని యుగ్వముల పగ్గములం గొని సారథికృత్యమునకుఁ దొడరి యప్పటియా కారవేషమున నత్యంతదర్శనీయుం డైనయాభగవంతునిపైఁ బ్రాణోత్సర్గంబున కుత్సహించిన నా కత్యంతభక్తి గలుగుఁగాక. ఏ నెట్టివాఁ డైన నేమి? ఆపర మేశ్వరునిదర్శనంబునం గడలేరుదు. ఆతని విలోకనంబునంగాదె యుద్ధమృతులందఱుఁ దత్సారూప్యంబుఁ గాంచిరి. శ్చత్రధర్తమునం బోర మేను ద్యజించినవారే పరమగతిం బ్రాపించి రనుట చిత్రంబుగాదు. మఱి లలితగమనవిలాసములను సుందరమందహాసములను బ్రణయవీక్షణములను నా దేవదేవునియెడ నన్తురాగంబుచేసి మదనమదంబునం దనరియు నాతనిలీలాకృత్యంబుల ననుకరించియు గోప కాంతలు తత్సరూపతం గాంచిరి. అట్టిమహానీయునియెడ నామనంబు నిలుకడఁ జెందుఁగాక. ధర్తరాజు రాజసూయమునాఁడు మునిబృందము

నను నానారాజసమాజమునను నిండారియున్న సభలో నద్దిరా! యిమ్మ హాత్తుఁ డెంతటివాఁడని యందఱకు నెల్లపుడుం జూడ్కిసారింబి దర్శనీ యుండై యందఱిలోనం బ్రథమసత్కారముం గొన్నయాజగదాత్మ స్వరూపుఁ డిపుడు నాయెదుట సాక్షాత్కరింబి యున్నవాఁడు. నాభాగ్యం బేమని తలపోయుదు? వెదురుటడవి కగ్గి నెట్టు లట్టుల భూభారంబు హరింపఁ గురువంశమున కక్షద్యూతం బనువహింపి దరికొల్పి తనపూనిన పని నెఱవేర్చినభక్తార్చిహరచరణుం డైనయాయిమ్మహానుభావుని మదిం బదిలపఱిచిఁగొని యే నీమానవదేహముఁ ద్యజింతు. ఆత్మమాయానిర్మి తంబులై ననానాప్రాణిజాలఁబులలో సంతర్యామియై చొచ్చినయేకరూపుఁ డయ్యు నొక్కసూర్యుఁడే చూచువారిచూడ్కులకు వేటువేఱ తోచు రీతి నధిష్ఠానభేదమున బహురూపునట్లు దోచునట్టియాయాయజాని విధూతభేదమోహుఁడనై లెస్స యెఱింగితిఁ గృతార్థుఁడనై తినని యిట్లు మనోవచనదర్శనవృత్తుల భగవంతుఁ డాత్మస్వరూపుఁడు నగుకృష్ణునిపై నాత్మసమాపేశంబుఁ గావించి యాభీష్టుఁ డంతర్విలీనశ్వాసుండై యుప రమించె.

దివావసానమునం బులుఁగులువోలె నప్పుడు నిరుపాధి యగు బ్రహ్మమున నాపగేఁగూండు మిళితుం డయ్యె నని యెఱింగి సభాసదు లందఱును దూడ్కింభూతులైరి. దివి దేవదుందుభులును భువిమానవదుం దుభులును మ్రోసె. సాధురాజులప్రస్తుతివచనంబులెసంగె. అంతరిక్షము నం గుసుమవర్షంబు గురిసె, మునులు హృష్టులై కృష్ణుం దదీయరహస్య నామములం బ్రస్తుతించి తదావేశితభిత్తులై తమతమయాశ్రమంబులకుఁ జనిరి. భీష్ముఁడు బ్రహ్మసంపన్నుఁ డైన నతనిశరీరమునకు వలయుసంస్కారములనెల్ల యుధిష్ఠిరుండు నేయించి ముహూర్తమాత్రంబు దుగ్గిఱుతుం డై యట నూఱడిల్లి కృష్ణునితోడ హస్తిపురంబున కరిగి తండ్రి యగు ధృతరాష్ట్రుని బుత్త్రశోకమునం గుందుగాంధారి నూరార్చి యాధృత రాష్ట్రుననుమతింజేసి వాసుదేవానుమోదితుండై పితృపితామహాపరం పరాప్రాప్తంబై ననిజరాజ్యమును ధర్మమునం బాలించె నని సూతుండు చెప్పిన విని శౌనకం డోరామహర్షణి, ధర్మజునకు నిజధన మగురాజ్యము నెడను స్పర్ధఁగావించినయాతతాయు లగుధార్తరాష్ట్రులఁ దెగటార్చియు

రాజ్యలాభమున భోగముల మిక్కిలి యనుభవించు దగినవాడయ్యు బంధునధనంతాపమునంజేసి తత్సంకోచంబుఁ గోరు ధార్మికవరోణ్యుండై నయాధర్మరాజు తమ్ములతోడ నెవ్విధమునం బ్రవర్తిల్లె? మఱియు నాపదంపడి యేమేమి గావించె దెలియం జెప్ప మని యడుగుటయు నాశౌనకముని కాయుగ్ర శ్రవసుఁ డిట్లనియె.

— ధర్మరాజు రాజ్యపాలనమునందు ధర్మము పరిణుట —

మునీంద్రా, తమకులమునంబుట్టిన పరస్పరక్రోధానలంబున నీతైన కురువంశమునకుఁ బ్రతిష్ఠఁ గావించువాడై లీలార్థంబు సంసారవృద్ధిఁ గావించువారి పరీక్షితుని రక్షించి కౌరవకులంబున కంకురంబుఁ గల్పించి నిజరాజ్యమున ధర్మరాజుం బట్టాభిషిక్తుండేసి ప్రీతచిత్తుం డయ్యె. తాను రాజ్య మేలుట హరికిఁ బ్రియం బనితలంచియు భీష్ముడు నచ్యుతుఁడు నుపదేశించినధర్మముల నెఱిగియుఁ దత్ప్రభావమునం బొడమినవిజ్ఞానమునఁ గర్తృత్వాదిమోహములంబొసకృష్ణాశ్రయండు తమ్ములు గొలువ నిందుఁడు నాకలోకము నెట్లు లట్టుల సముద్రముద్రితం బైనభూమండలంబు నేలే. అప్పుడు పర్జన్యుండు లెస్స వర్షింప భూమిలో నెల్లవంటలు మీఁదుమిక్కిలి పండుటయు సర్వాభీష్టములు నెఱవేఱి గోవు లత్యంత సమృద్ధముగాఁ బాలు గురిసె, నదీమాతృకంబు లగుక్షేత్రములం బంట లెక్కు డయ్యె. సముద్రముల రత్నాదిసంపత్తి యెసంగె. పర్వతము లందు ధాతుసమృద్ధి యతిశయిల్లె. వనస్పతులందు లతలందును ఫల పుష్పాదిసమృద్ధి మించె. ఎల్లయుతువులం దెల్లయోషధులును లెస్స ఫలించె. ఆధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికంబు లగుశారీరమానసవ్యాధు లెవ్వియు నయ్యజాతశత్రుండు రాజ్య మేలునెడఁ గలుగవయ్యె.

— శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకకుఁ దలలుట —

అవిధమునం బొండవకార్యములనెల్ల నెఱవేర్చుచుఁ దనచెలియ లగుసుభద్రకుఁ బ్రియంబు నేయను సుహృదు లగుధర్మజాదులకు శోకం బుడుపను హరి కరిపురిం గొన్ని నెలలు నివసించి యట ధర్మనంద నునకు మ్రొక్కి గాఢపరిరంభముతోడం దదనుజ్ఞ వడసియుఁ గొందఱ కెఱుగియుఁ గొందఱి ప్రణామముల సంగీకరించియుఁ గొందఱఁ గవుఁ గిటఁ గ్రుచ్చి యాదరించియు నెల్ల వారి నుచితరీతి నాదరించి వీడుకొని

చార్వరవతి కరుగువాడై రథ మధిరోహించె. సుభద్ర, ద్రౌపది, కుంతి, విదురుడు, యుధిష్ఠిరుడు, గాంధారి, ధృతరాష్ట్రుడు, యుయుత్స్నుడు, కృపాచార్యుడు, నకులసహదేవులు, భీమసేనుడు, ధౌమ్యుడు, డుత్తరమున్నుగా స్త్రీలు నప్పు డప్పుండరికాతు నెడఁబాయ నోర్వక బహురించుచుండిరి. సత్సంగమునందేసి దుస్సంగ మెడలినబుధుఁ డెవ్వఁడేనియు మనోహరం బగువాసుదేవుచరిత్రం బొకపరి కీర్తించియుఁ గృతార్థతం జెందుఁగాని డాని విడువ నుత్సహించునే? దర్శనస్పర్శనాలాఙ్ఘయనా సనభోజనములంబెద్దకాలంబు సహస్థితంగాంచి పాంచజన్యధరుపై మతి నిలిపి సుఖించుపాండవు లవ్వాసుదేవునివిరహము పై రింపనేర రనిచెప్పవలయునే? వారందఱు తెప్పపాటు గాంచక చూచుచు మనంబుల నతనివెంబడింబంపుచు స్నేహసంబంధమునం దేవదేవుఁ డరిగినదెసఁ జొడ్కులు నిగుడ్చుచుఁ దిరుగుచుండిరి. బాంధవస్త్రీలు ప్రేమాతిశయము నందేసి లోలోనం బొడమువిరహతాపమునం గ్రమ్ముకన్నీరు ప్రయాణ శకునంబు గాదని వెలికి రాకుండ నడంచుకొనుచుండిరి. ప్రయాణశుభ సూచకంబుగా మృదంగశంఖ భేరివీణాఽణవగోముఖచర్మర్యానక ఖంటాదుందుభిప్రముఖము లగువాద్యములెల్ల మొలుసె. కౌరవసుందరు లప్పుం దరధరుం జూచువారై ప్రాసాదంబు లెక్కి ప్రేమాతిశయమునను సిగ్గు పెంపునను నెమ్మెగముల లేనగవు సొంపు వెంపారఁ గనుంగొనుచు నవ్వ నజలొంచనుపయిం గుసుమవర్షంబుఁ గురిసిరి. రథారూఢుం డైనహృషీకేశునకు గుడాకేశుండు ముక్తాదామభూషితంబు రత్నదండమండితంబు నగు శ్వేతచ్ఛత్రంబు పట్టె. ఉద్ధవుఁడు సాత్యకియు నదృఢతచామరముల వైచిరి. తెరువునం గుసుమవృష్టి మీఁదమిక్కిలి దనరె. పరమానంద స్వరూపుఁడు లీలామానుషధరుఁడు నగునవ్వాసుదేవు నుపలక్షించి సత్యము లగునాశీర్వాదనంబు లచ్చటచ్చట బ్రహ్మాణులు గావింప వినఁ

— కౌరవపురస్త్రీలు కృష్ణునివాసుం బుగ్గడించుట —

బడుచుండె. కౌరవపురంద్రీజనంబు లయ్యుత్తమశ్లోకునెడం జిత్తంబులు నల్పి స్వర్ణత్రయ నోహరంబుగాఁ దమలో నొండొరులతో నిట్లుని చెప్పుకొనుచుండిరి. ఎట్లుంటేని గుణతోభమునకు మున్ను సృష్టికీ బూర్వకాల మందును బ్రళయసంతఃము జీవోపాధు లగుసత్త్వాదిశక్తులు లీనము

లగుటయు జీవులెల్ల లీనరూపు లయినప్పటిను నిష్పృహ మగునిజాత్మ
 రూపమున నద్వితీయుం డైనయాపురాణపురుషుడేకదా యీకృష్ణుండు.
 అట్టియ ప్రచ్యుతస్వరూపస్థితి యగునతండే సృష్టిప్రవాహ మనాది యగు
 టండేసి క్రమము నామరూపరహితుడగునాత్మనకు నామరూపకల్పనంబు
 గావించువాడై నిజకాలశక్తిప్రేరణమునం బ్రవర్తించుచు నాత్మజీవ
 మోహనం బొనర్చుచు సృష్టికిం గారణం బైనప్రకృతి నధిష్ఠించె. కర్తా
 చరణార్థము వేదముల నిర్మించె. వాయువుల నిరోధించియు నింద్రియ
 ముల నిగ్రహించియు బరమత్వంబు గాంచినపండితులు భక్తియోగ
 నిర్మలం బగుబుద్ధిచే నెవ్వనిదంబు గాఁతు రట్టిమహనీయుండే యితండు.
 మనబుద్ధులకు నితండే విశుద్ధి గావించు. ఇట్టివాఁ డిటఁ బాసిచన
 మన కిట నుండరాదు. ఇచ్ఛువాత్తునితోడ బోవుటయే మనకుఁ గర్త
 వ్యంబు. సఖి, యాత్మలీలను లోకములఁ బుట్టించుచుఁ బ్రోచుచుఁ
 దుదిఁద్రుంచునట్టి యేకరూపుడైన యీశ్వరుడే యితం డనియు నెప్పు
 డేనియు నధర్మమున రాజులు తమోమతులై ప్రవర్తిల్లుదు రప్పడెల్లఁ
 బ్రతియుగమున లోకస్థితిపొంపె సత్త్వగుణమున నానావతారము లెత్తి
 ధర్మము నైశ్వర్యమును సత్యప్రతిజ్ఞను యథార్థోపదేశకత్వంబును దయ
 నద్భుతకర్మములనుం బ్రకటించు ననియు రహస్యార్థప్రతిపాదకు లగు
 పెద్దలు వేదములందును రహస్యాగమములందు నెవ్వనిసత్కథలం
 బాడుదు రట్టిపుణ్యకీర్తనుం డితండే. ఈప్రియకీర్తనుని యవతారసంచా
 రములండేసి క్రమంబున యదువంశంబును మధురానగరంబు నత్యంత
 శ్లాఘనీయంబును బరమపావసంబునయ్యె. తన్నే రాజధానిగా నమర్చు
 కొన్నయన్నలీనలోచను సానుగ్రహమందహాససుందర విలోకనంబులం
 దనరు నాదేవదేవునదనారవిందంబు దనలోఁ గాపురం బున్న జనులకుఁ
 గాంచుభాగ్యంబుకలిమికి దాను బాత్రం బగుటండేసి యద్దిరా! దావర
 వతీనగరి యమరావతీయశముఁ దిరస్కరింపఁజాలి భూలోకమునకెల్ల నన్నె
 పెట్టఁ గలిగె. చెలీ, నిక్కువంబుగ ప్రజసుందరీమణులు పూర్వజన్మ
 బుల ప్రతస్నానహోమాదినిధుల నీశ్వరు గారాధించి యీదర్శమున
 నీమహాత్మునకు బత్నులై యితని నాశ్రయించి యితనిమధురాధరామృ
 తంబుఁ జలుమారు గ్రోలుచు మోహంబు గాంచిరి. ప్రజననీలల

కాదు. మఱి స్వయంవరంబున బలియు రగుశిశుపాలాదుల నోటుపటిచి వీర్యశుల్కమునఁ దెచ్చి పెండ్లి యొనరుక్తిఁ జాంబవతి మున్నగునెన మండ్రుగురు దేవులును నరకాసురు సంహరించి పరిగ్రహించిన షోడశ సహస్రసుందరులుం దొలిపుట్టువుల నెన్నియేఁ బుణ్యకర్తము లాచరించి తత్ప్రభావమున నిష్ఠుహానుభావునకుఁ బత్ను లైరి. సర్వకాలంబు వీరి నివేశనంబు లెడఁబాఁయక నారాయణుండు మధురవచనంబులను బారి జాతాదివస్తుసంపాదనంబులను దమకుఁ బ్రియము గావించుచు నానందింపఁజేయుటంజేసి యీసుందరు లందఱును స్వాతంత్ర్యసుఖమునకు శుచితత్వమునకును దూరం బైనస్త్రీజన్మమునే యుత్తమంబుగా శ్లాఘించు చున్నవా రని యిట్లు తమలోనం బలుకుచున్న పురనారీజనుల ప్రియ వచనముల సుందరదరహాసవిలోకనముల నభినందించుచు గోవిందుండు పురంబు వెడలి యరిగె. స్నేహము గలిగినచోటఁ గీడు శంకించుట సహజంబు కావున నజాతశత్రుఁడు పరమస్నేహింపఁబడుండైన వాసుదేవునకుఁ దెరువున నేమిటం గీడు వారయకుండఁగ రక్షణార్థంబు చతురంగబలో పేతంబైన పైన్యంబు గొంతఁ బనిచె.

శ్రీకృష్ణుండు ద్వారకానగరముఁ జొచ్చుట

అట్లు తఱలి యరుగుచు హరి తనయెడఁబాటార్వజాలక వెన్నడించి వెనుదవ్వు తనతోడ నరుదెంచిన యతిస్నిగ్ధు లగుకౌరవుల నెల్ల మెల్లన మఱిలించి నిజనగరంబునకుఁ జనుచుఁ గురుజాంగలపాంచాలంబులను శూర సేనంబులను యమునాతీరదేశంబులను సరస్వతీతటజన పదంబులను బ్రహ్మవర్తంబును గురుక్షేత్రంబును మత్స్యవిషయంబులను నిర్జలాల్పజలదేశంబులను సావీరాభీరనైంధవదేశములనెల్లం జూచుచు నచ్చటచ్చటివారు గావించినవూజలనెల్లం గ్రహించుచు నాదిత్యుండపర గిరిచేరువ నేరునంతకు శ్రాంతవాహనుండై యత్యంతసమృద్ధము లైన యాత్మీయము లగునానర్తదేశములం జొచ్చి యచ్చటివారికెల్ల నుల్లాసంబు పల్లవంపఁ జేయువాడై పాంచజన్యముఁ బూరించె. అప్పుడత్యంత ధవళం బైనయప్పాంచజన్య మప్పంకజాతునధరరాగంబునంజేసి కెంపు గదిరి యరుణకమలపండమునం జరించుచు మ్రోయురాయంచకై వడిం జూడ నొప్పె. లోకసంసారభీతి నడంకఁ జాలునమ్మహానాదంబు విని

— ద్వారకాపురవాసులు శ్రీకృష్ణుని బ్రశంసించుట —

ద్వారకానగరవాసులు తమ ప్రభుజూడఁ గుతూహలాయత్తులై యాత్మా నందానుభవలాభమున నెల్లపుడుం బూర్ణకాముఁడై యాత్మా రాముఁడైన యద్వైపదేవునకు భానుమంతునకు దీపములంబోలెఁ గానుకలు కొనితెచ్చి ప్రీతిసంఘల్ల వదనులై బిడ్డలు తండ్రికింబోలె సౌహృద్మునంజేసి తమ్ముఁ బ్రోచునమ్మహాత్మునకు హస్తగద్గదవచనంబుల నిట్లని విన్నవించిరి. మహాప్రభూ, సంసారదగ్గఱనివారణముఁ గోరువారికి బరాయణుఁడై బ్రహ్మాండాదినిర్జరులును సనకాదిమహర్షులును గొలిచియున్న నీ పాదారవిందమున కేము మ్రొక్కుదుము. కాలమేనియుఁ దనప్రభుత్వ మెవ్వనియొడఁ జెల్లించఁ జాల దట్టిసర్వప్రభుఁడవు నీవకదా. ఓజగద్రక్షకా, నీవ మాకు భవమున కగుము, నీవే మాకాత్ముఁడవు, సుహృదుఁడవు, తండ్రివి, ప్రభుఁడవు, సద్గురుండవు, పరదైవతెంబ వని నిన్ననువర్తించి కృతార్థుల మైతిమి. స్వర్గలోకంబు సాధించినవారికిం జూడ నశకంకం బైన ప్రేమస్థితన్నే హవలోకసుందరవదనంబై సర్వసౌభాగ్యనిధానం బైన భవదీయదీప్యమంగళవిగ్రహముఁ గనుంగొనుటంజేసి యేము నీవలన సనాథుల మైతిమి. పద్మలోచనా, సుహృద్దర్శనమనీషచే నీవు కరిపురి కొండె మధురానగరమునకొండె నెప్పుడేని మమ్ముఁ బాసి యరుగుదేని సూర్యుండు లేకున్నఁ గన్నులకుంబోలె మా కప్పు డొక్కక్షణమైన నబ్బ కోటితుల్యంబై యంధప్రాయం బయ్యెడు నని పురజనులు విన్నవించు చున్నంత మురాంతకుండు వారివచనంబు లాకర్ణించుచు సానుగ్రహ వీక్షణంబు సారించుచు నాగంబులు భోగవతెంబోలె నాత్మతుల్యబలు లగుయదుభోజకాత్మా కుకురాంధకవృక్షివీగులు గాచుచుండ సురక్షితంబై సర్వర్తుసర్వవిభవముల సర్వకాలములం దనరుపుణ్యపాదపలతాశ్రమంబులను దర్శనీయపద్మాకరంబులను బరివృతంబై గోఘోరద్వారమార్గముల నమర్చినలలితకుసుమకిసలయతోరణములను రమణీయంబై యంతటంతట దఁతురంబుగ సంతరించిన చిత్రధ్వజపతాకాగ్రముల పెల్లుననెండ సార నెడ గలుగమింజేసి స్పృహణీయం బై రాజమార్గముల నాపణ వీధులఁ జత్వరంబుల ధూళిసమార్జనం బొనర్చి గంధసలిలములం దడిపి ఫలపుష్పాక్షతాంకురంబుల నలంకరించుటంజేసి కమనీయంబై గృహ

ములందెల్ల ద్వారములం బూర్ణకుంభములు బలులు ధూపదీపములు
దధ్యక్షతేఫలేతుకాండంబులు నిండార నమర్చుటంజేసి యత్సంతోష
నందై సొంపువెంపారు ద్వారవతీపురంబుఁ బ్రవేశించె.

● వసుదేవాదులు శ్రీకృష్ణు నెదుర్కొని పురమునకుఁ దోడైచ్చుట ●

పరమప్రేమాస్పదం దైనపద్మనాభుండు వచ్చుట విని వసుదే
వుఁడు బలభద్రుఁడ క్రూరుఁడుగ నేనుఁడు ప్రద్యుమ్నుఁడుచారు ధేన్వుఁడు
సాంబుఁడు గడుఁడు మున్నుగాఁ గలయాదవులు ప్రహర్షవేగమునంజేసి
యప్పడు తమకావించుచుండినశయనాసనభోజనాదికార్యముల నజ్జగించి
మంగళార్థంబు మదమాతంగంబుఁ బురస్కరించుకొని ఫలపుష్పాదిమం
గళద్రవ్యములం గొనుచు స్వస్థివాచనం బొనర్చు బ్రాహ్మణులుం దాము
దేరు లెక్కి శంఖతూర్వనాదములు మ్రోజయ సప్రణయంబుగను ససంభ్ర
మంబుగ నాశ్రీకృష్ణు నెదుర్కొనం జనిరి. వారివెంట నవ్వారిజాతుం
జూడ వేడుకవొడమి వారవసితలు మణికుండలకాంతులు గండస్థలంబులం
బ్రాహ్మి నెఘైగముల కొకవితచెలుపుగూర్ప సంభ్రమంబుతోనరిగిరి. నట
నర్తకగాయక సూత్రమాగధవందిబృందంబులెల్ల నత్యద్భుతంబు లగునయ్యు
త్తమశ్లోకుచరిత్రంబులం బాడుచు వారివెంటనంటి నడిచె. భగవంతుఁడు
నచ్చటఁ దన్నెదుర్కొన వచ్చినస్వజనంబులను బురజనంబులను బర
మాదరమునం గటాక్షించి నమస్కార్యులకుఁ బ్రణామంబులను గొంద
ఱకు వాచానతులను గొందఱ కాలింగనంబులను దనకు మ్రొక్కినకొం
దఱకాశీర్వాదంబులను గొందఱకుగరగ్రహణంబులను గొందఱకు మంద
హాసంబులను గొందఱకు దయాహృద్యప్తివిక్షేపంబులనుం గావించి
వీరు వారనక పూజ్యా లాదిగాఁ జిందాలజనులు దుదిగా నెల్లవారల
నాదరించియు నభయదానముల నూరార్చియు నభీష్టముల నొసఁగి
మన్నించి తాను గురువులయు వృద్ధులయు బ్రాహ్మణులయు మంగళాశీ
ర్వచనముల వినయమునం గ్రహించి వందిబృందము లొనరించుప్రస్తుతి
పాతములఁ జిత్తగించుచు రాజమార్గంబు దఱియం బొచ్చె. అప్పుడు కుల
పురంధ్రీజనంబు లమృహానుభావుం జూడ వేడుక గడలుకొన మేడలెక్కిరి
ఎల్లకాలంబుఁ జూచుద్వారకాజనులకు నావనజనాభుం జూచునెడ
నెన్నటికిం దనివిదీఱకుండె, ఇయ్యది వింత గాదు. శ్రీవిలాసనివేశనం

బైనయచ్యుతుం జూచునెడ నేరికి దనివి గలుగు? ఆదేవదేవుని వక్షస్థలంబునం గోరి శ్రీ తానే నిత్యంబు వసియించు. దేవకీనందనువదనంబు సర్వ ప్రాణిలోచనంబులకు సౌందర్యామృతపానపాత్రంబు. ఆచతుర్భుజ భుజములు లోకపాలురకు నెలవు. భక్తుల కతనిచరణారవిందంబు మనసికట్టు. అట్టియెడఁ బనిండి వెలిగొడుగు ధవళచామరద్వయంబునుం దనర నలరుచు నగరనారీజనంబులు యింపయిం జల్లువెరిసోన నెనయుచు లలితశీతాంబరంబు మెటుంగునఁ దుఱంగలించుచు సురభివనమాల నలరారుచుఁ దమాలనీలుం డైనయవ్వాసుదేవుండు మేఘమండలముఁయి నాదిత్య బింబము నిరుదెంచల నిద్దలు సుధాకరులును నక్షత్రగణంబును స్థిరం బైన సౌదామనీప్రకాశంబు నింద్రచాఁబునుం గూడునేని యప్పు డెట్టి చెన్నుదోఁచు నట్టిసొంపునం జూడ నయ్యె.

— శ్రీకృష్ణుండు నగరు సొచ్చుట —

అప్వధంబున మధుసూదనుండు రాజమాన్యంబునం జనిచని నగరి కరిగి తల్లిదండ్రులకుఁ దక్కినతల్లుల కంఠజకును బొదాభివందనంబు నేసినం దల్లులు గోఁగిటం గ్రుచ్చి స్నేహమునఁ బయోధరములు చేఁడఁ దొడలపై నిడికొని హర్షవిహ్వలత్వంబునంజేసి యానందబాష్పములందడిపి దీవించినం దదీయాశీర్వాచనంబులం గ్రహించి కొంతతడవు వారిం గొలిచి యట నామంత్రణంబు నేసి యత్యుత్తమంబైన సర్వకామసమృద్ధివిలసి తంబైన షోడశసహస్రభార్యలయుఁ దక్కినఁజేతులయు దివ్యసౌధము లంతటంతటం బెరయ మెఱయునిజభవనంబునకుం జనియె. కృష్ణభార్యలును దేశాంతరమునుండి యింటికిఁ జను దెంచినవతిని దపుదవ్వులం గాంచి మనంబులం గడలుకొన్న వేడుక పెల్లునంజేసి యంతేకిరణములం గూడుచు సిగ్గుపెంపునం గ్రేఁగంటఁ జూచుచు మొగముల వాంచుచుఁ బలిప్రవాస వ్రతములతోడఁ దటాలున లేచి తొలుదొలుత మనంబుల నాతనిం గోఁగించికొని యటఁ జూడ్కులఁ దత్సుఖంబు వడసి పదంపడి తనుజాల నెత్తి యిచ్చునెఁమునం గాఢాలింగనం బనుభవించి భావగంభీరులు గావునఁ దనంతనయొదవునానందసలిలముల ప్రీడావిహ్వలత్వంబున నడంచి కొనుచుఁ బరమసుఖముఁ బ్రాపించిరి. శ్రీకృష్ణుండు వారికిఁ దలంచినపు డెల్లఁ బ్రక్కను రహస్యమున నమరియున్న నతనిపదకమలంబు పారి కప్పట

ప్పటికి నవనవంబై తోఁచె. చంచలస్వభావ యయ్యు లక్ష్మి యతని నెల్ల పుడు నెడఁబాయక యుండు నన్న నీతి లాఁతు లతనిసహవాసంబు విడువ నేర రని చెప్పవలయునే?

అ తైఱుగున భారతసమరంబునం గమలనాభుండు వాయువు వన ములలో నగ్ని నె ట్లట్లు భూభారజన్తు లగురాజులకుఁ దమలో సంతక కలహంబుఁ గల్పించి యఱ్ఱాహిణులం గూర్చి పోరమర్చి తా నాయుధ వ్యాపార మేమియుం గొనకయే వారలనెల్లం బరిమార్చి భూభారంబుఁ దీర్చి యుపశాంతిం గ్రహించి నిజమాయాబలంబున నీనరలోకమున నవత రించిన మానుష పేషమున కనురూపంబుగాఁ బ్రాకృతునివడువున నుత్తమ స్త్రీజనంబుతోడం గ్రీడించుచుండెగాని మదనాంతకునకును మోహము పుట్టి పినాకచాపముఁ గ్రింద నేయఁజేయఁ జాలినగంభీరభావసూచ కంబు లగుచిటునగవులను లలితలజ్జావిలోకనంబులను నేర్చినకొలఁది వివరించియు నుత్తమసీమంతనీజనంబు లాజితేంద్రియుచిత్తముం దమ కుహకవిలాసముల మధింఁ జాలరైరి. జ్ఞానశూన్య లగుజనులు మానుష పేషమున కనురూపముగ లోకమున వ్యాపించు నాపరమేశ్వరుఁ డేమి టను సక్తుండు గాఁ డని యరయ నేరక తమయట్లపాలె సంసారసక్తునిఁ గాఁ దలంతురు. ఆత్మాశ్రయ మగుబుద్ధి యాత్మస్థము లగునానందాదులం గూడనికై వడిఁ బ్రకృతిస్థుం డయ్యు నీశ్వరుండు తదీయగుణంబు లగు సుఖదుఃఖాదులం గూడఁడు. ఇయ్యదియే యాశ్వరునియైశ్వర్యప్రకారంబు. ఈశ్వరతత్త్వం బరయనేరక యబలలు మాధత్వమునంజేసి యహంవృత్తు లీశ్వరుని స్వధర్మయోగిగాఁ దలంచువిధమునఁ దమతో నేకాంతమునం గ్రీడించుచుఁ గూడుచుఁ దమకు వశ్యుం డని తలంతు రియ్యది పరమార్థంబు గాదని సూతుండు నెప్పె.

— నూతుని బరీక్షిచ్చరిత్రంబు చెప్ప మని కౌసళం డడుగుట —

చెప్పిన విన కౌసళుం డోరోమహర్షణుశా, యశ్వత్థామ ప్రయోగించిన బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రమున నుత్తరాగగ్ధంబు సమ సియుఁ గ్రవ్వుఁ గృష్ణునిదయపెంపునం బ్రదికె ననిచెప్పితివిగదా. తద్గర్భ సంభూతుం డైనవరీక్షితుని జన్మకర్తంబులును దేహత్యాగంబును దదీయ పుణ్యగతిప్రకారంబును విన పేడక వొడమెడు. శుక యోగీంద్రునువా

సించి జ్ఞానంబు వడసినయమ్మహానీయునిచరిత్రంబు వినఁ గుతూహలం బయ్యెడు. శ్రద్ధావంతు లగుమాకయ్యది తేటపఱుపవే యనియడుగుటయు నాశ్రోతృమునుల కప్పారాణికుఁ డిట్లనియె.

— మాకుఁడు పరీక్షిజ్ఞానాదిచరిత్రంబు చెప్పట —

మునివరా, ధర్మరాజు సర్వకామములయెడ నిస్పృహఁడై కృష్ణపాదసేవాప్రభావమునఁజేసి తండ్రిమాడ్కిఁ బ్రజల రంజిల్లఁ జేయుచు రాజ్య మేలుచుండె. ముకుందచరణాసక్తచిత్తుఁడైనయయ్య జాతశత్రున కాఁకొన్నవాని కన్నంబుదక్కఁ దక్కినవస్తువులు రుచింపని కైవడి సురలకును స్పృహణీయంబులయ్య సుంపదలు క్రతువులు పుణ్య లోకములు భార్యలు భారతలు భూమి యఖండజంబూర్వీపాధిపత్యంబు స్వల్లోకంబున కెక్కినకీర్తియు ముదంబుఁ గూర్పవయ్యె. అదియట్లుండె. అప్పు డయ్యభిమన్యుకుమారుండు మాతృగర్భమున నశ్వత్థామాస్త్రతేజ మునం గాలుచు సంగుప్థమాత్రుండు నిర్మలప్రకాశుండు కనకకీరీటవిల సితుండు దివ్యసుందరనీలగాత్రుండు పీతాంబరుండు దీప్తచతుర్భుజుండు తప్తకాంచనకుండలుండు శ్రోధాతామ్రలోచనుండు నగునొకపురుషునిఁ గొఱవి తెఱఁగున మెఱయుచున్నగదఁ ద్రిప్పచు సూర్యుండు నీహార మునుంబోలెఁ దదస్త్ర తేజమెల్ల రూపుమూపువానిఁ దనచెంగటం జూచి యిమ్మహాపురుషుం డెవ్వఁడొక్కొ యని తన లనలోఁ బరీక్షించుచున్నంత నాపదినెలగర్భబాలునియెదుర నప్పరమపురుషుఁ డాగర్భగోళమునందే యంతఃగానంబుఁ గాంచె. అంత ననుకూలగ్రహణోదయంబై సర్వగుణం బుల సుత్రఫలంబునకు మేలిమి గావింపఁ జాలినశుభలగ్నమున నా కుమారుండు పాండువంశమునకుఁ గల్గెయై పరాక్రమమునఁ బాండు రాజునకు సాటియై జనించె. అతనికి ధర్మరాజు ధామ్యకృపాదులు బోధించినతెఱంగునం బ్రీతిపూర్వకముగా జాతకర్తంబు నిర్వర్తించి యుత్తము లచే స్వస్తివాచనంబు నేయించి హిరణ్యము గోవులు భూమి గ్రామ ములు గుఱ్ఱములు మృష్టాన్నంబునుం బ్రాహ్మణుల కాపుత్రోత్పత్తిపుణ్య కాలమున నొసంగె. దానికి సఁతుష్టులై బ్రాహ్మణులు వినయాన్వితుం డైనధర్మరాజున కిట్లనిరి.

— జోక్యములు ధర్మరాజునకుఁ బరీక్షితుఁడునులు చెప్పట —

రాజేంద్రా, దుర్వార మగుదైవమున నిత్యంతపరిశుద్ధ మగుపూరు
వంశ ముత్పన్న మగుటయు నీకుమారుండు దానికిఁ బ్రత్యేక గావింప
నుద్యమిల్లె. మీయొడ ననుగ్రహించినప్రభ విష్ణుం డైనదేవునిచే నీకుమా
రుఁడు * రాతుఁ డయ్యెఁ గావున నీతండు విష్ణురాతుఁ డనం బరమకీర్తి
దనరి లోకమున వెలయుఁ గలఁడు. మఱియు నీతండు మహాభాగవతో
త్తముఁ డయ్యెడు; నిస్సంశయం; బనిచెప్పిన విని ధర్మనందనుం డయ్యా,
యీకుమారుఁడు యశమునకు సాధువాదమునను బుణ్యశ్లోకు లగు
తోల్లింటియన్న ద్వంశ రాజుల ననువ ర్తించు నేయని యడుగుటయు బ్రాహ్మ
ణులు మఱియు నిట్లనిరి. కుంతీనందనా, యితండు మనుతనుజుం డైన
యిత్యోకునిమాడ్కి బ్రజల నేలఁగలఁడు. దశరథతనయుండైన శ్రీరా
మునిచాచున బ్రహ్మణ్యుండును సత్యసంధుండు నగు. ఔశీనరుం డైనశిబి
తెఱుగున దాతయు శరణాగతరక్షకుఁడు నగు. దుష్కంతసుతుం డైనభర
తునిరీతి యజ్వలగుస్వీయరాజులకీర్తికి వన్నె పెట్టు. కా ర్తవీర్యార్జునుఁడు
పార్థార్జునుఁడు నెట్లట్లు విలుకాండ్రలోనెల్ల నగ్రగణ్యుం డగు. అగ్ని
కైవడి నితరులకుఁ జెనక నలవి గాఁడు. సముద్రంబువోలె దుస్తరుం
డగు. సింహమువడువున విక్రమోల్బుణుం డగు. హిమవంతునివిధమున
సజ్జనసంసేవనీయుం డగు. భూమితీరున శాంతిసంపన్నుం డగు. తల్లి
దండ్రు లెట్లు లట్టుల ప్రజలయపరాధముల సహించు. బ్రహ్మదేవుని
ప్రకారమున సర్వభూతములయొడ సముం డగు. శంకరుకరణిఁ బ్రసాద
వంతుఁడగు. సర్వసద్గుణమాహాత్మ్యమునం గృష్ణునకు సాటియై సర్వభూత
ముల కాశ్రయంబగు. ఉదారత్వమున రంతిదేవునకుఁ దుల్యుఁడగు. ధార్మి
కత్వంబున యయాతికి సమానుఁ డగు. ధృతిగుణమునం బలికి సముం
డగు. విష్ణుభక్తిసమభినివేశమునం బ్రహ్మదునకు సాటి యగు. మఱియు
నితండనేకాశ్వమేధముల నాచరించు. వృద్ధుల నుపాసించు. జనమేజయూ
దులగు రాజులం బుట్టించు. దుర్మార్గప్రవృత్తుల శాసించు. భూధర్మనిమి
త్తమునఁ గలిని నిగ్రహించు. ద్విజసుతుం డైనశృంగిచేఁ బ్రేరితుం డగు.

* రాతుఁడు = దత్తుఁడు. “రాదానే” అనుధాతువుమీఁద నిష్పన్నము.
విష్ణుకారతః విష్ణురారతః=విష్ణువుచే నియ్యఁబడినకార దని అర్థము.

తక్షకునివలనం దనకు మృతి గలుగు ననియెఱింగి వ్యాససుతుం డైనశుక యోగివలన నాత్మతత్త్వంబుఁ దెలిసి పాంచభౌతిక మగు దేహమును గంగ లోనం ద్రవ్వించి ముక్తసంగము నిర్భయము నగుహరిపదంబుఁ దుదీఁ బ్రాపించు నని జాతకవిదు లైనబ్రాహ్మణులు ధర్మరాజునకుఁ దెలియఁజెప్పి యమ్మహారాజు కావించినసత్కారిములం గ్రహించి నిజగృహంబులకుఁ జనిరి. ఆకుమారుఁడే తాను గర్భస్థుఁడై చూచినవరమపురుషు నితరజను లలోనెల్లఁ బరీక్షించుచుండు కారణమునఁ బరీక్షితుం డనంబరఁగి శుక్ల పక్షచంద్రునిచందమునం బ్రతిదినమును యుధిష్ఠిరాదు లొనరించు సర్వ కామముల సంపన్నుండై సర్వకలాసమృద్ధి దనరఁ బెరుగుచుండె.

అట్టియెడ ధర్మరాజు తనకావించినజ్ఞాతివధపాతకమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తముగా నశ్వమేధ మాచరించువాఁడై రాజ్యమునఁ దనకు వచ్చు షష్ఠాంశధనము దుష్టదండనాత్మధనము ననుసీరెండును రాజ్యపాలనమా త్రోపయోగ్యంబు లవుటంజేసి యయ్యాగమునకుఁ జాలినంతధనసం పత్తిం గానక విచారించుచున్నంతఁ దమ్ము లచ్యుతునానతింజేసి యుత్తర దిశం దొల్లి మరుత్తుండు యజ్ఞమొనర్చినప్పుడు విడిచిన సువర్ణపాత్రాది రూపం బైనమహాధనమును దెచ్చియిచ్చుటయు ధర్మరాజు దానంజేసి సంభృతసమస్తసంఖ్యారంధ్రై లబ్ధకాముఁడై మూ డశ్వమేధము లనుష్ఠించి యజ్ఞేశ్వరుం డైనహరినారాధించె. యజ్ఞమునకు ధర్మనందనుండు పిలువ నేతెంచి వాసుదేవుండు ద్విజులచే నామఁఖంబు నడిపించి సుహృదులకుఁ బ్రియంబునీయుచుఁ గరిపురిం గొన్ని నెలలు నివసించి యట నయ్యజ్ఞదండతు లగునజాతశత్రునిద్రోచిని వీడుకొని యాదవులు గొలువ నర్జునునితోడ ద్వారవతి కరిగె.

❀ తీర్థయాత్ర చేసి వచ్చినవిడుదనితో ధర్మరాజు సంభాషించుట ❀

అంతఁ గొండొకకాలమునకు విడురుండు తీర్థయాత్ర వెడలి యచ్చటఁ బ్రసంగవశమున మైత్రేయమునిం గొలిచి యతనివలన బ్రహ్మ తత్త్వంబు నెఱింగి దానంజేసి విదితవేదితవృద్ధుండై మిగిడి హస్తీపురము నకుఁ జనుదెంచె. విడురుండు దొలుత మైత్రేయుం బెక్కుప్రశ్నంబు లడిగెఁగాని యమ్ముని నెప్పినకొన్నింటివలననే యాతనికి భగవంతునియెడ నేకాంత భక్తిగలిగెఁ గావున నితరప్రశ్నార్థముల విచారింపకయే యవ్వి

దురుఁ డుపరతుఁడయ్యె. ప్రియబాంధవుం డైనవిదురుని దీర్ఘయాత్ర నెఱి
వేర్చి వచ్చినవానిం జూచి ధర్మపుత్రుండును దమ్ములును ధృతరాష్ట్రుం
డును యుయుత్సుండును సంజయుండును గృపాచార్యుండును గుంతియు
గాంధారియు ద్రౌపదియు సుభద్రయు నుత్తరయు ద్రోణపత్ని యగు
కృపియు మఱియుం గలపాండవజ్ఞాతిభార్యలు దక్కినబాంధవులు నతని
నెదురుకొని మూర్ఖాదులవలనం దొలుత నవసన్నుండై క్రమ్మఱ నా
వికార ముడిగినం బూర్వస్థితిం జెందుప్రాణముం గాంచినయింద్రియముల
చందమున నతనిరాక కుల్లసిల్లుచుఁ జేర నరిగి యథావిధి నమస్కారా
లింగనాదుల నయ్యైవార లుచితరీతి నతని నాదరించి విరహోత్కంఠా
కాతరులు గావున నానందబాష్పసలిలములం గురిసిరి. అట ధర్మరా
జతని నుచితాసనమునఁ గూర్చుండఁ జెప్పి తగినసత్కృతులం గావించి
యట నతండు భుజించి విశ్రమించి యాసనమున సుఖాసీనుడై యున్న
తఱిం దమవారెల్ల వినుచుండ నవ్విదురున కిట్లనియె. అయ్యా, మీపక్ష
చ్ఛాయచేఁ బెరిగి విషానలప్రముఖము లగువిపత్సరంపరలబారిం బడక
మీసహాయమునఁ దల్లితోడఁ దప్పించికొని బ్రదికిన మమ్ముఁ దలఁతురే?
క్షీతిమండలమునం జీవించునెడ మీ రేవృత్తిమై వర్తించితిరి? ఈభూ
మండలమున నేయేత్థముల నేవించితిరి? మహాత్మా, తీర్థభూతు లగు
మీయట్టిభాగవతులు నిజమనోనివాసి యగువాసుదేవునిచేఁ దీర్థములకుఁ
బావనత్వంబుఁ గావించుతుగాని యొండు గాదు. కృష్ణుండే తమకు దైవ
మని తలంచు మనసుహృద్బాంధవు లైనయాదవులు నిజనగరమున సుఖ
మున్నవారే? మీరు వారిం జూచితిరే? మఱి వారిసుఖవర్తనంబు
వింటిరే? అని యడిగిన ధర్మరాజునకు విదురుండు యదుకులక్షయం
బొక్కటి దక్కఁదక్కినయెల్ల విషయములు దనయనుభవించినరీతిని వివ
రించె. తనంత వచ్చిన నప్రియంబు మనుష్యులకు నహింపరాదు గావున
నద్దానిం జెప్పినం బాండవులు దుఃఖితురనియు వారిదుఃఖిభావస్థుఁ జూడ
రాధనియు విదురుండు యదుకులవినాశం బొక్కటి చెప్పక విడిచె. స్వజ
నులు తనకు దేవోపచారము లొనర్ప నుల్లసిల్లుచుఁ దనయన్న యగు
ధృతరాష్ట్రునకు మేలు గావించుచు నెల్లవారికిం బ్రీతి నాపాదించుచుఁ
గొంతకాలము కరిపురమున నివసించె. యముఁ డాణిమాండవ్యముని

శాపమున వర్షకృతమాత్రంబు శూద్రకులమున విదురుఁ డన జనించుటం జేసి యానూతేండ్లచ్చట యమునకు లోకపాలనమునం గర్తవ్యంబైన దండము నతనితండ్రి సూర్యుఁ డరయుచుండె. ధర్మరాజు లబ్ధరాజ్యంబై లోకపాలతుల్యు లగుతమ్ములసహాయసంపత్తి దనరి రాజ్య మేలుచుఁ గొంతకాలమునకుఁ గులకర్త యగుపాత్రుఁడు రాజ్యనిర్వాహకుఁడై యుండుట నరసి తాను రాజ్యభోగములం దొఱంగఁ దలంపు గొనియె. అక్కడ నచ్యుతుండు తనవెంట వచ్చుబాంధవులనెల్ల మఱివించి యగ్ను నోద్ధవసాత్యకులతోడ ద్వారపతికిఁ జనియెఁగదా.

— విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రనకుఁ గాలగతి చెప్పి విర్తకి బోధించుట —

వృత్తాంతంబులెల్ల నిట్లు లుండ గృహసక్తులై గృహవ్యాపారముల నేమఱియున్న యాదవులు మున్నగువారికిఁ బరమదుస్తరం బైన యాకాల మవిజ్ఞాతంబయ్యుఁ గడచనియె. అట్లు కాలముదీటుటరసి విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రున కిట్లనియె. రాజేంద్రా, వేగంబ వెడలు మిదె భయము వచ్చెఁ జూడుము. దేనివలన నెందునుం బ్రతిక్రియంజెందనికాలము మనకెల్ల నిపుడు మూడె. అట్టికాలము దరిసినమనుజుఁ డత్యంతప్రియములగుప్రాణములనైనం గోల్పోవు, నిక ధనాదులం గోలుపడుట చెప్పవలయునే? నీకుఁ దండ్రులు నన్నదమ్ములు కొడుకులు సుహృదులుం దెగటారిరి. వయస్సు చెల్లె. మేన ముదిమిప్రబలె. ఇట్లయ్యు నిక నిల్లు విడువ నసరాదు. ముందే యంధుఁడవు. ఇప్పుడు జరాభారమునంజేసి బధిరుఁడవు. బుద్ధిదర్బులుండవైతివి. పండ్లు రాలిపడియె. జఠరాగ్ని మంద మయ్యె. రోగములు పెల్లలముకొనియె. కఫప్రకోపమునఁపలజడిపడుచున్న వాఁడవు. అక్కటా! జంతుకోటికి జీవితాశ యింత యెక్కు వగునే? జీవితాశానిమిత్తమునం గదా నీవు గృహపాలంబురీతి భీముఁ డిచ్చుపిండముఁ దినుచు నొడలోముకొనుచున్న వాఁడవు. అగ్ని పెట్టియు విష మిచ్చియు భార్యం బరిభవించియుక్షేత్రధనముల నాఁచికొనియుఁ బలుదెఱుగుల నీ వెవ్వరికెల్ల కాలంబు కీడులే చేసీతి పట్టివా రొసంగు నన్నాదులఁ గాచికొనంబడు ప్రాణము లుండిన లేకుండిన నేమి? ఇట్లు పగ వారికూడు గుడుచుచునైనం బెద్దకాలము బ్రదుకఁ గోరునీవు వలదన్నను మృత్యువు దనంతన వచ్చుఁ గాన జీర్ణవసనంబుమాడ్కి జరాజీర్ణం బైననీశరీరము నశించు. అభిమా

నము మాని తనగతి యితరులకుఁ దెలియరాకుండ విరక్తుండై యశో
ధర్మాదిశూన్యం బైనయూమేను విడుచువాఁడు ధీరుఁ డనంబడు. స్వతః
స్సంజాతవిజ్ఞానమునఁగాని కరోపదేశలబ్ధవిజ్ఞానమునఁగాని దేహగోమాదుల
యొడ విరాగంబుఁ జెంది యాత్మవంతుండై హృదయమున హరి నిడికొని
గృహము విడిచి ప్రవ్రజనంబు నేయువాఁడే సరోత్తముఁ డనంబరఁగు.
కావున నిత నీవు యదృచ్ఛావిజ్ఞాతగతివై యుత్తరదిశం బట్టి చనుము.
ఉత్తరకాలము పురుషులకు ధైర్యాదిగుణముల నడంచుఁ గావున నితఁ
దడయరా దని యనుజుం దైనవిదురుండు బోధించినం బ్రజ్ఞాచక్షుం
డైనభృతరాష్ట్రుండు మనస్సు దృఢము గావించుకొని స్వజనులయొడ
న్నేహపాశములం ద్రెంచి తమ్ముఁడు సూషితేరువు పట్టి వెడలె. పతి
యట్లగుటం జూచి షరమపతివ్రత యగుగాఁధారి యతని వెంబడించి
యతం డరిగినహిమాలయమునకుఁ దాను సరిగె. ఆహిమవంతంబు
మంచుపెల్లన నాయాసబహుళంబయ్యు శూరులకుఁ దీవ్రప్రహారం
బయ్యు సమరము ప్రియమగురీతి సన్న్యస్తదండులకు సంతోషదాయకం
బయ్యెడు.

— ధర్మరాజు ప్రవజితుఁడైనభృతరాష్ట్రుని గాంధారిని గానక చింతిల్లుట —

అంత నజాతశత్రుండు సంధ్యావందనంబు సలిపియు నగ్నిహో
త్రంబు దీర్చియు బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రణామపూర్వకంబుగాఁ దిలగోవస్త్ర
హిరణ్యదానముల సలిపియు గురువందనార్థంబు తదీయగృహంబు సొచ్చి
యచ్చటఁ దలిదండ్రు లగుగాంధారిభృతరాష్ట్రులం గానక యుద్విగ్న
మానసుండై యచ్చట నున్న సంజయుం బిలిచి గావల్లణి, నేత్రహీనుఁడు
వృద్ధుఁడు నగుమాతండ్రి యెక్కడ? కొడుకులం గోల్పోయి దైన్యముఁ
బ్రాంచినతల్లి గాంధారిదేవియు నెక్కడ? కృతప్రజ్ఞుండుకాని నాయెడ
నేమేని యపరాధము శంకించి దుఃఖితుండై గంగలోఁ బడిరొక్కొక్క
మాతండ్రి పాండురాజు లోకాంతరగతుం డైనం బసిబాలు రగుదుమ్ము
సౌహృదమునం బెంచిన మాపెద్దతండ్రియుఁ బెద్దతల్లియు నిటఁ బాసి
యెటకుఁ జని రనియడిగె. అడుగుటయు సంజయుండు తదీయవిరహకర్మ
తుండు గావునఁ గరుణాన్నేహవిహ్వలత్వంబులు దన్నుఁ గ్రమ్ముకొనం
దనయేలినవానిం జూడనికతంబున మీఁదుమిక్కిలి కుందుచు నెట్టకేలకుఁ

దమ్ముఁ దాన యూరార్చికొని చేతఁ గన్నీరు దుడిచికొని భర్తజనకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు లెన్న చెప్ప నోరాడక యూరాజుపాదములం దలంచుచు నోరాజేంద్రా, యేను నీతల్లిదండ్రులవ్యవసాయం బెఱుంగనయ్యెద నమ్మహాత్ములచే మోసపోయితి నని చెప్పుచున్నంత నారదమునీంద్రుఁడు తుంబురునితోడ నచ్చటికి విచ్చేసె.

● భర్తరాజు నారదునివలన భృతరాష్ట్రనిత్రపరత్వం బెఱుంగుట ●

విచ్చేసినారదమునీంద్రు నెదుర్కొని భర్తరాజు మ్రొక్కి యర్చ నాదు లాచరించినట్లు సల్పి మునీంద్రా, మాతండ్రి యగుభృతరాష్ట్రుఁ డును దనకన్న బిడ్డలనెల్లఁ గోల్పడి దీనత్వంబునం గుండు మాతల్లి గాంధారియు నెటు వోయిరో యెఱుంగనయ్యెద. వ్యసనార్జవమున మునిఁ గినమాకు భాగ్యవశమున నీవు దర్శన మొసంగితివి. అపార మగు శోకసాగరమునం బారము సూపి మఃష్టుఁ గావు మనియడుగుటయు నతఁ నికి నారదుం డిట్లనియె. రాజేంద్రా, నీ వెవ్వరికిని శోకింపకుము. ఈలోక మెల్ల నీశ్వరవశంబై యుండు అయ్యాశ్వరందే భూతములకు సుయోగ వియోగములఁ గావించుచుండు. పొడవు గలముకుఁద్రాఁటఁ గట్టబడిన యెడ్లచాడ్పున లోకపాలురును లోకములు నయ్యాశ్వరుండు నియ మించినవానిం జేయుటయు మఱియుఁ గార్యాకార్యవిధాయక మగువేద మనువాక్తంత్రిని వర్ణాశ్రమలక్షణంబుల బంధనంబు వడసి యాపరమేశ్వరుండు పురికొల్పినబనిం జేయుటయు సహజంబులై యుండెడు. క్రిడించు వారి యిచ్చాచుసారముగఁ గ్రిడాసాధనము లగునక్షకందుకాదులకుం బోలె లోకమునం బ్రాణులకు సుయోగవియోగములు జగత్క్రిడా పరుండై నయ్యాశ్వరునియిచ్చమెయిల బ్రవర్తిల్లుచుండు. లోకమెల్ల జీవరూపమున నిత్యమనిగాని దేహరూపమున ననిత్యమనిగాని శుద్ధబ్రహ్మరూపం బుననొండె ననివ్వచనీయత్వముననొండె నుభయవిలక్షణం బనికాని చిజ్జడాంశయోగమునంజేసి యుభయోత్తకం బనికాని, తలంతువేనియు నీ నాలుగువిధములను మోహజనితం బగున్నేహ మొక్కటిదక్క మఱియే నిమిత్తమునను నీతండ్రి మున్నగువారిం గూర్చి శోకింపఁ బని లేదు. కావున నజ్ఞానకృతం బై నమనోవాక్కులత్వంబు విడువుము. నన్ను విడచి నాతల్లి దండ్రులు రక్షకరహితులై యక్కటా! యెట్లు వర్తింతు రని చింతింప

వలదు. పాంచభౌతికం బైనయీ దేహము గుణక్షోభ మగుకాలమునకు జన్మనిమిత్త మగుకర్తమునకు నుపాదానరూపము లగుగుణములకు నధీనంబై వర్తించుఁ గావున వానికి విభాగంబు గలిగినం దాను నశించు. కావున నిందుఁ గర్తవ్యం బేమియుం గలుగదు. అజగరమునకుఁ జిక్కిన వాఁడు లాఁతెం గావఁ జాలనివిధమునఁ గాలాదులకుఁ జిక్కినప్రాణి యేమియుం జేయఁజాలఁడు. హస్తవంతములకు హస్తహీనములును జతుష్పదంబులకుఁ బాదహీనంబులును గొప్పభూతముల కల్పసత్త్వంబులు ననునీ విధముగా జీవుఁడే జీవునకు జీవనంబుగాని యొండు గాదు. కావున లోక మెల్ల విచారించిచూచిన మృత్యుగ్రస్తంబకాని మృత్యువునకుఁ దప్పి నది గానంబడదు. సమస్త మగునీప్రపంచము భగంతుఁడే కాని వేలు గాదు. ఆభగవంతుఁ డొక్కరుండకాని భిన్నరూపుఁడు గాఁడు. భోక్తల కాత్మస్వరూపుఁడే కావున సజాతీయభేదంబును సంతర్భహిర్భాగముల భోక్తృభోగ్యరూపములఁ దోచుఁ గావున విజాతీయభేదంబును నాతని యొడం గలుగదు. నీవ చూడుము. స్వీయమాయా ప్రభావమునంజేసి కేవలము బహువిధములం దోచుచుండు. భూతభావనుం డైనయాభగవంతుఁడే దేవవిద్యేషుల కంతముఁ గావింపఁగఁ గాలరూపమున నవతరించి దేవకృత్యంబు నెఱవేర్చి యింక మిగిలియుండుదానికి వేచియున్న వాఁడు. ఆయాశ్వరం డీట నుండునంతకు మీరును వేచియుండుండు. ధృతరాష్ట్రుఁడు దనభార్య యగుగాంధారితో నీటఁ దఱలి హిమవంతంబునకు దక్షిణమునం గంగానది సప్తఋషులకుఁ బ్రియము నేయ నేడు వఱదలై పాలునట్టిపుణ్యాశ్రమమునకుఁ బోయి యట నాసప్తస్రోత స్తీర్థమునం ద్రిషవణాన్నానంబు నేయుచు విధియుతంబుగ నగ్ని హోత్రము నిర్వర్తించుచు నిరాహారుడై శాంతాత్ముడై విగతపుత్రాద్యేషణుడై జితాసుండై జితశ్వాసుండై ప్రత్యాహృతపడిద్రియుండై హరిభావనా మహిమంబుఁ ద్రిగుణమలములం దెగడి మనస్సు నహంకారాస్పదం బగుస్థూలమునుండి యొడఁబాసి విజ్ఞానాత్మ యగుబుద్ధిలోఁజొనిపి దానిని దృశ్యాంశమునుండి తొలగించి ద్రష్ట యగుక్షేత్రజ్ఞానంకుఁ జేర్చి యతనిం ద్రష్టాంశమునుండి వియోగింపఁజేసి మహాకాశములోన ఘటాకాశముంబోలె నాశ్రయసంజ్ఞం బైనబ్రహ్మమున ననుసంధించి మాయాగుణ

ఫలము లగుననుస్తవానలం బొఱిదోలియు సర్వేంద్రియవ్యాపారం బుడిగియు నాహారము లెల్ల మానియు ప్థాణుపట్లపోలె నిశ్చలుండై యున్న వాఁడు. సర్వకర్తముల సన్న్యసింబినయితని కింక సంతరాయ మాప రింపజనదు. మఱియు సతండు నేటి కైదవనాఁడు దనక శేబరముం ద్యజించు. అదియుం దత్త ణంబ యోగానలముం జేసి భస్మంబు గాఁగలయది. పతిదేహ మట్లు దగ్ధమయినం జూచి పతివ్రతామణి యగుగాంధారి యప్పుడే యయ్యగ్నిలోనం బ్రవేశింపఁగలదు. అయ్యాశ్చర్యంబు సూచి విదురుఁడు హర్ష శోకములం దనరి తత్త ణంబ తీర్థయాత్ర వెడలువాఁడని చెప్పి నారదుండు తుంబురునితోడ స్వర్గలోకమునకుఁ జనియె. నారదోప దేశము విని ధర్మరాజు శోక ముడిగె.

— ధర్మరాజు కృష్ణనిర్యాణమాచక్షోత్పాతములం గనుట —

అంత నక్కడ నర్జునుండు బంధువులం జూడను బుణ్యశ్లోకుం డైనపుండరీకాక్షునిచేష్టితముల నెఱుంగను ద్వారకకుఁ జనినపదంపడి కొన్ని నెలలు గడచె గాని యతండు రాక తడసె. ఇక్కడ ధర్మరాజు ఘోరరూపము లగునుత్పాతములను బుతుధర్మ విపర్యాసంబుతోడ రాద్ర మయినకాలగతిని గ్రోధలోభానృతములయెడ మనసుదవిలి మను ఘ్నలజీవిక పాపప్రాయంబై యుండుటయును గపటభూయిష్ఠం బైనవ్యవహారమును కాత్యమిశ్రం బైనసేవామును దండ్రులకుఁ దల్లులకుఁ జెలులకు సన్నదమ్మలకు దంపతులకుం దమలోఁ బొడముననోన్యన్యకలహం బును గన్నియల నమ్మదండ్రులను దల్లిదండ్రులఁ బోషింపనిపుత్రులను వేదవిముఖు లగుబ్రాహ్మణులను బ్రహ్మవాదు లగుశూద్రులను మఱియు నాకాలమునకుఁ దగినరీతి మానవుల కొదవినలోభాద్యధర్మప్రవృత్తులను బరికించి భీమం జూచి యిట్లనియె. భీమసేనా, నీతమ్ముఁ డర్జునుండు బంధువులఁ జూడను గృష్ణునిచేష్టితం బెఱుంగను ద్వారకకుఁ జోయి యేడునెలలయ్యె. ఏలాకో యంతకు రాకున్న వాఁడు. దానికిం గారణం బిట్టిదని యే నెఱుంగనయ్యెద. భగవంతుండు లీలాంబు దా నెత్తినమనుష్యరూపంబు విడుచు నని నారదమునీంద్రుండు నెప్పినయవ సరం బిప్పటి కానన్న మయ్యెఁగాఁబోలు. సంపదలు రాజ్యము భార్యలు స్త్రాణములు కులము ప్రజలు శత్రునిజయము లోకములును మన కప్పర

మేశ్వరు ప్రసాదమునంగదా సమకూతె. చూడు మిటె దివ్యభౌమదైహి
 కము లగువిఘ్నోత్పాతములు బుద్ధిసమ్మోహనం బైనఘోరభయమును
 దవృదవృలఁ జూపుచుఁ గన్పట్టుచుండెడు. మదియవామలోచనోరుభుజ
 ములు యలుమాటు లదురుచుండెడు. మదిలోనం బెనుగంప మొక్కటి
 యుదయించి యేదే నొక్కయత్యంతవిప్రియంబు నతిసన్నిహితకాల
 మునఁ దెల్పుచుండెడు. ఇదెయొక్కవఱడు నోట నిప్పు గ్రక్కుచు నాది
 త్యున కెదురై యఱచుచుండెడు. ఇదె యొక్కకుక్క భయము దక్కి
 నాయెదుర నేడ్చుచుండెడు. ప్రశస్తము లగుగోప్రభృతీకళగణంబులు
 నాకప్రక్షిణమును నితరము లగుగర్దభాదులు నాకుఁ బ్రదక్షిణ
 ముగనుం దిరుగుచుండెడు. నాయశ్వములెల్ల విలపించుచుండునట్లు
 చూపట్టుచుండెడు. సృత్యుదూత యనఁ దగునీకపోతమును గూబయు
 దానికి విరోధి యగువాయసంబును నామనంబు వడఁక ఘోరముగ
 నార్పుటం జూడ లోకమున కెల్ల శూన్యభావంబు గలుగువిధంబు
 దోచుచుండెడు. దెసలెల్ల ధూసరంబులై తోచెడు. పరివేషములు
 ప్రసంచము నాక్రమించుచుండెడు. పుడమి కొండలతోడ గడగడవడం
 కెడు. మింట మబ్బు లేకున్న నులుములతోడం బిడుగులు వడునట్లు
 దోచుచుండెడు. కటికిచీకట్లు గ్రమ్మదుమ్మరేచుచుఁ గఠోరచ్ఛర్మముగా
 గాలి వీచుచుండెడు. మేఘములు నెత్తురు గురియుచు నంతట బీభత్సముఁ
 గావించునట్లు తోచెడు. అదెచూడు మాదిత్యునితేజముఁ దలుఁగు
 చుండెడు. మింట గ్రహములకుఁ బరస్పరసమ్మము గానవచ్చెడు. భూత
 గణసంకులత్వమునందేసి ప్రాణుల కళుభంబు దోచెడు. పుడమియు
 నాకసంబును మండుచుండునట్లు చూపట్టెడు. తూర్పునఁ బాటునదు
 లును బడమఁకఁ బాటునదములును సరస్సులును మనస్సులును గలఁకఁ
 బాతెడు. అగ్ని నేయి వోసి వ్రేల్చినను లెస్స జ్వలింపకుండెడు. కాల
 మెట్లున్నదో యెటుంగరాదు. మఱియుఁ గ్రేపులా తల్లులచన్నులఁ
 ద్రావపు. తల్లులకును బిడ్డలకుఁ బా లిచ్చుటలో నాసక్తి గలుగకుం
 డెడు. గోవులు కంట నీరు చెట్టి యేడ్చుచుండెడు. మందలలో నాబో
 తులు హర్షింపకుండెడు. దేవతావిగ్రహములు విలపించునట్లును జెను
 రించునట్లును జలించునట్లును గనుపట్టెడు. ఇవియె జనపదములు గ్రామము

లుద్యానములును లాశ్రమములును జెన్ను దఱిగియు నానందంబు దొఱిగియు జౌపట్టెడు, మన కేదుగిళము సూప గున్నవియోయెఱుంగరాదు. ఇన్నిమహాత్పాతంబు లిట్టులు గన్పట్టుటం జూడ నితరసాధారణంబులుగాని శుభలక్షణంబుల నలరుభగవంతుని దివ్యచరణములం బొసి యీధరణి తనసౌభాగ్యంబు గోల్పడియుండ నోపు నని యేనూహింతు నని యెఱుఁగెనుండ నది దనలో వితర్కించుచు భీమునితోఁ దలపోయుచుండె.

— అరుసుడు హరినిర్యాణానంతరము కరిపురికి వచ్చుట —

అట్టియెడఁ గపిధ్వజుండు యదుపురినుండి మగిడి చనుదెంచి యన్న యడుగులపయింబడిన బాండవాగ్రజుండు నొల్లెంటియొప్పిదంబు దప్పి దీనత్వంబు గదుర మోము నేలకు వాంచి కన్నీరు రాల్పుచు నుద్విగ్నహృదయుండై యున్న యన్నరుఁ గాంతిహీనుం గాంచి నారదు వచనంబుఁ దలపోయుచు సుహృత్సద్యమున నయ్యర్జునున కిట్లనియె. అన్న, సవ్యసాచీ, ద్వారకాపురమున మనవా రగుమధుభోజకదాశ్వాన సాత్త్వతాంధకవృష్టివీరులెల్ల సుఖమున్నవారలె? పూజార్హుం డైన మనమాతామహుఁ డగుశూరునకుఁ గుశలంబె? మాతులుఁ డగువసుదేవునకు నేమమే? మనమీనమామభార్యలు దేవకీదేవి మున్నగు నేడ్వరు కొడుకులు కోడండ్రునుం దారు సుఖంతురే? అనాధుఁ డగు కంసునిఁ గొడుకుఁగాఁ బడసినరా జుగ్రసేనుడు తమ్మునితోడం గుశలియె? హృదికతనయుం డైనయక్రూరునకు జయంతగదసారణసత్యజిత్ప్రముఖులకు ననామయంబె? సాత్త్వతప్రభుం డైనబలరామునకు సుఖంబె? సర్వయాదవవీరులలో మహారథప్రవరుఁ డనఁ బొగడ్డ గవియనిమొన వసజనయసువిధమున గంభీరయమునం బ్రేచ్ఛప్రద్యుమ్నునకుఁ గుశలంబె? సుషేణచారుధేష్ఠసాంబముషభాదు లగుకుమారులెల్లఁ గుశలవంతులె? శౌరికి నిత్యపరిచరు లగుశ్రుతదేవోద్ధవాదులును సునందనందప్రముఖు లగుభాగవతులును మఱియు రామకృష్ణలభుజముల నాశ్రయించినవారందఱును నెవ్వరి నున్నవారె? వారెల్ల సౌహృద్ధమున మనకుశలం బరయుదురే? బ్రహ్మణ్యుడు భక్తవత్సలుఁడు భగవంతుఁడు నగుగోవిందుడు నగరిలోపల సుధర్మపేటికి సభలో సుహృదు

తెల్లఁ గొలువ వెలయుచుఁ గొలుపుండునే? లోకములకు శుభమును
 లబ్ధపాలనంబు నుద్భవంబునుం గావింప బలభద్ర సమన్వితుండై యయ్యాది
 పురుషుండు యదుకులాంబుధి నవతరించియుండెడు. అమృతానుభావుని
 బాహుదండబలమున సురక్షితమగునిజపురమున యాదవులు మహాపౌరు
 షులట్లుపోలే నెల్లవారిపూజలం గొనుచుఁ బరమానందమున విహరించు
 చుండుదురు. ఆదేవదేవునిపాదచర్యయే ముఖ్యముగఁ గొని తత్ప్రభా
 వమునం జేసి సత్యభామాదు లగుజూడశసహస్రాధికసుందరలు సమర
 మున నమరులం గెల్చి శచీదేవి కుచితములు దేవభోగ్యములు నగుపారి
 జాతాదులం బడసిరి. మఱియు నాజగన్నాథుని భుజదండప్రభావము
 నాశ్రయించియేకదా యదువీరు లేమిటను వెఱపుగానక సురేంద్రభోగ్యం
 బై నసుధర్మాభిధానసభామంటపంబు నాగోవిందుండు దెచ్చినదానిం దమ
 యడుగులఁ ద్రొక్కఁ జాలిరి. వత్సా, నీ కనామయంబె? తేజ దఱిగిన
 చందము నిన్నుఁ జూడఁ దోచుచుండెడు. అచ్చటఁ బెద్దకాల మునికిం
 జేసి బాంధవులసమూహంబు వాసి చులకనై యవమానం జేమియైన
 నీకుఁ గన్నడియెనే? యాచకుల కిత్తు నని యాశ పుట్టించి యయ్యర్థ
 మియ్యక తప్పితివో? బ్రాహ్మణులను బాలురను గోవులను వృద్ధులను
 రోగులను స్త్రీలను శరణాగతులనం బరిత్యజింపవుగదా? అగమ్యాగమ
 నంబును గమ్యనిరాకరణంబు నొనరింపవుగదా? సమానులచేనొండె
 నభములచేనొండె దెరువునఁ బరాజయముఁబొందవుగదా? భోజనార్హు
 లై నవృద్ధబాలకుల నతిథిభృత్యుల గర్భిణ్యాతురకనృకల నువేషించి
 నీవు ముందు భుజించితివాకో? తగనినింద్యకర్త మేమియుం జేయవు
 గదా? పరమప్రియుఁ డత్యంతాంతరంగభూతుఁడు నగునాత్మ బాంధవు
 నెడఁబాసీతి నని శూన్యవృద్ధయుండ వగుదువాక్కో? అట్లు గాకుండిన
 నీ కిమనగిషిడఁ గలుగునే యని యన్న యగుధర్మరాజు నానాశంకాస్పదం
 బై నరూపం బుపలక్షించి బహువిధముల వికల్పించి యడుగుటయుఁ
 గృష్ణవియోగకర్మితుండు గావున శోకవేగమునంజేసి వదనకమలంబు
 వాడఁగఁ జెన్ను చఱిగి యన్నకు బదులు నెప్ప నోరాడక కొండొక
 వడిమిన్నకుండి యప్పుండరికాతుని డెందమునం దలంచుచు నెట్టకేలకుఁ
 బై పయం గ్రమ్మదెంచుకన్నీళ్లు లడంచుకొనియుఁ గన్నుఁగవఁ జేదోయిఁ

దుడిచిసొనియుఁ గృష్ణుండు లోచనగోచరత్వంబునకుఁ దప్పిన నెక్కువ
యగువ్రేమాతేశయమునంజేసి వ్యాకులుండై యవ్వైక్యకుఁతుండు దన
యెడ సారథ్యాదిసమయములఁ జూపినహితచింతనంబు నుపకారమును
సౌహృద్మునుం దలపోయుచుఁ గిరీటి బాష్పగద్గదవచనముల నన్న
కిట్లనియె.

— అర్జునుండు భర్త రాజునకుఁ గృష్ణనిర్యాణంబు చెప్పట —

మహారాజా, బంధురూపుఁ డగుహరిచేత మోసపోయితి. సురలకు
నాశ్చర్యంబుఁ గొల్పు నమృతానీయ తేజం బాతండు దాఁగొనిపోయె.
అతని నెడఁబాసినక్షణమే లోకమెల్ల నాఁపియందై కనుపట్టె. ఈజన
మెల్లఁ బ్రాణములతో నుండినను మృతప్రాయంబ కాఁ దోఁచె. అమృతా
త్తునిప్రాపునంగదా పాంచాలీస్వయంవరంబునాఁడు ద్రుపదపురమునం
గూడినకామమర్కదాంధు లగురాజులతేజంబు హరింపను విల్లెక్కుపెట్టి
మత్స్యయంత్రముఁ దెగవ్రేయను ద్రోవదినఁ బరిగ్రహింపనుం జాలితి.
అతని సన్నిధానమహిమమునంగాదె దేవగణముతోడ దేవేంద్రుని బలిమి
పెంపునం గెలిచి ఖాండవవన మగ్నిదేవున కాహారముగా నర్పించను,
మయుఁ డదృశ్యతశిల్పవిద్యనేర్పున జగన్తోహనంబుగా నిర్మించిన యుత్తమ
సభను సాధింపను, నీరాజసూయమునకుఁగా నెల్ల దేవలరాజులవలనఁ
గప్పము లాఙ్ఞించునం గలిగె. తదీయసాన్నిధ్యప్రభావమునంగదా నాగా
యుతబలుం డైననీతమ్ముండు భీమనేనుండు నీచేయఁబూనిన రాజసూ
యంబు నెఱవేఱు సర్వవిజయంబు నీకు సాధించువాఁడై రాజచక్రంబెల్ల
నోడించి యంకటిపిలలపైఁ గాలువెట్టఁజాలునట్టి జరాసంధునిదెగటార్చి
యతండు మహాభైరవునకు బలిసేయ బట్టి చెఱుఁ బెట్టినరాజలోకము
నెల్ల విడిపింపఁ జాలె. దాన నప్పుడు చెఱు దప్పినరాజులెల్ల నీయజ్ఞమున
కపరిమితధనకనకములు బలిగా సమర్పించిరి. రాజసూయావభృథమహాభి
షేకముఁ గాంచుటంజేసి పరమశ్లాఘనీయం బైననీధర్మపత్ని యగు
పాంచాలి కేశవాళ మానాఁ డాసభలో దుశ్శాసనాదు లగుకితవులు
పట్టి యిఱ్ఱి పరిభవింపజూచినం దిక్కుదోషక యప్పాంచాలి యప్పాంచ
జన్మధరు నెడఁదం దలంచి యాక్షణంబ పొడసూపిన యాపరమపురుషుని
యడుగుల కెఱుగి కన్నీరు రాల్చినం గడఁపించి యవ్హించి జనకుండె

కదా యాసాధ్విమానంబు గాపాడి యకార్యమునకుఁ దొడరిన
 యప్పాపాత్తులఁ దెగఁజూచి వారిభార్యలకు వైధవ్యంబుఁగూర్చి వారును
 వెండ్రుకలు జాటవైచి కన్నీరు దోరుఁగఁ జలవించునట్లు గావించె.
 మన మడవుల నివసించుతటి దుర్యోధనుండు ప్రార్థింపఁగ దుర్వాసుండు
 పదివేపురుశిష్యులతోడఁ బొంచాలి భుజించినపదంపడి యతిథియై యేతెంచి
 నీవు మాథ్యాహ్నికంబుఁ దీర్చిఁ బుని యాతిభ్యమునకుఁ బిల్చిన నమ్ముని
 స్నానార్థంబు శిష్యులతోడం జనుడు ద్రాపది యపుడేమియుం జేయ
 నోపక యాపంకజనాభుం దలంచుటయు స్తుతమాత్రుండై యాసీల
 గాత్తుండకదా యాక్షణంబ సన్నిధి చేసి యతినిర్బంధపూర్వకముగా
 నక్షయ్యపాత్రంబునంచున నంటికొన్న శాకాన్న శేషమాత్రంబుఁ దానుప
 యోగించి ముల్లోకములకు నత్యంతతృప్తి గావించి దాన దుర్వాసుండు
 నతనిశిష్యులు నాఁకలి దీటి యింక నే మని ధర్మరాజునొద్ద నాతిభ్యంబుఁ
 గొనఁ గల మని సిగ్గుపడి తమంతన పాలునట్లు సవరించి యా క్రోధముని
 శాపమువలని యాపదలబాటిం బడనీక మనలఁ దప్పించి రక్షించె.
 అమృతాత్తుండు తన తేజములలోనం గొంత యావహిల్లఁ జేయుటన
 కదా యే నెక్కటిబరముఁ శూలపాణిం దలపడి యమృతహేళ్యరున
 కబ్బురంబుఁ గొల్చి యద్దేవదేవునివలనం బాశుపతాస్త్రంబు సాధింపను,
 మఱియు లోకపాలాదులవలన ననేకఁడవ్యాస్త్రములం బడయ, నీమేనితో
 నింద్రలోకమున కరిగి యాత్రైలోక్యవిభునధాసనమునఁ గూర్చుండనుం
 జాలి యయ్యమరలోకమున నేను విహరించుచుండ గాండీవలక్షణం
 బైన మదీయబాహుదండయుగ్మము నరాతివధార్థంబు దోడ్పడ
 నురలు గోరుటయుఁ దత్కార్యంబు నెఱవేర్చును నాకుఁ గలిగె.
 అట్లు సర్వవిధమహానుభావములు నా కమర్చిననిజమహిమావస్థాన
 భూతుండైన యాపరమపురుషునిఁ గోల్పోయితి. అతఁడు పరమభౌంధ
 వుండై నామేలు గూర్చుటంగాదె విరాటపురమున నుత్తరగోగ్రహణ
 సమయంబునం దరింపరానిభీష్మాదు లనునత్త్వములం దనరు కురుసేనా
 సాగరంబు నే నొక్కరథముతో నిస్తరించి విరాటుగోధనంబు మరల్చి
 యవ్వీరులకెల్ల సమ్రాహనాస్త్రమున మోహముఁ గల్పించి వారియుష్ణి
 యంబులఁ గొని రాఁగను నేర్పితి, అతండేకదా భారతమహారణమున

నానారాజరథమండలనిబిడంబు లై నభీష్టద్రోణకర్ణశల్యులై న్యములం దల
పడునపుడు నాకు సారథియై తేరినొగలపయిం గూర్చుండి తేదీయనేనలం
గల మేటిదొరలయాయువులను మనంబులను గాయకమానసికబలము
లను జూడ్చినహరించి నన్నుఁ దనభుజములఁ గప్పకొన్నట్లుగాచి పర
సై న్యమునఁ జేయంగలదొరలగునాభీష్టద్రోణకర్ణశల్యత్థామసుశ్చ సైంధవ
బాహ్లాకాదుల యమోఘాస్త్రములు హిరణ్యకశిపునస్త్రములు ప్రహ్లాదు
నెడ నెట్లు లట్టుల నాయెడ వచ్చు గావించె. ఉత్తములు మోక్షార్థ
మెవ్వనిపాదములం గొలుతు రట్టిజ్ఞానప్రదుం డైనయాకృష్ణు నక్కటా!
యేను బుద్ధి మాలి సారథ్యమునకుఁ జొనిపితి. దానికి నొడంబడి
యాతండు నా కొనర్చినమేలు చెప్పఁగొలది గాదు. సైంధవసంహారంబు
నాఁడు గుఱ్ఱములు డప్పి గొనినప్పు డేను దేరు డిగ్గి దివ్యాస్త్రమున
వానికి నీళ్లు లొనఁగూర్చునెడ రథస్థులయ్యు సరివీరు లమ్మహాత్మునిప్రభా
వమున నిరస్తచిత్తులైకదా నేలకు డిగియున్న న న్నేమియుం జేయఁజాల
రైరి. సుందరోదారమందహాసభాసురంబులైన “యోపార్థ, యర్జునా,
చెలీ” యనునాదేవదేవుఁలకు లిచ్చడు నామదిఁ దవులుచు మిక్కిలి
కలంచుచుండెడు. శయనాసనవిహారవికత్తనభోజనాదులలో నేకత్వమునం
జేసియే “నోసఖుఁడా, సత్యంబ వికిరీ”వని మేలమున వక్రోక్తు లాడి
తిరస్కరించిన కుమతి యగునాయసరాధమెల్ల సఖునితప్పిదమును నెచ్చె
లియుఁ గొడుకుతప్పులఁ దండ్రియు నెట్లట్లు మహామహండు గావున
సైరించె. రాజేంద్రా, సఖుఁడు ప్రియుఁ డుపకారియు నగునాపురుషో
త్తముఁ గోల్పోయితి. శూన్యచిత్తుఁడ నైతి. అతనిం బాసినపదంపడి
యతనిభార్యలఁ గొనివచ్చుచు గోపాలతుల్యు లగుదుర్బలులు కొంద
తేతెంచి యఱిమిన నయ్యసదుల గెలువనేరక యబలయపోలే నేను
దెరువున వారి కోడితి. అమ్మహానుభావుఁ డొక్కరుండ లేకుండఁగాని
యప్పటిగాండీవం బప్పటియమ్ము లప్పటి తే రప్పటిగుఱ్ఱము లప్పటిరథికుఁ
డగునేన యుండినను నిష్ప్రయోజనం బయ్యె. అయ్యాశ్వరు నెడఁబాసిన
క్షణంబే భస్మ హోమమువిధమున నపాత్రదానము తెలుంగునఁ జవుటఁ
బెట్టినవిత్తుచాడ్పునను సర్వంబు శూన్యంబై కార్యాక్షమం బయ్యె.
రాజచంద్రా, నీయడిగిన మనసుహృదు లగుయాదవులవృత్తాంతము

వినుము. వారు విప్రశాకమూఢులై కల్లుద్రావికై పెక్కి యితరే
తరజ్ఞానంబు దక్కి యుక్కివులై డమనో నొండొంటః బోరి నలుగు
రైదురు దక్కఁ దక్కినవారెల్ల సన్మోన్యప్రహరములం బొలిసిరి. భూత
జాలము నితరేతరవ్యాపారముననే పుట్టించుటయుఁ బోలియించుటయు
నీశ్వరునిచేష్టితంబ కాని యొండు గాదు. సీభలండు జలచరములు
పెద్దవి చిటుతవానిం గబళించుచుండమున ఒలవంతులు దుర్బలుల నీశ్వర
ప్రేరణమునం జంపుదురు. ఇవిధమున మధుసూదనుండు యాదవులచే
నితరులను యాదవులను వారిచేతనే యన్మోన్యమొకోభమునం జంపించి
భూభారం బడనయించె. ఇందుఁ గర్తవ్య మేమియుఁ గానంబడదు.
మున్ను వాసుదేవుఁ డుపదేశించిన దేశ కాలార్థయుక్తములు చిత్తతాప
శాంతికరములు నగువచనములం దలంచికొని యుపశమిల్లుదు ననిచెప్పి
యప్పార్థండు కృష్ణపాదారవిందము నతిగాఢస్నేహమున ధ్యానించు
టయు నతనిమతి శాంతితో విరక్తి గొనియె. పురుషోత్తమచరణకమల
చింతనపరిబ్రంహిత మగుభక్తియోగమునంజేసి యర్జునుండు కామాది
సకలకషాయము లేడలి రణముఖమునఁ దనకు భగవంతుఁ డుపదేశిం
చినయథ్యాత్మవిద్యను గాలకర్తృతమోవశత్వమున మధ్యకాలమున మఱ
చినదానిం గ్రమ్మఱఁ దలంపునకుఁ దెచ్చికొని బ్రహ్మాత్మభావనంబున
నవిద్యఁ దెగడి గుణసంగ మెడలి స్థూలసూక్ష్మశరీరాభిమానము నిరసించి
ద్వైతసంశయములం ద్రెంచి విగతశోకుండ డయ్యె.

— ధర్మరాజు తమిళతో సహా ప్రస్థానంబు చేయుట —

అట్లు పాండవాగ్రజుండు పుండరీకాక్షుని లీలామర్త్యావతార
సంక్షేపంబును యదుకులక్షయంబును విని తాను మున్న యయ్యర్థం బట్లు
కాంగలయది యని నారదునివలన విన్నవాఁడు గాఢనఁ దద్యచనములం
దలపోసి చిత్తము నిశ్చలము గావించికొని స్వర్గమార్గంబు సాధనీయం
బని నిశ్చయించె. అప్పుడు కుంతీదేవి ధనంజయవాక్యముల భగవన్నిర్యా
ణంబును యాదవనాశంబునుం దెలిసి 'యాపరమేశ్వరునెడ నేకాంత
భక్తిజేసి యాత్మం బరమాత్ము సవరోక్షముగ ననుసంధించి సంసారమాలం
బైనమేను వినిర్జించె. కాలంగ్రుచ్చినముల్లు దీయునతఁ డొండొకముల్లు
గొని యానాటుకొన్న తొల్లింటముల్లు దీసి పాఱ వైచి దానికి సాధనం

బైనయాముల్లును బిరబు యింక విధమున మధుసూదనుండు ధరిత్రీ
 భారం బవనయింప లీలామనమువేషముఁ గొని దానం దనకాకింపఁ
 బూనినభూభారానయనంబు నెఱవేర్చి కార్యాంతమునఁ దత్సాధనం
 బైనయమ్మానుషవేషముం ద్యజించె. నాటకక్రీడలలో నటుండు సమ
 యోచితముగఁ బలువేషములఁ దాల్చి యని దీటుటయు నవ్వేషముల
 నిరసించుకరణి గోవిందుండు కార్యాంతంబు మత్స్యకూర్తాద్యవలారంబు
 లెత్తి యని తీరంగ వానిం ద్యజించు. ఇది పరమాంధంబు. ఆకర్ణనీయచరి
 త్రుండైన కమలనేత్రుం డేవూటఁ బుడమిఁ దనలీలామానుషవిగ్రహంబు
 విసర్జించె నాపూటనే యజ్ఞనావృత్తిల కిభద్రంబుగలుగఁ గలి భువి
 లోనం జూచె. లోభ మనృతము కుటిలత్వము హింస మున్నగుధర్మ
 చక్రము ప్రసరించుట రాష్ట్రములఁ బురముల నిండ్లను మనస్సులనుం
 గాంచి కలి ప్రవేశించె ననియరసి ధర్మరాజు సభ్యగుణములఁ దనకు సాటి
 వచ్చునభిమత్యుకుమారుం డైనపరీక్షితునిం ద్రుపేత్తుని సముద్రముద్రితం
 బైనభూమండలంబునకెల్ల రాజుగాఁ జట్టాభిక్తుం జేసి హస్తీపురంబున
 నిలిపియు శూరసేనసూనుం డైనవజ్రుని మధురాపురరాజ్యమున నభిషే
 కించియుఁ బ్రాజాపత్యేష్టి నిర్వర్తించి యగ్నుల కాత్మసమారోహణంబుఁ
 గావించి మహాప్రస్థానయాత్రకు దీక్షితుండై దుకూలవలయాదులెల్ల
 విసర్జించి నిర్తోహండై నిరహంకారుండై సంఘిన్నాశేషబంధనుండై
 సర్వేంద్రియములను మనస్సునందును మనస్సును బ్రాణమందును
 బాణము నపానమందును సవ్యాపారం బైనయపానమును దదధిష్ఠాత్మ
 దేవత యగుమృత్యువునందును మృత్యువును బంచభూతములయొక్కము
 నందును దానిం గుణత్రయమందును త్రిగుణముల నవిద్యమందును
 సర్వారోపకారణం బైనయమృత్యువిద్యఁ బజీవాత్మనందును జీవాత్మం
 గూటస్థుఁ డగుపరమాత్మనందును లయించి చీరవసనుండు నిరాహారండు
 ముక్తకేశుండు మానియునై చూపటు దన్ను జడోస్తత్తపిశాచాదులకు
 సాటిగాఁ జూచుచుండఁ దమ్ములనైన బ్రతీక్షింపక చెవిటియట్టు లెవ్వరి
 పలుకులుం బాటింపక తొల్లింటిపెద్దలు చన్నయు త్తరదిశం బట్టిచనియె.
 ఆదెస నవ్విధమునఁ జన్నవారు పునరావృత్తిఁ గాంచరు. భీమాదు
 లగుధర్మరాజితమ్ములు సధర్మంబుతోడ్పాటునం గలి ప్రజల నలువఁ

నని యరసి ధర్మకార్యములు లెప్పు నెఱుఁగెల్లువారు గొవున వాసుదేవు
పదారవిందమే యాత్యంతశరణం బని గొప్పయించి యాదివ్యపదముఁ
జిత్తంబుల నిలిపికొని యన్న చన్నత్రోవం బట్టి యతనివెంట నరిగి భగ
వద్ధ్యానోద్రిక్తభక్తియోగమున శుద్ధచేతస్కులై యేకాంతనిష్ఠులై
విభూతకల్పమ లగు యోగుల కావాసం బగునారాయణపదమును ఖష
యరక్తులకు దుర్లభం బగుదాని రజోరహిత మగునాత్మ నధిగమించిరి.
అక్కడ జ్ఞాని యగువిదురుండు తీర్థక్షర్యటనంబు నేయఁ జోయినవాఁడు
ప్రభాసక్షేత్రమునం గృష్ణునందుఁ జిత్తంబు నిలిపి మానవక శేబరంబుఁ
దృఢించి తన్నుఁ దోడ్కొని పోవ నేతెంచినపితృగణంబులతోడ నిజాధి
కారస్థానం బైనయమలోకమునకుఁ జనియె. ద్రాపది తనవతులు దనపై
ననురాగంబుఁ దోఱఁగి యీలోకము విడిచి పోవుటం జూచి తానును
వారివెంట నరుగుచు భగవంతుఁ డగువాసుదేవునియొడ నత్యంతభక్తిజేసి
యన్నారాయణగతిం బ్రాపించె. అత్యంతమంగళాస్పదంబు పరమపావ
నంబు నగుభగవంతునిపరమపద ప్రయాణంబును బొండవులమహాప్రస్థా
నంబును విన్నయుత్తముఁడు హరిభక్తిజేసి ముక్తిసిద్ధి బడయు నని
చెప్పి సూతుండు శౌనకాదులకు వెండియు నిట్లనియె.

— పరిక్షిన్న హరాజ రాజ్యంబు నేయుట —

అంతఁ బరమగుణవిలసితుం డైనపరిక్షిన్నరపాలుండు పరమభాగ
వతుఁ డనం బ్రశస్తిగాంచి తొల్లి జాతకర్త సమయంబున జాతకకోవిదు
లగుబ్రాహ్మణులు యుధిష్ఠిరునితోఁ దెల్పినవిధంబు దప్పక బ్రాహ్మ
ణోత్తముల యుపదేశంబుమెయిఁ బుడమి యేలె. తత్ప్రకారంబు విన
వలయు. అయ్యుద్ధవపాత్రుఁ డుత్తరునికూతు నిరావతి యనుదానిం
దెండ్లియై యద్దేవియందు జనమేజయుఁడు మున్నుగా నలుగురుకొడు
కులం గాంచి యటఁ గృపాచార్యనాచార్యకంబున గంగాకూలంబున
భూరిదక్షిణలతో మా డశ్వమేధము లాచరించె. తత్ప్రభావం పేరుని
చెప్పుదు? అయ్యజ్ఞములందు సురలు ప్రత్యక్షముగ నరుగుదెంచి తమ
తమహవిర్భాగములం గ్రహించిరి. అప్పార్థిపుండు గోవింధునంబుఁ గాల
దన్నుచుండినశూద్రాకారుం డైనకలిని రాజవేషధరుం డైనవానిం
దిగ్విజయావసమునం బరాక్రమమున నిగ్రహించె ననిన విని శౌనకుఁ

దయ్యా, యేమి నిమిత్తంబు గలుగఁ బరీక్షింపఁపాలుండు దిగ్విజయమునం గలిని నిగ్రహించె? రాజవేషధరుండై గోవులఁ గాలఁ దిన్నుచుండిన యాశూద్రాకారుఁ డెవ్వఁడు? తత్ప్రకారంబు భగవత్కథల నొండె భాగవతచరిత్రంబునొండె ననుబంధించియుండునేని మాకుఁ దేటపడ నెఱింగింపుము. వృథాయుర్వ్యయంబుఁ గావించులాఁతిదురాలాపములే! అల్పాయువు లగుటంజేసి సన్నిహితమృత్యువులయ్యు మోక్షముఁ గాంక్షించునరులకు మృత్యు వగుదండధరుం డీసత్రంబున శామిత్ర కర్తమున కాహూతుండై చనుదెంచియుండెడు. అతం డిచ్చట నుండునంతకు నెవ్వనికేనియు మరణంబు గలుగదు. ఆయు వున్నంతలోన మనుష్యలోకమున హరిలీలామృతంబు గ్రోలవలయు. కాదేని మందుండు మందబుద్ధి మందాయువు నగువానికిఁ దనయాయువునందు సగ మగు రాత్రుల నిద్రహరించు. వెఱసగ మగుపగలు వర్జితకర్తములం జను. కావున వివేకవంతుఁ డాయువు గలుగునంతలో నేమఱక భగవత్కథల వినుచు భక్తి నేయవలయు నని యడిగినశౌనకునకు సూతుం డిట్లనియె.

— పరీక్షింపఁరాజు కలిని నిగ్రహించుటఁ జెప్పఁ బూనుట —

మునీంద్రా, పరీక్షింపురేంద్రుండు కురుజాంగలంబుల నివసించుచు సార్వభౌముండై భూమండలంబెల్ల నేలువాఁడు నిజనేనాపాల్యమానంబైనరాష్ట్రమునం దనతప్రియం బైనకలిప్రవేశంబు విని సమరశూరుండు గావున విల్లు గొని శ్యామతురంగమములం బూన్చి సింహధ్వజం బెత్తి లెస్సకై నేసి తెచ్చినతే రెక్కి చతురంగబలంబులు గొలిచి నడువ దిగ్విజయార్థంబు నగరు వెడలి భద్రాశ్వకేతుమాలభారతోత్తరకురుకింపురు పాదివంషములం గెలిచి యచ్చటివారు సమర్పించినకానుకలతోడి పూజల నంగీకరించి యచ్చటచ్చటఁ జేర్కొనంబడు తనపూర్వులగు పాండవేయుల మహనీయుకీర్తిం గృష్ణమహిమసూచకం బైనదాని, నశ్వత్థామబ్రహ్మస్త్రమునం బొలియకుండఁ గృష్ణుండు దన్నుఁ బ్రోవఁ జాలినంతటి పాండవులమీఁది హరిన్నేహంబును, బాండవులకు వాసుదేవునిపై నాటుకొన్న పరమభక్తితాత్పర్యంబును నాకర్ణించుచు నాచరిత్రలు నిరూపించువారికిఁ గడుఁ గూర్చి నేయుచు వికాసిలోచనుండై నిండుమనంబుతో నపరిమితధనకనకాంబరాదులఁ బొరితోషికంబుగా నొసంగి యాజగదీశ్వ

రుండు నిజస్నేహపాత్రులగుపాండుపుత్రులకుఁ గావించిన సారథ్యము, సభికత్వము, చిత్తానువర్తనము, వారికిఁ గావలియై యుండుట, వారు పంచినపను లొనరించుట, వారివైభవములఁ బ్రకటించుట మున్నగుకార్యములనెల్ల నాకర్షించి యచ్చుహారాజు మహామహిముఁ డగుహృషీకేశుని మీఁద నత్యంతభక్తి చేయుచుండె. అవ్యధమున దనతొల్లింటిరాజుల సచ్చరిత్రం బనువర్తించు నాచరీక్షిన్నరపాలుండు తదనంతరం బొనర్చిన యాశ్చర్యంబు వినుడు.

— ధర్మదేవతకు భూదేవికిఁ గలిగినసంవాదము —

ధర్మము వృషభరూపంబై యేకపాదమునఁ దిరుగుచుఁ దే జుడిగి వత్సముఁగోల్పోయిన తల్లిమాడ్కిఁ గన్నీరు నించుచుండినగోరూపధారిణి యగుధంజని గాంచి యిట్లునియె. తల్లీ, నీదేహమున ననామయంబుకదా? నీమొగముఁ గనినం దేజు దటిగినచందంబు దోచుచుండెడు. శరీర రోగంబు లేకుండినను మనోవ్యాధియేదేనియు నుండనోపు ననియూహించెద. నీక్రేపు దవుదప్పుల నెక్కడకేనియుం బోవఁగ దానిం దలంచి కొని చింతిల్లుదువో? మూడుపాదములఁ గోల్పడియే నేకపాదమునఁ జరిఁతు ననియొండె, ధర్మశూన్యు లగుకురురాజులు ని న్నేలఁ దొడగి రనియొండె, మంత్రాదిలోపపూర్వకంబుగా యజ్ఞము లనుష్ఠింపబడుటం జేసి యసురులు పావినార్భగములఁ గొనుచున్నవా రనియొండె, బృథ్వీన్యుండు దఱితో వర్షింపమింజేసి ప్రజలు నవయుదు రనియొండె, భర్తలు భార్యలఁ బ్రేమ రనియొండె, దల్లిదండ్రులు తమబిడ్డల రక్షింప రనియొండె, బ్రాహ్మణకులజనితులు సరస్వతి నబ్రహ్మణ్య మగునింద్యకర్త మునం దుపయోగింతు రనియొండె, బ్రాహ్మణులు రాజకులమున నేవా వృత్తి జేసి బ్రదుకఁ దలచి రనియొండె, శూద్రయూధములు కలివ్యాప్తులై రనియొండె, బుడమిలో శూద్రయ మహిమంబు దఱుంగఁ జొచ్చె ననియొండె, బ్రాణిజాలంబు శయనాసనాన్న పానవ్యవాయాదికం బైన దేహవ్యాపారమునందే యాసక్తిగలిగి పరమార్థచింత యుజ్జగించె ననియొండె, నీభారం బవనయింప నవతరించి యిప్పు డంతర్హతుం డైనవారి యెడఁబాటునం గలుగునకార్యములఁ దలంచియొండె నీవు శోకింతు వనియే నెన్నెద. మనోవ్యాధి కెయ్యది మూలంబో దాని నెఱింగింపుము.

మానసవ్యాధి పెల్లలమకుండిన నీకృత్యంబు నీకేల గలుగు ? బలవంతులకెల్ల బలవంతం బైనకాలము నీసౌభాగ్యము హరించెనే ? అని యడిగిన ధర్మ దేవతకు భూదేవి యిట్లనియె. అయ్యా, నన్నడుగనేల ? సకలంబు నీ వెఱుంగుదువు. లోకసుఖావహము లగునాలుగుపాదముల నీ వెవ్వనికరుణమై వర్తింతువు, సత్యము, శౌచము, దయ, శాంతి, త్యాగము, సంతోషము, ఋజుత్వము, మనోనిగ్రహము, బహిరింద్రియజయము, తపస్సు, సమత్వము, పరాపరాధసహనము, లాభముల యెడ నువేక్ష, శాస్త్రవిచారము, జ్ఞానము, విరక్తి, యైశ్వర్యము, శౌర్యము, తేజస్సు, దక్షత్వము, కర్తవ్యార్థానుసంధానము, స్వతంత్రత్వము, క్రియానైపుణ్యము, శాంతి, ధైర్యము, మృదుత్వము, ప్రగల్భత్వము, వినయము, శీలము, మనోదాఢ్యము, మింద్రియఁటుత్వము, భోగాస్పదత్వము, గాంభీర్యము, స్థిరత్వ, మాన్యత్వము, కీర్తి, పూజనీయత్వ, మనహంకారత్వము మున్నగుమహాగుణము లెన్నఁడు నెడఁబాయక యెవ్వనియెడ నిత్యంబులై యొప్పు నప్పరమసకల గుణావాసుం డగుశ్రీనివాసుఁ డిప్పు డీలోకముఁ బాసె ననియుఁ బాపాత్ముఁ డగుకలి సొచ్చె ననియు నేను నన్నే కాదు, మఱి నిన్నును దేవర్షి పితృసాధుజనులను స్వవర్ణాశ్రమాదులనుం గుఱించియు శోకించెద. బ్రహ్మాదులు యలుమాటు లేదేవికటాక్షవీక్ష యవేక్షించి తపంబు లాచరింతు రట్టిసర్వోపాస్థయగులక్ష్మీయుఁ గమలవనవాస ముజ్జగించి నిత్యానురక్తయై యెవ్వని పాదలావణ్యముపై నాస చేసియుండు నమృతానుభావునిపద్మకులిశాంకుశ ధ్వజరేఖాలాంఛనము లగుశ్రీమచ్ఛరణములఁ గై నేయంబడి యేను ముల్లోకములలో నెక్కువ యని పేరు గాంచి నాకంటె నింక నెవ్వరెక్కు డనిగర్వించియుండ నాదేవదేవుఁడు నన్నుఁ బాసి చనియె. అప్పుర మేశ్వరుండు నాకు మోవరానిబరువై యుండినరాక్షసాంశజనితరాజుల నక్షోహణీశతంబులతో నాత్మతంత్రుండై హరింపను న్యూనపదుం డైన నీకుఁ దనపురుషకారమునఁ బూర్ణపదత్వముఁ గలిగింపను యదువంశంబున దివ్యమంగళవిగ్రహంబు ధరియించె. ప్రేమావలోకమండహాస మధురభాషణాదులం జేసినసత్యభామాదులమానస్త్రైర్యముల హరించియుఁ దనచరణరేణుసంస్పర్గమున నలంకృతం బగునామేను సస్యాదివ్యాజమున

రోమాంచకంచుకితంబుగాఁ దోఁచుజేసియు వెలయునట్టిపురుషోత్తము
వియోగ మెవ్వరు నైరింప నోపుదురని యిట్లుధర్మ దేవతయు భూదేవియు
సంభాషించుచున్నంతఁ బూర్వవాహిని యగుసరస్వతీనదీతీరమునం గల
యాకురుక్షేత్రప్రదేశమున కట్టియెడఁ బరీక్షిన్నరపాలుఁ డాకస్మికం
బుగఁ జనుదెంచె.

— పరీక్షిన్నరపతి కలి నధిక్షేపించి ధర్మదేవతను భూదేవి నూరార్చుట —

అట్టియెడ రాజవేషముఁ దాల్చి దండపాణియై దిక్కు లేని
వానిబోలె గోమిథునంబుఁ దన్ను చున్న యొక్కశూద్రుని, వానిలాడన
మునంజేసి యేకపాదమునఁ గుందుచు వెఱపునం గాఁబోలు మేహనంబు
నేయుచున్న మృణాళధవళం బైనవృషభమును, నాశూద్రునికాలితన్ను
వడిసి యెడ్చుచుఁ గృశించి మేపుగోరుచున్న హవిర్దోగ్ధి యగుగోవునం
గాంచి యప్పాండవపాత్రుండు విల్లెక్కుపెట్టి రథస్థుండై మేఘగంభీర
స్వరంబుతో నిట్లనియె. ఓరీ! దురాత్మా! నీ వెవ్వండవు? మదీయశర
ణంబుఁ గాంచినయీలోకమున బలియుండవై దుర్బలులఁ బీడించెదవు.
వేషమున రాజమాడ్కిఁ జూపట్టుచుండెదవుగాని నీకార్యంబురాజయో
గ్యంబు గాదు. కృష్ణుండు గాండీనియు నీలోకము విడిచినపదంపడి నిరప
రాధుల రహస్యమునం బ్రహరింపఁ దెగువ పూని తప్పు చేసినదానికి
నీవు వధున్డవు. అయ్యా, మృణాళధవళం డగునీ వెవ్వండవు? వృషభ
రూపముగొని మూడుపాదములఁ బోకార్చికొని యొంటికాలఁ దిరుగు
దువు. దేవగణముననొక్కండవై వృషభరూపమున నిట్లు మాకుభేదముఁ
గావింపఁ దిరుగుదువే? కౌరవరాజులు నిజభుజబలంబున లెస్స యేలు
నీభూమండలంబున దుఃఖభాగి యగువాని నిన్నొక్కనిఁ దక్క నింక
నెవ్వనిం జూడనయ్యెడ. వృషభరాజా, శోకింప వలదు. శూద్రునివలని
వెఱపు దక్కుము. తల్లి, దుష్టశిక్షకుం డైనయేను గలుగ నీకు విల
పింపం బనిలేదు. మే లయ్యెడు. సాధ్వీ, యెవ్వనిరాష్ట్రమునం బ్రజల
సాధుజనులకు వెఱతు రట్టియున్నదుం డైనరాజునకుఁ గీర్తియు భాగ్యంబు
నాయువుఁ బరలోకమునం జెడుట నిక్కువంబు. దీనులపీడల నడంచు
టయే రాజులకుఁ బరమధర్మంబు. కావున భూతద్రోహి యగునీ
యధముం దెగటార్చెద. వృషభవర్యా, చతుష్పదుం డైననీకాళుల

మూడింటి నెవ్వండు నజీకే? కృష్ణానువర్తలరాష్ట్రమున నీ యట్లుశోకించువా రుండరాదు. సాధువులు నిరపరాధులు నగుమియ్యట్టివారికి వైరూప్యముఁ గావించి పాథులకీర్తి దూషించునతనిం జెప్పుము. నీకు మే లయ్యెడు. నిరపరాధుఁ డగుజనునకుఁ గీడు చేయుదురాత్తునకు నా పనిభయంబు దప్పదు. పెక్కు లేల? నిరంకుశముగ నిరపరాధులకుఁ గీడు రోయువాఁడు దేవుడైన నేమి వానికేయూరాదిభూషణభూషితం బైనబాహుదండము నేనలుకుదు. ఉత్పథప్రవృత్తుల ననాపత్నమయమున యథాశాస్త్రముగ శాసించుచు స్వధర్మమున వర్తించువారిం బరిపాలించుటయకదా రాజులకుఁ బరమధర్మం బనియూరార్చుచున్నంత ధర్మ దేవత యానరదేవున కిట్లనియె. రాజేంద్రా, పాండువంశజాతు లగుమీ కే దీరుల కభయ మొసఁగఁ జెల్లు. మీకులమువార లట్టివారవుటం గాదే జగన్నాథుండు తానే వారికి దూతకృత్యంబైనఁ జేయుఁ బూనె. ప్రాణు లకుఁ గ్లేశబీజము లగుసంసారభ్రమణంబు లేవ్వనినిమిత్తమునం గలుగు నట్టిపురుషుని వాక్యభేదమోహితు లగుమే మెటుంగఁ జాలము. కుతర్కవాదు లగుప్రాకృతులు కొందఱు తామే తమసుఖదుఃఖములకుఁ గారణం బని నాస్తికులై పలుకుదురు. కొందఱు కర్మంబు కారణం బుండు. కొందఱు మనోవచనాగోచరత్వమునంజేసి స్వభావమే హేతు వని వాదించుదురు. రాజపుంగవా, యిం దెయ్యది యుచితం బగు నద్దాని నీవ నీమతిం బరికించి నిశ్చయింపు మని ధర్మ దేవత సెప్పుటయుఁ బరిక్షి జ్జనపతి సమాహితమనంబుతో భేదం బుడిగి ధర్మ దేవతకు మఱియు నిట్లనియె. ధర్మజ్ఞా, వృషభరూపముఁ గొన్న ధర్మంబే నీవు కావున నిన్నుఁ దన్నినవాని నెత్తి చెప్పుట పాడి గా దని నన్నే విచారించికొ మ్మందువు. అది యట్టిద. అధర్మ మాచరించువానికిఁ గలుగునరకాదులు తత్సూచ కునకుం గలుగుం గదా. ఇంతేల? వధ్యభూతుకలక్షణం బైనదేవమాయా ప్రకారంబు మనోవచనములకుం గోచరంబు గాదు. తపస్సు శౌచము దయ సత్య మనునాలుగుపాదములు ధర్మమునకుఁ గృతయుగమునఁ బరిపూర్ణంబులై యుండె. అట్టినాలుగింటిలో మొదటిమూఁడు స్తయ సంగమదములనిమిత్తమున భంగముఁ గాంచె. ఇత సత్యాత్మకం బైన ధర్మపాద మొక్కండే మిగిలియుండెడు. దాన నొక్కదాన నెట్టులో

యీకలియగమున వర్తితువు. అన్మతమునఁ బెంపు గాంచి యధర్మ ప్రధానం బైనయీకలి యాకాలి నొక్కదానింగూడ హరింపఁ జూచు చుండెడు. ఈభూదేవియు భగవంతుఁడు దనభారమెల్లఁ దొలగించి నిజ చరణారవిందవిన్యాసముల నలంకరించినభాగ్యమునకుఁ దాను భాజనంబై యిపు డాదేవదేవునిఁ బాసి దౌర్భాగ్యములఁ జొందు యబ్రహ్మణ్యులైనశూద్రులు రాజవ్యాజమున నికముందుఁ దన్నేలఁ జోవుదు రని కన్నీరువిడుచుచుండెడు నని పరిశీతుండు ధర్మదేవతను భూదేవిని నూరార్చిరాజలాంఛనములఁ గొని యధర్మంబు పెంచుకలి యవశ్య వధ్యుం డని నిశ్చయించి వానిం బరిమార్చుగ వాఁడికృపాణముం గొనియె.

—౧౦. పరిశీన్నపాలుఁడు కలిని నిగ్రహిండుట ౧—

అంతఁ గలి యెంతయు వెఱచి వెల్లఁబోయి దిక్కు గానక యా నరనాయకునడుగులపయిం బడి శరణు సొచ్చినం దీనవత్సలుండు శరణా గతరక్షకుండు కీర్తియోగ్యుండు నగునాధీరుఁడు తనకాళు లాశ్రయించిన కలి యెట్టివాఁడైనం దా నతనిం జంపఁ దెంపు సేయక కరుణించి నవ్వుచు నిట్లనియె. అర్జునయశోధారులకుఁ గేలు మోడ్చిననీకు భయము వలదు. ఐన నస్తదీయరాష్ట్రమునం దధర్మబంధు వగునీకు నిలువఁ జోటియ్యరాదు. నీవు రాజదేహములఁ జొత్తువేని లోభ, మన్మతము, చౌర్యము, స్వధర్మత్యాగ, మలక్ష్మి, కపటము, కలహము, దంభ మనునీ యధర్మపరివారమెల్లఁ దోడన చొచ్చు ధర్మసత్యముల కావాసయోగ్యులై యజ్ఞవిస్తారకోవిదులు నానాయజ్ఞముల యజ్ఞేశ్వరు నారాధింప యోగ్యులై పుమపవిత్రం బైనయీబ్రహ్మవర్తదేశమున నీకుఁగాలూఁడ రాదు. వాయువుతీరునఁ జరాచరాత్మకజీవకోటిలోనెల్ల సంతర్బహిర్భాగములందు వ్యాపించి యపరిచ్ఛిన్నుండై యుండుయజ్ఞమూర్తి యగు పరమేశ్వరుఁ డీప్రణ్యదేశమున నానాయజ్ఞములఁ బూజ్యమానుండై యజించువారికి తేమము సమోఘకామమునుం బ్రసాదించు ననిచెప్పిన విని కలి దండపాణి యగునంతకుచాడునఁ గృపాణపాణియై యున్నయ న్నరపాలునకు వెఱచి మేను వడఁకఁ గృతాంజలియై “యోసార్వభౌమ వరేణ్య, నీశరణుసొచ్చిననాకును నిలువ నెడ గలుగవలయుంగదా ఎఱు

జూచినను శరశరాసనంబులతో నీవునామ్రోలు బొడగట్టుచున్నవాడవు. నీయానతిమెయి నేడే నొక్కచోట నే నుండుదు. అట్టిచోటు నీవ నిర్దేశింపు"మని యడుగుటయు నయ్యభిమన్యుసూనుడు జూదము, పానము, స్త్రీలు, హింస యనునాలుగింటిని గలికి నిలువఁ జోటుగా నిర్దేశించె. అయ్యవి నాలుగు నన్యతమదనుగ క్రౌర్యములకుఁ బ్రత్యేకస్థానంబులు గావున నన్నింటికి నెలపుగాఁ దగినమఱియొక్కదాని నిర్దేశింపు మని కలి క్రవ్వుట వేడుటయుఁ బరీక్షితుండు సువర్ణమును నేనవదానిఁగా నిరూపించె. సువర్ణమున నన్యతమద కామరజోవైరము లైదు జనించుఁ గావున నయ్యది కలికిఁ జాలియుండె.

— నూతుండు కౌనకాదులకుఁ బరీక్షితుమహిమ చెప్పట —

అన్విధమున నభిమన్యుసుతుం డైనపరీక్షితుండు కలినివాస స్థానంబులుగా నిరూపించిన స్త్రీద్యూతపానహింసాసువర్ణంబు లనుపంచ స్థానములను భూతికాముఁ డగుమనుజుండు విశేషించి లోకమునకుఁ బలియు గురువు ధర్మశీలుండు నగురాజు నేవింపరాదు. అప్పటికి విజేతగిన తపశ్శౌచదయాఖ్యంబు లగుధర్మవృషభపాదముల మూడింటిం గ్రవ్వుఁ గూర్చి యాపరీక్షిన్న రేంద్రుండు ధూదేవికిఁ బెం పొనర్చి హస్తీపురమున నాత్మపితామహుం డగునజాతశత్రుఁ డొసంగినరాజ్యాస్వస్థం బధిష్ఠించి చక్రవర్తియై మహాకీర్తియై యధికశ్రీపరిస్సూర్తియై యిప్పటిదనుక వెలయుచుండె. అయ్యభిమన్యుకుమారునిప్రభావంబు చెప్పఁ గొలది గాదు. అప్పుహాత్తునిపాలనమహిమంబుననే మీర లీసత్రమునకు దీక్ష నేయఁ జాలితిరి. తల్లిగర్భమున నశ్వత్థామబ్రహ్మస్త్రమునం గ్రాగియు నాశ్చర్య చర్యుం డైన జనార్దనునియనుగ్రహమునఁ బురుజ్జీవితుం డైనయారాజు చంద్రుండు బ్రాహ్మణశాపప్రేరితుం డైనతక్షకునివలనం దనకుఁ గలుగు ప్రాణాపాయంబునకుఁ దలఁకక భగవదర్పితాశయుండై సర్వసంగములం దొఱంగి వ్యాసనందనుం డైనశుకయోగీంద్రునివలన హరితత్త్వము లెస్స దెలిసి నిజశత్రుబరము గంగానదిఁ ద్యజించె. హరిపై మనస్సు నిలిపి తత్కథామృతంబుఁ గ్రోలుచు నంతకాలమున నాతనిఁ దలంచువారికి మోహం బెల గలుగు? వాసుదేవుఁ డేవాసరమున నేక్షణమున భూలోకము విడిచి పరమపదమున కరిగె నాదివసమునం దాక్షణంబే యధర్మ

ప్రభవం బైనకలి యన్నింటం బ్రవేశించియు మహానుభావుఁ డైనపరీక్షి
 స్వరనాథుండు చక్రవర్తియై రాజ్య మేలుచుండినందాఁక నేమియుం
 జేయఁ జాలక యణగియుండె. కలికాలమునఁ బుణ్యములు చేయకుండి
 నను శ్రద్ధతోఁ జేయుదు నని సంకల్పించినమాత్ర నే తత్ఫలంబు సమకూ
 జెడు. పాపంబులన్న నో లెస్స చేసినంగాని ఫలంపఁ జాలవు. కావున నితర
 యుగములకంటె గలియుగంబు కొండొక శ్రేయస్కరం బనితలంచియుఁ
 బ్రమాదము నొందునధీరులయై నయ్యది వృకవిధమునఁ బొంచి
 యుండి యలముకొనుఁగాని యప్రమాదు లగుధీరులపొంతఁ బోవవెఱుచుఁ
 గావున సరసి చూచినం గలివలని కీడు సుకరనిరాసం బనియొంచియుఁ
 బరీక్షింపఁపాలుండు మకరందరసంబుఁ గ్రోలుమధుపంబు పూవులకుఁ
 జేటు వాటిల్లకుండఁ దత్సారంబుఁ గొనుకై వడిఁ గలిపైఁ గడు నలుగక
 తదీయగుణసారంబు గ్రహించుచు దాని మూల ముట్టఁ దెగఁ జూచు
 టుడిగి తనయానతిమెయి నడచునట్లు నిగ్రహంబుఁ గావించె. మును
 లారా, వాసుదేవక భాసమన్వితం బైనపరీక్షింపఁజరచరిత్రంబు
 మీయడిగినదానిం జెప్పితి. కీర్తనీయమహనీయచరిత్రం బైనపద్మ
 నేత్రునిగుణకర్తృత్వంబు లైనకథలు భూతికాము లగుపురుషులకు
 సంసేవనీయంబు లని చెప్పినసూతునకు నైమిశారణ్యవాసు లగునమ్మును
 లిట్లనిరి.

— శానకాదులు భాగవతపురాణము చెప్పు మని నూతు నడుగుట —

సూత, పౌరాణికాగ్రణి, వెక్కేడులు మనుము. మరణధర్మ
 లగుమాకు మృత్యునివృత్తిఁ జేయఁ జాలినపరిశుద్ధ మగుకృష్ణక్షీర్తి
 వర్ణించి మేలు చేసేతివి. ప్రత్యవాయబాహుశ్యకారణంబున ఫలనిశ్చ
 యము లేమింజేసి యవిశ్వసనీయం బైనయీసత్రకర్త మునం గేవ
 లము పొగ దాఁకి వన్నె నెడినమేనులఁ దనరు మాకు మధుర మగుమధు
 మధనచరణారవిందమకరందరసముఁ గ్రోలఁ జేసేతివి. స్వర్గము నపవర్గ
 మును భగవద్భక్తులసంస్థమునకు లేశమాత్రముననేనియు సాటి
 యని తలంపము. రాజ్యాదు లగునైహికభోగములఁ జెప్పవలయునే!
 భాగవతులకుఁ బరమాశ్రయం బైనప్రాకృతగుణరహితుఁ డగుహరి
 కల్యాణగుణము లిన్ని యని యోగేశ్వరు లగు బ్రహ్మరుద్రాదులు నెఱుంగ

నేరరు. అట్టిమహానుభావునికథలు వినునెడ రసజ్ఞుఁ డెవ్వఁడేనియుఁ దనివి చెందునే? కావున భగవత్ప్రభానుం డైననీవు భాగవతులకుఁ బరమపురుషార్థప్రదం బైనవిష్ణుదేవుని యిత్రచరిత్రంబు వినుఁ గోర్కులు గ్రేళ్ళవాటుచున్నమాకు విస్తరించి చెప్పుము. మహామతి మహాభాగవతుఁడు నగుపరీక్షింపహింసరుండు శుకయోగీంద్రువలన బరమజ్ఞానసాధనం బైనయేమహాపురాణ మాకర్ణించి యపవర్గపదవాఙ్మయం బైనగరుడధ్వజపాదమూలంబుఁ బ్రాపించె నట్టిపరీక్షితభాగవతపురాణమును బరమపాపనము నత్యద్భుతము నగుయోగమున నిష్ఠఁ గావించుదానిఁ గృష్ణలీల నలరుదాని భాగవతప్రవరుల కభిరామం బగుదాని మాకుఁ దేటపడం జెప్పు మని యడుగుటయు సూతుఁ డిట్లనియె.

— సూతుఁడు మనుజుఁ బ్రకరించి పరీక్షితభాగవతంబు చెప్పఁ బూనుట —

అద్దిరా! యేము ప్రతిలోమజాతిం బుట్టియుఁ బెద్ద లగుమియాదరణంబు వడయుఁ గాంచుటంజేసి కృతార్థజన్ముల మైతిమి. మహత్తములతోడిసంభాషణంబు లభించెనేని సామాన్యజనునకుం గుత్సితకులజనననిమిత్త మగుమనఃశీడ దొలంగు. ఇంక నయ్యది భగవన్నామకీర్తనంబు నేయువాని దుష్కులజన్మాదిదోషములఁ దొలగించునని వేఱ చెప్పవలయునే? పెక్కు లేల? భగవన్నామములఁ గీర్తించువానికి దుష్కులత్వదోషం బెక్కడిది? ఒకవేళ జన్మకృతం బైనయయ్యది యుండెనేనియుఁ దనకీర్తించుభగవన్నామం బాదుష్కులత్వదోషము నడంపఁ జాలకుండునే? గుణములపట్టున నితరులతోడిసాటియే లేదన్న నిక నెక్కువ లేదని చెప్పఁ బని లేదుగదా. అట్టియసమాభ్యధికగుణుం డైననారాయణు నెఱుంగ నింతమాత్ర సూచించినయది చాలు. బ్రహ్మాదులు స్థాపించుచుండినను నారలం గాదని శ్రీదేవి కోరకుండిన నేపరమపురుషునిపాదపరాగంబుఁ దాన వచ్చినేవించుచుండు మఱియు నేజగదీశ్వరుచరణసఖసంసర్గముం గాంచి పాపనతం బడసినబ్రహ్మసమర్పితార్హతలంబు లీశ్వరులతోడిలోకములకుఁ బూతవృత్తిఁ గల్పించు నన్ముకుందండు దక్క మఱి యెవ్వఁడు భగవత్పదవాచ్యుం డగు? అట్టిహరియెడఁ బరమభక్తిం జేసి సత్పురుషులు తత్త్వణంతే చిరకాలరూఢ మగు

దేహాదిసంగముం ద్యజించి శాంత్యహింసాప్రధానం బైనతదీయపరమ హంసపదముఁ బ్రాపింతురు. సూర్యతేజాలారా, భగవచ్ఛరిత్రంబు మీ రడిగితిరి. అందు నామతికి గోచరించినంత చెప్పెద. శత్రులు మింటఁ దమకు శక్తి యున్నంతకు నెగసియు నయ్యాకసంబుతుడి యెటుఁగఁ జాలనితేటంగున జ్ఞానులకుం బరమపురుషచరిత్రలం దమ తమయెఱింగినంతయే చెప్పఁ జాలియుండు ననిచెప్పి యప్పారాణికుం డప్పరమమునుల కిట్లనియె.

— శమికముతుఁ డగుశృంగి పరీక్షితునకు శాప మిచ్చుట —

పరీక్షిన్న రేంద్రుఁ డొక్కనాఁడు విల్లు గొని వేటకై యడవుల కరిగి మృగములవెంటఁ దవలి వెనుదవ్వు చని డస్సి యాఁకటను నీరు వట్టునను మీఁదుమిక్కిలి యలజడిపడి యెచ్చటను జలాశయ మెద్దియుం గానక డబ్బాట శమికమునియాశ్రమముఁ జొచ్చి యందుఁ గన్నులు మూసికొని యింద్రియములను బ్రాణములనుం గుదియించి యుప రతుండై జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తు లనుమూఁడవస్థలకు వెలి యగుతురీయ పదముఁ బ్రాపించి బ్రహ్మభూతుండై నిర్వకారుండై రుచుచర్తంబు విప్ర కీర్ణజటాకలాపంబును ధరించి పరమశాంతిమెయిం గూర్చుండినయమ్ముని గాంచి యత్యధికపిపాస పట్టనేరక తాలువు లెండఁగ డయ్యుచుఁ ద్రావ జలం బడిగి సమాధిస్థుం డైనయమ్మునివలనం బ్రత్యుత్తరంబుఁ గానక యమ్ముని దన కాసనార్హద్యుపచారములఁ జెప్పక యొప్పరికించె నని యయ్యుడి తన కవమానముగ భావించుటండేసి తుత్పిపాసాపరిశ్రాం తుండు గావునం గాఁజోలు నవ్వుసీపతి కమ్మునిపై నెన్నఁడు నెయ్యి డనుం బొడగట్టనిక్రోధమాత్సర్యంబులు మనస్సునఁ బొడతెంచుటయు నాతం డయ్యాశ్రమంబునుండి మఱలువాఁ డౌరా! యితండు నిక్కంబ సమాధిస్థుండో కాకుండిన నీరాజు లేమి చేయుదురు వీరి నాదరింపకుం డిన నే మగునని వట్టివేషముఁ బూనెనో చూచెద నని తనలోఁ దలంచి యమ్మునియంసచేశమునం జచ్చినపాము నొక్కదానిఁ దనవింటికొప్పునఁ బడ వైచి మగిడి కరినగరికిఁ జనియె. ఆశమికమునికుమారుండు శృంగి యనువాఁడు బాలుఁడయ్యు నత్యంత తేజమున వెలుంగుచుఁ దోడిబాలుర తోడఁ గ్రీడించువాఁడు దనతండ్రికిఁ బరీక్షితు చేసినయపచారమునకుఁ

గింకిరిపడి “యక్కటా! బలియు రగురాజుల యధర్మం జేమన వచ్చు? కాక శునక దొవారి కాపచారము లెట్లట్లు దాసులతప్పిదములు స్వామి యంద యాపేశించు. బ్రాహ్మణులు రాజులం గృహపాలస్థానమున నియమించిరి. అట్టిరాజన్యండు తనస్వామివాఁకిట నుండి కుండలోనికూడు గుడువఁ గూడునే? దుర్జ్జనవర్తనుల శాసించు శ్రీకృష్ణుఁ డీలోకము విడుచుటంజేసి ధర్మమర్యాద యుల్లంఘించుడుప్రాత్రు నిద్ర నేఁ డేను శాసించు నాబలంబు సూడుఁ” డని తోడిబాలురతోడం జెప్పి రోషరక్తాతుండై కాశీకినదిలో నాచమించి శుచియై “మర్యాద దప్పి మాతండ్రికి ద్రోహ మొనర్చినకులాంగారం బైనపరిక్షితుని నేటి కేదవనాఁడు తక్షకుండు మదీయచోదనంజేసి విమానలంబునఁ గాల్చెడు” మని శపించి యాశ్రమంబున కేటించి మెడలోనం బాముపీను గు మోచియున్న తండ్రిని జూచి శోకార్తుండై యెలుంగు రాల్పడ నేడ్చుటయు నాంగిరసుం డైన యాశమీకుఁడు సుతునేడ్చు విని మెల్లమెల్లనం గన్నులు దెరిచి యంసమున నున్న సర్పశవముం గనుంగొని యవలఁ బడం ద్రోచి కొడుకు దెస మొగంబై వత్సా, “యేల యేడ్చెద వెవ్వరు నీకుఁ గీడు రోసి” రని యడిగి యతనివలనం దద్వృత్తాంత మంతయు నవిస్తరంబుగ నెఱింగి శాపార్హుండు గానిపరిక్షిన్న రేంద్రునకుఁ దనకొడుకు శాపం బిచ్చుటఁ దాను మెచ్చక యక్కుమారున కిట్లనియె.

— శమీకుఁడు పరిక్షితునకు శాప మిచ్చినకొడుకును నిందించుట —

బాలకా, తెలియక ఘోరపాపంబు చేసితివి. అక్కటా! కొంచెము తప్పిదమునకుఁ గఠినదండనంబు నేయఁ దగునే? ఏది యశక్యమతీ, విష్ణుదేవాంశసంభూతుం డైనభూపాలుని మనుష్యమాత్రునిఁగాఁ దలఁపరాదు. దుస్సహ మగురాజతేజంబు రక్షించుటంగదా ప్రజలు దేనికిని వెఱవక శుభములఁ గుడుచుచున్నవారు. రాజుపేరిటిశ్రీవిష్ణుండు లేకుండు నేని మనము నీలోకంబును గావలి లేనిగొఱియలగుంపుచందమునఁ జోరప్రచురత్వమునంజేసి కాపు గానక చెడుదుము. మఱియుఁ బ్రజలకు నాథుండు లేనికతనఁ గలుగుధననాశమునకు మనము నిమిత్త మైతిమి. కావున నేసంబంధము లేకున్న నాపాపము మనలం జేరవచ్చు. పాలకుండు లేకుండునేని జనులు దస్యప్రాగులై యెండొరులం జంపు

దురు. శపింతురు. పశు స్త్రీ ధనాదుల మ్రుచ్చిలింతురు. వర్ణాశ్రమాచార
యుతము వేదత్రయమయము నగుసదాచారము నశించు. దానివలన
సర్థకామములయందే మనసు చేసి జనులు గ్రోతులు గుక్కలు నెట్లట్లు
వర్ణసంకరంబు సేయుదురు. రా జన్నమాత్ర నాతని ధర్మపాలుఁ డన
వలయు. పరీక్షిన్న రేంద్రుఁడన్ననో చక్రవర్తియు మహాకీర్తియుఁ బరమ
భాగవతుఁడునై యశ్వమేధముల నాచరించినరాజుర్జివరుండుగాని రాజ
మాత్రుండు గాఁడు. అతఁడు ఓరమధర్మమూర్తి యని వేఱచెప్ప నేల!
అంతటివాఁ డాకటను నీరుపట్టుననుం గడుబడలి కర్తవ్యవిచారం బర
యక యేమి చేసిననుం దాని దప్పిదంబుగ నెన్నరాదు. అట్టిసార్వ
భౌముని శపింపఁ బోలునే? నీచేసినయీ నీచకృత్యమువలని పాపమునకుఁ
బ్రతివిధానంబు నాకుఁ జూడఁ దోఁపకుండెడు. పాపరహితు లగుతన
భక్తులయెడ నపకృమతి యగుబాలుఁ డొనర్చినతప్పిదం బప్పరమేశ్వరుండే
క్షమింపవలయు. తిరస్కరించినను వంచించినను శపించినను దూఱినను
దన్నినను భగవద్భక్తులు మాటు సేయ నొల్లరు గావున నాపరీక్షిజ్ఞున
పాలుండు నీకుఁ బ్రతిశాపం బియ్యఁడయ్యె. అక్కటా! యే నేమి
సేయుదు నెయ్యది తుది యేమి కాఁగలయది యని యిట్లు శమీకముని
తనతనయుతప్పిదమునకు మది వగచుచుఁ దనకు రాజుచేసిన యప
చారముఁ జింతింపక యూహకుండె. లోకమునఁ దఱచుగా సాధుజనులు
పరప్రేరణమునందేసి సుఖదుఃఖిభాదు లగుద్వంద్వములందు మనస్సు
చేయుదురుగాని యాత్మఁడు సుఖదుఃఖిభాదిగుణాశ్రయుండు గాఁ డని
వానియెడ మోదమును భేదమునుం బొరయరు.

— పరీక్షితు మనికాప మెఱిగి ప్రాయోపవిష్టుఁ డగుట —

అక్కడఁ బరీక్షిన్నరసాధుం డమ్మనియెడఁ దనకావించిన నింద్య
కర్మమునకు వగచుచు దుర్మనుండై యక్కటా! నిరపరాధుఁ డగుగూఢ
తేజుఁ డైనబ్రాహ్మణునియెడ ననార్యునట్లపోలె నీచకర్మముఁ జేసితీ.
ఈశ్వరునకే యవజ్ఞు చేసిన ట్లయ్యె. దానందేసి యప్రతికార్యం బైన
వ్యసన మతిరయమున నాకే కలుగుఁగాక. అయ్యది మదియపాపమునకుఁ
బ్రాయశ్చిత్తంబై మీఁద మే లొనర్పఁ జాలెడు. దాన నిక నిట్టివి
ఛేయ నవకాశ మైనం గలుగకుండెడు, ప్రకోపిత బ్రహ్మకులం బనునగ్ని

యిప్పుడే మదీయరాజ్యబలకోశముల నీటు నేయుఁగాక. పాపాత్ముఁడ నగునా కికమిఁదనైన దేవబ్రాహ్మణగోవులయెడఁ బాపమతి గలుగ కుండుఁగాక యని తనలోఁ జింతించుచున్నంత శమికమునిశిష్యుఁ డొక్క విప్రబాలకుఁ డేలేంచి శృంగిళాపప్రకారంబును దానం దక్షికునివలనఁ బరీక్షిత్తునకుఁ గలుగుకీడునుం జెప్పటయు నాకర్ణించి సార్వభౌముఁడు విషయాసక్తితో మెలఁగు తనకుఁ దచ్చాపము పరీక్షిఁ గారణం బయ్యె నని యెంచి చిత్తంబున మెచ్చి యీలోకంబు నాలోకంబు ననిత్యంబులు దుఃఖిస్థాయములు గావున హేయంబులే కాని యుపాదేయంబులు గా వని విచారించి కృష్ణపాదపరిచర్యయే పురుషార్థములలోనెల్ల నుత్తమం బని నిశ్చయించి గంగానదిలోనం బ్రాయోపవిష్టుం డయ్యె. లలితతులసీ దళమిశ్రము లగువిష్ణుచరణ రేణువులసంస్కమునం జేసి యత్యంతపవిత్రం బైనదివ్యసలీలము వహించునష్టహానది యీశ్వరులతోడి యుభయలోక ములఁ బవిత్రీకరించుచుండ నట్టిపరమపావనమహాస్థాతస్వి నాశ్రయించి నేనింపక చావసిద్ధపడినవాఁ డెవ్వఁ డుపేక్షించు ?

❧ విష్ణుకథలఁ జెప్పఁ దని పరీక్షిత్తు మనుల నడుగుట ❧

అవిధమున విష్ణుపదసంభూత యగుగంగానదిం బ్రాయోప విష్టుండై పరీక్షిన్నరపాలుం డున్యచిత్తుండై మునివ్రతుండై సర్వసంగ ముల విసర్జించి నారాయణచరణసరహముల ధ్యానించుచున్నంతఁ దీర్థయాత్రావ్యాజమునఁ దీర్థములకుఁ బావనత్వంబుఁ గావించుచు లోక ములకుఁ బవిత్రత్యం బొడఁగూర్చునుహానుభావు లైనయత్రి, వసీష్ఠుఁడు, చ్యవనుండు, శరణ్యుండు, డరిప్తసేమి, భృగు, మిగిరసుండు, శరాశ రుండు, విశ్వమిత్రుండు, పరశురాముండు, చక్ర్యు, డింద్రప్రమదుఁ డిద్ధవాహుండు, మేధాలిథి, దేవలు, డార్ణిషేణుండు, భరద్వాజుండు, గౌతముండు, పిప్పలాదుండు, మైత్రేయుఁ, డౌయ్యు, డగస్త్యుండు, వేద వ్యాసుండు, నారదుండు మున్నగుసశిష్యు లైనదేవర్షి బ్రహ్మరు నగు నాదు లగురాజులు నానాముషిగోత్రప్రవరముల జనించినవా రచ్చు టికి విచ్చేసిరి. విచ్చేసినయమ్మునుల నుత్తమవిధానమున నర్పించి సుఖా సీను లైనవారికిఁ బ్రణమిల్లి పరీక్షిన్నరవరుండు కేలుదోయి మొగిడ్చి

వివిక్తచిత్తుడై తనచేయఁ దలఁచినదాని నమ్మునులకు విన్నవించు
వాఁడై యిట్లునియె. మహాత్ములారా! బ్రాహ్మణులయొద్దఁ దదీయపాద
ప్రత్యక్షనోదకంబు వార్పుచోటికంటె దవ్వన నుండఁ దగిననీచకర్ష
వృత్తం బైనరాజకులంబునం బుట్టియు నేము మహాత్ములయనుగ్రహము
వడయఁ జాలినశీల మించుక యార్జించుటంజేసి యద్దిరా! యత్యం
తంబు కృతార్థుల మైతిమి. అట్టిపాపవర్తనుం డైనయేను గృహకార్య
ములయెడ నత్యంతలోలుపత్వమున నుండినం గడతేర్పఁబూని పరావరే
శ్వరుం డైనయప్పరమేశ్వరుండే ద్విజశాఽరూపమున నన్ననుగ్రహించె
ఆశాపమునంగాదే యేను వెఱచి యొందుగతింగానక విషయవిరక్తుండ
నైతి. కావున నేను సంసారమున విరక్తిఁ జెంది యీశ్వరునియొడఁ
జిత్తంబు నిలిపి శరణుసొచ్చితి నని మీరలు నీగంగాదేవియుఁ బ్రసన్న
చిత్తమున నెఱుంగవలయు. విప్రశాపప్రేరితుండై తక్షకుండు నన్ను లెస్స
కఱచుగాక. మీరు శ్రీవిష్ణుదేవునికథలఁ గీర్తింపుఁడు. ఇక నేజన్మం
బెత్తినను నా కపుడెల్లఁ దప్పక భగవద్భక్తియు భాగవతానురక్తియు
బ్రాహ్మణమైత్రియుఁ గలుగవలయు. బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రణమిల్లుదు నని
యపాండవపాత్రుం డప్పరమమునులకుఁజెప్పి నిశ్చితస్వాంతుండై తన
కుమారుఁ డగుజనమేజయునకు రాజ్యభారమెల్ల నప్పగించి గంగానది
దక్షిణతీరమునం బ్రాచీనాగ్రము లగుకుశలవయి నుదజ్ఞుఖుండై కూ
ర్చుండె. అప్పుడు సురలు సాధువాదములతోడఁ బుష్పవర్షంబు గురిసిరి.
దుందుభిధ్యానం బెసంగె.

— మునులు ప్రాచీనవిష్ణుఁ డైనపరీక్షితును బ్రశంసించుట —

అచ్చటఁగూడినప్రజానుగ్రహసారశీలు రగుమహామును లుత్తమ
శ్లోకగుణోల్లసితుం డగు నాపరీక్షిన్ను రేంద్రుం బ్రశంసించి “యోరాజరి
పర్యా! భగవత్సాన్నిధ్యంబుఁ గోరి రాజకీరీటసేవితం బైనసార్వభౌమ
సింహాసనముఁ ద్యజింపనీకుఁడగుగాని యితరుల కలవి యగునే? మఱియుఁ
గృష్ణునాశ్రయించినమీయెడ నిట్టిది చిత్రంబునుంగా”దని యాచక్ర
వర్తికిఁజెప్పి తమలో నొండారులం జూచి “యయ్యా! మనమందఱము
భాగవతప్రవరుం డైనయీరాజవంద్రుం డీమేను దొఱంగి రజోరహి
తము శోకవివర్జితము నగు నుత్తమలోకమునకుఁ జనునంత కిచ్చటన

యుండుదు" మని తమలోనం జెప్పికొనుచున్నంతఁ బక్షపాతకూన్యంబై సత్యంబై యర్థగంభీరంబై తేనియ లాలుకునట్టి యమ్మునులవచనం బాక ర్ణించి పరిక్షిన్నపాలుండు వారి నభినందించి శ్రీవిష్ణుచరితంబు విను వాఁడై యిట్లునియె. మునీంద్రులారా! సత్యలోకమున నాకారంబుఁ గొన్న వేదములమాడ్కిఁ బావనజ్ఞాను లగుమీ రందఱు నిటకు విజయంబు చేసితిరి. సహజ మగుపరానుగ్రహముకంటె షూ కొండొక్కయర్థ మీ లోకంబున నాలోకంబునను లేమి యే నెఱుంగుదు. కావున విశ్వాసంబు మై మిమ్మడిగెద. ఏనిప్పు డేమి నేయవలయునో దానిం దెలియఁజెప్పఁడు. విశేషించి యాసన్నమరణుఁ డగుమానవున కెవ్వది పాపరహితం బైన కర్తవ్యం బగునద్దానింగరుణించి యాలోచించి బోధింపుడని వినయమున

— శ్రీశుకయోగి పరిక్షిత్తునిద్దవ వచ్చుట —

నడుగుచున్నంత వ్యాసపుత్రుం డై నశుకయోగీంద్రుం డాశ్రమాదిలాంఛ సంబుల నెఱుంగవలనుగాక యవధూతవేషంబుతో బాలు రాశ్చర్య ముతోఁ జూచుచుఁ జుట్టికొని రాఁగ నాత్మలాభసంతృప్తుండై యదృచ్ఛం జేసి భూమిలోనం ద్రిమృదువాఁ డచ్చటికి సన్నిధిచేసె. అవిధమున నప్పు డచ్చటికి యదృచ్ఛాగతుం డై నయాశుకమహర్షి వర్జునిఁ, బదునాతేంద్ర స్రాయమువాని, సుకుమారకరచరణాంశకపోలగాత్రంబులఁ దనరువాని, సుందరవిశాలనేత్రుండైనవాని, నున్నతనాసుండైనవాని, సమశ్రోత్రుం డైనవాని, బంధురభూవిలసితాననుం డైనవానిఁ, గంబుకంటుండైనవాని, గూఢజత్రుం డైనవాని, విశాలోన్నతోరస్కుం డైనవాని, నిమ్ననాభి యైనవాని, వళిసంవలితోదయం డైనవాని, నాజానుషీపభుజం డైనవాని, విష్ణు తేజస్కుం డైనవాని, నీలవర్ణుండైనవాని, నత్యుత్తమంబగుయావన శ్రీసమృద్ధిం జేసి జవ్వనుల కెంతయు మనోహరుం డైనవాని, గూఢతేజ మునఁ దేజరిల్లువానింజూచి యచ్చటిమును లమ్మహామహాలక్షణం బెఱిం గినవారు గావునఁ దటాలున లేచి యెదు రేఁగి దోడు తెచ్చి పూజించు టయు విష్ణురాతుం డైనపరిక్షిన్నహిపాలుఁ డతిథి యగునమ్మహామునికి వివిధపూజలెల్లఁ దలఁ దాల్చి యొనరించె. అప్పు డావ్యాససందను నుండఁక వెంబడించి యరుదెంచినపామరులు స్త్రీలు బాలురు నటఁ దొలఁగి చనిరి. పరిక్షిన్నపతి పరమభక్తిమై నొనర్చినసమర్థుల నంగీక

రించి యావరమయోగీంద్రుం డచ్చటఁ గూడిన బ్రహ్మి దేవరి రాజరి
సభామధ్యమునం దుత్తమాసనంబునఁ దత్పార్థసంబున నాసీనుండైన
గ్రహనక్షత్రతారానికరపరిసృతుం డైనచంద్రునిచందమునం జూడ
నొప్పె.

— పరిక్షిత్తు కుకయోగినిఁ గర్తవ్యవిచారం బడుగుట —

అత్తైఱిగున సుఖాసీనుం డైన యప్రతిహతమేధాశాలియుఁ
బ్రశాంతుఁడు నగునమ్మునిం జేర నగి పరిక్షిన్నహీంద్రుండు సాష్టాంగ
ప్రణామంబాచరించి కేల్లోయి మొగించి యవధానంబుతో సూన్యతవచన
ముల నిట్లనియె. బ్రహ్మి వర్యా! త్తత్ర బంధువులమయ్యు నే మిప్పుడు
మీరలు కరుణించి మా కతిథియై సన్నిధి చేయుటంజేసి యద్దిరా!
సాధుజనసంసేవ్యుల మైతిమి. యోగీశ్వరా! విష్ణుదేవునిసన్నిధి ననురు
లెట్టు లట్టులు భవదీయసన్నిధానమున మహాపాతకగణంబులు తొలంగి
పొడవడంగు. పాండవప్రియంకరుం డైన శ్రీకృష్ణుండు దనమేనత్తకొడుకు
లగునాకౌంతేయులకుఁ గూర్చి నేయుతలంపునఁ దదన్వయజాతుం డైన
నారౌడఁ జుట్టఱికిము వాటించి నాపయిం బ్రీతి నెఱపునే? విచారం
జేల? అద్దేవదేవుండు నారౌడఁ దద్దయుఁ గరుణించు ననుట నిక్కువంబు.
కాకున్న సకలసిద్ధులం గాంచి యేరికిం దనవర్తనం బిట్టిదని నిరూపింప
నలవి గాక యదృచ్ఛాగతి నెల్లెడలఁ దిరుగునీదర్శనంబు ముమూర్షు
జనప్రార్థనీయతరం బైనయది. నాయట్టివాని కబ్బునే? కావున నాసన్న
మరణుఁ డెయ్యది సేయవలయు, దేని నాకర్షింపవలయు, దేనిం జింపింప
వలయు, దేనిం జింతింపవలయు, దేని సేవింపవలయు, దేనిం ద్యజింప
వలయు, నన్యురంబు యోగులకెల్లఁ బరమగురుం డైన నిన్నడిగెద.
నాభాగ్యమహిమంబున మీర లెట్టులో యిచ్చోటికి విచ్చేసి కూర్చుండు
దురుగాని గృహస్థులయిండ్లలోనం గోదోహనమాత్రకాలమేనియు
మీరు నిలుచుట దుర్లభంబు. చుహానుభావా! నారౌడిగినయర్థమెల్ల వివ
రించి సవిస్తరమధురంబుగా విశదీకరింపవలయు నని భక్తివిషయబంధు
రంబుగా నడిగిన పరిక్షిన్నరేంద్రునకు సకలధర్మజ్ఞుం డైనయాశుక
యోగీంద్రుఁ డిట్లని చెప్పఁదొడంగె నని నైమిశవాసీమునులకు సూక్తుఁ
డిట్లనియె.

చ. జగములకెల్లఁ దా గృహముచందమునం దగియుండియుం బ్రపం
చగణముఁ బ్రోవ యాదవునిసద్దమునక నిజయోగమాయలీ
లగొని దురూహవై భవములక వెలయుంచుచు భక్తకోటి తె
స్సగఁ గరుణించునాకపటసంస్పృతిధ్వాహుఁ గృష్ణుఁ గొల్చెదన్.

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయభాషాకవిశ్వకలాభిరామ సీతారామకవి
లలామ పుత్ర, సకలశాస్త్రనిరంకుశపండితీధుర్య లక్ష్మీనరసింహ
సుధీవర్య సచ్చాత్ర, శాలాపత్నగో త్రాపస్తంబసూత్ర, విబుధ
విధేయ, పేకటరంగనామధేయ విరచితం బైనశ్రీమదాంధ్రవచన
భాగవతమునందుఁ బ్రథమస్కంధంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రవచనభాగవతము

ద్వితీయస్కంధము

క. శ్రీకైవల్యప్రేపుమ
హాకృతిసతతాభివర్ణతామలనాముక్
లోకాలోకాంతరని

ర్వాక్కులథాముక్ భజింతు సద్భుతథామున్.

కుమరడు పరీక్షితునకు భాగవతము చెప్పడు నని చెప్పట

అన్విధంబున సవినయంబుగ నడిగిన యాచరితీన్ని రేంద్రునకు శుక
యోగింద్రుం డిట్లనియె. రాజేంద్ర! నీయడిగినయర్థంబు లోకహితంబు,
బ్రహ్మవిదులకు సమ్యతంబు శ్రోతవ్యాదులలోనెల్ల మేలునుం గావున
నత్యుత్తమంబు. గృహవ్యాపారములయెడ నాసక్తులైనగృహస్థులకు
శ్రోతవ్యాదివిషయములు వేనవేలు గలుగు. దాన నాయువు వ్యర్థ
ముగఁ గొఱత వడయు నెట్లంటేని. మనుష్యులకుఁ దమయాయుష్కా
లమునందు రాత్రులెల్ల నిద్రచేఁ గొంతయు రతిప్రసంగమునఁ గొంత
యుం గా వ్యర్థముగఁ గడచు. పగలన్ననో ధన్యానయత్నంబునను ధన
మార్జించినపదంపడియుఁ గుటుంబభరణవ్యాసంగముననుం గడచు.
మిథ్యాభూతము లైనదారపుత్ర నిజదేహాదిరూపము లగునాత్మపరికర
ములయెడం బ్రసక్తుడై మనుజుఁడు దనయెదుట లాతు లెందఱో
తెగుట చూచుచుండియుఁ దదీయమిథ్యాత్వంబు గాంచనేరఁడు. కావున
నోభారతకులాగ్రణీ! మోక్ష మపేక్షించును త్తముఁడు సర్వాత్ముండు
భగవంతుఁ డీశ్వరుండు సగుహరీకథల నాకర్ణింపవలయు. అతనినామంబుఁ
గీర్తింపవలయు. అతనిమహామహిమంబు స్ఫురింపవలయు. సాంఖ్యయోగ

విజ్ఞానమునను స్వధర్మానుష్ఠానముననుం బడయుఁ గోరఁబడుమనుజునిజన్మ
ఫల మరసిచూచినఁ గడపట సంతకాలమునందు నారాయణస్మరణం
బనుటయే కాని యొండు గాదు. విధినిషేధకాస్త్రాధంబులు విడిచి కేవల
బ్రహ్మనిష్ఠఁ గొన్నమునుటను బ్రాయశ్చముగా హరిగుణసంకీర్తనంబు
సందేయాసక్తి చేయుదురు. భగవన్నామకీర్తనప్రధానంబై సర్వవేద
తుల్యం బైనయీభాగవతపురాణంబుఁ దొల్లి నేను ద్వారాపరాదిని మాతండ్రి
యగుకృష్ణుడైపాయన ముసీంద్రునితోడఁ జదివితి. నైర్దుణ్యనిష్ఠుండ
నయ్యు నేను హరిలీలలు చిత్తము నాకర్షించుటయు దీనింజదువఁబూనితి.
నీ వమ్మహాపురుషునకుఁ బరమభక్తుండవు గావున నేఁ జదివినయమ్మహాభాగ
వతంబురహస్యంబు నీకుఁ దేటఁజెప్పెద. అందు శ్రద్ధగలవారికి ఫలాభి
సంధిరహితం బైనహరిభక్తి యతికిఁభ్రముగ నొదవు. హరినామకీర్తనం
బనునది యొకండే సకాములకుఁ గామితార్థప్రదంబై విషయవిరక్తులైన
ముముక్షువులకు మోక్షసాధనంబై యోగులకు నిర్భయఫలదంబై
యెసంగు. పెద్దకాలంబు పరలోకచింత సేయక కాలమెల్ల వృథవుచ్చితి,
నిక మృత్యు వాసన్న మయ్యె, నేమి చేయఁగలవాడ నని చింతింపఁ
బనిలేదు. ప్రమత్తుఁ డగువాని కెన్నియేండ్లైన నప్రయోజకంబుగా నతి
క్రమించు. దానం బని యేమి? అక్కటా! కాలమెల్ల వ్యర్థమయ్యెడు
ననుచింతతో నొక్కముహూర్తమాత్ర మేనియుఁ దెలిసికొన్న నయ్యది
శ్రేయం బొడఁగూర్చు. తొల్లి ఖట్యాంగుఁడనురాజుని సురాసురసమ
రంబు సుగలకుఁ దోడ్పడి యసురుల కెలిచి ప్రియంపడినసురలవలనఁ
దనయాయుశ్శేషం బప్పటి కొక్కముహూర్తమాత్రంబ యనియెఱింగి
యంతలో నఖిలసంగములం ద్రెంచి సంసారభయనివారకుం డైనహరి
శరణుసొచ్చి ముక్తిఁగొనియె. నీకుఁజూచిన నిక నేడుదినంబు లాయుగ
పరిమాణంబు గలదు. ఇంతలో నెంతయైనం జేసికొన వల నయ్యెడు.
కావునఁ బరలోకసాధనంబు సమకూర్చికొనుము. తత్ప్రకారంబు వివ
రించెద. వినుము.

— శుకుండు పరీక్షితునకు హరిభారతాశ్రమంబు చెప్పట —

అంతకాల మానన్న మయినం బురుషుడు సంసారభయశూ
న్యుండైయసంగ మనుశస్త్రముఁగొని దేహమునెడను దాని ననుసరించి

యున్న దారపుత్రాదులయెడనుం గలసుఖేచ్ఛం దోలుదోలుతః ద్రైః
 వలయు. అట బంధ కారణం బైనయిల్లు వెడలి ధీరుండై యోగియై పుణ్య
 తీర్థస్నానాదినియమములం గ్రహించి యేకాంతప్రదేశంబున విధికల్పి
 తంబు శుచియు నగునాసనమునం గూర్చుండి మనస్సునం బ్రహ్మాక్షరం
 బైనశుద్ధప్రణవంబు నావర్తింపవలయు. అట్లు లావర్తించుచు వాయు
 పుల నిరోధించి మనస్సు నిగ్రహింపవలయు. నిగృహీతమానసుండై నిశ్చ
 యాత్మక మగుబుద్ధిసహాయమున నింద్రియములవిషయములం దవలసీక
 గుదియింపవలయు. అట్టింద్రియములం గెలిచి క్రమక్రమః గర్తవాస
 లకుఁ జిక్కనీక మనస్సును బుద్ధిచే శుభాశ్చ మగుభగవద్ద్రావమందు
 ధారణాయోగమున నిలుపవలయు. అట్లు ధారణః గావించునెడ స్థి
 కృతచిత్తమునం గ్రమమున హస్తపాదాద్యవయవవిభావనతోడ దృఢ
 ధ్యానం బొనర్పవలయు. అవిధమున మనస్సును విషయములం బోవనీక
 గుదియించి భగవద్ద్రావధ్యానంబునందే నిశ్చలంబు గావించి యట
 నొండొక్కదానిం దలంపరాదు. ఎందు మనస్సు శాంతిఁగొని ప్రసన్నం
 బగు నయ్యదియే విష్ణుదేవునిపరమపదంబు. గుణవశమునం గ్రమక్ర
 మేషుడేని చిత్తక్షోభంబు గలుగునేనియు రజోగుణమున విత్తేషంబుఁ
 గాంచి తమోగుణమున మోహముఁ జెందినయమ్మనస్సును మనోమల
 నివర్తంబైన ధారణాయోగమున నిరోధింపవలయు. ధారణాయోగముఁ
 బూని ధారణాశ్రయం దైనహరి నపరోక్షముగఁ గనుయోగికి భక్తి
 యోగ మతిశీఘ్రముగ నలవడు ననిచెప్పుచున్నంతఁ బరీక్షిన్నరవరుం
 డోబ్రవ్వార్చివర్యా, పురుషార్థసాధనం బైనభక్తికి సాధనం బని సమ్యతం
 బైనధారణాయోగ మేవిధానమున నెందుఁ జేయవలయు నియ్యది
 యెట్టిదియైనం బురుషనిమనోమననంబు హరించు నని యడుగుటయు నా
 నరేంద్రున కాశుకయోగింద్రుఁ డిట్లనియె.

— శుకఁడు పరీక్షిత్తునకు విరాట్పురుషునవయవకల్పన చెప్పుట —

ఆసనజయశాలియై వాయుపులం గుదియించి సంగముఁ ద్యజించి
 జీతేంద్రియంబుడై తొలుత స్థూల మగుభగవంతుని విరాడ్రావమునందు
 మనస్సును బుద్ధిచే నిలుపవలయు. అతీతాగామివర్తమానాత్మకం బైన
 త్రివిధప్రపంచ మెందుఁ గానంబడు నట్టిస్థూలతముఁ డగునాపరమాత్మని

విరాడ్రూపంబే ధారణకు దోలుత విషయం బయ్యెడు. పృథివ్యప్రేక్షా వాయ్వాకాశమహాదహంకారంబు లనుసప్తావరణముల నావృతం బైన యీయండకోశశరీరమున సంతర్వామియై విలసిల్లువై రాజనామధేయుఁ డైనపురుషుఁడే ధారణ కాశ్రయం బగు. అతనికిఁ బాతాళలోకంబు పాదమూలంబుగను రసాతలంబు గుదిగాలుగను ముంగాలునుంగను మహాతలంబు చీలమండలుగను దలాతలంబు పిక్కలుగను సుతలంబు మోకాళ్లుగను వితలంబు నతలంబును దోడలుగను భూతలంబు మొలగను నాకాశంబు నాభిసరస్సుగను సక్షత్రమండలంబు వక్షస్థలంబు గను మహర్లోకంబు కంఠముగను జనోలోకము వదనముగను దహో లోకంబు లలాటముగను సత్యలోకంబు సహస్రశీరస్సులుగను నింద్రాది నిర్జరులు బాహువులుగను దిగ్దేవతలు కర్ణస్థానంబుగను శబ్దముశ్రోత్రేం ద్రియంబుగను నశ్వినులు నాసికంబులుగను గంధము స్పృశేంద్రియంబు గను నగ్ని దేవుఁడుముఖముగనుసంతరిక్షంబునేత్రస్థానంబుగనుసూర్యుఁడు నేత్రముగను నహారాత్రములు గనుతేప్పలుగను బ్రహ్మపదవృత్తియెల్ల నాపులింతకు సమకాలంబుగను జలము తాల్యధిష్ఠానంబుగను రసము జిహ్వేంద్రియంబుగను వేదములెల్ల బ్రహ్మరంధ్రంబుగను యముఁడు గోత్రులుగను బుత్రాదిన్నేహకళలు దంతములుగను జనులకుఁ జిత్తవిభ్రమం బొదవించుమాయ నగవుగను నపార మగుసృష్టి కటాక్షవీక్షణంబు గను లజ్జ మీఁదిపెదవిగను లోభ మధరోష్ఠంబుగను ధర్మముస్తనముగను నధర్తమాన్యము పృష్ఠముగను బ్రజాపతి పుమింద్రియముగను మిత్రా వరుణులు వృషణములుగను సముద్రములు కుక్షిగను బర్వతము లెమ్ము లుగను నదులు నాడులుగను న్రూకులు రోమములుగను వాయువు నిశ్వాసంబుగను గాలము గమనంబుగను బ్రాణికోట్లసంసారంబు క్రియ గను మేఘజాలంబు కేశపాశంబుగను సంధ్య వస్త్రముగను బ్రధానము హృదయస్థానముగను ధూమాదిమార్గగమ్యుఁడవుటండేసి సర్వవికార ములకుఁ గోశమురీతి నాశ్రయభూతుం డైనచంద్రుఁడు మనస్సుగను మహత్తత్త్వము విజ్ఞానశక్తిగను శ్రీగురుఁడహంకారముగ నశ్వా శ్వతర్వృష్టగజములు నఖములుగను సర్వమృగపక్షుగణంబులు శ్రోణి స్థానంబుగను బతులు శిల్పినైపుణ్యంబుగను స్వాయంభువుం డైనమనువు

బుద్ధిగను బురుషుఁ డాశ్రయంబుగను గంధర్వవిద్యాధరచారణాప్పరోగ
ణంబులు సర్వముగను బ్రహ్మాదుండు స్తుతిగను బ్రాహ్మణుండు ముఖ
ముగను త్తత్త్వయుండు భుజములుగను వైశ్యుఁ డూరువులుగను
శూద్రుండు పాదములుగను నానావిధవసురుద్రాది దేవగణసముపసన్నంబు
హవిస్సాధ్యంబు నగుయజ్ఞప్రయోగంబు క్రియాకలాపంబుగను నమః
యుండు. ఇయ్యదియే యీశ్వరునిస్థూలరూపమునకుం గలయవయవ
సన్నివేశప్రకారంబు. దీని నీకుఁ దెల్పితి. నిజబుద్ధిమహిమమున మనస్సీ
విరాడ్రూపమునందు దృఢముగ నిలుపఁబడునేని ముముక్షువునకుఁ
గర్తవ్యంబు వేలు గన్నట్టదు. అద్వితీయుం డైయప్పరమాత్ముఁడు
సర్వలబుద్ధివృత్తులమూలమునం దా నొక్కరుఁడయ్యుఁ గలలో బహు
జీవులఁ గల్పించి తదింద్రియముల నెల్లయుం జూచుచాడ్పున సర్వంబు
ననుభవించు. పరమానందనిధి యగునట్టిసత్యాత్ముని భజింపవలయుఁ
గాని యితరంబునెడ సంగము నేయరాదు. ఇతరసంగమున సంసార
బంధంబు గలుగు.

— శుకఁడు పరీక్షితునకు ధారణాయోగంబు చెప్పట —

ధారణాయోగమహిమంబుచెప్పఁ గోలఁదిగాదు. తొల్లి బ్రహ్మ
దేవుఁ డిట్లు ధారణఁ గావించి దానం బ్రీతుఁడై హరివలనం బూర్వ
ప్రళయసమయమున నశించినసృష్టిసర్వణంబుఁ గ్రమ్మఁ బడసి సఫల
జ్ఞానంఁడై నిశ్చయార్థకబుద్ధియై ప్రళయమునకుఁ బూర్వముండినరీతిం
గ్రమ్మఁ నీవిశ్వంబు సృజియించె. అర్థశూన్యము లగుస్వర్గాదినామ
ముల వివరించి మనుజులకు వానిపైఁ గోర్కీ గలిగించుటయే శబ్ద
బ్రహ్మం బైనవేదమునం గలకర్తకాండము మార్గంబు. మాయా
మయ మగునమృత్యుమునందు వాసనలం దవిలి యదియే సుఖ మని
యెంచి పరిభ్రమించువాఁడు వాస్తవము లైనయర్థములం గాంచ
నేరఁడు. కావునఁ బండితునకు నామమాత్రసారము లైభోగ్యములం
దవులక దేహయాత్రకు వలసినంతయే యాభోగ్యవిషయములం గొనఁ
దగు. అందును దేహయాత్ర కయ్యవి లేకండినను వేటొకవెరవున
నుండత్తి గలుగునేని యాభోగముల కాశ చేయుటలోఁ బరిశ్రమం
భోక్తయే తనకు కేషించు నని నిశ్చయించి వానిపొంతఁ బోక త్యజిం

చుట మిక్కిలి యొప్పు. కార్య మన్యథాసిద్ధ మగునేని కేవలశ్రమకారీ
యగు ప్రయత్నమునం బాటుపడమి వివేకలక్షణంబుగదా. పరుండ నేల
యుండఁగఁ బాన్పులకై యేల ప్రయాసపడవలయు? తలక్రిందికి భుజము
తనంతన సిద్ధించియుండఁగ దిండ్లకై యేల యత్నింపవలయు? అన్నము
భుజింపఁ దనదోసిలి యుండఁగ నానావిధము లగునన్నపాత్రల కేల
పాటుపడవలయు? దిగంబరంబు లప్రయత్నమున నలవడియుండఁగ
దుకూలములకై యేల జతనంబు సేయవలయు? చినిగినవస్త్రములతుని
యలు తెరువునం బడియుండవో? వృక్షములు దళితోఁ బ్రళయలాది
భిక్షం బొసంగవో? నీళ్లు ద్రావ నేటు లింకెనో? లాఠుల నెవ్వరి
నైన భరించుగుహ లడ్డగింపఁబడియెనో? ఇం తెల? దిక్కు లేనిబీదలం
బ్రోవఁగ హరి దాను లేఁడో? కావునఁ బండితులు ధనదుర్లభాంధుల
నేల గొలువవలయు? ఇవిధమున విషయములయొడ విరక్తి గని పర
మాత్ముడ నిజచిత్తమునఁ దనంతట నిత్యసిద్ధుడై యుండెడు ననియు
నాత్ముడ యనియుఁ బ్రేమవిషయుండనియు సత్త్వుడనియు భజనీయ
గుణుండనియు నిత్యుండనియుండలపోసి నియత్తుడై తదనుభవానందమున
సుఖించుచు నాపరమాత్ముని నేవింపఁదగు. అతని భజించిన సఖిల
సంసారానర్థములకుం గారణం బైనయవిద్య దనంతట నశించు. నిజకర్మ
ములంగలుగుపలుదెఱుగు లగునిడమలం గుడుచుచుఁ దుది వైతరణి
లోనం బడుసంసారిజనులం దాను జూచుచుండియుఁ గర్త జడుడౌ దక్కఁ
దక్కినవాఁ డెవ్వండేనియు నట్టిహరిధ్యానం బుజ్జగించి నింద్య మగువిషయ
చింతపై మనస్సు చేయునే?

— శుభండు పరీక్షిత్తునకు ధారణాతత్వంబు వివరించుట —

కొందఱు నిజదేహములోని హృదయాకాశమునం బ్రాదేశ
మాత్రప్రదేశమున వసించుపరమపురుషుం జతుర్భుజుని శంఖచక్రగదా
ధరుం డైనవాని ధారణాయోగమునం జింతింతురు. ప్రసన్నవదనంబు
నలినాయతనయనంబులు కదంబకింజల్కమువోలెఁ బచ్చ నగుమేలి
పుట్టంబు రత్నఖచితసువర్ణ కేయూరంబులు షషీమణివిభూషితకనక
కిరీటకుండలంబులు మణిమేఖలారత్నాంగుళీయంబులు మణిమూపుర
కంకణాదులుం దనరఁ దేజరిల్లువాని, సత్యంతభక్తి నారాధించుయోగి

శ్వరుల వికచహృదయకమలకర్ణికాంతరమున నిజపదపల్లవంబుల నె
 కొల్పి యొసంగువాని, శ్రీదేవీపరిష్కృతవత్సస్థలుం డైనవాని, గొస్తుభ
 సముల్లసితకంధరుం డైనవాని, వాడనివనమాలఁ దాల్చినవాని, దుర్యో
 కుటిలనీలకుంతలపరీత ఫాలభాగుండైనవాని, దరహాసభాసురవదనవిశా
 నుం డైనవాని, నుదారస్తేరపీఠానసముల్లసితభూభంగమాత్రసూచిత
 మహానుగ్రహుం డైనవాని, ధ్యానమాత్రమున సన్నిధిఁ జేయువాని,
 బరమేశ్వరు నెందాఁక మనస్సు ధారణాయోగమున సుస్థిరం బగు
 నందాఁక ధ్యానింపవలయు. ధ్యానంబునందును విశేషంబు గల
 దెట్లుంటేని తొలుదొలుత స్థూలాకారముగ మూర్తిని భావించుచు
 నటఁ బాదాదిమస్తకాంతంబు సర్వావయవముల వేటువేటు చింతింప
 వలయు. అం దొక్కొకయంగముఁ జింతించి యభ్యాసమునఁ దచ్చిం
 తనము లెన్న యలవడి మనస్సునకు నిశ్చలత్వంబు గలుగునేని యట
 నయ్యవయవంబు ధ్యానించుట మాని వేటొక్కయంగముం జింతింప
 వలయు. పరు లగుబ్రహ్మదులకుం బరుండు, సర్వలోకనియామకుండు,
 సర్వసాక్షియు నగునప్పరమఃపురుషునిపై నెందాఁకభక్తియోగము గుదుర
 కుండు నందాఁకఁ బ్రతిదినము నిత్యనైమిత్తిక ర్చానుష్ఠానాంతరంబున
 శుచియై యప్పరమాత్ముని స్థూలరూపం బగువిరాడూహంబు ధ్యానింప
 వలయు. ఆసన్నమరణునకుఁ గర్తవ్యం బియ్యది. అట్టియతి దనమేను
 చాలింపఁ దలంచునేని పుణ్యదేశకాలములం దనమనస్సు విషయ
 సక్తంబుగానీక నిగ్రహించి నిశ్చలము సుఖకరము నగునాసనమునం
 గూర్చుండి ప్రాణాయామమున వాయువుల నిరోధించి మనస్సున
 నింద్రియముల నిగ్రహింపఁ దగు. అట్టింద్రియముల నిగ్రహింప
 సాధనంబైనమనస్సును నిశ్చయరూపం బైనవిమలబుద్ధిని నిగ్రహించు
 నది. అట్లు మనోనిగ్రహసాధనం బైనబుద్ధిని తేత్రజ్ఞానందు లయింపఁ
 జేయునది. ఆతేత్రజ్ఞాని శుద్ధతత్త్వంబునందుఁ బ్రలిఖింపఁ జేయునది.
 శుద్ధతత్త్వంబునకు బ్రహ్మమునం దేకీభావంబుఁ గల్పించి ధీరుండు శాంతిఁ
 గొని తనకుఁ జేయఁగలయది వేటు లేమింజేసి యుపరమించునది.
 జగదీశ్వరు లైనయనిమిషాలకుం బరం బైనకాలంబు నెద్దానియెడం
 గార్యకరణసమృద్ధంబు గాకుండు, సత్త్వరజస్తమోగుణంబులు తద్వి

కారంబులు మహత్తత్వంబు ప్రకృతియు నేయప్రాకృతస్వరూపంబు నెడ నెయ్యదియుం జేయఁ జాలకుండు, నట్టిదియే పరమ మగువైష్ణవ పదం బని యెల్లకాలంబు వాసుదేవుడనఁ బాశ్రయించి, యన్యముల మీఁదఁ జేమ యుజ్జగించి, దేహోత్తభావనం బరిత్యజించి, యాత్మేతర వస్తువులనెల్ల నిది గా దియ్యది గా దిదియునుంగాదని వేటువేటి నిషేధించి, సర్వోత్తమం బైనసత్యస్వరూపంబు సరయమహాత్ములు పలుకుచురు. ఇత్రైఱంగున బ్రహ్మోత్తభావనావ్యవస్థితం దైనముని సత్వవిషయములయెడ నుపరతిఁ గాంచి శాస్త్రజన్యజ్ఞానబలమున విషయవాసనలెల్ల మూలముట్టఁ ద్రెంచినసమ్యక్భ్యస్తయోగుండు గావున నశ్రమంబున గుదస్థానంబున నుండుమూలాధారచక్రంబు గుదిగాలఁ దన్ని బిగియించి, యచట నుండువాయువును లేపి, నాభిస్థానస్థితం బైనమణిపూరకచక్రంబునందుఁ జేర్చి, యంత, హృదయస్థితం బైనయనాహతచక్రంబునందుఁ జూనిపి పిచ్చట, నుదానవాయుమార్గమునం గంతముక్రింద నుండువిశుద్ధచక్రంబునందు నిలిపి, యట, నియతచిత్తుండై బుద్ధిసహాయమున నవ్వాయువును మెల్ల మెల్లగ నిజతాలుమూలంబున నియమించి, పదండఁది, నేర్పునం బ్రాణోత్క్రమణమార్గంబు లైననేత్రంబులు రెండు శ్రోత్రంబులు రెండు నాసికంబులు రెండు నోరొక్కండు ననునీయేడింటిపొంతఁ బోసీక నిరోధించుచు, భూమధ్యదేశవర్తియగు నాజ్ఞాచక్రంబునందుఁ బదిలపటిచి ముహూర్తార్థమాత్రం బచ్చట సుస్థిరంబు గావించి, యైహికాముష్మికసుఖనిరపేక్షుండై యప్రతిహతవిజ్ఞానంబు పరబ్రహ్మతాదాత్మ్యంబు గాంచి, బ్రహ్మరంధ్రంబు భేదించి దేహేంద్రియంబుల విసర్జించు. ఇయ్యది సద్యోముక్తిప్రకారంబు.

— శుభంబు పరీక్షితున కర్పిరాదిగతి చెప్పట —

బ్రహ్మలోకము సాధింపఁ దలంపుగలగు నేనియు సిద్ధులకుఁ గ్రీడాస్థానంబై యణిమాద్యస్తైశ్వర్యములఁ జెలఁగు స్వర్గాదిలోకములందు విహరింప నింపు గలుగు నేనియు దేహత్యాగముఁ గావించునెడ సూక్ష్మమగులింగదేహము వారికి భోగార్థం బపేక్షితంబు గావున నద్దానిని మనస్సు నింద్రియములనుం ద్యజింపరాదు. పవనమధ్యమున లింగశరీరము భరించు యోగీశ్వరులకు ముల్లోకములకు లోపలను వెలు

పలనుం గతి యలవడియుండు. విద్యాతపోయోగసమాధిసంపన్నులకు గమ్యం బైనయ్యర్చిరాదిమార్గగమనంబు కేవలకర్తానుష్ఠానపరులకు గమ్యంబు గాదు. అట్టియోగి యాకాశమునం బ్రహ్మలోకమార్గంబు పట్టి జ్యోతిర్తయ మగుసుషుమ్నానాడిసహాయమునఁ దొలుత వైశ్వానరాభిమానిదేవతం జొచ్చి యటఁ బరిత్యక్తసర్వసంగమలుండై యన్నిటికి మిఁద నుండునారాయణుని శింశుమారచక్రంబు నధిగమించు. అంత సూర్యాదుల కాశ్రయం బగునాశింశుమారచక్రం బతిక్రమించి తా నొక్కరుండే సూక్ష్మతరంబై శుద్ధం బైనలింగశరీరంబుతో స్వర్గవాసులకు దుర్గమంబై యెల్లవారికి నమస్కార్యంబై బ్రహ్మవిదులకు నెలవై కల్పాంతాయుష్షంతయు లగుభృగ్వాదులకుఁ గ్రీడాస్థానం బైన మహర్లోకంబుఁ బ్రాపించు. అటుకుఁ జని కల్పాంతమందు లోకమెల్ల ననతునిముఖాగ్నిం గ్రాఁగుటఁ గాంచి యయ్యదియు దుగ్ధిలవశంకా సంపృక్తం బనియెంచి దానినివిడిచి యట సిద్ధేశ్వరుల కాటపట్టై ద్విపూర్ణస్థాయి యగుబ్రహ్మలోకంబున కరుగు. ఆలోకమును దాని సాధించు నుపాయంబు నెఱుంగనివా రక్కటా! దురంతదుగ్ధిములకుఁ బాలు పడుదు రన్న సదయపశ్చాత్తాపం బొక్కండు దక్క నక్కడ నుండువారికి వేఱుశోకముగాని ముదిమిగాని మృత్యువుగాని యార్తిగాని భయము గాని నేమిటం గలుగదు.

— శుశుండు పరీక్షితునకు విష్ణుపథ ప్రాప్త్యపాయము చెప్పట —

అట్లు బ్రహ్మలోకం బధిగమించినవారికి మూడుగతులు గలుగు. పుణ్యాతిశయమున నాలోకముసాధించినవారికి వేటొకకల్పమునఁ బుణ్యతారతమ్యమున నాధికారికపదంబు లభించుట యొక్కటి. హిరణ్యగర్భునుపాసించి బ్రహ్మలోకంబు వడసినవారి కాబ్రహ్మతోడ ముక్తికలుగుట మఱియొక్కటి. భగవద్భక్తులై బ్రహ్మలోకంబు గడించినవారి కిచ్చ వచ్చినప్పుడు బ్రహ్మాండనిర్భేదపూర్వకంబుగా విష్ణుపదం బారోపించుట యొండొక్కటి. అందు భగవద్భక్తుండు బ్రహ్మాండంబు భేదించి సర్వాతీతం బైనవిష్ణుపదం బాక్రమించువిధంబు వివరించెద వినుము. అట్లు బ్రహ్మలోకం బధిగమించినభాగవతుండు లింగదేహమునఁ బృథివ్యాత్మతం బ్రాపించి నిర్భయుండై యటఁ బృథివీరూపమున జలాత్మతంజెంది సిదప

జలరూపమున జ్యోతిర్నయత్వంబుఁ గాంచి వదంపడి తేజోరూపమున
 వాయ్వాత్మతం బడసి త్వరపడక క్లేదదాహాదిశంక లేమింజేసి యచ్చు
 టచ్చటిభోగములం గుడుచుచుఁ గ్రమంబునభోగావసానంబున నవ్వా
 యువును శబ్దప్రమాదకం బైనయాకాశమునందు లీనంబు గావించి యిట్లు
 పంచభూతముల నుపసంహరించి యింద్రియోపసంహరపరుండై భూణ
 మున గంధతన్మాత్రంబును రసనేంద్రియమున రసతన్మాత్రంబును దృష్టిని
 రూపతన్మాత్రంబును ద్వక్కున స్పర్శతన్మాత్రంబును శ్రోత్రమున శబ్ద
 తన్మాత్రంబును లయించి ప్రాణమున నాకూతం బడసి యిద్విధమున
 స్థూలసూక్ష్మభూతముల నతిక్రమించి యనంతరంబు భూతసూక్ష్మము
 లకు నింద్రియములకును లయస్థానంబై సాత్త్వికరాజసతామసాత్మ
 కంబై క్రమమున వైకారికంబు లై జనంబు భూతాది యని మూఁడువిధ
 ములం బరఁగునహంకారం బతిక్రమించి, యర్పిరాదిగమనంబున నయ్య
 హంకారంబుతోడ్పాటున విజ్ఞానతత్త్వంబును లయించి యంత నఖిల
 గుణములకు లయస్థానం బైనప్రథానంబు సొచ్చు. ఆద్విధమునఁ బ్రకృతి
 గతుండై యానందమయుండై సర్వోపాధులు క్షయించుటంజేసి శాశ్వతా
 నందపదవాచ్యం బైనపరమాత్మనం దేకిభవించు. ఇట్లు సర్వోత్తమగతిం
 గాంచినభాగవతోత్తముఁ డెన్నటికిఁ బునరావృత్తిఁ గాంచఁడు. వేదజోధి
 తంబు లైనయీసనాతనమార్గంబులు రెండు నీప్రశ్న కుత్తరంబుగాఁ
 జెప్పితి. తొల్లి బ్రహ్మదేవుఁడు భక్తిమై నారాధించి యడిగిన నవ్వాసు
 దేవుండు దా సతనికి వీనినే బోధించె సంసారమునఁ జొచ్చినవానికి
 దద్విముక్తిం గాంచ భగవంతుఁ డగువాసుదేవునియందు భక్తియో
 గంబు సమకూఱ నింతకుఁ గడిచినమేలిమార్గం బొండు లేదు. బ్రహ్మ
 దేవుండును వాసుదేవునివలనఁ దా నెఱింగియు నిర్వికారచిత్తుండై ము
 వ్వాఱు వేదములెల్ల లెస్స సాకల్యముగఁ బరీక్షించియు భగవద్భక్తిలభింప
 నిది మేలివెరవని నిర్ణయించె. దృశ్యము లగుజడపదార్థములకు స్వప్ర
 కాశం డైనద్రష్ట యొక్కండు లేకుండిన దర్శనంబు నెఱవేఱ దనునంత
 ర్యామిలక్షకలక్షణంబులను, బుద్ధ్యాదిసాధనంబులు స్వతంత్రుం డైన
 కర్తయొక్కండు లేకుండినం గార్థకరణసమర్థంబులు గాఁజాలవు గావున
 నన్నింటికిం గర్త యాశ్వరుండు నిక్కంబు గలఁ డను ననుమానవాక్యం

బులను, నీశ్వరుండు స్వతస్సిద్ధనిత్యసతాకుండు గావున నందఱకు నంత
ర్యామిరూపమున ననుభవగోచరుండ కాని యనుభవదూరుండు గాఁడు,
కావున ననుభూతభగవంతునిపైఁ బ్రీతి యెట్లు గలుగు నని శంకింప
బని లేదు. జ్ఞానుల కనుభవగోచరుం డైనభగవంతునియొడ భక్తి
చేయుట యప్రతిహతంబై యుండు. కావున సర్వప్రకారముల సర్వ
దేశములందు సర్వకాలములందును మనుజులకు హరికథాశ్రవణంబును
హరినామకీర్తనంబును హరిస్తరణంబును గర్తవ్యంబై యుండు. సజ్జనుల
కాత్తరూపుడై వెలయుభగవంతుని కథామృతంబు వీనుల దోయిలింపి
కొని తనివి దీఱఁ గ్రోలుపుణ్యాత్ములు విషయవాసనామలినం బైనచిత్త
మునకు శుద్ధిఁ గాంచి యాహరిచరణసరోజసన్నిధిం గాంతురు.

—॥ కుంకుడు పరీక్షితునకుఁ గామ్యాపాసనంబుఁ జెప్పట ॥—

రాజేంద్ర! భవత్ప్రశ్న కుత్తరంబుగా మనుష్యజన్మ మెత్తి యా
సన్నమరణులై యున్నవారికిఁ గర్తవ్యం బైనహరికథాశ్రవణాదికంబు
నీకుఁజెప్పితి. ఇయ్యది నిష్కామవిషయంబు. సకాములగుదురేని వారికిఁ
గామానుసారముగఁ గర్తవ్యములం జెప్పెద. వినుము. బ్రహ్మవర్ససంబుఁ
గోరువాఁడు వేదపతి యగుబ్రహ్మను యజింపవలయు. ఇంద్రియపాట
వంబుఁ గోరువాఁ డింద్రుని, బ్రజలఁ గోరువాఁడు దక్షాదిప్రజాఁతుల,
నన్నము మొదలగుభక్ష్యభోజ్యదులఁ గోరువాఁ డదితని, స్వర్గముఁ
గోరువాఁ డాదిత్యులను, రాజత్వంబుఁ గోరువాఁ డగ్నిని, ధనముఁగోరు
వాఁడు వసువులను, బ్రభావముఁ గోరువాఁడు భూదేవిని, బ్రతిష్ఠఁగోరు
వాఁడు భూమ్యంతరిక్షములను, రూపముఁ గోరువాఁడు గంధర్వులను,
స్త్రీని గోరువాఁ డప్సరోరత్న మగునూర్వశిని, సర్వాధిపత్యంబుఁ గోరు
వాఽడు షరమేష్ఠిని, యశస్సుఁగోరువాఁడు యజ్ఞపురుషుని, ధనకోశముఁ
గోరువాఁడు ప్రచేతసుని, విద్యఁ గోరువాఁడు శంకరుని, దాంపత్యంబుఁ
గోరువాఁడు పార్వతిని, ధర్మముఁ గోరువాఁ డుత్తమశ్లోకుఁ డగువిష్ణుని,
సంతతిఁ గోరువాఁడు పితృదేవతలను, రక్షఁ గోరువాఁడు యక్షులను
బలముఁ గోరువాఁడు మరుద్గణంబులను, రాజ్యముఁ గోరువాఁడు మను
రూపదేవులను, శత్రుసంహారంబుఁ గోరువాఁడు నిర్మతిని, గామభోగ
ములఁ గోరువాఁడు సోముని, నిష్కాముండు షరమపురుషుని యజింప

వలయు. వెక్కులేల? అకాముడైన సర్వకాముడైన మోక్షకాముడైన నుదారబుద్ధింజేసి తీవ్ర మగుభక్తియోగమునకు బురుషోత్తముంబూజించుట యొప్పు. దాన నతనికి సర్వార్థంబులు సమకూటు. భాగవతసంగతింజేసి భగవంతునియెడ భక్తినిశ్చలత్వం బొదవు ననుటంతయే యజనపరులకెల్ల నిశ్చేయసలభంబుగాని యొందుగాదు. సత్త్వాదిగుణత్రయమునం గలుగురాగాదు లగుపడూర్తులకు నివృత్తియుఁ జిత్తప్రసాదంబు నైహికాముష్మికవిషయవిరాగంబును గైవల్యమనఁ జేర్కొనఁ దగుభక్తియోగంబు నెందుఁగలుగు సట్టిహరికథాశ్రవణంబునెడ సుఖ నిర్వృతుండగు నేమానవుఁడు ప్రీతి సేయకుండు సనిచెప్పుచున్నంత శౌనకుండు సూతున కిట్లనియె.

— శౌనకుఁడు హరిభక్తిఁ బ్రశంసించుచుఁ దద్విషయము మాత్ర నడుగుట —

పౌరాణికాగ్రణీ, యన్విధమున శుకమునీంద్రుండు నెప్పినవిని పరీక్షింపరచాలుఁ డతని నింక నేయేయర్థంబు లడిగె వానినెల్ల మాకు వివరింప నీ వర్హుండవు. సజ్జనులు నేరినచోట హరికథలకుఁ బ్రస్తావంబు గలుగుపుణ్యకథలు నెల్లుచుండుఁగదా. అప్పండవపాత్రుండు రాజమాత్రుండుగాఁడు. అవ్యహరభుండు పరమభాగవతుండు. అతండు చిన్ననాటనే తనతోడిబాలురతోడ నాడుచుఁ బెరియాటలెల్ల నుజ్జగించి కృష్ణుని లిలలే బాలకీడలుగా నాడుచుండె. వ్యాసనందనుం డైనశుక యోగి యన్ననో వాసుదేవుడే దిక్కిని నమినమహాభాగవత ప్రవరుండు. అట్టివారిరువు రొక్కచోఁ జేరి సత్కాలక్షేపంబు సేయఁబూనినప్పుడు విష్ణుదేవు నుదారగుణములం బ్రకటించుకథ లెన్నియేనియుఁ బ్రచారమునకు వచ్చి యుండుట తప్పదు. హరికథాప్రస్తావమునఁ గడచునిముసంబు దక్కఁ దక్కినపురుషాయుషంబునెల్లఁ బ్రొద్దు వొడుచుచుఁ గ్రుంకుచు హరించుచుండుఁ గావున హరికథలపై మనసు పెట్టనివానియాయువెల్ల వృద్ధముగఁ గడచు. ఆయుస్సు గలుగునంతకు జీవించుటయే ఫలం బనితలంచు నెడ నచేతనంబు లైనమూఁకులును జీవింపవో? వాని కుచ్చాస్వసనిశ్వాసంబులు లేవు గావున వానిం గణింప రాదని తలంతురేని తోలు తిత్తులుచ్చాస్వసనిశ్వాసంబు లొనరింపవో? వాని కాహారాదులు లేవని వానినెన్న రా దనియెంతురేనిగ్రామ్యము లగుతిర్భగ్గంతువులు నాహార

మైథునంబులు గావింపవో. వానికిని హరికథావిముఖు లగునరులకును నాకుఁ జూడ సంతరంబు గన్పట్టదు. ఒకప్పుడేని గోవిందునామంబు వీనులం గ్రోలనిమనుజాధముండు కళ్లలవిషయాసక్తంబు లగుకుక్కల కును దుఃఖవిషయంబు లగుగ్రామ్యసూకరంబులకును మహాభారంబు వహించునుష్టములకును గాలఁ దన్నిననుం బ్రియాత్యాగంబు నేయ నేరనికాముకంబు లగుగాడిదలకును బోల్ప నర్హుం డగు. త్రివిక్రముని వీర్యముల నాలింపనినరునికర్ణపుటంబులు వట్టిబిలంబులు. విష్ణుదేవుని గాధలు వచింపనివానిజిహ్వా కచ్చనాలుక. ముకుందునకు మ్రొక్కని వానిశిరంబు రాజ్యఽట్టాభిషేకశోభనసంభృతంబయ్యుఁ గిరిటపరిష్కృతం బయ్యు మెడకుఁ గేవలంబు బరువు. హరిఁచరిత్ర్య నేయనివానిచేతులు కాంచనకంఠవిలసిలేంబులైనను బీనుఁగుచేతులు. నారాయణునివ్య మూర్తి నతనిశంఖచక్రదిలాంఛనంబులనం గనుంగొననివానికన్నులు చూపు లేనినెమలిపురికన్నులు. హరిత్యేత్రంబులకు నడువనివాని కాళ్లు చలనశక్తి లేనిమూఁకులు. భాగవతచరణరేణు వొకప్పు డేనియు నేవింపనివాఁడును హరిచరణములఁకయిం దనరుతులసిపరి మళంబు నాననివాఁడును బ్రదికియండినను వానిబ్రదిమి నిష్ఫలంబు. కావున నమ్మనుజాధముండు నడవీనుఁ గనంబడు. హరినామములఁ గీర్తి చునెడ నెవ్వనికి మనస్సు ద్రవింపకుండు, నెన్నెగమున నుల్లాసము గ్రమ్మకుండు, గన్నుల నానందజలంబు లురులకుండు, మేను గరుపార కుండు, నక్కటా! యట్టియధమునిహృదయంబు తాతఁ జేసియుండ వలయు. సూతనందనా, నీ మతయు మఱగిప్రియంబుగఁ బల్కుదువు. కావున భాగవతప్రథానుండు బ్రహ్మవిద్యావిశారదుండు నగునాశుక యోగీంద్రుం డాపరిక్షిన్నరేంద్రున కేమేమిబోధించె దానినెల్ల సవిస్తర మధురంబుగ మాకుఁ దెలియఁ జెప్పవే యనియడుగుటఁగను నానైమిశా రణ్యవాసుల కాసూతుం డిట్లనియె.

— హరి ప్రకృతిగుణముల నెట్లు గొనునని పరిక్షిత్తు కుట నడుగుట —

అభిఘ్నస్యసుతుం డై సోగిక్షిజ్జనపాలుండు వ్యాససూనుం డైన శుకయోగి యువనస్యసించిన యయ్యుర్ధంబు విని, యాత్మతత్త్వనిశ్చయం బెఱింగి, కృష్ణుండే నేవనీయుం డని మతి నెలకొల్పి దేహమునందును

దారపుత్ర బాంధవాదిస్వజనులయందును ధనశుగ్రహాదివస్తువులయందును నిష్కంటకంబై నరాజ్యంబునందును లెస్స పాదుకొనియున్న మమతంబరిత్యజించి, కృష్ణమహిమాకర్తనంబున శ్రద్ధవాటించి మహామరుడై బ్రాహ్మణకౌమూలమునం దనకుఁ దక్షకునివలన మృత్యు వాసన్నమగుట దలపొసి, ధర్మార్థకామములకు సాధనంబు లైనసకలకర్తముల సన్నసించి, భగవంతుఁ డగువాసుదేవునియెడ నాత్మత్వం బాపాదించి, మీరలు న న్నడిగినయఁజే యమ్ముని నిట్లని యడిగె. బ్రహ్మవిద్య రేణ్యా, సర్వజ్ఞం డైననీవచనంబు సమీచీనంబు. నీవు హరికథలు కీర్తిం చుటంజేసి నాయజ్ఞానంబు వాయుచుండెడు. ఇంకను భగవచ్ఛరిత్రంబు విన నామనంబునఁ గోర్కులు గ్రేళ్లువాడెడు. భగవంతుఁ డెట్లు లాత్త మాయావేశమున నవతరించి లోకేశ్వరులకు నూహింపరానివిధముగా నీవిశ్వమెల్ల సృజించు నెట్లు పాలించుఁ దుది నెట్లు సంహరించు ? బహు శక్తిసంపన్నుఁ డైనయద్దేవదేవుఁడు లోకసర్గాదివిషయమున నేయేశక్తిం బరిగ్రహించు ? తాను లీలార్థంబు దొడరి బ్రహ్మాదుల నాడించుచు నీ జగంబు బుట్టించుచు దానికి వివిధవికారంబు లొదవించుచుండు. ఇవివిధమున నత్యాశ్చర్యచర్య లాచరించు హరిఛేష్టితంబు పండితులకును నిక్కం బూహింప నరిది. పురుషరూపమునఁ దా నొక్కరుండయ్యుఁ బలు దెఱుంగు లగులీలావతారములం గొని నానా కార్యంబు లొనరించునెడఁ బ్రకృతిగుణములనెల్ల నేకకాలమున నాదరించెడినో లేకున్న గ్రమ క్రమంబున గ్రహించెడినో యనునర్థంబున సందియంబు గదిరెడు. ఇందు నిస్సందేహబోధంబు గలుగఁ దత్త్వార్థంబు వివరింపుము. మునీంద్రా, నీవు శబ్దబ్రహ్మం బగువేదమునందు నిష్ఠాతుండవు. షటియుఁ బరబ్రహ్మ తత్త్వంబు లెస్స యెఱింగినవాడవు గావున నీదయ వడసి యియ్యర్థంబు నెఱుంగుదు ననియున్న వాడ ననివిన్నవించుటయు శుకయోగీంద్రుండు గోవిందుగుణకథనమునం బ్రార్థితుండై యున్నారాయణు సంతస్సన్నిధిం గలిగించుకొని యిట్లని చెప్పం దొడంగె.

— శుకఁ డుత్తరము చెప్పఁ బూని నారాయణునకు మ్రొక్కుట —

అనదృష్టం బైనయీ ప్రపంచమున కగుజన్మ సిథిలయములకుఁ గారణం బైనలీలచే బ్రహ్మాదిరూపమున రజగప్రభృతిశక్తిత్రయంబుగొని

సర్వాంతర్యామియయ్య నెల్ల వారికి నెఱుంగ నలవిగానియాత్మస్వరూపమున దీపించుచు నపరిమితమహిమోజ్జ్వలుండై సర్వోత్తముండై వెలయు పరమపురుషున కేను మ్రొక్కెద. ధర్మప్రవృత్తు లగుసజ్జనులదుగ్గిఱముల నిరసించుచు నధర్మవర్తులకుఁ జేటు గావించుచుఁ గర్తాచరణములకుఁ దత్తద్దేవతారూపములం దత్తత్కర్తానుగుణములగు ఫలములనొసంగుచుఁ బ్రత్యక్షస్థాపారూపం బైనఁచరమహంసాశ్రమంబున నిరూఢు లైన మహాత్ముల కంతర్నిష్ఠచిత్తంబుతో మీఁదుమిక్కిలి కలుమాటు లరయఁ దగినయాత్మతత్త్వంబుఁ బ్రసాదించుభగవంతున కేను గ్రమ్మఱ నెఱుగెద. భక్తపరిపాలకుండు, భక్తి లేనికుత్సితయోగులకుఁ దనయున్న దిక్కినియుఁ దెలియనీనివిధంబున దుర్విజ్ఞేయుండు, దనకు సాటియే లేదన్న నెక్కువ లేదని చెప్ప నేల యట్టినిస్సమాభ్యధికం బైననిజైశ్వర్యమున నిజబ్రహ్మరూపంబున నిరంతరమమాణుండు నగుదేవదేవున కిదె ప్రణామంబు. ఎవ్వనిఁ గీర్తించినఁ దలంచినం గాంచినం బ్రణమిల్లిన నాకర్ణించినఁ బూజించిన లోకమునకుఁ గల్గవండెల్ల నాక్షణంబు పటాపంచ లగు నట్టిపరమమంగళకీర్తికి నమస్కారంబు. వివేకవంతు లెవ్వని చరణారవిందములఁ గొలిచి యైహికాముష్మికంబు లగునుభయవిధవిషయములయెడ మనస్సుంగంబు విసర్జించి యశ్రమంబున బ్రహ్మగతిం గాంతు రట్టిభద్రయశునకుఁ బ్రణమిల్లెద. తనము దానము యోగము మంత్రము సదాచారమును లెస్స యనుష్ఠించి కీర్తిఁ గాంచియుఁ దమ చేయువాని. నేభగవంతున కర్పింపకున్న నాకార్యము లయ్యనుష్ఠాతలకు ఫలవంతంబులు గావండు; మఱి సకలధర్మములకు నీశ్వరసమర్పణంబు ననే ఫలసిద్ధి గలుగు నట్టిమంగళయశునకుఁ గేలు మోడ్చెద. పెక్కులేల ? పాపజాతిజనితులు పాపరూపులు నగుకీరాతహఃకాంధ్రపులింద పుల్కసాభీరకంకయవనకషాదు లేభగవంతు నాశ్రయించినభాగవతులం గొలిచినమాత్రం జిత్తశుద్ధిమంతులై యర్హత్యంబుఁ గాంతు రట్టిప్రభవిష్ణునకు వందనం బొనర్చెద. ఆత్మవంతుల కధీశ్వరుండై యాత్మస్వరూపుండై వేదవేద్యుండై ధర్మమయుండై తపోమయుండై నిష్కపటభక్తు లగుబ్రహ్మరుద్రాదులకు నవితర్క్యంబై ననిజమూర్తి నొప్పారుపరమపూరుషుండు నాయెడం బ్రసన్నుఁ డయ్యెడు. శ్రీసతి

యజ్ఞపతి ప్రజాపతి ధీపతి లోకపతి భూపతి యంధకవృక్షియాదవులకుం
బతియు నాపద్రక్షకుండును సాధుజనులకు గతియు నగుభగవంతుడు
నాకుఁ బ్రసన్నుఁ డగుఁగాత. ఎవ్వనిచరణముల థ్యానించుటయే సమా
ధిగాఁ గొని తత్పరభావంబునఁ జిత్తశుద్ధి గాంచి తమతమయభిరుచికిఁ
బోలినరీతి సగుణనిర్గుణభేదములం బండితు లాత్మతత్త్వంబు గ్రహిం
తురు మఱి వివరితు రట్టిముకుందుడు నాయొడఁ గడుఁ బ్రసాదించెడు.
బ్రహ్మదేవునకుఁ బూర్వప్రపంచసగ్గస్త్వతి నాపాదించువాడై సర్గాది
కాలమున నెవ్వండు ప్రేరింప సరస్వతీదేవి శిక్షాదు లగునిజలక్షణంబుల
తోడ, ముఖమున నావిర్భవించె నట్టిఁరమర్ని వర్ణం దై నపరమపురు
షుండు నాకుఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యెడు. ఎవ్వండు మహాభూతముల నీశరీర
ముల సృజించి నిజసృష్టంబు లైనవానిలోఁ దా నంతర్యామియై
చొచ్చి పురుషుఁ డనఁబరఁగుచు నేకాదశేంద్రియంబులు పంచతన్మా
త్రంబు లనుపొడశగుణములకుఁ దాన చైతన్యం బాపాదించుచు నాపదు
నాటింటికిఁ బ్రకాశంబును బరిపాలనంబు నొదవించు నాభగవంతుడు
మదీయవచనముల కలంకారంబుఁ గూర్చుఁగాక. సౌమ్యు లెవ్వనిజ్ఞాన
మయం లైనముఖావవిందవధురమకరందంబుఁగ్రోలుదు రట్టినారాయణాంశ
సంభవుం డైనవేదవ్యాసునకు నమస్కారము. తొల్లి నారదుండు బ్రహ్మ
దేవు నడుగ నావేదగర్భుండు దనకు హరి సాక్షాత్కరించి యుపదేశిం
చినయ్య్యర్థంబే యమ్మునికిఁ దేటపఱిచె.

—● కుకుడు బ్రహ్మనారదసంవాదంబు చెప్పఁ బూనుట —

రాజేంద్రా, తొల్లి యొక్కనాడు నారదుండు బ్రహ్మదేవుం
గొలిచి యిట్లని యడిగె. దేవదేవా, లోకములకెల్ల నాద్యుండు భూత
సప్తయు నగునీకు మ్రొక్కెద. ఆత్మతత్త్వంబుఁ దేటపఱుపఁ జాలిన
యు త్తమజ్ఞానంబు నాకు లెస్స బోధింపుము. ఈప్రపంచ మెవ్వనిచే
బ్రకాశించు నెవ్వనియాశ్రయమున నుండు నెవ్వనిచే సృజింపఁబడియొ
దుది నెవ్వనిలో లయించు నెవ్వని కధీనంబై యుండు మఱియు నియ్యది
యదాత్మకంబై యుండుఁ దద్విధం బున్నదియెల్ల నాకుఁ దెలియఁ జెప్పము.
అతీతానాగతవర్తమానంబులకెల్ల నీవు ప్రభుఁడవు గావున విశిష్టజ్ఞాన
మహిమంబున నీజగంబెల్ల నీకుఁ గరతలామలకంబై యుండుఁగదా ?

అది యట్లుండె నీ నెవ్వండు విజ్ఞానం బుపదేశించె నెవ్వండు నీకాశ్రయండు నెవ్వనివశమున నీవు వర్తితువు? మఱియు నీవు యత్స్వరూపుండవు? తొలుత నియ్యర్థంబు వివరింపుము. నీవే యన్యనిరవేక్షుండవై యాత్మమాయామహిమంబునం బంచభూతములచే బ్రాణులనెల్ల సత్తమంబున నాత్మశక్తిచే సాలెపురుగు తెఱఁగునఁ దనలోన సృజియింతువనియు, నితరపరాభవంబుఁ గానక నీవు తాన నీబలిమి నీజగంబుఁ బరిపాలింతువనియు, నీలోకమునం దుత్తమమధ్యమాధమలక్షణంబులై నామయాపగుణభావ్యంబు లైనస్థూలసూక్ష్మార్థంబు లన్నియు నీవలననే కలుగుఁగాని యొక్కటేనియు లాఁతివలనం గలుగదనియు నే నింతకు మదిలో నెంచియుంటి. నీ విష్ణుడు సమాహితచిత్తంబుతో ఘోరతఃస్సు చేయుటం జూచి నీకు నుపాసనీయుం డైనయీశ్వరుండు వేటొక్కరుండుగలుగునో యని శంకించుచు నీయట్టిలోకేశ్వరునకుం బారతంత్ర్యంబు గలిగెఁగా యని వగపు గదిరెడు. సర్వజ్ఞ, సర్వేశ్వరా, యిందు వాస్తవం బెఱింగించి నాసంశయంబు వాపి హితము శాసించవే యనియడిగిన నారదునకు బ్రహ్మదేవుఁ డిట్లనియె.

— బ్రహ్మ నారదునకుఁ దత్త్వంబు చెప్పఁబూనుట —

వత్సా, భగవద్వీర్యప్రకాశనం బగుధర్మముఁ జెప్పఁగ నన్నుఁ బురికొల్పుటంజేసి పెద్దమే లయ్యె. దీన నీవు నాయెడ దయ సూపిన వాడ వనియెన్నుదు. నాకంటె సధికుఁ డగుపరమేశ్వరు నెఱుంగనికతమున నన్నింతవానిఁగా నీవు పేర్కొనుటయు సత్యంతాన్యతంబుగాదు. సూర్యచంద్రానలనక్షత్ర తారాగ్రహంబు లట్టు లెవ్వని దివ్యతేజమున వెలుంగఁ జాలినదానినే యే నెవ్వనివెలుంగున వెలింగింపఁ జాలుదు నట్టి భగవంతుఁ డగువాసుదేవునకుఁ బ్రణామం బొనర్తును. ఎంతటివారి కైనం గెలువరాని యెవ్వనిమాయంజేసి వాస్తవం బెఱుంగక జనులు నన్ను జగద్గురుం డని పేర్కొందు, రెవ్వనిచూడ్కి కగఁడ సిగ్గుపడి యతనిం జెనకఁ జాలక తనంతన తొలంగి పనివడుచుండునిష్ఠాయకుఁ జిక్కి మోహము నెనసి బుద్ధిహీను లేను గర్తను భోక్తనీపదార్థంబులు నాయవి యని యహంతామమతల నారోపించికొందు రతనికి మ్రొక్కెద. ఉపాదానకారణరూపము లైనమహాభూతములు జన్మనిమిత్తం బైన

కర్తృంబు కర్తృత్వోభాసితం నగుకాలంబు తత్పరిణామకారణం బైనస్వభావంబు కర్తృఫలభోక్తయగుజీవుండు ననుకార్యప్రకారంబెల్ల గారణాత్మకడగునీశ్వరునికంటె వేఱుగాదు. వేదములు నారాయణువలనం బుట్టి నారాయణతత్త్వంబు బోధించు. సురలు నారాయణునంగములం బ్రభవించినవారు. స్వర్గాదిలోకములు నారాయణానందాంశంబులు. యజ్ఞములు నారాయణతత్త్వజ్ఞానసాధనంబులు. ప్రాణాయామాదియోగంబు నారాయణారాధనంబు. యోగసాధ్యం బగుచితైకాగ్రతారూపం బైనతపస్సు నారాయణగోచరంబు. తపస్సాధ్య మగుజ్ఞానము నారాయణవిషయంబు. తత్ఫలం బగుసిద్ధియు నారాయణపరంబు. సర్వసాక్షి సర్వేశ్వరుండు నిర్వికారుండు సర్వాత్మకుండు నగునారాయణునికటాక్షంబునఁ బ్రేరితుండనై యతనిసృజ్య మగునీజగమును దత్సృష్టండ నైననేను సృజించుచున్నవాడ. నిర్గుణుండయ్యు నయ్యీశ్వరుండు విశ్వస్వస్థితిలయాధంబు తనంతన నిజమాయచే గొన్న సత్త్వరజస్తమోనామకంబు. త్రైనమూండుగుణము లాధిభౌతికాధ్యాత్మికాధిదైవికకార్యనిర్వాహార్థంబు ద్రవ్యజ్ఞానక్రియలకుఁ గారణభూతంబులై నిత్యముఘండయ్యు మాయాగోచరం బైనజీవునకు బంధకంబు లయ్యెడు. వశీకృతమాయుఁ డైనయీశ్వరుండు జీవుల నావరింపఁ జాలునీగుణములకలమునఁ దనవర్తనం బితరులకుఁ దెలియరాని విధమున వెలుంగువాఁ డీజగమున నెల్లవారికి నాకుం బ్రభుండు.

— బ్రహ్మ నారదునకు సృష్టిప్రకారము చెప్పఁబూనుట —

మాయానియామకుం డైనయతండే తాను వివిధప్రపంచరూపమున వర్తింపఁ దలంపు గొని నిజమాయచే దనయందు యదృచ్ఛాప్రాప్తం బైనకాలమును జీవాదృష్టరూప మగుకర్తృమును స్వభావమునం గ్రహించె. ఈశ్వరుఁ డధిష్ఠించుటంజేసి యందుఁ గాలము వలనఁ ద్రిగుణాత్మోభంబు స్వభావమువలనం బరిణామంబు కర్తృమువలన మహత్తత్త్వసంభవంబు నయ్యె. అందు మహత్తత్త్వంబు గుణత్రయమయ్యై యుండినను వికారదశను రజస్సత్త్వోపబృంహణంబుఁ గాంచి ద్రవ్యజ్ఞానక్రియాత్మకంబు తమోగుణప్రధానంబు నగునహంకారమునకుఁ బ్రభవకారణం బయ్యె. అయ్యహంకారంబు వికృతిం బొందుచు సత్త్వ

గుణప్రధానంబై జ్ఞానశక్తి దనరి వై కారికం బనియు రజోగుణప్రధానం
 బై క్రియాశక్తి బడసి తైజసంబనియుఁ దమోగుణప్రధానంబై ద్రవ్య
 శక్తి నమరి తామసంబనియు భూతాదియనియు మూడువిధముల నెప్పై
 అందుఁ దామసాహంకారమువలన ద్రవ్యదృశ్యముల రెంటిని బోధింపుఁ
 జాలుశబ్దము గుణముగాఁ దనర నాకాశంబు పుట్టె. అయ్యాకాశంబు
 వలన స్పర్శగుణంబుతోడ వాయువు జనించి తనకుఁ గారణం బైన
 నభంబుగుణమునం గ్రహించుటంజేసి శబ్దస్పర్శగుణవంతమనం . బరఁగి
 దేహాధారణమునకు శారీరమానసబలంబులకు నిందియపాటవంబు
 నకుఁ గారణంబై తనర్చె. అవ్వాయువువలనం గాలకర్తస్వభావసహ
 కారమునం జేసి రూపగుణముతోఁ దేజస్సు జనించి మీఁదివాని
 తోడ నన్వయించి శబ్దస్పర్శరూపగుణవంత మనం జెల్లె. ఆతేజమువలన
 రసగుణముతోడ జలము జనించి యుత్తరాన్వయనిమిత్తమునంజేసి శబ్ద
 స్పర్శరూపరసగుణవంత మనం బరఁగె. ఆజలమువలన గంధగుణము
 తోడఁ బృథివి పుట్టి యుత్తరసమన్వయమునంజేసి శబ్దస్పర్శరూపరస
 గంధము లనుగుణము లైదు తనకుఁ గలుగ వర్తిల్లె. వైకారికాఖ్యం
 బైనసాత్త్వికాహంకారమువలన మనోధిష్ఠాత యగుచుండ్రుఁడును ద్వక్ష్ణ
 తుశ్శ్రోత్రజిహ్వఘ్రాణంబు లనుజ్ఞానేందియపంచకంబున కధిష్ఠాత లగు
 దిగ్వాతార్కప్రచేతోశ్విదేవులును వాక్పాణిపాదహయాపస్థంబు లను
 కర్తేందియపంచకంబున కధిష్ఠాత లగువహ్నింద్రోపేంద్రమిత్రప్రజావతులు
 ననుపదుండునం గలిగిరి. తైజసనామధేయం బైనరాజసాహంకారంబు
 వలన జ్ఞానేందియంబు లగుచతురాదు లైదును గర్తేందియంబు లగు
 వాగాదు లైదు నన దశేందియంబులును బుద్ధియుఁ బ్రాణంబును
 గలిగె. దశేందియంబులును భూతేందియమనోగుణంబులు నొండొంటు
 గలియక ప్రత్యేకంబు బ్రహ్మాండంబు నిర్దింపఁజాలకండుటయు నట భగవ
 చ్ఛక్తిచోదితంబులై వర్షాయుతసహస్రాంతమున నొండొంటు గూడి
 ప్రధానగుణభావము గ్రహించి యుదకవర్తి యగుసమప్తివ్యష్టిత్వకం
 బైనబ్రహ్మాండశరీరంబు సృజించె. కాలకర్తస్వభావముల నధిష్ఠించి చైత
 న్యంబుఁ గల్పించుపరమాత్ముఁ డప్పు డచేతనములకుఁ జైతన్య మొసంగి
 యయ్యండము భేదించి తాను వెలువడియె. అట్లు లయ్యండంబు వెలు

చడినపురుషుండు సహస్రశీర్షుండు సహస్రాననుండు సహస్రాక్షుండు సహస్ర
 బాహుండు సహస్రోరుండు సహస్రపాదుఁ డనం బరఁగె. అథోలోక
 ములనేడింటిని గటిమర్థంతముగ నూర్ధ్వలోకసప్తకంబు జఘనంబుమీఁ
 దనుంగా నెల్లలోకము లాపురుషునియవయవసన్నివేశంబు లని పెద్దలు
 కల్పింతురు. అతనిముఖమున బ్రాహ్మణులు భుజముల క్షత్రియులు
 దొడల వైశ్యులు పాదముల శూద్రులుం బుట్టిరి. లోకములు పురుషా
 వయవసన్నివేశముగఁ గల్పించునెడ మతభేదంబు గల దెట్లంటెని భూర్లో
 కంబు పాదములు భువర్లోకంబు నాభి స్వర్లోకంబు హృదయంబు మహా
 ర్లోకం బురస్సు జనోలోకంబు కంఠంబు తపోలోక మోష్ఠద్వయంబు
 సనాతనంబై బ్రహ్మలోక మనం బరఁగినసత్యలోకము మూర్ధం బని
 యొక్కకల్పన గలుగు నియ్యది సప్తలోకకల్పనావత్కంబు. ఆపురుషుని
 కటిప్రదేశమున నతలంబు తొడల వితలంబు జానువుల సుతలంబు జంఘలఁ
 దలాతలంబు గుల్ఫముల మహాతలంబు పాదాగ్రముల రసాతలంబు
 పాదతలమునఁ బాతాళంబు నన నధరావయవములందుఁ గ్రిందిలోకంబు
 లేడును మున్ను వివరించినవిధంబున నూర్ధ్వావయవసన్నివేశంబున
 నూర్ధ్వలోకంబు లేడునుం గూడి పదునాలుగులోకము లాపురుషున
 కవయవసన్నివేశమున నుండెడు నని మఱియొక్కకల్పన చెల్లు నియ్యది
 చతుర్దశలోకపత్కంబు. భూర్లోకంబు పాదములను భువర్లోకంబు నాభి
 స్థానంబునను స్వర్లోకంబు శిరంబున ననియు నొండొక్కకల్పన ప్రవర్తిల్లు
 నిది త్రిలోకపత్కంబు.

— విరాట్పురుషునవయవము నిందియాద్యత్వత్తిప్రకారము —

అస్య దాదివాగింద్రియములకును వాగధిష్ఠాత యగువహ్నికి నా
 పురుషునిముఖము జన్తస్థానంబు. అట్లే గాయత్రీప్రభృతిఛందస్సుల కతని
 సప్తధాతువులును, దేవతల కన్నం బైనహవ్యమునకుఁ బితరుల కన్నం
 బైనకవ్యమునకుఁ దచ్ఛేష మగునమృతమునకు మనుష్యులయన్నమున
 కును మధురాదిషడ్విధరసంబులకును రసనేంద్రియంబునకును దదధిష్ఠాత
 యగువరుణునకు నతనిజిహ్వాయు, నస్తదాదిప్రాణంబులకు వాయువునకు
 మోదప్రమోదము లనుసామాన్యవిశేషగంధముల కోషధుల కశ్విసు
 లకు నతనినాసికంబులను, రూపములకును రూపప్రకాశకము లగు

సూర్యాదితేజస్సులకుఁ జతురింద్రియంబులకును సూర్యునకు నతని
యక్షిగోళకంబులును, దిక్కులకును శ్రోతవ్యాంశలకును గర్వాధిహాసం
బులకును నాకాశశబ్దములకు నతనిశ్రోత్రంబును, వస్తుపారముల కెల్ల
సౌభాగ్యభాజనం బైనయతనిగాత్రంబును, స్పర్శమునకు వాయువునకు
యజ్ఞమునకు నతనిత్వక్కును, యజ్ఞసంభారసాధనంబు లైనయశ్వత్థో
దంబరఖదిరకలాశాదిపాదకంబుల కతనిరోమంబులును, మేఘముల
కతనికేశంబులును, మేఘుఁగుల కతనిమీసలును, శిలాలోహముల కతని
గోళ్లును, లోకపాలకు లైనసురల కతనిబాహువులును, భూర్భువస్వ
ర్లోకంబులకు లబ్ధపరిపాలనంబునకు శరణాగతరక్షణంబునకు నతనిపాద
విన్యాసంబును, సర్వార్థసిద్ధి కతనిచరణంబును, నీభిలకు రేతస్సునకు
సృష్టికిఁ బ్రస్తునకుఁ బ్రజాపతికి నతనిమేహనంబును, సంతానభోగానంద
మున కతనియువస్థేంద్రియంబును, యమునకు మిత్రునకు మలత్యాగ
మునకు నతనిపావ్యుంద్రియంబును, హింస కలక్షికి మృత్యువునకు
నరకమునకు నతనిగుడంబును, బరాభవమున కధర్మమునకుఁ దమస్సు
నకు నతనిపృష్ఠంబును, నదములకు సదులకు నతనినాడలును, మేరు
మంధరాదిపర్వతంబుల కతనియస్థిసంఘాతంబును, బ్రథానమున కన్నాది
రసమునకు సముద్రములకు లయమునకు నతనియుదరంబును, మన
స్సున కతనిహృదయంబును ధర్మమునకు నాకు నీకు సనకసనందనసన
త్సుజాతసనత్కుమారులకు భవునకు విజ్ఞానమునకు శుద్ధసత్త్వమునకు
నతనియాత్మయు నుత్పత్తిస్థానంబులై పరఁగు. ఏనును నీవును శివుం
డును సనకాదిమునులును సురాసురులును నరులును నాగఖగమృగసరీ
సృపంబులును గంధర్వులు నప్పసులును యక్షరాక్షసభూతాదిగణం
బులును బశువులును బిత్తసిద్ధవిద్యాధరచారణులును ద్రుమంబులును
గ్రహములును నక్షత్రంబులును విద్యున్మేఘంబులును మఱియుఁ బలు
దెఱంగు లైనజలస్థలాంతరిక్షముల వసించునానాజీవకోట్లును భూతం
బాగామి వర్తమానం బనఁ దగునీజగంబెల్ల నాపురుషుండఁ కాని
యొండఁ గాదు. అప్పురుషుఁ డపరిచ్ఛిన్నుండై ద్వాదశాంగుశమున
కధికముగ వ్యాపించి భూమి నావరించి నిజమండలంబులు, మండల

బహిర్భాగమును వెలిగించునాదిత్యునిరీతి బ్రహ్మాండములోఁపలను వెలుపలను వెలిగించుచున్నవాఁడు.

❀ నానాలోకభోగవివరణప్రకారము ❀

మఱియు నతండు నశ్వరం బైనకర్తృఫలము నతిక్రమించుటంజేసి నిత్యమగుపరమానందమునకు నీశ్వరుండై వెలయు. ప్రపంచానభిభూతుండైనయతఁగఱిమహిమం బపారంబు. తదంతభూతము లగునీలోకములందు సర్వభూతంబులు వర్తించు. ముల్లోకములందును గమ్యం బగుసుఖము నశ్వరమేకాని నిత్యంబుగాదు. వీనికి మీఁద నుండుమహాలోకంబు క్రమము క్తిస్థానమయ్యుఁగల్గింపఁగలవంతమున నచ్చటివారికిఁ బ్రళయకాలానలదాహ సంపర్కము గలుగుటంజేసి పరిత్యాజ్యము గావున నందలిసుఖమును నిత్యంబు గాదు. మఱియాఽరమపురుషుని యమృతాఽరపర్యాయం బైన యనశ్వరసుఖ మాలోకముమీఁది జనోలోకంబునందు నతని డేమపద వాచ్యం బైనస్థిరసౌఖ్యము దానికి మీఁదితపోలోకంబునందు నతని యభయపదబోధ్యం బైనమోక్ష మాలోకముమీఁది సత్యలోకంబునందును నెలకొని యుండు. నైష్ఠిక బ్రహ్మచారి వానప్రస్థపరమహంసాశ్రమంబులు మూఁడును ముల్లోకంబులకు వెలుఁలిఫలమునకును బ్రహ్మచర్యవ్రత రహితం బైనగృహస్థాశ్రమంబుఫలము ముల్లోకంబులకు లోపలనుం జెల్లుచుండు. సర్వవ్యాప్తవకుం డైనయప్పురుషుఁ డుభయాశ్రయింపఁడై భోగోపవర్గబ్రాహ్మిసాధనంబులై కర్షోపాసనాఽరపర్యాయంబు లైనవిద్యావిద్యలకుఁ బ్రయోజ్యంబు లైనధూమాద్యర్చిరాదిగతు లనుదక్షిణోత్తర మార్గముల రెంటి నేర్పఱిచె. బ్రహ్మాండమునకుఁ గారణభూతుండై యప్పురుషుఁడే యయ్యుండమున భూతేంద్రియగుణాత్మకుండై విరాడూపముధరించి తా నావిరాడ్దేహమును దదండము నతిక్రమించి సూర్యుని రీతి వెలయుచుండెడు.

❀ బ్రహ్మ తా నీశ్వరావయవమునై యజ్ఞముఁ జేయుట చెప్పట ❀

అమృతాపురుషుని నాభిసరోజమునందుఁ బుట్టి యే నమృతాత్ముని యజింప నెంచి యతనియవయవములు దక్క మఱియితరము లగుయజ్ఞసంభారములం గానక యతనియవయవములయందే యూపాదుల కుపయోగించువనస్పతులను ఛాగాదిపశువులను యజ్ఞార్హ మగునీభూమిని

యజ్ఞ యోగ్యం బగువసంతాదికాలంబును యజ్ఞకర్తావ్వంబు లగుపాత్ర
సమాహములను ప్రీహ్యదు లగునోషధులను ఘృతాదిన్నేహపదార్థము
లను రసములను సువర్ణాదిలోహములను మృత్తకలను జలమును ఋగ్య
జాస్నమంబులను బ్రహ్మ హోత యధ్వర్యుఁ డాగ్నిధుఁ డనునలుగురు
ఋత్విజులకు నిర్వర్త్యం బైనదర్శపూర్ణమాసాదికంబును జ్యోతిష్ట
మాదినామధేయంబులను స్వాహాకారాదివంత్తములను దక్షిణలను వ్రత
ములను దేవతోద్దేశంబును గర్త పద్ధతిగ్రంథములను సంకల్పము ననుష్ఠాన
ప్రకారంబును గతులను దేవతాధ్యానంబులను బ్రాయశ్చిత్తంబు
లను భగవత్సమర్పణంబులను మఱియు యజ్ఞమునకు వలయునమస్త
సంభారములను బురహవయవములనే యొనఁగూర్చి యజ్ఞాత్మకుండైన
యతని సాధనంబులనే యజ్ఞేశ్వరుం డైనయప్పు షోత్తము నారాధించితి.
అంత నాయాచారంబు గాంచి యీనవప్రజాతులును సమాహితచిత్తు
లై యింద్రాదిరూపమున వ్యక్తుఁడు స్వరూపమున నవ్యక్తుఁడు నగున
య్యజ్ఞేశ్వరుని యజించిరి. ఇదంపడి స్వాయంభోవంతు మున్నుగా నగు
మనువులు మునులు పితరులు సుర లసురులు మనుష్యులును నానాముఖ
ముల నయ్యాశ్వరు నారాధించిరి. తాను నిర్గుణుడయ్యు సర్గారంభము
సండు మాయఁ గొని బహుగుణంబులం గ్రహించినభగవంతుఁ డగు
నారాయణునిలోన విశ్వమెల్ల సమాహితంబై యుండెడు. అతనియానతిం
జేసియే యీ ప్రపంచము సృజించుచున్నవాడ హరుండు దీనికిఁ దఱితో
లయముఁ గావించెడు. అతండు తానే విష్ణురూపమునం ద్రిశక్తి యగు
మాయను గొని యీజగముఁ బాలించుచుండెడు. అయ్యా నీమడిగిన
వానికెల్ల నుత్తరంబు నెప్పితి. కార్యకారణాత్మకం బైనసృజ్యపదార్థ
వర్గ మంతయు నాభగవంతునికంటఁ బరంబు గనప్పట్టు. పరమభక్తి
సముద్రైకమున నేను మానసమునందు హరిధారణఁగావించితిఁ గావున
మదీయవచనం జేమిటను మృషగాదు. మదీయమసన్ను నొకప్పుడేనియు
నసత్యంబుపొంతఁ బోవదు. మదీయేంద్రియంబులు నసన్నాద్భమునం బ్రవ
ర్తించవు. అట్టియేను సర్వవేదమయుఁ డఖిలతపోమయుఁడు సర్వప్రజా
పతులకుం బూజనీయుం డైనపతియు ననఁ జేరు వడసినవాడనయ్యు
నత్యంతనిపుణముగ యోగము సాధించి చిత్తసమాధానంబుఁ గాంచియు

నాపుట్టువునకుఁ గారణం బైనయావరమపురుషుని లెస్స యరయ నేర నైతి. మఱి కర్తవ్యేతరచింత దక్కి శరణాగతులకు సంసారతాపనివార కంబు మంగళాత్మకంబు మంగళప్రదంబు నగుతదీయ చరణంబునకుఁ బ్రణమిల్లుదు. ఆకాశము దనయంతమును దాన కాననికై వడి నీజ మాయవిభవ మాతనికిని దుర్యోధ మన్న నితరులకుఁ జెప్పనేల? నాకును మీకును వామదేవునకును సతనివరమార్థస్వరూపంబు గాంచ నశక్యం బన్ననింక నితరనిర్జరులకుఁ జెప్పవలయునే? అందఱును దదీయమాయా మోహితబుద్ధులై తమతమమతి ప్రసరించినంతకు నీజగము నాతండు పుట్టించె నతండు జగత్కారణం బని యింత చెప్పదురు. అతనివాస్తవ తత్త్వంబు లెస్స గాన లేకున్న సతనిలీలావతారకృత్యముల సన్నదామ లము కీర్తింతుము. ఋషభగవంతునకుఁ బ్రణామంబు. అయ్యాదిమపురుషుండు ప్రతికల్పంబునందును గర్తృకర్తృకణాధికరణాదు లితరములు లేకున్నను దాన తన్నుఁ దనచేఁ దనలో సృజించుచుఁ బాలించుచు నుప సంహరించుచుండెడు. తదీయతత్త్వంబు మనోవాగగోచరంబు. అయ్యాది విషయా కారశూన్యం బైనశుద్ధంబు సర్వాంతరంబు సందేహావిరహితంబు స్థిరంబు నిర్గుణంబు జన్మక్షయఃపరిణామాదిషడ్భావవికారరహితంబు నిత్య పూర్ణంబు సర్వదాద్వైతరహితంబు సత్యంబు నగుజ్ఞానస్వరూపంబై వెలయు. నారదా, ప్రసన్నదేహేంద్రియమానసులై మననశీలు రగు ముచులు తదీయతత్త్వంబు నెఱుంగుదురు. ప్రామాణ్యబుద్ధి యుడుగు నసాధుజనులకుతర్కమున కయ్యాది గోచరంబు గాదు. తదీయవిప్లవం బుల నాతత్త్వము స్వతోభాసమానంబయ్యు నట్టికుతార్కికులకుఁ దిరోహితం బగు. తదీయతత్త్వం బిట్టిది.

❧ హరిలీలావతారప్రావృతకారము ❧

అమృహాపురుషుని వివిధావతారములఁ జెప్పెద వినుము. కాలము స్వభావము కార్యకారణాతిరిక్తం బైనప్రకృతి యనుశక్తులును మనకి ప్రభృతికార్యంబులును మత్స్యభృతిగుణావతారంబులును దక్షాదివిభూతులును మహత్తత్త్వంబును మహాభూతంబులు నహంకారంబును సత్త్వాది గుణంబులు నింద్రియంబులును సమష్టిశరీరంబులును వైరాజండును స్థావరజంగమాత్మకం బగువ్యష్టిశరీరంబునుంగలిసి సహస్రశీర్షాసనపాదాది

లక్షణంబుల నొప్పున ప్రకృతి ప్రవర్తకపురుషావతారంబు పరమపురుషుని ప్రథమావతారంబు. ఏనును భవుడును విష్ణువును దత్తాదిప్రజాతులును భవత్ప్రభృతులును స్వర్గలోకపాలకులును బహిలోకపాలకులును మనుష్యలోకపాలకులును బాతాళాద్యధోలోకపాలకులును గంధర్వవిద్యాధరచారణయక్షరక్షసృరీసృపనాగోరగపతులును ఋషివర్మలును బిత్తప్రవరులును దైత్యేంద్రసిద్ధేశ్వరదానవేంద్రులును భూతప్రేతపిశాచకూష్మాండయాదోమృగపశ్యధీశ్వరులును వెండియుఁ బ్రపంచమునం గల పూజార్హుంబు కాంతిమంతంబు వేగవంతంబు దేహబలవంతంబు శాంతిమంతంబు శ్రీమంతంబు హిమంతం బకార్యజుగుప్తావంతంబు సంపత్తిమంతంబు బుద్ధిమంతం బద్భుతవర్ణంబు రూపవంతంబు రూపరహితంబు నగుభూతజాతంబెల్ల నాపరమేశ్వరునివిధూతివిశేషంబ కాని యెండుగాదు. అందుఁ బ్రధానముగ నతనియవతారము లనిపేర్కొన్నయతిసుందరావతారముల వివరించెద. వానిం గ్రోలినఁ గర్ణకమాయంబు శోపించు. తత్ప్రకారం బాకర్ణింపుము.

— బ్రహ్మ సారదునకు హరిలీలావతారము వివరించుట —

నారాయణుండు భూతలము నుద్ధరింపఁగ సర్వయజ్ఞస్వరూప మగువరాహరూపము ధరించి భూమి నుద్ధరించి మహర్ణవమధ్యముం జొచ్చినయాదిదైత్యుండు నాసుప్రసిద్ధుం డైనహిరణ్యాక్షుని సురేంద్రుడు వజ్రమున గిరింబోలఁ దనదంష్ట్రచే జేల్పి పరిమార్చె. రుచియను ప్రజాపతి కతనిభార్య యగునాకూతీయందు సుయజ్ఞనామమున నవతరించి దక్షిణాభిధాన యగు నిజజాయయందు సుయోము లనుసురలం బుట్టించె. మఱియు నతండే యింద్రుండై లోకములపీడ నపనయించినకతనఁ దనమాతామహు డగువసువు పిమ్మట హరి యనిపిల్చుటం జేసి తనతోల్లింటిసుయజ్ఞాభిధానంబుతోడ హరి యనుపేరు నతనికిం జెల్లెడు. అయ్యవతారమున దేవతోత్పాదనంబు లోకత్రయపీడాపరిహారంబు ననురెండు కార్యములు నెఱవేఱెడు. కర్దమప్రజాపతికిఁ దద్భార్య యగుదేవహూతి యందుఁ దొమ్మండుగురుస్త్రీలతోడఁబుట్టికపిలుఁ డనంబరంగి తత్త్వవిద్యాచార్యుండై తనతల్లి యగుదేవహూతికి బ్రహ్మవిద్య నుపదేశించెడు. దాన నాసాధ్వీ మనోమాలినన్యకారణం దైన గుణపంకంబు నిరసించి యాస్త్రీ

జన్మమందే బ్రహ్మగతిం బ్రాప్తిచెడు. పుత్రార్థి యగునత్రిమహాముని
 తపంబునకు మెచ్చిభగవంతుడు తనకుఁ దానేదత్తుఁ డనిఁజెలిసితితంబున
 దత్తాత్రేయుఁడనంబరఁగి తనపాదపంకిజవరాగముల నాశ్రయించి పావను
 లైనయాదవకైహయాదుల కైహికం బగువశుపుత్రధనధాన్యాదిసం
 పత్తి నాముష్మికం బగునణిమాద్యైశ్వర్యసిద్ధిని బ్రసాదించెడు. తొల్లి
 యేను లోకసృష్టినిమిత్రంబు గావించినతపంబునంజేసి హరి తానే సన
 శబ్దయుక్తము లగుననకసనందనసత్సజాతసనత్కుమారు లనునాలుగు
 నామధేయముల నొప్పునరమరి వరులరూపములఁ దాల్చి పూర్వకల్ప
 ప్రళయమునం దుత్పన్న సంప్రదాయం బైనబ్రహ్మవిద్య నీకల్పమునం దమ
 చిత్తముల సాక్షాత్కరించినదాని మునుల కుఁడదేశించెడు. ధర్మనకు దత్తు
 పుత్రి యగుమూర్తి యనుసాధ్వీయందు నననారాయణు లనురెండు
 మూర్తుల హరి యవతరించి పరమతపోనియమం బనుష్ఠించెడు. వారితప
 మునకు విఘ్న మొనరింప నెంచి మన్తధనీనాతుల్య లగుకొంద టిప్పు
 రస లేలేంచి కడుంగడు ఇతనంబు గావించియు నమునులతపోబలమున
 వెలువడుతమకుఁజూలినరూపవతు లగునూర్వశ్యాదులఁ గొందఱు గాంచి
 వారినియమలోఁంబుఁ జేయఁ జాలరైరి. అత్యంతవిరక్తులై యంతరరివ
 ర్గముం జయించినయమృహామునులయెడ నియ్యది యద్భుతంబు గాదు.
 రుద్రప్రముఖు లగుమహాత్ములు రోషమునంజేసి కామదహనంబుఁగావించి
 రది యద్భుతం బనిపలుకుదురు. కామమునకుం గారణం బైనరోషమును
 లోకమునెల్లఁ గాల్చుచు నేరికి నోర్వరానిదాని నమ్మునులు మూలముట్ట
 నీటుచేసిరట. కామనిగ్రహులకును గామకారణరోషనిగ్రహులకుం
 గలయంతరంబు చెప్పవలయునే? కామబీజం బైనరోషమునే గెల్పిన
 వారియొద్దకు కామము చేరనేర దని వేఱ చెప్ప నేల? బాలుఁడయ్యు
 హర్యవతారం బైనద్రువుఁడు తనసవతితల్లి యగుసురుచి తండ్రియు రాజు
 నగునుత్తానపాదునిచెంగట నాడినదుర్భాష లనువాఁడతీతాపులకు చొచ్చి
 విరక్తుడై యడవుల కేగి తపంబు సలిపి యందఱిమీఁద చుండుద్రువ
 పదంబు సాధించి క్రింద నుండుసురలు సప్తర్షులు మున్నగువారు తన్నుఁ
 బొగడ నెగడె. దుర్భార్గప్రవృత్తుడై బ్రాహ్మణశాపవస్త్రప్రహామునంజేసి
 పారుషము నైశ్వర్యమునుం గోల్పడి నరకమునం బడుచున్న వేళు నుద్ధ

రింప మునులస్థాన లాలించి హరియతనికీ బుత్తుండై పృథుఁ డనుపేర
 నవతరించి సార్వభౌముడై భూతకోట్ల కన్నసమ్మధిఁ గావించు యజ్ఞ
 క్రియలు నెఱవేఱును గోరూఁధారిణి యగుభూతధాత్రివలన ధనధా
 న్యోషధ్యాదు లనుపాలు పిఠికి భూమికి వసుమతీత్వంబు సార్థంబు
 గావించి లోకమెల్లఁ బ్రోచెడు ఆగ్నిధ్రువుత్తుండై నాభికి మేరుదేవి
 యనునామాంతరంబు గలనుదేవియందు హరి ఋషభనామమున నవత
 రించి ముక్తససుస్తసంగుండై శాంతేంద్రియుండై స్వస్వరూపస్థుండై
 సమదర్శనుండై మునులనెల్లఁ బరమహంసమార్గం బిట్టిది యని పేర్కొన
 జడునిరీతి నిత్యసమాధితో నవధూతచర్య నడపెడు మదీయయజ్ఞమును
 దాభగవంతుడే స్వస్థ వక్షుండు వేదమయుండు యజ్ఞమయుండు సర్వ
 దేవతామయుండునై హయగ్రీవుఁ డన నవతరించెడు. నయ్యజ్ఞపురుషుని
 నిశ్వాసంబున వేదవాక్యంబు లుద్భవించెడు. వైవస్వతమనువుచూడ్పిఁ
 గాంచి వసుంధరాశ్రయుండై నిఖిలదేవనికాయంబులకు నాశ్రయుండై
 యుగాంతసమయంబున మత్స్యరూపంబుఁ దాల్చి మదీయముఖంబు దప్పి
 విస్ఫలితంబు లై నవేదమార్గములనెల్లం గ్రవ్వుట సంగ్రహించి యయ్యే
 కార్ణవసలిమను విహరించెడు. ఆమృతముఁ గోరి దేవదానవులు మందర
 గిరిఁ గవ్వముగా నమర్చి క్షీరసాగరంబుఁ ద్రచ్చునెడ నమందరంబున
 కాథారంబుగా దామోదరుండు దాను గూర్చురూపం బెత్తి యమందర
 గిరి దనవీపున మోచి యగ్గిరి యిటునటుం గదలునెడఁ గలుగుసంఘర్ష
 ణంబు దనకుఁ గడూచినోదనోపాయంబై తనర వెలయుచు నమర్త్యుల
 కమృతలాభం బొడఁగూర్చె. ముల్లోకముల కత్యంతభీకరం బైనహాసం
 బును మాటిమాటికి ముడిపడఁభూభంగంబును దంష్ట్రాకరాళవక్త్రం
 బునుం గలిగి నృసింహరూపంబుఁ దాల్చి హరి గదఁ గొని తనపై నురు
 వడించి యేతెంచువాని హిరణ్యకశిపునిఁ దనతోడపై నిడుకొని గోల్ల
 ప్రచ్చి తెగటార్చెడు. ఆనాఁ డాకొలనిలో బలవంత మగుమొసలికాలు
 వట్టి యాడ్పినం దానిఁ దప్పించికొనలేక గజేంద్ర మత్యంతంబు నొచ్చి
 వేటొక్కదిక్కు గానక కమలహస్తంబై 'యోయాదిపురుషా, సర్వలోక
 నాయకా, పావనకీర్తి, శ్రవణమంగళనామధేయా, నామొఱి యాలించి
 కావవే యని వేడికొనిన నవ్వేడికో లాలించి యప్రమేయుం డైనయ

ఘరాణపురుషుండు చక్రపాణియై గరుడునిసేఁ వెక్కితటాలున నక్కరిం
 ద్రంబునకుఁ బొడసూపి చక్రమున నమైసలితల దునిమి దయాభరమున
 నాశుండాలుంబుమేను నిమిరి దానిబాధ వాయ ననుగ్రహించి యా
 కొలను వెడలించి ప్రోచెడు. ఆదిత్యులఁదఱకంఁబు దాను బిన్న వాడయ్యు
 గుణములఁ బెద్దయై హరి వామనావతారం బెత్తి బలిని నిగ్రహింప
 నెంచి యంతటివాని యాచనారూపమునందక్క నొండొక్కవెరవునం
 గిడ్పలుచు టుటవు గా దని దయార్ద్రచిత్తమున నాలోచించి యతని
 మూడడుగులకొలంది నేల యడిగి యంత నిఖిలలోకములఁ బాదదవ్యయ
 మున నాక్రమించి మూడవయడు గతనితలపై నిడియె. శ్రీహరిచరణ
 ప్రక్షాళనపావనజలముఁ దలఁ దాల్చి కృతార్థతం గాంచినబలికి దేవేంద్ర
 పదవియు నెక్కుడు గాదు. లాఁతు లెదలు పల దన్నను బలి విసక తన
 పలికినపలుకు బొంకు గావింప నొల్లక యవ్వాపసుండు దనకు వైరి
 యట్లకా నగపడినను మూడవయడుగునకుఁ దనతల యిచ్చె. దానందేసి
 బలిచారిత్రంబు స్తోత్రపాత్రం బయ్యెడు. నారదా, శ్రీవిష్ణుదేవుండు
 హంసావతారం బెత్తి భవదీయభక్తభావమునకుఁ గడు మెచ్చి జ్ఞాన
 సాధనం బైనభాగవతయోగము నాత్మతత్వస్పృహకంటె వాసుదేవశరణు
 లగుమహాత్ములకు వేద్యం బైనదాని నీ కుపదేశించె. నారాయణుండు
 మచువంశ ప్రతిష్ఠాపకం బైనమనురూపంబుఁ దాల్చి దశదిశల నప్రతి
 హతం బైననిజతేజోరూప మగునాజ్ఞాచక్రమును మన్వంతరంబులందు
 భరించి నిజచరిత్రములం గమనీయం బైనకీర్తిని సత్యలోకంబుదాక వెల
 యించుచు దుష్టాత్ములగురాజులయెడ దండముం బ్రయోగించి శిష్టరక్షణం
 బొనర్చెడు. లోకతయార్థంబు విధి పెంపఁ బెరిగి బ్రాహ్మణులకుఁ
 గీడురోయుచు నున్మాదము బోవుచు నరకబాధలం బడుచున్నక్షత్రియ
 మలమును లోకకింటకప్రాయం బైనదాని నున్మాదింప వైకుంఠుండు
 పరశురామావతారం బెత్తి యత్యుదగ్రోగవీర్యుండై యాదుష్టక్షత్రియ
 జాతి నిరుపదొక్కమాటు తనపరశుధార కెఱి చేసెడు. మాయెడ
 ననుగ్రహింప సుముఖుండై వశ్యమాయుం డైనపుండరీకాక్షుండు
 నిజాంశమున నిత్యైకుకులమున దశరథునకు రాముఁ డన జనించి
 తల్పినియోగమునఁ దమ్ముఁ డగులక్ష్మణుండును బ్రియపత్ని యగు

జానకియుఁ దోడ రానడవుల కేగి దేవకార్యంబు నెఱవేర్చెడు. అప్పుడో తునిచోత్రం బేమని చెప్పెడు. అతనితోడఁ బగ పాటించి దశముఁలు డగురావణుండు చిక్కువడియెడు. ఆరావణుం బరిమార్చు లంకాపురంబు నకుఁ గపిసేనతోడం బోవుచుండునారామునికోపము నరసి యితండు దనకుఁ దెరువెయ్యకున్న మున్ను శివుఁడు త్రిపురములం గాల్చినట్లు తన్నుఁ గాట్చునని తలఁచి తనలోనిమొసళ్లు మున్నగుయాదోగణంబులెల్ల నదరిపడఁ దపించి వార్ధి తాన తెరు వొసంగి యతనికరుణఁగని బ్రదికెడు. విరావతంబుతోడఁ బోల్లాడునెడ దానికొమ్మలతాఁకునం గాయలుగాచిన వక్షస్థలంబుతో నత్యంతగర్వంబు నెఱసియున్న రావణాసుగుని నై న్యమధ్య మున నారి సారించుచు నురువడించువానిఁ దనభార్య యగుసీతాదేవి నపహరించినవానిం దాఁకి రాముఁడు వానిప్రాణముల బలిఁ గొనియెడు. అసురాంశసంభూతు లైనరాజుల నేనల మోవఁజాలక యిడుమ గుడుచు పుడమి భారం బపనయింప నారాయణుండు నిజాంశము లగుశ్వేతసీల కేశములనంగ యదుకులమునందు రామకృష్ణరూపంబు లెత్తి తననడుచు మూర్ఘం బిట్టి దని జనుల కేరికి నెఱుంగరానితీరున నాత్మమహిమంబు వెలయించుచుఁ దనప్రభావమున కనురూపంబు లైనవెక్కుకార్యము లొనర్చెడు.

శ్రీకృష్ణవతారలీలానిరూపణము ౨

శ్రీకృష్ణునిచరిత్రంబులు పరమాద్భుతంబులు. పసిబాలుడయ్యుఁ జన్నుగుడుచు నెవమునం బూతనప్రాణములఁ గొనుటయు. మూడునెలల యీడునం గాలఁ దన్ని శకటాసురుం దెగఁజూచుటయు, దోఁగాడుతఱి మి న్నొరయూపద్ధిమ్రాఁకుల నేలఁ గూల్చుటయు, గాళియువిషమునం జెడిన యమునాజలంబు ద్రావినవ్రేఃపల్లెలోనిపసులను గోపాలుర నను గ్రహదృష్టి వృష్టిచే బ్రదికించుటయు, నాజలమునకు విషదోషంబు వాపి శుద్ధిఁ గావించి తదుదకంబు సర్వభూతములకుఁ ద్రావ యోగ్యంబు గావంప నెంచి యత్యంతవిషవీర్యదుర్దమం బైనకాళియనాగంబును నిగ్రహించి యయ్యమునానదిమడుపు వెడల నడుచుటయు, గ్రీష్మకాల మునం గార్చిచ్చు చుట్టు ముట్టి యేర్పుచుండ నానడుమం జిక్కి రాత్రి కాలంబున నిద్దురపోవుచుండి యట దానిం దెలిసి యక్కటా? నేఁ డీ

దవానలంబున కెఱుమై ఘనులతోడఁ బ్రాణములఁ గోల్పోవుదు మనినిశ్చయించి భయార్ధితం బైనవ్రజజనంబుఁ గన్నులమూసి ఘనులతోడ నిమేషమాత్రంబున బలరామసహాయుండై యాదవానలంబు దప్పించుటయు, దధిభాండముఁ బగుల నడిచినదాని కలిగి తెల్లి యశోద తన్నుఁ గట్టి వేయఁ దలఁచి యేత్రాఁడు దెచ్చినం గుఱిస్థాఖలలోకం దైనతన మొలకదియెల్ల జాలకుండునట్లు గావించి నావులించి తననోరిలోఁ బదునాలుగులోకము లాయశోదకుఁ జూపి యా నందవనితను వెఱుగఁగఱచి యయ్యంబకుఁ బ్రతిబోధంబుఁ దెల్పుటయు, ద్వాదశినాఁడు స్నానార్థంబు యమునమడుఁగున మునిఁగిననందగోవుని వరుణదూతలు వరుణపాశములం గట్టి వరుణలోకమునకుఁ గొంపోవఁగఁ దాను దోడ నందు మునిఁగి యచ్చటి కేగి వరుణనిపూజలు గ్రహించి నందుని విడిపించి తెచ్చుటయు, మయసుతుం దైనమాయావిదానవుండు గోపాలురనెల్ల నెత్తికొనిపోయి యితరులకుఁ జొరరానియొక్కగుహలో దాఁచినం దాను వారి నెల్ల నచ్చోటునుండి తెచ్చిప్రొచుటయు, బగలు ఘనులవెంటఁ దిరుగుచు రేలు గూర్చుచు సద్గతిపాథనం బైనజ్ఞానవైరాగ్యము లేమియు నెఱుంగనిగోపాలుర వైకుంఠలోకమునకుఁ జన ననుగ్రహించుటయు, దనమాట విని గోపాలు రేఁ టేటఁ దా మొనర్చునింద్రయాగం బుజ్జగించినం గోపించి యష్టపేంద్రుండు నరమేఘముల నొక్క పెట్ట నియమించుటయు ఘోరవర్షము గురియు నెడ నావానకుఁ గొంచెమేనియు గోపాలురకును గోగణంబునకు నిడుమ గలుగకుండఁ దా నేడేండ్లబాలుఁడయ్యు నేడునాళ్లు పుట్టగోగు నెత్తుమాడ్కి గోవర్ధనభూధరం బెత్తి దానిక్రింద గోగోపగణంబులకు వర్షభయంబున కెడ లేనిసుఖనివాసం బరుచ్చి నేగి రాకుండఁ గాపాడుటయు, సాంద్రచంద్రికావదాతం బైనరాత్రివేళ నయ్యడవులలో రాసోత్సవమునందుఁ దనమధురగానముచందలి స్వరారోహణావరోహణముకు మనస్తోధోద్దీపనంబు జెంది మైమఱచినగోపాంగనల మ్రుచ్చిలించినశంఖచూడుని గుబేరానుచరుండైనవానిం బరిమార్చుటయు, బ్రలంబుఁగు గర్దభాకారుం దైనధేనుకాసురుండు దర్దురుండు కేళి యరిష్టఁడు చాణూరముష్టికాదు లగువులు కువలయాపీదం బనుమదగజంబు

కంసుఁడుయవనుఁడు నరకాసురుఁడు పాండ్రకవాసుదేవుఁడు సాల్వుఁడు
ద్వివిదుఁ డనువానరుఁడు పల్వలుండు దంతవక్త్రుఁడు సప్తమహాత్ము
బులు శంబరుఁడు విడూరధుఁడు రుక్తిమున్నగువారిని మఱియు సవర
మునఁ బోటుమానును లనఁ బే రొందినమేటివిలుకా జగుకాంభోజ
మత్స్యకురుసృంజయకేకయాదినానారాజులను దననిమిత్తముననే తెగ
టార్చుటయు నుసిచూచిన నెంతయు నమానుషకృత్యంబులు శ్రీకృష్ణుఁడు
భగవంతుఁడు గావునఁ జేయఁ గలిగె. నితిరుల కలవి యగునే? పయఁ
జెప్పినవారిలోఁ గొందఱుగృష్ణుఁడును మఱి కొందఱు రాముఁడును దక్కిన
వారిం బ్రద్యుమ్న భీమార్జునాదులును జంపుదు రదియకాని యందఱు
గృష్ణుఁ డొక్కరుండే సంవారింపఁ డని శంకింపం బనిలేదు. ఆహరి తానే
వారికెల్ల లోకమునం గీర్తి గలుగఁ దాన వారిచే జంపించు. అమృతాను
భావునిసంకల్పసహాయంబు లేకుండునేని తద్వధంబు వారికి సాధ్యం
బగునే? కావునఁ దానే ప్రయోజకకర్తయై వారి నెల్ల దెగఁజూచి లోక
మునకుఁ బీడఁ దొలఁగించెడు.

— బ్రహ్మ నారదునకుఁ దక్కిన యవతారములఁ జెప్పట —

ప్రతియుగమునం గ్రమమున మానవులకు బుద్ధిబలంబు నాయు
వును దఱుఁగుటఁ జూచి కలికాలద్విజౌల కఖిలవేదాధ్యయనం బశక్యం
బని యరసి ద్వాపరాంతమందు హరికృష్ణ ద్వైపాయనుం డన నవతరించి
బహుళాఖిలు దనర వేదకల్పశాఖిని విభజించి వేదవ్యాసుఁ డనంబరంగు.
నిగమమార్గమునందు నిష్ఠ దవిలి దానవులు సురలకేనియు నూహింప
రానివేగమున నొప్పనయోరజతతామ్రమయంబు లయిన త్రిపురముల
నార్జించి తత్సహాయమున నెల్లెడలం గ్రుమ్మరుచు లోకముల కుపద్రవంబు
నేయుచుండ నట్టివారికియోగ్యతాత్యాగం బయోగ్యతాపరిగ్రహంబు
నుం గలుగ వారి తానే బుద్ధరూపమున నవతరించి ధర్మమురీతి నగపడు
నట్లు పాపండధర్మంబు బోధించెడు. సజ్జనులగృహములందు నెప్పటికి
హరికథాప్రచారం బుడుగు నెప్పటికి ద్విజులెల్ల బాపండులై యసత్య
వాదనిరతు లగుదు రెప్పటికి త్రియవంశంబు మూలముట్ట సమసి
శూద్రులే గాజు లగుదు రెప్పటికి యజ్ఞాద్యనుష్ఠానలోపమునంజేసి
స్వాహాస్వధావషట్కారములు వినంబడకుండు నిట్లర్చుచి యన్నియుం

గలియుకలియుగాంతంబున నాకాయణుండు తానే కల్పిరూపమున నవతరించి ధర్మము శాసించెడు. సృష్టివిషయతపస్సు గాంచిన నేనును నవప్రజాపతులును లోకముల సృజించునెడను, నధర్మమును శ్రీరుద్రుండును మన్యువశము లగుసర్పాదులు నసురులు మున్నగువారును లోకముల కంతముఁ గావించునెడను నానాశక్తివిలసితుం డైనభగవంతుని మాయావిభూతులేకాని యెందు గాదు.

— విష్ణుతత్త్వమాయామహిమానుభవనము —

అస్థలితం బైననిజపాదవేగమునం ద్రివిక్రమావతారమునఁ ద్రిగుణసామ్యమున కధిష్ఠానం బైనస్థానముకంటె మిక్కిలి కంఠయానం బైనసత్యలోకముదాఁక నెవ్వం డాక్రమించె నావిష్ణుదేవునివీర్యముల నెల్ల లెక్కింపఁగ భూపరాగములనెల్ల నేర్పున లెక్కింపఁగలవానికిని శక్యంబు గాదు. అప్పురమపురుషునిమాయాబలంబున కియ్యది తుదియని నాకును భవదగ్రజు లైనసనకసనందనాదిమునులకు నెఱుంగరాదు. ఇఁక లాఁతులం జెప్పవలయునే? వేయిమొగములతోడ భగవద్గుణముల నెల్లపుడుం గీర్తించునాదిశేషుండు నిప్పటికిని దదీయగుణములకుఁ దుదిఁ దెలియనేరఁడు. భగవంతునిమాయ యెఱుంగనుదాని 'నలిక్రమింప నొక్కవెరవు గల దెట్లంటెని కపటము లుడిగి సర్వవిధముల హరిచరణముల నాశ్రయించినవారి కతండు దయసేయు. అట్టివారు దుష్టరం బైనయద్దేవదేవుమాయ యిట్టిదని యెఱింగి యెన్నటి కేనియఁ గుక్కలకు నక్కలకు నాహారం బైనయీమేనిపై నహంతామమతలు దొఱింగి తన్వాయఁ దాఁట నేర్తురు. అతనిమాయకుఁ దుదిగాన లేకున్న నేనును నీవును సనకాదులును భగవంతుఁ డగుభవుండును బ్రహ్మదుండును స్వాయంభువమనువును దత్పత్ని యగుశతరూపయు సతని కూతులును బురందరుండును ఋభుండును బృథుశితావహం డైనయం గుండును ధ్రివుండును నియ్యది మాయ యిట్టి దని యెఱుంగుదుము. మఱియునిత్యాకుఁ డై ఖండు ముచికుందుండు జనకుండు గాధిరఘ్న వంబ రీషుండు నగరుండు గయుండు యయాతి మాంధాత యలర్కుండు శతధన్వుండు రంతిదేవుండు దేవప్రతుండు బలి యధూర్తరయుండు దిలీపుండు సౌభరి యుదంకుండు భూరిషేణుండు విభీషణుండు హనుమంతుండు పం

ప్రదత్తుఁ డద్దుగుఁడార్జి షేణుఁడువిదురుఁడు శ్రుతదేవుఁడుమున్నగుమహాత్ములు గొందఱును దేవమాయ నెఱిగి యతిక్రమింపనేర్తురు. వెక్కులే! భగవద్భక్తులంగొలిచి తదీయశీలము నేర్చినమాత్రం బాపాత్తు లగుస్త్రీశూద్రహూణశబరులును దేవమాయాస్వరూపంబు దెలిసి దాటఁగలరు. శాస్త్రాభ్యాసంబుతో భగవంతుని నిరంతరంబు ధ్యానించుపుణ్యాత్ములం జెప్పవలయునే? మాయ యెవ్వనియెదుట నిలువనోపక సిగ్గుపడినట్లపోలెదనంతన తొలంగి చను నట్టివానికి మాయాకార్యంబు లంటవు గావున నవికార్యంబై, కర్తృకర్తకరణాదిబహుకారకసాధ్యం బైనయుత్పత్త్యాదిక్రియార్థమునకు విషయంబు గాక యింద్రియంబుల జ్ఞానాంశమున కభివ్యక్తి గలుగులెఱుంగునం గ్రియల సభివ్యక్త మగునానందమాత్రంబై, యధ్యస్తాపవాదమాత్రంబుననే శబ్దవ్యాపారంబు చెల్లుచు స్వరూపబోధనసమర్థంబు గామింజేసి కేవలజ్ఞానైకరసంబై, విషయకరణసంగశూన్యంబై, నిర్మలంబై, భేదతూన్యంబై, యభయంబై, సదాప్రశాంతంబై, విశోకంబై, నిత్యసుఖాత్మకంబై యొప్పుపరమబ్రహ్మంబే భగవంతునిపరమపదంబు. చంచలస్వభావమున నటునిటుం పాటులెంచుమనస్సును లెస్సగ నందు స్థిరంబు గావించి యత్నవంతులు కృతార్థులై భేదనిరాససాధనం బప్పటికి నిరుపయోగంబు గావున దానిం ద్యజింతురు. పృష్ఠరూపమున వాన గురించునొంద్రుఁడు బావిత్రవ్వ సాధనం బైనగుడ్డలి నవేఱించునే? బ్రాహ్మణాదులు శమదమాదిగుణంబులతో నాచరించు శుభకర్మముల కెవ్వఁడు ప్రేరకుండు, మహదాదిభావములపరిణామమున నాకృతివిశేషంబు గాంచునీజగంబున కెవ్వఁడు నిమిత్తంబు, దేహాంభకము లగుధాతువు లెడసినదోడనే దేహములు నెడినను వానితో జనింపక యజ్ఞఁడై యెవ్వఁ డాకాశంబువోలె దానుజెడక నిత్యుండై వెలయు నట్టిపరమేశ్వరుండే స్వర్గాదిఫలముల నొసంగు. నారదా, కార్యకారణాత్మకం బైనజగమెల్ల హరికంటె వేటుగాఁ దనియుఁ గారణభూతుఁడైన యుష్పరమపురుషుఁడు కార్యముకంటె నతిరిక్తుండనియు నీయర్థము సంగ్రహమున నీకు బోధించితి. వత్సా, భగవంతుఁడు నాకుపదేశించినవిభూతి సంగ్రహమును నీకు బోధించితి నిదియే భాగవతంబు. దీని నీవు విస్త

రించి ప్రచారంబు నేయు మని బ్రహ్మదేవుడు నాదమునీం ప్రసక్తుఁ
జెప్పె నని శుకయోగీంద్రుండు నెప్పిన విని పరీక్షింపఁ ద్రొంగిట్లునయె.

శ్రీహరితత్త్వముగఁజేయఁ గాలాడులగుఁజేయఁ బరీక్షింపు మనదుగుట

మునీంద్రా! సర్వాత్ముడు సర్వాభూతుడు నగువారిపై నదులకు
భక్తి యెట్లు లెస్స గలుగుఁ దత్ప్రకారంబుఁ జింతించి నిరూపింపుము.
మోక్షఫలప్రదుం డైనకృష్ణునియొడ భక్తి నిరపాయంబై తనర్పునేని
దేహమునకు సంబంధించినదారపుత్రాదిభోగముల నేమిప్రయోజనంబు?
అతియకాదు. సకలపాపముల నడంపఁ జాలినయథోక్షజుపై భక్తి
గుదురునేని వర్ణాశ్రమాచారంబులను దానములను దపములను వేద
శాస్త్రాధ్యయనములను నుపయోగంబు గానంబడదు. శ్రీహరిలీలలు
వర్ణించువానికి ననుమోదించువానికిని శ్రద్ధతో వినువానికి నాత్మమాయా
మోహంబు గలుగదు. గుణాతీతుం డైనపరమేశ్వరునిగుణవర్ణనంబు
నేయ బ్రహ్మదేవుం డట్లు నిర్దేశింప దేవదృష్టి గలనారదుం డెవ్వరెవ్వరి
కేమేమి బోధించె నద్దానినెల్లఁ జెలియఁ గోరెడ. తత్త్వవిద్యరేణ్యా
వ నఖిలాత్ముఁ డగువారిపై మనస్సు నిలిపి యితరసంగములెల్లవిడిచి
యీక శేబరంబుఁ బాయుతెఱుంగుగా నద్భుతవీర్యుం డైనహరికథల లోక
మంగళంబు లైనవాని వివరింపుము. భగవచ్చరిత్రంబు శ్రద్ధమెయి నిత్య
ము పఠించువానికి వినువానికి నప్పరమేశ్వరుండు ప్రసన్నుడై నాతిదీర్ఘ
కాలమున వారిచిత్తములందు నిలుచు. నిజభక్తులమనఁగమలంబు శ్రవణ
రంధ్రమార్గమునం జొచ్చి యుచ్యుతుండు వర్షోదకపంకమును శరత్కాలం
బెట్టు లట్టుల శోధించి నిర్మలంబు గావించు. అట్లు శుద్ధచిత్తుం డైన
భాగవతుండు ముక్తసర్వపరిక్లేశుం డై పథికుండు తనగృహమునుంబోలెఁ
గృష్ణపాదమాలము విడువఁడు. మహాభూతాదిసంస్కర్షము లేనియభౌ
తికుం డైనయాత్మనకు భాతువులచే దేహారంభ మగు ననుట నిర్నిమి
త్తంబో కాకున్నఁ గర్మాదినిమిత్తంబో తెలియనయ్యెడ. మునీంద్రా
మీర లందలితత్త్వం బెఱుంగుదురు గావున నాకు నిష్కంశయంబుగఁ
దానిం దేటపటుపవలయు. లోకరచనాలక్షణంబై యండకోశాత్తక మగు
పద్మ మెవ్వనియుదరమున నుద్భవిల్లె నప్పరమపురుషుండును సామాన్య
జనునిరీతి నియతపరిమాణము లగునవయవములు రచనయుం గలి

గినవానిలెఱంగునఁ జేర్కొనఁబడియెడు. అం దతనికిని సామాన్యజనులకు నంతరం బెట్టిదియో యని యూహించియుఁ దెలియక మీవలన దాని రహస్యం బెఱుంగనున్న వాడ. వ్యష్ట్యపాధివిశిష్టము లగుభూతములకుఁ దాను సమష్ట్యపాధియై నియంతయై వర్తించుపరణ్యాగర్భుఁ డెవ్వని యనుగ్రహమున భూతములఁ బుట్టించుచుండు? భగవన్నాభినాళీకసము ద్భవుండైన చతుర్ముఖుఁ డేకారణమున నతనివిరాడ్రూపంబుఁ జూచె? దాని దెలుపవలయు. సర్వగుణాశ్రయఁడు లోకసృష్టిస్థితిలయకారణంబు వశ్య మాయఁడు నగునప్పురుషుఁ డాత్మమాయ విడిచి యేరూపమున నుండు నయ్యర్థంబు నెఱుంగఁగోరెద. పురుషనియఁయవములచే లోకములెల్లఁ గల్పింపఁబడియె. లోకముల నప్పురుష నవయవములు కల్పింపఁబడియె నని మున్నుమీరు బోధింప వినియుండుటంజేసి యేది యెట్లుని సందియు బయ్యెడు. దీనివాస్తవంబు దెలుపవలయు. మహాకల్పమునకుఁ బరిమాణం బెయ్యది? అవాంతరకల్పములకుం బ్రమాణం బెట్లు? అతీతాగామివర్త మానాత్మకం బైనకాలం జేగతి ననుగమింపఁబడు? బ్రహ్మదేవునియాయుఁగ పరిమాణం బెయ్యది? కక్షికాష్టానిమేషాదిసూక్ష్మలక్షణంబులను సంవత్సర యుగకల్పాదిబృహల్లక్షణంబులను రెండుదెఱంగులం గాంచినకాలంబు లక్షణం బెట్టిది? కర్తృగతు లెన్ని యెట్టివి? దేవాదిరూపములఁ బడయఁ గోరువారు సత్త్వాదిగుణంబుల పుణ్యాపాపకర్మసముదాయము నెట్లు లేవిధిం గ్రహితురు? భూపాతాళదిగాకాశగ్రహనక్షత్ర వర్వతనదీసముద్ర ద్వీపములయు నందు వసించుభూతములయు సంభవం బెట్లు? బాహ్య భ్యంతరలక్షణం బైనయండకోశము ప్రమాణం బెయ్యది? మహాపురుషుల చరిత్రం బెట్టిది? బ్రాహ్మణాదివర్ణములయు బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమము లయు ధర్మంబు లెట్టివి? అత్యద్భుతంబు లగుహరియవతారలీల లెట్టివి? యుగలక్షణం బెట్టిది? యుగప్రమాణం బెట్టిది? ఏయేయుగమున ధర్మం బెట్లెట్లు ప్రవర్తిలు? మనుష్యుల కనుష్ఠేయం బైనసామాన్యధర్మం బెట్టిది? అందు బ్రహ్మక్షత్రవైశ్యాదులవిశేషధర్మం బెట్టిది? నియత ధర్మంబు చెల్లనియాత్యమయంబున వారి కనుష్ఠేయం బైనధర్మం బెట్టిది? తత్త్వంబు లెన్ని? వానిస్వరూపం బెట్టిది? అయ్యవియెట్లు కార్యములకుఁ గారణములై ప్రవర్తిలు? దేవపూజాప్రకారం బెట్టిది?

అహంగయోగవిధానం చెట్టిది! యోగాభ్యాసపరు లెట్లు లణిమాది
 సిద్ధులం బడసి యర్పిరాదిగతులఁ గాతురు! వారికి లింగశరీరం చెట్లు
 లయించు? ఋగ్వేదాదివేదములయు, నాయుర్వేదాద్యుపవేదములయు
 ధర్మశాస్త్రములయు నితిహాసపురాణములయు స్వరూపం చెట్టిది! సర్వ
 భూతములయుత్పత్తిస్థితిలయంబు లెట్లు? యజ్ఞాదు లగునిష్కర్తృములయుఁ
 దటాకవాప్యాలయనిర్మాణాదికంబు లైనవూర్తకర్తృములయుఁ గామ్య
 కర్తృములయు ధర్తార్థకామంబులయు ననుష్ఠానవిధానం చెట్టిది? మలినో
 పాధు లగుజీవులసృష్టి యెట్టిది? పాపండునర్థం చెట్టిది? జీవునకు బంధ
 మోక్షంబు లెట్టివి? అవి యెట్లు గలుగు? అతనిస్వరూపస్థితి యెట్టిది?
 ఆత్మతంత్రుఁ డైనభగవంతుఁ డాత్మమాయఁ గొని యెట్లు క్రీడించు?
 ప్రళయసమయమున నాతఁ డామాయం గొని యెందు విసర్జించి
 యెందు నెట్లు సాక్షిమాత్రుండై యుదాసీనుఁడై యుండు? ఇది యెల్ల
 నీశరణుసొచ్చి యడుగుచున్న నాకుఁ దేటపడ నెఱింగింపుము. బ్రహ్మదేవుఁ
 డెట్లు లట్టుల మీర లీయర్థమెల్ల సాకల్యముగ నెఱుంగుదురు గావున
 భవద్వచనంబు ప్రమాణంబు. తత్త్వ మితరులు గొంద తెఱిగియు
 న్నను వారిజ్ఞానము గతానుగతికంబై యుండుఁగాని మీయిట్లు సాక్షా
 న్నారాయణునివలన నెఱింగినబ్రహ్మదేవునితోఁ జదివి సత్సంప్రదాయ
 మునఁ బడసినయది గాదు గావున సంప్రదాయాగతం బైనభవదీయ
 జ్ఞాన మన్నిటిలోనం బ్రమాణం బని చెప్పవలయునే? మునివరేణ్యా
 భవదీయముఖారవిందమునుండి వెడలుహరికథామృతంబు గ్రోలుటం
 జేసి యన్నము వర్జించి ప్రాయోపవేశం బొనర్చిన సీనాప్రాణ
 ములు మేను విడిచి పోవకుండెడు. భవదనుగ్రహమున నిస్సందేహ
 ముగా నఖలార్థంబు లెఱుంగనుండెద. కరుణించి వివరింపవే యని విష్ణు
 రాతుం డైనవరీక్షిన్నపాలుం డడుగుటయు బ్రహ్మరాతుఁ డైనశంక
 యోగీంద్రుఁడు కరుణాసాంద్రుడై తొల్లి బ్రహ్మకల్పమున భగవంతుఁడు
 బ్రహ్మదేవునకు బోధించినవేదతుల్యం బైనభాగవతపురాణంబు చెప్పుదు
 ననియొడంబడి యప్పొండవపాత్రుం డడిగినవానికెల్ల నుత్తరంబుగా
 నానువూర్విమెయిఁ జెప్పం దొడంగి యిట్లనియె.

— కువచండు పరీక్షితునకు తేవశ్వరతత్త్వముఁ జెప్పుట —

రాశేంద్రా, దేహాదివ్యతిరిక్తుఁ డనుభవాత్ముఁడు నగునాత్మ-
కాత్మమాయాసంబంధము లేకుండునేని స్వప్న దేహాసంబంధమువోలె
వాస్తవముగ దేహాదిసంబంధము ఘటించదు. బహురూప మగునమ్మాయ
దవిలి యాత్మఁ డరూపుఁడయ్యు బహురూపు నట్లపోలేమాయాగుణము
లగుదేహాదులందుఁ దవిలి యనాత్మ యగుదేహమునం దాత్మాభిమా-
నమునాత్మీయములు గానిదారపుత్రాదులయం దాత్మీయాభిమానముం
జేయు. కాలమాయలకుం బరం బైనయాత్మమహిమమునం దాత్ముడు
గతస్మైహృదై రమించునప్పు డయ్యనాత్మీయములమీఁదియహం
తామమతలు విసర్జించి యుదాసీనుండై పూర్వస్వరూపమున నవస్థితుం
డగుభగవంతుఁడు నిర్వాణ మగుతపమునకు మెచ్చి యాత్మతత్త్వ
జ్ఞానార్థంబు సత్య మగుచిద్వనరూపంబుఁ జూపువాఁడై బ్రహ్మదేవున
కేయ్యది బోధించె దానిం దెలియఁ జెప్పెద. జీవున కవిద్యాసంబంధ
మున మిథ్యారూపదేహాసంబంధంబు నీశ్వరునకు యోగమాయచే
జిద్వనలీలావిగ్రహావిర్భావంబు ననునియ్యది విశేషంబు. కావున వశీకృత
మాయుం డైనయీశ్వరునిపై భక్తి జేసిన మోక్షంబు గలుగఁగలదు.
అయ్యాశ్వరునకును లాతులకుంబోలె నియతపరిమాణంబు లగుదేహా-
దులసంబంధము గలుగుఁ గావున నందఱితోడం దుల్యయోగక్షేమం
డైనయతని భజించిన నేమి యుపయోగం బని శంకింపఁ బని లేదు.

— బ్రహ్మతపము చెయుట —

భక్తులకు భక్తిరహస్య ముపదేశింప గురు వగునాబ్రహ్మదేవుఁడు నిజ
నివాసం బైనపద్మముపయిం గూర్చుండి యిది దేనిపై నుండెడు నని
వీతర్కించి తదాధారం బరయ నదియుండునేకార్ణవజలంబునం బెద్ద
దవ్వు క్రింది కరిగి, దానిమొదలు గానక మగిడి యెప్పటియట్లయేలెంచి
కూర్చుండి యద్దిరా యిది యెట్లొ యెటుంగరా దే నెట్టాలు జగముల
సృజింతు నని పెద్దయుంబ్రొద్దు చింతించి సృష్టిసామర్థ్యముఁ గూర్చుప్రజ్ఞ
నొందక యరయుచుండునంత నక్కడ స్ఫుర్వవర్ణంబులలో పోడశంబు
నేకవింశంబు నగుతప యనువర్ణములు రెండుమాటు లుచ్చరించినట్లు
దనకు వినంబడుటయుఁ “ధవతప” యనునాశ్చర్యములు రెండును దనస్సు

గావింపుమని విభానంబుబోధించుటయు దీనిని తెప్పినవా రెవ్వరై యుండుదురో యని దెనులెల్లఁ గలయం జూచి యామహర్ణవజలమున వేటొక్కనిం గానక విచారించి కొండాకవడి కేమహానుభావుండొకఁ నాకుఁ గర్తవ్య మగుహితము బోధించెఁ గావలయు నిందుఁ దర్కింప నేల ? తత్ప్రకారం తే ననుష్ఠింతు నని తనలో నిశ్చయించి నిజావాసు బైన యప్పద్మమునం గూర్చుండి తపము సేయందొడంగె. తప మన సామాన్యంబు గాదు. అయ్యది మునులకుధనంబై యెసుగు. దానంగదా మునులు తపోధను లనఁ జేరు గాంచిరి. అవిధమున బ్రహ్మదేవుఁడు నిశ్చయించి యమోఘదర్శనుండై వాయుపులను మనస్సును నిగ్రహించి జ్ఞానకర్తైంద్రియముల జయించి యఖిలలోకతాపనంబుగా దివ్యవర్ష సహస్రములు తీవ్ర తపంబు సలిపె.

— హరి చతుర్ముఖనితపస్సునకు మెచ్చి క్రితైవంతులను చూపుట —

తాపసులలో నెల్ల నత్యంతతపస్వి యగునాచతుర్ముఖుని పరమతపమునం బ్రీతుం డై భగవంతుఁడు సర్వోత్తమం బైనదానిఁ, క్లగ్గేవిమోహభయములకుఁ గొంచెమేనియుఁ దనలో నెడలేనిదాని, నాత్మజ్ఞానవంతు లెంతయుఁ బ్రస్తుతింపఁ బెంపారుదాని, రజస్తమోగుణములకును దన్తిశ్ర మగుసత్త్వగుణమునకును జొరరాక శుద్ధసత్త్వగుణమునఁ జెలంగుదాని, గాలవిక్రమంబు చెల్లింప నలవిగానిదాని, మాయకును దత్సంబంధిరాగ ద్వేషాదులకును దుష్ప్రవేశం బైనదాని, నీలవర్ణలయ్యు జగన్తోహనదేహకాంతి నింపారియుఁ బుండరీకాయతలోచనంబుల నొప్పియుఁ బీతాంబరంబుల దాల్చియు నధికలావణ్యసౌందర్యములం దనరియు బాహుచతుష్టయముల విలసిల్లియు వివిధోత్తమమణిమయాభరణములఁగై నేసి తదీయవివిధ ప్రభాసంగతింజేసి ప్రవాళవైడుర్యమృణాలకాంతులం బెరసినట్లు చూపట్టియు మణికిరీటకుండలంబుల ధరించియు హరిరూపాంతరంబు లన నొప్పుచు సారూప్యము క్తింగన్న భగవద్భక్తులగుమహాత్ములు విమానంబుల నారోపించి చుట్లఁజరించుచుండ నెంతయు దర్శనీయంబైనదాని, సత్యంతవిచిత్ర కాంతిసంపత్తి సతిశయిల్లు సుత్రమసీమంతిసీరత్నములు మెలంగుటంజేసి మెలుంగులతళతళలతో నెసంగు జలదపటలంబున నొప్పుమిన్నుకై వడి వర్ణనీయంబైనదాని, నిజలోకం

బైనదాని శ్రీవైకుంఠంబుఁ జూపె. ఏమి చెప్పదు దాని మహిమంబు | శ్రీదేవి నిజరూపముతో వివిధైశ్వర్యవిశేషముల నావిష్టుడేవుని బలు దెలుగులఁబూజించుచు నొక్కొక్కచో నిజాంగపరిమళమునకు మూగి వచ్చు తేంట్లమ్రోత నాలించుచు నుయ్యెలయూఁగుచు నారాయణు లీలలం బాడుచుండు నయ్యది చెప్పఁ గొలది గాదు.

— బ్రహ్మ శ్రీవిష్ణుదేవుని దర్శించుట —

అ ట్లాలోకంబుఁ గాంచి కాంచనగర్భుఁ డందు సునంద నందాదు లగుపార్షదులు ఐరమభక్తిం గొలువఁగొలువై భృత్యుల నను గ్రహింప నభిముఖుండై స్థైరకటాక్షవీక్షల నలరించుచు మణికిరీటకుండల ప్రభల దెసలు వెలుఁగించుచు లలితపీతాంబరము మేనికి వన్నె గూర్చు దేజరిల్లుచుఁ గొస్తుభసముల్లసితవక్షస్థలంబున లక్ష్మీదేవిని భరించి యత్యున్నతప్రళస్తసింహాసనమునం గూర్చుండి యాకారంబుఁ గొన్న ప్రకృతిపురుషమహదహంకారంబు లను నాలుగుశక్తుల నేకాదశేంద్రియంబులు ఐందమహాభూతంబులు ననుషోడశశక్తులను బంచతన్మాత్రంబు లనునై దుశక్తులనుం బరివృతుండై యితరసాధారణంబులు గాక యాత్మ నిత్యంబు లైనయణిమాదు లగునిజైశ్వర్యంబులతో స్వస్వరూపమున రమించు శ్రీమన్నారాయణుం గనుంగొని తదీయదివ్యదర్శనాహ్లాదమును జేసి యుల్పొంగుచు నంతకంతకుఁ గన్నుఁగవం దొరుఁగునానందబాష్పములతోడం గరుపారినమేనితో నత్యంతవిరక్తు లగుఐరమహంసులకే గాక యితరులకు దుర్లభం బైనశ్రీహరిచరణారవిందములకుఁ జూగిలి మ్రొక్కె. అష్టభమున సాష్టాంగ ప్రణామం బాచరించినవిరించి బ్రహ్మచంబు సృజింపఁ దనశాసనం బెఱుంగఁ గోరి సన్నిధికి వచ్చినవానిం గరుణించి నారాయణుండు ప్రీతిమైఁ దనకేల నతనిమేను నిమిరి చిటు నగవుజిగులు మిగుల లలితవచనంబుల నాతని కిట్లనియె. వేదగర్భాలోక సర్గమార్దంబుఁ దెలియఁ గోరి పెద్దకాలం బత్యంతనియమమున నీవాచరించినతపంబునకు నేను మెచ్చితి. కూటయోగులకు నన్ను మెప్పింప నలవి గాదు. వరము లొసఁగున న్నభిమతం బగువరం బడుగుము. సత్కర్తానుష్ఠానశ్రమంబు జనులకు మదీయదర్శనం బగునందాకఁగాని పిమ్మటఁ జెల్లదు. నీకోర్కి నెఱవేర్చుఁ బూనియే యేను మదీయలోకంబుఁ

జూపితి. నీవు దోలుతఁ గర్తవ్యమోహమునం బ్రజాస్థము సలువనేరక
బమ్మరించుచుండఁ దపం బొనరింపు మని యేన పరోక్షమున నుపదేశిం
చితి. అమ్మాట వట్టి యీవు పరమతపంబు నల్పి మేలుచేసికొంటివి.
తపంబు సామాన్యంబు గాదు. అయ్యది మదీయహృదయంబు. ఏను
దపమున కాత్ముడను. తపముననే యేను జగముల సృజితుఁ బాలింతుఁ
దుది హరింతు. దుశ్చరతపం బన్న మదీయవీర్యంబకాని యొండు గాదని
బోధించిన విని విధి హరి కిట్లనియె.

— బ్రహ్మదేవుఁడు తత్త్వార్థంబు శ్రీహరి నడుగుట —

మహాత్మా, నీవు సర్వాధ్యక్షుండవై సర్వభూతములహృద యగు
హలం దంతర్యామివై ప్రజ్ఞానమున సర్వభూతములయభిప్రాయం బెఱుం
గుదువు గావున నే విన్నవింపనేల? ఐన నోలోకనాథా, ప్రార్థనాపరుం
డైననాకోర్కి చిత్తగింపుము. రూపరహితుండయ్యు రూపవంతునట్లు
దోచు నీ దగుస్థూలసూక్ష్మరూపంబుల నే నెట్లు లెఱుంగఁ జాలుదు నని
యుండెద. తత్ప్రకారం బెఱింగింపుము. ఆత్మమాయాయోగమున
నాత్మేచ్ఛంజేసి నానారూపములం గ్రహించి నానాశక్తిసముపబృం
హితం బైనశక్తియును నీ వెట్లు సృజియింతువో పాలింతువో
సంహరింతువో యెఱుంగనయ్యెద. తద్విధంబు దేటఁబులుము. తంతు
నాభము లాతిసాధనములం గోరక తనంతన తంతుసంతాన మట్లు లెఱుం
గున నీ వన్యసాధనంబు లెవ్వియు లేకున్న నాత్మసాధనముల నాత్మలీలల
నమోఘసంకల్పండవై యెట్లు లొనరింతు నవ్యవయమున మదీయ
మనీష చెల్లునట్లు ప్రసాదింపుము. నీవు శాసించువిధముఁ గొని యాల
స్యము మాని తత్ప్రకారం జే నాచరించెద. నీయనుగ్రహమునంజేసి
ప్రజాసర్గ మను విక్షేపమునం దవిలియు నేను బంధములకుఁ దప్పదు.
దేవా, నీవు నన్నుఁ జెలికాని నెట్లు లట్టులు కరస్పర్శనాదుల నాదరిం
చుటంజేసి భవతప్పరిచర్యారూప మగుప్రజాసర్గమున నుండియు జనులలో
నుత్తమమధ్యమాధమతారతమ్యం బేర్పఱుచుటంజేసి యందే నజ్ఞుడను
సృష్టికర్త ననుమద ముదయింపకుండఁ బ్రసాదింపు మనిన భగవంతుఁడు
బ్రహ్మ కిట్లనియె.

— భగవంతుడు బ్రహ్మ భాగవతం బుపదేశించుట —

సురజ్యేష్ఠా, యనుభవజ్ఞానంబుతోడి శాస్త్రాప్రజ్ఞానంబును భక్తి
యోగంబును దత్సాధనంబును బరమరహస్యం బైనను నీకుఁ జెప్పెద
నాకర్ణింపుము. ఏ నెట్టివాఁడ నెవ్విధంబువాఁడను మదీయగుణకర్తంబు
లెట్టి వగుఁ దత్ప్రకారంబెల్ల నున్న దున్నట్టులు నాయసుగ్రహమునం
జేసి యెఱుంగఁగలవు. ఈ ప్రపంచము సృజించుటకుముందే నొక్కండన
యుంటిగాని స్థూలముగాని సూక్ష్మముగాని యారెంటికిం బరం బగు
ప్రధానంబుగానిలేదు. ఏనును గేవలసత్తామాత్రమున నుంటిగాని మఱి
యేకార్యముం జేయనైతి. సృష్టికి బిమ్మటను బ్రపంచరూపమున నేన
యుండుదు. మ్రాకులలోనికొమ్మలయు తెమ్మలయు నాకులయు సందును
జందురుఁడు దా నొక్కరండయ్యుఁ జూచువారి కవాస్తవముగ నిద్దఱు
చంద్రు లుండునట్లు దోచురీతి వాస్తవముగ లేనిదయ్యు నధిష్ఠానమగు
నాత్మనియెడ నుండునట్లయ్యది తోచు, గ్రహమండలంబున నుండియు
రాహు వడఁడనివిధమునగ బ్రాతిభాసీకముగ నుండియుఁ బౌరమార్థిక
ముగ నెయ్యది యయ్యాత్మనియెడ లేకుండు నయ్యది యాత్మమాయ
యని యెఱుంగవలయు. నానావిధము లగుభూతములలోనం బంచమహా
భూతములు వానిలో నుపలబ్ధింజేసి సృష్టికి బిమ్మటఁ బ్రవిష్టములయ్యు
ముందే కారణరూపముననుండియు నప్రవిష్టంబులట్లు తోచంబడు నట్ల
యే నఖిలభూతములలో నంతర్యామిరూపమునం బ్రవేశించియుఁ దద్గత
వికారాదుల నొందమింజేసి యప్రవిష్టనట్లు దోఁపఁజేయుదు. ఇయ్యది
భూతజాలములోని మదీయసత్తాప్రకారంబు. సర్వకాలములందును సర్వ
దేశములందును గార్యములలోనం గారణరూపమున నన్వయంబును
సమాధ్యాదులందు వ్యతిరేకంబునుం గలిగి యెయ్యది నిత్యసత్తాకంటె
వెలుంగు నయ్యదియే యాత్మస్వరూపంబు. ఆత్మతత్త్వంబు నెఱుంగఁ
గోరువాని కింతయే జిజ్ఞాస్యంబు. ఇయ్యది నామతంబు. దీనిం బరమ
సమాధితో ననుష్ఠింపుము. ఇంత లెస్స యెఱుంగుదేని యీవు మహాకల్ప
ములందు నవాంతరకల్పములందు నొకప్పుడేనియు మోహముఁ బొంద
వని భగవంతుండు పరమేష్ఠి కుపదేశించి యతండు సూచించుండ నంత
ధానంబుఁ గాంచె.

— కుశలు పరీక్షితునకు భాగవతసంప్రదాయంబు చెప్పట —

అవ్విధమున నంతర్హితుం డైనహరికిఁ బరమభక్తిం గేలుమోడ్చి
యతని నంతస్సన్నిధిం జేరికొని స్వభూతమయుం డైనపితామహుం
డీజగమెల్లఁ బూర్వకల్పమున నెవ్విధి నుండె నాకరణిని సృజియించె.
అట్లు లోకసర్గవ్యాపారమునం బ్రవృత్తుండై ధర్మపరిపాలకుం డైనప్రజా
పతి ప్రజలమే లరయుచు నాత్మ ప్రయోజనేచ్ఛతో యమనియనంబులు
నడపుచుండ నొక్కనాఁ డాత్మపుత్రులలోనెల్ల సత్యంతప్రియుండు
నిత్యానువ్రతుండు నగునారదుం డరుగుదెంచి శీలశమదమవినయాదు
లెంతయు నెసకమెసఁగఁ బరిచర్యఁ గావించుచు వశ్యమాయుం డైన
విష్ణుదేవునిమాయ యెటుఁగఁగోరి తండ్రిచిత్తము మెప్పించుచు నాలోక
పితామహుండు తనకావించినసేవలకుఁ దుష్టిఁ గాంచినచందంబుఁ దన
మదిలో నూహించి మహాభాగవతుం డైనయాదేవర్షి నీవు నన్నడిగినట్టు
లప్పరమేష్టి నడిగె. విభాత యతనికిఁ బ్రీతుండై తనకు భగవంతుం డుప
దేశించిన దశలక్షణం బగునీభాగవతము బోధించె. నారదమునీంద్రుండు
సరస్వతీనదీతీరమునం బరబ్రహ్మధ్యానపరుం డైనయమితతేజఁ డగువేద
వ్యాసునకుఁ జెప్పె. మాతండ్రియనుగ్రహమున నేను నేగితి. ఇట్లు
సత్యసంప్రదాయాగతం బైనయీభాగవతంబు నీ కేను జెప్పెద. అందుఁ
దొలుత భగవత్ప్రశ్నానుసారంబుగా వైరాజపురుషునివలన నీజగము
దొలుత నెట్లు లుద్భవిల్లె ననుప్రశ్నమున కుత్తరంబు చెప్పుదు ననిచెప్పి
శుక యోగీంద్రుఁ డాపరీక్షిన్నరేంద్రున కిట్లనియె.

— కుశుండు పరీక్షితునకు దశలక్షణముల వివరించుట —

నరేంద్రా, యిందు సర్గము, విసర్గము, స్థానము, పోషణ,
ఉత్తులు, మన్వంతరంబు, లీశానుకథలు, నిరోధము, ముక్తి, యాశ్ర
యం బనఁ బదిలక్షణంబులు గలవు. దశమ మగునాశ్రయముతత్త్వము
దెలియఁగ మహాత్మలు సృష్ట్యాదులయెడ శ్రుతిప్రతిపాద్యరూపమున
విస్పష్టముగను దదాఖ్యానములందుఁ దాత్పర్యవృత్తినిం దక్కినతోమ్మి
దింటికి లక్షణంబు వర్ణింతురు. సర్గాదిలక్షణం బెట్లంటేని వినుము. గుణ
ములపరిణామమునంజేసి బ్రహ్మనుండి యాకాశాదిపంచభూతములయా
శబ్దాదితన్మాత్రంబులయు జ్ఞానకర్తృప్రియంబులయా మహదహంకారం

బులయు విరాఘాపమున సంభవంబు సర్గ మనంబడు. విరాట్పురుషుని వలనం గలుగుచరాచరభూతసర్గంబు విసర్గ మనంబడు. సృజింపఁబడిన భూతములఁ దత్తన్నర్యాదమెయిఁ బాలించునెడ భగవంతునిసర్వోత్కర్షంబు స్థితి యనంబడు. నిజభక్తులయెడ భగవంతుఁ డొనరించు ననుగ్రహము పోషణంబునాఁ బరఁగు. భగవదనుగ్రహము వడసినమన్వంతరాధిపతులు కావించుధర్మములు మన్వంతరంబు లనంబడు. కర్తవాసనలూతు లనంబరఁగు. భగవంతునిలీలావతారచరిత్రంబులును హరిభక్తులగుమహాపురుషుల నానాఖ్యానోపబృంహితంబు లగుపుణ్యాకథలు నీశానుకథ లనంబడు. పరమాత్మునియొగనిద్ర ననుసరించి జీవులకు నిజోపాధు లగుశక్తులతోడ నతనిలో లయించుట నిరోధ మనంబడు. అవిద్యాసంగమున నధ్యస్తము లగుకర్తృత్వభోక్తృత్వాదుల విసర్జించి జీవుఁడు బ్రహ్మైక్యానుసంధానంబుఁ గాంచుట ముక్తి యనంబడు. జగములకెల్ల నుత్పత్తిలయము లెవ్వనివలనం గలుగు బ్రహ్మపరమాత్మ శిబ్దవాచ్యుం డైనయతండే యాశ్రయం బనంబరఁగు. ఈయాశ్రయం బాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతిక భేదమునఁ ద్రివిధత్వంబు నొందు నెట్లంటేని చక్షురాదికరణాభిమాసియై ద్రష్ట యగుజీవుఁ డాధ్యాత్మికుఁ డనంబరఁగు. ఇతండే చక్షురాద్యధిష్ఠాతయై యాధిదైవికుఁ డనంబరఁగు. సూర్యాదిపురుషుఁ డగుంగాని యాయుద్ధతకుఁ బారమార్థిక భేదంబుగలుగదు. ఈదృశ్యంబున కెందు విచ్ఛేదంబు గలుగు నట్టిచక్షుర్గోళకాదులం గూడిన దేహ మాధిభౌతికంబు. ఇయ్యది పురుషుఁ డగుజీవున కుపాధి యగుటండేసి యుపచారమునఁ బురుషపదవాచ్యులై ప్రవర్తిల్లు. ఇందోక్కుండు లేకుండిన నొండోక్కుండు దోషమింజేసి యాత్రితయంబు నకుఁ బరస్పరాశ్రయం బెడఁబాయకుండు నెట్లంటేని. దృశ్యమగునాధిభౌతికంబు లేకుండిన ద్రష్ట యగునాధ్యాత్మికునకును దృష్టిసాధనేంద్రియాధిష్ఠాత యగునాధిదైవికునకు నట్లే ద్రష్ట యగునాధ్యాత్మికుండు లేకుండిన సంద్రియార్థసన్నికర్షమున కధిష్ఠాత యగునాధిదైవికునకును దృశ్యం బగునాధిభౌతికమునకు నారీతి సాధనేంద్రియాధిష్ఠాత యగునాధిదైవికుండు లేకుండిన ద్రష్ట యగునాధ్యాత్మికునకును దృశ్యం బగునాధిభౌతికంబునకుం బరస్పరక్రియాసామర్థ్యంబు చెల్లనేరదు. కావునఁ

బరస్పరాశ్రయం బగునీత్రితయము నాత్మప్రత్యయమున సాక్షియై చూచుచు నితరాశ్రయనిరపేక్షుండై తా నఖిలమునకు నాశ్రయుండై పెంపు గాంచువరమాత్ముఁ డాశ్రయంబనఁ బరగు. వైరాజపురుషుని వలన నీజగంబు పుట్టినవిధంబు చెప్పెద వినుము.

— శుభలుపరీక్షితునకు సృష్టి ప్రకారంబు చెప్పట —

వైరాజపురుషుఁ డండము భేదించి వెలువడి తనకు నిలువఁ జూ టరయుచుఁ దాను శుద్ధుండు గావున శుద్ధము లగుజలముల సృజించి యందు సహస్ర వత్సంబులు వసించె. పురుషపదపాచ్యుం డైననరుని వలనఁ గలుగుటంజేసి జలములు నారము లనంబడియె. అట్టి నారము లయనముగాఁ బడయుటంజేసి పురుషోత్తముండు నారాయణుఁ డనంబ రఁగె. ఉపాదానకారణములగుపృథివ్యాదిద్రవ్యంబులు నిమిత్తకారణము లగుపూర్ణాపాకర్తంబులును గాలంబును స్వభావంబును భోక్త యగు జీవుఁడు నెవ్వనియనుగ్రహమునం గార్యక్షమతం గాంచు నట్టివరమపురు షునిమహిమంబు చెప్పవలయునే? అతండు దా నొక్కరుండయ్య నానా విధముల భాసించు దలంపు గొని యోగశయ్య విడిచి లేచి ప్రకాశ బహుళంబై పారశ్చాయమని చెప్పంబడునిజగర్భరూపదేహమును మూఁడు విధముల నాత్మమాయచే సృజించె. అయ్యదియే యధిదైవ మథ్యాత్మ మధిభూత మనఁబడు. ఇట్లు త్రిధావిభక్త మగుకార్యమున కొక్కటియే యయ్యుఁ బురుషుని క్రియాశక్తియు మూఁడుతెఱంగులం గాంచె. ఎట్లంటేని : క్రియాశక్తిఁ గొనిచేష్ట లొనర్చునప్పురుషునియంతశ్శరీరము నందలి యాకాశమునుండి యింద్రియశక్తి దేహశక్తి మనశ్శక్తి యనశక్తి త్రయం బుదయించె. ఇట్టి త్రివిధక్రియాశక్త్యాత్మకం బయినసూక్ష్మరూప మునుండి సూత్రాఖ్యంబై ముఖ్యంబై సర్వభూతములకుం బ్రాణంబైన ప్రాణముజనించె. అఖిలజంతువులందు నాప్రాణము చేష్టావంతంబై యుండిన నింద్రియముల్లెఱ్ఱ గ్రియావంతము లయ్యెడు. కావునఁ బ్రాణేంద్రియ ములకు రాజభృత్యసామ్యంబు ప్రవర్తిల్లెడు. అప్పురుషునిప్రాణము శరీరాంతరాళమునఁ జలించుటయఁ గ్రియాత్మకము లగుతుత్పిపాసలుద యించె. హేసంచే నాపురుషుఁ డాహారముఁ బానముఁ గొన నిచ్ఛయిం

చుటయుఁ దొలుత నోరు జనించె. నోర జిహ్వోద్రియాధిష్ఠానం బైన
తాలువులును జిహ్వోద్రియంబును జిహ్వగమ్యము లగునానారసము
లును జనించె. అధిష్ఠాత యగువరుణుఁడును వానితోడ నుదయించె.
అప్పురుషుఁడు వచింపఁ దలంచుటయు నతనినోర వాగింద్రియంబును
సంభాషణంబు జనించె. వానితోడ నధిష్ఠాత యగువహ్ని యుదయించి
పెద్దకాలం బానీభుల నివసించుటంజేసి యతనికిఁ బ్రచారనిరోధం బయ్యె.
అతనిప్రాణవాయు నిటునటుం జరించుచు సుచ్ఛాస్వసనిశ్వాసంబు
లొనరించుటయు నాసికంబులు పుట్టె. అందు గంధము గ్రహింప నతనికిఁ
గోర్మి వొడముడు ఘ్రాణము గంధ మధిష్ఠాతృదేవత యగువాయువు
నుదయించె. దర్శనశూన్యత్వంబు సరిగా దని యతండు చూడ నెంచు
టయు నేత్రములు చక్షురింద్రియము రూపము నుద్భవితై. వానితోడ
నధిష్ఠాతృదేవత యగుసూర్యుఁడుం బ్రభవించె. సురలు బోధించు
నాత్మప్రబోధనంబు విన నతండు మనసు పెట్టుటయుఁ గర్ణములు
శ్రోత్రేంద్రియంబు శబ్దగ్రహణం బధిష్ఠాతృదేవత యగుదిక్కులును
జనించె. పదార్థములమృదుత్వముఁ గఠిన్యత్వము లఘుత్వము గురు
త్వము సుష్ణత్వము శీతలత్వమునుం గ్రహింప నతండు దలంచుటయుఁ
ద్వగింద్రియంబు నధిష్ఠాతృదేవత యగువృక్షములుం బుట్టె. అందును
ద్వగుపలబ్ధగుణంబై వాయువు లోపలను వెలుపలను నావరించియుండెను.
త్వగింద్రియంబే వెలుపలికంఠాతీతోడిస్పర్శముఁ గొనునెడ లోమశబ్ద
వాచ్యం బగు. అప్పుడు మహిరుహంబు లధిష్ఠాతృదేవత యగు. అయ్య
దియే యంతరబాహ్యస్పర్శములం గ్రహించునేని త్వక్పదవాచ్యంబగు.
అప్పుడు వాయు పధిష్ఠాతృదేవత యగు. ఇందియ్యది విశేషంబు. అతండు
నానాకార్యములంజేయం బూనుటయు హస్తములు బల మాదాన
క్రియయుఁ గలిగె. తోడ నధిష్ఠాత యగునింద్రుఁడు గలిగె. అతఁ డిష్ట
గతింబోవ నెంచుటయుఁ బాదములుగలిగె. పాదములతోడ యజ్ఞపురుషుఁ
డధిష్ఠాతయై యుద్భవిల్లి మనుష్యులకర్తృంబుల హవ్యములం జేయించు.
అతండు సంతానోత్పాదనసుఖముఁ గోరుటయు శిశ్నముగలిగె. తోడన
యుపస్థేంద్రియంబు నధిష్ఠాత యగు ప్రజాపతియు జనించుటయు నా
యింద్రియదేవతలనాశ్రయించి గామసుఖమునుంగలిగె. అతండు ధాతు

మలంబు విసర్జించు బూనుటయు గుడంబు గలిగె. దానివెంట బొయ్యిం ద్రియమునకు నధిష్ఠాత యగుమిత్రునకు దదుభయాశ్రయం బైనమలో త్సర్గమునకు నుత్పత్తి గలిగె. ఆతం డొక్కదేహము విడిచి యొండొక్కదేహమునకు బోవ నుద్యమించుటయు నాభిద్వాంబు గలిగె. అం దపానంబును దాన నధిష్ఠాతృదేశత యగుమృత్యువు నుభయాశ్రయంబై ప్రాణాపానబంధవియోగరూపం బైనమరణంబునుం గలిగె. ఆతం డన్నపానముల గ్రహించ నెంచుటయుఁ గుఱియు సంత్రములు నాడులు నధిష్ఠానదేశత యగునదీసముద్రంబులును దదుభయాశ్రయంబు లగుతుష్టిపుష్పములునుం గలిగె. ఆతం డాత్మమాయను మిక్కిలి చింతింపఁ బూనుటయు హృదయంబు గలిగె. దాన మనస్సునకధిష్ఠాత యగుచం ద్రునకుఁ గామసంకల్పములకు నుద్భవం ఁయ్యె. స్థూలం బగుత్వక్కు, సూక్ష్మం బగుచర్మంబు, మాంసము, రుధిరము, మేదస్సు, వజ్జ, యస్థులు ననునీసప్తథాతువు లాకాశజలవాयుసంభూతంబులై భూమ్యస్తేతోమయంబులై సప్తప్రాణము లనంబరఁగు. ఇంద్రియంబులు శబ్దాదివిషయములయెడ నభిముఖము లగు. శబ్దాదివిషయము లహంకార కల్పనంజేసి శోభనస్వభావంబులై తోచు. మనస్సు సర్వవికారములకు నాత్మయై వర్తించు. బుద్ధి తాదృశావిజ్ఞానరూపంబై చెల్లు. ఇంద్రియై పంచభూతములు మహదహంకారములు ప్రకృతియు ననునెనిమిదియావరణముల వెలుపల నావృతం బైనభగవంతునిస్థూలరూపంబు నీకుఁ జెప్పితి. దీనికిఁ గారణభూతంబై సూక్ష్మంబై యవ్యక్తంబై నిర్విశేషణంబై యుత్పత్తిస్థితిలయశూన్యంబై యేమిట నేవికారమునుం గాంచక సదైక రూపంబై యిది యిట్టి దని వచియించును మనస్సుననైన నూహింపను శక్యంబుగానియది సూక్ష్మరూపంబు. ఇప్పుడు నీకేనుబోధించినయీరెండు రూపములును మాయాకల్పితంబులేకాని వాస్తవములు గా వని పండితులు సత్యముగా వీని సంగీకరింపరు. సృష్టివిషయమున బ్రహ్మరూపము ధరించి భగవంతుండు దాను వస్తుగతిం గర్తరహితుండయ్యు మాయా యోగమునఁ గర్త సహితునట్లు భాసించుచు వాచ్యత్వమున రూపము లను వాచకత్వమున నామములను గ్రియలను సృజియించు. మఱియు నతండే లోకనిర్వాహార్థంబు ప్రజావతులను సిద్ధచారణగంధర్వలను

విద్యాధరాసురగుహ్యకలను గిన్న రాష్ట్రరోనాగసర్పకింపురుషులను మాతృరక్షగి సిశాచప్రేతభూతవినియఁ కూర్చాండోన్మాదజేతాశయాతుథా నగ్రపాఖగమృగపశువృక్షగిరిసరీపుపగణంబులను మఱియుఁ జరాచరాత్మకంబులై ద్వివిధత్వంబును జరాయుజాండజన్మేదబోద్ధిజ్జలక్షణమునం జతుర్విధత్వంబునం గాంచుచు జలస్థలాంతరిక్షంబుల వసించును త్తమ మధ్యమాధమంబు లగునానాభూతములను సృజించె.

కర్తృగతివిచిత్రత్వప్రతిపాదనము

కర్తృగతివిచిత్రత్వంబుఁ జెప్పెద వినుము. సత్త్వైరజస్తమంబులు మాడు నితరేతరసంపర్కంబుఁ బొందక కేవలంబులై నం గ్రమంబున దేవభోగ్యము లగుస్వర్గాదులకు మనుష్యభోగ్యంబు లగుఁజుపుత్రాధాన్యాదులకు నరకవాసుల కనుభావ్యము లగునరకములకుం గారణం బగు. సత్త్వాదిగుణములే యొండొంట నుఁజూపఁ జెందునేని సాత్త్వికాదిగతులకును ద్రిప్రకారంబులు గలుగు. జగదీశ్వరుం డైనయాభగవంతుఁడే బ్రహ్మరూపమున నివిధిం బ్రపంచంబు సృజించి యట ధర్మరూపమునఁ దిర్వ్యజ్ఞసుష్యదేవావతారంబు లెత్తి పాలించు. అతండే కాలాగ్నిరుద్ర రూపములం గొని తనసృజించినజగముం దత్తత్కాలముల మహామారుతంబు మేఘపటలంబు నెట్టు లట్టుల రూపుమాపు. ప్రపంచసృష్టిరక్షా సంహారకర్తృత్వరూపమున భగవంతునిమహిమంబు చెప్పితి. పండితులు నిత్యంభూతరూపమున గేవలుఁ డగుపరమాత్ముఁ జూడఁ జాలరు. ఇట్టి వాడయ్యు హరి యీజగము సృజించుట మున్నగువానియొడఁ బౌరమార్థికంబుగఁ గర్తృగాఁ డని కర్తృత్వప్రతిషేధార్థంబు పెద్దలు వచితురు. పరికించిచూచిన నకర్తయు నభోక్తయు నగునీశ్వరునివైఁ గర్తృత్వాదిధర్మములు మాయచే నారోపింపఁబడు నింతియకాని వాస్తవంబు గాదు. అవాంతరకల్పసహితంబుగా బ్రహ్మకల్పంబు నీకుఁ జెప్పితి. మహాకల్పంబునందుఁ బ్రాకృతమహాగాదిసర్గంబులు నవాంతరకల్పంబునందు స్థావరాదిసర్గంబులు ననునీప్రకారం బితరమహాకల్పంబులందును సాధారణంబై ప్రవర్తిల్లెడు. స్థూలసూక్ష్మలక్షణం బైనకాలపరిమాణంబును గల్పస్వరూపంబు నవాంతరకల్పమన్వితరాదివిభాగంబును ముందు వివరించెడఁగాని యిప్పుడు ఓద్ధోద్భవపూర్వకం బగుటండేసి పార్థ మనం

బరగుబ్రహ్మకల్పంబు వివరించెద, విను మని శుకయోగి పరీక్షిన్నపాలు
నకుఁ జెప్పుచున్నంత శౌనకముని సూతుడెస మొగంబై యోరొమ
హర్షణనందనా! విడువరానిబాంధవుల విడిచి భాగవతోత్తముం దైన
విదురుఁ డెట్లు తీర్థయాత్ర నడిపె? ఎచ్చోట నావిదురునకు మైత్రేయు
నకు నథ్యాత్మవిద్యావిషయమున సంవాదంబు నడచె? విదురుఁ డడిగిన
దాని కామైత్రేయమునీంద్రుఁ డేమి చెప్పె? ఆయత్థంబును బంధుత్వాగ
నిమిత్తం బైనవిదురునిచేష్టితంబు నాతండు గ్రహ్మతి నెట్లు దమవాఁయొ
ద్దకుఁ జనియొఁ దత్ప్రకారంబు నెఱింగింపుమనియడుగుటయు సూతుండు
మునీంద్రా! యీ ప్రకరణంబున మీరు నన్నడిగినయత్థంబే పరీక్షిన్నపా
లుండు శుకయోగీంద్రు నడిగిన నమ్మునీంద్రుఁ డానరేంద్రునకు విదుర
మైత్రేయఃసంవాదపూర్వకంబుగాఁ దదీయప్రశ్నానుసారముగ నుత్తర
ములు వివరించుచుఁ బురాణార్థమెల్ల వివరించె. తత్ప్రకారంబుఁ జెప్పెద
వినుఁ డని సూతుండు శౌనకాదులకుఁ జెప్పం దొడంగి యిట్లనియె.

మ. నిజమాయావిభవంబుచే గుణసమున్నేపంబుఁ దాఁ గాంచి స
ర్వజగద్వర్గము సర్గరక్షణలయవ్యాపారముల్ లీలమై
నటగోవిందగిరీశనామములఁ బర్యాయంబునం జేయుచున్
నిజశుద్ధాత్మత నిష్క్రియుం డనఁగ నిర్ణీతుం బరుం గొల్చెదన్.

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయభాషాకవిత్వకలాభిరామ సీతారామకవి
లలామ పుత్ర, సకలశాస్త్రనిరంకుశసాండితీధుర్య లక్ష్మీనరసింహ
సుధీవర్య సచ్చాత్మ, శాలావత్సగో త్రాపస్తంబసూత్ర, విబుధజన
విధేయ, వేంకటరంగనామధేయ విరచితం బైనశ్రీమదాంధ్రవచన
భాగవతమునందు ద్వితీయస్కంధంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రవచనభాగవతము

తృతీయస్కంధము

క. శ్రీమాయాసంగతిదృ

శ్యామేయచరాచరాత్త కాఖిలభువన

స్తోమాకృతిఃకరిణతన

ద్భామవిరాణ్ణూర్తిః గోలుతు బోధస్ఫూర్తిన్.

బ్రహ్మానందానుభవనిస్తంద్రం దైవశుకయోగీంద్రః డాపరీక్షి
న్నరేంద్రున కిట్లనియె. సర్వసంపదలఁ బెంపొంది పాండవధార్తరాష్ట్ర
లకు సంధి నేయఁగ ధర్మజుపంపున దూతకృత్యంబు నడప విచ్చేసినసర్వే
శ్వరుం దైవశ్రీకృష్ణుండు ధృతరాష్ట్రునగరు దొఱఁగి ప్రేమాతిశయంబున
విడిది నేయఁగ లోకమునం బ్రశస్తీఁ గాంచినతనగృహము విసర్జించి
విదురుం డడవుల కేఁగి యచ్చట సన్నిధి చేసినమైత్రేయమునిం గొలిచి
నీవు న న్నడిగిన ట్లడుగుటయు నమ్ముని యవ్విదురున కిట్లనియె ననిచెప్పు
చున్నంత నప్పాండవపాత్రుం డప్పారాశర్యపుత్రుం జూచి మునిపుంగ
వా! యెచ్చట నెప్పుడు విదురునకు మైత్రేయునితోడ సమాగమం
బయ్యె? అప్పటివారిసంవాదప్రకారం బెట్టిది? విమలాంతకరణుం దైన
విదురుఁ డమ్మహర్షివర్యు నడిగినయర్థంబు సాధువాదోపబృంహితంబై
యెల్లవారికి నవశ్యవేదితవ్యంబై యుండుఁగాని యల్పార్థోదయం బగునే?
కావుననో బ్రహ్మవిద్యరేణ్యా! తత్ప్రకారంబెల్ల నాకుఁ దేటపడ నెఱిం
గింపు మని యడిగిన శుకయోగి ప్రీతచిత్తుండై యయ్యా! దాని వివరిం
చెద వినుమని యారాజసత్తమున కిట్లనియె.

విచారము కలిగెను విడిచి తీర్థయాత్ర నడప

ధృతరాష్ట్రుఁ డధర్వమున మనస్సు పెట్టి వివేకంబు వాసి యసా
ధువు లగుతనకొడుకుల నాదరమునం బ్రోచుచుఁ దమ్మునితనయు లగు
పాండవులఁ దండ్రి సచ్చినవారిం గరుణమై నాదరించు టుజ్జగించి వంచ
నమై లక్కయింటఁ గాల్పించుటయు, సభలోఁ బాండవధర్మపత్ని యగు
పాంచాలిం గొప్ప పట్టి యీడ్చి తెచ్చి తనకొడుకు దుశ్శాసనుఁ డిది
గాదనక పరిభవింపఁ బూనినం గుచకుంకుమపంకలేపంబు నెదరఁ గన్నీరు
జాలువాట నేడ్చుచున్న యక్కొడలియిడుమ లుడువక సుతుమతంబుఁ
జెల్లించుటయు, దుర్యోధనాదులు కపటద్యూతమున నధర్మమున ధర్మ
రాజు నోడించి యడవులకుఁ బంపిన నాతండు సత్యవ్రతుండు గావున
సంకేతంబు దప్పక వనవాసాదినియమములఁ దీర్చి వచ్చి తనభాగం
బిమ్మని యడిగినను మోహగ్రస్తుండై యియ్య కొప్పరికింతసేయుటయు,
ధర్మరాజు వేడికొనఁగ జగద్గరుం డైనశ్రీకృష్ణుండు తాన వచ్చి సభలో
నున్న భీష్మాదు లగును త్రమపురుషుల కమృతవర్షమువోలె నాప్యాయనం
బులై ససంధిమాటలు ప్రసంగించినం బుణ్యాలవంజేనియుఁ దనకు లేమిం
జేసి యాదివ్యవచనంబు లంగీకరించుట మాని వానిం బెడచెవిఁ బెట్టు
టయు, పాండవులవలనిభయంబుతోఁ జింత గదుర మంత్రాలోచనంబు
నకుఁ దన్నుఁ బిల్చి యడిగినప్పుడిప్పటికిని మంత్రవిదులు విదురనీతి యని
యత్యంత ప్రమాణంబుగా నాదరించు తెఱుగున “నోరాజేంద్ర! సహించ
రానినీరుపరాధ మెట్టులో యోర్పుచున్నయజాతశత్రున కతనిభాగ
మొసంగుము. నీమది నెల్ల వేళల వెఱు బుట్టించువృకోదరుం డనుపాము
పేలుకతో నెప్పుడును రోజుచుండెడు. మఱియు రాజాధిరాజుల
నెల్ల జయించి యాదవవీరులకుఁ బూజనీయుండై ద్వారవతి నెలవుగాఁ
జెలంగుభగవంతుఁ డగుముకుందుండు బ్రాహ్మణులు దేవతలును దాసును
బాండునందనులకుఁ దమవాడై వెనుప్రాప్తై వారిమేలు గోరుచుం
డెడు. నీకొడుకు దుర్యోధనుఁ డన్ననో యాపురుషోత్తమునితోడ
ద్వేషించుచు నాకారంబు గొన్నదోషంబ తా ననంగ నొప్పి పుత్ర
వ్యాజమున నీయిల్లు చెఱుపఁ జేరినవాడు. నీ వది యరయక వాని
పయిం గూర్చి నేయుచుఁ బ్రోతువు. దాన నీశ్రీ నెడు. కావునఁ బరి

త్యాజ్యం దై నవాని నొక్కనిం గులక్షేమాన్తంబు త్యజింపు" మనుట మున్నుగాఁ బలుదెఱంగులఁ బెక్కులు హితంబులు బోధించునెడ దుర్యోధనుఁ డతిరోషమున నవుడుగఱచి "యోరీ! వీని నెవ్వఁ డిక్కడకుఁ బిలిచె నీవీచుఁడు దన్నుఁ గూడు వెట్టి ప్రోచినవారికిఁ బ్రతికూలుఁడై పరులపైఁగూర్చి నెఱపుచుండెడు నీదాసికొడుకుం బ్రాణములతో నగరు వెడల నడుచుట కర్తవ్యం" బని కర్ణ శకుని దుశ్శాసన మతంబున సాధుజనస్పృహణీయశీలుం దై నతన్నుఁ దిరస్కరించి ప్రల్లదంబు లాడినం గొడుకును వారించక వినుచుండుటయు నరసియు నన్నయెదుటఁ బరమకరోరము లగుదుర్భాషణబాణముల ముర్తంబులఁ గాఁడనేసిన నొచ్చియు నవ్విదరుం డచ్చటఁ గాఱునిలుప నొల్లక "యక్కటా! విష్ణు మాయామహిమం బమేయంబు. కాకున్న మదీయహితభాషణంబులు వీరిచెవికిఁ జేదగునే? ఇంక నిక్కడ నుండరా" దని తనలోనిశ్చయించి ద్వారసీమం గార్చుకంబు వెట్టి పుణ్య మార్జించువాఁడై కరిపురినుండి తీర్థ నేవ నేయ వెడలి.

— విదురుఁడు తెదవున ఘడ్గవుం గనుట —

కౌరవులభాగ్యస్వరూపం బైనవిదురుఁ డట్లు కరినగరంబు విడిచి సహస్రమూర్తి యగుహృషీకేశుం డధిష్ఠించినపుణ్యక్షేత్రంబులను వనంబుల నుపవనంబులఁ బర్వతంబులఁ గుంజముల నిర్మలసరస్సుల నడుల మఱియుఁ బలుదెఱంగు లగుతీర్థముల నేవించుచుఁ బౌవనం బసంకీర్ణంబు నగువృత్తిచే దేహయాత్ర నడపుచు నెల్లతీర్థములం గ్రుంకుచు దేహసు స్కారంబు మాని వల్కలాజినములం గట్టి యధశ్శయనంబు మున్నుగా నియమములనెల్లఁ గొని తన్ను లెస్స దెలిసినతనవారికైనం దెలియరాని యవధూతవేషంబుతో హరిహరితోషణంబు లైనవ్రతముల నాచరించుచు నీభారతవర్ష భూమిగలయం గ్రుమ్మరుచుఁ బ్రభాసక్షేత్రమున కేఁఁచునంతకుఁ బరస్పరసంఘర్షమునఁ బొడమునగ్గిచే వెదురుటదవి గాలిన లెఱంగునఁ దనసుహృదు లగుకౌరవపాండవులకుఁ దమలోనత్యంత స్పృహ పెరిగి దాన నెసుగిన క్రోధానలంబునంజేసి దారుణంబుగా భారత రణంబు ప్రవర్తిల్లినకతనం గృష్ణుండు తోడ్పడ ధర్మనందనుండు కౌరవులం బొరిగొని తనయాజ్ఞాపక్రమున కేమిట నడ్డం బేమియు లేక యేక

చ్యుత్రాధికత్వంబుగా సామ్రాజ్యము వడయుట విని బంధువులచేటునకు
కగచుచుఁ గొంఢొకవడికిఁ దూడ్చి భూతుండై చశ్చిమవాహిని యగు
సరస్వతీనదిం జేర నరిగె. అట నమ్మహానదిఁ దనరుత్రితతీర్థంబు నుశన
స్తీర్థంబు మనుతీర్థంబుఁ బృథుతీర్థంబు నగ్నితీర్థంబు ననీతీర్థంబు వాయు
తీర్థంబు సుదానతీర్థంబు గోతీర్థంబు గుహతీర్థంబు యమతీర్థంబును
నేపించి మఱియుఁ జూచినంతన శ్రీవిష్ణుం దలఁపించుచక్రలాంఛనముల
నమరుమందిరముల సొంపారు దేవ బ్రాహ్మణకల్పితనానావిష్ణ్వాయితనముల
దర్శించుచుఁ జనిచని సకలసంపదలఁ జెంపారుసురాష్ట్ర దేశంబును మత్స్య
సౌవీరకురుజాంగలంబులను గాలక్రమంబున నతిక్రమించి యము
నాతటినం దఱియ నరిగి యచ్చటఁ బరమభాగవతుం డైనయుద్ధవునిఁ
గనుంగొనియె అట్లు విదురుం డుద్ధవునిఁ బరమభాగవతునిఁ బ్రశాంతుని
బృహస్పతికి శిష్యుండై నీతిశాస్త్రంబు నేర్చినవానిం గాంచి గాఢాలింగ
నంబున నాదరించి భగవంతునకుఁ బోషణీయు లగుతనబాంధవుల కుశ
లముం బ్రత్యేకంబ యిట్లని యడిగె.

— విడుదఁ డుద్ధవునిఁ దమపారివశలం బడుగుట —

ఉద్ధవా! నిజనాభికమలంబునం బుట్టినసురజ్యేష్ఠుండు ప్రార్థింప
భూలోకమునం దవతరించినపురాణపురుషు లగురామకృష్ణులు దేవ
కార్యంబు దీక్షింప దమలోకమునకుఁ జన దత్తావసరులైనవారు భూమికిఁ
గుశలంబుఁ గూర్చి యదుకులమున శూరునిసద్గమనఁ గుశలమున్న
వారె? తనచెలియండ్రకుఁ దండ్రీయ ట్లుదారుండై యభిమతవరంబు
లొడఁగూర్చుచుఁ బూజనీయుండై నవసుదేవుండు కౌరవులకుఁ బరమ
సౌహృద్దంబుఁ జూపువాండు సుఖమున్న వాడె? రుక్మిణీదేవి బ్రాహ్మణుల
నారాధించి భగవంతునివలనఁ బూర్వజన్మమున మన్మథుం డైనయెవ్వనిం
గనియె నట్టియాదవసేనానాయకుండైన ప్రద్యుమ్నుండు సుఖముండునే?
పుండరీకాతుండు రాజ్యభోగంబుపై నాసఁ దొఱంగి యెవ్వనికిఁ బట్టాభి
షేకంబు చేసె నట్టియదువృష్టిభోజదశార్హపతి యగునుగ్ర సేనుండు
కుశలమున్న వాడె? తొలిపుట్టువునఁ బార్వతీదేవిగర్భమునఁ గుమార
స్వామియై జనించి యీజన్మమున వ్రతవతి యగుజాంబవతికి శ్రీపతి
యనుగ్రహమున సుతుండై యుద్భవించి హరిసముఁ డన వాసికెక్కిన

సాంబుడు రథి కాగ్రణి నేమమున్న వాడె? అర్జునుం గొలిచి యమ్మేటివిలు
కానివలన ధనుర్విద్యారహస్యముఁ బడసియు నచ్యుతుని నేవించి యితర
యాదవులకు దుర్లభం బైనతడియగతి గడించెయు వన్నె కెక్కిన సాత్యకి
త్రేమమున్న వాడె? శ్రీకృష్ణనియడుగు లంటినభూపరాగంబుపైఁ బ్రేమ
మున ధైర్య ముజ్జగించి భగవంతుడే తనకు శరణం బని ప్రపత్తిఁ జెందిన
యక్రూరుఁ డక్రూరచిత్తుండు కుశలం బుండునే? సురలకుఁ దల్లి
యగునదితికి సరివచ్చుచు వేదత్రయి యజ్ఞవితానరూప మగునర్థమునుం
బోలె నిజగర్భమున నఖిలలోకాధారుం డైనదామోదరునిధరించి పాప
నత్వంబుఁ గన్న దేవకీదేవి కుశలమున్నదే? చిత్రాహంకారబుద్ధిమనస్సు
లనం జత్వార్థము లగునంతరికరణభేదములలోనం దురీయం బగుమన
స్సున కధిష్ఠాత్మదేవత యగుటంజేసి శాస్త్రములకుఁ గారణం బనఁ
జేర్కొనంబడు ననిరుద్ధుండు యాదవులకు వాంఛితపూర్తి నేయువాడు
కుశలమున్న వాడె? అనితరభావమున నాత్మదైవం బగుగోవిందుని
నిత్యచరిత్యం గొలుచు హృదీకుండు సత్యభామాసుతుండు చారు
ధేష్ఠాడు గడఁడు మున్నగుతెక్కినవా రందఱు నెలమి నుందురే? ఆనాఁ
డాసభలో దుర్యోధనునకుఁ బరితాపంబు గావించిన విజయానువృత్తి
లబ్ధి బగుసామ్రాజ్యలక్ష్మీ నుల్లసిల్లుధర్మనందనుండు నిజభుజంబు లగు
విజయవాసుదేవులతోద్పాటున మర్యాద మెయి ధర్మముఁ బాలించుచున్న
వాడె? గదఁ గొని వివిధవిచిత్రగతుల నడచునెడ నెవ్వనియడుగుల
తాకు పుడమికి నోర్వరాకుండు నట్టియతకోపనుం డైనభీమనేనుండు
దమకుఁ గీడు రోసినవారిపైఁ బన్నగంబువోలె దెద్దకాలంబుగోలె మది
నాటుకొన్నక్రోధాగ్ని నింతకుఁ గ్రక్కకున్న వాడకదా? ఎక్కటిబవర
మున వాలంఁసనం గురిసి కుహనాకిరాతుఁ డైనమహేశ్వరు మెప్పించి
మహాభక్తప్రవరులలోనెల్ల మేటి యనఁ బొగడ్డకెక్కినగాండివి శత్రు
విజయంబు సాధించి సుఖమున్న వాడె? సవతికొడుకు లని యొప్పరికిం
చక తనకన్న బిడ్డల కెక్కుడుగాఁ గుంతిదేవి కూర్చిచేసి చన్నిచ్చివెంపఁ
బెరిగి తమయన్నలు కంటికి తెప్పవోలె గాచిన బ్రోవు గాంచి కుల
మునకు వన్నె దెచ్చిననకులసహదేవు లింద్రరక్షితం బైనయమృతంబు
సాధించుగరుత్మంతునిచాచ్ఛునఁ దమధనము విక్రమించి సాధించి సుఖం

తులే! అక్కటా! కాజ్ఞాపర్యం దైనపాండురాజు లోకాంతరమున
 కేగినం గొడుకులతదర్థంబ కంటిచేవి యొడ లోముకొనుచుండెడు. ఏక
 వీరుం దైనయప్పాండురాజు విల్లొక్కడే తనకు సహాయంబుగా నొక్క
 కథంబుతో నీనేలనాలుగుచెఱుగులు గెలిచి యేలె సంతటివానిం బోకా
 ద్వికొన్న పృథాచేవి వనట చెప్పఁ గొలది గాకున్న నాయమకుఁ దండ్రి
 సచ్చి దిక్కు గాననికొడుకులం గావ మేనుదాల్పవలసె. పాండవులకుఁ
 గీడు రోసిసదానం బరలోకగతుఁ డైనపాండురాజునకుఁ దనతమ్మునికి
 ద్రోహముఁ జేసియు నెల్లవిధములఁ దన్నుఁ దనకొడుకుల ననువర్తిం
 చుచుఁ దమమేలు చింతించునుహృదుఁ డగునన్ను నగరు వెడలనడిచియు
 నాధృతరాష్ట్రుఁడు నిరయమునఁ బడునొకో యని యాతనియాగామి
 గతిందలపాసి చింతిల్లుదు. మానుషవేషవిడంబనంబునం జేసి మనుజుల
 మనోవృత్తులకు భ్రాంతిఁ గూర్చు నాశ్రీహరిమహిమం బరయుచుఁ
 దత్పసిదంబునంజేసి యితరులకుఁ దెలియరాకుండ గూఢవర్తనుండనై
 గతవిస్తయుండనై తిరుగుచుండెద. విద్యామదము ధనమదము కలమద
 మనుత్రివిధగర్వములం గన్ను గానక పుడమిగ్రక్కదల సేనల నడపించు
 కౌరవులనెన్నఁడో తెగఁ జూడ వలంతియయున్య నయున్యవేంద్రుండు ప్రప
 న్నార్తిహరణేచ్ఛుంజేసి పెద్దకాలం బుపేక్షించె సంతియకాని యతండు
 నిక్కంబలిగిన నీశూరమానులవృత్తి లోక మెఱుంగకుండునే? జన్మ
 శూన్యండగువానికి జన్మ మెత్తుట దుష్టశిక్షణార్థంబు నిష్క్రియుండైన
 వానికిఁ గర్తాచరణంబు లోకమునం గర్తసంప్రదాయప్రచారణార్థంబు
 ఇంతియకాని గుణాతీతుం డైనపరమపురుషునకు దేహయోగంబు కర్త
 తంత్రంబు ననుట వాస్తవముగా నెట్లు పోసఁగు? ప్రపన్ను లగునఖిలలోక
 పాలురయుఁ దనశాసనముమెయి నడచుతక్కినమహాత్ములయుఁ గార్య
 ములుదీర్ప యదుకులమునం దనతరించి పవిత్రకీర్తిం దనరునమ్మహాపురుషుని
 చరిత్రం బోసుహృన్నణి! చెప్పవే యని విదురుం డడిగె.

— ఉదధవుఁడు శ్రీకృష్ణనిర్యాణమానకుఁ జింతిల్లుట —

అత్రెఱంగున విదురుఁడు ప్రియవృత్తం బడుగుటయు మహాభాగ
 వతుఁ డైనయుద్ధవుఁ డావాసుదేవుం దలంచుకొనుచుఁ దదీయవిరహో
 త్కంఠాతిశయమునంజేసి యప్పు డతనికిఁ బ్రతివచనంబు సెప్పక మిన్న

నుండె. అది యట్లు యగు నెట్లంటేని అయ్యుద్ధవుఁ డై డేండ్లప్రాయము ననే తోడిబాలురతో నాడునప్పుడే పెరియటలపై మనసు పెట్టక కృష్ణపరిచర్యారూఁము లగునాట లాడుచుఁ బ్రాతర్వేళఁ దల్లి కుడువఁ బిలిచిన నయ్యట విడిచి రాకుండె. అట్లు పిన్ననాటంగోలె నే నెవమున నైన వాసుదేవుని నేపించుచు వయసు చెల్లించి తదీయదివ్యచరణము లపైఁ జిత్తం బిడినయప్పావనున కప్పుడు తత్కుశలం బడిగిన నాక్షణంబ నడచినవృత్తంబు వివరింప నెట్లు నో రాడు? కృష్ణచరణామృతమున సుఖించి తీవ్రతద్భక్తియోగమున మగ్నుండైనయ్యుద్ధవుండు ముహూర్త మాత్రంబేమియుఁ బలుకక యూరకుండి మేనెల్ల గగురువారఁ గన్నుఁ గవంగన్నీరు జాలువాఱ నొరా! యింతటిపరమభక్తికతన నీతండు కృతార్థుండయ్యె నని యప్పుడు ప్రత్యక్షముగఁ జూచువిదురుఁ డూహించువిధమున భగవంతునిపైఁ దనకుఁ గలన్నేహరసపూరమున నోలలాడుచు మెల్లమెల్లన భగవల్లోకమునుండి నరలోకమునకుఁ దనమనంబు దిగిచి కన్నులనీళ్లు దుడిచిఱొనుచుఁ గృష్ణచర్యలు దలపోసి తాన తనమనంబున నబ్బురంబు నందుచు నవ్వెదురున కిట్లనియె.

— ఉద్ధవుండు విదురునకుఁ గృష్ణనిర్యాణంబు చెప్పట —

కృష్ణభానుఁ డస్తమించినం గాలం బనుక్రూరపన్నగంబువారఁ బడి సంపద లెడలినమాయొండఁ గుశలం బే మని చెప్పాడు? ఈలోకము భాగ్యశూన్యం బయ్యె. యాదవులన్ననో మీఁదుమిక్కిలి యదృష్ట హీనులు. క్షీరసాగరంబునందలి మీ లందు జనించి తమతో మెలంగు చుండినచంద్రు నెటుంగనిచందమునఁ బెద్దకాలంబు సహవాసంబు నేసియు వారి నెటుంగనేరరైరి. వారు పరేంగితం బెటుంగ నేర్చినప్రోడ లయ్యుఁ జిరకాలంబు సహవిహారంబు సల్పుచుండియు సర్వేశ్వరునంతటి వాఁడని తెలియఁజాలక కేవలము యాదవప్రవరుఁగాఁ దలంచుచుండిరి. యదుకులమునం దవతరించినకారణంబున నమృతానుభావుఁడు దమలో నొక్కొడ యని దేవమాయకుఁ జిక్కి కొండలు తలపోయుచుండినను శిశుపాలుఁ డాదిగా మఱికొందఱాగోవిందునితోడఁ బగ సాధించు చుండినను నాత్మఁ డగుమరిపై నాటినమతి వారియాటలకు శ్రమింపమి నాదుభాగ్యంబు. తపస్సు లనుష్ఠింపక కన్నులతనివి చెందనిమనుజులకు

లోకలోచనం బైననిజబింబముఁ జూపి యాచరమేర్వరుఁడు గ్రమ్మట నుప
 సుహరించె. నిజయోగమాయామహిమంబుఁ జూపంగ మర్త్యలీలకు
 సాధనంబుగా వారి తాను గ్రహించిన యాచివ్యమంగళవిగ్రహం బలం
 కారంబులకు నలంకారంబు, సౌభాగ్యమునకు బరమాధిష్ఠానంబునై
 యతనికి నద్భుతంబు గొల్పెడుకరణం జూడ నొప్పె. ధర్మరాజు రాజ
 సూయమున ముల్లోకి ములవారును నేత్రానందకందళం బైనయాసుందర
 గాత్రంబుఁ గనుంగొని విభాతసృష్టిచాతుర్యమెల్ల దీనికిఁ గ్రిందని
 తలంచిరి. అనురాగమున నెకమెసఁగులేనగవులఁ దుఱంగలించు లీలా
 విలోకనములం బడసి యలుక మాని గోపకామిను లాగోపాలునిపై
 మనసు నిల్పి తమవరులెల్ల నుజ్జగించి తదీయగాత్రవిలాసము నెడలెగక
 కనుంగొనుచుంఁచిరి. తనశాంతస్వరూపంబు లగుసజ్జను లితరులవలనిపీడలం
 గుడుచుచుండ నట్టివారలఁ బ్రోవ నెంచి కరుణించి తాను జన్మరహితుఁ
 డయ్యు నావారి మహాభూతరూపమున నిత్యసిద్ధఁడయ్యు నగ్ని సమిత్తుల
 లోనం బ్రత్యేకం బావిర్భవించువిధమున నవ్యక్తయోగమునఁ బరీచిన్న
 కాయంబుఁ గైకొనియె. జన్మరహితునకు జన్మంబును వసుదేవసదనంబున
 మానుషవిడంబనంబును ననంతవీర్యనకు బరులవలనివెఱపు గదిరినట్లు
 పురము వెడలి ప్రేషల్లియలో విడియుటయుఁ దల్లిదండ్రులకాళ్ళులకు
 మ్రొక్కి యోయంబ! యోతాత! కంసునకు వెఱచి మీకు బరిచర్య
 గావింపని తే ప్పెన్నక మాయెడఁ బ్రసాదింపుఁ డని వేడికొనుటయుఁ
 దలపోసిన నామనంబు గుండెడు. తన కన్యము లగువనులైన లోకా
 నుగ్రహార్యం బమృతహామహిముఁ డట్టు లాచరించె. తానించుకయలుకతో
 బొమముడి పెట్టిన నయ్యది యముఁడై భూభారమెల్ల నవనయింపఁ జాలె
 నట్టి యాలోకేశ్వరుచరణారవిందపరాగపరిమళంబు గొన్నవాఁ డెట్టులు
 మఱవ నేర్పు? ధర్మ జరాజసూయమున నిత్యవిద్వేషి యగుశిశుపాలుఁడు
 యోగేశ్వరులు యోగబలమునఁ బడయఁ గోరునీడ్చి నావాసుదేవునివలనఁ
 బడయఁ గాంచుట మీకుం బ్రత్యక్షంబకదా. అట్టివానివియోగం
 బెవ్వఁడు నైచనోపు? అట్లే మఱికొందఱు నానాదేశరాజులు మహాసమ
 రమున ననునాభిరామం బైనకృష్ణముఖారవిందంబుఁ గన్నులఁగ్రోలుచు
 నద్భుతనియస్త్రములం బరిపూతులై తదీయపదం బధిగమించిరి. తనకు

సముదధికుడును లేమింజేసి తానే సర్వోత్తరుండై లోకేశ్వరు లగుత్రిపు
రుషులకు నధీశ్వరుండై నిజపరమానంద శ్రీపరిపూర్ణుండై యవాస్తవమస్త
కాముండై పూజింప వచ్చిన పెద్దకాలంపునాటి లోకపాలురెల్ల మస్త
కంబులు నేల మోపి తనయడుగులకు మ్రొక్కునెడఁ దదీయకిరీటపజి
గణసంఘర్షంబునం బొడమునులిపు స్తోత్రపాతరవముగాఁ గవు లుత్పే
క్షింపఁ బెంపు గాంచియు నాశ్రీహరి తా నొక్కయుగ్ర సేచునకుఁ గింకరు
నట్టు లతండు గద్దియవైఁ గూర్చుండుతఱి నిలిచి “దేవా! యవధ
రింపు” మనుట మున్ను గా విన్నవించుట పరికించినం దదీయభృత్యు లగు
మామనంబులఁ జింత గదిరెడు, అద్దిరా! పూతన తనచన్నులలో విషము
దాచి కొని చంప వచ్చిన నయ్యసాధ్యికి దాది కర్ణం బగుగతి నొసంగె,
మమదయాభం డై నయామరమపురుషుం దొఱంగి మఱియొప్పుని శరణు
బని యాశ్రయింతుము. చిత్రములం గ్రోధావేశసంరంభమునం జేర్చి
పోరికి నడచినయసురులును గరుడారూఢుం డైనయాచక్రధరుం గాంచ
గలుగుటంజేసి భాగవతులే యని తలపోయుదు.

— శిష్యుడు విదురవకుఁ గృష్ణచరిత్రసంగ్రహము చెప్పట —

బ్రహ్మదేవుడు ప్రార్థించి నీపృథివికి సుఖము గావించువాడై
భగవంతుండు వసుదేవునకు దేవకీయందు భోజేంద్ర బంధనాగారమున
జనించి కంసునకు వెఱచుతండ్రినిమిత్రమున నాక్షణంబు నందవ్రజము
నకుఁ జని గూఢతేజుడై యచ్చటబలభద్రునితో నేకాదశవత్సరంబులు
వసీయించె. అప్పు డచ్చట వీనులకు విందుగా నులిపు నేయుపులుగుల
దండడిం దనరునానాతరునికరములఁ జల్లనీడలు పచరించుయమునా
నీరోపవనముల బసిబాలుండై గోపాలబాలురతో నాడుచుఁ గ్రేపుల
మేపుచు నొక్కొక్కయెడ నవ్వటాలకుఁ బలవించునట్లు గన్పట్టుచు
నొక్కొక్కయెడఁ జిలునగవు దులకించుచు నొక్కొక్కయెడ గొదమ
సింగముతెఱంగునఁ జూచుచు బాలక్రీడలఁ బలుదెఱంగుల వ్రేల్లియ
వారికిఁ జూపె. అంతఁ గొంతవయస్సు హెచ్చిన బాల్యదశనాతండు
నితధేనువృషభసాంద్రం బై యగోకులంబు మేప గోపాలురతో నెలుం
గిచ్చుచు నడవుల కరిగి యచ్చట శ్రవణరమణీయం బగువేణుగాన
మున నందఱిడెందముల నానందంబు గ్రందుకొల్పుచుఁ గంసుండు పన్నిన

మాయచే దన్ను చెగజూడ నేలెంచినకామరూపు లగుమాయాపుల
 నెల్ల నవలీలం గుమారుండు శ్రీధార్థనిర్మితంబు లగుతృణమయసింహా
 దుల విటుచుతెఱుగునం చెగటారెప్ప మఱియఁ గాళియునివిషము దవిలి
 చెడియున్న యమునమడుపునీళ్లు ద్రావి దుద్దళం జెందినగోపాలురను
 గోగణంబులను బ్రదికించి కాళియనాగుని నిగ్రహించి యమ్మడుపు వెడల
 నడిచి యయ్యమునాపూదంబు పరిశుద్ధముగాఁ జేసి తదుదకమునకుఁ
 బానాష్టతల్పంబుఁ గూర్చె. అతినమ్మద్ధ మగుధనమునకు సదవ్యయంబు
 కర్తవ్యం బని యెంచి యంతకుమున్ను గోపాలు రేఁటేటఁ జేయునింద్ర
 యాగమునకుఁ బ్రతిగా నందగోపునిచే గోపూజ నేయించి దాని కలిగి
 యింద్రుఁ డొక్క వెట్ట నవమేఘములు ఘోఃవర్షము గురియఁ బంచిన
 నాయతీచృష్టి నైరింప నేరక తల్లడిల్లుగోగోఽగణంబులఁ యిం గరుణించి
 గోవర్ధనాద్రి నెత్తి యావానవలనినేగి కొంచెమేనియు వారిఁ గలుగ
 కుండ యవ్యాన వెలియనందాఁక గొడుగురీతి నాకొండఁ దనకేల నునిచి
 కొని దానిక్రింద గోవులనుం గోపాలుర నుండ నియమించి యావనఁ
 దప్పించె. శరత్సమయమునఁ దేటవెన్నెలజిగులఁ దఱుగలించుమును
 చూపువేళలందు గోపికాజవమండలమున రాసవిహారంబు నలుపుచు
 శ్రీనివాసిధురముగ సమణీయవేణుగానం బొసర్చుచుఁ గ్రీడించుచుండె.
 అట్లేకాదశేష్వములు ప్రజమున వసించి యటఁ దల్లిదండ్రులకుఁ సుఖముఁ
 గూర్చినెంచి బలదేవుఁడును దానును మధుర కరుదెంచి రాజసింహాసనస్థుం
 డైనతనశత్రునిఁ గంసునిఁ గ్రిందఁ బడం ద్రోచి వానిప్రాణములం
 గొని యంత సిలువక నేలఁయి నీడ్చి మాతాపితృమానసంబుల ముదం
 బొదవించె. అట నువనయనసంస్కారంబు వగనీ సాందీపనితోడ సకల
 వేదముల సాంగముగ సకృదుపదేశమాత్రమునఁ జదివి తత్పుత్రుం
 గొనిపోయి సాగరంబున దాఁగినవంచజనుం డనునసురుని సముద్ర
 మధ్యముఁ జొచ్చి రూపుమాపి గురుపుత్రుం దెచ్చి గురుదక్షిణగా సమ
 ర్పించి యయ్యాచార్యుప్రసాదంబు వడసె. రుక్మిణీభ్యయంచరసమయమున
 మహాలక్ష్మి కెనవచ్చునద్దేవిరూపసౌందర్యంబు విని కామార్తులై మూఁగిన
 రాజలోకంబుతలపైఁ గాలువెట్టి పరస్పరానురాగసంభృతశ్రీతిధన్య
 యగు నాభోజకన్యను దనకు భోగ్యులైనదాని గరుడుఁడు సురల నెల్ల

గెలిచి సుధఁ దెచ్చినకై వడిం గ్రహించె. కోసలేశ్వరుం డైననగ్నజిత్తుతన
 కూతునకు స్వయంవరము పాటించిన నక్కడ కేగి యందు శిల్పంబుగా
 నేర్పఱచినట్టి ముకుద్రాటం గట్టనిబలవంతంబు లగునాఁబోతుల లాతు
 లకుఁజెనక రానివానిం గీటడఁగించి దాన సిద్ధిమూలియు నజ్ఞానమున
 స్వయంవరకన్యకం గావించువిలుకాండ్రనెల్ల నిజాస్త్రముల నిగ్రహించి
 యానాగ్నజితిం బెండ్లి యయ్యె. నారదుండు దెచ్చియిచ్చిన పారిజాత
 కుసుమంబు రుక్మిణీదేవి కొసఁగినదాని కలిగినసత్యభామకుఁ బ్రియము
 నేయువాడై యంతకుమున్ను నరకాసురుం డపహరించినయదితికుండ
 లము లయ్యసురం జంపి సాధించి యద్దేవజనని కర్పింప దివి కేగినప్పు
 డప్పారిజాతపాదపంబు నందనవనమునం గొని తెచ్చునెడ నాఖండలుండు
 స్త్రీవాక్యముల నాదరించి సేనాయుతుండై యడ్డగించిన నాతనియత్నంబు
 కొనసాఁగనీక తనపూసకి నెఱవేర్చె తనకు మేలు గూర్చువర మేశ్వరుని
 యుద్యమమున కడ్డగింపఁ బూనినయింద్రుండు నారీజనంబులకుఁ గ్రీడా
 మృగప్రాయం డని వచనీయుం డయ్యె. నరకాసురుని దురమునఁ
 జక్రాయుధమునఁ దెగఁజూచుటయు వానితల్లి భూదేవి తాన యేతెంచి
 వేడికొనిన నద్దేవికిఁ బ్రియంబుగా నరకాసురురాజ్యముం దత్పుత్రున
 కొసంగి వానియంతఃపురంబులోనికిఁ జొచ్చి యచ్చట నతెండు బందివెట్టినం
 జిక్కువడియున్న రాజకన్యలు తటాలున లేచి కూర్చి సిద్ధు సంతసంబు
 నొండొంటం బెఱయునునుజూడ్కులఁ దన్నుఁ గటాక్షించుటయు దీన
 దయాళుండు పరేంగితజ్ఞుండు గావునఁ దాను నిజమాయామహిమమున
 నయ్యండఱియిండ్లలోనం బ్రత్యేకంబ చూపట్టుచు నందఱునం బెండి
 లిరైః తననగరికిఁ గొని వచ్చి యెవ్వరియెడ నేనియు నించుకేనియుఁ బర
 స్పరభేదము దోఁపని తెఱంగున నందఱేయెడఁ దుల్యానురాగంబు నెఱ
 పుచు భోగసుఖముల వారలం దనుపుచు నొక్కొక్కకన్యయందు వేలు
 వేఱ పడుగురుపడుగురుకొడుకులం దనకు పాటివచ్చువారిం బడసె. కాల
 యవనుండు జరాసంధుండు పాలుండు మున్నుగాఁ గొందఱు నగరు
 ముట్టడించిన నావీర్యదుర్దములుం గెల్చి ముట్టడిం బాఱి తనవారికిఁ దేజా
 గూర్చె. మఱియు శంబురుండు ద్వివిదుండు బాణుండు మురుండు పల్వ
 లుండు దంతవక్త్రుండు మున్నుగాఁ బెక్కుండుక్కుమిగిలి చెనక వచ్చు

టయు వారి నెల్లఁ జంపించె. పుడమిగడగడ వడఁకఁగఁ దమ సేనలునడిపించు
కొనుచు దుర్భరం త్ర పరిపాకమునంజేసి శ్రీయు నాయువుం దఱిఁగినసేయన్న
కొడు కగుదర్శోధనునకుఁ గర్ణశకునిదుశ్శాసనమతంబు చెల్లించువానికి
బాసటయై కురుక్షేత్రమునం గూడిననానారాజలోకంబుఁ దెగఁజూచి
తుదివృకోదరుగవతాకునఁ దొడలు విఱిఁగి నేలం గూలినయాదుర్శోధ
నుంజూచియు భీష్మద్రోణులయు భీమాష్టనులయు బలమునం దెగినమూఁత

— ఉద్ధవుఁడు కృష్ణునియడుకొని యాపాయచింతనంబు చెప్పట —

తెల్ల బదు నెనిమిదియఁజూపింపఁకాని యిది యొక పెద్దగాదు, దీనం బృథి
వికి భారం బనయించినట్లు గాదు, యదుకులమువలనిభారము భూదేవికి
దుర్భరంబై యుండెడు నని తనమది నెంచి దుర్శోధనుండు దెగుటకు
సంత సంతసింపక యాదవనివాళమునకు వెరవు వెదకుచు వీరిలో ననోన్యన్య
కలహంబు పుట్టి వీ రొకళ్లోకళ్ల బరిమార్చు బూనినంగాని యీ పెద్ద
భారము దీర్పరాదు, దానికి నేను బూనవలయు నప్పటికి వీరెల్ల
మాయ మగుదు రింతకంటె నొండు వెరవు లేదని నిశ్చయించె.
అట్లు కృతనిశ్చయముండై పుండరీకాక్షుండు ధర్మరాజును నిజసామ్రా
జ్యంబున సుప్రతిష్ఠితుఁ గావించి సాధుమార్గంబు నెఱపి సుహృదు
లకు సంతసంబు గూర్చి యుత్తరాగర్భమున నున్న యభిమన్యుని
తేజంబు నశ్వత్థామబ్రహ్మస్త్రమునం జెడకుండఁ గాచి పాండవకులంబున
కంకుగంబు నాటియట నజాతశత్రునిచే మూఁడశ్వమేధములు నేయించె.
అపాండవజ్యేష్ఠుండును దమ్ములనహాయమున నిస్సవత్నముగ ధర్మము
దప్పక రాజ్య మేలుచుఁ గృష్ణు నఖిలవిధముల ననువర్తించియుండె.
భగవంతుండును లోకవేదమార్గానుగామియై మందహాససుందరవిలోక
నంబున సమృతసమమధురవచనంబునను నిర్దోషచారిత్రంబునను శ్రీనిలయ
మగుగాత్రమునను నీలోకంబు నాలోకంబును విశేషించి యాదవుల
నుల్లసిల్లఁ జేయుచు రేలు పరమోత్సవపర లగునుత్తమసీమంతినులకుఁ
జెలిమి వాటించుచు ద్వారపతీనగరమునందు సంపాదమునం దిత్యంత
సక్తునియట్లు గన్పట్టుచు వస్తుగతిం బ్రకృతిపురుషవివేకతక్షణం బైన
సాంఖ్యమునం బరినిష్ఠితుండై యుత్తమకృహస్థవర్తనంబు నడపుచు
న్నంత బహువర్షములు సనియె. అంత నతనికి భోగములపై విరాగంబు

వాడమె. స్వాధీనభోగములందు భగవంతునకే విరక్తి గలిగెనన్న దైవాధీనభోగములయెడ పైవాధీనుం డగుచునుభవకు సిద్ధిదంబు గలుగవలయు నని చెప్పవలయునే? యోగమున యోగేశ్వరుం డైన శ్రీహరి ననువర్తించును త్తముఁడు నశ్వరము లగుభోగములపై విరక్తి గొనుట నిస్సంబు. అంత నొక్కనాఁడు ద్వారవతిలోనం గ్రీడించుచు యదుభోజకుమారుకలు వివేకంబు దప్పి యపచారం బొనర్చుటయు మునులు భగవంతునిపూర్వోక్తనిశ్చయం బెఱింగినవారుగావునఁ దన్న తానుసారమున వారికి శాప మొసఁగిరి. అటఁ గొన్ని నెలలకు యదువృష్టి భోజాంధకాదులు దైవమోహితులై ప్రభాసత్తే త్రమునకు బహుళ ద్రవ్యములం గొని సంతసంబున నరిగి యటఁ దీర్థస్నానము లొనర్చి పితృతర్పణంబులుదీర్చి బ్రాహ్మణులకు వయశ్శీలాదిబహుగుణోపేతంబు లగుగోగణంబులను హిరణ్యరజతములను శయనీయంబులను జేలాజిన కంబళంబులను రథగజతురంగంబులను గన్నియలను సస్యపుష్పంబై చాలినంతవృత్తి గల్పించఁ జాలినమాన్యత్తేత్రంబులను జవఁ దనరు మృష్టాన్నంబు నిచ్చి భగవదర్పణంబుఁ గావించి తమస్రాణములు గోబ్రాహ్మణపరీక్షణార్థం బని నిశ్చయవంతు లగునయ్యాదవులు ప్రణమిల్లరి.

— శ్రీకృష్ణుండు విడుదలనకు యడుకొనుండుఁ గృష్ణునిస్థానంబున నూచించుట —

యాదవు లస్విధమున విప్రైలం బూజించి తదనుమతి పడసి వారఁడిఁ ద్రావి తత్సానమునం గై పెక్కుటయు వివేకం బెడలి దుర్వచనములం బరస్పరంబు నో నాడుచున్నంత వివస్వంతుండు పడమరఁ గ్రుంకునప్పటికి సురాపానవిషమీకృతచేతస్కు లగునయ్యదువీరులకుఁ దమలోఁ బుష్పరసంఘర్షమునంజేసి వెదురుటదవికింబోలెఁ గ్రోధానలంబు పెచ్చుపెరిగి యొండొరులఁ బరిమార్చు జొచ్చె. అప్పుడు భగవంతుఁ డాత్మమాయాయోగమునం గలిగినతదవస్థం గాంచి తనలో మెచ్చుచుఁ దాను సరస్వతీనదికిఁ జని యు దాపమించి శుచియై తరుమూలమునఁ గూర్చుండఁ బోవుచుఁ దనకుల ముపసంహరింపఁ బూనినయాభక్తార్తి హరుండు బదరీవనంబునకుఁ బొమ్మని నాకుఁ జెప్పిన నిప్పు డెయ్యది కాగలదో చూతు నని యెంచి తత్ప్రకారంబు నడుపు టుజ్జగించి యా భగవంతునిచరణారవింశములఁ బాయ నొల్లక యే నతనివెంటఁ జని

యానకచ్చతీనదీతీమునం గోమలం బగునొక్కయశ్వత్థపాదముమూల
మున నొక్కండ చాచలితోడనై వలచలిపాదం బిడి కూర్చున్న వాని
నిరాశ్రయుం డైనవాని శ్రీసమాశ్రయుం డైనవాని నీలవస్థండయ్యు
దేదీప్యమానదివ్యతేజమునఁ దేజరిల్లువాని రబోగుణరహితుం డైనవాని
శాంతరూపుఁ డైనవానిఁ జారులోచనుం డైనవానిఁ బీనాయతబాహు
చతుష్టయమున విలసిల్లువాని లలితపీతకాశేయాంబరంబుల వెలుంగు
వాని విషయసుఖముల వర్జించినవాని నాత్మానందపరిపూర్ణుండైన
వానిం గన్నులారఁ గాంచితి. అట్టియొడ నచ్చటికిఁ బరమభాగవతుఁడు
పారాశర్యసఖుఁడు పరమసిద్ధుఁడు సగుమైత్రేయమునీంద్రుండు లోక
ములఁ ప్రచ్ఛరువాఁడు యదృచ్ఛమైఁ జనుదెంచె. నిత్యభక్తుం డైన
యమ్మని ప్రమోదభావమునఁ దల వాంచి వినుచుండ సప్రందరీ కాత్ముండు
ప్రేమమునఁ దళుకొత్తులేకగవు మిగులుక్రేగంటిమాడ్కుల నాపరితా
పంబు వాపుచు నా కిట్లనియె. ఉద్ధవా! నీవు పూర్వజన్మమున వసువు
లలో నొక్కండవు. అప్పుడు విశ్వస్రష్ట లగువసువు లందఱు గూడి యొన
ర్చినసత్రమున నీవు మదీయసిద్ధిఁ గోరి నన్నుఁ బూజించితివి. నీమనమునఁ
గలకోర్కె యే నెఱుంగుదు. అయ్యది యితరులకు దుర్లభంబైన నీ
కొసంగెద. నరలోకము విడిచి నిజపరమపదమునకుఁ బోవ నెంచి యే కాం
తంబున నున్ననన్ను శుద్ధభక్తిం జూడఁ గలిగి మేలుచేసుకొంటివి
గావున నాయనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుండ వైతివి. సాధుచర్యా! యింక
నీకుఁ బునఃజన్మంబు గలుగదు. ఇదియే కడపటిమేను. తొల్లి యాదిసృష్టి
సమయమున నేను మదీయనాభిమలమందుఁ బూజింపబ్రహ్మకు బోధించిన
మదీయసత్త్వప్రకాశం బగుజ్ఞానము గండితు లెల్లపుడు భాగవతం బని
పేర్కొనంగ నొప్పించుచి నీమదిఁ పోఁచెడు మని యప్పురమపురుషుండు
పరమాదరమునం బలికిన నాజగన్నాథునిప్రతిక్షణానుగ్రహమునకు
భాజనం బైతి నని యేన నామదిలో నుప్పొంగుచుఁ బులకాంత
గాత్రుండనై కన్నుల నానందబాష్పములు గ్రమ్ముదేర డ్దగ్ధుత్తిక
వెట్టి యప్పురమేశ్వరున కిట్లని విన్నవించితి. సర్వేశ్వరా! నీపాదముల
నాశ్రయించువారికి ధర్మాత్మాకామనూక్షములం దొక్కటేనియు దుర్ల
భంబుగాదు. భవదీయపాదపరిచర్యయే కోరుచుండునేను వానినొల్లను.

నిష్క్రియుఁ డగునీకుఁ గర్తాచరణంబును జన్మహేతుఁ డగునీకు జన్మంబును గాలాత్మకుఁడవై యెల్లవారు నీకు వెఱవ నిజనిరుపమానవీర్యమునఁ దేజరిల్లునీకు శత్రుభయంబును దాన నన్యదేశగమనంబును దుర్గసమాశ్రయంబును నాత్మారాముఁ డగునీకు స్త్రీశతసహస్ర సేవనంబును నప్రతిహతం బగునఖండాత్మ బోధమున నొప్పునీకు మంత్రాలోచనమున నాయుష్టివానిం బిలిచి ముగ్ధునివిధమున నేకాంతమునం దవధానమున నడుగుటయు ననునిట్టివి నీ వెందుల కాదరింతువోగాని సర్వజ్ఞుఁడు సర్వేశ్వరుఁడు సర్వాత్మఁడు నగునీవు నిట్టిచేతలపైఁ జిత్త మిడునెడ విద్వాంసులును నిశ్చయం బెఱుంగనేరక సంశయపాపు లగుదురు. నీవు ఘమేష్ఠికే దొడ్లి బోధించినస్వాత్మరచాస్యప్రతిపాదకం బైనపరమసంపూర్ణజ్ఞానముఁ దెలియ నే నర్హుఁడ నని యెంతువేని నాథా! యెఱింగింపుము. అనాయాసమున సంసారసాగరంబు దాటుదు నని నామది నున్నది విన్నవించుటయు వెన్నుండు న న్నాదరించి యాత్మపరమగతి నుపదేశించె.

— ఉద్ధవుఁడు విదరని పీడుకొని ఒడరికారణ్యమున కరుగుట —

లోకారాధితపదుఁడై యాచార్యుఁ డైనయాభగవంతునివలన నాత్మతత్త్వబోధమార్గం బెఱింగి యే నమృతాత్మనకుఁ బ్రదక్షిణప్రణామంబు లాచరించి తదీయదివ్యదర్శనంబునఁ బరమాప్లవంబుఁ దద్వియోగంబున నాక్రింది గని తదీయదివ్యక్షేత్రంబై తొల్లి నరనారాయణులు మృదుతీప్రంబుగ దీప్తుతపం బనుష్ఠించినబదరికాశ్రమమునకుఁ బోవుచున్నవాఁడ నని యుద్ధవుండు నెప్పిన విని విదురుం డోర్వరానిసుహృద్వధంబునకుఁ గొంఁడొకవడి శోకించి యటు నిజసహజవిజ్ఞానవిభవంబున దైవతంత్రంబునకు వగవం బని లే దని యూఱడిల్లి కృష్ణభక్తులలో నుత్తముఁడు భాగవతసత్తముఁడు నగునయ్యుద్ధవుని బదరీవనమునకుఁ జనుచున్నవానిం బిలిచి విశ్వాసముతో నిట్లనియె. మహాత్మా! యోగేశ్వరం డైనసర్వేశ్వరుండు నీ కుపదేశించిన యాత్మతత్త్వప్రశాశక మగు నాజ్ఞానము నాకుఁ బ్రసాదింపుము. విష్ణుభక్తులు దమభృత్యులకార్యములు నెఱవేర్చనకదా పుడమిలోఁ జరింతు రనియడుగుటయు నయ్యా! మర్త్యలోకంబు విడువఁ బూని పురుషోత్తముఁడు నీ కాత్మజ్ఞానంబు స్వతస్సిద్ధమైయున్న నాచార్యోపదేశమున నయ్యది మఱింత యర్థవంతం బవు

ననితలంచికాఁబోలు నామమన నాని మైత్రేయునికి నిద్దేశించెఁ గావున
నమ్మని నుపాసించి యాత్మవిద్య నీ వధిగమించుట లెప్పు యని చెప్పి
హరిః థాను థాన్లావనంబునఁ దావంబు నీఁగుచు నారేయి యుద్ధవుండు
విదురునితో యమునానదీపులినతలమునం గడపి యట వేఁకువం బదరి
కారణ్యమున కరిగె ననుచున్నంతఁ బరీక్షితుండు శుకయోగీంద్రుంజూచి
మునిపరేశ్వర! మహారథప్రవరులలో నుత్తము లగుయాదవపీఠ లెల్లను
బ్రహ్మాదు లగుమువ్వరు లోకనాయకులకుం బ్రభు వగుశ్రీకృష్ణుండును
దేహముల విసర్జించిన నుద్ధవుం డేల మిగిలియుండెడు నని యడిగిన నా
యభిమన్యునందనునకు వ్యాసనందనుం డిట్లనియె. నరేంద్ర! బ్రహ్మ
శాసము నెఁమునం గాలముచే సర్వసమృద్ధ మగునిజకులము నుపసంహ
రించి తనదేహముఁ జాలించుదలంచి దామోదరుం డే నీలోకంబు విడిచిన
పిదప మదీయత త్వజ్ఞాన మధికారులకు బోధింప నాత్మ వంతుఁ డగునుద్ధవుఁ
డొక్కరుండే యున్నాఁడు. సత్త్వాదిగుణవిత్తోభంబుఁ గాంచనికారణ
మున నాతండు నాకంటె నెందునుం దక్కువ గాఁడు. కావున మదీయ
జ్ఞానము నీలోకమున వెలయించుచు నాతం డెచ్చటన యుండెడు నని నీశ్వ
యంబునేసీ యతని నద్దాని కియ్యకొలిపిన నయ్యుద్ధవుండు శాస్త్రకార
ణంబగునాత్మలోకగురునానతిఁ దలఁ దాల్చి బదరివనంబున కరిగి సమా
ధితో నీశ్వరు నారాధించె.

— విదురుఁడు గంగాతీరమున మైత్రేయుం గాంచుట —

విదురుఁడును లీలార్థంబు మానుషాకారంబుఁ గొన్నహరిమహా
సీయచరిత్రంబులను ధీరులకు ధైర్యసంపాదకంబు జ్ఞానహీనులై విహ్వ
లాత్తు లైనయితరుల కత్యంతదుష్కరంబు నగుతదీయదేహన్యాసంబును
నాభగవంతుఁడు దాను నరలోకంబు విడుచునెడఁ దనవైఁ జిత్తం బునిచి
యాదరించుటయు నుద్ధవునివలన నెఱిగి యయ్యుద్ధవుఁ డరిగినపదంపడి
ప్రేమవిహ్వలుండై తదీయవియోగమునకుఁ గొంతవడి చింతించి యటఁ
గొన్ని నాళ్లకుఁ గాళిందీతటంబు వాసి మైత్రేయమునీంద్రుండు వసియించు
మందాకినీతీరమునకుఁ జనియె. చని గంగాద్వారమున సుఖాసీనుడై
యున్న యమైత్రేయమునీంద్రుని గొలుది యిడరానిమహాబోధమున వెల
యువాని భగవద్భక్తిపరిపూర్ణితుం డైనవాని పౌశీల్యాదిగుణముల నిత్య

తృప్తం దైనవానిం గాంచి విదురుండు మెల్లమెల్లన దాయ నరిగి ప్రణమిల్లి యిట్లని యడిగె.

— విదురుండు మైత్రేయాని నాత్మతత్త్వవిషయం బడుగుట —

మునీంద్రా! నరుండు సుఖములఁ గోరి కర్తముల నాచరించినను దాన నాతండు సుఖమునొండె దుఃఖిత్యమునొండె నాత్మంతికముగఁ బొందక క్రమము దుఃఖముఁ గుడుచుచుండు. ఇట్టిసంసారమునందు కూ కెయ్యది కర్తవ్యంబై యుండు నద్దాని నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు గావున నిరూపింపుము. పురాకృతకర్తపరిపాకమునంజేసి శ్రీకృష్ణసేవావిముఖులై యథర్థాసక్తులై యత్యంతదుఃఖితు లగుజనుల ననుగ్రహించుతదర్థంబకాదె పరోపకారశీలు లగుమియట్టిపరమభాగవతులు నిక్కం బీలోకమునం జరింతురు. కావున నోసాధుశేఖరా! మాకు సుఖరూప మగుమాగ్ధము బోధింపుము. ఆత్మార్థమున నేము భగవంతు నారాధింతుము. దాన నాపరమేశ్వరుండు భక్తిపరిపూత మగువృద్ధయంబున సన్నిహితుండై యనాదివేదప్రమాణం బగునాత్మపరోక్షజ్ఞానముఁ బ్రసాదించు. త్రిగుణ మాయానియామకుఁ డవుటంజేసి యాత్మతంత్రుఁ డైన భగవంతుండు పురుషావతారం బెత్తి యేకర్తముల నొనర్చె? మఱియుఁ దాను నిరీహుఁడయ్య నెట్లు లీపేశ్వరుండు దొలుత సృజించె? సృష్టించెనదాని కెట్లు వృత్తిఁ గావించె? తుది నెట్లు వృత్తినివృత్తి గొని యాత్మహృదయాకాశములో నీలోకమునెల్లఁజొనిపి యోగమాయలో శయనించు? యోగేశ్వరులకు నధీశ్వరుం డైనయాతండు దానొక్కరుం డయ్య నెట్లు బహువిధము లగుబ్రహ్మదిరూపములం గొనియె? గోబ్రాహ్మణాదులకు ధేనుముఁ గూర్చు నెట్లు మత్స్యకూర్మాద్యవతారములం గ్రహించి క్రీడించుచు నేయేకాగ్రములం జేసె? పుణ్యకీర్తివీర్యం దైన యాపరమపురుషునిచరిత్రామృతంబు లెప్పటికిం గ్రోలవలయు ననియుండుఁ గాని మన స్సోకప్పడెనియు నం దింకఁ జాలు నన తనవిఁ జెందకుండెడు. తత్తత్కర్తాధికారభేదమున నధిక్రతం బైనసర్వసత్త్వసముదాయమునకు నాధారము లగునండగోళాంతర్వహిర్భాగముల 'నొప్పునా నాలోకములను లోకపాలురను నాలోకపాలేశ్వరుం డెట్లులు కావించె?

అత్తకారణమై విశ్వము సృజించునయ్యాదినాకాయణుండు నమతమ
 స్వధావకీర్తనావముల నానాభిధానములం గాంచుశీవుల కెట్లు భే. ము
 గట్టించె! నిదియెల్ల నాకు వివరింపుము. త్రైవర్ణికులకును దదితరు లగు
 శూద్రులకు ననుభవము లగుకీర్తముల నేను వేదవ్యాసమునీ
 ద్రుండు వివరింపఁ బలుమాటలు వింటిని. అందుఁ గృష్ణకథామృతం
 బును గొంచెము సూచింపఁబడియె. అది యొక్కండు దక్కఁ దక్కిన
 యాధర్వములెల్లఁ దుచ్చుసుఖము నొసఁగుఁ గావున వానియొడఁ దృప్తి
 గలుగదయ్యెడు. మీయట్టిమహాను భావులు గూడినచోట వర్ణింపఁబడు
 భగవచ్చరిత్రామృతప్రవాహమునెడ నెవ్వనికైనఁ దనవిదీటునే? అయ్యది
 చెవి సొచ్చినంతమాత్రన పురుషునకు సంసారకారణం బైనగృహద్యా
 సక్తి నాక్షణంబ నిరసించుగదా. భవత్సఖుం డైనకృష్ణవైష్ణవాయన
 మునీంద్రుండు మోక్షధర్మముల మాకుఁ జెప్పఁ బూని మహాభార
 తము రచించి యందుఁ గ్రామ్యసుఖములఁ బ్రతిపాదించునుపాఖ్యాన
 ముల ననువదించుచు హరికథపై మతగలుగునట్లు బోధించె. శ్రద్ధాపం
 తున కాహరిఃకాభిరతి యప్పటప్పటికిం బెరింగి హరిచరిత్రవ్రణసంతృ
 ప్తితో విషయపరక్తిం గూర్చి యతియమున సమస్తదగ్ధిభవ్యంసంబు
 గావించు. అక్కటా! భాగవతతాత్పర్యం బెఱుంగనిమూఢుల కేను
 వగచెన; వారు నిక్కంబశోచనీయులు. భాగవతతాత్పర్యంబుఁ దెలిసియు
 హరికథయెడ విముఖులగువా రత్యంత శోచనీయులు. వారి కేను బెద్దయు
 వగతు. వాగ్దేహమనోవ్యాపారముల వృథ పుచ్చుచున్నయట్టిశో
 చులయాయువునెల్లఁ గాలము వ్యర్థముగ హరించు సంసారదగ్ధిభావ్యులఁ
 బ్రోవ బాంధవుండు పవిత్రకీర్తియు లోకరక్షణసుఖప్రదండు నగుశ్రీ
 హరికథను గథలలోనెల్ల సారమైనదానిం బువ్వులలో మకరంద మేర్ప
 టుచు తేటితేటగున నెత్తి చెప్పము. జగంబులఁ బుట్టింపను బ్రోవను
 బొలియింపను గృహీతశక్తియై యవతరించి యయ్యాశ్వరం డతిమాను
 మంబు లగునేయేకార్యముల నొనర్చె. దానినెల్ల నోమునివరేశాన్య!
 నాకుఁ గరుణించి చెప్పవె యని పురుషునిశ్రేయసంబుఁ గోరి యడుగు
 టయు విదురు నభినందించుచు మైత్రేయుఁ డిట్లనియె.

— మైత్రేయఁడు విడుదనకుసృష్టిత కారణము చెప్పఁ బూనుట —

సాధువుగవా! లోకములకు లెస్స యనుగ్రహముఁ గావించును విష్ణుదేవునిపై నాత్మ యిడిన తనకీర్తిం బ్రకటింపను లెస్స యడిగితివి. బాదరాయణవీర్యమున జనించి యనన్యభావమున నీశ్వరుఁ డగుహరిం గ్రహించిన నీయొడ నియ్యది చిత్రంబు గాదు. మాండవ్యమునిశాపమునం జేసి సాత్యవతేయమునీంద్రునకు భ్రాతృత్వేత్రంబుగా నెన్నఁబడిన దానికయందుఁ బుట్టినప్రజాసంయమముం దై నయముఁడవుకదా నీవు. అనుచరసమన్వితుం దై భగవంతునకు నీవు నిత్యసమృద్ధుండవు. దానంగాదె శ్రీకృష్ణుఁ డీలోకము విడిచి యరుగునప్పుడు నీకు జ్ఞానముపదేశింప నన్ను నియమించె. కావున యోగమాయోపబృంహితములు విశ్వసృష్టి సితిలయవిషయంబులు నగుభగవల్లీలనానువూర్విమెయింజెప్పెద నాకర్ణింపుము. ఆత్మమాయానువృత్తి గలిగిన ననేక ద్రష్టృదృశ్యాదిమతుల నుపలక్షితుండు జీవుల కాత్మ భూతు డు విభుఁడు నగుపరమాత్ము డొక్క రుండేయీ ప్రపంచ మేర్పడుటకుముం దుండె. ఏకస్వరూపుఁడు స్వప్రకాశుఁడుద్రష్టయు నగునతం డప్పుడు లీనమాయుఁడు గావున వ్యక్తక్షేత్రం డయ్యు దృశ్యద్రవ్యంబు లేమింజేసి తన్ను లేనివానిఁబోలెఁ దలంచె. కార్యకారణాత్మకంబు దృశ్యానుసంధానరూపంబు నగునాసత్సాక్షిశక్తి యే మాయ యనంబడు. దానితోద్పాటుననే యవ్విభుఁ డివ్విశ్వము నిర్మించె. గుణాక్షోభ మెనసినయమ్యాయయందుఁ జిచ్చక్తియుక్తుం దైన యుప్పరమాత్ముఁడు కాలశక్తి గొని ప్రకృత్యధిష్ఠాత యగునాత్మాంత భూతపురుషునిచే జిదాభాసం బనువీర్యము ననుసంధించె. కాలప్రేరితంబైన యమ్యాయవలన విజ్ఞానాత్మకం బాత్మగతవిశ్వవ్యంజకంబు తమోనిరాసకంబు నగుమహాత్తత్త్వం బుదయించె. నిమిత్త మగుచిదాభాసంబునాభన మగుగుణములు ఊభకర మగుకాలంబు ననువీనికి నధీనం బగునామహాత్తత్త్వము భగవద్దృష్టిగోచరంబై విశ్వసృష్టి యొనర్చుతలంపున రూపాంతరంబు గొనియె. ఎట్లంటెని. ఆమహాత్తత్త్వమే కార్య మగునధిభూతమునకుఁ గారణం బగునథాత్మమునకుఁ గర్త యగునధిదైవతమునకు నాశ్రయంబై భూతేంద్రియమనోమయంబై వైకారికలై జుసతామసము లన మువ్విధముల నొప్పునహంకారం బయ్యె.

అందు వైకారికత్తైజనంబులు క్రమంబున సాత్త్వికరాజసము లని
 వేర్కొనబడు. అందు వైకారికాహంకారమున మనస్సు నింద్రియా
 ధిష్ఠాతలై శబ్దాదివిషయప్రకాశంబుఁ గావించు దేవతలును జనించిరి.
 జ్ఞానకర్తృత్రియంబు లన్నియుఁ దైజసజాతంబులు. తామసాహంకారం
 బున భూతసూక్ష్మ మగుశబ్దము జనించె. దానఁ గాలమాయాంశ
 యోగమునఁజేసి భగవద్వీక్షితంబై యాత్మలింగ మగునాకాశ ముద
 యించె. సభమువలన స్పర్శము దానివలన వాయువునుంగలిగె. వాయువు
 సభంబుతోడఁగూడి యత్యంతబలయుతంబై రూపతన్మాత్రముం బుట్టించె.
 దాన లోకప్రకాశం దైవతేజస్సు జనించె. తేజస్సు వాయుసమేతంబై
 పరమేశ్వరవీక్షితంబై రసముం గలిగించె. దానం గాలమాయాంశయోగ
 మున నుదకంబు గలిగె. బ్రహ్మవీక్షితంబై జలము తేజోయుతంబై గంధ
 ముం బుట్టించె. దానం గాలమాయాంశయోగమునఁజేసి పృథివి యుద
 యించె. అట్లు జనించినపంచభూతములకుఁ గారణసంస్థమునఁజేసి యుత్త
 రోత్తరగుణాధిక్యంబు గలుగు నెట్లంటేని సభంబున కితరసంస్థము
 లేని దాన శబ్ద మొక్కటియే గుణం బయ్యె వాయువునకు నిజగుణమగు
 స్పర్శము నాకాశ సంస్థమునఁజేసి శబ్దంబును సమన్వితంబయ్యె. కావున
 వాయువునకు శబ్దస్పర్శంబులు రెండు గుణంబు లయ్యె. ఇట్లెఱింగుననే
 తేజస్సునకు నిజగుణం బగురూపంబును సభోవాయుసమన్వయంబున
 శబ్దస్పర్శంబులునుం గలియుగ గుణత్రయం బయ్యె. జలమునకుఁ
 దనగుణం బగురసమును సభోనిల తేజోన్వయమున శబ్దస్పర్శరూప
 ములు మూడుం గలిసి గుణచతుష్టయం బొప్పె. పృథివి కాత్మగుణం
 బగుగంధమును సభోవాయుతేజస్సులిల సంబంధమునఁజేసి శబ్దస్పర్శ
 రూపసంబులును గలిగినదానం గుణపంచకంబు దనరె. కాలలింగ మగు
 వికృతియు మాయాలింగ మగువిక్షేపంబు నంశలింగ మగుచేతనయుం
 గలయీమహదాద్యభిమానిదేవతలు విష్ణుదేవునంశములుగాని యొండు
 గాదు. వారు పరస్పరన్యూనాధికత్వము లేమింజేసి యితరేతరసంబంధ
 రహితులై బ్రహ్మాండము నిర్మింపనేరక పరమేశ్వరుఁ జేర నరిగి యిట్లు
 విన్నవించిరి.

అంతటా పృథ్విశక్తిః గానక చారిం శేర వరిగి మ్మలించుట

దేవా! దేనిమూలం బాశ్రయించి యతులు వాస్తవముగ సంపాద్య
దుగ్ధము నిరసించు రట్టిప్రసన్న తాపశాంతిచ్ఛత్రం బైనభవదీయపాదాభ
విందమునకు మ్రొక్కుచున్నవారము. పరమేశ్వరా! యీసంపాద
మునం దాపత్రయమునకుఁ దపలి జీవులు సుఖముఁ గననేరరు. కావున
జ్ఞానసహితం బగుభవదీయపాదచ్ఛాయ నాశ్రయింతుము. శుద్ధచిత్తు
లగుపండితులు భవద్బదనాశ్రయంబు లగువేదములచే నెద్దానిం గాఁతు
రెయ్యది పాపము లడంచునదులలోనెల్ల నుత్తమం బగుగంగాప్రవాహ
మున కుత్పత్తిస్థానం బగునట్టి నీచివ్యచరణంబు శరణుసొచ్చితిమి. శ్రద్ధయు
శ్రవణపూర్వక మగుభక్తియు మలములెల్ల నపనయంపఁ బరిశుద్ధం
బైనహృదయమునందు థ్యానించి దానం బొడమువై రాగ్యము బల
ముగా నెసంగుజ్ఞానమున ముముక్షువులు దేనిం గాఁతు రట్టి నీయఃస్థి
సరోజము శరణంబుగాఁ బొందుదుము. 'స్మరించినంతనే యాత్మభక్తుల
కభయ మొసఁగు నని లోకసృష్టిరక్షాలయార్థం బవతరించు నీదగుచర
ణము నేమందఱియు శరణుసొత్తుము. ఉపకరణోపేతం బైనదేహమునం
దేను నాయది యన నిరుదేశింబు లగు దురాగ్రహములు గొన్నవారికి
సంతర్యామియై వారిదేహములలోన నుండిన సత్యంతదూరంబైన దుష్ట
భంబై తోచుభవచ్ఛరణకమలం బాశ్రయింతుము. తమయింద్రి
యములు బహిర్ముఖంబు లగుటయు మనస్సు నీయెడం జొరక తొలంగ
నున్నదంబు గొన్నయథములు భవచ్ఛరణలీలాకథనంబుల నలరుపుణ్య
శ్లోకు లగుభగవద్భక్తులం గాంచనేరరు. దేవా! భవదీయకథామృతంబుఁ
ద్రావి భక్తి వర్ధిల్ల నిర్మలాంతరీక్షరణు బైనమహాత్ములు తోడన వైరా
గ్యసారయుతం బైనజ్ఞానముం బడసి రయమున వికంత మగు భవత్ప
దంబు నధిగమింతురు. కొందఱు మహానుభావు లాత్మసమాధిసహకృత
మగుజ్ఞానయోగమునఁ బరమపురుషుఁ డగునిన్నుఁ బొందుదురుగాని దాన
నిన్నుఁ జెందునెడఁ బ్రయాసబాహుళ్యం బగు భవదీయసేవాయోగ
మున మోక్ష మట్లు శ్రమకరంబు గా దియ్యది యీరెంటికి విశేషంబు
దోచెడు విశ్వము సృజించుతలంపునం ద్రిగుణముల మమ్మఁ బుట్టించిన
నేను పరస్పరవియోగ కారణంబున నీకుఁ గ్రిడోపకరణం బైన బ్రహ్మం

డము పృథివిఁ బాలయెడిమి. అర్జునయవసరంబుల నీకు బలి నేట్లు
 లచ్చింతుమో యే మన్న మెట్లు భుజింతుమో యెట్లులు నీకును మాకుం
 గార్జుములు నెల్లనో యెట్లు లీజీవులు నిస్సంశయములై నీకును మాకును
 ధాగ మొసంగి యన్నము భుజింతువో యెటుంగ నేరము. నిర్వికారుఁ
 డధిష్ఠాత పురాతనుఁడు నగునీవు కార్జుములకుఁ గారణం బగుమాకు
 నాద్యుడవు గావున నజుడవయ్య నత్వాదిగుణములకును జన్మాదికర్త
 ములకుం గారణంబై జననహితం బైనమాయలో నిజవీర్యం బగుమహా
 తత్త్వము ననుసంధించితివి. పరమాత్మా! మహదాదు లగునేము యద
 క్తము జనించితి మెద్దానిం జేయవలయు నచియ్యేర్పడ భవదనుగ్రహభాజనం
 బైనమాకట్టిపృథివిజ్ఞానమును శక్తిం బ్రసాదింపు మని విన్నవించిరి.

— ఈశ్వరావేశమున మహదాదులు విరాటస్పృష్టి చేయుట —

విన్నవించుటయు నొండొంటం గలియక ప్రపంచరచనాసామ
 క్త్యంబుఁ గాననియాత్తశక్తు లగుమహదాదులతదవస్థం జూచి యీశ్వ
 రుండు కాలమున నుద్బోధంబుఁ జెంది వోయితనశీలం బైనప్రకృతిని
 భరించి యేకకాలమునం బ్రకృతతో నిరువదిమూడగునాతత్త్వంబులలో
 సంతర్భామిరూపమునం గ్రియాశక్తితోడం జూచ్చి లుప్త మగుజీవ
 కర్తమునకుఁ గ్రష్టఁజ బ్రబోధం బొనర్చువాడై నానారూపం బగునా
 తత్త్వగణమునకుఁ బరస్పరసంయోగంబుఁ గావించె. ఈశ్వరప్రేరణమునం
 జేసి యా త్రయోవిశతితత్త్వగణము క్రియాశక్తి ప్రబోధంబుఁ బడసి
 యంశముల నధిపూరుషపదవాచ్య మగువిరాడేహము సృజించె. ఈశ్వ
 రుండు తమలోఁ బ్రవేశించినదాన నాతత్త్వగణ మనోన్మన్యాంత్రమునఁ
 బరిణతిం గాంచె. దాన నీచరాచరలోకములు పుట్టె. పారణ్తాయుండైన
 యయ్యధిపూరుషుండు సర్వజీవోపబృంహితుండై జలముల నండకోశ
 మునం బహువర్షములు వసించె. మహదాదు లగుజగత్కారణములకుఁ
 గార్జురూపుఁ డగుచావిరాట్టు జ్ఞానశక్తి క్రియాశక్తిభోక్తృత్వలనొప్పి
 తానే తనంతన జ్ఞానశక్తియోగమున హృదయావచ్చిన్నచైతన్యరూప
 మున నేకవిధమునను గ్రియాశక్తియోగమునం బ్రాణాపానవ్యానో
 దావసమానములు నాగకూర్తకృకరదేవదత్తధనంజయము లనుక్రమ
 మున దిశవిధములనుం దనరె. ఇయ్యదియే పరమాత్మనియాద్యావ

తారంబు వ్యష్టిరూపు లగునాణుల కాత్మరూపంబై తదంత మన
 బరంగు. ఇందే భూతగ్రామమెల్ల విభావితం బయ్యెడు. జగత్కారణము
 లగుమహాదాదులవిజ్ఞానముఁ దలపోసి యీశ్వరుం . తాతత్త్వములకు
 వివిధవృత్తిలాభాన్తం బాత్మతేజ మగుచిచ్ఛక్తిచే సృష్టి యిట్లు చేయుదు
 నని యాలోచించె. అట్లు లాలోచనాత్మకం బగుతఃస్పృశేసిన యాపురు
 షునకుఁ గొన్ని దేవతాస్థానంబు లుదయించె. తత్ప్రకారంబు వినుము.
 తొలుత నతనికి వక్త్ర మునుస్థానము జనించె. దాని నగ్నిదేవుఁడు జీవు
 లకు శబ్దోచ్ఛారణసాధనం బైన వాగింద్రియముతోడం బ్రవేశించె.
 అటు దాలుస్థానంబు పుట్టుటయు దానిలో వరుణుఁడు రసజ్ఞానసాధనం
 బైన జిహ్వేంద్రియంబుతోడం జొచ్చె. అనంతరము నాసికంబులు జని
 చుటయు నశ్వినులు గంధప్రతిపత్తిసాధనం బగుఘ్రాణేంద్రియముతోడం
 జొచ్చిరి పిదప నేత్రములు గలుగుటయు నాదిత్యుండు రూజ్ఞాన
 సాధనం బయినచక్షురింద్రియముతోడఁ బ్రవేశించె. అంతఁ జర్మ మేర్పడు
 టయు వాయు వంతర్బహిస్పర్శజ్ఞానసాధనం బైనత్వగింద్రియముతోడం
 జొచ్చె. ఒహిఃకంఠాతిగ్రహణసాధనం బైనలోమంబుతోడ వృతంబులు
 దానినే ప్రవేశించె. పదంపడి కర్ణములు పుట్టుటయు దిక్కులు శబ్దగ్రహణ
 సాధనం బైనశ్రోత్రేంద్రియముతోడం బ్రవేశించె. అంత మేడ్రము
 జనించుటయు నానందప్రతిపత్తిసాధనం బైనరేతస్సుతోడం బ్రజావతి
 ప్రవేశించె. గుద మేర్పడుటయు మలవిసర్గాదిసాధనం బైనపాయ్వింద్రి
 యముతోడ మిత్రుఁడు ప్రవేశించె. హస్తములు పుట్టుటయు నింద్రుఁడు
 జనులజీవకకు సాధనం బైనక్రయవిక్రయాదిశక్తితోడం బ్రవేశించె.
 పాదములు జనించుటయు గంతవ్యదేశస్థానసాధనం బైనగతితోడ
 విష్ణువు ప్రవేశించె. అంత హృదయ మేర్పడుటయుఁ జంద్రుఁడు సంకల్ప
 వికల్పాదివికారప్రతిపత్తిసాధనం బైనమనస్సుతోడం బ్రవేశించె. బుద్ధి
 యేర్పడుటయు వాగీశుండు బోధవ్యప్రతిపత్తిసాధనంబైనబోధముతోడం
 బ్రవేశించె. అహంకార మేర్పడుటయు రుద్రుఁడు కర్తవ్యప్రతిపత్తి
 సాధనం బైనచేతనతోడం బ్రవేశించె. ఆపురుషునిశిరస్సుల దివంబును
 బాదముల భూమియు నాభివలన నంతరిక్షంబును బుట్టుటయుఁ గ్రమం
 బున గుణవృత్తులంజేసి దేవసరభూతము లందుఁ జొచ్చె. అందు సత్త్వ

గుణప్రాబల్యమునం జేసి దేవతలు దివంబుఁ గొనిరి. రజోగుణస్వభావమునం జేసి మనుష్యులకును వారి నాశ్రయించియుండు పశ్వాదులకును భూమి నెఱవయ్యె. తమోగుణస్వభావమునంజేసి రుద్రపారిషదభూతాదిగణంబుల కింతరితం బావాసంబయ్యె. ఆపురుషనిముఖమువలన వేదము జనించిన వల్లములలోఁ బ్రథముఁ డగు బ్రాహ్మణుఁడును వేదాధ్యాయునిగాని వృత్తితోడ నందే జనించె. అతనిబాహువులవలనఁ బాలనాత్మక మగు ఊత్తము పుట్టుటయు విష్ణుదేవాంశభూతు లగు బ్రాహ్మణాదులకుఁ గోరాదిపీడ గలుగకుండఁ బాలించునట్టి యాఊత్తవృత్తితోడ ఊత్తయుండు నందే జనించె. అతనియూరువులవలన లోకజీవికుఁగారణంబగు కృష్ణాదివృత్తి పుట్టుటయు మనుష్యవృత్తికర మగువార్తతోడ నందే వైశ్యుఁ డుద్భవించె. అతనిపాదములం బరిచర్య పుట్టుటయుహరిఁపఱితోషకారణం బైనశూన్యావృత్తితోడ నందే శూన్యుఁడౌ పుట్టె. తమతమవృత్తులతోడం బుట్టిన యానాటగునర్జునులవా రాత్తవిశుద్ధస్థింబు శ్రద్ధతో స్వధర్మమున నాత్మగురుండైనవారి నారాధింతురు. కాలకర్తస్వభావశక్తియుక్తుడైనభగవంతునియోగమాయాబలంబున నుజ్జ్వలభిత మగునీ విరాటరాజుండును సాకల్యముగ నిరూపించఁదలంచుటయు శక్తింబుగాదు. నిరూపణం బసాధ్యంబని వేఱ చెప్పనేల? ఆయినను గురుముఖమున విన్న దానిలో నామతికిఁ దోచినంతమాత్ర మన్యాలాపముల నవవిత్రం బైన నావాక్కునకుహరికిఁ ర్తివల్లనమునఁ బావనత్వంబుఁగలిగించికొను తలంపునం జెప్పెడు. పుణ్యాశ్లోకసత్తముఁ డగుహరిగుణవాదము పురుషుల కేకాంత లాభమనియు శ్రోత్రమునకు భగవత్సన్నిధిసమర్పణంబనియుం జెప్పెదురు. ఆపికవి యగుబ్రహ్మదేవుఁడు యోగఁపరివర్త మగుబుద్ధిచే సహస్రవత్సరంబులు చెప్పినను హరిమహిమ యపర్యాప్తంబయ్యె. అద్విరా! భగవన్తాయ మాయావంతులకును మోహంబుఁ గావించు. దానియంతము నాదేవుఁడు తాన యెఱుంగఁడన్న నీక నన్యులఁ జెప్పనేల? వాక్కులు మనస్సును బ్రహ్మరుద్రాదులు నెవ్వనిం గాంచఁ జాలక మఱులుదు రట్టి పరమపురుషున కేనా బ్రణమిల్లుదు నని మైత్రేయుండు నెప్పిన విని విచురుండు వినయమృదులవచనముల బ్రాథనారూపమునఁ బ్రీతిఁగావించు వానిరీతి నిట్లనియె.

విదురప్రశ్నోత్తరంబుగా మైత్రేయఁడు జీవునకవిద్యాబంధాదులఁజెప్పటం

బ్రహ్మవిద్యారేణ్యా! నిర్వికారుఁడు నిర్గుణుఁడు చిన్మాత్రుఁడు నగు భగవంతునకు లీలచేసేనియు గుణక్రియాసంబంధ మేరితిఁ బొసఁగు? లోకమునబాలునిఁ గామము క్రీడలలోఁ జొనుపుటయు నాబాలున కితరవస్తు సాధనత్వంబునఁ గ్రీడేచ్ఛయుఁ జెల్లుఁగాని తనంత నెల్లపుడు తృప్తుడైన యాత్మనకుఁ గామంబు నితరసంగముఁ బొసే నిత్యనివృత్తుండైనభగవంతునకు సాధనాంతరసాపేక్షం బైనక్రీడేచ్ఛయుఁ బొసఁగఁ గూడునే! మఱియు గుణమయం బైనయాత్మమాయచే భగవంతుఁ డీవిశ్వము సృజించి పాలించుచుండు నికముం దుపసంహరించు ననియు మీవలన నెఱింగితి. దేశకాలములంగాని యవస్థవలనంగాని తనవలనంగాని యస్య నిమిత్తమునంగాని యాత్మజ్ఞానవిచ్యుతిం బడయనిజీవుఁ డెట్లు లవిద్యా యోగంబుఁ గాంచు? సర్వక్షేత్రంబులందు భోక్తయై వర్తించుజీవుఁడు చిద్రూపమున నద్వితీయుఁ డగునాత్మఁడే కావున నితని కాత్మానందాది భ్రంశంబును గర్తబంధంబు నెట్లు గలుగు? ఈయర్థంబున మదీయ మనస్సు వాస్తవతత్త్వం బెఱుంగ నేరక యలసియుండెడు, మనోమోహంబు వాయఁ దత్త్వము బోధింపు మని యడిగిన విదురునకు మైత్రేయఁడు గతస్తయండయ్యుస్తయముఁ జూపువానిరీతి నిట్లునియె. విదురా! యెయ్యది తర్కమునకు విరోధించు నయ్యదియే యచింత్య శక్తి యగుభగవంతునిమాయ యనంబడు. అట్టిమాయాబలిమింగాదె విముక్తుఁ డగునీశ్వరునకుఁ గార్పణ్యబంధనంబులు దోచుచుండెడు. యథార్థముగ లేకుండినను స్వశిరశ్చేదనాదివ్యాపారములు స్వప్నమందు సాక్షి యగుపురుషునకుఁ దోచురీతి జాగరంబునందు నాత్మవిపర్యయం బును మృషాభూతంబులై యుండెడు. నీటఁ బ్రతిఫలించినచంద్రబింబమున కానీళులు గదలినదానం గలుగుకంపాదిగుణములు బింబభూతుఁ డగునభోగతచంద్రునకు లేనివిధమున నసత్తగుదేహోద్యనాత్మ ధర్మము తదభిమాని యగుజీవునకే తోచుఁగాని యభిమానరహితుఁ డగునీశ్వరునకుఁ గలుగదు. అట్టిదేహోద్యనాత్మాభిమానము, నివృత్తిధర్మము భగవదనుగ్రహము భగవద్భక్తియోగ ముచునీమూటిచే మెల్ల మెల్లన పోవునడు, అంతర్భామియగు సాక్షిభూతుఁడు పరమాత్మఁడు నగువారియందు

నచ్చెంద్రియోపాతయోష్పడుగలుగు నప్పుడతనికి నిద్రించువానికేజ్జెంబుల్లె పాకల్యంబుగ నశించు. మురారెగణానువాదశ్రవణంబే సమస్తక్షేత్రంబుల నడంచు నన్నఁ దదీయఁచఁజూరవెందపరాగవచిచర్యాసక్తి మనస్సునఁ బట్టువడెనేని యోష్పడు చెప్ప నేల యనిన విని విడుదండు వెండియు నిట్లనియె.

— పిదుకుడు మైత్రేయని వివిధప్రశ్న లడుగుట —

మునీంద్రా! భవదీయసూక్తి యనుశ్లిష్టము నామదీం బొదిలు సందేహముం ద్రొందె. దాన నామనం బీశ్వరస్వాతంత్ర్యము జీవపారితం త్ర్యమును సయుక్తిములనియు జీవునకవిద్యాబంధముఁ దన్నివృత్తియు సోపకత్తికంబులనియు నెఱిగి శాస్త్రాన్తమునం బొచ్చెడు. హరిమాయా సిమిత్రమున జీవున కానందాచిత్రశ్రమపాథంబయ్యు నిర్మూలంబయ్యు బహిస్సూన్యైశ్వర్యంబయ్యు దేహాచిత్రప్రపంచమునకు మూలం బని లెస్స యుపపాదించబడియె. ఆత్యంతమూఢత్వమున దేహాదులయొడ నాసక్తుడైనవాఁడును బ్రకృతికతీతుఁ డైనయీశ్వరం బ్రాపించినయతం యును సంతయి క్షేత్రములు లేమిం జేసి సుఖితురు. సుఖదుఃఖానుసంధాన మును జేసి ప్రపంచమునం జేర నొల్లఁయు నాత్మానందసంవేదనము లేమిం జేసి ప్రపంచము విడువఁజాలకయు మధ్యస్థుఁ డైనజనుఁడు క్షేత్రముఁ గడుచు. ఆనాత్మభూత మగుప్రపంచము పరమాత్మమున లేకున్న నుండు నట్లు ప్రతీతి గల్గెడు. అట్టి ప్రతీతిని మీపాదనేవచే దొలగించికొన నుండును. కూటస్థుఁడు భగవంతుఁడు నగుమధుసూదనుపాదారవిందవరి చర్యాసక్తి విమోక్షనంబును సకలవ్యసనముల నడంచఁ జాలుదానిం గావించుభాగవతతేవ యల్పతపమున నలభ్యంబు. సత్సంగంబునంగదా జపార్చనకథాశ్రవణంబు సిత్యంబు సమకూటు. విభుఁ డింద్రియాదివికార ములతోడ మహదాదులఁ దొలుత స్మరించి క్రమమునఁ దదుద్ధృతము లగునంతములచే సహస్ర పాదోరుభుజాదవిశిష్టంబు స్వలోకనికాపాధి కరణం బాద్యపురుషశబదాచ్యము నగువిరాజ్నార్దని స్మరించి యందుఁ దాను దోడన ప్రవేశించి దశవిధప్రాణముల నింద్రియములను విషయ ముల నింద్రియాధిష్ఠానదేవతలను గలిగించెనేయు నందే బ్రాహ్మకావి వర్ణంబులకు నుద్భవం బయ్యెననియు ముందు చెప్పితిరికదా. పుత్ర

పాత్రనప్రాదులం గూడి విచిత్రాకృతు లగు ప్రజలీప్రపంచమున వ్యా
 పించియుండఁ గారణం బైనయన్నిభునివిభూతివిశేషముల వివరింపుము.
 అన్నిభుఁ డెందఱుబ్రహ్మతుల సృజించెనో తత్ప్రకారంబును సృష్టిప్రకా
 రంబులను దద్విశేషంబులను మనువులను మన్వంతరలక్షణంబులను
 మనుమన్వంతరాధిపవంశ్యవిధంబును వంశానుచరితంబు నూర్ధ్వాథోలోక
 భూలోక సన్నివేశంబును దత్ప్రమాణంబును దిర్ఘజ్ఞనుష్ఠ్యదేవసృష్టి
 విభాగంబును పక్షిసరీసృపసర్గంబును జరాయుజాండజన్వేదజోద్భిజ్జంబు
 లనుచతుర్విధభూతముల యుద్భవంబును వివరింపుము. నిజగుణావతార
 ముల నీవిశ్వమునకు సృష్టిస్థితిలయముల నొనరించుశ్రీనివాసునియుదార
 విక్రమంబును వివరింపుము. రూపశీలస్వభావానురూపము లగువర్ణాశ్రయ
 విభాగములను ఋషులజన్మకర్తృంబులను వేదవిభాగంబును యజ్ఞవిస్త
 రంబులను యమాద్యష్టాంగయోగలక్షణంబును భక్తియోగప్రపంచం
 బును జ్ఞానస్వరూపంబును సాంఖ్యమార్గాంబును భగవదదితతంత్రప్రకా
 రంబును బ్రతిలోమజాతుల కాచారం బైనపాపండుమార్గవైషమ్యం
 బును గుణశర్తనిమిత్తము లగుజీవుల నానాగతివిభేదంబులను బరస్పర
 విరోధము గలుగకుండ ధర్మార్థకామమోక్షము లార్జించునుపాయము
 లను వార్తాస్వరూపంబును దండనీతిప్రకారంబును వ్రతపృథగ్విధానం
 బును శ్రాద్ధవిధిప్రకారంబును చిత్రసర్గంబును గ్రహనక్షత్రతారాగణం
 బులకాలచక్రసంస్థానంబును దాసతపంబులయు నిష్టాపూర్తములయు
 ఫలమును మనుజొండు ప్రబలుండై యున్న యెడనాచరణీయం బగుధర్మ
 మును నీతండే యాచగ్గతుండై యున్నయెడ ననుష్ఠేయం బగుధర్మము
 నెట్టిది యాచరించిన నెవ్వరికి ధర్మమాలం బగు జనార్దనుండు సంతో
 పించి ప్రసాదంబుచేయు నట్టిపరమధర్మంబును నాకుఁ దేటండఁ జెప్పము.
 దీనవత్సలు లైనగురువు లనుసరించియున్న శిష్యులకుఁ బుత్రులకు నడు
 గనియర్థంబైనఁ జెప్పఁ దగినదానిం జెప్పుదురు. మఱియు మహాదాదుల
 ప్రళయభేదంబును బ్రళయసమయంబున నెవ్వ రాచరమేశ్వరు నుపా
 సింతురు మఱి తోడన శయనింతు రట్టియభయప్రకారుల లక్షణంబును
 జీవతత్త్వంబును బరమేశ్వరస్వరూపంబును జీవేశ్వరుల కైక్యంబు
 ప్రసాదించునొపనిషద గుగుజ్ఞానంబువిధంబు నట్టిజ్ఞానముఁ బడయుఁ

దైత్యులు నిరూపించినయహాయంబులను బోధింపుము. మహాత్ముల నేనింప
మండిన బురుషులకు జ్ఞానభక్తివిరక్తు లెట్లులు గలుగు! హరిలీల
నెటుంగఁగోరి చెసినయీ ప్రశ్నములకెల్ల నవిద్యాభివాతజ్ఞానచతుండనై
యందుడ నగునాకు మిత్రభావమున నుత్తరంబు చెప్పి వదీయసందేహ
భయముఁ దీర్చుము. సకలము లగువేదములు యజ్ఞములు తపస్సులు
దానములును జీవున కభయ మిచ్చుదానిలోఁ గళామాత్రంబునకుం
బాల పని కురుప్రధానం దైనవిద్యుదుడు పురాణార్థసారం బడుగుటయు
మునిప్రధానం దైనమైత్రీయుండు భగవత్కథాప్రచారంబునం బొని
పినదాని కత్యంతసంతోషుండైన గగపు మొగమునం దోచురీతి నవ్విదు
రున కిట్లనియె.

— మైత్రేయుండు విదూరనకు భాగవతపురాణము చెప్పఁబూనుట —

విదూరా! హరికీర్తిఁ బునగి ప్రశ్నముల మిక్కిలిక్రొత్తనేయు
భాగవతప్రధానం దైననీవు జనించినకతన లోకముఁ బాలించువూరుపం
శము సాధువులకు సంసేవ్యంబయ్యె. ఆల్పసుఖార్థంబు మహాదగ్ధిముఁ
బొందునరులకుఁ దద్దగ్ధిభిక్షాంతి గలుగ భగవంతుండు తానే ఋషులకుఁ
జెప్పినభాగవతపురాణంబు నీకుఁ జెప్పెద. తొల్లియొకప్పుడు సనత్కు
మారప్రముఖు లగుమునులు సకర్షణదేవుం బాతాళమున నాసీనుండైన
వాని, నప్రతిపాతబోధుండైనవాని, వాసుదేవసంజ్ఞ మగుపరమానంద
స్వరూప మనుస్వీయాధానిబోధితుని ధ్యానించుచు సర్వోత్కర్షమునఁ
బూజించువాని, సంతర్కభిముగాఁ జేయంబడిననేత్రముకుశలం బాసనత్కు
మారప్రముఖుల యభ్యుదయాస్థంబు దెఱచువాని, బ్రణమిల్లుదేవాదుల
కిరీటసహస్రములందలియత్తమత్తములకాంతులయొనకంబున వెలుంగు
ఫణాసహస్రమునఁ దేజరిల్లువానిం జేర నరిగి పతికామ లగునాగకన్యకలు
ప్రేమబంధురంబుగ నానోపహారముల నర్పింప నొప్పుమీటునా దేవ దేవుని
చరణంబుల కుపధానం బగుపద్మము నాకాశగంగాసలి నేకమునం దడి
సిన తమజటాకలాపముల నంటుచు దదీయమహిమం బెఱింగినవారు
గావున భక్తిగద్గదంబుగా నతనిచరిత్రంబుల బలుమాటు కీర్తించుచుఁ
బరమాత్మస్వరూపంబు దెలియఁ గోరి యడిగిన నాసంకర్షణదేవుండు ని
వృత్తధర్మముం దైనసనత్కుమారునకు దీనింజెప్పె. అమ్మనివరుండు భృత

ప్రతుం డైనసాంఖ్యాయనునకు బోధించె. పరమహంసధర్మప్రధానుం డైనసాంఖ్యాయనమునీంద్రుండు భగవద్విభూతివల్ల నంబు వివరించువాఁ డైనంతరానువర్తనం డైనయస్సద్గురుం డగుపరాశరమునీంద్రునకును బృహస్పతికినిం జెప్పె. పరాశరమునీంద్రుండు తనదండ్రీని రాక్షసులు భక్షించుట కరిగి రాక్షససత్తమునకుఁ దొడరి వసిష్ఠునిచనమునఁ గ్రవ్యతి నప్పని చాలించినం బులస్థ్యుండు తనకులమునకుఁ గీడు మూడకుండఁ దప్పించినదానికి మెచ్చి పురాణకర్త వగ్గుదు వని యొసంగినవరమునంజేసి మఱితసామర్థ్యంబు గదుర నాకు ఓయాళుండై బోధించె. ఇట్లు సంప్రదాయాగతం బైనయాభాగవతపురాణమును నిత్యానువర్తనంబు శ్రద్ధయు నొప్పునీకుఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము.

— మైత్రేయుండు విడుచునక హిరణ్యగర్భజన్మాదులఁ జెప్పట —

ఈవిశ్వమెల్ల నేకాక్షరజలమున మునిగినప్పుడు స్వరూపానంద సంతృప్తుడు సీరిహఁ డద్వితీయుండు నగునారాయణుండు శేషతల్పమున శయనించి నిద్రావశమునం జిచ్చక్తిరోధానంబుఁ గానక నేత్రనిమిల నంబుఁ గావించి కామాత్మకళక్తిం బ్రేరించుచుఁ బునస్సద్గురుం బ్రబోధాంబుదారుమధ్యమున గూఢముగ నగ్ని యెట్లట్లు భూతసూక్ష్మముల సంతేశ్వరీకమునం దిమిడియుండునట్లు సవరించి సీజాధిష్ఠానం బైనయాజల ములందు నిజవిచ్చక్తి నొప్పారుచుఁ జతుర్దశసహస్రంబులు వసించుచు యోగనిద్రావయండుయ్య నాత్మయోగప్రేరితంబైనకాలాభిధాన నిజశక్తిచేఁ గర్తృత్వమునెల్ల నెఱవేర్చువాండు నిజదేహములో నిమిడి యున్నలోకములంగాంచె. లోకసృష్టినిమిత్రం బిది యిట్లు సృజింపం దగు నని సూక్ష్మముగఁ గనుంగొనుదృష్టి నొప్పునప్పురమేశ్వరునకసూక్ష్మ మగు సంతర్గతార్థము కాలానుగతం బగుఁజోగుణమున ఊర్ధ్వ మొంది విశ్వ సృష్టిఁ గావింప నాభిదేశమునుండి వెడలె. జీవఃకర్తృప్రతిబోధనం బైన కాలమున నాసూక్ష్మార్థంబు సూర్యునిరీతి నిజకాంత నావిపులజలము వెలిగించుచుఁ బుస్తకోశంబై చూపట్టె. జీవుల కుఁభోగ్యము లగు సర్వార్థములఁ దోఁపజేయు నాత్రిలోకాత్మకవద్దమును విష్ణుదేవుఁ డంత ర్యామియై ప్రవేశించె. అట నాపద్దమున వేదమయుం డైనబ్రహ్మ దేవుండు తనంత నుద్భవించి స్వయంభు వనం బరఁగె. ఆస్వయంభువయ్యం

భోరుహకర్ణికవయం గూర్ముండి లోకములం గనలేక యాకసమునం దిటు
 నటు మెడ ప్రస్ఫుటయః లోకంబులం జూడఁగల లోచనంబులతో నతనికి
 నాలుగుదెసల నాలుగుముఖము లేర్పడుటయుఁ జతుర్ముఖుం డయ్యె.
 ఆచతుర్ముఖుడు ప్రళయనిలచలత్కల్లోలమాలికాభీలం బైనయయ్యెకా
 క్షవజలంబున జూడమినయావర్తముపై నుండియు దానిని లోకతత్త్వ
 మును దిన్నును లెస్స చేలేయఁ జాలక యాకమలకర్ణికపై నే నెవ్వడ
 నీయజ్ఞ మిఁగింపఁ నుండనది యెయ్యది యేల యుండెడు దీని కాధారం
 బైనవదాద్ధంబు వేటొకండు దీనిక్రిందఁ దప్పక యుండవలయు నని తన
 లోనం దిలపొసి యాకమలంబునాశరధ్రములమార్గమున నక్కమల
 మూలమునరయఁ గ్రించి కరిగియరిగి దాని కాధారం బైనభగవన్నాభిం
 గాంచనేరక చింతించుచున్నంత జలాంతర్గతాంధకారంబున కన్వల నుండు
 నాత్మస్మృష్టికారణంబు నెమరుచున్న యాచతుర్ముఖునకు భూతభవిష్య
 ద్వర్తమానరూపావస్థాత్రయాత్మకంబు దేహులకు భయముఁ గూర్పుచు
 వారియాయువు వారింపవారిచక్రాయుధతల్వంబు నగుకాలము దోచె.
 ఆవ్యధమున నవ్వరించి కమలమూలంబుఁ గాంచనేరక యనవాప్తకాముడై
 యట నిజస్థానం బగువర్తకర్ణికకు మగిడి చనుదెంచి మెల్లన వాయు
 నిరోధంబొనర్చి చిత్తము నిగ్రహించి సమాధియోగం బాశ్రయించి
 నూత్రేండ్లు యోగము సాధించి దాన నుల్పన్నజ్ఞానంబై తనకు ముందు
 దోచనికారణస్వరూపంబు తనవ్యాదయమందే తోచుటయుఁ జూచె.
 ఆతనివ్యాదయమునః దోచినకారణస్వరూపంబు శ్రీనారాయణమూర్తియే
 కాని పేరుగాదు. తత్ప్రకారంబు విదము. గోచంగులవదువున నడం
 పడగలసిడం జూడనొప్పు మస్తంభులకీరీటములందలిమణులదీప్తులయ్యు
 గాంతసంతమంబు నిరసించ సొంపుగను నచ్యేత్యాకాశమునండి మృణాళ
 ధవళం బగునాయతశేషతల్పంబున శయనించయున్నవాని, సుధ్యాజల
 దివరథానంబు బహుకనకశిఖరంబులు రత్నజలదౌషధిపుష్పమాలికలు
 పేణువండంబులు పాదపగణంబులును గలుగుమరకతమణిగిరిన్ బీతాం
 బరత్వాదిధర్మముల సాటి నేయందగినవాని, నాయామవిస్తాములఁ దన
 ప్రమాణమున కనురూపంబై లోకత్రయసంగ్రహణంబై విచిత్రాభర
 ణాంబరాద్యలంకారముల నొప్పుచిహ్న దేహమునఁ దేజరిల్లువాని, నాత్మాభి

మతసిద్ధినిమిత్తంబు శుద్ధము లగువేదోక్తమార్గములఁ దన్నుర్చించుపురు
షుల కభీష్టప్రదం బైనసిజచఁ జాలవిందమును నఖచంద్రికావలసితాంగులి
పత్రం బైనదానిం గృహమై నించుక యెత్తిచూపుచున్నవాని, దివ్యవణి
కుండలంబుల వెలయుచు నధరబింబరాగమున జేవుఁజుచు సమంచిత
భూనాసికావలసితంబై లోకములయూర్తి నిరసించుమందహాసమున
సుందరం బైనముఖారవిందమునం దనరువాని, గమలకింజల్కమువోలె
బచ్చనియుత్తమాంబరంబు యరిధానముగ వెలయువాని, శ్రీవత్సలాఁఛనం
బగువత్సస్థులంబున దివ్యవణిహారముల నొప్పారువాని, నుత్తమకీయా
రాదిభూషణముల నొప్పుభుజదండములు శాఖలుగా నహిభోగ
ముల వల్కువేష్టనంబు గలిగి యవ్యక్తమూలం బైనమహావృతమున
కుఁమింపఁ దగినలోకమయందైనవాని, జరాచరాధారత్వంబు సర్వ
బుధుత్వంబు సలిలావరణంబు కిరీటసహస్రంబు వేరిటికనకశిఖరంబులు
లనతొక్కుస్తుభరత్నవిద్యోతంబునం గలిగి యుత్తమగిరికి సరివచ్చువాని,
వేదములు మధుకరంబులై యెల్లపుడు నెడఁబాయక యాశ్రయించియుని
కింజేసి యెంతయు విలసిల్లునిజకీర్తిమయం బగువనమాల నిజకంఠమున
వ్రేల విరాజిల్లువాని, సూర్యచంద్రాగ్ని వాయుపులకు సగమ్యుండైన
వాని, గాలత్రయ స్ఫూర్తిమంతంబు లైనసుదర్శనాదిసమరసాధనముల
నితరులకు దురాసదందైనవాని నొకమరమపురుషం గాంచె. కాంచు
టయు నప్పుడే యాజగద్విధాత హరినాభిసరోజంబును దన్నునుబ్రళయ
జలంబును బ్రళయకాలవాయువు నాకాశంబునం జూచెఁగాని యీ
యేనింటికంటె వేటొక్కదానిం జూడఁడయ్యె. అప్పు డాచతుర్ముఖుఁడు
రజోగుణసముద్రిక్తుండై మాయావిలాసమూర్తమున నభినివేశితచిత్తుండై
ప్రజల సృజింపఁ దలంచి నాభిసరోజాదిపంచకంబుననే లోకసృష్టిగావ
లయు నని యూహించి వివిధసృష్టిచేయఁ దనమదిం బరికించి స్తుత్యుం
డైన భగవంతు నిట్లని ప్రస్తుతించె.

— బ్రహ్మదేవుఁడు నారాయణుని స్తుతించుట —

దేవా ! పెద్దకాలు బుసాసించి యేను ని న్నెఱింగితి. నీతత్త్వం
బెఱుంగమి దేహులకుఁ బెద్దదోషంబు నీకంటె వేటొండు లేదు. ఉండు
నట్లు దోచిన నాప్రతీతి సత్యంబు గాదు. మాయాగుణయోగమును

జేసి నీ వొక్కండజే నానారూపములఁ దోచుచుండుదువు. చిచ్చుకౌన్ది
విర్యావమున నిత్యసివృత్తము నుపాసకుల ననుగ్రహింపఁ దోలుత నీవు
గొన్నదియు శుద్ధసృష్టాత్మకము లగుననే కావతారములకు బీజమును
మదీయజన్మస్థానం బగునాభితో నొప్పువదియు నగు నీరూపముకంటె నో
సర్వోత్తమా! యనావృతప్రకాశంబు భేదశూన్యం బొనందమాత్రము
నగుభవదీయరూపమవ్యముగాదు. కావున నుపాస్యములలో ముఖ్యము
సృష్టికారణము విశ్వేతరము భూతేంద్రియకారణము నగు నీరూపము
నాశ్రయించితి. ఉపాసకులకు శ్రేయముఁ గూర్చ నుపాసనాయోగ్యం
బైనదివ్యమంగళరూపంబుఁ జూపిననీకు మ్రొక్కెద. కుతర్కసిద్ధు లగు
నిరీశ్వర వాదులు నరకమున కేగుదురు గాని నిన్ను పాసింపనేరరు. వేద
ములను వాయువులు గొని తెచ్చుత్పదీయపదార్థవిందపరిమళంబు నాత్మ
లోఁజూనిపి యరమభక్తితో నీపాదములఁ బట్టినవారిమనస్సులనుండి నీవు
దొలంగవు. ముక్తిప్రద మగునీపాదము నెందఁక నాశ్రయించుకుండునం
దఁక నే నరునకు ధనగృహసుహృన్నిమిత్తం బైన భయము, వానికి
నాశంబు గలిగిన శోకంబు, గ్రమ్మట నార్జనేచ్చు, దానం బరిభవంబు, దాన
నత్యంతతృప్తి, యేదే నొక వెచ్చన నయ్యవి గ్రమ్మట లభించెనేని భయ
శోకాదిమూలం బైనమమతయుం గలుగు. దైవవశమున నష్టబుద్ధు లగు
వారు సర్వానర్థముల నిరసింప జాలుభవత్కథాప్రసంగమునెడ మనసు
పెట్టక లోభాభిభూతచిత్తులై దీనులై కామసుఖలేశలవార్థంబు క్షేమం
కరములు గానికర్తములఁ జేయుదురు. ఆకలి పిపాసవాతపితృశ్లేష్మంబులు
శీతోష్ణవాతవర్షంబులు యెప్పుడభయము దుస్సహం బగుకామాగ్ని యవి
చ్చిన్న మగుక్రోధము ననువీనితొరిం బడి యిడుమపడుప్రజలం గాంచి
నామనంబు విపాదంబుఁ జెందెడు. ఈశ్వరునిమాయాబలంబుననే యీ
దేహాదివిభాగంబుగాని వాస్తవంబు గాదని తెలియునంతకు వ్యర్థమయ్య
సంసార ముపరతిం జెందదు. మఱి నరనకు దుఃఖిపరంపరలం గలిగించు
చుండు. ఎగల్గెనింద్రియప్రచారంబు రేలు తదుపరమమున నిద్రయుం
బొందుచు నుత్తరక్షణమున నిద్రాభంగముంగాంచుచు దైవమునం బ్రతి
హతార్థులనులై భవత్కథాప్రసంగపరాజ్ఞులు లగువారు వివేకులైన
నేమి సంసారమునం బరిభ్రమింతురు. వేదాంతశ్రవణమున మార్గ మెఱి

గినవారికిభక్తియొగళ్ళోధితచిత్తమున వెలయుచుండి నీ వాయాభక్తులు
 ధ్యానించుచుండుములనే వారికి సాక్షాత్కరింపఁ జేయుదువు. అద్వితీయుఁ
 డు నానాజనులలో నవహితుఁడు సర్వాంతర్యామి సుహృదుఁడు నగునీ
 వసాధులకు లభ్యము గానిసర్వభూతదయచే నెట్లు ప్రసాదించు వట్లు
 సురలు బద్ధకాములై నానావిధోపచారముల నారాధించిననుం బ్రసన్నుఁ
 డవుగావు. కావున యజ్ఞాదు లగువివిధకర్తములు దానములు తీవ్రతఃస్సు
 వ్రతానుష్ఠానము మున్నగువాని భగవంతున కర్పించి యారాధించుటయే
 శ్రేష్ఠమగుక్రియాఫలంబు అది యెన్నఁడుంజెడదు. కామనిమిత్తంబయ్యె
 నేని యాధర్మమాకామము నెఱవేర్చి యటక్షయించు. స్వరూపచైతన్య
 ముననే సర్వకాలము భేదభ్రాంతి నిరసించి బోధాశ్రయంఁడై వెలుం
 గుచు లోకసృష్టిరక్షావినాశములకు నిమిత్త మగునిజమాయచేఁ గ్రీడించు
 పరమపురుషుఁ డగునీకుఁ బ్రణమిల్లుదు. ఎవ్వనియవతారగుణకర్త
 విడంబనము లగు దేవకీనందన, సర్వజ్ఞ, కంసారి ప్రభృతినామములం
 బ్రాహ్మప్రయాణసమయమున వివశులయ్యు నుచ్చరించువా రనేకజన్మ
 ర్జిత మగుపాప మెల్ల నాక్షణంబు తటాలునం దెగడి నిరస్తావరణం
 బైనబ్రహ్మస్వరూపంబుఁ గాంతు రట్టియజుని శరణుసొచ్చెద. సృష్టికర్త
 యగునేను, స్థితకర్తయగుపిష్ఠువు, లయకర్తయగు శ్రీకంఠఁ డనుముగ్ధు
 పురుషులు మూలంబుగా మరీచ్యాదులును మన్వాదులును శాఖోప
 శాఖలుగా నాత్మాధిష్ఠానతం బెరిగినభువనపాదపరూపుఁ డగునీకు నమ
 స్కారము. విరుద్ధధర్మనిరతంబై లోకము నీ వుపదేశించినకర్తార్పణం
 బను భవదారాధనకర్తమునందు మనసు పెట్టకయుండునేని యట్టివారి
 జీవితాశనెల్ల నొక్కమాత్రలోనం ద్రుంప జాలినకాలాత్ముఁ డగునీకు
 బ్రణామము. సకలలోకనమ్మకతంబై ద్విపరాధస్థాయయై యెసంగు
 నుత్తమస్థానం బారోపించియు నే నెవ్వనికి వెఱచి యేమపురుషు
 నెఱుంగఁ బెక్కుయజ్ఞము లనుష్ఠించి వెక్కిఁడులు తపంబు సల్పితి నా
 యజ్ఞేశ్వరునకుఁ బ్రణమిల్లుదు. విషయసుఖవాంఛ దనకు లేకుండినను
 దనకామించినధర్మమర్యాదల రక్షింప నాత్మేచ్ఛంజేసి తిర్యజ్ఞనుష్ఠ
 దేవాదిజన్మంబు లెత్తి యాత్మరతిం జెందినపురుషోత్తమునకుమ్రొక్కెద.
 పంచపర్వావిద్యవలనఁ దన కేయవహతి లేకుండిన గుఱినిక్షేపితాఖిల

భగవంతుడై నిద్రాసుఖం బిట్ట వని జనుల తెలింగింప నొంచి కల్లోల
 మాలాభీలం దైనయేకార్థవజలమునందు శేషశయనస్వర్ణానుకూలం
 దైవనిద్రః జెందునెడ నెవ్వనియనుగ్రహమునంజేసి లోకత్రయోపకర
 ణుడనై యే నెవ్వనినాభికమలమునం బట్టితి నట్టికుక్షిస్థాఖిలలోకుండు
 నిద్రావసానవికాశిలోచరుడు నగుచుమపురుషునకుఁ గేలుమోడ్చెద.
 సమస్తలోకములకు సుహృదుఁ డద్వితీయుఁ డంతర్యామియు నగుభగ
 వంతుఁ డేజ్ఞానము నైశ్వర్యముం గ్రహించి యీజగమునకు సౌఖ్యం
 బాపించు నాభక్తవత్సలుఁ డేను బూర్వకల్పమున నుండినరీతి జగము
 పుజించుతత్వం బాజ్ఞానైశ్వర్యముల మదీయప్రజ్ఞలో నావహించఁజేయుఁ
 గాక. ప్రసన్నవదనుఁ డగునాభగవంతుఁ డాత్మశక్తి యగుమతోడం
 గూడి గుణావతారములం గ్రహించి యింక నేయేకార్థ్యంబు లాచరించు
 నయ్యవియెల్ల నామదిదోఁచుఁగాక. లోకసృష్టిప్రవణంబయ్యు నామనం
 బానారాయణునందే నిత్యయోగంబు జెందుఁగాక. కర్తృశక్తికృత మగు
 వైషమ్యము తన్నిమిత్రము లగుపాపాదులును నన్నుఁదొలఁగుఁగాక.
 నలీలశీతుం దైనయేయనంతశక్తి పురుషునినాభిసరస్సునుండి మహత్త
 త్వాత్మక మగుచిత్తమున కభిమానినై యేను జనించితి నట్టినాకు విచిత్ర
 విశ్వసృష్టివివరణముఁ జేయుచుండిన వేదవాగ్విసర్గంబు చెడకుండుఁ
 గాక. షరమకారుణికం దైనయాచరమేశ్వరుండు ప్రేమాతిశయం
 బునసంపాదుచిరునగవు మెటుంగులఁ దులంగలించునపాంగవీక్షణమునం
 జూచుచు విశ్వవిజయార్థంబును మాకుఁ బరమార్థంబు చేకూఱును.
 మధురవచనముల మదీయవిషాదం బవనయించుఁగాక. అని యిట్లు తపో
 విద్యాసమాధుల నాత్మజనకుం దైననారాయణుని దనమనోవచనము
 లకుఁ దోచినంతకు బ్రస్తుతించి యలసినవానిరీతి విరమించె. అంతఁ
 గల్పాంతజలయోగమునంజేసి లోకసంస్థానవిజ్ఞానమున విష్ణుచిత్తుం
 దైనబ్రహ్మయభిప్రాయము నెఱింగి మధుసూదనుండు తదీయమోహంబు
 వాయురీతి గంభీరవచనంబుల నిట్లనియె.

— భగవంతుండు బ్రహ్మ బ్రహ్మదై సంభాషించుట —

వేదగర్భా! విషాదమున నలసత్వంబుఁ గొనవలదు. సృష్టియెడ
 నుద్యోగింపుము. నీవు గోరినయర్థం తేచు మున్నే సమకూర్చితి. నీవింకను

దపంబును మదీయోపాసన ననుష్ఠింపుము. దాన నీ వంతర్హృదయములో నత్యంతస్పష్టముగ లోకములనెల్లఁ జూడఁగలవు. మఱియు భక్తియు క్తుండవు సమాహితచిత్తుడవు నైన నీలోకలను లోకమునందును నిండియుండుపరబ్రహ్మస్వరూపుఁడైనను నాలో నుండుజీవులనుం గాంతువు. దారువులలో నగ్ని యెట్లు లట్టులు సర్వభూతములలో నంతర్నిగూఢుం డైననుఁ జూచినంతన లోకము మోహముం ద్యజించు భూతేంద్రియగుణాశయముల విడిచి జీవుఁడు శుద్ధబ్రహ్మముతోడ నేకీభూతుండు గాని యన్యఁడు గాఁడని యద్వైతభావన సాక్షాత్కరించు నపుడు నరుండు మోక్షముం బ్రాపించు. అయ్యా! నీవు నానాకర్తృవితానమున బహుప్రజల సృజింపఁ బూనినను నాయనుగ్రహమునంజేసి నీ చిత్తము వికారముఁ బోయకుండెడు. ప్రజాసృష్టిజేయఁ బూనుకొన్నను నీమనంబు నాయెడ నత్యంతభక్తిబంధముఁ గావించినకతన నాదిబుష్టియగు ని స్సత్యంతపాపమయ్యు రజోగుణము బంధింపఁ జాలదు. భూతముల నింద్రియములను సత్త్వాదిగుణముల నహంకారమునను నేను గూడినవాడగా యని తలంచుటంజేసి దేహుల కగోచరుండనయ్యు నీకు విజ్ఞాతుండ నైతి. నీవుమున్ను కమలముఁయిం గూర్చుండి దానినాశమూలంబున దీని కేదేనొక్కయాథార ముండవలయు నట్టికారణం బైన యాథారస్వరూపంబుగలదో లేదో యనుసందియంబున వేదకుటంజేసి సర్వకారణం బే నుండుదు నని నీకు బోధింప బహిర్భాగమున మదీయరూపముం జూపితి మదీయకథోదయాంకితం బైనస్తోత్రము నీవు చేయుటయుఁ దపమున నత్యంతనిష్ఠఁ గొనుటయు మదీయానుగ్రహంబు. నిర్గుణుఁడగునన్ను లోకవిజయేచ్ఛంజేసి గుణమయునిఁగావర్ణించుచు స్తోత్రమొనర్చుటంజేసి నీకు మెచ్చితి. ఎవ్వఁ డీస్తోత్రమున నన్ను నిత్యము స్తుతియించుచు భజించు నతనికి సర్వకామవరేశ్వరం డగునే నెల్లపుడుం బ్రసన్నుడ నగుదు. ఇష్టావూర్తములు తపస్సులు దానములు యోగములు సమాధి యనువానిచే సిద్ధించునిశ్చేయింప బన్న మత్ప్రీతియే యనితత్త్వవిదులు దలఁతును. ఏనాత్మలకుఁ బరమాత్ముడను. బ్రియులకుఁ బ్రియతముండను నన్నెఱింగినవారికి దేహోదులనిష్ఠంబులగు. కావున నాయెడ నిత్యప్రీతి కర్తవ్యంబు. సర్వవేదమయము మత్సంభవము నగు

సాత్త్వికము ననన్యనిరపేక్షముగఁ బూర్వకల్పమున నాలో లీనం బైన
ప్రపంచమును బ్రజలను దొడ్లంటియట్లు సృజింపు మని యిట్లు ప్రధాన
పురుషేశ్వరుం డైననంకజనాభుండు నిజరూపముఁ జూపి సృజ్యవిస్తరంబుఁ
జేటవఱచి యంతస్థితుం డయ్యె ననిచెప్పిన విని విదురుండు మునీంద్రా!
భగవంతుఁ డంతర్హృదముం జెందినవదంపడి లోకపితామహుఁ డైనబ్రహ్మ
దేవుఁడు కాయకమానసికభేదమున నెన్ని ప్రజాసర్గములం గావించె
దత్ప్రకారంబు చెప్పము. నీవు బహువేదివర్ణుండవు గావునఁ దొలుత
నాయడిగినప్రశ్నములకెల్ల నుత్తరంబులు వివరించి మాసుంశయములనెల్లఁ
దీర్చుమని యడుగుటయు మైత్రేయుండు సంప్రీతచేతస్కుండై తనమన
స్సులో నుండువిదుఃప్రశ్నముల కన్నిటికిం గ్రమమున నుత్తరము లిచ్చు
వాఁడై యిట్లనియె.

— { మైత్రేయుండు విదురునకుఁ గాఠసామాన్యతక్షణము
బ్రాహ్మతాదిసర్గములనుం జెప్పట } —

బ్రహ్మదేవుఁడు భగవంతుండు నెప్పినచోప్పున నప్పరమాత్మునిపై
మనస్సునిలిపి దివ్యవర్షశతము తంబు నల్ప నిజాసనం బైనకమలం బా
సలించునం దత్కాలకృతవీర్య మగువాయువునఁ గంపించుట చూచి
వృద్ధి నెనసినతపస్సువలనను దనలోనెలకొనియున్న విద్యవలనను విజ్ఞానబల
వృద్ధిం గాంచి యావాయువును జలమునుం ద్రావి యప్పుడు నీళ్లు లేక
తా నుండినయాషచ్ఛము నొక్కదాని మిన్నంటుచున్నదానిం గాంచి
పూర్వప్రళయలీనము లైనలోకములనెల్ల దీనిచే గల్పించితి నని తలంచి
నారాయణుప్రేరణంజేసి యాషచ్ఛకోశములోనం జూచి దానిం ద్రిరూప
ముల విభజించె. అది యొక్కండే నదునాలుగువిధములనుబహురూపము
లను భావింప యోగ్యమై యుండుఁ గావున దానికి రూపత్రయవిభా
గంబు చిత్రంబని యెన్నరాదు. ఆమూఁడువిభాగంబులే ముల్లోకములనం
బడియెడు. ఈత్రైలోక్యనిర్మాణంబే బ్రహ్మదేవునకు మీఁదఁ బ్రతిదిన
సృజ్యం బైనజీవభోగస్థానరచనావిశేషంబు ముల్లోకంబులకు మీఁద
మహార్లోకంబు మొదలుగా సత్యలోకంబుదనుక నుండునితరలోకంబు
లన్న నో నిష్కామముగఁ జేయఁబడుధర్మంబునకు ఫలమగుటంజేసి వానికి
నం దుండువారికిని దీర్ఘ కాలస్థితి గలుగుఁ గావున దైనందినసృష్టి గలు

గదు. ఈముల్లోకములు కామ్యకర్త ఫలరూపంబులు గావునఁ బ్రతి
 కల్పంబునందు సుతృప్తివిశాళములు గలుగుటంజేసి వీనికి బైనందినసృష్టి
 యొప్పెను ననిన పని విదురుఁడు మునివరేశాస్థా! బహురూపుఁడదృశ
 కర్తఁడు నగుహరిఁ గాలాఖ్యం బగురూప మొక్కండు గల దని మీరు
 చెప్పితిరిగదా. సామాన్యవిశేషలక్షణంబులతోడఁ దత్స్వరూపంబు నిరూ
 పింపుఁ డనియడుగుటయు నతనికి మైత్రేయుఁ డిట్లనియె. ఆయా! గుణ
 ములవ్యతికరంబు కాల మనంబడు. అయ్యది నిర్విశేషం బాద్యంతకూ
 న్యంబునై యొప్పు. దాని నిమిత్తముగాఁగోని పురుషుఁడు దన్నే ప్రపంచ
 రూపమున లీమై సృజించె. విష్ణుమాయాంశసంభృతం బైనబ్రహ్మతన్మా
 త్రంతే యీవశ్యంబు. అవ్యక్తస్వరూప మగుకాలమున నియ్యది పరిచ్ఛి
 న్నంబై వేటువేటుగఁ దోచుచుండెడు. ఈవిశ్వ మిప్పు డెట్టులు గన్నట్టు
 చుండు నట్టులే పూర్వకల్పమునందు నుండె. ఇక భవిష్యత్కల్పంబు
 నందు నుండఁగలదు. ఇవ్వధమున లోకపరిచ్ఛేదకత్వంబు కాలసామాన్య
 లక్షణం బని యెఱుంగుము. కాలవిశేషలక్షణంబు దెలియఁగ
 దానికి నిమిత్తం బగుస్థభేదంబు దెలియఁపలసియండుఁ గావునఁ దత్ప్ర
 కాగంబు వివరించెద వినుము. ప్రాకృతములనియు వైకృతములనియు
 స్థంబులు నవవిధంబు లగు. ప్రాకృతవైకృతోభయాత్మకం బైనస్థము
 దశమంబై పఁగను. స్థమునకుం గాలద్రవ్యగుణములంజేసి ప్రళయము
 త్రవిధం బగు. శ్రీహరినుండి గుణములకు వైషమ్య మాపాదించుమహా
 తత్త్వంబు సృజించుట ప్రథమస్థంబు. ద్రవ్యజ్ఞానక్రియాత్మకం బైన
 యవాంకారసృష్టి ద్వితీయస్థంబు. భూతసూక్ష్మసృష్టితోడ మహాభూత
 ములఁ బుట్టించుశక్తిసహకృతం బైనభూతసృష్టి తృతీయస్థంబు.
 జ్ఞానేంద్రియశ్చేంద్రియసృష్టి చతుస్థంబు. వైకారికనామధేయం
 బగుదేవసృష్టి పంచమస్థంబు. మనస్సును దత్తయం బని చెప్పంబడు.
 జీవుల కావరణపక్షములఁగావించు పంచపర్వావిద్యసృష్టి షష్ఠస్థంబు.
 ఈయాటను బ్రాకృతస్థము లనంబడు. ఇక వైకృతములం జెప్పెద.
 ఈసృష్టిప్రకారంబెల్ల సఁసారతాపనివారకం బైనలీల నలరుహరిఁజో
 గుణముగ్రహించిన గలుగుచుండెడు. వైకృతస్థములలో ముఖ్యమగు
 స్థావరసృష్టి సప్తమస్థంబు. మీఁదికి వ్యాపించుట యవ్యక్తవైతస్థంబు

నొందుట చుంఁదప్పుమాత్రం బెఱుంగుట యవ్యవస్థితపరిణామంబు
మున్నగునానాభేదము లొందుటయు ననునివి సాధారణలక్షణంబుగా
నొప్పుస్థావరములు*వనస్ప త్రోవృషధి లతా త్వక్సార వీరు ద్దుమంబు
న నాటువిధములఁ దనరుటంజేసి స్థావరవర్గము దనలో వడ్వీధంబుల
నెఱుఁగెడు. ఉత్తరకాలవిచారంబుఁ గానక యాహారాదిజ్ఞానమాత్రంబు
గలిగి భూజేంద్రియమున న్నములం గనుచు దీర్ఘానుసంధానశూన్యంబు
లై నయిరువదియెనిమిదితెఱుగుల నొప్పుతీర్వగ్జతువుల యష్టావింశతివిధం
లై నస్పృష్టి యష్టమస్కంబు. గో, వజము, మహిషము, కృష్ణసారము,
సూక్రము, గవయము, పురువు, గోఱీయ, యుష్మ మనుద్విశోభంబులు
తొవ్విదియు గర్దభ, మశ్వ, మశ్వతరము, గౌరము, శరభము, చమరియ
పనేశశంబు లాటుచు కుక్క, నక్క, తోడేలు, పులి, పిల్లి, కుందే, లేదు,
సింహము, క్రోతి, గజము, తాతే, లుడ, మనుపంచనఖంబులు వంద్రెందును,
మకరాదు లగుజలచరజంతుసముదాయం బొక్కటియుఁజేర్చి లెక్కిం
పఁగఁ దిర్వగ్జతువు లిరువదియెనిమిదివిధముల నొప్పెడు. ఖచరంబు
లగుకంఠగృధ్రబక శేష్ఠసహంససారసాదు లగుపక్షిజాతులును దిర్వగ్జతు
గణంబులోన గణేవవలయు. తీర్వక్సామాన్యస్పృష్టి యష్టమస్కంబు. రబో
గుణప్రధానులై కర్తవగులై దుగిఖము సుఖముగాఁదలంచు నరులయర్వా
కోస్త్రితం బగుస్పృష్టి నవమస్కంబు. ఇది యేక ప్రకారంబు. ఈమూఁడు
వైకృతస్కము లనంబడు. దేవస్కము వైకారికనామధేయంబనియుఁ
బ్రాకృతములలోఁ బంచమంబనియు మున్న చెప్పితింగదా. సనత్కుచూరా
దులు దేవభావమునను మనుష్యభావముననుం దనరి పూజనీయులపుటం
జేసి వారిస్పృష్టి కేవలస్రాకృతంబు కేవల వైకృతంబునుంగాక యుభయాత్మ
కంలై దశమస్కమనంబరంగు. వైకృత మగుదేవస్పృష్టి దేవస్కంబు, పితృ
స్కం, బసురస్కంబు, గంధర్వాస్కస్కంబు, యక్షరాక్షససిద్ధస్కంబు,

* పువ్వులు లేక ఫలించునశ్వతోదుంబరపనవటూదులు వనస్పతులు. పూచి
ఫలపాకము కుదిగాఁ గల వ్రీహి యవముద్దాదు లోషధులు. పూలుగాని పండ్లుగాని
గలిగి యారోహణాన పేక్షంబు లై నమల్లి కాకారవల్ల్యాదులు తరలు. త్వక్కునందు
బలముగల వెదురు మొదలగునవి త్వక్సారములు. తరలే కలిసంబులై యారోహ
ణంబు నహించు నేని యట్టివి వీరుతులు. పువ్వులు పూచి కాయలుగామనట్టి చూత
వభృతులు ద్రుమములు.

చారణవిద్యాధరస్థంబు, కిన్నరకింపురుషాదిస్థంబు, భూతప్రేతపిశాచ
స్థంబు నన నెనిమిదివిధముల నొప్పెడు. ఇవిధమునఁ బ్రాకృతస్థంబు
లాలు వైకృతస్థంబులు మూడు ప్రాకృతవైకృతోభయాత్మకస్థ
మొక్కటియుం గూడ స్థంబులు దశప్రకారంబులం బ్రవర్తిల్లు. ఇయ్యవి
బ్రహ్మ కావించినసృష్టి భేదంబులు ఇంక మనుమన్వంతరాదులఁ గ్రము
బునం జెప్పుదు ఇట్లు కల్పాదిసమయంబున వారి రజోగుణము
గొని బ్రహ్మరూపము ధరించి యమోఘసంకల్పుడై యాత్మేచ్ఛంజేసి
తన్నుఁ దాన సృజించుచుండు. ఈకల్పమునం జెప్పినదేవాసురాదులు
నదిలోఁ జక్రంబు దిరుగునెడ లోనియరములపౌర్వావర్యంబు నెట్లట్లు
భగవంతుని మాయాప్రభావమునంజేసి యీగుణవ్యత్యయమును
బౌర్వావర్యంబుఁ గోరరు. వారే మన్వంతరాంతరంబుల నానానాఘ
రూపములం గ్రహింతురు. స్థగ్ధం బిట్టిది. కాలవికేషలక్షణం బెట్లు
ఁటేని.

— మైత్రేయుఁడు విదురునకుఁ గాలవికేషలక్షణంబు చెప్పుట —

కార్యపదార్థం బగుప్రపంచమువంశములలోనం గట్టగడపటిదియై
తనలో విభాగంబు నేయనశక్త్యంబై కార్యావస్థను సముదాయావస్థను
బొందక తదుభయాపగమంబు గలుగుపరమసూక్ష్మపదార్థంబు పరమాణు
వనంబడు. అయ్యవి పెక్కులు గూడిన నవయవిత్యవ్యవహారం బగు
నని నరులు భ్రమింతురు. పరిణామాంతరంబుఁ జెంది యైక్యముఁ గొని
వికేషవివక్షయు భేదవివక్షయుం గొననికార్యప్రపంచము మహత్తనం
బడు. అందుఁ గిందిద్వికేషభేదవివక్ష గ్రహింపబడునేని మధ్యమ
మనంబడు. ఇట్లు పదార్థములు సూక్ష్మసూఽమధ్యమావస్థలు గొనుటయు
నుత్పత్త్యాదికుశల మవ్యక్తము భగవచ్ఛక్తియు నగుకాలము పరమా
శ్వాది పదార్థములకుఁ బరిచ్ఛేదముఁ గావించుటంజేసి తా నపరిచ్ఛిన్నం
బయ్యుం బరిచ్ఛేద్యభేదంబునఁ దానుం దత్తదనురూపముగఁ బరిచ్ఛి
న్నంబై వికేషంబుఁ గాంచు నెట్లుంఁటేని. పరమాణుపదార్థముఁ బరిచ్ఛే
దించు కాలము పరమాణువనియుఁ బ్రపంచసాకల్యపరిచ్ఛేదకంబు మహ
త్తనియు వ్యవహరింపబడు. రెండుపరమాణువులు గూడిన నొక్కయణు
వగు. మూడణువులు గూడిన ద్రుసరేణు వగు. అయ్యది గవాక్షరంధ్ర

ములం జొచ్చిన సూర్యక్షిణింబులలో నగవడుచు విక్కిలి చులక నగుటం జేసి ఘోషించిం బడక మీఁది కెగయుచుండు. మూడు త్రసరేణువులఁ బరిచ్చేదించుకాలంబు త్రుటి యనఁబడు. త్రుటిశతంబు వేధనామం బగు. వేధత్రయము లవమునాఁ బరఁగు. మూడులవములు నిమేష మగు. నిమేషత్రయంబు క్షణం బగు. క్షణశతంబు కాష్ఠయనంబడు. పంచదశకాష్ఠలు లఘు ననంబరఁగు. పదియేనులఘువు లొక్కనాడి యగు. ఆట్టఘటికాద్వయంబు ముహూర్తం బగు. అవి యాటు నేడునేని గూడిన నొక్కయామం బగు. ఆటలముల తామ్రపాత్రంబుఁ గ్రిందివైపున నైదుగురిగింజ లెత్తుబంగారమున నిర్మించిన చతురంగుళేశలాకాచతుష్టయమున చంద్రముఁ గాంచి దాన నాపాత్రలోనికిఁ బ్రస్థజలంబు సొచ్చి నిండి యస్పాత్ర మునుఁగునంతకాల మొక్కగడియ యని దాని నుచ్చానలక్షణంబున నిర్ణయింపఁ దగు. ఆయ్యెనిమిదిజాము లొక్కయహోరాత్రం బగు. పంచదశాహోరాత్రము లొక్కతక్షణంబునాఁ బరఁగు. అదియు శుక్లకృష్ణభేదమున నిరుదెఱుగులఁ బ్రవర్తిల్లు శుక్లకృష్ణపక్షంబులు రెండుగూడిన నొక్కమాసం బగు. మనుష్యమానకల్పితం బైనయామాసము పితృదేవతల కొక్కయహోరాత్రం బగు. రెండునెల లొక్కయుతువగు. మాసుంబు లాటు గూడిన నొక్కయయనం బగు. అయ్యది దక్షిణాయనం బనియు నుత్తరాయణం బనియు ద్వివిధం బగు. నరమానకల్పితంబు లగునయ్యయనంబులు రెండు గూడినం దేవతల కొక్కయహోరాత్రం బగు. పంచ్రెండునెల లొక్కసంవత్సరం బగు. ఇట్టిసంవత్సరంబులు నూలు నరులకుఁబరమాయు వని నిరూపింపఁబడియె. చంద్రాదిగ్రహంబు లశ్వినాశ్విదక్షత్రంబు లితరతారలుం గూడి కాలచక్రము నధిష్ఠించి కాలాత్మకఁడైన యాదిత్యుండు పరమాణు వాదిగా సంవత్సరంబు తుదిగాఁ గల్పించినకాలభేదములకుఁ బరిచ్చేరకుండై ద్వాదశరాశ్వాత్మకం బైన యీశువనశోశముఁ దిరుగుచుండు. అట్టిపంచ్రెండు నెలలుగూడినకాలము క్రమాబునసౌర, బౌద్ధ, షష్ఠ్య, సావన, చాంద్ర. నాక్షత్రములనుమాన భేదములంజేసి సువత్సరము పరివత్సర మిడావత్సర మరువత్సరము వత్సర ముసంజ్ఞలం గాంచు. కాలరూప మగుచాత్వశక్తి గొని

కార్యము లగునంకురాదులయొడ బీజాదులకు శక్తి బలుదెలుగులు గార్యాభిముఖులుగా నొనర్చుచు సకాములకు గుణమయం బగుస్వర్గాది ఫలముల యజ్ఞాదుల నొడఁగూర్చుచు దేజోమండలవాఙ్ముననిష్కామ పురుషుల కాయురాదివ్యయ ప్రదర్శనంబున విషయవైరాగ్యంబు బోధించి తదీయమోహనివృత్తిఁ గావింప సంతరితుమునం జరించుసంవత్సర పంచకప్రవర్తకం దైనయాద్యాదశాత్తు నుపాసింపుఁ డనిచెప్పిన విదు రుండు మునీంద్ర! లోకత్రయాత్కర్త లగుదేవశిత్రుచనుష్యులయా యుర్వానంబు వారివారిమానమున నూతేసీయేం డ్లని నీవచనంబున నే నెఱింగితి. బ్రహ్మదేవుండు ప్రతీదినము సృజింపఁ గన్పట్టునీముల్లోకములకు మీఁదిలోకముల నివసించు జ్ఞానులగతి యెట్టిదో యెఱుంగనయ్యెద. మహాత్ములు తమయోగదృష్టిచే నీవిశ్వమెల్లఁ జూతురు. కావున భగవచ్చక్తి యగు కాలములక్షణంబు నీయెఱుంగనియది గాదు. కావునఁ దద్విధంబు దెలియం జెప్పు మని యడుగుటయు మైత్రేయుఁ డతని కిట్లనియె.

— మైత్రేయుండు విదురునకు యుగాదిలక్షణంబు చెప్పట —

కృతము, త్రేత, ద్వాపరము, కలి యన నాలుగుయుగములు పండ్రెండుదివ్యవర్షసహస్రముల నిరూపింపబడియె. అందు గృతయుగము నకు నాలుగువేల యెనుమన్నూతేండ్లును ద్రేతాయుగంబునకు మూడు వేలయాఱునూతేండ్లును ద్వాపరయుగంబునకు రెండువేలు నన్నూతేండ్లును గలియుగంబునకు వేయు నిన్నూతేండ్లును బ్రమాణం బయ్యెడు. అందుఁ గృతయుగమున మొదటినన్నూతేండ్లు సంధ్యయనియుఁ దుది నన్నూతేండ్లు సుధ్యాంశం బనియుఁ ద్రేతాయుగమునను మొదలు మున్నూతేండ్లు సంధ్యయనియుఁ గడవట మున్నూతేండ్లుసధ్యాంశంబనియు, ద్వాపరయుగమునకు నల్లె యాద్యంతముల వేలువేఱశతద్వయవర్షములు సంధ్యాంశంబు లనియుఁ గలియుగమునకు నావిధమున మొదలినూతేండ్లు సంధ్యయనియుఁ దుదినూతేండ్లు సంధ్యాంశంబనియు వ్యవహరింపబడు. సంధ్యాసమయంబుల నాయాయుగములంద త్రత్యర్థ ఫలము లనుభవించువారిసృష్టియు సంధ్యాంశావసరంబులందు వారిలయ ముసం బ్రవర్తిల్లుచుండు. కావున సయ్యాద్యంతసంధ్యాసంధ్యాంశములు గాక మధ్యగతం బగుకాలమే తత్తద్ద్యుగసంజ్ఞలం పరఁగి

తత్తద్వ్యగముల ననుష్ఠానయోగ్యము లగుగవాంశాదిధర్మవిశేషంబు
 లాచరింప యోగ్యం బయ్యెడు. కృతయుగమునందు ధర్మము నాలుగు
 షాదిములఁ బరిపూర్ణంబై ప్రవర్తిల్లేడు. త్రేతాయుగములం గ్రమంబున
 సభర్మము పెరుగుటండేసి ధర్మమున కొక్కిక్కపాదము తఱుంగుచుం
 దెడు. ఈలోకత్రయంబునకు మీఁద మహర్లోకంబు మొదలు బ్రహ్మలో
 కంబువాఁకి నుండువారికిఁ జతుర్వ్యగసహస్రం బొక్కవగులు సంతమా
 త్రంబు రాత్రయనయ్యెడు. ఆట్టినిజప్రమాణరాత్రి వేళ విధాతనిద్రించు.
 అట్టేదేవుడు నిశావసానంబునఁ గ్రమ్మి మేలుకాంచి త్రొలొకసృష్టి
 యొనరించు ఆట్టిబ్రహ్మవలెంటు బదునాలుగుమన్వంతరంబులగు. ఒక్కొక
 మనువు పరిపాలించుమన్వంతరంబునకుఁ గొంచె మెక్కువగా దెబ్బది
 యొండుయగంబులగు. ఆయామన్వంతరంబులందుఁ దత్తన్ననువంశ
 సంభూతులు రాజులగుదురు. సత్త్వము వసురు ద్రాదిసురులు దేవేంద్రాదులు
 తదనుసారు లగుగంధర్వాదులును దత్తన్నస్వంతరంబులకు వేటువేఱ
 యుండువధు డేర్పడుచుండుదురు. ఇయ్యదియే బ్రహ్మ ప్రతీషింబుగావించు
 త్రొలొకీసర్గంబు. ఇంద్రేకర్తానుగుణముగాఁ దిర్మజ్జనుష్ఠాకీర్త్య దేవసంభవం
 బయ్యెడు. మన్వంతరములందెల్ల నిజావతారము లగుమనుమూర్తులనాత్మ
 పాదువంబు బ్రకటింపుచు భగవంతుండు సత్త్వగుణముఁ గొని యీ
 విశ్వము బాటించుచుండు. బ్రహ్మదేవునివగులచనుడుఁ దమోగుణలేశంబు
 గొని విక్రమంచెల్ల నుపసంహరించి సర్వంబుఁ దనలో నిశిశొని హరి
 నిర్వాహిపాదుండై యుండెడు. అప్పుడు బ్రహ్మదేవునిరాత్రుచనుదెంచుటయు
 సూర్యచంద్రప్రచారంబుఁ గానక యీ ముల్లోకంబు లచ్చేదదేవునిలో సంత
 ర్హితంబు లయ్యెడు. అట్టియెడ సంస్వణాసలం బీముల్లోకముల దహించు
 టయు మహర్లోకవాసు లాతాపంబునం గుండుచు నట నుండనోవక జనో
 లోకంబున కేగెనుదురు. అంతలోఁ గల్పాంతమునం బొంగిసాగరంబులు
 చండవాతఁడొఱి లోల్లోలకల్లోలమాలికాభీలంబునై శ్రీభువనం బొక్క
 మాత్రలో నేకార్థంబుగా జలనిర్మగ్నంబు గావించెడు అయ్యేకార్థవ
 జలమున ననంతాననందై హరి జనోలోకవాసు లాననంచు ప్రస్తుతవచ
 నంబులు జిత్తగించుచు యోగనిద్రగొని కన్నుఁగవమూచిశొనియుండెడు.

ఇత్యైతం గురః గాలగతికల్పితంబు లై నయహోరాత్రములపరిగణనంబున నేర్పడుశతవత్సాత్కంబై నబ్రహ్మయూరవసరంబు నిప్పటికిగతప్రాయంబయ్యె, ఆబ్రహ్మదేవునకు రెండుపరార్థంబు లాయుగపరిమాణంబు, అందుఁ బ్రథమ పరార్థంబు గడచె, ద్వితీయపరార్థంబు నడచుచుండెడు, ప్రథమపరార్థంబు మొదల శబ్దబ్రహ్మసంభవనిత్రమునంజేసి బ్రాహ్మనామధేయం బైన మహాకల్పం బతిక్రమించె, దాగితుది నారాయణునాభిసరస్సునం బద్ధము జనించినకతనఁ బ్రాహ్మనామధేయం బైనమహాకల్పంబు ప్రవర్తిలై, ద్వితీయ పరార్థంబు మొదల వారి వరావరూపమెత్తుటం జేసి వారాహనామ ధేయం బైనకల్పం బిష్టపడు నడచుచుండెడు, బ్రహ్మదేవునియాయుర్మానంబుగా గణింపఁబడిన ద్వీపరార్థవత్స కాలం బెల్లఁ గారోహిణిపాధిశూన్యుఁ డాద్యంతరహితుడు జగత్కర్తరణంబు నగుభగవంతునకు నిమేష మాత్రంబని యుపచరింపఁబడియెడు, పరమాణువు మొదలుగాఁ బరార్థ ద్వీయము దుదిగాఁ జెప్పఁబడు నీకాలము దేహగేహాద్యభిమానులకుఁ బ్రభువగుఁగాని పరిపూర్ణం బైనసర్వేశ్వరునకుఁ బరిచ్ఛేదంబుఁ గావించఁ జాలదు, షోడశవికారముల నారబ్ధంబై ప్రత్యేకం బుత్తరోత్తరదశగుణాధి కంబు లగుసప్తావరణముల ఒహిరావృతంబై పంచాశతోక్తియోజన విస్తృతం బైనయీబ్రహ్మాండకోశంబు మఱియు నెన్నియే నండరాశికోట్లు నెందుఁజొచ్చి పరమాణుప్రాయంబులై తోచు నయ్యది సర్వకారణ కారణం బైనపరమపురుషుని యక్షరపర బ్రహ్మస్వరూపం బని బ్రహ్మవిడులు నెప్పుడును, ఇయ్యది కాలలక్షణంబు

— మైత్రేయాడు విడుదనక సనకాదిసృష్టి చెప్పట —

బ్రహ్మసృష్టిప్రకారంబు వినుము, ఆబ్రహ్మదేవుడు దోలుతఁ*దమస్సు, మోహము, మహామోహము, తామిస్ర, మంధతామిస్ర మనునవిద్యా వృత్తుల నేనింటినిసృజించి పాపాత్మకం బైనయాసర్గమునకు మెచ్చక భగవద్ధ్యానపరిపూతం బైనమనస్సున నితరోత్తమసృష్టి కుద్యమించి

* స్వరూపాప్రకాశము తమస్సు, దేహాద్యభిమానము మోహము, విషయ భోగేచ్ఛ మహామోహము, దానికి విఘాతము గలిగినం గలుగుక్రోధము తామిస్రము, దేహము నశించినం దామ నశించునట్లు తలఁచుట యంధతామిస్రము.

‡నిష్క్రియ లూర్ధ్వరేతస్కులు నగుమునుల సృజించి పుత్రు
 లారా! ప్రజల సృజింపుఁడని నియోగించుటయు వారు మోక్షకర్తు
 లైనవానుదేశకరాయణులు గావున సృష్టి నేయ నొల్లక నిషేధించిరి.
 వారట్లు తనశాసనము నిరాకరించినవానికి గలిగినక్రోధం బావిధాత
 యెంత నిగ్రహించిన నుపశమించక యతనిభూమిధ్వంసుండు నీలలో
 హితుఁడనం బ్రభవించి యేడ్చుచు నోజగద్గురూ! నాకు నామంబులను
 స్థానంబులను నిరూపింపు మనియడుగుటయు నప్పద్మసంభవుండు తద్వచ
 నంబుఁ బరిపాలించుచు మృదుభాషణంబుల నూటడించుచు నయ్యా!
 విలపింపవలదు. భయభ్రాంతుఁడగుబాలునిరీతిఁ దొలుత రోదనము
 నేయుటంజేసి నిన్నుఁ బ్రజలు రుద్రుఁడనిపలుకుదురు. హృదయవింద్రియ
 ములు, ప్రాణ, మాకాశము, వాయు, వగ్ని, జలము, భూమి, సూర్యుఁడు,
 చంద్రుఁడు, తప స్సనుగీడనుొకండు నీకు స్థానంబు లయ్యెడు. మన్మథ,
 మను, మహాకాల, మహా, చ్ఛివ, ఋతధ్వ, జోరురేతో, భవ, కాల,
 వామదేవ, భృతవ్రతాఖ్యంబు లగునే కాదశనామంబులును, ధీనృ, త్యక్త,
 నోమా, నియు, త్వర్ని, రి, శాంచి, కేరావతీ, సుధా, దీక్షా, రుద్రాణు
 లన నేకాదశస్త్రీలును నీ కియ్యెడు. ఈస్థానమును నామములను
 స్త్రీలనుం గ్రహించి ప్రజలకుఁ బఠవి గావున బహుప్రజల సృజింపు
 మని నియమించె. తదాదేశంబుమెయి నీలలోహితుఁడు ప్రజాసర్గము
 నకుఁ దొడఁగి తనబలమునకు నాకృతకీ స్వభావమునకుఁ దగినట్లు ప్రజల
 సృజించుటయు రుద్రసృష్టము లగురుద్రగణములు జగ మంతట నావ
 రించి మ్రొంగుటం జూచి విరించి శంకించి యయ్యా! యతితీవ్రదృష్టుల
 లోకమెల్లఁ గాల్చుచున్న యీప్రజల నీక సృజింపవలదు. దీనిం
 జాలించి సర్వభూతములకు సుఖముఁ గూర్చుతప మాచరింపుము.
 దానఁ బూర్వకల్పమున నున్నరీతి నీవు లోకము సృజింపంగలవు.
 తపం బన సామాన్యంబు గాదు. తపముననే పురుషుండు సర్వభూత
 హృదంతర్గతుండు పరమజ్యోతీరూపుఁడు నగునధోక్షజుం బ్రాపించు

‡ సనకాదులకుఁ బ్రతికల్పమునందును సృష్టి లేదు. తొలుదొలుత బ్రహ్మ
 కల్పమున సృష్టిఁ జొందినవారే ప్రతికల్పంబునను వర్తింతురు. బ్రహ్మకల్పమున
 నడచినకదీయసృష్టియే యిక్కడ ననువదింపఁబడియె.

ననిచెప్పిన నీలలోహితుండు వలె యని యతని వలగొని పీడ్చుని తనము నేయ వనమున కరిగె. అటఁ గ్రమ్మఱ సృష్టిఁ జింతించుచున్న యన్నాభిజానకు భగవచ్చక్తియుక్తింజేసి మరీచి, యత్రి, యంగి రసుండు, పులస్త్యుండు, పులహుండు, క్రతుండు, భృగుండు, వసిష్ఠుండు, దత్తుండు, నారదుండు ననుపదండు పుత్రులు లోకసంతానహేతువులై జనించిరి. అందు స్వయంభవునియత్సింగమున నారదుఁ, డంగుష్ఠమున దత్తుండు, ప్రాణమున వసిష్ఠుండు, త్వక్కున భృగువు, కరమునఁ గ్రతువు, నాభిని బులహుండు, కర్ణములఁ బులస్త్యుండు, ముఖమున నంగిరసుండు, నేత్రముల నత్రి, మనస్సున మరీచియుం బ్రభవించిరి. మఱియు బ్రహ్మ దక్షిణభాగంబున నారాయణమూర్తి యగుధర్మంబును, బృహ్మభాగమున లోకభీకరమృత్యు యగుసధర్మంబును, హృదయమునఁ గామంబును, భూయుగ్దమునఁ గ్రోధంబును, సధరోష్ఠమున లోభంబును, వక్త్రమున వాక్కును సముద్రంబులును, మేధ్రమున నిర్మతియుఁ, బాయువు వలనఁ బాపాశ్రయంబును, ఛాయనలన దేవహూతిపతి యగుకర్దముండును జనించుటయు మనోదేహముల నావిధాత విశ్వము సృజించె. అట్లు సృజించుచుఁ దనవక్త్రమునం బుట్టినవాగ్దేవయావసాభాగ్యముఁ జూచి కూతు రనియెన్నక కామించిన సధర్మప్రవృత్తుం డగుతండ్రియొద్దకు మరీచిముఖ్యు లగుపుత్రులు చని మహాత్మా! కామము నిలుపఁ జాలక తనకూతుం గామింపఁ బోలునే? ఇట్టిది నీకుఁ బూర్వ లనుష్ఠించినది గాదు. ఇది బుట్టువారు నిట్టిది చేయరు. తేజస్వివర్మలకు నిట్టిది కీర్తికరంబుగాదు. మీయట్టివారియఁచారంబు లనుష్ఠించియేకదా లోకము తేమముఁ గాంచవలయు. ఇట్టిచర్యలు మీయెడఁ గన్పట్టిన నింక నేమనం గలవారము? అత్తప్రకాశమున నాత్మనిష్ఠం బగునీజగంబు నెవ్వండు వ్యక్తీకరించె నాభగవంతునకుఁ బ్రణమిల్లుదుము. ఆతండే ధర్మముఁ బాలించుఁగాక యని పలుకుచున్న తనపుత్రులం జూచి ప్రజాపతి సిగ్గుపడి యామేనుఁ ద్యజించె. దానిదిక్కులు గ్రహించె. అయ్యదియే నీహారతమ స్మయ్యె. అంత నొక్కతటి నెట్లులు సృజింతు నని చింతించునాస్తప్త నాలుగుముఖములనుండి చతుర్వేదంబులు బోలె. అట్లు లీజనులకుఁ గ్రియావిశేషంబుఁ గల్పింతునని యాలోచించునాబ్రహ్మ

ముఖములఁ జాతుహ్నోత్రం బైనయజ్ఞవిస్తారం బుపవేదములు న్యాయములు నాలుగుధర్మపాదములు వర్ణాశ్రమచతుష్టయంబునుం గలిగెననిన విని విదురుండు మహాత్మా! వేదాదుల నవ్వేధ సృజించునెడ నేయేదాని నేయేముఖమున సృజించె దత్ప్రకారంబు దేటఁజువు మనియడుగుటయు నతం డతని కిట్లనియె.

— మైత్రేయుఁడు బ్రహ్మముఖముల వేదాదులసృష్టి చెప్పట —

విదురా! బ్రహ్మదేవుఁడు దోలుతఁ దనపూర్వాదిముఖములం గ్రమమున ఋగ్యజుస్సామాధర్వవేదముల సృజించి యటఁ దద్వేదసాధ్యములగుచప్రగీతమంత్రస్తోత్రం బైనశత్రుం బనుహోతృకర్తంబు, నిజ్యయనునధర్మ్యుకర్తంబును, సంప్రగీతస్తోత్రం బైనస్తుతియుఁ దదర్థఋక్సముదాయం బైనస్తోమంబు ననునుష్ఠాత్మకర్తంబును, బ్రాయశ్చిత్తరూపం బైనబ్రహ్మకర్తంబును నాముఖంబులనే వరుస సృజించె. మఱియు నాయుర్వేదంబును ధనుర్వేదంబును గాంధర్వవేదంబును *స్థావర్యవేదంబును నాక్రమంబుననే పుట్టించె. పంచమవేద మగునితీహాసమును బురాణమును సర్వముఖములఁ బుట్టించె. కర్తతంత్రము లగుషోడశ్శుద్ధియాగములను, జయవాగ్నిష్టోమముల, నష్టార్యామాతీరాత్రములను, వాజవేయగోపంబులనుం గ్రమంబున ముఖానుష్ఠానిని సృజించి, వెండియు శౌచము పియ తఁజున్పు సత్యము ననుధర్మపాదముల నాలుగింటినిదత్తవృత్తులతోడ బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమచతుష్టయంబునుం గ్రమంబున సృజించె. చతురాశ్రమంబులకుం బ్రత్యేకంబు నాలుగుభేదంబులు గల వెట్లంటుని.* †స్తావావర్యము బ్రాహ్మము బృహత్తు నైష్టికంబు నన

* స్థపతి యనఁగా కిల్పి, తత్సంబంధివేదము స్థావర్యము. కిల్పవిద్యయని భావము.

† ఉపనయనము మొదలు త్రిరాత్రము గాయత్రి చదువుట ప్రాజాపత్యము. వ్రతముల వాచరించుచు సంవత్సరనియమముఁ గొనుట బ్రాహ్మము. వేదగ్రహణాంతము వ్రతాచరణము బృహత్తు. వివాహము మాని జనాంతనిష్ఠగొనుట నైష్టికము. అనిష్ఠిద్యక్కుష్టాదివృత్తి వార్త. యాచనాదివృత్తి సంఘయము. అయాచితవృత్తి కాలీనము. వెన్నుల నేటి బ్రదుకుట కిలము. గింజ లేటి జీవించుట యాంఘము. దున్నక పండునివారాదుల జీవించువారు వైఖానసులు. క్రొత్తది దొరికినం బూర్వముఁ దట్టించువారు వాలభిల్బులు. వజ్రవాహః జూచినదెసం గొని తెచ్చిన

బ్రహ్మచర్యంబు నాలుగువిధములను, వార్త సంచయము శాలీనము శిలోంఛ మన గృహస్థాశ్రమంబు శత్రుధర్మములను, వైఖానస వాలఖిల్యాదుంబర ఘోషనామముల వాసప్రస్థాశ్రమము నలుదెఱుంగులను, గుటిచక బహుదక హంస పరమహంససంజ్ఞలఁ దురీయాశ్రమంబు ప్రకారచతుష్టయమునకుం బ్రవర్తిల్లు. అన్వీక్షకీ త్రయి వార్త దండనీతి యనుమోక్షధర్మ కామ్యావిద్యలు, వ్యస్తము లగువ్యాహృతులు మూడు సమస్తము లగునయ్యవి మూడన నొక్కటి యగుతురీయంబునుం గ్రమంబున బ్రహ్మపూర్వాదిముఖముల నుద్భవిల్లె. ప్రణవం బతనిహృదయా కాశమున నావిష్కృతం బయ్యె. ఛందస్సులలో నుష్ణిక్కుండస్సు తదీయలోమములను, గాయత్రీఛందస్సు త్యక్కునను, ద్విష్టుష్కుండస్సు మాంసమున, యనుష్టుష్కుండస్సు స్నాయువువలనను, జగతి యస్థులను, బజ్జీ మాంససారమునను, బృహతీ ప్రాణమునను నుద్భవిల్లె. అతనికి స్పర్శవర్ణములు జీవంబుగా, స్వరములు దేహముగా, శవసహింద్రియంబులుగా యరలవలు బలంబుగా నమరె. షడ్జాదిస్వరంబు లేడు నతనికీడ వలనం జనించె. వ్యక్త మగువైఖరివృత్తయు నవ్యక్త మగుప్రణవము నాట్లుగా నొప్పి శబ్దబ్రహ్మత్వకుండై బ్రహ్మదేవునకుఁ బరుండై నానా శక్తిసముపబృహితుండై పరమేశ్వరుండు వెలయుచుండెడు.

— మైత్రేయఁడు స్వాయంభువనుసృష్టి చెప్పట —

అట్టియెడ లోకపితామహుం డప్పటికిఁ దనకావించిన మునిసర్గము విస్తృతము గాదని తలపోసి యింకను సృష్టిఁ గావించ నెంచి మున్ను దాను విడిచినదేహముకంటె నుత్తరం బగు దేహాంతరంబుఁ గొని యద్దిరా! యేను సృష్టివిషయమున నిత్యవ్యాపృతుండనై యుండిన నయ్యది లెస్స నెఱవేఱకుండెడు. దైవవిఘాతం బేదే నుండవలయు నని తనలో నాలోచించుక శబ్దవాచ్యుండగునా బ్రహ్మదేహమున ద్వేధాదృశ్యమానం బైనకాయం బొక్క డుద్భవిల్లె. ఆరెంటిలో నొక్కటి పురుషరూపంబు నొండొక్కటి స్త్రీరూపంబునై మిథునం బయ్యె. అందుఁ బురుషుండు

ఫలాదుః జీవించువా రొదుంబరులు. తవంతిన రాలినఫలాదుః బ్రదుకవారు ఘోష పులు. స్వాశ్రమకర్త ప్రధానుఁడు పటిచకుండు కర్త ప్రాధాన్యంబుఁ గొననిజ్ఞాన ప్రధానుఁడు బహుదకుండు. జ్ఞానాభ్యాసనిష్ఠుండు హంసఁడు. బ్రహ్మత్యజ్ఞాని పరమహంసఁడు.

స్వాయంభువు డగుమనువును స్త్రీయతనిభార్య యగు శతరూపయనైరి. అది మొదలు మైథునధర్మమునం బ్రజావృద్ధిప్రవృత్తం బయ్యె నెట్లంటేని స్వాయంభువనువునకు శతరూపయందుఁ బ్రియవ్రతుఁ డుత్తానపాదుఁ డన నరువువపుత్రుల, నాకూతి దేవహూతిప్రసూతి యనమువ్వరు కూతులనుం గని యాకూతునిరుచికిని దేవహూతిని గర్ధమునకుఁ బ్రసూ తిని దత్తునకు నిచ్చె. వారిసంతతుల నీజగంబు పరిపూరితం బయ్యె నని చెప్పిన విని విదురుండు వాసుదేవకథాదృతుండై మైత్రేయున కిట్లనియె. మునివరేణ్యా! బ్రహ్మప్రియసుతుం డైనస్వాయంభువమనువుప్రియవత్సం బడసి యామీద నేమేమి చేసె? రాజ్యియై భగవంతునాశ్రయించిన యయ్యాదిరాజుచరిత్రంబు సవిస్తరంబుగ వివరింపుము. పెద్దకాలము శ్రమ కోర్చిచదివినవిద్యలపరమార్థం బెల్ల ముకుందుభక్తులగుణానుశ్రవణంబనుటయే కాని యొండుగాదని యడుగుటయుఁ గృష్ణుడు తనపాద ములదొడలవయిఁ జూచి మన్నింప వెలసి భగవత్కరుణాభాజనం బైన యవ్వీదురుండు దన్ను భగవత్కథాప్రస్తావమునకుఁజూనుపుటకు విక్కిలి యుల్లసిల్లుచు మైత్రేయుఁ డతని కిట్లనియె. స్వాయంభువుం డైనమనువు దనభార్యతోడం బుట్టి యట నవ్వేదగర్భునకుఁ బ్రణమిల్లి కేలుమోడ్పు ఘటియించి దేవా! నీవలన నందఱు జనించుటండేసి నీవే యందఱకుఁ దండ్రివి మఱి రక్షకుండవు. నీకు మావలనం గలుగుకార్య మెద్దియు లేకుండెను నేదేనొక్కదాని నేము చేసినం గదా యేము నీకు బరిచర్యఁగావించి కృతార్థత గాంతుము. కావున మాశక్తికి దగిన పనులలో నెయ్యది చేసిన సీమది కెక్కెడునో యెయ్యదియుభయలోకములఁ గీర్తిగావించునో యట్టిదాని నేర్పఱిచి మమ్ము నియోగించుమని యడుగుటయు బ్రహ్మ మనువున కిట్లనియె. ఊతీశ్వరా! నిష్కపట మగుచిత్తమున నీవు తనంత నొకపని చెప్పుమని నన్నుఁ గోరికొనుటండేసి నీకు మెచ్చితి. మేలయ్యెడు మత్సరంబు మాని యాదరంబుతో నేమిఱక గురువులయాజ్ఞఁ గొను టనుటయే పుత్రులు దండ్రులయెడఁ జొపు పూజ యయ్యెడు. నీకు దగినకార్యంబు సెప్పెదఁ జేయుము. నీవు నీకు సర్వగుణముల ననుగుణ మగుసంతానము నీశతరూపయందుఁబడసి ధర్మమున భూమి యెలుము. యజ్ఞముల యజ్ఞపురుషు నారాధింపుము.

నీవు ప్రజల లెస్స రక్షించిన నయ్యదియ మదీయపరిచర్య యయ్యెడు, భగవంతుఁ డగుహృషీకేశుఁడును దాన నీయెడఁ బ్రీతుఁ డయ్యెడు, యజ్ఞమూర్తి యగుజనార్దనుఁ డెవ్వరియెడఁ బ్రీతి నేయుఁ డట్టివారిశ్రమ మెల్ల నిరర్థకంబ యగు. మఱియు నట్టివా రాత్తానాదరంబు చేసినవారగుదు రనిన విని మనువు దేవా! నీయానతిమెయిఁ బ్రవర్తిల్లుదు. స్వభూతములకు స్థానం బగుభూమి నీట మునిగియున్న కఠినఁ బ్రజలకు నాకును నిలువ నెడ గలుగకుండెడు. కావున భూదేవి నుద్ధరింప యత్న మొనర్పవలయు నని నివేదించె.

— హరి వరాహావతారమున భూమి నుద్ధరించుట —

ఆవిధమున స్వాయంభువమనువు నివేదించిన నాకర్ణించి విరించి జలనిమగ్న మగుభూమి నెట్లు లుద్ధరితునని పెద్దయుం బ్రోద్ధతనలోఁ జింతించుచు నక్కటా! యేను దోలుదోలుత నొక్కతూరి జల మెల్ల ద్రావి భూమిని లెస్స నీలిపి దేవాసురపితృమరుష్యపశుపక్షిసరీసృపనగ నాగాదిరూపము లగునానావిధభూతముల సృజించుచుండఁ గ్రవ్వుఁ నిప్పు డేలాకో పుడమి నీట మునిగి పాతాళముఁ జొచ్చె. సృష్టికార్య నియోజితు లగుమా కప్పు డెయ్యది కర్తవ్యంబో తెలియనేరనయ్యెద. నన్నుఁ బుట్టించినదేవదేవుఁడే యిప్పుడు చేయవలసినదానిం జేయుఁగాక యసిద్ధానించుచున్నంత నాహిరణ్యగర్భునినాసావివరమునుండి యంగుష్ఠ ప్రమాణంబుతో వరాహావతం బొక్కండు వెలువడి త్తణమాత్రలో నతండు సూచుచుండఁగ నంతరిక్షమునఁ బొడగట్టుచు నేను గంత పెరిగిన నయ్యది యద్భుతంబయ్యె. ఆట్టియెడ విధాతయాసూకరరూపంబు గాంచి మరీచిప్రముఖులును సనకాదులును మనువును దానుం దద్విధం బరయనేరక పలుదెఱంగులఁ జింతించుచు నాహా యిది యేమి సూకర వ్యాజమున దివ్యసత్త్వంబు దోఁచె. మఱియు నియ్యది దోలుత మదీయ నాసీకంబున నంగుష్ఠమాత్రంబై వెలువడి యాత్మణంబ పరమాశ్చర్యం బుగాఁ బెద్దతాయంత యయ్యె. పరికించిన నయ్యజ్ఞేశ్వరుండు మదీయ చిత్తమరయ నిట్టిరూపమునం బొడగట్టెగావలయు నని బ్రహ్మదేవుఁడు పుత్రులు దానుం దమలో వితర్కించుచున్నంత నున్నతపర్వతాకారంబై యాసూకరంబు బ్రహ్మకుఁ దక్కినవారికిం బ్రహ్మ ముఁ గూర్చుచు

దిక్కులః ప్రతిస్వనం దైవంగ ఘుర్మురించె. తమసంశయభేదమునుకలః
జాలినయమ్మాయాసూకరంబు నేయఘుర్మురధ్వని విని జనస్తవస్పృశ్యలోక
వాసు లగువారు పవిత్రము లగుగృహస్థాస్సమమంత్రములనమ్మాయా
వరాహమూర్తి యగునారాయణుఁ బ్రస్తుతించిరి. ఆత్మగుణానువాదం
దైవతదీయస్తుతుల నాలించుచు నవ్వేదమూర్తి గ్రమ్మట గర్జిల్లి గజేంద్ర
లీల దోఁచు నాకాశచారియైః కోరుఁడై సతాఁటలంబువిచ్చుచుఖరరోమ
ములు చక్కమందెల్ల నిగుడించుచు ఖరముల జలదమండలంబుః దన్నుచు
ధవళదంష్ట్రాక్ష కాశంబు వెలిగించు నాత్మనిరీక్షలోకంబు నెఱపుచు
విబుధోదయార్థంబు పృథివి నుద్ధరించువాఁడై ఘోషేంద్రియమున భూమి
చన్నతెరు వరయుచుఁ గరాళదంష్ట్రుఁ డయ్య నకరాళవీక్షణంబునఁ
దన్నుఁ బ్రస్తుతించుమునుల మన్నించుచు నాజలంబులోనికిఁ జొచ్చె.
చొచ్చుటయు పజ్రపర్వతముచాడ్పున నతిఃతిన మగునమ్మాయావరాహ
గాత్రంబుతాఁకునం గచ్ఛము వ్రీల సాగరమున ఘోరధ్వని పెల్లెనంగు
టయు. నాస్వనంబు సముద్రుఁ డయ్యత్యంతఘోరపాతవేగం బోర్వఁ
జాలక యార్తుఁడై తరంగహస్తములఁ జూచి యోయజ్ఞేశ్వరా! నన్నుఁ
గావవే యని మొఱ పెట్టువిధమున నుత్పేక్షింప నొప్పె. సవనత్ర
యంబు పర్వత్రయగా నమరుమాయాసూకరం బగునయ్యజ్ఞమూర్తితుర
ప్రకతోఁము లగుఖరముల నయ్యపారవారిపూరంబుఁ బాయ వడంజేసి
యాలోన మున్ను దాఁ బ్రళయసమయమునఁ దనలో నిడికొన్న స్వ
జీవాథాఁం బగుభూమిం గాంచి యట దానిం దనదంష్ట్రాగ్రమున నెత్తి
రసాతలంబునుండి గొనివచ్చి యందుఁ దన్నడ్డగింప గదఁ గొని తల
పడిన యాదిదైత్యుం డగుహిరణ్యాక్షు నసహ్యాపరాక్రముం డైనవాని
మృగేంద్ర మేనుఁగు నెట్టు లట్టు లవలీల నలుకమై జక్రాయుధమున
నఱికి వాని నెత్తుటఁ దోఁగినగండతుండములతో దరి గూరాడునెడ
ధాతురాగమునం జేపుటించినగజేంద్రంబులీల ననుకరించుచుఁ బరమ
దర్శనీయుం డయ్యె. తమాలనీలుఁడయ్యు సితదంష్ట్రాక్ష కాశంబు నెల్లెడల
నడరించుచు వారణాశ్రీడఁ జూడ నొప్పుచు భూమి నుద్ధరించుచున్న
యమ్మాయావరాహం డైన నారాయణుం గృతాంజలులై పక్షజాదులు
వేదవాక్యసమము లగునచనముల నిట్లని స్తుతించిరి.

— బ్రహ్మకులు కరాహమా ర్తి యగువారిం బ్రక్షులించుట —

అజిత! యజ్ఞేశ్వరా! నీవ జయించితివి. రోమరంధ్రములలో నంబుధు లింకునట్లు నిజదేహము విదిర్చుకారణసూకరాత్మకుం డైననీకు నమస్కారము. యజ్ఞమయం బైననీయారూపము దుష్కృతాత్మకుల కదృశ్యంబు. నీత్వక్కునందు ఛందస్సులు, లోమములందు బర్హిస్సు, చతుస్సునందు సంస్కృతంబైనయాజ్యము, పాదములందుఁ జతుర్వోత్య కర్తంబు, తుండమునందు స్రుక్కు, నాసికంబులందు స్రువ, ముదరమున * నీడ, కర్ణరంధ్రమున † జమనము, లాస్యమునఁ ‡ బ్రాశిత్రంబు, నోటిబిలమున గ్రహములు, భక్షణంబున నగ్నిహోత్రం, బప్పు టప్పటియభివ్యంజనమునందు దీక్షిణీయేష్టి, కంఠమున నుపసత్తు లను నిష్టులు మూఁడు, కోటలు బ్రాయణీయోదయనీయేష్టులు, జిహ్వనుబ్రవ ర్ణంబు, శిరస్సున సఖ్యావసథ్యము లనునగ్నులు, ప్రాణముల నిష్టకాచయ నంబులు, రేతస్సున సోమంబు, బాల్యాద్యవస్థలఁ బ్రాతస్సవనాదులు, త్వష్టాంసాదిసప్తభాతువుల నగ్నిష్టో, మాత్యగ్నిష్టో, మోక్ష్య, షోడశీ, వాజపే, యాతిరా, త్రాప్తోర్యామంబు లనుసప్తసంస్థలు, శరీరసంధుల ద్వాదశాహాదిసత్త్ర యాగంబులునై యమర యజనంబు బంధనంబుగా నసోమంబు లగుయజ్ఞములు నసోమంబు లగుక్రతువులును నీకు రూపంబయ్యె. అఖిలమంత్ర దేవతాద్రవ్యాత్మఁడు సర్వక్రతుస్వరూపుఁడు వ్యాపారసామాన్యరూపుఁడు విరక్తివలనఁ గలుగునకామ్యకర్త సాధ్య మగుశుద్ధి నొదవుభక్తివలన నెసఁగుచిత్తస్థిరత్వమున ననుభావ్య మగు జ్ఞానమున సాక్షాత్కరింప నర్హుఁడు జ్ఞానప్రదుఁ డైన గురువు నగునీకు బ్రణమిల్లుదుము. దేవా! నీదంష్ట్రాగ్రమునఁ బర్యవసాితం బైనపృథివీ మండలంబుఁ దాల్చుటం జూడఁ గమలాకరంబున విహరించుచు వనగజం బందలి పంకముతోడం బెకలించి నిజదంతంబువయి నిడికొన్న పద్మలతఁ దలఁపించెడు. మఱియు దంష్ట్రాధ్యతం బైన భూమండలమున భవ ద్రూపంబు నిజశిఖరంబునఁ దాల్చినమేఘమునఁ గులపర్వతంబుమాడ్కిఁ జూడ నయ్యెడు. తండ్రీ! స్థావరజంగమభూతములకాధారంబుగా నీపత్ని

* పురోదాదిభక్షణపాత్ర. † చతురక్రము అగుసామపాత్రలు. ‡ బ్రహ్మ భాగపాత్ర. § ఉర్ధ్వకారము అగుసామపాత్రలు.

యగుభూమి నొక్కచోఁ బ్రతీష్ఠింపుము. యాజ్ఞీకులు మంత్రముల నరణిలో నగ్ని నుంచినట్లులు నీవు భూమిలో నిజ తేజంబు నిక్షేపించితివి. మాతంఁద్రీ యగునీతో నస్తజ్జనని యగునవనికి మ్రొక్కుదుము. పాతాళంబు సొచ్చినభూమి నుద్ధరించి తేర నీవు దక్క నొండొక్క డుత్సహింపఁడు. ఆతిచిత్రం బైనయాజగము నిజమాయావిధమున సృజించిన నీ కీభూముర్విధ్ధంబు బాళ్చర్థంబు గాదు. వేదమయ మగునిజదేహము విదిర్చునెడ నీచటల నెగయుపుణ్యసలిలము సోకుటయు జనస్తవస్సత్య లోకవాసు లగుమేము పావనుల మైతిమి. అపారకర్షణ డగునీకర్షణబులకుఁ దుదియరయుదు ననువాఁడు భప్తమతి యనుట నిస్సంశయంబు. భవచ్చరిత్రంబు దుర్బోధంబు. నీయోగమాయవలనంగాదె యీవిశ్వమెల్ల మోహముఁ జెందెడు. జగమునకు మేలు చింతింపుమని యిట్లు బ్రహ్మవాదు లగుమునులు ప్రస్తుతించుటయు నమాయాసూకరుం డైనవారి నిజపాదఖురాక్రాంతం బైనయాజలమునం బుడమి నునిచి యంతర్హితుం డయ్యె. పర్ల నీయమాయావిలాసుం డైననారాయణునిమంగళం బగునీ వరాహవతారచరిత్రంబు భక్తిమెయి విన్నవారికి జనార్దనుండు హృదయమునఁ బ్రసన్నుం డగు. సర్వార్థములకుఁ బ్రభు వగునాసర్వేశ్వరుండు ప్రసన్నుఁ డైన నెయ్యదియు దుర్లభంబు గాదు. తుచ్చవాంఛలంబ్రయోజనం జేమి ? అనన్యభావమున భజించువారిహృదయంబుల హరి తానచొచ్చి వారి కాత్మగతిం బ్రసాదించు. హరివూర్వచరిత్రంబులో నమృతస్థాయంబు సంస్మృతినివర్తకంబు నగు నీమాయావరాహాకథను వీనుల దోయిలించుకొని తనివి దీటఁ ద్రావి యర్థసారవిడుఁ డగునేపురుషుండు విరక్తిఁ జెందకుండు ? అట్టివాఁడు గలుగునేని యయ్యధముండు పశువకాని మనుజుండు కాఁ డని చెప్పిన విని విదురుండు హరివరాహవతారచరిత్రం బాకర్ణించి యింక నందుఁ దా నడుగఁ జలఁచి నాతిత్పవృత్తై యిట్లనియె.

— పిరణ్యాతుసంహరకథాప్రారంభము —

మునీంద్రా, నారాయణుండు వరాహవతారమున పిరణ్యాతుని వధించెనని మీర లింతకుమున్ను చెప్పితిరి. భూమి నుద్ధరించునెడ నా దైత్యునకును భగవంతునకు నేల పోరయ్యె ? వానిజన్మవిస్తరంబుతో

సెల్లయు శ్రద్ధాభక్తులు గలనాకుఁ దేటవటువుము. భగవత్కథలు విను నెడ నాకప్పటప్పటికిఁ గుతూహలంబు యొసఁగెడుఁగాని తనివి పుట్టుట డెఱు సని యడిగిన విదురునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె. వీరవర్యా, మర్క్కు లకు మృత్యుపాశమోచనంబుఁ గావించువారిచరితవిషయ మగుటం జేసి భవదీయశ్రద్ధ ముపవన్నంబు. తొల్లి యుత్తానపాదునిపుత్రుఁ డగు ధృవుఁడు బాలుఁడయ్యు నారదమునీంద్రుఁడన నారాయణచరితం బాక ర్ణించి కృతార్థుండై మృత్యువుతలపయిం గాలు వెట్టి వారిపదం బధిరో హించె. నీచుడిగిన హిరణ్యాక్షవధకథావిషయమునం దొల్లి సుర లడుగ బ్రహ్మదేవుఁడు వారికి వివరించినకథాసంవిధానం బితిహాసంబై ప్రవర్తిల్లే దానిం జెప్పెద నాకర్ణింపు మని మైత్రేయుండు విదురున కిట్లనియె.

— దితి కళ్యపప్రజాపతిం బుత్రార్థ ముపసర్పించుట —

తొల్లి దాక్షయణి యగుదితి సంధ్యాసమయమునందు సూర్యుఁడు గ్రంథతఱిఁ బయస్సున నగ్నిహోత్రంబు దీర్చి యజ్ఞేశ్వరు నారాధించి యగ్నిశరణంబున సమాహితచేతస్కుండై యున్నమరీచి పుష్టిం దై నకళ్యపప్రజాపతిఁ దనవలం జేర నరిగి మదనతాపంబు నై డ నోపక పుత్రార్థమయై యిట్లనియె. మునీంద్రా, వీఁడె మన్తభుండు గృహీత కోదండుండై మతంగజము కదలించోలె నన్ను నీనిమిత్తం జేంచుచున్న వాఁడు. మఱియుఁ బుత్రవతు లగునవతులవెంపు మిక్కిలి గాఢిం చెడు. ఆనుగ్రహించి నాకుఁ బుత్రుం బ్రసాదింపుము. సంతానరూప మునఁ బటం దమగర్భములం గని భర్తబహుమానంబు వడసినవనితల యశంబు లోకముల నెల్ల వెలుంగు. తొల్లి దుహితృవత్సలుండైనమా తండ్రి డిటుడు సంతానభావనుండై మత్స్రభృతు లగుతనకూతుల నందితి వేటువేటు మీ రెవ్వనిఁ బటఁగా వరింతు రనియడిగి వారిలోఁ దృదీయశీలమున కాశపడినవారి నాతోడఁ బడుమువ్వరను నీ కొసంగె. పక్షలోచనా, కావున నాకోర్కి కల్యాణంబు గావింపుము. మహాత్మా, భవాదృశు లగును త్రములయొడ దీనులయుపసర్పణం బమోఘంబుగదా యని దైవ్యంబు గదురఁ బెక్కులు పలుకుచున్న మదనవేదనావిహ్వల యగు భార్యకుఁ బ్రియవచనముల ననునయంబుఁ గావించువాడై కళ్యపుఁ డిట్లనియె. కామినీ, యిదె యేను నీకుఁ బ్రియము నేయ

యిడుడు. శ్రీ సర్వసాధనం బైననట్టి కోర్కె నెఱవేర్చక యెవ్వఁ డుజ్జ
 గించు? కళత్రమందుఁడు తనగృహస్థాశ్రమమున సర్వాశ్రమములవారిం
 బోపించుచు జలయానముల నర్హము నెట్లట్లు వ్యవసాసాగరము నతిక్ర
 మించు. గృహస్థుఁడు తనభారమెల్ల నెవ్వతెవై నిడి చింతఁ బాయు నట్టి
 భార్య శ్రేయస్కాముఁ డగుతన కర్థశరీరం బని పెద్దలు పల్కుదురు.
 ఇతరాశ్రమముల గెలువరానియింద్రియము లనుశత్రువులం గృహ
 స్థులు భార్యం బడసి దుర్గపతి దన్యువులంబోలే నవలీలం గెల్తురు.
 గృహేశ్వరి, సర్వవిధముల నుపకరించుజాయకుఁ బ్రత్యుపకారం
 బాయుస్సు గలయంతకాలముననైన చొనర్ప నేమ కాదు మాకంటె
 నధిగృణాభిలాషులును జాలరు. ఐన ముహూర్తమాత్రంబు పెక్కులు
 పలుక కూరకుండుము. అటఁ బుత్రార్థం బైననీకామము నెఱవేర్చెద.
 ఇయ్యది ఘోరరూపులకు ఘోరదర్శనం బైనసంధ్యాసమయంబు
 ఘోరంబైనై ప్రవర్తిల్లెడు. ఇందు భూతేశ్వరానుచరంబు లగుభూతములు
 సుచరించెడు. వెండియు నీసంధ్యావసంబున భూతభావనంబు నీకు
 బావయు నగుభూతేశ్వరుండు భస్తాధిపతనప్రస్ఫురద్గాత్రుండై శ్మశాన
 వాత్యాసముత్థితధూళిధూమ్రవిక్రీణజటాకలాపుఁడై వృషభమెక్కి భూత
 పార్షదగణంబులతోఁ దిరుగుచుఁ దననేత్రత్రయమునఁ జూచుచుండెడు
 అష్టపేశ్వరుండు సర్వసముండు గావున నాతని కొక్కండుదనవాఁడాద
 రణీయుఁడనియు నొండ్రికొక్కండులాఁతి ద్వేష్యుఁడనియు భేదముపాసు
 గదు. అతండునిర్దాల్యంబురీతిదూరమునం ద్యజించినభుక్తభోగమగుమా
 యామయైశ్వర్యంబును షనము వ్రతానుష్ఠానములఁబడయఁగోరుదుము.
 అవిద్యాపటలంబు భేషంపఁ దలంపు గొన్నవారు సజ్జనగతి యగునమ్మహా
 దేవుండు నిరస్తసామ్యాతిశయుండయ్యుఁ దాను విడంబనార్థంబు పిశాచ
 చర్యనాదరించు నని విషయాసక్తికూనయ్యిం బగుతదాచారముం బ్రశం
 సింతురు. తుపిఁ గుక్కల కెఱుంగుశరీరమునం దాత్మభావంబు దలచి
 వస్త్రమాల్యాభరణానులేపనాదులఁ దత్సంస్కార మొనర్చుచు నుపలా
 లించునిర్భాగ్యు లగుమూఢులే స్వాత్మనిరతుం డైనయమ్మపేశ్వరుని
 హితం బెఱుంగక పరిహసించురు. ఎవ్వనిధర్మచర్యాదలు బ్రహ్మాదులు
 బాలింతు రెవ్వఁ డీనిశ్చమునకుఁ గారణం బెవ్వనియానతిఁ దలఁ దాల్చి

మాయ నెఱవేర్చు నద్దిరా యట్టిపరమేశ్వరునిశాచచర్య విడంబనంబు
కాని యెండుదనం దగునే! యని కళ్యపుఁ డెంత యొత్తి చెప్పినను దితి
మస్తథోస్తథితేంద్రియయై కాలవిళంబ మోర్వఁ జాలక వృషలివోలె
సిగ్గు విడిచి పతివస్త్రంబు పట్టుటయు నిషిద్ధకార్యమునఁ దన్ను భార్య
యవ్వధమున నిర్బంధించుట యెఱింగి దైవమునకు మ్రొక్కి యేకాంత
దేశమున కాపత్నితోడ నరిగి తదీయాభిమతంబు నెఱవేర్చె. అట
నచ్చోటు వాసి యాకళ్యణముని స్నానాదు లొనరించి శుచియై
మానియై ప్రాణాయామంబు నేసి రజోరహితం బగుభర్తగర్భవాచ్యం
దైనబ్రహ్మముఁ జింతించుచు సనాతనబ్రహ్మంబైన గాయత్రిని జపించు
చున్నంత దితి యాకర్షణోపమునకు లజ్జితయై యాబ్రహ్మని నుపసర్పించి
యథోముఖయై యిట్లనియె. బ్రహ్మవిరాజిత, తన కపరాధ మొనర్చిన
దాని కలిగి భూతేశ్వరుఁడు నాగర్భమునకుఁ జేటు గావింపకుండవలయు.
రుద్రమహాదేవోగ్రమిథ్యచ్ఛివస్యస్త దండధృతదండాది పదవాచ్యం
దైనయాశంకరునకుఁ బ్రణమిల్లెద. నాకు బావయు మహానుగ్రహుఁడు
సతీపతియు నగునాథగవంతుఁడు బోయకైనం గరుణింపవలసినస్త్రీజాతి
యగునాయెడఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యెడు మనితనగర్భమునకు మేలుగోరుచు
భయకంపిత యగుదితికి నిర్వృత్తసుఖానియముఁడై కళ్యణమునీంద్రుఁ
డిట్లనియె.

— దితిగర్భమున రాక్షసులు జనింతు రని కళ్యపుఁడు చెప్పట —

చండీ, నీచిత్తము ఎరిశుద్ధంబు గామియు, సంధ్యాకాలంబు
సుక్రమించుటయు, నాయాజ్ఞ నతిక్రమించుటయు, రుద్రానుచరులను
హేళన మొనర్చుటయుఁ గారణంబులుగా నీగర్భమునం బుత్రాధము
లిరువురు పుట్టి ముల్లోకములకుఁ బీడఁ గావించురు. వారు నిరపరాధులు
దీచులు నగుప్రాణులఁ జంపియు నువిదల నిగ్రహించియు మహాత్ముల
నలిగించియు రాక్షసకృత్యంబులు నేయుచుండ లోకేశ్వరుం డై నవిష్టు
దేవుఁ డలిగి యవతారంబెత్తి ఎర్వతముల వజ్రధరుఁ డెట్లట్లు పోర
వారిం బరిమార్చెడు ననిచెప్పిన విని దితి మహాత్మా, యింక నేమి నేయు
దాన దుష్కృతప్రవృత్తు లగునాకొడుకులు బ్రాహ్మణక్రోధముబారిం
బడక తప్పి చక్రాయుధుచే మృతి నొందుట యాశాస్పూబయ్యెడు

బ్రహ్మాండదగ్ధులకును భూతభయప్రదులకు నేజన్త మెత్తినను సంకంబన
 సమ సుఖంబు గలుగ దనివిన్నవించినం గశ్యపుఁడు భార్యకు మఱియు
 నిట్లునియె. చేసినతప్పిదంబునకుఁ జింతించుచుఁ దోడన యుక్తాయుక్త
 ముల విమర్శించుటంజేసియు భగవంతునియొడ భక్తి కలిమింజేసియు
 శివుడెడను నామిఁద నాదరంబుఁ జూపుటంజేసియు నీపుత్రు లుత్పథ
 ప్రవృత్తులై నను వారిలో నొక్కనిపుత్రులలో నొక్కరుండు సాధుసమ్మ
 తుండు కాఁగలఁడు. విమల మగునతఁకిరి భగవద్యశంబుతో సమం
 బుగాఁ గీర్తింపఁబడఁగలదు. సాధువు లతనిశీలం బనునర్తింపఁ గోరి
 నిచ్చెన్వరాదియోగముల వన్నెతక్కువ యగుబంగారము నగ్నిపుటము
 లంబోలె నాత్మచిత్తంబు శోధింతురు. యదాత్మక మగునీవిశ్వ మెవ్వని
 ప్రసాదమునఁ బ్రసన్న మగు నయ్యాత్మసాక్షి యాభవత్ప్రొత్తనియనన్య
 నిష్ఠకు మెచ్చెడు. మహాత్ములకు మహిష్ఠండు మహానుభావుఁడు నగు
 నమృతాభాగవతుఁడు భక్తియోగంబుపెంపునం బ్రత్యుచితమలందై
 పరమపరిశుద్ధం బైనతనచిత్తమున భగవంతు నునిచికొని దేహద్యభి
 మానంబు విడువఁగలడు. ఆశాఁహితుఁడు సుస్వభావుఁడు గుణాకరుఁడు
 యలమేలిమికి సంతపించువాఁడు యలకు దగ్గఱము దొడరినం దాను
 దగ్గఱంచువాఁడు నగునయ్యభూతశత్రుఁడు నిదాఘరాఁషముఁ జంద్రుఁ
 డెట్లు లట్టుల లోకశోకంబు పరిహరించెడు. లోపలను వెలుపలను నిర్మ
 లుఁడు కమలలోచనుఁడు నిజభక్తులకోర్కి కనుగుణముగ నాయారూప
 ముల ననుగ్రహించువాఁడు స్ఫురితకుండలమండితాననుఁడు నగుశ్రీనా
 భుని నీమచుమఁడు సూడఁగలఁడని కశ్యపుఁడు నెప్పిన విని దిలి తనకొడు
 కులకు హరిచే జావుగలుగుట కుత్సహించుచు పునుమఁడు భాగవతుఁ
 డగుటకు మిక్కిలి మోదంబుఁ జెందె.

— దితిగర్భమవలనఁ గ్రమ్మినచీకటి వలికి మరలు బ్రహ్మకు నిశేదించుట —

అట్లు దితి వ్రతేహోహరం బైనకశ్యపప్రజాపతీతేజము గర్భమున
 శతవర్షములు ధరించి యాగర్భము సురలు చెఱువఁ జూతు రని శంకిం
 చుచున్నంత నాగర్భ తేజమున లోకమునం బ్రకాశ ముడిగి చీకట్లు
 గ్రమ్మినంబ్రతిపాతతేజస్కులై లోకపాలుర మున్నగునమరులు దానిం
 బ్రహ్మదేవునకు విన్నవించ నరిగి యిట్లనిరి. దేవా, మాకు చెఱువు పుట్టిం

చుచు నీతమఁబు గ్రమ్ముచుండెడు. కాలస్పర్శంబుఁ గాననిజ్ఞానప్రవాహమున వెలయునీకుఁ దెలియకుండునే? దేవదేవా, జగన్నాథా, లోకనాథశిఖామణీ, పరావరభూతములభావమెల్ల నీ వెఱుంగుదువు. విజ్ఞానబలమున నలరారియు మాయవలన నీమేనుం బూని రజోగుణంబుఁ గొన్న జగత్కారణం బగునీకుఁ బ్రణామము. సమస్తభువనములఁ దనలో నిడికొని కార్యకారణాత్మఁడై దానికిఁ బరుండై యాత్మభావముడై యున్న నిన్ను నిష్కామం బగుభక్తియోగమున థ్యానించుజితశ్వాసే ద్రియాత్మ లగుసుపక్వయోగులకు భవత్ప్రసాదమునంజేసి దేనివలన నేనియుఁ బరాభవంబు గలుగదు. గోవులు త్రాట నెట్లట్లు లెవ్వని వాక్కున నియంత్రితులై వశులై ప్రాణు లెవ్వనిపూజఁ గావించు రట్టి ముఖ్యుఁ డగునీకు నమస్కారము. తివిరవ్యాప్తింజేసి లుక్తకర్మంబు లగులోకములకు మేలు గూర్చుము. కృపావరిపూర్ణదృష్టి నాచన్నులఁ జూడ నవ్వండవు. ఇయ్యదే దితిగర్భస్థం బైనకళ్యపుత్రేజంబు దెసల నెల్లఁ జీకట్లు గ్రమ్ముచు సమిత్తున నగ్నివోలె వర్ధిల్లుచుండెడు నని చెప్పిన విని బ్రహ్మదేవుఁడు నవ్వుచు మధురవచనంబుల వారికిఁ బ్రీతిఁ గావించుచు నిట్లనియె.

— బ్రహ్మ హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపుల జన్మ కారణంబు చెప్పట —

సురలారా, మీకుఁ బూర్వజాతు లైనమదీయమానస పుత్రు లగుననకాదులు లోకములందు విగతస్పృహులయ్యు యవృచ్ఛాగతి నాకాశమున నెల్లలోకములఁ జరించువా రొక్కనాడు సర్వలోకనమ స్కృతం బైనవై కుంతమునకుఁ జనిరి. అందు వసించుపురుషు లందఱు ఫలాభిసంధిరహితం బైన ధర్మమున హరి నారాధించుచు విష్ణుమూర్తులై వెలయుదురు. వేదాంతవేద్యుం డైనభగవంతుఁ డగునాదిపురుషుఁడు రజోరహితం బగుశుద్ధసత్త్వముఁ గొని నిజభక్తులకు సుఖముఁ గూర్చు ధర్మస్వరూపుఁడై నెలకొనియుండు. అందు సర్వర్తుశ్రీసమృద్ధిఁ దనరి సమస్తకామముల నొడఁగూర్చును త్తమద్రుమముల నివిడంబై మూర్తి దాల్చినకై వల్యంబునఁగనై శ్రేయసం బనుచుపవన మొక్కండు గలదు అందలికొలంకులసలిలాంతరంబున నొలయులేఁదెచ్చెరలకమ్మతావిని నిరంతరనిర్భయ కరందసుందరమాధవీపరిమళమునఁ దిప్పకొనించుచు విమాన

చారులు లలనలతో సోయము లోకపావనిరసనంబు లైనహరిచరిత
 ములం గీ కింతురు. అక్కొలంకులలోన వీనులకు విందుగ నెలం
 గిచ్చు కోకిలపారావతసారసచక్రవాకదాత్యూహహంస శుకతిత్తిరిమ
 యూరప్రముఖంబులు నచ్చటితుమ్మెదలు హరికథలు నిజయుంకారాకార
 మునం బాడునట్లు లుట్పేక్షించి నిజకోలాహలంబు కొంతవడపు
 చాలించెడు. అన్వనంబునందలి మందారనందకురవకోత్పలచంకపున్నాగ
 సారిజాతాదులు వరమపురమండు తులసీగంధమువయ్యగూర్చి నేయుట
 జూచి దానితనంబు మెచ్చెడు. మఱియు నాలోకంబున సుందరాం
 గులపరిహాసవిలాసాది చేష్టితములఁ దమకుఁ గామముఁ గల్గింపఁ జాలని
 తెలుగున నిగృహీతేంద్రియు లైనభాగ.తులు భగవచ్చరణప్రణామ
 మాత్రలబ్ధము లగునత్మకాంచనమయవిమూలముల నెల్లెడల దందడిం
 దిరుగుచుండుదురు. అన్యు లత్యంతయత్నమునంగాని తనయనుగ్రహము
 బడయఁ జాలనిపరమభాగ్యంబున నమరుశ్రీదేవి రూపముఁగొని ముక్త
 దోషయై యాహరిసదనంబునఁ గనకఖచితస్ఫటికకుడ్డమున నూపుర
 క్విణనంబుఁ గావించుచు లీలారవిండిమున సమ్మార్జనంబు నేయునట్లు
 చూపట్టెడు. వెండియు నాలోకమాత దానీవరివృత్తయై తనతోటలోఁ
 దులసీదళముల నీశు నర్చించుచు విమలమధురసలిలవరిపూరితంబులు
 ప్రవాళతటములు నగుదిగ్గియలలోనం బ్రతిఫలితం బైనదింతక్షతచిహ్నా
 తిం బగుతననెమ్మొగముఁ గాంచి కాంచనాంబుప్రసాదంబు బడయఁ
 జాలితి నని మదిలో నుప్పొంగెడు. భగవచ్చరిత్రప్రశంస మాని మతి
 వారము లగునితరకుకథల వినువారి కాలోకంబు గమ్యంబు గాదు. అట్టి
 దుష్కథల వినువారు దానం బ్రక్షీణప్రణ్యులై నిర్భాగ్యులై నిరా
 శ్రయము లగునెకములం బడుదురుగాని యట్టివారుం గడ తేర నేర్తులే?
 బ్రహ్మవాదులకు నానాస్థం బైనధర్మతత్త్వజ్ఞానసాధనం బగునరజన్మ
 మెత్తియు వారి నాగాధిపనివారు భగవన్నాయామోహితులకాని
 యొండు గాదు. భగవత్పరిచర్య జేసి యమునకు దూరులై స్పృహ
 ణీయస్వభావులై పుణ్యాత్ములు దమలో నొకభృకశ్లతోడ భగవద్గీలఁ
 జెప్పికొనుచు గరుపాడెడుమేనులతో నూకు మీఁద నుండునాలోక
 మునకరుగుదురు. అట్టిభువనైకవంద్యము విబుధవర్యవిచిత్రవిమానవిహ్న

విలసితము విశ్వేశ్వరావాసం బపూర్వంబు నగువికంతలోకము నష్టాంగ
యోగ ప్రభావమున ననకాదు లుపసర్పించి భగవదవలోకనోత్కంఠాః
శయమునం జేసి యక్కడియద్భుతములవై నాసక్తి చేయక యాటు
కయ్యోంతరంబులు గడచి సప్తమకక్ష్యకుఁ జని యందు గదాపాణులు
కేయూరకుండలకిరీటాదిభూషణములఁ గై నేసి నీలచతుర్భుజాంతర
మున నళిరుంకారచారువనమాలికల ధరించి కుటిలభ్రూయంగంబున
నుచ్చాస్వసనిశ్వాసము లొసర్చునాసాద్వయమున రక్తేక్షణమునం గోఁ
మించుక ప్రకటించువక్తమున నొప్పుచున్న ద్వారపాలకుల నిద్దఱుగాంచి
కాంచనవజ్రకవాటశోభితం బైనయాలోకమునమున్నుదా మతిక్రమించి
వచ్చినద్వారములం దెట్లుట్లు సమబుద్ధిం జేసి నిర్విశంకులై తమ కడ్డము
గలుగు నని యరయక యాద్వారముననుం జొచ్చిరి.

— సనకాదులు వైకుంఠ ద్వారపాలకుల కవించుట —

అప్పు డాద్వారపాలకు లిద్దఱు వృద్ధులయ్యు నై దేండ్లయర్భకుల
రితం జూడ నొప్పువారు దిగంబరులు విదితాత్మతత్త్వులు నగునానకాది
కుమారులం గాంచి వారితేజంబు నపహసించుచు భగవదభిప్రాయము
నకుఁ బ్రతికూలముగఁ జేటిబెత్త మదలించుచు నడ్డగించిరి. అనిమి
షులు సూచించుండ నట్లు తమపూజార్హత్వ మెన్నక భగవద్ద్వారపాల
కులు దమ్ము నిరోధించినదానం బరమేశ్వరదర్శనమునకు భంగ మయ్యె
నని యించుక కోపము గదురఁ గన్నుగవ జేవుఁజింప వారలం జూచి
యోరీ యెవ్వఁ డిక్కడ భగవత్పరిచర్యం జేసి యీలోకము సాధిం
చియు వైకుంఠవాసు లగుసమదర్శనులకుఁ బ్రతీపముగ విషమస్వభావ
మున వర్తిల్లెడు? గతద్వేషుఁ డగునా ప్రశాంతపురుషున కెవ్వఁడు గీడు
రోయునో యని యాత్మదృష్టాంతమునఁ గపటస్వభావుఁ డూహించినఁ
జెల్లుఁగానియట్టివి యిక్కడనుం బొసఁగునే? అట్లు చింతించువారునిక్కంబ
ధూర్తులు గావలయు. విద్వాంసులు కుక్షిస్థలోకుఁ డగునీభగవంతునిలో
సంతరం బేమియు లే దనియు మహాకాశమందు ఘటాకాశ మెట్లుట్లు
లీలమాత్తులో నాత్తుఁ డంతర్భూతుఁడనియుఁ జాతురు. దేవరూపముఁ
దాల్చిన మీ కేల యావరమపురుషునియెడ నితరరాజాదులయెడ
నెట్లు భయం బయ్యె? కావున మీ కివట వసంపఁ దగదు, వైకుంఠ

నాథునకు మీరు భృత్యులు గావున మీకుఁ దగినదానిం జెంతించితిమి. ఇటు బాసి కామక్రోధలోభము లనుపాదరూపు లగునంతశ్శత్రువులకు నెల వైనక్రిందిలోకములకుఁ జనుఁ డని శాసం బిచ్చిరి. అస్త్రములనైన వారింకరాసిఘోర మగునాబ్రహ్మదండరూపం బైనశాసంబు విని యా ద్వారపాలుఁ రతిభయంబున వారిపాదములఁ బట్టుకొనుచు సాష్టాంగదండ ప్రణామం బాచరించి మహానుభావులారా, పాపకారు లగుమాకు మీ కావించినదండనంబు సమూచీనంబు. అయ్యది బ్రాహ్మణావమానంబునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తం బయ్యెడు. మే మధోలోకములకుఁ జనినం బశ్చాత్తాప కారణమునం జేసి హరిశ్చరణంబు నడంచుమోహము మమ్ము గ్రమ్మకుండు నట్లు ప్రసాదింపుఁ డని నివేదించుచున్నంతఁ దదుదంతం బెఱింగి భగవంతుఁ డగునరవిందనాథుఁడు ఋషిహంసులకు మహామునులకు నన్వేషణీయము లగునిజచరణములఁ గదలించుచు శ్రీదేవతోడ నచ్చటికి విచ్చేసి.

— దావారికుల శపించునకాదులకు హరి సన్నిధి చేయుట —

అట్లు సన్నిధి చేసినహరి, నాత్మసమాధిభాగ్యమునఁ బ్రత్యక్ష గోచరం బైనవానిఁ బరిచారకులు దెచ్చినఛత్రపాదుకాదుల నమరువాని, రాయంచలకు సరివచ్చువింజామరలచాడ్పునం గదలుచుద్రబింబాసుకారి యగువెలిగొడుగుము తైపునరుల వెలివడుశీకరంబులఁ జల్లువాని, నచ్చట నుండుమునులు దావారికులు మున్నగువారిం బ్రసాదింప సుముఖుండైనెగడువాని, స్పృహణీయగుణములకు స్థానంబైనవానిఁ, బ్రేమకటాక్ష వీక్షణంబునఁ జిత్తమునకు సుఖం బొడఁగూర్చువాని, విశాలనీల మగు నురస్థలమున వెలుంగుశ్రీదేవితే నూర్ధ్వలోకశిరోరత్నం బైననిజలోకము వెలిగించువానిఁ, బృథునితంబమాన నమరుపీతాంబరమున నలరుకాంచన కాంచి నొప్పారువాని, భ్రమరఝంకారభాసురం బైనవనమాల నుల్లసిల్లువాని, స్వర్ణవలయవిలసితం బైనయొక్కకరము గరుడునంసముపయిం బెట్టి యితరకరమునఁ గమలముఁ ద్రిప్పచున్నవాని, మెఱుంగుతళితళల నిరసించుమకరకుండలముల సొంపగుగండస్థలంబు నున్నతనాసికంబు నొప్పు నత్యంతసుందర మగువదనమున దర్శనీయుండైనవాని, భుజదండ మండమధ్యమున నమర్చినను త్తమహారమునం గంత ప్రాలంబి యగుకొస్తు

భముననుం దేజరిల్లువాని, లోకమున నాసౌందర్య మెక్కు డనునిందిర
గర్వ మిందుఁ గీడ్పడియె నని భక్తులు దమలో వితర్కించునంతటి
యత్యంతసుందరత్వమున శోభిల్లువాని, నాకు నీశ్వరునకు మీకుం గా
నిజమూర్తిం బ్రకటించువానిఁ బరమేశ్వరుం గాంచి తనివి సనక సనకా
దులు భక్తిపిన్నములై శిరఃబల మ్రొక్కిరి. అట్టియెడ నమ్ముకుందుని
పదారవింద కింజల్కమిశ్రతులకీమకరందఱిమళమిశిత్రవమానం బక్కు
మారులలోనం జూచ్చి బ్రహ్మానందానుభవపదులై సుఖాదుల నెఱుంగ
కున్నను వారిచిత్తములం బ్రహ్మంబు గాత్రముల రోమాంచమునుం
గావించె. సుందరతరం బైన యధరమునం గుండకుసుమధవళం బైన
మందహాసంబు భాసింప సొంపారుదామోదరువదనానీతపద్మ కోశముం
గాంచిలబ్ధమనోరథులై యమ్మును లరుణరఖమణికిరణముల వెలుంగుతదీయ
చరణద్వయంబు ధ్యానించుచు యోగమార్గముల నుత్తమగతి నన్వే
షించుమహాపురుషులకు ధ్యానాస్పదంబై తత్త్వదర్శననిష్ఠులకు సమ్య
తంబై నయనాభిరామం బైనపురుషరూపంబుఁ జూపుచున్న యప్పురుషో
త్తము ననన్యసామాన్యములు నిత్యసిద్ధిములు నగునణిమాదుల నెసంగు
వాని నిట్లని స్తుతించిరి.

— సనకాదులు సాక్షాత్కరించినహరిం బ్రస్తుతించుట —

అనంతా, సర్వవ్యాధియాంతర్యామివయ్యో నిపు దురాత్ముల కంత
ర్హితుడ వగుదువు. మా కట్లు గాక నయనగోచరుడ వైతివి. ఇంతకు
మున్న నీవలనం బుట్టినమాతండ్రి యగుబ్రహ్మదేవునిరహస్యోపదేశమునఁ
గర్లగోచరుడ వైతివి. ఆపరమేష్ఠి యుపదేశించిన యమాయామయం
బైనపరమాత్మతత్త్వంబే నీ వనియు శుద్ధసత్త్వమూర్తిచే భక్తులకుఁ
బ్రతిక్షణంబు రతిఁగావించువనియు నేమెఱుంగుదుము. భవదీయకరుణా
విజ్ఞాతము లగుశ్రవణకీర్తనాదిభక్తియోగప్రకారముల వహిష్మానమును
దెగడి విషయవిరక్తులైనమహామునులు నిట్లే నిరూపింతురు. భవ
దీయచరణంబే శరణం బని యశ్రయించి కీర్తనీయపవిత్రకీర్తి యగు
నీకథలరస మెఱింగినరుశలులు మోక్షము నంతయెక్కువగా భావిం
చు. భవదూర్భాగమూత్రమున భయ మెనయుస్వర్గాదిసుఖముల
గణింప రని వేఱ చెప్ప నేల? దేవా, మే మింతకు బాంబు నేయ

నున్న నిష్కడు నీచరిచరుల శపించుటం జేసి నీ కపరాధులమై పాపాచార
రుల మైతిమి. మీ నరజన్మంబు గలుగునేనియు భవత్పదభక్తి యడుగ
వండునేని కింటకాదిపీడ యన్నను మధుకిరమునకుఁ బుష్పవాస
మెట్లట్లు మా కయ్యుడి మేలయ్యెడు. మా వాక్కులును దులసిరీతి భవ
త్పదములకు శోభఁ గాంచునేనియుఁ గర్మకంధము భవదీయగుణ
గణములఁ బరిపూరితం బగునేనియు చతుకంటె మేలొందు గలుగదు.
అనాత్మలకు గోచరింపరానినిపు ప్రసన్నుడవై సాక్షాత్కరించి చూపిన
భవదీయవిచ్యస్వరూపంబుఁ గన్నులారఁ గాంచి పరమసుఖముఁ బ్రాప్తి
చితిమి అట్టిసీకుఁ బ్రణమిల్లుదు. మని యిట్లు ప్రస్తుతించియమ్మునులు
బ్రశంసించుచు వైకుంఠనిలయుం దైనహరి యిట్లనియె.

— భగవంతుడు సనకాదిమనుజుల మారాధ్యుట —

అయ్యా, వీ రిరువురు జయవిజయాభిధాను లగు మదీయపార్ష
దులు. నకు వ్యక్తత్వంబు గలుగ మీకుఁ బెద్దయు సమరాధంబు చేసెరి.
నన్ననువర్తించిన మీరు వీరికిఁగావించిన పండునంబు దేవహేళనకారణం
బున నా కభివతంబు. బ్రాహ్మణులు నాకుఁ బుచ్చైవంబు గావున మీ ప్రసా
దంబుఁ గోరుదు. నాపరిచరులు చేసినయశచారం పేన చేసినట్లుతలఁతు.
లోకమున భృత్యుడు తప్పిదం బొనర్చునెడఁ దత్సాక్షిమిమేరు గొనినం
గలుగునయ్యసాధువాదం బతనిశాశ్వతకీర్తిం శుభ్రరోగము చర్మము
నెట్లట్లు చెఱుచు. మదీయస్థిలకీర్తిసుధాశ్రవణావగాహనము చండా
లురు తుదిగా నెల్ల వారికిఁ బావనత్వంబుఁ గావించినట్టి వైకుంఠ దనయ్యు
నేను మీవలన నట్టియశ మార్జించినవాడ నగుటంజేసి నాభుజమేనియు
మీకుఁ బ్రతికూలముగఁ బ్రవర్తించునేని ఛేషింతు. తనకటాక్షవీక్షణ
లనలాభంబుఁగోరి యితరులు వెక్కునియమంబులతోఁ దన్ను పసర్పించు
సౌఖ్యాగ్యమున వెలయుశ్రీదేవి యేనువిరక్తుం దైనను బ్రాహ్మణసేవన
మునం బవిత్తంబై నిరస్తసిఖిలమలంబై ప్రాప్తసుశీలం దైవమదీయచరణ
రేణువు నెల్లపుడు విడువక యాశ్రయించియుండెను. నాయం దర్పించిన
నిజకర్మ ఫలములఁ బరితుష్టం దైన బ్రాహ్మణుడు ఘృతశ్లాఘాన్నము భుజించు
నెడఁ బ్రతికబళమునఁ దన్ముఖమున నయ్యన్నముఁ గొని తనియునట్లు
యక్షములందు యజమాను లగ్నిముఖమునఁ ప్రేల్పుహోమములం

దనివి చెందనయ్యెద. అవిచ్చిన్న మప్రతిహతము నగుయోగమాయా విలాసరూపవిభూతిఁ దనరునేను గిరిటములం బ్రాహ్మణపాదపరాగంబుఁ దాల్చెద. వారిపాదప్రత్యక్షశనజలంబు చంద్రమాళితోడిలోకములకుఁ బావనత్వం బొదవించు. అట్టిబ్రాహ్మణు లవకృతి చేసిన నెవ్వఁడు నైరింప కుండు? మదీయరూపాంతరము లగు బ్రాహ్మణులను గోవులను శరణహితము లగుభూతములను భేదబుద్ధిం జూచుపాపనష్టదృష్టు లగుదురాత్మల మదీయాజ్ఞాకరుం డైనదండధరుపరివారం బగు గ్రద్దలు పరమతీవ్రక్రోధ మునఁ జూచెడు. నాఁయి నెట్టిబుద్ధిగల దట్టిమతిచేఁ బరుషములు పలికి నను బ్రాహ్మణుల నర్పించుచు సంతుష్టచిత్తులై చిటునగవు తేనియ లా లుకుమోముదామరల ననురాగమధురంబగుమృదుభాషణమున నాత్మజం బోలె నేను భృగుమునిని మిమ్ము నెట్లు లట్టుల పలుకరించువారి కేను వశుండ నయ్యెద. కావునఁ దమప్రభు వగునాయభిప్రాయం బరయక మీ కపచారంబు చేసినదానికీ దగినగతిఁ దత్క్షణంబ పొంది క్రమ్యత నాసన్నిధికి వీరు వత్తురుగాక. ఇయ్యది నాయనుగ్రహంబు. శీఘ్రంబ వీ రిటఁ బాసి యరుగు తొప్పు నని నారాయణుండు చెప్పినమంత్ర ప్రవాహరూపంబై ప్రియం. బైనతదీయవాణీమాధుర్యంబుఁ గ్రోలియు సనకాదులు క్రోధవిషవ్యాప్తింజేసి యాత్మతృప్తి గాంచఁ జాలరైరి. మఱియు మితాక్షరంబయ్యు, ఒహుళార్థగంభీరంబై యత్యంతక్రేమం బైనభగవద్బాషితంబు వినియుఁ దచ్చిక్కిరితంబుఁ దెలియ నేరరైరి. మఱి ప్రహ్లాదోత్కర్షమునఁ బులకాంకితదేహులై యంజలిబంధంబు ఘటియించి యోగమాయావిష్కృతపరమైశ్వర్యం డైనయాహృషీ కేశున కిట్లని విన్నవించిరి.

— సనకాదులు నారాయణునకు విజ్ఞాపనం బొనర్చుట —

దేవదేవా, నీ వేమి నేయఁదలంచితోగాని దాని మే మెఱుంగఁ జాలము. సర్వాధ్యక్షుండవయ్యు నీవు నీకితరు లనుగ్రహంబు చేయు నట్లు భాషింతువు. బ్రహ్మణ్యం డగునీకుం బ్రాహ్మణులు పరదైవంబు గాఁజోలు. దేవతలకు దేవు లగుబ్రాహ్మణులకు నీవకాదె యాత్మ దైవంబు. సనాతనం బైనధర్మము నీవలనం బ్రభవించి భవదీయావతార ముల సురక్షితం బయ్యెడు, నీవు ధర్మమునకుఁ బరమగోప్యుడవు నిర్వి

శారుండ వని పెద్దలమఱుము. ఏవనియనుగ్రహంబు గన్న నిప్పటి ప్రభాసులై యోగులు తత్తణుబ మృత్యువదవాచ్య మగుసంపాదముం దరింతు పట్టినీ వితరుల కనుగ్రాహ్యుండ వగుదువే? ఆర్థార్థ లగునితరులు శిష్యులు దనపాదరేణువుల ధరించి సేవింప నెసగులక్షీ ధన్యులర్పించిన తులసీవనమాల్యమున నుండుతుమైదనెలవు దాఁ గోరినతీరున నిన్నే వేళజూచిన నుచునప్పించుచున్న బరమభాగవతులతోడిప్రసంగమునంజేసి పరిశుద్ధపరిచర్యల ననుసరించునద్దేవి నంత యాదరింపక భజనీయగుణాశ్రయండ్లై తనరుసీకు ద్విజపాదరజంబును శ్రీవత్సచిహ్నంబును బావనత్వంబుఁ గావించునే? మఱి వాని నీవు భూషణార్థంబు దయతో గ్రహించితివి. పద్మణుసముల్లసితండ్లై ధర్మస్వరూపులైననీవు మాకు వరము లొసఁగు నీసత్త్వమూర్తిచే దద్విరోధకము లగురజస్తమస్సుల నిరసించి నిజపాదముల నీచరాచరాత్మక మగువిశ్వమును ద్విజదేవతార్థంబకదా భరింతువు. నీకు రక్షణీయం బైనబ్రాహ్మణకులము నుత్తమ పూజలను సూన్యతవచనంబులను నీవు సత్కరింపకుండిన నాక్షణంబే పుణ్య మగుభవదీయవేదమార్గము నశించు నని లోకశిక్షణార్థంబ కాబోలు నీవుబ్రాహ్మణుల నట్లు ప్రస్తుతించువు. లోకమునం బెద్ద లాచరించినదియే చిన్నవారికిఁ బ్రమాణంబుగదా. ఆయుధపాణు లగునిజాంశము లైనరాజులచేఁ బ్రజలకు క్షేమముఁ గావింపఁ దలచుసత్త్వనిధి యగునీకు వేదమార్గనాశ మభీష్టంబు గాదు. బ్రాహ్మణులం బొగడినంత నీతేజమునకుఁ గొఱంత యే మయ్యెడు? నీవు బ్రాహ్మణులయెడఁ జూపువినయము వినోదమాత్రంబు. ఈదౌవారికులకు దండమొండె నిర్వ్యభీకపరిపాలనమొండె నీవు సేయుఁ దలచినను నిరపరాధు లగు వీరికి శాపం బిచ్చినపాపమునకుఁ దగినట్లు మమ్ము దండించినను మాకు మిక్కిలి సమృతం బని వినయమున విన్నవించిరి. వారివిన్నవం బాకర్ణించి విష్ణుదేవుఁడు విపులారా, వీ రిప్పుడే రాక్షసగతిం బొంది యత్యంత సురంభమున నొదవునేకాగ్రత నతిదృఢ మగుయోగమునం గ్రమ్మటనచిరంబ నాసన్నిధి కరుదెంచువారు. మీయిచ్చినశాపము దొలుత నేను నిశ్చయించినదియ కాని యొండుగా దని యానతిచ్చిన నాకర్ణించి యాకుమారులు నయనానందభాజనం బైనయాపురుషోత్తముని దదధిష్ఠానం

లైనయాలోకమును వలగొని మ్రొక్కి యద్వైతదేవుని వీడుకొని తత్కళా మముఁ బ్రశంసించుచుఁ బ్రముదితచిత్తులై యట మఱలి యరిగిరి.

భగవంతుఁడు నిజదౌవారికులం బిలిచి శాఙమునకు వెఱవం బని లేదు. సమర్థుండనయ్య బ్రాహ్మణశాఙులు మఱలించి తదీయ తేజము నకుఁ గొఱతఁ గావించుట నియ్యకొనను. మున్నొకతూరి మీరు నేనుపారతుండనై యుండుతఱి వచ్చుచున్న రమాదేవినివారించిన నా దేవియు మీయెడ నలిగి యిట్టుల కాఁగ నిర్దేశించె గావున నియ్యది మీ కనుభావ్యంబకాని పరిహార్యంబు గాదు. నాపై సంరంభయోగమునం జేసి మీరల్పకాలమునం బ్రాహ్మణపరిభవపాపఫలంబు నిస్తరించి నానన్నిధిఁ జేరగలవా రని ద్వారపాలకుల నిర్దేశించి హృషీకేశుఁడు విమాన శ్రేణిభూషణంబై సర్వోత్తమశ్రీవిలసితం బైననిజధామంబున కరిగె.

— జయవిజయం కరుదులై దితిగర్భంబునం బుట్టిన నుత్పతములు దోచుట —

అట విష్ణుదౌవారికు లైనయాజయవిజయులు బ్రాహ్మణశాఙమునం బ్రక్షీణతేజస్కులై ప్రతిహతగర్వులై వైకుంఠలోకమునుండి విమానాగ్రముల హాహాకారంబు లెసఁగఁ గ్రిందఁబడిరి. వారిద్వారపాలురగువారే యతదుస్సహ మగుకాశ్యపవీర్యమున దితిగర్భము సొచ్చిన వారు. కవ లగునయ్యిద్దఱితేజమున మీతేజము ప్రతిహతం బయ్యె. దీనికిఁ బ్రతిపథానంబు భగవంతుఁడు దాన చేసెడు. విశ్వస్థితిలయోదయకారణంబై యోగీశ్వరులకు నతిక్రమింపరానిమాయ వెలయం జేయుచుఁ ద్రిగుణముల నియమించునయ్యాదిపురుషుఁడే సత్త్వగుణోత్కర్షకాలమున మనకు మేలు సమకూర్చెడు. మనవిమర్శమునంబ్రయోజనం జే మని విరించి వివరించినం దిమిరవ్యాప్తిప్రకారణంబు విని యమరులు నిశ్చంకులై బ్రహ్మను వీడుకొని త్రిదీపమునకు మఱలి యరిగిరి. దితియుఁ బతియూ దేశమున లోకములఁ బీడించు తనగర్భమున కేమి నేగి యగునో యని శంకించుచు నేర్పునం గాపాడి నూటేండ్లు నిండినం గొడుకుల నిద్దఱు గవలఁ గనియె. అప్పుడు భూమిలోనం దివంబున నంతరిక్షమునను లోకభీకరంబు లైనయంతృతంబులు పెక్కులు దోచె. కొండలతోడం బుడవి వడఁకె. దెసలెల్లఁ బ్రజ్వరిల్లె. కొఱవులు పిడు

గుంట బడియె. పిదపరబు లగుధూమకేతువు లుదయించె. చుట్ట
మాతము దమ్ము లేచుచు మ్రాకులఁ గూల్చుచు పూర్వోముల
రెజపురుఁ గణింపుకొంటుగా వీచె. మింట మెటుఁగులతో మబ్బుగ్రమ్మి
సూర్యాదిప్రకాశం బావరించి చీకట్లు గావించె. సాగరము ప్రమాణా
తీతముగ సుత్యుభండై కల్లోలమాలికోల్లోలందై యుప్పొంగె. వావీ
కూడసరస్వరిత్కాసారంబులు కమలంబులు వాడఁ గలకఁ బాటె. గ్రామ
ములందు నోట నికల్ప గ్రక్కచు నక్కలయు గూబలయు నార్పులతో
వజళు అటచె. కుక్కలు మెడ లెత్తి పాపినట్టు లేడ్చినట్టులును బెలుచు
మొట్టెగె. గాడిదలు ఖఃఖుఃములం బాతాళం బగలఁ ద్రొక్కుచు
ఘోరముగ నజచుచు మడించి గుంపులుగుంపులై యటునటుం బాటు
లెంచె. పిత్తు లారాసభంబుల కలికి గూళ్లనుండి వడియె. అడవులను
మందలను బసులు చూత్రపురీషముల విసర్జించె. గోవులు నెత్తురు
పిలికె. మేఘములు చీము గురిసె. దేవతాప్రతిమలు విలపించె. గాలి
లేకున్నను మ్రాకులు విజిగి వడియె. క్రూరగ్రహములు శుభగ్రహ
ముల సతిచారగతిం దాటి వక్రగతిం గ్రమ్మటి పోరె. మఱియుం
బెక్కులు మహోత్పాతంబులు చూపట్టె. వీనిం జూచి బ్రహ్మపుత్రు
లగుమునులు దక్కఁ దక్కినవారు దానితత్త్వం బరమ నేరక విశ్వ
ప్రళయ మయ్యెడు నని భీతిల్లిరి.

— కశ్యపుఁడు వారికి హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపునామము లిడుట —

అట్లు జనించి యయ్యాదిపైత్తు లిరువు రశ్వసార మగుకాయ
మునఁ గొండలువోలెఁ బెరుగుచు నాత్మ పౌరుషముఁ బ్రకటించుచుఁ గనక
కిరీటకోటుల మి న్నొరయచు మణికేయూరభూషితభుజముల దెస
లాక్రమించుచు నడుగడుగునం గాళ్లం బుడమిం గ్రక్కదలించుచుఁ
గాంచీషముజ్వల మగుకటిప్రదేశపరిమాణంబుననే యర్కమండలంబు
మీటిరి. కశ్యపుఁ డయ్యిద్దఱిలోఁ దొలుత గర్భాధానంబునఁ దనమేని
నుండి వెడలినవానికి హిరణ్యాకశిపుడనియు దితి దొలుతఁ గన్న వానికి
హిరణ్యాక్షుడనియు నామధేయంబులు పెట్టె. అందు హిరణ్యాకశిపుఁడు
తనమునం బ్రహ్మదేవు నుపాసించి తద్వరమునంజేసి తనకు మృత్యు

భయంబు లేదని యుద్ధతుండై భుజబలమున లోకపాలురతోడిముట్లొక
ములఁ దనవశమునంజేసికొనియె. వానితమ్ముడు హిరణ్యాక్షుఁ డనుదినం
బతనికిఁ బ్రీతిఁ గావించుచు యుద్ధాసక్తిం జేసి తనతోడం బోరాడువారి
నెమకుచు గదాపాణియై దివంబున కరుగుటయుఁ గాంచననూపురధ్వని
యొసంగ వైజయంతి యనుపుష్పమాలవికాసంబు నెలంగ నంపదేశ
మున మహాగద యమర్చికొని వచ్చి మనోవీర్యబలోత్సేకమున నప్ర
భృష్యుండై యకతోభయం దైనయొదైత్యుం జూచి యాదిత్యులు
గరుడునిఁ గన్నపాములువోలె వెఱచి వెఱచి డాఁగిరి. అట్లు తనలేజమున
కింద్రాదినిష్ఠరులు డాఁగి రనియొఱింగి వారిం గానక మదించి వెలుచ
నాత్తుచు నటఁగ్రుష్టతీ ఘోరస్వరంబై గంభీరం బైనసాగరంబు మత్త
మాతంగంబుమాడ్కిం గ్రీడార్థంబుసోచ్చె. చొచ్చుటయు నచ్చటనున్న
వరుణునై నికయాదోగణంబు లతనిలేజము దమకుఁ జేటుగావింపకున్న నభి
భూతంబులై వెఱచి బుద్ధి నెడి దవుదవ్వలం బాతె. అప్పు డయ్యసుర
యక్కడఁ బెక్కిండ్లు వాతేరితం బైనసముద్రోర్చి సంఘాతంబుఁ దన
యాయసగదాదండమునం గొట్టుచుండి యట నొక్కనాఁడు వరుణునా
వాసం బైనవిభావరీపురిం జేర నరిగి యందు యాదోగణేశ్వరుం డైన
యయ్యసుర లోకపాలకుం గాంచి నవ్వుచుఁ బరిహాసార్థంబు మ్రొక్కి
యోరాజాధిరాజా, సమర మొనఁగుము. నీవు వీరమాను లగుదుర్న
దులమద మడంచుమహాకీర్తి యగులోకపాలుండవుగదా. మఱియు నీవు
దైత్యదానవుల జయించి రాజసూయ మాచరించినవాడవుగదా యని
నీచునట్లు వెలికిన నతనిఁపరిహాసమునకలుగక వరుణుఁ డయ్యా యుద్ధాదుల
యొడ మాకిప్పు డుత్సాహంబు లేదు. మఱి యువశమంబుఁ బొందితిమి.
రణమార్గనిష్ఠితుం డైన నిన్నుఁ బోర నారాధింపఁగ భవాదృశమనస్సి
న్తుత్తుం డైనయొపురాణపురుషుఁ డొక్కనిం దక్క నింకొక్కని
జూడను. అచ్చుహాత్తునొద్దకుఁ బొమ్ము. అప్పురమేశ్వరుం దాఁకి మదముడిగి
వీరశయనమునం బడి కుక్కల కెఱ యగుదువు. నీమట్టియసాధువులఁ
బరిమార్చును సాధువుల ననుగ్రహింప నప్పురుషోత్తముఁడు నానావతౌ
రము లెల్లెడు నని నిరూపించె.

హిరణ్యాక్షుడు రసాతలమున తరాహమూర్తి పెడికించుట

అట్లు వరుణుండు నెప్పినవిని హిరణ్యాక్షుడు దన్ను మార్కొనం గలవాడు గలఁ డనుటకుఁ జొంగి యట నయ్యావిపురుషువలనం జావ యొడు నన్న పలు కెన్నక దుర్బుడందై యాదేవదేవుడు రసాతలమున నున్నవాడని నారదమునివలనం చెలిసి యతిత్వరితగతిం జని యచ్చట దంష్ట్రాగ్రమునం బుడమి నుద్ధరించి నిజనేత్రారుణమరిచుల నరాతి తేజము వారించుచున్న మాయావరాహరూపుఁ డగుహరింగాంచి యాహా వనచరంబగుమృగం బని పరిహసించి యిట్లనియె. అజ్ఞా! రఘు. పుడమి విడు వుము. ఇయ్యది పాతాళవాసు లగుమాకు బ్రహ్మయిచ్చినసొమ్ము. సురా ధమా! గృహీతసూకరాకృతీ! యేను జూడఁగ నీవీభూమివిడువవేని మేలు వొందఁజాలవు. మాపగవారు నిన్ను మాయభవముకై భరింపఁ బరోక్ష జయశీలుఁడవై మాయచే మమ్ముఁ బరిమార్తువు. యోగమాయా బలుఁ డల్పపౌరుషుండు నగునిన్నుఁ బొరిగొని నాసుహృదులశోకం బుడి గింతు. నాగదతాఁకునఁ దల ప్రయ్యలుగా నీవు పడిన నిష్పడు నీకు బలి పూజాదు లర్పించునిద్రాదిదేవులును ఋషులును నిర్దులతం శైందకుండు దురే యని ప్రల్లదంబులు పలికె. అట్లు దురుక్తితోమరముల నయ్య సుర గనలించిన నలిగియు వరాహమూర్తి నిజదంష్ట్రాగ్రధృతం బైన ధవణి భీతిల్లుటం జూచి యప్పటి కించుక నైరించుచు మకరాభిహతం బైనక రేణుయూథసంబువిధమున జలము వెడలి వచ్చుటయు నేనుఁగును వెంబడించుమీనుకై పడి నాహిరణ్యాక్షుఁ డమాయాకిటిరూపుం బిలిచి కరాళదంష్ట్రాప్రకాశంబు నిగిడించుచుఁ బిడుగుల సాటి యగునార్పు లొనరించుచు నౌరా! వెఱచి పఱవఁ జనునే యని యధిక్షేపించె. సర్వేశ్వరు నట్లధిక్షేపింప వానికిఁ దగునే యని శంకింపం బని లేదు. సిగ్గు మాలినయసాధువుల కెయ్యది నింద్య మగు? అంత నవ్వరాహ మూర్తి యోగ్యస్థానమున థాత్రిం బెట్టి తనయాథారశక్తి నం దావి స్కృతంబు గావించి యరాతి సూడఁగ బ్రహ్మాదినిబుధులు పుష్పవన్ మునఁ బూజింపఁ దదర్పనం బంగీకరించుచు మర్తములు గాఁడఁబలుదెఱం గులఁ బ్రల్లదంబులు పలుకుచు దారుణగదాదండ ముంపదేశమున నమర్చి

కొని తన్ను జెన్నడించి వచ్చుచున్న యన్న రాశను ననేకభూషణకళకవచోజ్జ్వలుం దైనవానిం బిలిచి యలుక గదిరియు నవ్వుచు నిట్లనియె,

— వరాహమూర్తి హిరణ్యాతుని మార్కొనుట —

అయ్యా! యేము నిక్కంబ వనచరమృగములము. మీయట్టి గ్రామసింహములఁ బొరిగొన వేదకుచుండుదుము. ధీరులు మృత్యుపాశ బద్ధుఁ డగునీవగుననుచితల్లాఘసంబు లాదరింపరు. రసాతలవాసు లగు మీనిక్షేపంబు హరించి నీగదకు వెఱచి పఱచియు బలియుఁ డగునీతోడి పగవలన నెయ్యెడకుం బోవఁ జాలక పోరి కాయితంబై యుండుదుము. పదాతియూధనాథులలో నగ్రగణ్యుడ వగు నీవు వేగమార్కొని మమ్ము సమయించి నీవలికినట్లు స్వజనశోకం బుడిగింపుము. తనపూనిన ప్రతిజ్ఞ చెల్లించనియతఁడు సభ్యుండుగాఁ డని నీవ యెఱుంగుదువుగదా! యని భగవంతుండు పరుషముగ నధిక్షేపించి యపహసించినం గ్రీడగాఁబలికిన నప్పలుకుల కయ్యసుర పాముతీరునఁ బెలుచ నలిగినిట్టూర్పు నిగిడించుచు మన్యుప్రచలితేంద్రియుండై మార్కొని గద యెత్తి హరి నడిచె. తన తొమ్మపయిఁ బడుచున్న యతనిగదాప్రహారంబును యోగారూఢుడం తను నెట్లుట్లు తిర్యక్ప్రసారమునం దప్పించిన నాదైత్యుం డత్యమన్నమున నవుడుగఱచి గద గిరిగిరి ద్రిప్పి క్రమ్మట నై చుటయు నారాయణుండు వలచలియంసప్రదేశమునం బడుచున్నయాగదం దనగదచే నడిచిన నప్పుడు హరికిని హిరణ్యాతునకుఁ బరస్పరవిజిగీషాసంరంభముం జేసి దారుణం బైనగదారణంబు నెల్లె. మత్తశుండాయూధపంబులమాడ్కి నత్యంతసంరంభావప్టంభమునం బేర్చి యితరేతరవిజిగీషా మనీషంజేసి స్పర్ధపెల్లునం బోనీక తలపడి యొకల్లోకల్లతాఁకుఁ దప్పించికొన వివిధ విచిత్రమండలాదిగతులఁ దిరుగుచు ననోన్యగదాప్రహారమునం బరస్పర గాత్రంబులు నెత్తుటం జొత్తిల్ల రక్తగంధాఘాతమునఁ బెల్లడరుసలుక పెంపున నుడివోనిచలమున నయ్యాదిదైత్యుండు. మాయాగృహీత వరాహమూర్తి యగునచ్యుతుండును బెద్దయుఁ బెనగుచుండ నయ్యెడ కయ్యా యోధసంబుఁ జూడఁగ ఋషులతోడఁ జతుర్ముఖుం డేతెంచి, మదించి వెఱ పుడిగి చేసినదాని కెల్లం బ్రతి సేయుచు నేడ్చెఱ మెఱయు నాదైత్యుం డాచి మాయూఘయసూకరాకారుం డైననారాయణున

అనియె. దేవా! యీనైత్యుండు భవత్పాదమూలం బాశ్రయించిన
 జేతలకు బ్రాహ్మణులకు గోవులకు నిరవకాధము లగుసర్వభూతములకు
 మహిమవరమునంజేసి కీడు రోయుచు వెజుపు పుట్టించుచు దుష్కృతం
 బొనర్చుచు దన్నుఁ బోర మాన్కించువాని వెదకుచు లోకములకుఁ
 గంటకం బరఁ విరుగుచుండెడు. మత్తుడు మాయావి నిరంకుశుఁడు
 మర్వత్తుడు నగువీనిఁ బాముంబోలె మర్దించవలయుఁగాని బాలుని
 పోలికఁ గ్రీడింపరాదు. ఈదారుణుండు నిజవేళ నధిగమించి వర్ధిల్లకమున్న
 నిజమాయాప్రభావమున నిష్పాపాత్తుని రూపుమాపుము. లోకనాశ
 కంఠై భూతతమం బై నసంధ్యాసమయ మిదె తఱిసెడు. సురలకు
 జయంబుఁ గూర్పుము. ఆభిజిత్తసుశుభమువచూర్తము నడచుచుండ
 నిష్పడే సీమహృదు లగుమాకు క్షేమముఁ గావింప దుస్తరుం డైనవీని
 వేవేగ నిస్తరింపుము. ఇతండు దైవమున నాత్మ మృత్యు వగునిన్నుఁ
 దాన వెదకుచు వచ్చె. పోర వీనిం దెగటార్చి లోకములకు మేలొనర్చు
 మని వనజభవుండు విన్నవించె.

— పరావహూర్తి యగుహరియు హిరణ్యాక్షుఁడును బోరుట —

నాభిభవుం డట్లు నిష్కలంబునై యమృతస్థాయముగఁ బలికిన
 పలుకు లాకర్ణించి నారాయణుండు నవ్వుచుఁ జేమాపాంగవీక్షణంబున
 నతని మన్నించి తనయెదుర వెజుపు దక్కి తిరుగుచున్న పగతుం గాంచి
 యయ్యసురహను ప్రదేశంబు గదయెత్తి యడుచుటయు నంతలో నాదితి
 సూనుం డాత్మగదఁ గొని హరిగదం బ్రహరించిన హరికరంబు వాసి
 కౌమోదకి క్రిందఁ బడుటయు నద్భుతం బయ్యె. అప్పుడు తఱి యైనను
 హరి నిరాయుధుండు గావునఁ బోరరా దని సమరధర్త మునీ యయ్య
 సుర మిన్నకున్నం గేశవునకుఁ గోపం బడరె. హరిగదపాటునకు లోక
 మున హాహాకారం బెసంగె. అప్పుడు పుండరీకాక్షుండు వెజునకుండుఁ
 డని సురల నూటించి చక్రాయుధముం దలంచి సద్యస్సన్నిహితం
 బైనయమృహాసాధనంబుతో నానైత్యుం దాఁకునెడ విమానచారు లగు
 భేదరు లమృహానుభావుని ప్రభావం బెటుంగక దేవా! వీనిం జంపుము; నీకు
 మే లయ్యెడు నని పలుదెలుంగులఁ బల్కిరి. అట్టియెడఁ జక్రపాణియై
 తనయెదుర నురువడించియున్న పుండరీకాక్షుం గ్రోధవీక్షణంబునఁ జూచి

హిరణ్యాక్షుండు భూరదంష్ట్రులమెటుంగుల వెలార్చుచు నవుడుగఱచి
 గదయై త్తయిదె మడిసి తని వెలుచ నార్చుచు నేయుటయు యజ్ఞసూక్ష్మ
 శాకాక్షుడైనవారి డాపలికాలం బవనజవం బైనయగ్గదఁ గ్రిందఁద్రోసి
 యోరీ! కైదువు గొని రమ్ము నీవు గెలువఁ దలఁచువాడవుకదా యని
 యుల్లసంబాడె. దాని కలిగి యాదైత్యుండు గ్రమ్మట గదయై త్రివిశ్మ
 వైచినం దనపయిం బడవచ్చుచున్న యాగదను గరుడుఁడు వన్నగింబోలె
 నొడిచి పట్టుకొని, యయ్యా! యిదె నీగద నిచ్చెద దీనిం గొని పో!
 నదువుమని హరి నెప్పినం దనపౌరుషము దానం బ్రతిహతం బయ్యె నని
 తలంచి హతమానుండై యమృతాసురుఁడు తే జాడిగి హరి యిచ్చుగద
 నొల్లక జ్వలితజ్వలనప్రకాశం బైన త్రిశిఖరూముం గొని విప్రసకభి
 చారకృత్యం బొనర్చువానిరీతి నయ్యజ్ఞేశ్వరుపై నేసె. ఏయుటయు
 మింటమెటుంగులీనుచు వచ్చుచున్న యాత్రిశూలంబు నయ్యాడిదేవుడు
 నిశితధారం బైనచక్రాయుధమునం గరుడునీకె నింద్రుఁ డెట్లుట్లు నఱికి
 తనశూల మట్లు హరి నదుమన నఱికిన నలిగి హిరణ్యాక్షుఁ డతిరయ
 మున డాయ వచ్చి యప్పరమేశ్వరువిశాలవక్షస్థలంబుఁ గఠినముష్టిపూత
 మున నడిచి యంతర్ధానంబుఁ జెందె. పూదండతాఁకునకు గజేంద్ర
 మెట్లు లట్లు లతేనిపిడికిటిపాటున కించుకేనియుం జలింపక వరాహ
 మూర్తి యుల్లాసమునం బొదలుచుండె అంత నాదైత్యుఁ డంతర్హ
 తుండై యోగమాయేశ్వరుం డైనవారిమహిమం బరయక ప్రజలెల్ల
 వెఱచి హరికిఁ గీ డగునొక్కొయని శంకించు లెఱుగున మాయఁ గామి
 చినం దన్తాయాబలమున నెల్లెడలఁ జీకట్లు గ్రమ్మ దుమ్ము రేచుచుఁ
 బ్రచండవాయువు వీచె. బడిసెల రువ్విసేతీరున నలు దెసల తాలు నడియె.
 మింట ముబ్బు మెటుంగులు నులుములుం బెరయ నలమి గ్రహనక్షత్రాది
 కాంతులం గప్పి పూయవిజ్ఞాత్రకేశాస్థిసంఘాతంబుఁ గురిసె. కొండల
 నుండి నానాయుధంబులు పడియె. రాక్షసస్త్రీలు వెండుకల ముడి
 వీడ జాఱవైచి దిసమొలలతో శూలాయుధములఁ దాల్చి తిరుగునట్లు
 గన్పట్టె. పలువురు యక్షరాక్షసవీరులు రథగజతురంగవదాతిగణంబుల
 తోడం దలఁడి పట్టుఁడు దలుముఁ డలుముఁ డేయుఁడు పొదు
 వుఁడని పలు దెఱుంగులం బలికినట్లు తోచె. అత్తెఱుగున నాతండు

గామినీనరాక్షసమాయలం జూచి మాయాక్రోడరూపుఁడైననారాయణుఁడు పుష్పమాయాసముచ్చాలనోదగ్గఁజై యజ్ఞస్వరూపం బగు చక్రముం బ్రయోగించి యచ్చాయలనెల్ల మాయించె. అప్పుడు చితి వత్సాపితంబుఁ దలపోసి గాత్రకంఠముతో పునములఁ బయస్సుఁగిం బడసె.

— పరాహుర్తి హిరణ్యాక్షుని సంహరించుట —

అట్లు తనమాయలెల్ల నారాయణునుదర్శనమునం బ్రక్షీణాబులగుటయు హిరణ్యాక్షుండు వెలుచ నలిగి హాక పెనంగుచుఁ బిడికిల్లం బొడుచుచున్న నధోక్షజుండు వీని నొప్పరికింపఁ జన దని తనలో నిశ్చయించి వృత్తాసురుడై నురువడించుమఱుత్తులి తెజంగున నేడ్వజ మెఱసి వానికన్లమూలముఁ గరతలమునం బెలుచ నడుచుటయుఁ దదీయదాహక రాఘాతంబునఁ గనుగ్రుడ్లు మీఁదికి రాఁగఁ గరచరణకంఠరంబులు న్రయ్యలుగాఁగఁ జండవాతవిఘ్నోభమునఁ గూలుమహాపాదపంబు మాడ్కిదెలిపి దప్పి గిరగిరిం చిరుగుచు నేలం గూలె. అట్లు విగతచేత నుండయ్యు నిపుడుగఱపు మానని దంష్ట్రారాళ మగువడినంబుతో నేల పయి బడియున్న యాదైత్యుం గాంచి బ్రహ్మదు లద్దిరా! యితం చేపట్టఁ గాంచునో కాని ముముక్షువు లైనయోగులు యోగసమాధిఁ బూని యెవ్వని ధ్యానింతు రట్టివర మేశ్వరుకరము సోకి యతనియెదుర మీను దొడఁగె. విచారం బేల? భగవత్పార్షదులయ్యు వీరు బ్రాహ్మణకావమున నీజన్మముఁ గాంచిరి. కొన్ని జన్మములనే నిజస్థానంబుఁ గ్రవ్వుట నధిగమింతు రని తమలోనం జెప్పికొని భగవంతునిచేసం జూడ్కులు సాపించి, యీశ్వరా! పుష్పయజ్ఞప్రవర్తకుండు గృహీతశుద్ధపత్నీమూర్తియు సగుణుఁ డ్రణామంబు. లోకపీడాకరుం డైనయీదైత్యుని మాభాగ్యమునఁ బరిమార్చితివి. భవదీయపాదభక్తింజేసి మేము సుఖం చితి మని విన్నవించిరి. ఆదిసూకరస్వరూపుఁ డగుహరి యసహ్యవిక్రముఁ డగుహిరణ్యాక్షు నట్లు సంహరించి విరిచిప్రముఖసురసంస్తుతులఁ జిత్తగించుచు నిత్యోత్సవనిరంతరం బైననిజలోకమానకు విచ్చేసి మైత్రేయండు హరియాదివగాహావతారచరిత్రంబు వివరించిన నాకర్ణించి విను

రుండు పరమానందంబుఁ జెందె. పుణ్యాశ్లోకు లగునితరులకథలు విన్నంతనే సముద మ్మగుననిన శ్రీవత్సలాంఛనుపవిత్రచరిత్రంబొకర్నించినం జెప్పనేల! మొసలేకిఁ జిక్కి తప్పించికొనలేక నిజచరణాంబుజంబు థ్యానించినం గరేణుయాథం బొర్పుచుండ ద్రుతగతి నేతెంచి యానక్రముం జక్రమున విదలించి గజేంద్రుం బ్రోచినవరదు ననన్యశరణులై ఋజుమామున వర్తిల్లనరులకు సుఖారాధ్యుం డగువాని నసజ్జనుల కారాధింప నలవిగానివానిం గృతజ్ఞుఁ డెవ్వఁడేని నేవింపకుండునే? కారణసూక్ర రాత్నుఁ డగుహరిలీలారూపం బగునత్యద్భుతం బైనహిరణ్యాక్షుసంహారంబు వినినఁ బఠించిన ననుమోదించినం బ్రహ్మహత్యాదిపాపంబుల నరుండు విముక్తుం డగు. స్వరాదిఫలప్రదంబు పవిత్రంబు ధనప్రదంబు కీర్తికరం బాయుర్వృద్ధిదంబు సర్వాస్థిస్థిప్రదంబు ప్రాణేంద్రియతర్కణంబు శౌర్యవర్ధనంబు నగునీహరివరాహావతారచరిత్రంబు విన్నవారి కవసానంబున శ్రీనారాయణుండే గతి యగు నని సూతుండు నెప్పిన విని శౌనకుండు సూతున కిట్లనియె.

రామహర్షణీ! స్వామ్యంభవమనువు ధరిత్రీ స్వస్థానంబుఁ జెందిన పదంపడి పిమ్మటివారిసృష్టికై యెన్నిమార్గము లవలంబించె? కృష్ణున కేకాంతకనుష్కాదుడై కృష్ణభాషితంబు గొననితనయన్నయగు ధృతరాష్ట్రుం ద్యజించి కృష్ణునిఁ దదాశ్రయాలను విదురుండు నేవించెగదా. ద్వైపాయనపుత్రుండై యమ్మునీంద్రునకుఁ దక్కువగాని యష్టహాభాగ వతుండు తీర్థసేవనంబునం బవిత్రుడై గంగాద్వారమ్మన నాసీనుం డైన తత్త్వవిద్యుం డగుమైత్రేయమునివర్యునుపాసించిన నయ్యిద్దఱిసంవాదమున మందాకినీజలంబులువోలె హరిపదాశ్రయంబులై పరమపావనంబులై నబహుకథలు ప్రవర్తించియుండుగదా? కీర్తనీయోదారకీర్తి యగు నాహరికథల మాకుఁ గీర్తింపుము. నీకు మేలయ్యెడు. హరిలిలామ్మతంబు గ్రోలునెడ రసజ్ఞుఁ డెవ్వఁడేనియు నికఁ జాలు నని తనివి నొందునే? అని యిట్లు నైమిశారణ్యావాసు లగుశౌనకాదిమహామునులడుగ నుగ్రశ్రవసుండు భగవదర్పితచిత్తుండై మునీంద్రులారా! వినుండని యిట్లని చెప్పం దొడంగె. శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రున కిట్లనియె.

మైత్రేయః యోగి విదురుః కుష్ఠి సంగ్రహముగః దశపించుట

ఆత్మ మాయాప్రభావమున హరి వరాహరూప మైత్రీ రసాతల గతం బైనపుణ్య విదురుని పాపకాంతిని సంపాదించినపుణ్యకథ నాక డ్రించి విదురుఁడు ముదమునం బొడలి మైత్రేయం జూచి మునుద్దా! పరమేష్ఠి ప్రజాసర్గము నిమిత్తంబుగాఁ బ్రజాపతుల సృజించి యట నేమి చెనె! అవ్యక్తమార్గ మెల్ల నీ వెఱుంగుదువు. కావున నీయెఱుంగని యది లేదు. మఱియు మఱిచార్యులును స్వాయంభువమనువును బ్రహ్మ నియోగమున నెట్లు లీజగమునకుఁ బెంపుగావించిరి? భార్యలతోడఁగూడి యుండఁ గూడక యుండఁ బ్రత్యేకమొండెవారు కార్యవ్యాప్తులై యెట్లు లీజగంబుం గల్పించిరి? నాకుఁ దేటపడంజెప్పు మని యడుగుటయు నాకాహారవిమనీంద్రుఁడు విదురున కిట్లనియె. వితర్కింపరానియదృచ్ఛము ప్రకృత్యధిష్ఠాత యగుపురుషుఁడు కాలంబును నిమిత్తంబులుగాఁగ నిర్వి కాకుఁ డగుభగవంతునిండి జాతతోభం బైనగుణత్రయమున మహాత్మ త్వంబు జనించె. దైవచోషితంబైన రజోగుణముఁ గొన్నయామహాత్మ త్వమువలనం ద్రిగుణం బైనయహంకారముదయించి యాకాశాదిభూత పంచముఁబుట్టించె. ఆయ్యవి ప్రత్యేకంబు కార్యాసమర్థంబులయ్యుండ బర స్పరంయోగంబున దైవయోగమునంజేసి హిరణ్మయం బైనయండిముఁ గల్పించె. ఆయ్యండకోశము నిశ్చేతనంబైన వర్షసహస్రంబు సలీలమున నుండినం బ్రహ్మవిర్భావస్థానంబు సర్వజీవనివాసంబు సహస్రసూర్యప్రకా శంబు నగు పద్మ మెవ్వనినాభిలోనం బుట్టెనట్టిపరమేశ్వరుండు వాని నధిష్ఠించుటయుఁ దత్ప్రభావమునం బ్రహ్మ పూర్వంబున కారమున నామ రూపాదివిభాగంబుతో నీజగము సృజించె. ఆట్లు సృష్టికఁ బూని విధాత దోలుతఁ దామిస్త్ర మంధతామిస్త్రము తమము మోహము మహామోహ మనుపర్యవంచకంబుతోడ నవిద్యను నిజచ్ఛాయం బుట్టించి మాసృష్టి మెచ్చకతమోమయంబైనయాకాయము విసర్జించె. తుత్పిపాసాసముదృశ కారణంబైన రాత్రిరూప మగునాతనువును యక్షురతోగణంబులు గొని యాకటను నీరువట్టునం బెలుచ నలమటఁబడి యవ్విధాతను భక్షింపం బోయి తండ్రినైన నీతని భక్షింపుడు రక్షింపవల దని తమలోఁ బల్కు చున్నంతఁ గతుర్గులుఁ దుద్విగ్నుండై నన్న భక్షింపవలదు రక్షింపుడు

మీరు నా ప్రజలుగదా యని చెప్పినం గ్రమంబున వారు యక్షరక్షోనామ
ములం బరఁగిరి. అంత నొండొకదోతనాత్మకం బైన మేను పూని పక్ష
భవుఁడు దేవతల సృజించుటయు వారు ప్రభాత్మకంబై దివసరూప మగు
నాతనువుం గొనిరి. అట నతం డొండు తనువు దాల్చి జఘనమున స్త్రీలు
పటు లగునదేవుల సృజించుటయుఁ గామప్రాధాన్యమున జేసి మైథు
నార్థంబు వారు హసించుచు సిగ్గు విడిచి యాకంజభవుం దటుముటయు
నాతండు వెఱపు నలుకయుంగదురఁ బాటులెంచి భక్తానుగ్రహార్థం బను
రూపరూపముల ధరించి ప్రసన్నులయూర్తిం బరిహరించువారిం జేర నరిగి
పొమాల్తా! నన్నుఁ గావుము. నీపంపున నేను స్థమునకుఁ బూనితి.
నాసృజించిన యీపాపాచారలు గ్రామ్యధర్మోత్సాహమున నన్నుఁ
దటుముచున్నవారు. నీవాక్కడవకదా క్లేశాక్రాంతు లగుభక్తులక్లేశం
బులు హరింపను నిన్నాశ్రయింపనివారికిఁ క్లేశములఁ గావింప నుండుదు
వని విన్నవించినం బరేంగితజ్ఞుం డైనవారి యతనిదీనతం గాంచి యయ్యా!
ఘోర మగునీతనువుం ద్యజింపు మని నిర్దేశించె. విధివిస్మృతంబై యా
తనువు స్త్రీరూపమున సంధ్య యయ్యె. కటితటమున దుకూలము ధరించి
మణికాంచీప్రముఖభూషణములంగై నేసి నీలాలకంబు లున్నతనాసీకంబు
నుందరదంతములు వదనమునకు సుభగత్వంబుఁ గావింపఁ గ్రిక్కిరియు
చునుదోయి మదనవికాసమునకుఁ బెంపు గూర్చు నందెలమ్రోత యల
లజ్జాలలితస్తేఽవీక్షణములం జూచుచున్న యాసంధ్యం గామించి యసురు
లద్దిరా! దీనిరూపము దైర్ఘ్యము ప్రాయము నిట్లు లొప్పునే? మేము
కామించినం దా నకామయపాఠేఁ దిరుగుచుండెడు నని తమలో విత
ర్కించుచు నాశుమతులు దానిం దఱియ నరిగి సుశ్రోణీ! యెవ్వతె
వెవ్వరిదాన విక్కడ నీ కేమి యంతు గలదు? దుర్బగు లగుమమ్మ
రూపద్రవిణాఽణ్యమున బొధింతువు. ఎవ్వతె వైన నేమి? భాగ్యమున
నన్నుఁ గాంచితమి. కందుకక్రీడనంబున మామనంబులఁ గట్టుదువు.
నుండరి! పలుమాటు కరతలంబునఁ బతత్పతంగసంకాశం బైనచెం
డాడునెడ నీపాద మొక్కచో నెలుకడఁ జెందకుండెడు. స్తనభార
భీతంబై నీనడుము నకనకలాడెడు. చూడ్కి యలసినచందం బయ్యెడు.
ముడి వీడినకేశపాశంబు గట్టు మని యిట్లు వారు మూఢబుద్ధులై స్త్రీ

రూపమునం దోచునాయంతరసంస్కారములొనరి. దానికి భావగంభీర
 ముగ నవ్వచు నవ్వెడబోయ్యవలయు తన తను మూర్ఖుని కాంతిచే
 గంధర్వాస్పరిగణముల పృజించి కాంతిమంతి యగునాజ్యోత్సన్నభి
 థానతనువుం ద్యజించుటయు విశ్వానసురముఖులు దానిం ప్రీతిమై
 గ్రహించిరి. అలస్యమున ప్రప్త దిగంబరులు ముక్తకేతులు నగుభూత
 విశాచాదులం బుట్టించి వారిం జూడ నొక్క కన్నులు మూయుటయు
 వారు తద్విస్మయం దై నద్రుంధరాఖ్యతనువుం గొనరి. దాన నిద్రయు
 నిద్రయన్లేచునను భూతములయెడం జూడజ్జేడు అయ్యింద్రియ
 విశ్లేషకారణంబుననే యుచ్చిష్టు లగునసాధువులకు భ్రాంతిం గావించు
 భూతము లుచ్చానామమున నెన్నఁబడియెడు. అజుడు తన్నున్దా
 దుఁగాఁ దలంచుచు నెద్యశ్యరూపమున సాధ్యశీత్యగణముల సృజించి
 యాకాయము వారి కిచ్చె. కస్తూరులు దానినిమిత్రమున శ్రాద్ధాది
 రూపంబున సాధ్యశీత్యగణంబులకు హవ్యపవ్యముల నీర్తురు. అట నా
 బ్రహ్మ యంతర్ధానమున సిద్ధపద్యాధరులం బుట్టించి యయ్యంతర్ధాన
 తనువు వారి కొసఁగి ప్రేమించుమునం గిన్నకంపురుషుల సృజించి
 యామేనఁ దనప్రేమించుముం గాంచి మెచ్చుచు దానిం ద్యజించినం
 గిన్నకంపురుషులు గ్రహించి ప్రభాతవేళల విధుగీభూతులై తదీయ
 కస్తములఁ గీర్తింతురు. సాదాబులం జూచి వవ్వలించి యెవ్వరించి
 మిక్కిలి చింతించుచు నర్థవృద్ధిగామింజేసి యామేను విడుచుటయు దాని
 కేశములు సర్పనాగలచిసృహానాదిభేదములతో నహిజాతు లయ్యె.
 అప్పటి కాపర మేష్టి దన్నుం గృతకృత్యుఁగా నెన్నికొనుచుఁ దుది లోక
 పక్షమలగుమనువులనుచుననుసరించి తనపురుషరూపము వారి కొసఁగె.
 అప్పుడు పూర్వస్మయం లగువా రాస్పృహిం గాంచి దేవా, వీరిం బుట్టించి
 మేలుచేసినవి. ఈస్యమున నగ్నిహోత్రాదిక్రియలు ప్రతిష్ఠితంబులై
 యునికింజేసి యేము నందు సహవావిర్భాగాదుల గుజింతు మని చెప్పిరి.
 ఇంత నయ్యంభోజసంభవుండు తనస్స విద్య యోగము వైరాగాధి
 యుక్తమగు సమాధి యనువానితోడంగూడి జితేంద్రియుండై ఋషుల
 సృజించి సమాధియోగతపోవిద్యావిరక్తియుక్తం దై ననిజదేహంశము
 వారి కిచ్చె ననిన విని విడువడు మునీంద్రు, మిథునగర్హమునఁ బ్రజా

వృద్ధిఁ గావించినస్వాయంభువమనువువంశముఁ బైనదాని జెప్పుము. మనుపుత్రు లగుప్రియవ్రతోత్తానపాదు లెట్లు భర్తమును సప్తద్వీపయగుథాత్రిని బాలించి? మనుపుత్ర యగుదేవహూతి క్షుప్తజాపతికిఁ బత్ని యయ్యెనని చెప్పితివిగదా. ఆయోగి యోగలక్షణాన్విత యగునాదేవహూతియం దెందఱు గనియె? రుచియు దక్షుఁడును గ్రమమున మరుకనన్య లగునాకూతిప్రసూతులఁ బత్నులఁగాఁ బడసి యెట్లు భూతసృష్టి యొనర్చిరి? నాకు దీనినెల్లఁ దేటపఱుపు మని యడుగుటయు మైత్రేయుఁ డతని కిట్లనియె.

— కర్దమప్రజాపతి తపస్సుచేసి హరిం గని శోక్కులడుగుట —

ప్రజల సృజించు మని బ్రహ్మ నిర్దేశించినం గర్దముండు సుస్వతీ తటమునం బదివేలేండ్లు తపంబు సల్పి సమాధిసమన్వితం బైనపూజాప్రకారమునం బ్రసన్నవరదుఁ డగువారి నత్యంతభక్తి నారాధించుటయుఁ గృతయుగమున నతనితపమునకు మెచ్చి యచ్యుతుండు శబ్దవేద్యబ్రహ్మ మయతచువుతో నతనికి సాక్షాత్కరించె. రజోరహితుఁడు రవిప్రకాశుఁడు సితకమలకముదమాలికాలంకృతుఁడు స్నిగ్ధనీలాలకవ్రాత పరితపదనుఁడు పీఠాంబరుఁడు కిరీటకుండలాదిమండీతుఁడు శంఖచక్ర గదాధరుఁడు శ్వేతోత్పలక్రీడనకుఁడు హృదయానందకరమందహాసవీక్షణ విలాసుఁడు వక్షస్థులూపశాలితలక్ష్మీలక్ష్మీతుఁడు శౌస్తుభప్రశస్తకంధరుఁడు గరుడాంసనిక్షిప్తపదాబ్జుఁడు నగునారాయణుఁ డంతరిక్షమున నున్నంతఁ బ్రహరమునఁ బుడమిపయి సాష్టాంగదండప్రణామముగఁ బడి లేచి లబ్ధమనోరథుఁడు గావునఁ ప్రీతిస్వభావాత్మకడై యంజలి బంధంబు పుటియించి యిట్లని విన్నవించె. దేవా, సమగ్రసత్త్వనిధి యగు నిన్నుఁ గని నాకన్నులు సఫలంబు లయ్యె. యోగులును బహుజన్తముల యోగారూఢిఁ బొందికాని నిన్నుఁ గాంచజాలరు. సంసారసాగరంబు దాట నావయై యున్న నీపదాంబుజముఁ గామలవభోగార్థంబునేనించి నను నేవకులశోక్కు లనుసరించి నరకములం గలుగునాకామసుఖము లనుం గూర్తువు. ఏను నిప్పుడు దురాశయుండనై కామసుఖ మపేక్షించి సర్వేష్టప్రదంబై సర్వమూలం బైనభవత్పదపంకజంబు నాశ్రయించితి. నీదగుతంత్రీబంధనమున బద్ధుండనైకదా యేను గామహతుఁడ నైతి.

లోకిము ననువర్తించి యేనుం గాలాత్మఁ డగునీకు ఋణాత్రయాపాకరణ
 రూపం బైనపూజఁ గావించెద. లోకిములను లోకానుసారు లగునవివేకు
 వైనకర్తజనుల ననాదరించి భవచ్ఛరణాతవత్తంబు నాశ్రయించినవారి
 యాయువును *స్త్రయోదశమాసము ఫలములుగా మున్నూటయలు
 వదిలినములు వర్షములుగా నాలుబుతువు లంచులుగా ననంతము లగు
 క్షణలవాదు లాకులుగా మూడుచాతుర్దాశ్యములు సందులుగాఁ దీప్త
 వేగమున నక్షరరూప మగుబ్రహ్మమునం బరిభ్రమించుకాలచక్రంబు
 లోకి మెల్లఁ ద్రుంచుచుఁ బాటునవియయ్య హరింపఁజాలదు. నీవొక్కం
 డవయ్యు లోకము పృథివీ సహాయముగా గ్రహించినయాత్మాధిక్యత
 మగుయోగమాయా ప్రభావమున నాత్మశక్తు లగునత్వాదుల నూర్జనా
 భమువోలె నితరసాధనముల నవేక్షింపక యివిశ్వముఁ బుట్టింతువు
 పాలింతువు తుది నుపసంహరింతువు. నిన్ను భజించువారికి విషయసుఖ
 ముల నొసఁగుట నీకు సమ్యతంబు గాకుండుఁ గాఁబోలు. ఐకమమమను
 గ్రహింప మాకోర్కి యీడెప్పుము. ఆకరిచ్చిచ్చుండవయ్య మాయా
 కరిచ్చిచ్చునిరీతిఁ దలఁచిలక్షితుగమాడ్చి నీవు గన్నట్టుడువుగదా.
 జ్ఞానోపరత క్రియాత్మకై యాత్మ మాయావర్తిలోకలంఠ్రుఁడు నమసి
 యాంఘ్రిఃస్థుఁడు కామవర్షుఁడు చగునీకు మిక్కిలి మ్రోక్కెద నని విన్న
 వించినం జిత్తగిని యజ్ఞనాభుఁడు గరుడోపరిరాజమానుండు ప్రేమ
 క్షేపితకణంబు భూస్థిభ్రమమునఁ జొపుచు నమృతమధురభాషితమున
 నమని కిట్లనియె.

— శారాయణాఁడు కర్దమనకుఁ గోర్కు లిచ్చుట —

కొమా, యాత్మనియములులతో నన్నర్పించినదాన సీమనో
 గతం బెఱింగి యే నింతకుమున్న నీకోర్కి నెఱవేఱ సఁగుటనం బొన
 ర్పితి. మదారాధనం బొకప్పుడేనియం వితథము గాదు. నాఁడయజిత్తము
 నేకాగ్రముగా నిలిపినమీయెడ విశేషించి చెప్పవలయునే? బ్రహ్మవర్తం
 బధిష్ఠించి సప్తసాగరవరీతం బై సమహిమగడలం జేలుచు సమ్రాట్టు
 దంబుఁ గొన్నవిఖ్యాతసదాచారానిలక్షణం బైనస్వామిభవమనువు

— అధికమాసముతోఁ జేర్చినం బదుమాఁడునెల అగు, † అరములన నాకుల
 నందులు,

రేపు గడవ మఱునాడు తనదేవి యగుశతరూపతో నిన్ను జూడ నిచ్చటికి వచ్చి వయస్థిలగుణముల వన్నె కెక్కి పరివరయై యున్నతన కూతు ననురూపవరుఁ డగునీ కిచ్చెడు. బహువర్షములు నీహృదయ మునకు సమాధానంబుఁ గూర్చుచు నిన్నుఁ గొలిచి యారాజకన్య నీ పీఠము ధరించి తోడ్పడుదురుకూతులం బ్రసవించెడు. ఋషులు వారలఁ బత్నులఁగాఁ బడసి మదాజ్ఞ సనుష్ఠింపఁగలరు. తుది నీవు సర్వ కర్తమును నాయందు సమర్పించి దయాన్వితుండవై సర్వభూతముల కభయం బొసంగి సన్నత్యించి నాలో నాత్మ నాత్మలో నన్ను నీజగం బునుం గాఁతువు. ఏనుం ద్వద్వీర్యమున నాత్మాంశకలచె నీపత్ని యగు దేవహూతిగర్భమున నవతరించి తత్త్వపంహితను రచింతు ననిచెప్పి హరి సరస్వతీసరిత్పరివృతం బైనబిందుసరోనామకం బగునాపుణ్యస్థలంబు నిగ్గమించి వైకుంఠమార్గంబు వట్టి గరుడపక్షిసముదీర్ణము లగుసామ సముదాయములను సిద్ధేశ్వరుల ప్రస్తుతివచనములనుం జిత్తగించుచు వరిగె. భగవంతుండు విచ్చెసినయనంతరము కర్దమమునివరుండు భగవదా దిష్టమగు కాలము వార్చుచు నచ్చట నుండె.

— స్వాయాంభువుండు దేవహూతిఁ దోడ్కొని కర్దమనొద్దకు వచ్చుట —

అంత హరినిరూపించినయవసరంబున స్వాయంభువుం డైనమచువు దనకూతునుభార్యను స్వర్గరథమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టికొని భూతలముఁ దిరుగువాఁడు శాంతవ్రతుఁ డగునాకర్షమమునియాశ్రమమునకుఁ జను దెంచె. అందలిసరోవరంబునం గరుణాఽరిపూర్ణం డైనభగవంతుని యానందబొప్పబిందువులు గ్రుందుకొన్నకతన సరస్వతీసరివృతం బైనయా కొలను బిందుసర స్సనంబరఁగి యరమపుణ్యంబై శివామృతసలిలంబైమహర్షి గణనేవితం బయ్యె. తత్సంబంధమునందేసి యయ్యది యున్న యాశ్ర మంబు నాపేరం బరఁగె. సర్వర్షఫలకుసుమవిసరముల నుల్లసిల్లి పికళుక మధుసమయూరమధురారావంబుల నొప్పెసఁగుకదంబంజళాశోకవకుళ మందారరసాలసారిజాతాదిపాదకములం జల్ల నీడలుపచరించుతీరముల నమరియు హంసకారండవక్రచకోరాదిజలఁజ్ఞిసంహారమునఁ జారు త్వంబుఁగాంచియు హరిహరిణకంజరశార్దూలవరాహాదిమృగ ప్రచారము లందనరుపరిసరారణ్యముల వెలసియుఁ గన్నుల కమందానందంబుగ్రుమ

కొట్టువాత్తేర్థరాజము బ్రజేయఁ దనఁజెండు వచ్చినవారితోడఁ దన
యందు ప్రహార్యమునఁ గర్తవ్య మగునగ్ని కార్యముఁ దిప్పి తన
మహిమవిద్యోతివిగ్రహమునఁ దేజరిల్లుచు భగవత్కటాక్షవీక్షణభాష
ణామృతశ్రవణములంజేసి యతీకృతండు గాక ప్రాశంజై జటా
ధరుండై సముచితసంస్కారంబు వారయనీతన మతినం బైనగాత్ర
మునం జీరవచనములఁ దాల్చియున్న యాకర్షమమునం బన్దవలాశ
లోచనుం గాంచె. అమ్మనియుఁ దనయాశ్రమమున కరుదెంచి తనకుఁ
బ్రణమిల్లె యెదుర నున్నస్వాయంభువమచువు నరురూపసర్వల సత్క
రించి యతఁ డాపూజలం గ్రహించి కూర్చుండినదండఁడి భగవ
దాదేశము స్మరించుచు నతనికిఁ ప్రీతి పుట్టించుచు మృదుమధుర
వచనముల నిట్లనియె. రాజాధిరాజా, సాధురక్షణంబు నసాధుశిక్షణం
బును గావింప నీవు సంచరింతువు. లోకపాలకం బగువారిశక్తియే నీవు.
సూర్యచంద్రానలేంద్రవాయు యమధర్మవరుణరూపముల నాయాస్థాన
ముల నంగీకరించి లోక మేలు శ్రీవిష్ణుదేవాత్మఁ డగునీకుఁ బ్రణామంబు.
మణిగణవిభూషితం బైనజై త్రుధ మాటొహించి వెన్నడించినచ్చునేనల
పాదఘాతమునం బుడమి గ్రక్కదల నరాతులకు వెజపుగూర ధనుర్గణ
కర్ణానంబుఁ గావించుచు సంశుమంతునివిధమున లోకమెల్ల నీవు దిరుగ
తుండుదేని యప్పుడే భగవంతుఁ డేర్పఱచినవర్ణాశ్రమనిబంధనము లగు
ధర్మమర్యాదలెల్ల దస్యజనులు భేదించురు. నిరంకుశముగఁ గామానక్తు
లగునరులవలన నధర్మంబు వర్ధిలైడు. నీవు నిజవ్యాపార ముడిగి నిద్రింతు
వేని లోకము దస్యగ్రస్తంబై నశించెడు. భవత్సంచారం జేతదర్థం బని
యెఱింగియు నేమి నిమిత్తంబు గలుగ నిట కరుగుదెంచితి వని యే నడి
గెద. హర్షవూరిత మగుమనంబున నీరాక యాదరింతు నని కర్దమముని
చెప్పిన నాత్మగుణకన్తాభునంబునకు సిగ్గుపడినట్టు లాసమ్రాట్టు నివృత్తి
నిరతుం డై నయమ్మని కీట్లనియె.

— స్వాయంభువుఁడు దేవహూతిం బెండ్లి యగు మని కర్దమని వేడుట —

మునివరా, బ్రహ్మదేవుఁ డాత్మభూత మగువేదముఁ బరిపాలింప
ఁగదోమయులు తపోవిద్యాయోగయుక్తు లలంఘటులు నగుమిమ్ముఁ దన
ముఖమున స్పృశించి తత్పరిత్రాణార్థంబు బోహుసహస్రమున మమ్ముఁ

బుట్టిం చె, ఆ దేవునకు బ్రాహ్మణుఁడు హృదయ మనియు తత్త్రియుఁడంగ
మనియుఁ బెద్దలు వచింతురు. కావున బ్రహ్మత్త్రియుల కిరువురకు
బరస్పరరక్షణంబు కర్తవ్యంబు. సదసదాత్మ కుండయున్ నిర్వికారుఁడైన
యాదేవుఁడు దానఁ దాను బ్రహ్మత్త్వరక్షఁ గావించు. రక్షణేచ్ఛుఁ
డగునాకు ధర్మము జోధించునిన్నుఁ గన్నంతన మదీయసంశయములెల్ల
విచ్చిన్నంబు లయ్యె. ఆకృతత్తులకుఁ జూడనలవిగానినిన్ను భాగ్యమునం
గంటిని. శుభ వగుభవత్పాదపరాగంబుఁ దలఁ దాల్చితి. కమనీయము
లగునీమృదుభాషితముల వీనుల నాకర్ణించితి. ధర్మశాసనంబు నీవలన
నెఱింగితి. మహాప్రసాదం బయ్యె. మునీంద్రా, దుహితృస్నేహపరి
క్లిష్టమానసుం డైననామనవి కరుణించి యాలింప నర్హుఁడవు. ప్రియ
వ్రతోత్తానపాదులకు సోదరి యగునీమదీయపుత్ర వయశ్శీలగుణా
దులఁ దగినపతి నన్వేషించుచు నారడమునీంద్రులన భవదీయశీలశ్రుత
రూపవయోగుణంబులనెఱింగి నీపయి నిశ్చయము చేసికొనియుండెడు.
ద్విజోత్తమా, శ్రద్ధతోఁగానుకగా నే నర్పించునీకన్నియ నంగీకరింపుము.
గృహస్థకార్యముల నియ్యది సర్వవిధముల నీకుఁ దగియుండెడు. విష
యములైన నప్రయత్నమున వచ్చిన వల దని నిషేధించుట విరక్తునకు
బ్రశస్తంబు గాదు. కామరక్తునకు వేఱ చెప్ప నేల? ఆయత్న లబ్ధమగు
కామము నిరాకరించి దీనముగ దానికై యెవ్వఁడు లాఁతులయాచించు
నట్టివానికిఁ దిమానము లవమానహతంబు లగు. నీవు వివాహార్థము
యత్నించుచున్నవాడ వని యేను విని నీయొద్ద కేతెంచితి. వివాహోపధి
నియమముఁ బూనునువకుర్వాణబ్రహ్మచారి వగునీవు నే నొనఁగు నా
కూతుం బరిగ్రహింపు మనిచెప్పిన విని కర్థమముని మనువున కిట్లనియె.
నరేంద్రా, నిక్కంటే నుద్వాహంబుఁ గోరుచుండుదు. నీవు నీకూతు
నింతకు నెవ్వనికీ నీకుండుదువు. జగత్ప్రాథమికం బైనయీవివాహము
మా కిరువురకుఁ దగియుండెడు. వివాహాప్రయోగమునం బొణిగ్రహణ
మంత్రార్థమునం బ్రతీతం బగుసుప్రజాత్వస్వరూపం బైనకోర్కీ నీ
కూతునకు లెస్స నెఱవేఱెడు. తనమేనిలావణ్యమున నిందిరాదేవి
దిగ్భురింపఁ జాలినయాసుందరి నెవ్వఁ డాదరింపఁడు? ప్రాసాదతల
మున నందెలరవంబు చెలువొందఁ జెండాడుచు నిటునటుంబాలుతెంచు

సూర్యునిబట్టగంచుచు గాంచి కామించి విశ్వావసులదుమైమఱచి ఏమా
నమునుండి వడియె ననివిందుము. అక్షరణముల నేవించినవారికిం
జూడ నరిగియైననీకూతు నుత్తానపాదపాదరిం దనంతన వచ్చి పరించు
వాని నే నిరాకరితునే! ఐన నొక్కసమయంబు చేసెద నెట్లంటేని.
నావీర్యము భరించి నీదక్షిణ గర్భము భరించునంతకు నేను గృహస్థ
వృత్తినుండి యటు బరమహంసధర్మం బైనజ్ఞానము నావర్జింప ముఖ్య
ములు హింసారహితములు భగవత్ప్రీతియులు నగుశమాదుల నను
ష్ఠించెద. ఈవిశ్వమునకు సృష్ట్యాదికారణం బైనభగవంతుండు తాన
బుణత్రయంబు నీగినవిదన సన్నానంబు బనుష్ఠేయం బని విధించె.
అతండు నాకు బ్రమాణంబు. ఈసమయమున కొడఁబాటు గలుగు
నేని నీకూతుఁ డెండ్లి యగుదు నని యరవించనాభుం జిత్తమునం జేసి
కొని పలికి మందహాససుందరవదనవికాసమున దేవహూతిచిత్తం బాక
ర్పించుచుండె.

— కర్మముండు మహపుత్రి యగుదేవహూతిం దెండ్లి యగుట —

మనువు నాసంకేతవిషయంబు దనకూతునకుం బట్టికి ననుమతం
బగుట లెప్పు యరసి గుణగణాధ్యుం డగునాకర్మమునునికీ దుల్యగుణ
యగుతనకన్యక నత్యంతసంతృప్తస్వాంతంబుతో నొసంగిన నాతండు
మనుదత్త యగునాకన్నియను యథావిధి వివాహం బయ్యె. శతరూ
పయుఁ దనకూతునకు నల్లునికి నానావిధము లగునంబరాభరణాదిపరి
బర్హము లరణగా నిచ్చి యయ్యభినవదండతుల యభిరూపతం గాంచి
నెచ్చనంబున నలరె. ఆవిధమున స్వామంభువుండు దనకూతుం దేవ
హూతిని గర్భముని కిచ్చి గతవ్యధుండై నెచ్చనమున మెచ్చుచుండి యటు
నిజరాజధానికీ బోవ నెంచి దుహితృవిరహంబు నై శునీరక పలుమాటు
లయ్యాత్తజం గొఁగిటంగ్రుచ్చి యమ, వత్స యని మాటిమాటికింబిలు
చుచు శిరంబుమూర్ఛింపుచు నయనజలముల నాతన్నికేళపాశంబు దడు
పుచు నెట్టకేలకు మనం బొక తెఱంగున దృఢము గావించికొని యమ్మని
వరు నామంత్రణంబుచేసి పరిచరపరివృతుండై భార్యయందాను దేరెక్కి
సంస్వతీనదియరుదరుల నలరుపరమశాతు లగుముఖలపుణ్యాశ్రమం
బులనుపదలం గాంచుచుఁ దఱలి బ్రహ్మవర్తదేశమున వసించుతనప్రజలు

ప్రహరమునం బ్రస్తుతగీతవాదిత్రములతో నెడగొనినం శ్రేమబంధు
రవిలోకనంబున వారిసాదరించుచు నిజరాజధాని యగుబర్హిష్ఠతీర్థంబు
దటిసె. యజ్ఞపరాహమూర్తి దనమేను విదిర్చునెడం బడినతడియ
రోమము లచ్చటఁ బచ్చనివెలుంగుతోఁ గుశకాశమయం బై నబ్బి
స్సంచయం బగుటంచేసి యాపురి బర్హిష్ఠతీర్థ యనం బరఁగె. వాని
గొని ఋషులు మఖముల యజ్ఞేశ్వరు నారాధించి యజ్ఞవిఘ్నకాగు
లగురాక్షసాదులం బరాభవించిరి. ఓనువును దత్సేధనత్వంబున యజ్ఞ
పురుషుని యజించి మహత్త్వం బధిగమించె గావున నాస్థానంబు స్వర్ణము
కంటెఁ బ్రశంసనీయం బయ్యెడు. అట్టిపరమపావనం బై నబ్బిష్ఠతీ
నగరి కరిగి స్వాయంభువమనువుతాపత్రయనివారణచణం బైనతననగరు
సొచ్చి సురగాయకమిథునంబులు తనకీర్తిగానంబు లొనరింపఁ బత్నియుఁ
దాను బ్రజలతో నితరోపమద్దంబుఁ గలుగకుండఁ గామభోగము లనుభ
వించుచుఁ బ్రభాతంబున భక్తిదృఢం బయినచిత్తంబున హరికథ లాక
ర్షించుచు ధర్మమున రాజ్యమేలుచుండె. వివిక్తభోగరచనలం గుశలుం
డైనయయ్యాదిరాజునకు భోగములు చిత్తవిభ్రంశంబుఁ జేయఁజాల
వయ్యె. విష్ణుకథల వినుచుఁ బఠించుచు నద్దేవదేవు నెల్లపుడు నిండుమన
మునం జింతించుచున్నయమ్మనువునకుఁ దనమనస్వంతరకాలంబునందలి
సూక్ష్మావయవంబు లై నజాములేనియు వర్జ్యములు గాక సాధుయాపి
తంబులయ్యె. వాసుదేవప్రసంగమున జాగరణాదిగతిత్రయంబు మీటి
యతండు దనయంతరకాలం బైనయేకసప్తతియుగములం గడపె. శారీర
మానసదివ్యమానుషభౌతిక క్లేశము లెవ్వయు నతనిం జేరవయ్యె. హరి
నాశ్రయించినవారి నయ్యవి యెట్లు డాయవచ్చు? మునులడంగ నామనువు
సర్వభూతహితముఁ గోరి వర్ణాశ్రమోచితంబులై నరుల కనుష్ఠేయము
లగునానాధర్మముల నుపదేశించె ఇయ్యది స్వాయంభువమనుచరిత్రంబు.
తదపత్యం బైనదేవహూతిమహిమంబు వినుము.

— దేవహూతి పాతివ్రత్యమునఁ గర్తవ్యం గొలుచుట —

అన్విధమునఁ దల్లిదండ్రు లరిగినపడంపడి పతివ్రత యగుదేవ
హూతి పతియింగితం బరసి కామముఁ గపటము ద్వేషము లోభము
నిష్ఠిధాచరణము మదముం ద్యజించి ప్రమాదంబు వారయక నిత్యోద్ధృత

తమై విప్రంభమున నాత్మకౌచమున గౌరవమున దమమున శుశ్రూ
షును సాహృదమున మధురవచనమున భవాని భవు నెట్టు లట్టులు
దరమప్రీతితోఁ బరమలేజస్వి యగునమ్మునికిఁ బరిచర్యలొనర్చి యతని
చిత్తంబు వడసె. ఆచేవర్షి పర్యాయమున వైవముకంటె బలి యెక్కు వను
నిశ్చయంబునఁ దనవలన మహాఫలంబుఁ గోరుచుఁ దిన్ననువర్తించి
యున్న యమ్మచుడుహితను దీర్ఘకాలప్రతదర్శ్యావిధానమునఁ గృశించి
యున్నదానిం గాంచి ప్రేమగర్వదభాషితంబున నిట్లనియె. మానినీ, భక్తి
పరిచర్యల నన్ను సమ్మానించినదానికి నీకు మెచ్చితి. ప్రాణులకుఁ బరమ
ప్రీతిభాజనం బైనదేహమును నాతదర్థంబు కృశింపఁ జేసితివి. తపస్సుమాధి
విద్యాత్మ యోగముల స్వధర్మనిరతుండనై యేనుసాధించిన భగవత్ప్రసాద
రూపము లగుభోగముల నీవును నేవింతువు. దివ్యదృష్టి నొసఁగెద.
వానిం జూడుము. భగవంతునిభూభంగమాత్రమున నశించునర్థరచనల
నొప్పులాఁతిభోగములం గణింపనేల? సిద్ధురాల వైతివి. నిజపతివ్రతా
ధర్మార్చితము లితరదుర్లభములు నగువిభవము లనుభవింపుము. ఏము
రాజుల మనుదురభిమానమున నొదవువికారములం బ్రయోజనంబు
గలుగ దని పలుకుచున్న యఖిలయోగమాయావిద్యావిచక్షణుం డైన
పతిం గాంచి దేవహళాతి లజ్జావలోకవిలసితహాసితంబుతోఁ బ్రణయ
వినయవిహ్వలభాషితమున నిట్లనియె. ద్విజశ్రేష్ఠా, యమోఘయోగ
మాయాధిపుఁ డగునీయెడఁ దాదృశభోగాదిసంపత్తి స్వతస్సిద్ధం బనియే
నెఱుంగుదు. నీయొనర్చినసమయంబుమెయిఁ బుత్రోత్పాదనంబు పొంటె
సకృదంగసంగ మే నభిలషించెద. పతి గలుగం గుణప్రసవంబు సతుల
కగు. ఆయ్యంగసంగమునం గామశాస్త్ర బోధితప్రకారమున సాధ
నంబులఁ గల్పింపుము. ఆభ్యంగభోజనపానాదిరూప మగునాసాధనగణం
బుల నీదేహము కుశలంబై మరుబారిం బడి యత్యంతరతి వేడుచు
దీనయైయున్న నాతనివి దీర్చెడు. ఉత్తమ కామభోగముల కనుకూల మగు
భవనంబు నాయిత్యపటువు మని విన్నవించినం బత్నివిన్నపం బొలించి
కర్దముఁ దాప్రియురాలికిఁ బ్రియముఁ గావించువాడై యోగమహిమ
మున నాక్షణంబ కామగమనం బైనవిమానము నొక్కదానిని సృజించె.
ఆయ్యది సర్వరత్నముల నలంకృతంబై సర్వసమృద్ధుల కుత్తరోత్తరాభి

వృద్ధి నుల్లసిల్లియు మణి స్తంభములను దివ్యపరికరంబులను విచిత్రకట్టకా
 పతాకావళు లనుమధురమధుఁనాద మేదరవిచిత్రమాల్యంబులను తోమ
 కాశేయాది నానావస్త్రములను సొంపు పెంపారియు నొక్క చోటికంటె
 మఱియొక్కచోట నెక్కువగాఁ బైమేడల శయనాసనవ్యజనంబులను
 నానాశిల్పంబులను మరకతకట్టిమంబులను విద్రుమవేదికలను బ్రవాళ
 దేహలీనురితవజ్రకవాటశోభితద్వారదేశంబులను కాతకుంభకుంభసు
 భాసమానహరిసీలశిఖరంబులను బరమోజ్జ్వలపద్మరాగఖచితవజ్రభిత్తి
 లను విచిత్రవితానంబులను మహర్ష తోరణంబుల నాత్మసదృశసాల
 భంజికాగణంబులం జూచి కృత్రిమంబు లని తలపోయక తమయట్టివాఁని
 భ్రమించుచు నెల్లపుడు నెక్కియు డిగియు లలితరుతు లొనర్చుహంస
 వారావతప్రాతంబులను మహారవమయంబు లైనప్రాసాదంబులఁబొంపి
 వోయియు యథాసుఖముగ రచితంబు లైనవిహారస్థానంబులు విశ్రాంతి
 ప్రదేశంబులు భోగాయతనంబులు గృహబహిర్భాగంబులు ప్రాకార
 బాహ్యభూములు మున్నగువాని నెల్లెడల నిండారియుఁ గన్నులఁకుండువై
 యుండె.

— దేవహూతి కర్దమనితోఁ గామగమనవిమానమునఁ గ్రీడించుట —

అట్లు సర్వాశ్చర్యం బైనవిమానంబు వడసియు దేవహూతి
 నాతిప్రీతిచిత్తమున దానిం జూచుటయు సర్వభూతహృదయవేది యగు
 నాకర్దముఁడు పత్నిం బిలిచి కల్యాణి, హరి యొనందబిందుపతనమునం
 బవిత్రంబైన నరల కెల్లకోర్కు లొసఁగు నీబిందుసరస్సునఁ దీర్థమాడి
 యట నీవిమాన మారోహింపు మనిన నవ్వరారోహ పతిమాట వట్టి
 యప్పటి తనమలినవసనంబుతో జడగట్టినకేశపాశంబుతో మలపంకిలాం
 గంబుతో విస్తళ్ల స్తనంబులతో నాజలాశయములోనం గ్రుంకె. క్రుంకి
 యచ్చట నొక్కభవనంబునంబౌల్యవయస్సుననున్న పదివేపురుకన్నియలఁ
 గుముదగంధులం గాంచె. కాంచుటయు వారు తటాలున లేచి కేల్లోయి
 మొగిచి తల్లీ, యేము సీపరిచారికలము పని పంపు మని నివేదించి పరి
 మళతైలమునఁ దల యంటి మేన నలుం గిడి పస పార్చి పన్నీటం జలక
 మార్చి తడి యొత్తి విమలనూతనదుకూలములం గట్టి యుత్తమమణి
 మయవిభూషణగణములఁ దొడిగి పరిమళచందనమలంది సర్వగుణోపేత

మైత్రయన్తము కమృతోదమం బై నయాసవముం గుడువఁ ద్రావనోసఁగి
 యుద్ధముఁజూఱిరి. దేవహూతి దర్పణమున వివిధభూషణవిభూషితంబై
 సర్వోపభోగసంభృతంబై సకలచారికాపరివృతం బైనతనయత్యంత
 సుందర రూపముం గాంచితనప్రియుం డగుకర్ణముని డెందమునం దలంచు
 నంతలో నమ్మునిపల్లభుండు నచ్చటఁ బరిచారికలు గోలువ వెలయు
 చుండఁగ నతఁసైంధ్రుల సుందరీసహస్రంబు గోలువఁ దా నుండునట్లునుం
 గాంచి యయ్యది యోగగతిప్రకారం బని తలపాసీ యబ్బురంబు
 నొందె. ఆహ్లాదమునిస్సానాలంకరణభోగాదులఁ దొల్లింటికంటె నెక్కు
 వగఁ జేజరిల్లుచుండినం బూర్వరూపంబుఁ దలఁపించునవయస సన్నివేశా
 దుల నమరియున్న యన్నా రీమణిని విద్యాధరీసహస్ర సేవ్యమాన యగు
 దానిం గాంచి ప్రేమావేశమున నవ్వియచ్చరవిమానం బెక్కించికొని
 విద్యాధరకుముదనేత్రాఁరివృతుండై గూర్చుండి తారాగణపరీతుండై
 మింట వెలుంగువూళ్ళచంద్రుం గ్రేణిసేయుచుండె. అవ్విధంబున నవ్వి
 మానం బవ్వనితారత్నంబుతోడ నారోహించి యమ్ముని కిళిరసురభిముం
 ద మారుతసంచారభాసురంబులై మందాకీనీప్రవాహరవసుభగంబు లైన
 యింద్రాదిలోకపాలవిహారస్థానం బగు మేరుగిరిదరులను వైస్రంభకము
 స్వరసనము సందనము పుష్పభద్రము మానసము చైత్రరథము మున్నగు
 దేవోద్భావములను లలనాసహాయుండై సిద్ధలప్రసిద్ధస్తోత్రము
 లాలించుచుఁ దిరుగుచుఁ గ్రీడించుచుఁ దలఁచినట్లు లనిలవేగమునం
 బోవుచుఁ గామగమనం బగునావ్యోమయానముకలిమింజేసి వైమానికుల
 నెల్లమించి వెలసె. సంసారవ్యసననివారణచరణం బైనశ్రీహరిచరణంబు
 నాశ్రయించినమహాత్ముల కెయ్యది దుష్టభంబు?

— దేవహూతికిఁ గలాదు అగుతోష్టండుగురుహుఁతులు జనించుట —

అవ్విధమునఁ గర్ణమమునీంద్రుం డావిమానమున ద్వీపవర్షాదిరచ
 నల నొప్పుభూగోళమెల్లఁ బత్ని యగుదేవహూతికిఁ జూపి బహ్వశ్చర్య
 మయుండై నయా యోగి మగిడి తనయాశ్రమమునకుఁ జను దెంచి తొమ్మిది
 యాకారములఁ దాను జూపట్టుచుఁ బెక్కిండ్లు ముహూర్తమాత్రం
 ఖకాఁ దోఁప సురతోత్సుక యగుదయితం గామభోగములఁ దనుపు

యు నవ్విమానమున నత్యంతసురతోల్లాసంబుఁ గావించును త్రమశయశ
 మునం దత్యంతసుందరుఁ డగుఁబతితో నాదేవహూతి రమించె. అట్లు
 వారు కామలాలసులై రమించుచుండ నల్పకాలంబువోలె శతవర్షం
 బులు గడచె. అప్పుడు సర్వసంకల్పముల నెఱిగి తత్సంకల్పముల నెఱి
 వేర్ప నేర్పరి యైనయయ్యాత్మవిదుఁ డయ్యతివకుఁ దొమ్మిదిగర్భములు
 ప్రసాదించుటయుఁ గామసుఖములయెడ ననాసక్తుఁ డైనయమ్మనివీర్యము
 కంటె నత్యంతరత్యసురక్త యగునమ్మనుతనయశోఽఽతభాగ మెక్కు
 వగ నాగర్భముల సంక్రమించినకతన నత్యంతసుందరాంగు లగుతోమ్మండ్రు
 గురు కూతులు జనించిరి. అట్టియెడ నమ్మని ప్రవ్రజనంబు సేయ
 నుద్యమించుట యూహించి లోఁ గుండియు వెలికి నగవు చూపుచు
 మృదునఖశిరశారుణం బైనచరణంబున నేల గీటుచుఁ బైపయిం గ్రమ్ము
 కన్నీటివెల్లువవెల్లున డగ్గుత్తిక వెట్టి లలితభాషణంబుల దేవహూతి పతి
 కిట్టనియె. బ్రహ్మవిర్రాజ్య, ప్రతిజ్ఞచోషణ మి రెల్లయు నడపితిరి. ఐన
 మీశశరణు సొచ్చిన నా కభయమియ్య మీ రద్భులరు. ఈకూతులకుఁ
 దగినవతుల పెదకవలసియుండెడు. మీరు వనమున కేఁగినపిదప నాకు
 విశోకత్వంబుఁ గూర్చగ నొక్కపుత్తునైన నం బ్రసాదించినంగదా యేను
 వ్యసనంబు నిస్తరింతు. పరమాత్మచింతనంబుపొంతఁ బోవక యింద్రి
 యార్థములం దవిలి యిందాఁక మీతోడ సంగము నొనర్పితింగాని
 మీపరమప్రభావంబు దెలియనైతి. ఐనను భవదీయసంగంబు నా కభయ
 మొడఁగూర్చెడుఁగాక. అజ్ఞానమున నసాధులతోడఁ జేయఁబడంసంగము
 సంస్మృతికారణం బైన నదియే సాధువులతో నొనర్చిన నసంగత్వంబుఁ
 గావించు నని వినియుండుదు. ఎవ్వనికార్యంబు భర్తంబునైన వైరా
 గ్యంబునైన హరివేషనంబునైన సమకూర్ప దట్టివాఁడు బ్రదికియుండియుఁ
 జచ్చినవాఁడ యగు. నిక్కం జేను భగవన్నాయకుఁ జిక్కి మిక్కిలి మోఱు
 పోయితి. కాకున్న ముక్తిప్రదం డైననిన్నుఁ బడసియు బంధమోక్షముఁ
 గాంఠింపకుండుదునే యని విషయవిరాగంబు గదురఁ బలుకుచున్న
 యన్నారీమణి సూరార్పుచుఁ గర్దమముసీంద్రుండు భగవదాదేశంబు
 దనలోఁ దలపోయుచు నిట్లనియె.

— దేవహూతిగర్భమునఁ గపిలాచార్యుఁ డవతరించుట —

రాజపుత్ర, విషాదంబు వలదు. ఆక్షురుఁ డగుభగవంతుఁ డచి
రంబు నీగర్భముఁ జొచ్చెడు. ప్రతములు భరించి దమము నియమము
తనము దానము శ్రద్ధయు ననువానిం గడించి యీశ్వరుం గొలుపుము.
అతండు నీయుదరమున నవతరించి నీయారాధనమునకు మెచ్చి నాకుఁ
గీర్తిఁ గావించుచు నీకు ప్రహ్లాదిద్య యుపదేశించి హృదయగ్రంథిభేదం
బొనర్చెడు ననిచెప్పిన నత్యంతగౌరవంబున విని దేవహూతి తత్వచనంబు
లెన్న నమ్మి కూర్మిఁడు జగద్గురుఁడు నగునప్పరమపురుషుని నేమిం
చుండె. అట్లు పెద్దకాలంబు సుతులయు మధుసూదనుండు కర్దమముని
వీర్వంబు నాపాదించి దారువునం దగ్ని యెట్లు లట్లు లాదేవహూతిగర్భ
మునం దవతరించె. అప్పుడు దివంబున దేవవాద్యంబులు మ్రోసె.
వాహుక మేఘము లట్టిచర్మం జూపె. గంధర్వగానంబు లప్పరోసృత్యం
బులు నెసంగె. సురలు కుసుమవర్షంబు గురిసిరి ఎల్ల దెసలు నుదకములు
మనస్సులుం బ్రసన్నంబులయ్యె. అట్టియెడ హిరణ్యగర్భుఁడు మరీచిప్రభృ
తులతోడ సరస్వతీతీరవిరాజితం జై నయాకర్షమాశ్రమమునకుఁ జను దెంచి
సాంఖ్యశాస్త్రప్రచరణార్థంబు సత్త్వగుణోదయంబున నవతరించిన యప్ప
రమపురుషుంబరిశుద్ధచిత్తమునం బూజించుచుఁ దచ్చిక్షీర్ణితంబు మెచ్చుచు
సర్వేంద్రియసంతోషంబు దనరఁ గర్దమున కిట్లనియె. వత్సా, నన్ను
బహూషరించి నామాట నడపుటండేసి నీవు నిష్కలంకముగ నన్నుఁ
బూజించినవాడ వని తలంచెద. గురుత్వమున మాట గొని నడుపుటయే
పుత్రులకుఁ దండ్రులయెడఁ జేయఁ దగినదేవ యయ్యెడు. ఈనీకుఁడు
లాత్తిప్రభావమునం బలుతెఱంగుల సృష్టివృద్ధి గావించురు. కావున కీల
మునకుఁ బ్రీతికి ననురూపముగ నీరి నవ్వైవారి కొసంగి యశముఁ బడ
యుము. భూతముల నిధి యైన యాదిపురుషుండే నిజమాయాయోగమున
దేహధారిఁడం బంగీకరించి కపిలముని యన నీకుఁ బుత్రుఁడై యుద్భ
విల్లెనని యే నెఱుంగును) ననిచెప్పి యట దేవహూతిదేవ మొగంజై
యోమనుపుత్ర, కైటభార్దనుండు నీగర్భమున నవతరించినవాఁడు ఈ
ప్రహ్లాదుండు జ్ఞానవిజ్ఞానయోగమునఁ గర్షవాసనల చుస్తూలించి నీ య
విద్యాసంశయగ్రంథిం ద్రించి భువి జరించెను. సాంఖ్యచార్యసమక్షం

దై నయాసిద్ధేశ్వరుడు లోకమునఁ గపిలుఁ డనంబరఁగి నీకుఁ గీర్తిగావి
చెడు నని చెప్పి యప్పురమేష్టి హంసవాహనం బారోహించి తనమెట
నేతెంచినమరీచ్యాదుల నట నిల్పినకాదిమునులును నారదుండు వెన్న
డించిరాఁగ సత్యలోకంబున కరిగె. బ్రహ్మ యట్లరిగినపదంపడి కర్దముండు
తద్వచనంబుమెయిఁ దనతనయలఁ బ్రపంచస్మష్టి నేయఁ జాలినవారి
కిచ్చువాఁడై మరీచికీ గల, నత్ర కనసూయ, సంగిరసునకు శ్రద్ధను, బుల
న్త్యునకు హవిర్బువును, బులహునకు గతని, గ్రతునకుఁ గ్రియను, భృగు
నకు ఖ్యాతి, వసిష్ఠున కరుంధతి, నధర్వనకు శాంతినింగాఁ దోష్టుండు
గురుకూతుల నాతోష్టుండు గురుప్రజాకూతుల కొసంగె. వారునుగృతో
ద్వాహులై కర్దమునామంత్రణంబు చేసి భార్యలఁ దోడ్కొని సంతసి
ల్లుచుఁ దమతమయాశ్రమంబులకుఁ జనిరి.

❖ కర్దముండు కపిలననుజ్ఞఁ జొంది ప్రవ్రజించి ముక్తిఁ గనుట ❖

అంతనొక్కనాఁడు కర్దముండు తనసుతుఁ డగుకపిలుండు భగ
వంతుఁ డనియొఱిగినవాఁడు గావున నేకాంతమునఁజేర నరిగి ప్రణమిల్లి
యిట్లని విన్నవించె. దేవా, పూర్వపాపముల సంసారమునం గుండువారికిఁ
బెద్దకాలంబునకుఁగానిదేవతలు ప్రసాదించరు. (బహుజన్మపరికల్పంబైన
యోగసమాధిచే యతులు వివిక్తస్థానముల నెవ్వనిపాదముఁ గనుంగొన
యత్నం బొనర్తు రట్టి నీవు వీర లెంతవార లని మమ్ము జాలకనం జూడక
విజభక్తులఁ బ్రోచుతలంపున నాత్మవాక్యమునకు సత్యత్వంబుఁ గావి
పను భాగవతులకు జ్ఞాన మనుగ్రహింపను గ్రామ్యులగుమాయించు నవ
తరించితివ్వి. అలౌకికము లగుచతుర్భుజాదిరూపములను భక్తులకు రుచించు
మనుష్యరూపంబులును రూపరహితుం డైననీ కభిరూపంబులగు.
తత్త్వావబోధనార్థంబు పెద్ద లెల్లపుడుం గొలువ వెలయుపాదవీతమున
నలరుని నైశ్వర్యవై రాగ్యయశోవబోధవీర్య శ్రీపరిపూర్ణుం డైనవానిఁ
బ్రకృతిపుష్కమహంకార కాలేంద్రియదేవతాత్మకడైనవాని, స్వాధీన
శక్తిమన్వితుండైనవాని, చిచ్ఛక్తియోగలీనప్రపంచుడైనవాని సర్వజ్ఞం
డైనవాని బరమేశ్వరు నాశ్రయించి యొక్కయర్థం బడిగెద. నీవలను
బుత్త్రవంతుడ నగుటంజేసి పితృబుణము దీర్చితిఁగావున నాప్రకా
ముడనైతి. ఇకనీన్ను నుదిం బదిలపఱిచిరొని విశోకుండనై సన్న్యాసుల

మార్గ మవలంబించి ప్రప్రజనంబు నేయ ననుజ్ఞ యిమ్మని యడుగుటయు నతనికి గజలాచార్యుఁ డిట్లనియె. మునీంద్రా, వైదికకౌకికార్చ్యంబుల యెడ నేఁ జెప్పినయవి లోకమునకుఁ బ్రమాణంబు. నామాట సత్యము గావించ నీకుఁ బుత్రుఁడనై యవతరించితి. లింగశరీరము విరుద్ధించి మోక్షముఁ బడయఁ గోరువారి కాత్మదర్శనమునం బరమసమ్యతం బైన తత్త్వసంఖ్యాప్రతిపాదనంబు నేయ మదీయావతారంబు ప్రవృత్తం బయ్యె. ఆత్మంతరుర్బోధ మగుసీయాత్మతత్త్వమార్గము కాలబాహు భ్యమున నుత్పన్న మగుటయుఁ గ్రమ్మట సమ్యక్మునకుఁ బ్రవర్తనం బొనర్పంగ నే నీదేవాము ధరించితి నని యెఱుంగుము. నాయనుజ్ఞఁగొని సర్వకర్తములు నాయందు సన్న్యసించి ప్రప్రజ్ఞచేసి దురత్యయం బైన మృత్యువుం దరించి యమృతత్వంబుఁగోరి నన్ను భజింపుము. స్వప్రకాశ మున సర్వభూతములహృదయములం దంతర్యామియై యాత్మస్వరూ పుఁడై వెలుంగునన్నాత్మలో మనస్సునం జూచుచు విశోకుండవై యభ యంబుఁ గాంతువు. సర్వకర్తశమని యగునథ్యాత్మవిద్య నేను దల్లికి బోధించి యద్దేవి సంసారముని స్తరించునట్లనుగ్రహింతు నని చెప్పిన విని యిమ్ముఁ దానందిను వలగొని వనమునకుఁ జనియె. చని యట్లు కర్త ముఁడు మానవ్రతవరండ్లై యాత్మైకీకరణుండై యనంగుండై యనగ్నియై యనికేతనుండై నిరహంకారుండై నిర్వయుండై నిర్ద్వంద్వుండై సమదర్శ నుండై యాత్మదర్శకుండై ప్రత్యక్షశాంతమతియై ధీరుండై తరంగ లుడి గినసాగరంబుచందమున సిక్కిరియుండై సదసదతీతంబు గుణావభాస కంబు నిర్గుణంబు దృఢభక్తిభావితంబు నగుప్రహ్లాదునందు మనస్సు నిలిపి ఊఁచితలమునఁ దిరుగుచుండి కొండొకనాఁడు ప్రత్యగాత్ముఁడు సర్వజ్ఞుఁడు భగవంతుఁడు నగువాసుదేవునిరొడ నెనసినయేకాంతభక్తి యోగమునంజేసి యాత్మలాభముఁగాంచి ముక్తిబంధనుండై సర్వభూతము లలో నాత్మఁ డగుభగవంతుని సర్వభూతముల నర్పణాత్మునందు నహోక్ష ముగఁ గనుంగొని యిచ్చాద్వేషకహితం బైనసర్వసమచిత్తంబుతో భక్తి యోగప్రభావమునంజేసి భాగవతులకు గమ్యం బైనముక్తిం బ్రాపించె నని మైత్రేయుండు నెప్ప నని శకుమాని చెప్పె ననుచున్నంత కౌస కుండు సూతున కిట్లనియె. అయ్యా, నరుల కార్చ్యజ్ఞానంబుఁ గావించ

నాత్మమాయాయోగమునఁ గపిలుఁ డన సాంఖ్యవిద్యాచార్యుండై హః
యఃపఠించెగదా. వృద్ధులకెల్ల వృద్ధుఁడు యోగులకెల్ల యోగియు నగు
నాదేవదేవునిచరిత్రంబు వినునెడ నింకను వినవలయు నని యుండుఁ
గాని మదీయేంద్రియంబు లొకప్పుడుం దృష్టి జెందవు. భగవంతుఁ
డాత్మమాయాయోగమున నాత్మేచ్ఛమెయి నింక నేమేమిచేసె వానినెల్ల
శ్రద్ధావంతుఁ డగునాకుఁ జెప్ప మని యడిగిన నప్పురాణవిదుఁ డయ్యా
విను మని యిట్లనియె.

❖ కపిలదేవహూతిసంవాదప్రారంభము ❖

శుకపరీక్షితృంవాదమున మైత్రేయుండు వెండియు విదురుఁ
కీట్లనియె. అవిధమునఁ దంద్రీయగుకర్ణముఁడు ప్రవ్రజ్య గొని యరణ్య
మునకుఁ జిన్నపిదపఁ దల్లికిఁ బ్రియము నేయువాఁడై కపిలముని బిందు
సర సునుతదీయాశ్రమమున వసింప నొక్కనాఁడు దేవహూతి బ్రహ్మ
వచనంబుఁ దలపొసి తత్త్వమార్గపారదర్శి యగునయ్యాత్మనందనుం జే
సరిగి యిట్లనియె. మహాత్మా, యసద్విషయాభిలాషమునంజేసి వెలుంగు
గానక గాఢాంధకారంబుఁ జొచ్చియుంటి. ఇప్పటి కందు నిర్వేదం
బొదవెదరిలేని యయ్యుంధకారముదరిఁ జేర్చ నేర్పరియై సూర్యరూపుఁ
డగునిన్ను నీయనుగ్రహంబుననే బహుజన్మావసానమునం బడసితి భగ
వంతుఁ డాదిపురుషుఁడు నగునీశ్వరుండవకదా నీవు గాఢసంతేమనంబున
గన్ముగానని లోకమునకుఁ బ్రకాశముఁ గావింప సూర్యునిరీతి నుదయించి
తివి. భగవన్నాయాబలమున నావేశితం బైనయహంకారమమకారంబు లను
సమ్మోహముఁ దొలగింప నీవ యర్హుండవు. కావున ధర్మవిద్యరీతుండై
శిరణ్యుండై భక్తులసంసారతరువు నటుకఁ గుతారం బైననన్నుఁ బ్రకృతి
పురుషతత్త్వవిజ్ఞానార్థం బాశ్రయించెద ననియడుగుటయుఁ బురుషుల
కవవర్గవర్ధనంబు నిరవద్యంబు నగుతల్లికోర్కీం గొనియాడి యాత్మవంతు
లగుసజ్జనులకు గతియునునాకపిలాచార్యుఁడు మందహాసముందరపదనార
విందుడై దేవహూతి కిట్లనియె.

❖ కపిలుఁడు దేవహూతి కథ్యాత్మవిద్య చెప్పఁ బూనుట ❖

అథ్యాత్మికయోగంబు సుఖదుఃఖములకు రెంటికి నత్యంతోచరతి
హేతు వగుటంజేసి నిశ్చేయసార్థంబు పురుషులకుసమ్యతంబు. సర్వాంగ

నై పుణ్యంబు గలయయోగంబు దొల్లి శ్రవణాసక్తు లగుబుఘలకుఁ జెప్పితి. దాని నీకుఁ జెప్పెన నాకర్ణింపుము. గుణసంగము గలవానికి బంధమునకుఁ బరమేశ్వరభక్తి గలవానికి మోక్షమునకునై మనస్సే ఢిపునకు బంధమోక్షములకు రెంటికిం గారణం బగు. ఆనాత్మ యగు దేవామునం దాత్మాభిమాన మనాత్మీయము లగుదాపుత్రాదులయెడ నాత్మీయాభిమానము ననునీయభిమానద్వయమునం బొడముకామ లోభాదు లనుమలములం బాసి మన సైన్నుడు శుద్ధంబై సుఖ దుఃఖరహితంబై సమమై ప్రవర్తిల్లు నప్పుడు పురుషుడు జ్ఞానవైరాగ్య సహకృతం బగుభక్తియోగమునం జేసి యాత్ముడు కేవలాడనియుఁ బ్రకృతికిఁ బరుడనియు నిరంతరాత్మ బోధితునియు నవరిచ్చేద్యుడనియు నక్షేద్యుడ దాహవ్యుడు ననియు నుదాహితుడనియుఁ బ్రకృతి తీణబలం బనియు నెఱింగి యప్పురమాత్మం దాన యాత్మలోనం గనుంగొను. యోగులకు బ్రహ్మసిద్ధివిషయమున భగవద్భక్తియోగముతో సాటివచ్చు నుత్తమస్థానంబు వేఱిండు గనుపట్టును. సంగము శిథిలము గానిపాశ మైనను సాధుజనులతోడఁ జేరుఁబడునేని తెఱచినమోక్షద్వారం బని పెద్దలు నెప్పుడును. మూర్ఖులకును నైరించువాఁడును స్వాస్థంబు గోరక పరదుఃఖము నిరసింపఁ బలఁచుకారుణికులును స్వీకుమృదులు నజాతశాస్త్రపులును శమదమాదిసంపన్నులును సాధుశీలభూషణులు నగుసాధువు లనన్యభావమున నాయెడ దృఢభక్తిం జేసి మదస్థంబు పరి త్యక్తకర్తులై త్యక్తిస్వజనబాంధవులై మదీయకథలఁ గీర్తించుచు వినుచు సంతసిల్లుచుండుదురు. అట్టిమదధీనచిత్తులం దాపములు తపింపఁ జేయఁజాలవు. తల్లి, వారెసర్వసంగవివర్జితు లై ససాధువులు. చర్వదోష హరు లగుపట్టిసాధువులసంగంబు ప్రార్థనీయంబు. సత్సంగమునం గర్ణములకు హృదయమునఁబను రసాయనం బై సమదీయప్రభావప్రకాశక కథలు ప్రవర్తిల్లు. దానం దత్తణంబ యవిద్యానివర్తకుం డైనశ్రీహరిపై శ్రద్ధయుఁ దదాసక్తియు సంతతము భక్తియు సనుక్రమించు. పురుషుడు మదీయలీలానుచితనంబునం బడలుభక్తియోగమున విషయవిరాగముదయించుటయు నై హికాముష్మికభోగములయెడనిస్పృహఁబడై యశాయాసము లగుయోగమార్గములం జిత్తము నిగ్రహించి నాలోనం

జూనిసి ప్రకృతిగుణముల సేవించక వైరాగ్యవిజృంభిత మగుజ్ఞానమునను నాయెడ నర్పించినభక్తియోగమునను బ్రత్యగత్తుఁ డగునన్నే ప్రాపించు ననినవిని దేవహూతి మహాత్మా, నీయెడ యోగ్య మగుభక్తి యెట్టి, నా కెయ్యది గోచరం బగు, దేని నలవటిచికొనినం దాపత్రయమునం గుండునేను వేగంబ నిరతిశయసుఖంబుఁ జొందుదు, భగవంతునకు గుఱి యైనభవత్పూర్వోక్తయోగం దెయ్యది, తత్ప్రకారం బెట్లు, తత్త్వావభోధనం బైనదాని కెయ్యది యంగములు, భవదనుగ్రహమున వీనినెల్ల మందమతినయ్య నేను సుఖముగ నెఱుంగుదు ననియున్నదానఁ దెలియఁ జెప్పు మని యడుగుటయుఁ గపిలుఁడు నిజదేహజననకారణం బైనతల్లికిఁ గూర్చి నేయువాడై భక్తియోగసాంఖ్యతత్త్వామ్నాయప్రకారం బిట్లని చెప్పం దొడంగె.

— కపిలుఁడు దేవహూతికి భక్తియోగంబు చెప్పుట —

జ్ఞానకర్తేంద్రియంబులు నేకాగ్రమనస్సును ఫలాభిసంధి విడిచి యప్రయత్నమున నాయెడ వర్తించుటయే భక్తి యనంబడు. ముక్తి నుత్తమం బైనయాభక్తి భుక్తాన్నంబును జతరాగ్ని యెట్లు లట్లుల ప్రయత్నమున లింగశరీరమును శిథిలపఱుచు. మదీయపాదసేవారతులై సర్వేంద్రియవ్యాపారముల నాయెడ నర్పించుకొందలుభాగవతులు పరస్పరము మదీయవీర్యములఁ దమలోఁ గీర్తించుచుఁ బ్రసన్న వదనారణలోచనముల నమరువరప్రదమదీయదివ్యరూపములం జూచుచు స్పృహణీయము లగునచనముల వచించుచు మదీయము లగునుదారవిలాసహాసావలోకనభాషితములకుఁ దుల్యము లగురూపముల నాహృతపదకప్రాణులై సుఖింతురుగాని భక్తి వారు గోరకున్నను వారికి ముక్తి గావించు. అవిద్య నివృత్తం బైనపిదప సత్యలోకాదులఁ దనదనణిమాద్యమైశ్వర్యములవెంబడి దాము గోరకున్నవైకుంఠలోకము వారధి గమింతురు. నాభక్తులు కాంతరూప మగునాపై కుంఠమున నొకప్పుడుం జెడరు. ప్రియుఁడని యాత్ముఁడని పుత్రునిరీతి స్నేహవిషయుఁడని సఖునిరీతి విశ్వాసార్హుఁడని గురువుచాడ్చున హింసముబోధించువాఁడని సుహృదుని మాడ్చిహితకారియని యిష్టదైవమట్లు పూజనీయుఁడని నన్నాశ్రయిని నవవారిం గాలచక్రం బేనియుగ్రసింహనేరడు. ఈలోకము నాలోకము నుభ

యానువర్తనంబు జైనదాపుత్రవశగుహాదులనుం దృఢించి విశ్వతో
ముఖుడగునన్ననన్యభక్తియోగమున భజించువారికి సంసారతరణంబు
సూర్యుడ. ప్రధానపురుషేశ్వరుం జైననావలనం దక్క నొండొక్కని
వలన స్వభూతములకుఁ దీప్రభయము నివర్తించదు. నాకు వెఱచి
వాయువు వీచు. సూర్యుఁ డెండగాయు, ఇంద్రుఁడు వాన గురియు, అగ్ని
దహించు. మృత్యువు నిజకృత్యమునం బ్రవర్తించు. యోగులు జ్ఞాన
వైరాగ్యసహకృత మగుభక్తియోగమున తేమాత్మం బకుతోభయం బైన
మదీయపాదమూలముఁ బ్రవేశింతురు. తీప్ర మగుభక్తియోగమున
నావైఁ జిత్తము స్థిరము గావించు టనునితమాత్రంబు పురుషులకు
బరమపురుషార్థోదయంబు.

— కవీంద్రు డేవమాతీకిఁ దత్త్వలక్షణము చెప్పట —

తల్లి, తత్త్వంబులలక్షణంబు వేటువేట వివరించె. దాని విన్న
నరుఁడు ప్రాకృతగుణము క్రిఁ బడయు. హృదయగ్రంథిభేదనంబై నిశ్చే
యస మొదలించినాత్మ దర్శనరూపజ్ఞానంబును దత్త్వజ్ఞానంబున నుద
యించుఁ గావున దాని నీకుఁ దేటవడిచె. వినుము. ప్రత్యక్షప్రకాశుఁడు
జన్మాపిరహితుఁడు ప్రకృతికిఁ బరుఁడైనయసుగుఁడు నిర్గుణుఁడు జ్ఞాన
యత్వజ్ఞానాధారత్వములను వ్యవచ్ఛేద్యుఁడు గానిస్వయంబోధిత విశ్వ
ప్రకాశకుఁడు నగునాత్మఁడే పురుషుఁ డనంబడు. అతండు దేహాద్యుపాధి
సహకారమునఁ దత్త్వము లగుజన్మమరణాదులఁ బొందఁనట్లు స్వప్నము
నం దత్త్వస్వప్నయములఁబోలె విధ్యోవలంభమునఁదోషం జేయుచు వస్తు
గతిం బరికింప జన్మమరణాదులం బొందఁడు. అప్పురుషుఁడు సూక్ష్మము
గుణమయము విష్ణుశక్తియు నగుమాయను లీలావశమున యాద్యచ్ఛిక
భగవత్సంకల్పమునఁ దఱచినదాని గుణసంస్కృతమున సమానరూపవిచిత్ర
ప్రజాసృష్టి నేయుదానిం బొంది యాత్మజ్ఞానము నావరించుదానితగు
లంబునఁ దన్ను మఱచి ప్రకృత్యధ్యానమునందేసి ప్రకృతిగుణక్రియమూ
కర్తృములఁ దాను గర్తృయని తలఁచు. అట్టితలంపే యకర్తయు స్వతం
త్రుఁడును సాక్షియు సుఖాత్ముఁడు నగునాత్మనకు సంసారమును బంధ
మును దత్కృతవత్తంత్రత్వంబు నయ్యెడు. కార్యకారణకర్తృత్వమునం
బురుషునకుఁ బ్రకృతి కారణం బనియు సుఖదశఖభోక్తృత్వమునం

బ్రకృతికిఁ బరుండైనపురుషుఁడు కారణం బనియుఁ బెద్దలు దలంతు రనిన
 విని దేవహతాతి యయ్యా, సంసారిపురుషునిఁ దడ్రేతు నగుప్రకృతిని
 నెఱింగితి. నీజగమునందలిస్థూలసూక్ష్మరూపకార్యములకుఁ గారణం బగు
 నీశ్వరునకుఁ దదాశ్రిత యగుప్రకృతికిని లక్షణం బెయ్యది యనియడుగఁ
 కపిలుం డిట్లనియె. తాను నిర్విశేషమయ్య విశేషముల కాశ్రయంబై
 గుణత్రయసమన్వితంబై యవ్యక్తంబై కార్యకారణరూపంబై నిత్యం
 బైనప్రధానమే ప్రకృతి యనంబడు. విదు మరియెదు పది నాలు గను
 జతుర్వింశతిసంఖ్యావిశిష్టం బైనగణము ప్రధానకార్యం బని బ్రహ్మవా
 దులు పలుకుదురు. పృథివ్యప్తేజో వాయ్వాకాశంబు లగుమహాభూతంబు
 లైదు గంధాదు లగుతన్మాత్రంబు లైదు త్వక్చక్షుశ్రోత్రజిహ్వఘ్రాణ
 వాక్పాణిపాదసాయూషస్సనామకంబు లైనయింద్రియములు పది లక్షణ
 రూప మగువృత్తివలన మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తంబు లనఁ జతుర్వి
 థంబు లైనయంతఃకరణవృత్తులు నాలుగును బూర్వోక్తచతుర్వింశతి
 గణం బయ్యెడు. ఇయ్యదియే సగుణబ్రహ్మసన్ని వేశసంఖ్యానంబు. కాల
 మును బ్రకృత్యవస్థావిశేషం బని తలంచి కొందలు దాని నిరుపదేనవ
 దానిఁగా గణింతురు. ప్రకృతికిఁ జిక్కి యహంకారవిమూఢుడై తానే
 కర్తయని భావించికొనువానికి భయముఁ గలిగించుకాల మీశ్వరుని
 ప్రభావం బని కొందలు దలంతురు. గుణసామ్యంబై నిర్విశేషం బైన
 ప్రకృతిచేష్టల కెవ్వండు కారణం బగు నాభగవంతుఁడే కాల మని
 యెన్నఁబడు. భగవంతుఁ డాత్మమాయాయోగమునం బురుషరూపమున
 లోపలను గాలరూపమున వెలులను దత్త్వములలో సమన్వితుండై
 యుండెడు. అప్పురమపురుషుఁడు దైవమున గుణతోభం చెనసి సర్వాభి
 వ్యక్తిస్థానం బైనప్రకృతియందుఁ దనచిచ్ఛక్తి నావేశింపఁ జేసినం బ్రకృతి
 ప్రకాశబహుళం బైనమహత్తత్త్వమును సృజించె. అయ్యది లయవిక్షేప
 శూన్యంబై జగదంకురకారణంబై సూక్ష్మరూపమునం దనలో నున్న
 యావిశ్వమును బ్రకటింపఁ జేయుచుఁ బూర్వప్రళయమునఁ దనకుఁ బ్ర
 కృతిలో లయముఁ గావించినప్రళయకాలితమంబు నిజ తేజంబునం ద్రావె
 సత్త్వగుణంబై స్వచ్ఛంబై రాగాదిగహితంబై భగవదుపలబ్ధిస్థానంబై
 యుపాస్మరూపవాసుదేవప్రభావసమన్వితం బైనచిత్తము మహత్తత్త్వ

త్వంబు. కేవలకంఠాదీహితజలమునకు మాధుర్యమైనట్లు శీతలత్వము లెట్లు లట్టులు చిత్తమునకు వృత్తిభేదనిమిత్తమునం జేసి స్వచ్ఛత్వమున గాఢత్వము శాంతత్వ ములక్షణంబులు గలవు. భగవద్వీర్యచోదితంబై విక్రియం బొందుమహత్తత్వమువలన కబోగుణోప్రిక్తం బైనయహంకారము మనస్సున కింప్రియములకు మహాభూతములకు నుత్పత్తికారణంబై వైకారికము తైజసము తామస మనం ప్రవిధంబై పుట్టి, ఆయ్యహంకారము సహస్రశీర్షంబై యనంతమహామయం బైనంతిష్ఠింబుఁ జదిగి నెఱుగి దేవతారూపమునఁ గన్పత్వంబు నింప్రియరూపమునఁ గనఁగల్గంబు భూతరూపమునఁ గాఢత్వంబును దనకు లక్షణంబులై యొప్పు సత్త్వరజస్తమోగుణసూక్ష్మమునం గ్రమమున శాంతత్వమూరత్వ మూఢత్వములం బొందు. అందు వైకారికాహంకారంబువలన సంకల్ప వికల్పములం గామవృత్తి లక్షణంబుగా నొప్పుమన సత్త్వము జనించె. ఆయ్యది శారదేందీచరణాముఁడై యింప్రియాధీశ్వరుండై యోగిసముపాసుయం బైనయనిరుద్ధనిచే నధిష్ఠితం బగు. తైజసాహంకారమువలన బృథివాద్విద్రవ్యముల బాహ్యస్ఫురణరూప మగువిజ్ఞానమునకుఁ గారణంబై యింప్రియానుగ్రహకిం బైనబుద్ధితత్త్వ ముదయించె. సుశయము విపర్యయము నిశ్చయము స్తృతి స్వాప మనఁగ వృత్తిభేదమునం జేసి బుద్ధికి లక్షణంబు లయ్యెడు. ప్రాణసంబంధి క్రియాసక్తియు బుద్ధిసంబంధివిజ్ఞానశక్తియుఁ గలుగుకతనఁ దైజసము లగుప్రాణబుద్ధుల సమన్వయమునం జేసి జ్ఞానకర్తృప్రియములు పదియుఁ దైజసంబులే యని యెఱుంగవలయు. భగవద్వీర్యచోదితం బైనతామసాహంకారమున శబ్దతన్మాత్రంబు జనించె. దాన నాకాశంబు గలిగె. శబ్దము శ్రోత్ర గ్రాహ మయ్యెడు. ఆర్థముల బోధించుట వ్యవహితవస్తువులఁ దెలుపుట నభిప్రత్యక్షత్వం బనునివి శబ్దలక్షణంబులు. భూతముల కవకాశముఁ గల్పించి బహిరంతర్వ్యవహారము గూర్చుట ప్రాణేంద్రియమనస్సులకు స్థానంబై నాద్యాదిచ్ఛిద్రూపమున వర్తించుట యనునివి యాకాశమునకు లక్షణంబులు. శబ్దతన్మాత్రకం బైనయాకాశమువలనఁ గాలగతిం జేసి స్పర్శతన్మాత్రంబును దానవాయువు నుద్భవించె. స్పర్శము త్వగ్రాహ్యం బయ్యెడు మృదుత్వము కఠినత్వము శీతత్వ ముష్ణత్వము

వాయుతన్మాత్రత్వ మనునివి స్ఫుర్భలక్షణంబులు. చాలనము మేళనము
 సంయోగము ద్రవ్యశబ్దనయనము సర్వేంద్రియోపాద్బలకత్వము
 వాయుతన్మాత్రత్వ మనునివి వాయులక్షణంబులు. స్ఫుర్భతన్మాత్రకం బైన
 వాయుప్రవలన దైవప్రేరణంజేసి రూపతన్మాత్రంబును దానం దేజస్సును
 జనించె. రూపంబు చక్షుర్గ్రాహం బయ్యెడు. ద్రవ్యాకృతిత్వము
 ద్రవ్యోపసృజనత్వము ద్రవ్యపరిణామప్రతీతి తేజ స్తన్మాత్రత్వమనునివి రూప
 తన్మాత్రలక్షణంబులు. ప్రకాశనము పంచనము పానము భక్షణము హిమ
 మృదనము శోషణము తుత్పిపాన లనునివి తేజోలక్షణంబులు; రూప
 తన్మాత్రకం బైనతేజస్సువలన దైవచోదనంజేసి రసతన్మాత్రంబును దాన
 నంభస్సును సంభూతం బయ్యె. రసము జిహ్వగ్రాహ్యం బయ్యెడు.
 భౌతిక ద్రవ్యసంస్థమునం జేసి రసము దా నొక్కడయ్యు మధురాష్టు
 లవణకటుకకపాయతి క్తభేదమున పడ్విధంబయ్యె. అద్వికరణము పిండికర
 ణము తృప్తికల్పనము జీవన మాప్యాయనము మృదుాకరణము తాపా
 పనోదనము బహుభవన మనునివి జలలక్షణంబులు. రసతన్మాత్రకం
 బైనయంభస్సువలన దైవచోదనంజేసి గంధతన్మాత్రంబును దానం
 బృథివియుఁ బుట్టె. గంధము ఘ్రాణగ్రాహ్యం బయ్యెడు. గంధ
 మొక్కడయ్యు సంస్థిద్రవ్యభేదమునం జేసి మిశ్రగంధము దుర్గంధము
 సురభిగంధము శాంతగంధ ముగ్రగంధ మాఘగంధ మన పట్టు
 కారంబయ్యె. దేవతాప్రతిమాదిరూపమున నాకారిత్యాపాదనము నీతి
 యాధారత్వ మాకాశాద్యవచ్ఛేదకత్వము సర్వప్రాణిగుణప్రకటికరణ
 మనునివి పృథివీలక్షణంబులు. సభోగుణం బైనశబ్దముం గ్రహించునది
 శ్రోత్రంబనియు వాయుగుణంబైనస్ఫుర్భముం గ్రహించునది త్వక్కునియుఁ
 దేజోగుణం బైనరూపముం గ్రహించునది చక్షుస్సునియు సంభోగుణంబైన
 రసముం గ్రహించునది జిహ్వ యనియుఁ బృథివీగుణం బైనగంధముం
 గ్రహించునది ఘ్రాణం బనియుఁ జెప్పఁబడు. పూర్వపూర్వభూతముల
 కుత్తరోత్తరభూతములలో సమన్వయము గలిమింజేసి పూర్వపూర్వ
 భూతగుణము లుత్తరోత్తరభూతములలో నన్వయించినం బృథివికి శబ్ద
 స్ఫుర్భరూపరసగంధములై దు నాకాశేతరముల కొక్కొక్కటి తక్కువగాఁ
 దమలో నన్వయించినభూతములగుణములు సంభవమాత్రమునను బధా

స్వయము లేమిందేని యాకాశమునకు శబ్దగుణ మొక్కొకడు నొప్పి
యందెడు మహదాదికంబు లైనయాయెడు వరస్వసంస్కముంగల
పురుషాధారంబై భోగాయతనం బైనయండకోశమును సృజించు జాల
కుండటయు జగదావి ధైవయాశ్వరుడు కాలకర్మగుణోపేతుండై
తాను బ్రవేశించె. ఈశ్వరానుక్రమేశమునందేని మహదాదులు గూడిన
సద్విష్ణుత్వచేతనహితం బైనయండ మున్మవించె. అందే సమష్టిరూపుఁ
డగువిరాడ్భూతి యావిర్భవించె. విశేషాఖ్య మగునీయండ ముత్తరోత్తర
దిశగుణాధికంబు బైనజలవాద్యవరణములలోఁలను బ్రధానావరణమున
వెలువలను నావృతం బయ్యె. అందే లోశశస్తారూపం బైనభగవంతుని
హంబు చూపజ్జెడు. సలిలాంతర్గతం బైనయాహింజ్రయాండకోశము
సంక్షి లేచి యప్పురుషుడు దాని నావేశించి బహువిధముల నిందియచ్చిద్ర
ములఁ గావించె నెట్లంటేని, తొలుత నాపురుషునకు ముఖము నిర్గతం
బైన దోడన వాణియు వహ్నియు నుదయించె. అట నాసికంబులును
బ్రాణమున ననుసూయతం బైనఘ్రాణంబును వాయువును, చిదప నక్షి
గోశకంబులు నందుఁ జతుస్సును సూర్యుండును, బదంబడి కర్ణములు
నందు శోత్రంబును దిక్కులు, నంతరంబు త్వక్కును రోమశ్చక్వా
దులు నోషధులు నంతఁ బురుషాంగ ముపన్థేంద్రియము నుదకములు,
నావల గుదము ప్తాయ్వింద్రియమును మృత్యువృక్షావెనుక హస్తములు
పాణింద్రియంబైనబలము నింద్రుడు, నాపిష్టటఁ బాదములు గతియు
నుపేంద్రుడు, నాహింద నాడులు లోహితము నదులు, నాపిటుంద నుద
రము త్కుత్పిపాసలును సముద్రంబులునుం బ్రభవించె/ అట సతనిహృదయ
మేర్పడుటయు నందు మనస్సును జంద్రుడును బుద్ధియు బ్రహ్మయు
నహంకారంబును రుద్రుండును జిత్తంబును క్షేత్రజ్ఞుండునుం గలుగు
టయు నీసమవాయంబెల్ల నయ్యండమునకుఁ బ్రచృత్త్యన్తఃఖత్వముఁ గలి
గింకు గడంగి యగ్ని వాక్కుతో ముఖమును వాయువు ఘ్రాణముతో
నాసికంబును సూర్యుండు చతుస్సుతో నక్షిగోశకంబులను దిక్కులు
శ్రోత్రముతోఁ గర్ణముల నోషధులు రోమములతోఁ ద్వక్కును జలము
లుపన్థేంద్రియముతోఁ బుమంగములు మృత్యువు ప్తాయ్వింద్రియముతో
గుదంబు నుపేంద్రుడు గతితోఁ జరణంబుల నింద్రుడు బలముతో

హస్తములను నడులు లోహితముతో నాడులను సముద్రములు
 తుట్టిపాసలతో నుదరమును జంద్రుడు మనస్సుతోడను బ్రహ్మ
 బుద్ధితోడను రుద్రుఁ డహంకారముతోడను హృదయముం జొచ్చి
 యేయం గలయంతయుం జేసిన నయ్యండము ప్రవృత్తున్నుఖంబు గాకుండఁ
 లట్టియొడ తేత్రజ్ఞుఁడు చిత్తముతో హృదయముఁ బ్రవేశించుటయు
 నాసలమునుండి లేచి యయ్యండము ప్రవృత్తిక్షమం బయ్యె
 ప్రాణేంద్రియమనోబుద్ధు లన్నియుం గూడియుఁ దమబలమెల్లఁజూపియు
 నేపురుషునితాదాత్మ్యాధ్యాసంబుఁ గానకనిద్రవోపువానింబోలె నయ్యం
 డమును లేవఁ జాలకుండె నట్టిపరమపురుషుని భక్తివిరక్తిప్రవృత్తం
 బైన యేకాగ్రచిత్తమునందు జ్ఞానముచేఁ గార్యకారణసంఘాతవివేచన
 పూర్వకంబుగఁ జింతింపవలయు.

— ౧౧ కవీలుఁడు దేవహూతికిఁ బ్రకృతిపురుషవివేకంబు చెప్పుట —

పురుషుఁడు ప్రకృతిస్థుఁడయ్య నిర్గుణుఁడు గాన నకర్తయుఁ దాన
 నిర్వికారుఁడు గావున నీటఁ బ్రతిఫలించియు సూర్యుఁడు తజ్జలసంబంధము
 గాంచనివిధమునఁ బ్రకృతిగుణము లగుసుఖదుఃఖిఖాదులలేవముం బోర
 యుడు. అతం డవిద్యాగుణము లగుసత్త్వాదులయొడఁ దాదాత్మ్యాధ్యా
 సంబుఁ గాంచు నేని యహంకారవిమూఢాత్ముడై యేను గర్తనని యభి
 మానించు. దానం బ్రకృతిసంగకృతము లగుధర్మాధర్మములకును రాగ
 ద్వేషాదిదోషములకుం దఱిలి యుత్తమమధ్యమాధమము లగుదేవ
 మనుష్యతిర్యగ్జన్మంబు లెత్తి మనమునం గర్తాధీనసుఖదుఃఖములం గుడు
 చుచు నిత్యసుఖముఁ గానక సంసారమార్గమునం బరిభ్రమించు. స్వప్న
 మున నసర్థాగమంబువోలె వాస్తవార్థంబు లేకున్నను విషయముల
 నెల్లపుడును జింతించుచుండిన నతనికి సంసారంబు నివర్తింపదు. కావున
 నింద్రియమార్గప్రసక్తం బైనమనస్సును నిరంతరాయ మగుభక్తియోగ
 మున భగవద్ధ్యానంబునకుఁ జొనువలయు. యమనియమాదియోగ
 మార్గము లభ్యసించుచు శ్రద్ధగలిగి న్నామైఁ దాత్పర్యమునను సత్యవచన
 మునను మత్కథాశ్రవణమునను సర్వభూత సామ్యమునను నిర్వైరంబు
 నను సంగత్యాగంబునను బ్రహ్మచర్యంబునను మౌనమునను మదర్శితం
 బగువృద్ధార్తానుష్ఠానమునను యదృచ్ఛాలబ్ధసంతుష్టుండై మితభోజనంబై

మునిప్రతుండై వివిక్తదేశనివాసుండై శాంతుడై మైత్రుడై కారుణీ
 కుడై యాత్మచంతుడై దేహగోహాదులయెడ సహంతామమతల పరిత్య
 జించి ప్రకృతిపురుషవివేచకం బైనజ్ఞానంబున జాగ్రదాద్యవస్థలఁ బాసి
 యన్యదర్శనములనెల్ల దవ్యసం ద్రోచి చతురవచ్చిన్నుఁ డగుసూర్యు
 నిచే నాకాశస్థితుం డైనసూర్యుం గాఁచుచందముననహంకారావచ్చిన్నుఁ
 డగునాత్మనిచే కుద్ధాత్మం గాంచి యాత్మదర్శనముండై నిరుపాధికంబు
 మిథ్యాభూత మగునహంకారమునందు సద్రూపమున నవభాసమానంబు
 ప్రధానమున కధిష్ఠానంబు కార్యప్రకాశకంబు కార్యకారణానుసూయ
 తంబు పరిపూర్ణంబు నగుబ్రహ్మంబు నరుఁడు వొందెడు. గగనమున
 నుండుసూర్యుఁడు జలమునందుఁ బ్రతిబింబితంబుండై తన్మూలమున
 గృహము గోడలమీఁదనుం బ్రతిఫలించునపు డాగృహమున నుండువాడు
 దోలుతఁ గుడ్డబింబితసూర్యుని దన్మూలమున నట నీటఁ బ్రతిఫలిం
 చినవాని నామీఁద నాకాశస్థితుని లక్షించుతెఱంగునఁ ద్రిగుణం
 బైనయహంకారము భూతేంద్రియమనోమయంబు లైనయాత్మప్రతిబిం
 బములచే బ్రహ్మభాసోపలక్షితం బై పరమాత్మజ్ఞానంబునకుఁ జాలియుం
 డెడు. అప్పరమాత్మఁడు సుషుప్తికాలమున భూతసూక్ష్మేంద్రియమనో
 బుద్ధ్యాదులు లయించి యసత్ప్రాయంబు లగునెడ వినిద్రుఁడు నిరహం
 కారుఁడునై వెలయుచుండెడు. అట్టిసుషుప్తిసమయంబున జీవుఁడు తొల్లి
 దాను దేహాదులకు ద్రష్ట యని ప్రతీతిఁ జెందినవాఁడు గావున నప్పుడు
 విషయములతో నహంకారము లయించుటయు నష్టధనుఁ డైనయాత్మ
 రుఁడు దానే నశించినట్లు తలంచుచందమునఁ దాను వాస్తవముగ
 నశింపకుండియు నహంకారనాశనిమిత్రమున మృషావ్యవహారంబుగాఁ
 దాను నశించునట్లు తలంచు. ఇట్టిమిథ్యాభిమానములకుఁ గారణం
 బైనప్రకృతిని గార్యకారణానంతరభూతమునకుఁ బ్రకాశకుండై యధిష్ఠానం
 బైనపురుషుని వివేకపూర్వకంబుగ విచారించి పరమాత్మం బ్రాసింప
 వలయు ననిచెప్పిన విని దేవహూతి యిట్లనయ్యె. బ్రహ్మర్షి వర్యా, పురు
 షుఁడు లేకుండినం బ్రకృతికి స్వరూపలాభము గలుగమింజేసి ప్రకృ
 తికిఁ బురుషావేక్షయుఁ బ్రకృతి లేకుండినం బురుషున కభివ్యక్తి గలు
 గమింజేసి పురుషునకుఁ బ్రకృత్యవేక్షయు ననునీవిధంబునఁ బ్రకృతి

పురుషుల కన్యోన్యశ్రయంబును నిత్యత్వంబును దోచుచుండెడు, కావునఁ బ్రకృతి పురుషు నొకప్పుడేనియు విడువకుండెడు, మఱియు గంధమునకుఁ బృథివికిని రసమునకు జలములకు నెట్లు ప్రకృతికిని ఋరుషునకును వ్యతిరేకస్థితి గానరాదు, అకర్తయగు పురుషునకు యదా శ్రయంబై యీకర్తబంధము ప్రవర్తిల్లు నాప్రకృతిగుణము లుండఁగ వానియొడ నప్పురుషునకు విముక్తత్వంబును వైవల్యంబు నెట్లు గలుగు! వెండియు నొకప్పుడు తత్త్వవిమర్శమున సంసారభయము నివర్తించి నట్లు దోచినం దన్నిమిత్రమగు ప్రకృతిసంబంధముండుటం జేసి యా సంసారబంధము గ్రమ్మఁ దనంత నాపాదంపకుండునే యని యడిగిన దేవ హఠాతికి గపిలాచార్యుఁ డిట్లనియె.

— తత్త్వజ్ఞానమున ముక్తి గల్గు నని కపిలుండు దేవహాతికిఁ జెప్పట —

తల్లి, సాధనసంపత్తి చాలనిచో బంధము గ్రమ్మఁదోచుఁగాని సాధనసామగ్రి లేస్స యలవడునేని తత్త్వవివేకికిఁ బ్రకృతిబంధము గ్రమ్మఁ గలుగ నేరదు; తత్ప్రకారం బాకర్ణింపుము. ఫలాపేక్ష విడిచి వర్ణా శ్రమోచితంబుగా నాచరించిన విహితస్వధర్మానుష్ఠానమునం బరిశుద్ధ మైనమనస్సున మదీయకథానిరంతర శ్రవణమున నిరంతరాయముగఁ జిర కాలంబు వర్ధిల్లిన తీవ్రభక్తియోగమునను బ్రకృతిపురుషవివేకమునఁ దన రిన జ్ఞానమునను గాఢవైరాగ్యమునను దహోయక్త మైనయోగమునను దీప్త మగునాత్మసమాధియోగమున నరణిసంభూతం బైనయగ్నిచే నయ్యరణి దగ్ధ మగువిధమునఁ బురుషునకు బంధముఁ గావించు ప్రకృతి స్వేచ్ఛదగ్ధంబై తనంత నంతర్ధానంబుఁ జెందెడు. భుక్తభోగంబై నిత్య దోషదర్శకమునఁ బరిత్యక్తంబై ప్రకృతి స్వతంత్రుండు స్వానందనిష్ఠుండు నగునాత్మనకుఁ గ్రమ్మఁ బంధముఁ గావించు జాలదు. నిద్రించువారికిఁ జ్ఞానమునఁ దోచుకొరకేదాదు లనర్థకరములై యుండిన నయ్య పయే యట మేలుకొన్నవాని కట్టివి గానివిధమున నబోధవంతునకుఁ బ్రకృతిదోషము బంధకారణం బైనను సాధనసామగ్రి సంభృతం బైన ప్రబోధము గలిగి ప్రకృతిపురుషతత్త్వము లేస్స విమర్శించి నాపై మనస్సు చీర్చి యాత్మారాముఁ డైనయుత్తమునకుఁ బ్రకృతి బంధ మొకప్పుడేనియుఁ గలిగింపదు, బహుజన్మంబులు గడచినం గ్రమంబునం

గర్భవాసనావశేషమునఁ జిత్తశుద్ధి వడసి యథాత్మరతుండై బ్రహ్మలోకము దాఁక నన్నియు ననిత్యములేగాని నిత్య మొక్కటియుం గా దను తలంపున నన్నింటియొడ విరక్తుండై మునియై మదీయప్రసాదమున విదిత వేదితపుష్పం దైనమద్భక్తుఁ డాత్మజ్ఞానమున మిథ్యాజ్ఞానములెల్ల నిరసించి ధీమఁడై లింగశరీరక్షయజ్ఞానంతరము యోగులు దేనిం బొంది పునరావృత్తిం గాంచ రక్షినిరతిశయానందరూపంబై శైవల్యపదవాచ్యుండై మదాశ్రయంబై పరమపురుషార్థరూపంబైన స్వస్వరూపముంబ్రాపించు. యోగసిద్ధుఁడు యోగలబ్ధులు లై నయణిమూదిమూయలందు మనస్సు ఛేద్యఁడని మృత్యుగర్వప్రసక్తివశాతంబు లేనియాత్మంతికమగుమదీయ గతి నధిగమించు. ఇయ్యది తత్త్వజ్ఞానమున ముక్తిం బ్రాపించువిధంబు.

— కపిలఁడు దేవహూతి కష్టంగయోగముఁ జెప్పట —

దేని నలవరించినం జిత్తంబుప్రసన్నంబై సత్పథంబునం బ్రవర్తించు నష్టిసాలంబనయోగము సలక్షణంబుగా వివరించెద విను మనికపిలుఁడు దేవహూతికి వెండియు నిట్లనియె. శక్తిశాలిని స్వధర్మము నాచరించుట, విధర్మమువిడుచుట, దైవమునలభించినదానికేసంతోషించుట, యాత్మవిదుల నర్పించుట, త్రివర్గధర్మనివృత్తి, మోక్షధర్మాసక్తి, మితము శుద్ధము నగు నాహారము భుజించుట, విజనమై నిరుపద్రవ మగు దేశమునాశ్రయించుట, యహింస, సత్య, మస్తేయము, వలసినంతమాత్రము పరిగ్రహించుట, బ్రహ్మచర్యము, తపస్సు, శౌచము, స్వాధ్యాయము, భగవదారాధనము, మోక్షము, సదాసనజయమున స్థైర్యము, మెల్లనఁ బ్రాణవాయు వశీకరణము, మనస్సున నింద్రియముల విషయములం బాఱినీక గుడియింప హృదయమున నిలుపుట, మాలాధారము మున్నగుస్థానములలో నొకచోటఁ బ్రాణమును మనస్సుతోడ ధరించుట, హరిలిలానుచితకము, చిత్రైకాగ్రీకరణము ననువాని మఱియు దానాదు లగునుపాయముల నవలంబించి యింద్రియాఘ్రములయొడ నాసక్తిగలిగి దుష్టంబై యసత్పథంబునం బోవుమనస్సును జితప్రాణుండై యనలసుండై బుద్ధిచే సత్పథమునం బోనుపవలయు. తత్ప్రకారంబు వివరించెద వినుము. శుచి ప్రదేశమునం గుళాజినచేలో త్తరంబుగా నాసనం జేర్పఱిచి విజిహ్వ

నుండై స్వస్తికాసనమునం గూర్చుండి యకుటిలకాయుండై క్రమము నభ్యసించవలయు. పూరకకుంభకరేచకకుంభక పూరకకుంభలను జిత్రము స్వార్థమందు సుస్థిరంబై క్రమము జలించు విధంబునం బ్రాణమూర్ధంబు శోధింపవలయు. పుటపాకతంత్రం బైన లోహము వాయ్వగును నిర్జలం బగుతేజంగున శ్వాసజయమున మనస్సు నిర్జలం బగు. ప్రాణయామముల వాతపితృశ్లేష్మాదిదోషములను భాజాలం గిల్చిషములను బ్రత్యాహారముల విషయసంస్కరములను భ్యాసమున రాగాదులను హరింపవలయు. మనస్సున యోగాభ్యాసమున సుస్థిరంబై యెప్పుడు నిర్జలం బగు నప్పుడు దననాసికాగ్రంతే గుడి నేయుచు భగవద్మూర్తిని భ్యానింపవలయు. ప్రసన్నవదనారవిందము, దామరతేకులకు సాటి వచ్చుకన్నుదోయి, కలువచాయకు దీటగునల్లని కాంతి, శంఖచక్రగదాపరిష్కారంబు, పద్మకింజల్కరుచి గొల్పుపీతాంబరంబు, శ్రీవత్సలాంఘనం బైనయరస్థంబు, కాస్తుభోజ్యంబై మత్తమధుకరపరివృతవనమాల నుల్లసిల్లుకంధరంబు, హారవలయకీరీటాంగదనూపురాదివిభూషణమణిగణకిరణప్రసరణంబు కాంచీగుణోల్లసిత శ్రోతీతటంబునుం గ్రాల నత్యంతదర్శనీయుండై మనోనయనానందకరుండై భక్తమానసావాసుండై పరమశాంతుండై యతిసుందరభక్తదర్శనుండై యర్చలోకనమస్కృతుండై తారుణ్యస్థితుండై కీర్తనీయ పవిత్రకీర్తియై పుణ్యశ్లోకులకు యశస్కరుండై భక్తానుగ్రహవ్యక్తం బైనపురుషోత్తముని సమగ్రాంగములతో నిలుచున్నవిధముననొండై నడచుచున్న పీఠినొండై గూర్చున్న క్రమముననొండై శయనించినమాడ్కినొండై శుభదిత్రమున భ్యానించుచు బ్రేక్షణీయవిలాసుండైనయాగుహాశయంబై మనస్సు చలంపకుండునట్లు నిలుపవలయు. అద్దేవదేవునిపై మనస్సు సుస్థిరం బగుడు ముని తదీయసర్వాంగసంగతం బైనయామనస్సు నొక్కొకయంగమువయిం గ్రమంబున బదిలవలుపవలయు. నెట్లంటేని వజ్రాంకుశపద్మపతాకాదిరేఖాలాంఛితంబై యరుణనఖరప్రభావిధూతహృదయాంధకారంబై నిజశౌచమునం బాలుగంగానదింబాల్చినశివునకు శివనామంబు గలిగింప జాలి పరమపావనంబై భ్యాస పరులమనోమలినంబు లనుగిరుల విదలింప వజ్రయుధంబై యుల్లసిల్లు

భగవంతునిచరణారవిందముఁ దొలుత హృదయమున ధ్యానింపవలయు. ఆటఁ గ్రమంబున బ్రహ్మదేవునకుఁ దల్లియై సర్వలోకవందనములం గాంచిన శ్రీదేవి తనతొడలపై నిడికొని మెల్ల మెల్లన నిజకరవల్లవముల నుకలా లింప సాంపారుజానుద్యయంబును, గరుత్మంతునిభుజములమీఁద నోజొతి శయముల నలరునతనీకుసుమశ్యామంబు లగునూరువులను, వ్యాలంబి పీఠాంబరముపై వించుకాంచీకలాపమున నొప్పునీతంబింబంబును, బ్రహ్మవాసం బైనలోకాత్మకపద్మమున కుత్పత్తిస్థానం బైననాభిప్రసం బును, మరకతసచ్చాయంబై విశదహారమరిచిగౌరం బైన సైవద్యయం బును, మహాలక్ష్మీనివాసంబై మనోనయనములకు సుఖముఁ గొల్పు వత్సస్థలంబును, గొస్తుభమణిభూషితం బైనకంఠంబును, సుందరగిరి యొకపిడిం గడు నడరి లోకపాలురకుఁ బ్రాప్తిన భుజచతుష్టయంబు, నందుఁ దేజరిల్లునసహ్యాతేజశ్చక్రం బైనచక్రంబును, దదీయకరసరోజ మున రాజహంససదృశంబై యొప్పుశంఖంబు, నరాతిరుధిరకర్ణమలిక్తం బైనకామోదకిని, మధురమధురగానబంధురం బైనవనమాలికను, జీవ తత్త్వరూపం బైనకొస్తుభరత్నంబును, మణిమకరకుండలకాంతు లమల కహాలతలములం బర్వనేత్రవర్ణంబై యుదారనాసావిలాసంబై మీన సమలోచనద్యయాభిరామంబై మందహాససుందరంబై భూవిలాసభాను రంబై కుటిలకుంతలదండరుంబై శ్రీనికేతనం బైనపద్మము నాత్మప్రభా విభవమునం దెగడుచు నళికులఛరీతం బైనయాభక్తానుకంపాగృహీత మూర్తివదనారవిందమును, ఛక్రతాపత్రయశమనార్థంబు సారించుబడి పరమప్రసాదప్రదం బైనస్తేరవిలోకనంబును, బ్రాతలోకశోకాశ్రుసాగర శోషణం బైనహాసంబును, మునులతదన్యంబు మకరకర్పజానకు సమ్మోహ నంబు గావింప విరచితంబైన యుదారభూమిండలంబు, నధరప్రభావణ దంతధవళిమోజ్జ్వలంబై ధ్యానాయనం బైనప్రహాసంబును వేలువేలు ధ్యానించుచుఁ దనదేహమున నెలకొనియుండు నాహరిపై నత్యంతభక్తి పారమ్యమున నొండొక్కదానిం గనుంగొనఁ దలంపాము. ఇవివిధమునం దీప్రభక్తియోగమున హరిపై భావంబు గొన్న యతఁడు పరమానంద మున బాష్పరోమాంచకంచుకీతగాత్రంబై భగవదేకతానంద స్థియగుడు ధ్యానసాధనం బైనమనస్సు ధ్యేయమునుండి తనంతన తొలంగు.

శ్రయవిషయము నశించినన్త హాభూతరూపమునఁ బరిణమించు లేజన్ము
 రిత మనస్సు నిర్విషయంబై ముక్తాశ్రయంబై విరక్తంబై లయిం
 బ్రహ్మకారమునఁ బరిణమించిన నట్టియొడ యోగి దేహాద్యుపాధిహీ
 తుండు గావున భ్యాత్మధ్యేయవిభాగశూన్యంబై యఖండితంబై యను
 గతం బైనయాత్మస్వరూపముం గాంచు. అతండు పునరావృత్తరహితం
 బైన యామనోనివృత్తింజేసి సుఖదుఃఖఖివాహ్యం బైననిజబ్రహ్మమహిమ
 మున నిష్ఠఁగాంచి యమరోక్షీకృతాత్మతత్త్వంబై సుఖదుఃఖభోక్తృత్వ
 మవిద్యాకృత మగునహంకారమునకే గాక తనకుఁ గలుగ దని నిశ్చ
 యించు. మఱియుఁ గల్లు ద్రావినవాఁడు దనమీఁదివస్త్రము బైవశే
 మున నుండిన బోయిన నెటుంగని తెఱంగున నమృహనుభావుఁడు దనకు
 స్వరూపప్రాప్త్యపాయం బైనయోగ మనుష్ఠింప పాధనం బైనదేహ
 ముండినం బోయినను దానిం దలపోయఁడు. అట్టిజీస్తుక్తునిదేహము
 దనకుఁ బ్రారంభక మగుకర్తముండునంతకు నిందియములతోడ నుండి
 ప్రారబ్ధకర్తయం బగుడు నశించు. అత్తతత్త్వవిదుఁ డగునాజీవ
 క్తుఁడు సమాధియోగము నధిరోపించినవాఁడు గావున స్వప్నదేహ
 తుల్య మగునాదేహముం గ్రవ్వఱం గ్రహింపఁడు. అత్యంతస్త్రితివిశేష
 మున నాత్మాభిమానభాజనం బైనపుత్రాదులకంటె దాను లాఠి
 యగువిధమున దేహముకంటె నాత్మఁడు పరుండు. కొఱవకిని దన
 వలనం బొడముస్ఫులింగమునకును బొగకును బ్రకాశకుం డైనయగ్ని
 పరుఁ డైనతెఱంగున నిరుపాధికుండై ద్రవ్వయై బ్రహ్మపదవాచ్యుఁ
 డైన పరమాత్మఁడు భూతేంద్రియాతకరణములకు సోపాధికజీవుల
 కును బ్రధానమునకుం బరుండు. సర్వభూతములలో నాత్మ నాత్మలో
 సర్వభూతములను భూతములలోఁ దదాత్మత్వము ననన్యభావము
 యోగి గాంచు ఏకమయ్యు బోధిస్తు దన కాశ్రయము లగు
 కాష్ఠముల ప్రాస్వత్వదీర్ఘ త్యాదిగుణవైషమ్యమునంజేసి నానావిధముల
 దోచురీతిఁ బ్రకృతిస్థుఁ డైనయాత్మఁడు దా నొక్కండయ్యుఁ బ్రకృ
 తిఁగావైషమ్యమునం జేసి నానారూపములం దోచు. కావున మహా
 ఁదు కార్యకారణాత్మకంబై జీవునకు బంధకారణం బైన
 యూహించరానిదేవశక్తి యగుప్రకృతిం బరమేశ్వరుప్రసాదమున గణి

ప్రహత్యరుచమ్నః డగు ననిచ విని దేవహూతి యిట్లనియె. నాహుత్యంబు ప్రకృతిపురుషమహాదాదిలక్షణము వరపురవివిక్తముగ సాంఖ్యకాస్త్రము ప్రకారమున జెప్పితిని. దానికిఁబ్రయోజనం బైనభక్తియోగమునందు విస్తరముగ వివరింపుము. పురుషునకు వికరీః బట్టిండు జీవులవికర సంసారమార్గంబు నెఱింగింపుము. దేనికి వెఱచి జనులు పూర్ణమానరించు నెయ్యది యశ్వయవ్యతిరేకముల సామ్యోచ్ఛావ్యభిచారియైవ్యభిచారము నవైతభ్యనిద్రలకు స్మృతిపిషయంబు గావండు నట్టివరులకుఁ బరంబ్రహ్మశ్వరూపం బైనకాలంబులక్షణంబునంజెప్పము. అజ్ఞానమునమిథ్యాభూతము లగుదేహాదులయొడ నభిమానమునంజేసి కర్తాసక్త మగుబుద్ధిచే శ్రమించి యపార మగుసంసారతమమునం బెద్దకాలంబు ప్రసుక్తులైనలోకమునకుఁ బ్రబోధముఁ గావించి యోగప్రకాశనం బైనభాస్కరుం డగుచుఁగదా నీవావిచ్ఛిందించినవాడ వని దేవహూతి యపి గిసం దల్లిమృదుభాషితముం బ్రసంసించి కపిలముసింద్రుఁడు త్రితమందై కరుణించి యాసాధ్యి కిట్లనియె.

— కపిలుండు దేవహూతికి భక్తియోగ భేదముల వివరించుట —

స్వభావగుణభేదమునంజేసి పురుషులయభిప్రాయ భేదంబున భక్తియోగంబు బహుప్రకారముల నొప్పు నెట్లంటిని. హింసనొందె దంధము నొందె మత్సరమునొందె సంకల్పించి శ్రోధియై భేదదర్శనమునఁ జేయంబడు త్రివిధభక్తియుఁ దామసు మనంబడు. విషయములఁ గోరి యొందె యశియుఁ గోరి యొందె నై శ్వర్యముఁగోరి యొందె ఘనబుద్ధితోఁ బ్రతిమాదుల నర్పించుట రాజసభక్తి యనఁ బడి గి యిచ్ఛాభేదమునఁ ద్రివిధం బగు. సాపక్షయాన్ధంబొందెఁ బుష్పిశ్వరప్రీతికృష్ణమొందె శాస్తానుసరణార్థమొందె భేదమతఁ జేయంబడు త్రివిధభక్తియు సాత్త్వికమనం బరంగు. ఈతొమ్మిదింటిలో నుత్తరోత్తరంబుత్తమః మఱియు శ్రవణార్థనాదిభేదమున నవవిధం బైనసక్తియోగము పూర్వోక్తవ భేదములం గుణించిన నెనుబదియొక్కండుభేదంబు లయ్యెడు. ఇవి యొల్ల సగుణభక్తిప్రకారంబులు. సముద్రమున గుండకంబునకుంబోలె నాగుణములు విన్నంతన సర్వగుణాశ్రయం బైన సయవిచ్ఛిన్నముగ మనస్సునకుఁ బ్రసక్తి గలుగ ఫలాపేక్షయు భేదదర్శనంబు

గానక ప్రవర్తించుట నిర్గుణభక్తియోగమునకు లక్షణంబు. అట్టి నిర్గుణభక్తియోగంబుఁ గొన్నవారు నాసాలోక్యముఁగాని సమానైశ్వర్యముగాని సామీప్యముఁగాని సారూప్యముఁగాని సాయుజ్యముగాఁ యిత్తునన్నను మత్సేవాసక్తులై యభిలషింపరు. త్రిగుణముల నతిక్రమిం బ్రహ్మభావంబుఁ బడయ నుపాయం బైనయాత్మ్యంతికభక్తియోగ బియ్యది. ఫలాభిసంధిమాని యనుష్ఠించిననీత్యనై మిత్తికర్తృత్వ స్వభర్తము, శ్రద్ధాసమన్వితంబై నిష్కామంబై యహింసంబై పూజావిధానము, మదీయప్రతిమాదర్శనస్పర్శనపూజాస్తుతిపంచనాకంబు, భూతములయెడ మద్భావనంబు, ధైర్యము, వైరాగ్యమ మహాత్ములయెడ బహుమానంబు, దీనులయెడఁగారుణ్యం, బాత్తతుల్యులయెడ మిత్రత్వంబు, శమము, నియమ, మాధ్యాత్మికానుశ్రవణము, నామసంకీర్తన, మకుటిలత్వ, మార్మసంగ, మనహంకారము మున్నగు భాగవతగుణముల నేవించినవానిపరిశుద్ధచిత్తము శ్రవణమాత్రమునఁ దత్త్వణంబ నన్నుఁ బొందు. వాతప్రేరితంబై గంధము దననెల వగు పుష్పాదులనుండి ఘ్రాణేంద్రియము జేరుచందమున యోగరతంబై నిర్వికారం బైనచిత్త మాత్మజేరు. భూతాత్మఁ డగునేను సర్వభూతములలో నుండుదు. ఇయ్యర్థం బెఱుంగక మర్త్యుఁడు ప్రతిమార్చనంబు గావించు. సర్వభూతములలో నంతర్యామి యైన న న్నీశ్వరుం ద్యజించి ప్రతిమల నర్పించిన నాపూజ భస్మహోమతుల్యం బయ్యెడు.) పాకాయముల వసించునాయెడ భేదబుద్ధింజేసి ద్వేషించుభూతవైరి యైన మానికి మనశ్శాంతి యొన్నఁడఁ గలుగదు. భూతనిందకుఁడు నానావిధ ద్రవ్యసంభారముల సంపాదించి క్రియాయోగమునం బ్రతిమల నెంత పూజించినం దాన నేను సంతృప్తి జెందను. సర్వభూతవర్తి యైనయేన తనలో నుండుదు నని యెందాఁక నెఱుంగకుండు నందాఁక నరుండు స్వధర్మ పరుడై ప్రతిమాదుల నన్నర్చింపఁదగు. తనకుం బరునకు నించు కేనియు భేద మెంచుభిన్నదర్శున కేనుమృత్యుస్వరూపుఁడనై యత్యంత భయముఁ గావించు. కావున సర్వభూతాలయంబై భూతాత్మఁ డైన నన్ను దానమానములను మిత్రత్వమునను సమదర్శనముననుం బూజించుట కర్తవ్యంబు, అచేతనంబులకంటె జేతనావంతంబులు వానిలోఁ

బ్రాహ్మత్రయమంబులు వానిలో జ్ఞానవంతులంబులు వానిలో నిందియవృత్తమంబులు వానిలో స్వచ్ఛవేదలకంటె రసవేదలు వానికంటె గంధవేదలు వానికంటె శబ్దవేదలు వానికంటె రూపభేద వేదలు వానికంటె సుఖయతోదంతము లైనయశ్శావలు పాదహీనంబులకంటె బహుపాదంబులు వానిలోఁ జతుష్పదంబు లగుజంతువులుం గ్రమక్రమంబు నుత్తమంబులు. వానికంటెః బదద్వయోపేతులగుమనుష్యులుత్తములు. మనుష్యులలోఁ జతుర్ద్వయములు ప్రశస్తంబులు. చాతుర్ద్వయంబునందును బ్రాహ్మణులు శ్రేష్ఠులు. బ్రాహ్మణులలో వేదవాదులును వారిలో స్థజ్ఞానవంతులును వారిలో సంశయచ్ఛేదకు లగుమిమాంసకులును వారిలో స్వధర్మానుష్ఠానపరులును వారిలో సిద్ధాంతము లగు ముక్తసంగులు నుత్తరోత్తరముగ నుత్తములు, సర్వకర్తములను దత్తలములను దేహమును నాకర్పించినయతండు నా కవ్యవహితండు గావున నందఱలో నుత్తముఁడు. అట్టి కర్తృత్వాభిమానరహితుఁడైనసమదర్శనకంటె నొం డొక్కయుత్తముని నే నెఱుంగను. ఈశ్వరుఁడు జీవకలచే నందఱలో నున్నవాఁడని సర్వభూతములం బహుమానించుచు మ్రొక్కివలయు. మనువుత్త్రీ! భక్తియోగము సప్తాంగయోగముం జెప్పిత. నారెంటిలో నొక్కటి వట్టిన పురుషుండు పురుషోత్తమం బ్రాపించు.

— కపిలుఁడు దేవహూతికిఁ గాలలక్షణంబు చెప్పట —

ప్రధానపురుషాత్మకంబు తద్వ్యతిరేకంబు దైవపదాభిధేయంబు నానాసంసారలక్షణంబు లైనకర్త చేష్టితంబులకుఁ గారణంబు వస్తువులయస్యధాభావమునకాస్పదం బద్భుతిప్రభావంబు నగువరమాత్మబ్రహ్మరూపంబే కాల మనంబడు. భేదస్థితి గలుగుమహదాద్యభిమానిజీవులకు భయముఁ బుట్టించుచు సర్వభూతములలోనం దాను జూచి యఖిలాశ్రయంబైన యక్కాలము భూతములచే భూతజాలము సంహరించు. యజ్ఞఫలప్రదాయయై విష్ణునామమనం బరంగునాకాలము వశీకరించు వారికెల్లం బ్రభువు. ఆకాలమున కొక్కండు ప్రియుఁడొండ్రిక్కండు ద్వేష్యుఁడు మఱియొక్కండు బాంధవుఁడనుట పొసగదు. అంతకారి యగునాకాలము దానప్రమాదమునక బ్రహ్మజనుల నాపేశించు. కాల

మునకు వెఱచియే వాయువు వీచుచుండెడు. సూర్యుఁ డెండఁగాయుచుం
డెడు. పర్జన్యుఁడు వాన గురియుచుండెడు. సత్యత్ర గణము వెలుంగుచుం
డెడు. వనస్పతులు లతలు నోవధులును దఱితోఁ బువ్వులు పూచి
కాయలు గాచుచుండెడు. నదులు ప్రవహించుచుండెడు. సముద్రము
వేల దాటక యాలో నణఁగియుండెడు. అగ్ని ప్రజ్వలిల్లుచుండెడు.
కొండలతోడఁ బడమి నీట మునుఁగక మీఁదఁ దేలియుండెడు. ఆకా
శము శ్వాస మొనర్చువారికిఁ గ్రింద మార్గ మొసఁగుచుండెడు. మహా
త్తత్త్వమంకురాత్మకంబైన యాత్మ దేహమును సప్తావరణపరివృతంబుగా
విస్తరింపఁ జేసెడు. చరాచరాత్మకంబైన యీలోకముఁ దమవశమునం
జేసికొన్న గుణాభిమాను లగు బ్రహ్మాదిదేవులు మాటిమాటికిని జగత్సగ్గా
దులం బ్రవర్తింతురు. పితృదిజనులచేఁ బుత్రాదిజనులఁ బుట్టించుచు
నాదికర్మయై మృత్యువుచే నంతఃకనిం బోలియుంచుచు నంతకర్మయై తన
కాదియు నంతంబునుం గానక యాకాలంబు వెలయుచుండెడు. చాల
నంబుఁ గాంచుచుండియో మేఘజాలంబు వాయువిక్రమంబు నెఱుంగని
తెఱుంగున బలవంత మగు కాలమునం గాల్కమానుడయ్యు జనుడు తదీ
యచుహాప్రభావం బెఱుంగఁ జాలడు. అట్టిజనుఁ డత్యంతాయాసమున
సుఖార్థం జేయేయర్థము గొను దానినెల్లఁ గాలంబు చెఱిచెడు. దాన
నాజనుడు శోకించుచుండెడు.

— కపిలుఁడు దేహాతికి సంసారిజనులక్షణము చెప్పట —

అనిత్య మగు దేహమును దత్పరివారం బగుపుత్రకళత్రాదులను
గృహక్షేత్రధనాదులను సత్యంబు లని భావించుజంతువు తద్భావనం
జేసి యేయేజన్మంబు లెత్తిన నాయాజన్మంబులనెల్లఁ దవీయసౌఖ్యముం
గాంచనేరెడు. అట్లుండు వానియెడ విరక్తిని గొనఁడు. అట్టిప్రాణి
దేవమాయావిమోహితుండై సరకమునకుఁ బోయిన నందు నాదేహము
నకుఁ దగినయాహారాదిసౌఖ్యముల నెలవరించికొనుచు నానరక దేహము
నేనియం ద్యనింప మనసు చేయుడు. అత్తజాయాసుతాగాగపశుద్రవిణ
భాంధవులయెడ సిరూధమూలహృదయంబు తన్నుఁ గృతార్థుఁగాఁ
దలంచికొను. వారెం బోషించుచిత పెల్లున సర్వాంగదాహంబు దొడ
రింప దాని నైరించుచు దురాశయుండై యశ్శూన్యుఁడు దురితముల నెడ

తెగక చేసెడు. ఆదురాశయుఁ దసతు లగుస్త్రీలమాయకు మధురభాషణు
 లగుబాలకుల రవాస్త్రాల్లాపములకుఁ దవలి మనంబు నింఁచి యంబులు నెల్ల
 పుడుం దదాన క్తి పెల్లనం గూరఁ గూటధర్మంబులై దగిఖతంత్రంబు లైన
 గృహంబులలో నాలస్యంబు మాని వైపై నలముదగిఖములకుఁ బ్రతి
 విధానంబు నేయుచు నయ్యది సుఖం బని యెన్ను చుండెడు. అధిక
 హింసచే నటనట సర్థము లార్జించి యయ్యధములం బుత్తక్తిశ్చైద్రాదులఁ
 బోపించుచుఁ దత్ప్రేషణంబునకుఁ జాలి యేమేనియు కేపించునేని దానం
 దచ్చుఁ బ్రోచికొనుచు నాత్మప్రేషణసౌఖ్యమేనియు వలసినంత గానక
 యధోగతుం డగు. మఱియు నయ్యధము. చు దనజీవిత లోపించినం
 గ్రమము నెన్ని యేనుపాయంబుల దానంగడింపఁ గడంగియు దుష్టలుండై
 లోభాభ్యాతుండై మరగ్రవ్యముల నవేతించుచుఁ గుటుంబముభరింపఁ
 జాలక మందభాగ్యుండై వితథప్రయత్నుండై క్రియాహీనుండై కృప
 ణుండై మూఢత్వమున నెల్లపుడుం జీలించుచు బ్రదుకుచుండెడు. అన్వి
 ధమునఁ గుటుంబము భరింప నసమర్థుం డైనయమూఢునిఁ గృషీవలులు
 ముదిసినబలీవృద్ధముంబోలి భార్యాదులు మోల్లొంటితలి రాచరింపను. అప్ప
 టికి నాతండు విరక్తిం గానక తాను బెంచినవారిప్రాపు వడయుచు ముదిమి
 పెల్లన వైయాప్యంబుఁ గాంచి కాటికిఁ గాలుసాచి యింటిలోనుండి
 యవమానపూర్వకముగఁ దనముందఱు బడవేసె యన్నముం గృహపా
 లంబురితిఁ దినుచు రోగపీడితుండై జతరాగ్నిమాంధ్యమునంజేసి యల్పా
 హారండై యల్పచేష్టితుండై యత్కాంతివేశం బ్రాణవాయుచలన
 వేగమునం గసుగ్రుఘ మిఁదికిరాఁగఁ గఫవేగముం బ్రాసంఘాతమా
 ంబు లైననాడు లడ్డగింపఁబడుటయు. నాశ్వాసస్ఫూర్తాయాసుండై కంఠ
 మునం గురగురలాడుచుఁ బరుండి చుట్లఁ గూర్చుండి యేడ్పుచుండుచుట్టం
 బులు పలుకరింపనం బలుకఁ జాలక కాలపాశవశగతుండై కుటుంబభరణ
 వ్యాపృతాత్మాఖలేంద్రియుండై యధికవేదనంపని బుద్ధి నశింపఁ దనవా
 రేడ్వఁ జచ్చెను. చచ్చునప్పుడు వాడు శ్రోధవీక్షణు లగుయమదూతల
 నిర్దలఁ దనయొద్దకు వచ్చినవారింజూచి సంత్రస్తహృదయుండై మాత్రపురీ
 షములను విసర్జించెడు. అయ్యమదూత లిగవును రాజభటులు దండ
 నీయుంబోలి నాతని యాతనాదేహమునం జొనిసి బలిమిమై బాశముల

మెడలోనం గట్టి యదలించుచుఁ బెద్దయుం దెరువు గొనిపోవుడును, వారియదల్పులం గుండియ లవియ నాతండు గడగడ వడంకుచుఁ దెరువునం గుక్కలు దన్నుఁ బీఁకువీ కాడుచుఁ దినఁగ నత్యంతార్తుండై తన పూర్వపాపం బెన్నుచు నాఁకట నకనకలాడుచు దప్పి వెల్లున నలయుచు బీతండకుఁ గార్పిచ్చునకుఁ బెనుగాలికిఁ దపించుచుఁ దెరువులోనం గనగనం గ్రాగిన యినుముపయి నడు గిడ నేరక యువ్వలించుచు నాదూతలు వీఁపునం గళాఘాతమున నడిచినం బరమకృచ్ఛ్రంబున. నెట్లొ నడచుచు నచ్చటచ్చట నలసి సొలసి తెలివి దప్పి పడి యటఁ గ్రవ్యతి లేచుచుఁ దొంబదితోష్టిదియోజనంబుల నొప్పి యత్యంతదూరం బైనయాకష్ట మార్ద్రంబున నాదూతలు రెండుమూడుముహూర్తములలో నడపించి కొనిపోవ నెట్టులో వారితోడ యమలోకంబునకుఁ జను. చని యందుఁ గొఱపులు మున్నగువానిం జొట్టి తనయొడలు గాల్పుట, తనమాంసముఁ దాన కొసీయిండ్ల నితరులు గోసి పెట్టిననొండె దానిం దినుట, తాను బ్రదికిచూచుచుండఁగఁ గుక్కలం గ్రద్దలం గొలిసి ప్రేగులు వెఱికించుట, పాములను దేళ్లనుం గఱపించుట, సర్వాంగంబులఁ గండలు గోసి యేనుంగులు మున్నగువానికిఁ బెట్టుట, గిరిశృంగములనుండి క్రిందఁ బడం ద్రోచుట, నీరిలోనం గుంటలలోనను ముంచి యణించుట మున్నగుయాతనలం గుడుచు. నరునకైన నారికైన మిథస్సంగమునంజేసి తన్నిర్మితంబు వైనతామిప్రాంధతామిస్రరౌరవాదు లగునరకయాతనలం గుడువక తీరదు. ఇందే స్వర్గనరకములు రెండునుం గలవు. నరకయాతనల సంక్షేపముగ నీకుఁ జెప్పితి. అట్లు పరమాత్మఁబు పాంతఃబోవక కుటుంబ భరణమున నాసక్తుండై తనయొడ లోముకొనువాఁడు దనకుఁ బ్రియము లగు దేహకుటుంబముల రెంటినిచ్చటన విడిచి పరలోకమున కరిగి యిట్టి ఫలము గుడుచు. అట్లు కళేబర మిటఁ ద్యజించి భూతద్రోహమునం దానార్జించిన పాపమెల్ల బాఢేయంబుగాఁ గొనుచు నాతెరువు పట్టి చని నరకమునం బడి సొమ్ము గోల్పోయినయాతురునిరీతి నెల్లపుడును శోకించుచు భర్తమునకుఁ దప్పి కుటుంబముఁ బ్రోచునెడఁ దా నొనర్చిన వానికిఁ దగినరీతిఁ దనకు దైవం బొడఁగూర్చినపాపఫలంబుఁ గుడుచుచుండెడు. అట్టివాఁడు నరకములలో నధమ మగుసంధతామిస్రమునకుఁ జని

నరకయాతనలెల్ల ననుక్రమమున ననుభవింపి యంతం బ్రక్షణపాపంబు
క్రమము నిటకుం జనుదెంచెడు.

❧ కపిలుడు జేవహూతికి జీవునిగర్భవాసగతి చెప్పట ❧

అట్లు నరకానుభవమునం దనవూర్వపాపంబు సమసినం బునర్తా
నవదేహ మెత్తువాడై యాతండు దైవప్రసరితం బైనకర్మమునఁ బురు
షుని రేతకణం బాశ్రయించి స్త్రీగర్భముం జొచ్చెడు. చొచ్చి యం
దొక్కనాట శోణితసంబంధము నెససి మూడునాళ్లలో వర్షల రూ
పంబు దాల్చి పశుజనంబులలో రేగుపండంతయుండయై క్రమక్రమం
బున మాంసపిండాకృతిఁ గొని యొక్కనెలకు శిశువును మాసద్వయం
బునకుం గరచరణాద్యవయవసన్ని వేశంబును మూడు నెలలకునఖిరోమ్మాస్థి
గర్భలింగరంధ్రసంభవంబును మాసచతుష్టయంబునకు సప్తథాతుసంప
త్తిని మాసపంచకంబునకు తుత్తిపాసోదయమునుం గాంచి యాఱవ
నెలకు జరాయువేష్టితుండై తల్లిగర్భమున వలఁలిదెసం దిరుగుచుండెడు.
ఆప్పుడుతల్లి దిన్న యన్నపానాదుల థాతువృద్ధి బోరయుచుఁ బ్రతిక్షణ
మట నున్నతుధితక్రిమిగణంబులు దనసుకుమారాంగములం బొడిచి
తినుటయు దానికిఁ బలుమటు మూర్ఛిల్లుచు మాతృభుక్తము లగుకటు
తీక్షణోష్ణలవణతౌరాష్టాదు లగునుల్బణసంబులు మేను సోకిన సత్యంత
వేదనం బడుచుఁ దన్నుఁ గప్పియున్న జరాయువునకుఁ బ్రేగులకుం జిక్కి
యక్కడఁ జాలినంతయొడ గలుగమింజేసి వీపుతోడఁ దలవాంచి కక్ష
పయిం బెట్టి తనయంగములనైనఁ గదలింప నేరక సంజరమునం జిక్కు
వడినపులుగుతెఱఁగున నాజీవుడు జంతుజన్మస్థానం బైనయావిజ్ఞాత్ర
గర్తంబునఁ బడియుండి దైవశశమునఁ బూర్వస్మృతిఁ బడసి జన్మశతో
ద్భవం బైనతనవూర్వకర్మముఁ దలపోయుచుఁ బెద్దనిట్టూర్పులు నిగిడించు
చుండెడు. అట్టివాఁ డచ్చట నేమి సుఖముఁ గాంచెడు? విడ్భవం
బగుపురువురీతి నట నుండి యాతండు సప్తమమాసంబు వచ్చినమొదలు
జ్ఞానం బెనసి ప్రసూతివాతతోభంబునఁ గంపించుచుఁ దనకు సప్తథాతు
వులు బంధనంబు లగుటకుఁ బరితపించుచు గర్భవాసమునకు వెళుచుచు
దనకుఁ దద్గర్భవాసంబు గావించినపరమేశ్వరునకుఁ గేలుమోడ్పు ఘటి
యించి దేహోత్పదర్పి యగునాజీవుఁ డిట్లు స్తుతించెడు.

— గర్భసజీవుడు పరమేశ్వరుం బ్రస్తుతించుట —

ఆత్మ సృష్ట మగునీజగముఁ బ్రోవ నానావతారంబు లెత్తినభగ
వంతునిచరణంబు శరణు సొచ్చెద. అసత్యైవ ర్తనుం డైన నా కనురూప
ముగ నీగర్భవాసగతిం గావించినయాతనిప్రాప్తుఁ గాంచిననేమిటను నా
కిక భయంబు గలుగకుండెడు. భూతేంద్రియాశయమయం బైనమాయ
నవలంబించి మాతృగర్భమునం గర్తావరణబంధనంబులకుఁ దాను విష
యం బైనవానిరీతిఁ దోఁచుచుండియు వస్తుగతిం బరికింప నట్లు గాళ
చింతాసంతాపంబు నొందినహృదయములో నుండియు నఖండబోధ
స్ఫూర్తిం జేసి నిరుపాధియై నిర్వికారుడై యుండువానికిఁ బ్రణమిల్లుదు.
పంచభూతరచితం బైన యీశరీరమునందు మిథ్యాగతిం ప్రచ్ఛన్నుండ
నయ్యు వస్తుగతి శరీరసంగరహితుండనై యింద్రియగుణార్థవిదాభాసా
త్మకుండనై యుండు నేనట్టిశరీరమున నప్రతిహత ప్రభావుండై ప్రకృతిపురు
షనియంతయై సర్వజ్ఞుండై వెలయు నాచరమపురుషుం గొల్చెద. ఏను
బరిశుద్ధబోధస్వరూపమునఁ బరమేశ్వరతాదాత్మ్యంబుఁ బడసినవాడ
నయ్యుఁ దదీయమాయకుఁ జిక్కి బహుళకర్త బంధనం బైనయాసంసార
పథమునం బహుళక్లేశములం గుడుచుచుఁ దిరుగుచు నాత్మస్మృతిఁ
గోల్పడితిఁ గావున నయ్యాత్మస్మృతిం గ్రమ్మఱ నప్పరమేశ్వరు ననుగ్ర
హంబు దక్కనింక నేయుక్తిం బొందఁ జాలుదు ? ఇప్పుడు నాకుఁ గలి
గిన యాత్రైకాలికజ్ఞానం బెవ్వండు ప్రసాదించె, నెవ్వండు స్థావరజంగమం
బులలో నెల్ల ననుసూయతుండై యుండెడు నట్టిపరమేశ్వరుని జీవకర్త
దవిలి ననువర్తించుచున్న యేను దాపత్రయోపశమనార్థంబు గొలిచెద.
మాతృగర్భములో నస్యగ్విజ్ఞాత్రగర్తమునం బడి జఠరాగ్నిం
గ్రాగుచు నట వెడలి పోవ నెల లెన్నికొనుచున్న దీనుఁ డైనదేహి
యెన్నం డటనుండి వెలువరింపబడియెడినో ? పది నెలలవాని కీదివ్యజ్ఞా
నంబుఁ గూర్చి యుపకరించిన యాపరమకారుణికుండు దనయుపకృతికిఁ
దాన సంతసెల్లుంగాక. కేలుదోయి మోడ్చు టొక్కండు దక్కనింక
నెద్దాని నాపరమేశ్వరునకు జీవుండుప్రత్యుపకారంబుగా నొనర్పగలడు?
పశ్చాదజీవులు . శరీరసంభవంబు లైనసుఖదుఃఖములనే కుడుచుగాని
యేనన్ననో యట్లుగాక యప్పరమేశ్వరుం డొసంగినవిఘ్నేకమున శమద

మాచిసాధనముననుండనై యంతర్బహిగరిపూర్ణుండై యపరోక్షముగ నెహంకారాత్మకుడగుభోక్తరితిఁ బ్రతీతుఁడైనయప్పురాణపురుషుం జూచుచున్నవాడ. పరమేశ్వరా! యే నీగర్భవాసమున బహుదుఃఖములఁ గుడుచుచున్న నిటనుండి వెడలి రాఁ గోరకు. అంధకూపస్థాయం బైనవెలుపలికి వచ్చినం దోడన మాయ నన్నలముకొనియెడు, అట దేహగేహదులయెడ నహంకారమమకారరూపం బైనమిథ్యాభిమానంబు దానివెంబడి సంసారచక్రంబును నాకు బంధకంబు లయ్యెడు, కావున నే నిచటన యుండి యవ్యాకులుండనై బుద్ధిసహాయంబున విష్ణుదేవుపాదమూలంబు వక్షి నానాగర్భవాసరూపం బైనయీదుఃఖ మిఁకఁ గలుగకుండ నన్ను నేచు సంసారమునుండి యుద్ధరించుకొనియెడ నని యిట్లు తనలోఁ జింతించుచు నీశ్వరుని థ్యానించుచున్నంత వశమ ముసంబునం బ్రసవసమయంబుఁడాయుటయుఁ బ్రసూతివాతం బాక్రమించిన నాతండు తదాభూతంబునఁ వలక్రిందై యాతురత్వం బెనసి తనకు గర్భవాసమునం గలిగినవివేకముఁ గోల్పోయి నిరుచ్ఛాస్యసుండై యతి కృచ్ఛ్రమునం గర్భము నిగ్గమించి రుధిరజరాయువేష్టితుండై విడ్భవక్రీమివిధమునం జూపట్టుచు నేలం బడి పొరలుచు వికరితజ్జ్వానంబున నేడ్చెడు. అట్లు పునర్జన్మంబుఁ గావించి యాతండుపరాభిప్రాయం బెఱుంగని యితరులు దనకోర్కికిఁ బ్రతికూలముగఁ జేయువానికిఁ బ్రత్యాఖ్యానంబు జేయఁ జాలక తత్ప్రమాణమునం బెరుగుచు జంతుస్వేదజదూపితంబై యశుచి యగుశయనంబునం బరుండఁ బెట్టిన నిజాంగములం గీఱుకొనను గూర్చుండను లేవను నడువను శక్తిం గానక శయనించి తనపచ్చియొడలు మశకమత్తుకాదులు గుట్టిన నేడ్పుచుండెడు. అష్విధమున శైశవదుఃఖములం గుడిచి యటఁ బంచవర్షోపరితనం బైనపాగం డదశం బ్రాపించి యందు నధ్యయనాదిక్షేతముల ననుభవించెడు.

— కపిలుండు జీవదుఃఖనిరూపణంబుగా స్త్రీ సంగమం దూలుట —

పదంపడి యావనావిర్భావ మగుడుఁ గామియై కార్యములకుం గడంగి యందుఁ దనకోర్కి యీడెఱుకుండిన దేహముతోడం బెరుగుకొధమున నాత్మనాశార్థం బాకాముకులతోడం గలహించుచుఁ బంచభూతారబ్ధం బైనదేహము నెడనాత్మభావమును దదీయములయెడ నాత్మ

యథావంబు నునిచి కుమలేయై తదర్థంబు కర్తముం జేయుదాన నాశండు
 గ్రమ్మతి బద్ధుండై యవిద్యాకర్త బంధనం బైనసంసారమునం దగులువడి
 తదీయక్లేశము ననుభవించెడు. దుష్టము లగుకామత్వప్రియత్న
 ములం జేసి యాతెరువునం గొనిపోవఁబడునేని యాతండుతదాసక్తుడై
 తొల్లింటియట్లు నరకమున కరిగెడు. సత్యశౌచదయామానబుద్ధిస్త్రీశ్రీ
 కీర్తిక్షమాశమదమైశ్వర్యంబు లెవ్వరితోడం గూడినఁ జెడు నశాంతలు
 మూఢలు ఖండితాత్మ లసాధువులు క్రీడామృగప్రాయలునై శోచనీయ
 లగునట్టిస్త్రీలతోడ సంగము సేయరాదు. స్త్రీసంగమునను దత్సంగి
 సంగముననుం గలుగునంతమోహబంధము లన్యసంగమునం గలుగవు.
 ప్రజాపతియంతవాఁడు తనకూతుం జూచి దానిరూపలావణ్యముల
 కచ్చెరువడి కామించిన నది మృగంబై తొలంగుటయుఁ దానును
 మృగంబై సిగ్గుమాలి దానివెంటం బాటుతెంచె నట. ఇంకఁ దత్సృష్టి
 సృష్టు లగుమనుష్యులలో నొక్కనారాయణబుద్ధి దక్కఁ దక్కినవాఁ
 డెవ్వఁడేనియు మతిభ్రంశముఁబొందకుండునే? స్త్రీమయం బగుమదీయ
 మాయాబలంబు చూడుము. అయ్యది భూభంగమాత్రంబున దిగ్వి
 జయకాగులనుం దనకుఁ బొదాక్రాంతులం గావించికొను. నన్ను సేవించి
 యాత్మబోధంబు వడసి యోగపార మారోహింపఁ గోరునతనికి నరక
 ద్వారం బైనస్త్రీలతోడిసంగ మొకప్పుడేనియుఁ దగదు. దేవమాయ
 నారీరూపమునఁ దన్ను డాయవచ్చిన దానిఁ దృణచ్ఛన్న కూపమనియుఁ
 దనకు మృత్యువనియు నెన్నవలయు. జన్మాంతరమునందలి నారీసంసర్గ
 మున యోషిజ్ఞున మె తినజీవుఁడు కామోద్రేకభరమునంజేసి తనయెదుర
 బురుషరూపమునఁ దోఁచుమదీయమాయను మోహమున విత్తాపత్య
 గృహప్రదుం డైనపతిగాఁ దలంచినం జేటు వాటిల్లుఁ గావున మృగములు.
 బట్టంగ వలయొడ్డుబోయ పాట వాడుచు వానినావలలోనం జిక్కించురీతి
 నాపతి యత్యంతసంగమునఁ దనకు దైవప్రాపితమృత్యువే యనియెఱుంగ
 వలయు. ఉపాధి యగులింగశరీరములో నొకలోకమునుండి వేటొక
 లోకమునకుఁ జనుచుఁ గర్తముల మీఁదమీఁద నొనర్చుచుఁ గర్తఫల
 ముల ననారతంబు నాజీవుఁడు గుడుచుచుండెడుఁగాని యొకప్పుడైన
 నుపరతిం గాంచనేరఁడు. జీవోపాధి యగులింగశరీర మతని ననువర్తించి

యందు. భూతేంద్రియమనోమయం బైన స్థూలదేహము భోగాయతనం
బయ్యెడు. ఆచెటికార్యాయోగ్యత్వంబు జీవునకు మరణం బనియు
నావిర్భావము జన్మం బనియుఁ జెప్పబడు. ద్రవ్యోపలబ్ధిస్థానం బైన స్థూల
దేహమునకు ద్రవ్యదర్శనమందయోగ్యత గలుగునేని దేహత్వాభిమాన
మునంతేసి జీవున కయ్యడి మరణ మనంబడు. స్థూలశరీరదర్శనంబు జన్మ
మనంబడు. అక్షిగోళకములకు ద్రవ్యరూపదర్శనమున నయోగ్యత యె
ట్లట్లు చక్షురింద్రియంబునకుం గాచకామాలాదిదోషమున దర్శనాయో
గ్యత యగు. గోళకేంద్రియముల కయోగ్యత గలిగినవిధంబుననే ద్రవ్య
యగుజీవునకును మాయాదోషమున దర్శనాయోగ్యత యయ్యెడుఁగాని
వస్తుగతిం బరికించిన జీవునకు జన్మమరణంబులు గలుగవు. కావున మర
ణమునకుఁ దత్తెఱపాటును వెఱపును జీవనంబునకు సంభ్రమంబును
దైన్యంబును జేయం బని లేదు. యోగవిరాగయుక్తంబై సమ్యక్ద
ర్శనం బైనబుద్ధి నిట్టిది జీవగతి యని యెఱింగి ధీరుడై ముక్తసంగుడై
జీవుఁడు మాయావిరచితం బైనయీలోకంబున గళేబరంబుమీఁది
యాసక్తి దోఱంగి చరించుటొప్పు.

— కవీలుఁడు దేవహూతికిఁ గర్షణలకుఁ జెప్పట —

కామకాముఁడై గృహస్థధర్మానుష్ఠానమున నాసక్తుడై భగవదా
రాధనరూపం బైనధర్మమునెడఁ బరాజ్ఞుఁడు శ్రద్ధతోఁ గ్రతువుల
సులం బితృదేవతలం బూజించునతఁడు యజ్ఞసోమపానమహిమఃబునఁ
జుద్రలోకమున కరిగి పుణ్యానుగుణంబుగా భోగము లనుభవించి
యాపుణ్యము తయించినం బునరావృత్తి జెందు. అతని కందు నిత్య
త్వంబు గలుగ దనుటే కాదు. మఱి వారికిఁ బ్రాప్త్యంబులైన యాపుణ్య
లోకములును దైనదినప్రళయంబున నారాయణుండు తేషామృతం
మునం బవ్వలించునెడ లయించు. నిష్కాములై నిస్సంగులై నిత్యనైవి
త్తికర్తముల నాచరించి వాని నాకర్పించుచుఁ బరిశుద్ధచిత్తులై నిస్సం
ధర్మనిరతి గలిగి నిర్మములై నిరహంకారు లైనప్రళాంతులు సూక్ష్మ
మండలమార్గమునఁ బరిపూర్ణుండు పరాపరేశ్వరుండు జగదుపాదానకార
ణంబు సృష్టిలయనిమిత్తకారణంబు నగుపురుషం బ్రాపింతురు. పరమేశ్వ
రభావనమున పారణ్యగర్భు నుపాసించువారు బ్రహ్మలోకం బధిగ

మించి యది దాదతుర్ముఖునితో నివసించి గుణత్రయాత్ముఁ డైక
యాపర మేష్ఠి దనకు నియతం బై నద్విపరాధాయుగపరిమాణకాలంబు
గడచినం బంచభూతపంచతన్మాత్రదశేంద్రియమనోహంకారాది పరివృత్తు
బైన బ్రహ్మాండము నుపసంహరింపఁ దలంచి యవ్యాకృతుఁ డగుమమే
శ్వరుం జెందునెడ జితేంద్రియపాణు లైనయవ్వీరాగియోగులును గతాభి
మాను లవుటంజేసి యావేదగర్భునితోడఁ బరమానందరూపంబు సర్వో
త్కృష్టంబు నగుబ్రహ్మంబు నధిగమింతురు. అభేదదర్శనమున భగవంతు
నుపాసించువారు పూర్వోక్తక్రమవిచారంబు లేక వెంటన యచరోక్ష
ముగ భగవత్పదపరమానందంబుఁజూత్తురు. కావునఁ దల్లి, సర్వభూతహృ
దయకమలావాసి యైనయాశ్రుతానుభావునిఁ బరమభావమున భజిం
పుము. స్థావరజంగమములకెల్ల నాద్యుండై వేదగర్భుఁ డైనచతుర్ముఖుడు
యోగప్రవర్తకాచార్యులు యోగేశ్వరులు యోగసిద్ధులు నగుననత్కు
మారాదులును బ్రహ్మలోకాద్యనుభవంబుఁ గాంచియు భేదదర్శనాభి
మానములంజేసి యాగామికల్పప్రవర్తనార్థంబు పునరావృత్తిం జెంది
నిష్కామకర్తానుష్ఠానమహిమంబున నానాజన్మసంసారమునకుఁ జిక్కక
పూర్వరీతి నాధికారికపదవిం గాంతురు. భేదదర్శనమునఁ బరమాత్మ
నుపాసించు బ్రహ్మాదులకే పునరావృత్తి గలుగునన్న హిరణ్యగర్భాదుల
నుపాసించువారికే గ్రమ్మట నావృత్తి యయ్యెడునని వేట చెప్ప నేల?
భేదదర్శనం బంతటివారికి నట్టి దయ్యెడుఁ గావునఁ బరమేశ్వరోపాసక
మున నభేదదర్శనంబు ప్రధానంబు. కర్తాసక్తులై శ్రద్ధమై గామ్యకర్త
ములను నిత్యకర్తములను సాకల్యముగననుష్ఠించుచు రజోగుణాభిభూత
మానసులై కామాత్ములై యజితేంద్రియులై కామ్యఫలముల నవేక్షించి
ప్రతిజినముం బితృపూజ యొనర్చుచుఁ ద్రివర్గమాత్రపరులై యమృత
మధురము లగువారికథల నుజ్జగించి విద్యోభజనంబులు స్వాద్యవ్నంబు
ద్యజించి పురీషముం గొనువిధమున నన్యకథ లొకర్నించుచుచైవోపహా
తులు గర్భాధానాదిశ్చళానాంతము లగునకలకర్తములఁ జేయుచు
సూర్యునకు దక్షిణ మగుమార్గమునం బితృలోకమునకుఁ జని యచ్చటఁ
గర్తాధీనభోగములం గుడిచి యీపుణ్యము నశించినం బునరావృత్తులై
తటాలున విభ్రంశంబుఁ జొందె పుత్రపౌత్రాదిరూపమున ననేకజన్మంబు

అత్తుడును. కావున నోసాధ్య, నీవు స్వభావముల భగవద్గణాశ్రయం
 బైనభక్తిచే భజనీయుడదాంబుజం బైనభగవంతుని భజింపుము. భగ
 వంతుఁ డగువాసుదేవునియొడఁ బ్రయోగించినభక్తియోగము రయమున
 బైరాగ్యమును బ్రహ్మదర్శనం బైనజ్ఞానముం గలిగించు. సమము లగు
 నర్థములయొడ నిందియవృత్తులంజేసి యిది ప్రియ మిది యప్రియం బని
 బైవమ్యముం జిత్తము గ్రహింపనప్ప డతండు తాన నిస్సంగుఁడు సమ
 దర్శనుఁడు హేయోపాదేయరహితుఁడు పరమానందపదారూఢుఁడు
 నగునాత్ముం గాంచు. జ్ఞానమాత్రం బైనయావరమానందస్వరూపంబే
 ఐద్రబ్రహ్మం బనియుఁ బరమాత్మఁ డనియు నీశ్వరుం డనియుఁ బురుషుం
 డనియుఁ జెప్పఁబడు. ఆభగవంతుఁ డొక్కఁడయ్యు డ్రష్టృదృశ్యకరణ
 రూపముల నానాత్వమునం దోచుచుండెడు, సంగము సాకల్యముగ
 వర్జింపవలయు ననుటే యోగులకు సమగ్రయోగమునం బ్రాప్తనీయు
 బైనయర్థంబు. జ్ఞానమాత్రం బైననిర్గుణబ్రహ్మ మొక్కఁడయ్యుఁ బరాజ్ఞు
 ఖము లగునిందియములం జేసి భ్రాంతిచే శబ్దాదిధర్మబృంహితము లగు
 నర్థములరూపమున మహత్తత్త్వ మనియుఁ ద్రివిధాహంకార మనియుఁ
 బంచవిధభూతంబు లనియు నేకాదశవిధేంద్రియము లనియు జీవరూపుఁ
 డనియు నందఱోశశరీరకుండనియుఁ దోచుచుండెడు. శ్రద్ధాభక్తియు క్తం
 బైనయోగాభ్యాసమున నిత్యసమాహితుండైనస్సంగుఁ డైనవిరక్తుఁ డీ
 యర్థము లెస్స గనియెడు. ప్రకృతిపురుషవివేచకంబైన బ్రహ్మదర్శనం బైన
 యీజ్ఞానము నీకుఁ జెప్పితి. మన్నిష్ఠ మగుజ్ఞానయోగము నిర్గుణభక్తి
 యోగ మనునీరెంటికిని భగవచ్చబ్రహ్మచర్యుఁ డగునొక్కండే ప్రాప్యవ
 మాన్తంబు. జ్ఞానయోగమున కాత్మలాభము భక్తియోగమునకు భగ
 వదేశ్వరప్రాప్తియుఁ బ్రయోజనములు గావున నారెంటికి నేకా
 కత్వం బెట్లని విచారింపం బని లేదు. బహువిధము లగురూపం
 గుణాదుల కాశ్రయ మగుక్షీరాదిపదార్థ మొక్కటి యయ్యు నిందియ
 పృథగ్భావమునంజేసి చతురిందియమునకు శుక్లపదార్థం బనియు రస
 నేంద్రియమునకు మధురవస్తు వనియుఁ ద్వగిందియమునకు శీతలద్రవ్యం
 బనియుఁ దోచురీతి నాత్మఁ డగుభగవంతుఁ డొక్కఁడయ్యు నె
 ధము లగుకౌస్తూభముల ఫలభేదదర్శనపూర్వకంబు లగుచుపాసినా

భేదిముల నానావిధముల నిరూపింపఁబడియుండు నింతియకాని యుపాసనాగమ్యుఁడగునీశ్వరునకుఁ దల్లాభమునకును నానాత్వంబు గలుగదు. శాస్త్రబోధితము లగుభగవత్ప్రీతిమార్గంబులు పెక్కులు గల పెక్కులేని ఇష్టావూర్తములను దానములను దపములను స్వాభ్యాసమీమాంసలను నిషిద్ధవర్జనంబునను సర్వకర్త సన్న్యాసంబునను వివిధాంగయోగమునను భక్తియోగమునను బ్రవృత్తినివృత్తిరూపము లగుసకాప నిష్కామధర్మముల నాత్మతత్త్వావబోధమునను దృఢవైరాగ్యమునను సగుణుఁడు నిర్గుణుఁడు స్వప్రకాశుఁడు సగుభగవంతుఁడొక్కఁడే ప్రాప్యుండు. గుణత్రయాత్మకంబు నిర్గుణం బనఁ జతుర్విధం బైనభక్తియోగమును జంతువులలో నవ్యక్తగతిం బఱచుకాలస్వరూపంబు నవిద్యాకర్తనిర్మితంబులై యాత్మగతిం జొరనీని జీవులనానావిధసంస్కృతిగతులను నీకుఁ జెప్పితి. ఖలునకు నవినీతునకు స్తబ్ధునకు దురాచారునకు దాభికునకు గృహాదిలోలుపునకు నభక్తునకు భాగవతద్వేషునకు నొకప్పుడును వీనిం జెప్పవలదు. మఱి శ్రద్ధావంతునకు భక్తునకు వినీతున కసూయా రహితునకు సర్వభూతమిత్రునకు శుశ్రూషారతునకు బహిర్జాతవిరాగునకు శాంతచిత్తునకు ధీమంతునకు నిర్మత్సరునకుఁ బరిశుద్ధునకు మదీయప్రియతమునకు నుపదేశింపఁ దగు. తల్లి, యొకప్పుడేని దీని నతిశ్రద్ధతో వినువాఁడును మచ్చిత్తుండై కీర్తించునతఁడును నిక్కంబు మత్స్వదము బ్రాపించు నని చెప్పిన విని దేవహూతి మోహవరణంబు వాసీసాంఖ్యశాస్త్రప్రవర్తకుం డైనయాకపిలాచార్యునకు మ్రొక్కి యిట్లని ప్రస్తుతించె.

— జేవహూతి రత్నశ్రవణాంతమునఁ గపిలం బ్రస్తుతించుట —

దేవా, భూతేంద్రియవిషయమనోమయంబై గుణప్రవాహంబై కార్యకారణబీజంబై జలశయనం బైననీరూపమును నీవలనం బుట్టిన యావేదగర్భుడే తాను గాంచక కేవలము ధ్యానించె. గుణప్రవాహరూపమున ప్రతిహతసహస్రశక్తుల విభజించి తన్ములమున నీవు నిష్క్రియఁడవయ్యు సత్యసంకల్పుఁడవై జీవులకుభోగార్థం బీజగముస్పృశితువు యుగాంతమున మాయాశిశురూపముఁ గొని వటపత్రమునం బవ్వళించి నిజపాదచుంబనం బొనర్చుచు నీజగంబెల్ల నిజోదరములలో ధరించిన

స్నేహము లేను నాగర్భమున భరించితి నో యెటుంగనయ్యెద. దుష్టా ప్ర
హారంబును భవదాజ్ఞావశు లగుశిష్టుల యనుగ్రహార్థంబును సీవు చేహ
ములం బరిగ్రహింతువు. కార్యార్థంబు వరాహోద్యవతారంబు లేట్లు లభ్యు
లయ్యవతారంబు నథ్యాత్మవిద్యోపదేశార్థం బని తలంచెద. ఎగ్గని
నామము వినినఁ గీర్తించిన నెవ్వనిఁ దలంచిన మ్రొక్కినం జుండాలంబున
యజ్ఞముల నాచరింప నధికారి యగు నట్టినిన్నుఁ గన్న నింక నేమని
చెప్పదు? జిహ్వోగ్రమున నీనామ ముచ్చరించువాఁడు చండాలుఁడైన
నేమి యాతండు సర్వోత్తముడ యగు. నీనామముఁ గీర్తించువారు
తపోహోమతీర్థస్నానస్వాధ్యాయాదు లాచరించినవా రగుదురు. విష
యములనుండి మగిడించినమనస్సునఁ బరిచింతనీయుండు స్వతేజోవిధ్వంస
గుణప్రవాహంబు వేదగర్భంబు పునఃపాత్రముండు పరబ్రహ్మంబు
నగునీకుఁ బ్రణమిల్లుచున్నదాన నని యివ్వధంబున దేవవహాత స్తుతం
చినం గపిలమునీంద్రుండు మాతృవత్సలుండై మధురభాషితముల నా
జననిం బ్రశంసించి యమ్మా, యేను బోధించిన సాధుసేవనీయం బగుని
మార్గము లేస్స యనుష్ఠించిన నచిరంబ జీవచ్ఛక్తిఁ గాంతువు. బ్రహ్మవాది
సేవితం బయినయీమదీయమతంబు నమ్ముము. దీనివలన నీవు నిక్కంబు
ముక్తిం బ్రాప్తింతువు. దానిం దెలియనివారు సంసారమునం బరిత్ర
మింతు రనిచెప్పి కపిలాచార్యుండు బ్రహ్మవాదిని యగుతల్లని వీడ్కొని
యథేచ్ఛం జనియె.

— జీవహాతి కపిలోపదేశమున జీవస్వక్తి గాంచుట —

అంత నాదేవహాతి యాత్మజాతుం డైనకపిలాచార్యుఁ డప
దేశించినయోగాదేశంబు వట్టి సుస్వతీనదీతీరవిలసితం బై నూరిందు
సరోనామకా శ్రమంబుఁ ద్రిషవణస్నానకషిశంబులై జడలు గట్టినకుటి
లాలకంబులఁ దాల్చియుఁ జీరపల్కలంబులఁ గట్టియు నత్యంతనిఁజను
ములం జేసి దేహాశ్రయంబు నెనసీయు మోగసాధనంబునకుఁ బూని
గజదంతవినిర్మితంబులై పయగఢేనసరస్వతం బారసి వెండుకనకపరిచ్ఛ
దంబు లగుపాన్పులను మృదులాస్తరణప్రస్తంబు లైనకాంచనాసనంబు
లను మహామరకతఖచితంబు లై నవిమలస్ఫటిక త్తిలంబులందలి రన్నె
దీపప్రథల నలరమణిభూషణోల్లసితసాలభంజక సుశ్శృతింబు లగు.

గృహములను జంటలై యింపుగ నెలుం గిచ్చుపలుదెజుంగు లగుపులు
 గులను మధురముగ మోయుతుమైదకూటువలనుం దనరుకునుమిత
 బహుంకల్పపాదపంబుల నొప్పునుద్యానంబులను విద్యాధరబృందంబు
 గోలువఁ దనకు విహారస్థానంబు లై నయిందీవరగంధివాసికలనుం బొంపి
 వోయి కర్దమప్రజాపతితపోయోగవిజృంభితంబై వైమానికులకు నింద్ర
 సుందరులకుం బ్రార్థనీయంబై నిరుపమానం బైనతనగార్హస్థ్యంబు
 దొఱంగి యంతకుమున్ను ప్రవ్రజితుండైన పతి నెడఁబాసినదానం గొండల
 బందుచుండి యిప్పుడు పుత్రపియోగంబును దొడరుటంజేసి తత్త్వ
 జ్ఞానం బెనసియుఁ గ్రేపుఁ గోల్పడినగోవుమాడ్కి వాత్సల్యకారణంబున
 నాతురయై వదనంబున నొకతెఱం గగువ్యాకులతల్పంబు గడురఁ బ్రస్తు
 రూపుఁ డైనవారి నెల్లపుడుం జింతించుచుఁ దాదృశగృహహఃయెడ
 నిస్పృహయై భక్తియోగగాఢ వైరాగ్యముల నెసంగినయనుష్ఠానంబున
 నొదవిన బ్రహ్మజ్ఞానమునం బరిశుద్ధం బైనచిత్తంబున స్వానుభూతితో
 భూతమాయాగుణమరిచ్చేదుఁడు విశ్వతోముఖుఁడు ప్రసన్న వదనుఁడు
 నై థ్యానగోచరం డైనభగవంతుని సమాసవ్యాసభేదమున లెస్స
 థ్యానించుచు నాత్మసంశ్రయంబై భగవత్పదవాచ్యం బైనబ్రహ్మము
 నందుఁ బరినిష్ఠితమతియై జీవభావనివృత్తిఁ గాంచి క్షేపములం బాసే పరు
 నిర్వృతిం జెంది నిత్యప్రతిష్ఠితసమాధియోగమునంజేసి గుణభాగిని
 శాంతిం బడసియున్నది గావున మేల్కొన్న వాఁడు స్వప్నదృష్టము నెట్టు
 లట్టులు తనదేహముం దలంపకుండె. ఆ బ్రహ్మవేదినిదేహం బప్పుడు ప
 పోషణంబుఁ గాంచియు మనోవ్యాధులు చేనికతమునఁ గృశింపక మల
 దిగ్ధంబై పొగ గప్పిననివ్వవోలె నొప్పుచున్నం దపోయోగమయంబైన
 యయ్యంగము ముక్తకేశము గతవస్త్రము నయ్యుఁ బ్రారబ్ధకర్మమునం
 బ్రోవుగాంచుచుంపినం దాను వాసుదేవునందే మతి నెలకొల్పియునికి
 జెసి నిజదేహవర్తనం జేమియు నెలుంగదయ్యె. అవిధమునం గపిలోక్త
 మాంబున యోగంబు సాధించి దేవహరాతి నిత్యముక్తుం డైనపరు
 మాంబుం బ్రాపించి జీవన్ముక్తి వడసె. దేవహరాతి జీవన్ముక్తి నెనసిన యా
 చోటు సింహం బనం బరమపాపనక్షేత్రంబై ముల్లోకంబులఁ బ్రకట
 గాంచె. అంశ వాదేవహరాతిదేహంబు ప్రారబ్ధకర్మావసానంబున యోగ

ఋషిమంజేశి థాతుమలంబులెల్ల లయింప నేడై పాటి సిద్ధిప్రదంజై
సిద్ధిలకు నేవనీయం బయ్యెన్.

మహాయోగి యగుకపిలుండు నట్లు తల్లిని వీడుకొని కర్ణమార్గ
మంబనుండి తఱలి సిద్ధచారణగంధర్వాస్సరోగణంబులును మునిబృంద
ములుం బ్రస్తుతించ నీశానదిశం బట్టి యరిగి సముద్రుండు పూజించి
చూడినచోటునేరి సాఖ్యాచార్యులు ప్రస్తుతంప లోకత్రయోవశాంత్య
ర్థము యోగము పూని సమాహితుండై యుండెడు. అనఘా, నీవడిగిన
పావనం బైనయీకపిలదేవహూతిసంవాదంబు నీకుఁ జెప్పితి. ఆత్మయోగ
గుహ్యం బైనయీకపిలమునిమతంబు విన్న వాఁడును బరించినయతండును
గరుడధ్వజం దైనభగవంతునిపై బుద్ధి చేసి భగవత్పదారవింజంబుఁ
బ్రాపించు నని విమరుసకుఁ జెప్పి మైత్రేయుండు వెండియు నిట్లనియె.

చ. అవహితవృత్త నన్యవిషయంబులఁ జిత్తముఁ బోవనీక యే
కవిషయతం దిరంబయి తగక గుడియించి విరాగయోగపై
భవపరిస్థి థ్యాన మనపాయముగా నొనరింప నాత్మలో
నవసితుఁ డాచిదేశరసు నాత్మఁ దలంతు ననంతు శాంతునిన్.

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయభాషాకవిత్వకలాభిరామ సీతారామకవి
లలామ పుత్ర, సకలశాస్త్రనిరంకుశపండితీధుర్య లక్ష్మీనరసింహ
సుధీవర్య సచ్చాత, శాలావత్సగోత్రాపస్తంబసూత్ర, విబుధజన
విధేయ, వేంకటరంగనామధేయ విచిత్రం దైనశ్రీమదాధ్రపచన
భాగవతంబునం దృతీయస్కంధంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రవచనభాగవతము

చతుర్థ స్కంధము

క. శ్రీవిలసితాత్మశక్తిస
 మావేశగృహీతబహువిధామలలీలా
 భావితనానావిధజ
 న్నావితలోకుః భజింతు నాత్మలోకున్.

దివ్యజ్ఞానమాననీయుం డైనమైత్రేయుండు విదురునకు వెండియు నిట్లనియె.

— మైత్రేయుండు విదురునకు మనువు త్రికలవంశములఁ జెప్పఁ దొడఁగుట —

స్వాయంభువమనువునకు శతరూపయం దాకూటి దేవహూతి ప్రసూతి యన ముగ్గురు కూతులు జనించిరి. వారిలో నాకూటిని భ్రాత యుండినం * బుత్రికాధర్మమున రుచికి శతరూపానుమతి నమ్మను వొసంగె. బ్రహ్మవర్చసవిలసితుం డైనరుచి యయ్యాకూతియందుఁ బ్రేమ సమాధియుక్తుడై యొక్కమిథునంబుఁ గనియె. అందు హర్యవతారం బైనయజ్ఞాండు పురుషుండును రమావతారం బైనదక్షిణ స్త్రీయు నైరి. అంత వారినిరువుర నమ్మాతామహుండు దసయింటికిఁ దోడితెచ్చి యయ్యి ద్దక్షిణును బెండిలి నేయుటయు నతితోషముఁ జొంగినయయ్యిద్దఱుకు దోషుండు ప్రతోషుండు సుతోషుండు భద్రుండు శాంతి యితస్మరి

* ఈమెయందు నీకుఁ గలుగువాఁడు నాకుఁ బుత్రుఁ డగు నని సంకేతపూర్వ ముగా భ్రాతృరహిత యగుకన్య నిచ్చుట పుత్రికాధర్మము. శ్లో. 'అప్రాకృతా ప్రకృత్యామి తుభ్యం కన్యా మతంకృతాం, ఆస్యాం యో జాయతే పుత్ర స్స మే పుత్తో భవిష్యతి.'

యిద్మండల కవి విభువు వహిం సుదేవుడు రోచనుఁ డనఁ బన్నివ్దలు
 కొడుకులుపుట్టి తుపితు లనంబరఁగిరి. స్వాయంభువమన్వంతరమున నా
 తుపితులు సురలును మరీచిప్రముఖు లేక్షురు సత్త్వలును యజ్ఞఁ
 డింద్రుడు నైరి. మనువుత్తులైనప్రియవ్రతతోత్తానపాదులును దత్తుత్త
 పాత్రాదులు నామన్వంతరంబున రాజులై యేరి. దేవహూతిం గర్ధమున
 కమ్మను విచ్చె. ఆసాధ్యిచరిత్రంబెల్ల నింతకమున్న వివరించితిగదా.
 ప్రసూతిని బ్రహ్మపుత్రుం డైనదత్తున కిచ్చుటయుఁ దదీయసంతానంబు
 ముల్లోకముల నతివిస్తారంబుఁ గాంచె.

❀ మైత్రేయుఁడు విదురునకుఁ గర్ధమదుహితృసంతతి చెప్పట ❀

కర్ధమునికూతులు దొడ్డండుగురు బ్రహ్మక్షులకుఁ బత్ని లైనని
 మున్న చెప్పితిగదా. తదీయసంతతి నాకర్ణింపుము. మరీచిపత్ని యగు
 కళ కళ్యపుని బూర్ణిమునిగనియె. అందుఁబూర్ణిముఁడు విరజిశ్వగాఖ్యు
 లగుకొడుకుల నిద్దఱును జన్మాంతరంబునం గంగానది యైనదేవకుల్య యను
 కన్యకనుం గనియె. అత్రిపత్ని యగుననసూయ వారివార బ్రహ్మశిష్యులం
 గ్రమంబున దత్తుని దుర్వాసుని సామునిం గాంచె ననిన మునీంద్రా,
 లోకసృష్టిసీతలయకారు లైనయమ్ముగు రేమి సేయఁగ నప్రయింఁబుట్టి
 రని యడుగుటయు నవిద్యుదురునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె. బ్రహ్మవిద్యుం
 డైనయత్రిముని బ్రహ్మ దన్ను సృష్టి సేయ నియోగించినం బత్నితోడ
 ఋతుం బనుకులగిరి కరిగి సుకభికుసుమవిసరవిలసితవిధతరునికరపరివృ
 తంబై నిర్వింధ్యాతరంగశీతశీతంబై సతత్వవృతకాననంబునఁ గుఱు
 చేయం బూని వర్షతంబు ప్రాణాయామమున మనోనియమనం
 బొనర్చి నిద్వింద్వంధై వాయుభోజనంధై యేకపాదస్థితుండై “జగదీ
 శ్వరు సేనుకరణుఁబొచ్చెన నాతండు నాకాత్మసంసృత మొనఁగెడు”
 మని చింతించుచు ఘోరతపంబు సల్పుటయు సతనిప్రాణాయామమునం
 బొడమి మి న్నంటినయనలంబున ముల్లోకములు దహించుటం జూచి
 జగదీశ్వరులు ముఖ్యురు నపురోమునిగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరామలు తమ
 కీర్తి బ్రస్తుతింపఁ దదాశ్రమంబున కేతెంచు జిత్రప్రకాశంబు వొడమి
 లేచి యత్రి హంసగరుడవృషభారూఢులై స్వర్వచిహ్నముల నొప్పి
 చే కరుణావలోకవిలసితవదనులై తనయెదురం బొడగట్టియున్న బ్రహ్మ

విష్ణుమహేశ్వరులం గాంచి సాష్టాంగదండప్రణామం బాచరించి తదీయ
మహనీయతేజగప్రతిహతంబులై కన్నులుమూసికొని చిత్తంబుఁ దదా
యత్తంబుఁ గావించి కృతాంజలియై వినయమృదులవచనముల నిట్లని
విన్నవించె. ప్రతికల్పంబునను మాయాగుణంబుల విభజించి జగదుద్భవ
స్థితిలయార్థంబు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాఖ్యమూర్తిత్రయంబుఁ బాల్చు
మీకు ముగ్గురకం బ్రణమిల్లెద. మీముగ్గురిలో నెవ్వని నేఁ బిల్చితి
నదేవుడు నాకు శరణం బయ్యెడు. ప్రజాసంతతినిమిత్తం బొక్కదేవుని
నేఁ బ్రార్థించిన మనస్సునకు నత్యంతదూరు లైనమీరు ముగ్గురు నరు
దెంచుటకు విస్తయంబయ్యెడు. ప్రసన్నులరై తత్కారణంబు వివరింపు
డని విన్నవించిన నవ్వచు వారు మృదుభాషితముల నత్రికిట్లనిరి. బ్రహ్మనీ
సంకల్పించినవిధంబున సత్సంకల్పుఁ డగునీకు భావ్యం బయ్యె. జగదీశ్వర
శరణార్థివై నీవు తఁఁబు సల్పినకతనఁ డధర్మవతు లగుమేము మువ్వ
రము నీకు సాక్షాత్కరించితిమి. మాయంశముల లోకవిశ్రుతు లగు
మువ్వరుకొడుకులు నీకుఁ బుట్టి భగవత్కీర్తిని విస్తరింపఁ జేయుదు రని
వర మొసఁగి యాత్రిమూర్తు లాదంపతులు గావించినవూజలం గ్రహించి
యరతర్థానంబుఁ గాంచిరి. దానంజేసి బ్రహ్మంశమున సోముఁడు విష్ణ్వం
శమున దత్తుఁడు శంకరాంశమున దర్వాసుఁడు నాతనికిఁ గలిగిరి. అంగిర
సునిపత్ని యగు శ్రద్ధ సీసీవాలి కుమావు రాక యనుమతి యనఁ బుత్రి
కాపతుష్టయముం గనియె. ఉచిత్యబృహస్పతు లన నిరువురు తత్పు
త్రులు స్వారోచిషమన్వంతరంబునం వెలసి రది యట్లుండె. పులస్త్యుఁడు
హవిర్భుగభాథాన యగుతనపత్నియందు జన్మాంతరమునందు జతరాగ్ని
యగునగస్త్యుం గాంచె. విశ్రవసుఁడు నతనికిఁ బుత్తుండయ్యె. విశ్ర
వసున కిళిబిళయందుఁ గుతేరుఁడు కైకసియందు రావణకుంభకర్ణ
విషణులుం బుట్టిరి. పులహపత్ని యగుగతి కర్తవేష్ఠుఁడు వరియన్ను
సహిష్ణుఁ డనఁ బుత్రత్రయంబుఁ గనియె. క్రతుభార్య యగుక్రియ
బ్రహ్మతేజోవిరాజితు లైనవాలఖిల్లుల నటువదిపేవురం గనియె. వసీ
ష్ఠున కూర్జ యనుభార్యయందుఁ జిత్రకేతుఁడు సురోచి విరజాఁడు
మిత్రుఁ డుల్బణాఁడు వసుభృథ్యానుఁడు దుర్జమంతుఁ డన నేడువరఃపుట్టి
నచ్చులెరి. అతనికి వేటొకభార్యయందు శక్తిప్రభృతు లగు పెక్కండు

సుతులుద్భవిల్లరి. అధర్వచత్వియగుచిత్తియశ్వశీర్షం చై నవధ్యంఘం
 డనుకొడుకును ధృతవ్రతుం చై నవానింగనియె. భృగువు నిజవత్త్వియగు
 భ్యాశీయందు ధాతయు విధాతయు నన నిరువురుకొడుకులను భగవత్పర
 యగు శ్రీదేవినింగనియె. మేరుతనయ లగునాయలినీ యతినామకన్యకలం
 గ్రమంబున ధాతయు విధాతయుం బెండ్లియై మృండుండు ప్రాణు
 డనుకొడుకులం బ్రత్యేకంబు గనిరి. అందు మృండునకు మాంఘంఢే
 యండును బ్రాణునకు వేదశిరుండును గలిసిరి. శక్రండును భృగునకు
 గుమారుం డయ్యె. కర్దమదుహితృ సంతానంబు నీకు జెప్పితి. శ్రద్ధతో
 దీని విన్నం బావత్యం బగు.

బ్రహ్మపుత్రుఁ డై నవఘండు స్వాయంభువమసుపుత్ర యగు
 వ్రహ్మతం బెండ్లియై పాదశకన్యకలం గాంచి ధర్మనకు బహిమువ్వ
 నగ్ని కొక్కర్తును మిళితం లగుపితరుల కొక్కతెను భవచ్ఛిదం చై న
 భవున కొకిరిత నొసంగె. అందు శ్రద్ధ మైత్రి వియ శాంతి తుష్టి పుష్టి
 క్రియ యున్నతెబుద్ధి మేధ తితత్వ ప్రామూర్తి యనుపమమువ్వరు ధర్మ
 నకు బత్తు లైరి. అందు శ్రద్ధాదులు పన్నిద్దఱు క్రమంబున క్రుత,
 వ్రసా, దాభయ, సుఖ, ము, త్సయ, యోగ, ద, రాష్ట్ర, స్మృతి, తేమ,
 ప్రశయాఖ్యసంతతిం బడసిరి.

— మైత్రేయుండు విదురునకు నరనారాయణజన్మంబు చెప్పట —

మూర్తియందు సర్వగుణోత్పత్తిస్థానం చై ననరనారాయణు
 లనుబుధులు జనించిరి. అప్పు డీశ్వమెల్ల సుఖంచె. మనస్సులు దెసలు
 వాయువులు నదులు సముద్రములుం బ్రసన్నంబు లయ్యె వివింబున దేవ
 వాద్యంబులు మ్రోసె. పుష్కవర్షంబు గురిసె. మానులు సంతోషులై
 స్తుతించిరి. గంధర్వాకిన్నరులు పాడిరి. అచ్చరలాడిరి. లోకమెల్లఁ బరమ
 మంగళం బయ్యె. బ్రహ్మచినిర్జరులు దఱిసి యిట్లని ప్రస్తుతించిరి. గగనం
 బున గంధర్వసంతంబు నెట్లట్లు స్వీయమాయాబలంబునఁ దనలో నీ
 విశ్వము సృజించి వానికి వెలుంగు గావింప ధర్మనింట బుద్ధిరూపమున
 నాత్రప్రకాశంబొనర్చిన యుప్పరమపురుషునకు బ్రణమిల్లుదుము. శాస్త్ర
 వేద్యతిత్తుం చై నయాదేవదేవుఁ డిందిరామందిరం బైనయరవిందముఁ
 గ్గిందుపటుచుకరుణాసాంద్రం బైనలోచనంబున దాసు జగన్మర్యాదకుఁ

జేటు వాటిల్లినీక యరయుపొంతు సత్త్వగుణమునం దాను సృజించిన
మమ్ముఁ జూచుఁగాక యనియిట్లు సురలు స్తుతింప దాని నాలించుచుఁ
దత్పూజలం గొని గంధమాదనంబునకు వా రరిగిరి. హర్యంశరూపు
లగునాముషులే భూభారం బవనయింప యాదవకౌరవకులంబులందుఁ
గృష్ణాష్టనులై యవతరించిరి. దక్షకన్య యగుస్వాహా యనునది యగ్ని
వలన హుతభోజనులై యగ్నభిమాను లైనపావకపవమానశుచినామ
ధేయు లగుముగ్ధురకొడుకులం గనియె. వారికి నలువదియేపురు సుతు
లుద్భవిల్లి పితృపితామహులతోడం గలిసి నలువదితోష్ఠుండ్రుగ్నై
వేదచోదితయజ్ఞకర్తంబుల నాగ్నేయేష్ఠులందుఁ గ్రియానిర్వహణం బొన
ర్తురు. అగ్నేకరణంబు గలిగి సాగ్ను లయ్యది లేనినిరగ్ను లన
ద్విప్రకారు లైనయగ్నిష్టాత్త బర్హిష తోసేమ పాజ్యప నామధేయు
లగుపితరులు దామోయణి యగుస్వధ యనునిజవత్నియందు వయు
నయు ధారిణియు నన బ్రహ్మవాదినులై జ్ఞానవిజ్ఞానపారగ లగునిద్దలు
కూతులం గనిరి. దక్షకన్య యగుసతి శివుని బరిణయంబై పతి నను
వర్తించియు నిరపరాధుఁ డగువతియెడఁ దనతండ్రి ప్రతికూలుఁడై యునికి
జేసి యాత్మగుణశీలములకుఁ దగినపుత్రుం గనక యప్రాధయై యోగ
మభ్యసించి మేను ద్యజించె ననిన విదురుండు మునీంద్రా, దుహిత
వత్సలుం డైనదత్తుండు గూతు నాదరింపక శీలవద్వరుం డైనశివున కేల
యలిగె? చరాచరగురుండు నిర్వైరుండు శాంతవిగ్రహుఁ డాత్మా
రాముండు జగమునకెల్లఁ బరమదైవతం బైనశివునియెడ దత్తునకు విద్వే
షంబు గల్గెగ నేమి కారణంబు. సతీదేహత్యాగములం బైనయాజా
మాతృశ్వశురవిద్వేషంబుఁ దెలియఁ జెప్ప మని యడుగుటయు నతనికి
మైత్రేయుం డిట్లనియె.

— మైత్రేయుండు విడుదనకు శివకృతపక్షమఖిధ్వంసము చెప్పఁ దొడఁగట —

తొల్ల ప్రజాపతులసత్తంబున సురలు బుధులు మునలను
బెరసియుండునెడ నిజతేజంబు సభ వెలిగించుచు రెండవసూర్యుండునా
జాడ నొప్పున దత్తుండు వచ్చిన పతనిమహానీయతేజంబునకు వెలుగంది
విరించియు శక్తుండును దక్కఁ దక్కినసగస్సులు అగ్నులును ఉమతమ
యాసనంబులు విడిచి లేచి నిల్చినం దదీయసత్కారంబు వడసి దత్తుండు

ప్రహ్లాదానికి యతనియానతిం గూర్చుండి తనకు మున్న కూర్చుండి యున్న వామదేవుం గాంచి యది తన కవమానంబుగా గణించి యిదిగి కన్నుల నిప్పులు రాల నయ్యభవుఁ జొరచుటఁ జూచుచు సదస్యులదెస మొగంబై “ప్రహ్లాదులు సుర లగులు నందఱును వినుండు. సాధుజనుల వృత్తంబు చెప్పుదుఁగాని యజ్ఞానముననొండె మత్సరంబుననొండె నేమి యంబలుకను. లోకపాలురకీర్తిఁ జెటుచును సిగ్గు మా లినయ్యాశివుఁడు సబుఁడై పెద్ద లాచరించినమార్గము దూషించె. బ్రాహ్మణులు నన్నియు సాక్షులుగా సావిత్రిసమాన యగువాఁకూతుం బెండ్లి యొనకతంబున నాకు శిష్యుండయ్యు నీమర్కటలోచనుండు ప్రత్యుత్థానాభివాదనాహ్వాం దైననన్నుఁ గని వాక్యాత్రముననైన నుచితంబు నడువఁడయ్యె. ఘోర ములగభూతప్రేతగణంబులు పరివేష్టించగ శక్తకానభూములందు వెండ్లుకలు జాటవైచియుఁ గాటిబూడిద పూసియుఁ బీరుఁగుదండలు నెమ్ము కలునుం దాల్చియు దిసమొలయై యున్నతునిరీతి నేడ్చుచు నవ్వచుఁ దిరుగుచుఁ దమోమాత్రాత్మకాత్మ లగుభూతప్రమథగణంబులకుఁ బతి యనం బేరు వడసి మత్తజనప్రియుండై మత్తుఁడై లుక్రక్రియుండై యశుచియై భిన్నమర్యాదుఁడై యశివుఁ డగునీశివవ్యాజనకు వేద సరస్వతిని శూద్రున కెట్లు లట్టులు పరమసాధ్వి యగుసతిం బరమేష్ఠి చోదనంబునంజేసి యక్కటా! యిష్టము లేకుండిన నిచ్చితి” నని తెగఁబాట నోరికి వచ్చినట్లు నిందించి యప్పటికిం బ్రతికూలంబు సేయఁ బూనక శాంతిమై నున్న యియ్యాశ్వరునకు మఱింత యలిగి యాచ మించి శుచియై “దేవగణాధముఁ డైనయ్యాశివుఁడు దేవయజనంబున నింద్రోపేంద్రాదులతో సమానంబుగ యజ్ఞహవిర్భాగంబుఁ బొందకుం డెడు” మని సదస్యముఖ్యు లందఱు నొక్కటియై వలదు వల దని యొత్తి చెప్పి వారించిన నమ్మాటలు గీటునంబుచ్చి శాప మిచ్చిన నచ్చంద్ర మాలి యలుక వెంపున దిగ్గనలేచి నిజనివాసమునకుఁ జనియె. ఆ శాపం బెఱింగి శివపరివారాగ్రేసరుం డైనందీశ్వరుండు రోషకషాయరూపి తుండై “మర్త్య దేహముమీఁది యభిమానంబునంజేసి తనకుఁ బ్రతి ద్రోహం బొనర్చక శాంతుఁడై యున్నశంకరునకు ద్రోహ మొనర్చిన దితుండు భేదదర్శనుండై తత్త్వవిముఖు డయ్యెడు. కపటధర్మము లగు

గృహములలోనం గ్రామ్యసుఖేచ్ఛంజేసి యాసక్తుడై వేదములందలి
యర్థవాదములం బరమార్థ మని నమ్మి బుద్ధి నెడి యెల్లపుడుం గర్వతం
త్రంబ నడపెడు. అనాత్మభూతములపై నాత్మాభ్యాసంబున నాత్మగతి
మఱచి యశుప్రాప్తయందై యత్యంతస్త్రీలోలుఁ డయ్యెడు. అచిరంబ బస్తి
ముఖం డయ్యెడు. కర్మమయ మగునవిద్యపై విద్యాబుద్ధిం జేయునీ
జడుఁడు నీతని ననుసరించి శర్వ సవమానించునీతరు లందఱును సర్వ
కాలంబు సంస్మృతిచక్రంబునం దిరుగుదువడుదురు. మాధుర్యసౌభ్యముల
వెలయించుచుఁ బుష్పపమేయంబు లై నవేదార్థవాదవాక్యములం దవిలి
కలుపితిచిత్తులై శివద్వేషులు నిత్యచయోహంబుఁ గాంతురు. బ్రాహ్మ
ణులును హరితరస్కారంబు విసుటంజేసి సర్వభతులు వృత్తార్థంబు
విద్యాతపోవ్రతధారులు విత్తదేహేంద్రియారాములు నగుదు” యని
దత్తునకు బ్రాహ్మణులకును శాపం బిచ్చె. అప్పుడు బ్రహ్మకులంబును
శపించుట కలిగి భృగుఁడు “భవవ్రతధరులు తదనుసారులును బాపం
డులై సచ్చాన్తశత్రువులై నష్టకౌచులై మూఢబుద్ధులై జటాభస్మాస్థి
ధారులై సురాసవప్రధానం బైనశైవదీక్షం గ్రహింతురు. ధర్మనేతు
వగువేదమును బ్రాహ్మణులను నిందించినమీకుఁ బాపంఁడత్యంబు
దప్పదు. వేదమార్గంబు సనాతనంబు లోకక్షేమకరంబు జనార్దన
ప్రమాణంబునై యెసంగెడు సన్తాన్తంబు పరిశుద్ధంబు నగునాశబ్రహ్మ
మును నిందించి మీరు పాపండులై మీదేవుఁ డగుభూతపతియొద్దకుఁ
జను” డని ప్రతిశాపం బొసంగె. అట్లాసమృద్ధంబునం గవర్ది లేచి
పోయినపదంఁడి యెట్లో దత్తుం డాసహస్రవత్సరసత్రంబు నిర్వహించి
హరి నారాధించి గంగాయమునాసంగమంబున నవబృథం బొనర్చుటయు
నందుఁ గృతావగాహులై సదస్యులు శుద్ధచిత్తంబులతో నిజనివాసం
బుల కరిగిరి.

— సతీదేవి దక్షయజ్ఞమునకుఁ బోవ శివుననుమతి వేడుట —

అవిధమున నితరేతరవిద్వేషంబున నయ్యెల్లనకు మామకుం
బెద్ద కాలంబు గడచె. అంతఁ గొంతకాలమునకు బ్రహ్మదేవుఁడు దనుఁ
బ్రజాపతులకుఁ బతింఁగా నభిషేకించినం గర్వించి దత్తుండు వాజపే
యుంబు సలిపి బ్రహ్మిణుల కెక్కుడై మించి బృహస్పతిసనం బనునుత్తమ

యాగంబు నేయం బూనిన నమృఖమునకు ప్రహృష్టులు దేవర్షులు దేవా
 బృందంబులును బితృగణంబులును భార్యాయుతంబుగా నరుగుటయు
 నభంబునం బోవుచున్న యాభేదరులవచనంబులఁ దండ్రీయజ్ఞమహో
 త్సవం బెఱింగియు సిద్ధగంధర్వవిద్యాధిపసుందరులు లెప్పు కై నేసికొని
 రమణులతోడం గూడి వేడుక గడలుకొనిన నరుగుచుండుటఁ గుఱంగటఁ
 గనుంగొనియు సతీదేవి యయ్యధ్యధ్వంబుఁ జూడ వేడుక గడలుకొనిన
 మనంబుతోఁ దనవతి యగు శంకరున కిట్లునియె: దేవా, మీమామ యగు
 వక్షప్రజావతి యిచ్చుడు యజ్ఞమహోత్సవమునకుఁ దొడరియున్న
 వాఁడు. వారె విబుధు లచ్చటికిఁ బోవుచున్న వారు మీకిష్ట ముండిన
 మనము నటకుఁ బోవ మనియున్నదాన నాతోడఁబుట్టువులు నతుల
 తోడం సుహృద్ధర్మనంబుఁ గోరి నిక్కిం బక్కిడ కిష్ట దేలైతురు. ఏను
 మీతోడం గలిగి యచ్చటికిఁ జని సత్కారంబుఁ గొని రాఁ గోరుదు.
 పతియుతు లైననాభగినులను మాతృభగినులను స్నేహార్ద్రచిత్త యగు
 తల్లిని మహర్షులు నడపించునయ్యుత్తమయజ్ఞమునుంజూడ నుత్కంఠాతి
 శయంబుతో నామనంబునఁ గోర్కులు గ్రేట్లవాడెడు. ఆత్మమాయా
 మహిమంబున గుణాత్రయాత్మకంబైనయీజగము సృజించిన మీ కియ్యది
 యెల్ల నాశ్చర్యము గొలువకున్నఁ దత్త్వ మెఱుంగని స్త్రీజాతి యగు
 నేను దైన్యంబున జన్మభూమిం జూడఁ గోరుదు. బంధుత్వసంబంధము
 లేనియితరాంగనలు నలంకృతాంగులై ప్రియులతో నామఖంబునకుఁ
 జనుచున్నవారు. అదె చూడుండు నభంబెల్ల హంసధవళంబు లై నతద్వి
 మానంబుల సొంపారుచుండెడు. తండ్రీయింట నుత్సవం బగునన్నఁ
 గూతున కెట్లు లచ్చోటికిఁ బోవ మనసు గదలకుండు? పిలువకున్నను
 నెలంతలు పతిగృహంబునకుఁ బుట్టినింటికి సుహృద్ధవనంబునకు బోవఁ
 దలంతురుగదా. కావునఁ గరుణాభరంబున నాకోర్కె నెరవేర్చ మీరు
 దగుదురు. భవదీయదవ్యక్తపాపరిపాకంబునం గాదె యేను ద్వదీయ
 దేహార్థంబు వడయఁ జాలితి. నావేడికో లాలించి యనుగ్రహింపుఁ డని
 విన్నవించినం బ్రియావచనంబు విని గిరిశంకు నవ్వుచుఁ దొల్లి ప్రజా
 పతులు మున్నగువారియెదుట నాదత్తుం డాడినదుర్భాషాబొణంబుల
 మర్దంబులు గాండఁ దలంచికొనుచు సతి కిట్లునియె. కల్యాణీ, పిలువ

కుండిన నాత్మ బౌంధవులయిండ్లకుఁ బోదగు నని నీకలికినపలు కనాత్మాభి
మానమునఁ బెరిగినశోపమున సంతకుమున్న దోషదృష్టి గలిగింపకుండు
నేని గ్రాహ్యం బగు. సాధువులకు గుణములయ్యు నసాధువులకు
దోషదూషంబు లై నవిద్యాతపోవీర్తవపుర్వయగీకులంబు లనునాటింటఁ
బోతరించి స్మృతి నెడి దృష్టి దప్పి పెద్దలమహిమం బెఱుంగక వచ్చిన
వారిం గుటిలమతింజేసి భ్రావిక్షేపదుర్నిరీక్ష క్రోధవీక్షణంబులంజూచుచు
నాదరింపనివారు స్వజనులైనను వారియిండ్లకుఁ బోవందగదు. వక్రమతు
లగుస్వజనుల దురుక్తులువిని మర్తములునొవ్వవృద్ధయ పరితాపంబుతోఁ
బడియుండునట్లు శత్రువులతీవ్రశరప్రహారమునను జనుండు గాఢియ
పడఁడు. ఉత్కృష్టగతి యగునాప్రజాపతికి నీవు పుత్రికలలో నధికప్రేమ
భాజనం బని యేనిక్కం బెఱుంగుదు. ఐశను నన్నాశ్రయించినకారణ
బున నిన్నతఁ డాదరింపఁడు. అనహంకారులపుణ్యాకీర్త్యాదిసమృద్ధులం
గాంచి చూపోపక తదీయపదంబు పడయనేరమింజేసి మనంబు సిద్ధి
యంబులు సెరియ నసురులు హరింబోలె నాతం డట్టిమహనీయులతోడం
గలహించెడు. ఆత్మవిదులు ప్రత్యుత్థానాభివాదనాదిపూజలు దేహము
నకై చేయరు మఱియంతర్యామి యగుపరమపురుషునకై యొనర్తురు.
అంతర్యామి యగునవ్యాసుదేవుఁ డందఱిడెందములందు నిరస్తావర
ణుండై వెలుఁగుచుండెడు. ఇంద్రియాగోచరుండై సర్వవృద్ధంతరనిరం
తరుం డైనయప్పరమపురుషు నేను సంతతము మనంబున నమస్కరింతు.
కావున దక్షుండు నీకుఁ దండ్రయైనం జూడఁ దగఁడు. ప్రజాపతుల
సత్త్రంబున దుర్వచనంబులఁ దిరస్కరించినయతండును దదనుసారులును
నాకు ద్వేషులు. నామాట వినక యరుగుదేనియు నందు నీకు మేలు
గలుగదయ్యెడు. మర్యాదమానిసికి స్వజనులపలనితిరస్కారంబు గలిగిన
నది మరణాంతం బగు నని చెప్పి శర్వుండు సతి నచ్చటకుఁ బంపెనను
బంపకున్న నిరుదెఱుంగుల గీడు మూడు నని నిశ్చయించి మిన్నకుండె.

— సతీదేవి దక్షయజ్ఞమున నవమానితయై దేహముఁ ద్యజించుట —

అంత సతీదేవియుఁ బతి యానతి యొసఁగమింజేసియుఁ బితృ
గృహమునకుఁ బోవలయు ననుశోర్కి మనంబునం బెల్లలమటుయం
జేసియుఁ దా నప్పు డెయ్యదియుంజేయఁజాలక ధోలాయమానమానసయై

కొందొకవడి యూరకుండి యట స్వజనావలోక సేచ్ఛాప్రతిభూతంబున
 కలుక వొడమ మేను వడఁక విన్నబోవుచుఁ గంటనీరుచెట్టి యసమానుం
 డైనతనవతిఁ జొరుచుఁ జూచుచు వేడినిట్టూర్పు నిగిడించుచు స్త్రీజాతికి
 సహజం దైనమాధత్వమునం జేసి తనదేహార్థం బొసంగి కూర్చి నేయు
 చున్నవలెని విడిచి శోకరోషదూనహృదయంబుతోఁ బితృగృహంబునకుఁ
 వజరె. తఱలుటయు శివపార్వ దులైనమణిమత్పముఖులు పెక్కం ద్రా
 దేవికి వలయుశారీకందుకదర్పణాంబుజమాల్య ధవళచ్ఛత్రచామరాదులం
 గొని యద్దేవిని వృషభారూఢం జేసి కొలుచుచు శంఖదందుభివేణు
 ప్రభృతివివిధవాద్యనాదంబులు నెలంగ వెంటనంటి నడచిరి. అవిధింబునం
 జని సతీదేవి బ్రహ్మఘోషార్జితయజ్ఞవైశసంబై మృణ్మయదారుమయా
 యోమయ హిరణ్మయపాత్రంబులను గుళిచర్మపరికరాదులనుం బరి
 పూర్ణంబై విస్తరివిబుధసీరంధ్రంబై యొప్పునయ్యజ్ఞశాలఁ జూతైంచె.
 తల్లియుఁ దోఁబుట్టువులుదక్కఁ దక్కినవా రెవ్వరును దత్తునకు వెఱచి
 యద్దేవిని వచ్చినదాని నాదరింపకుండిరి. మాతృతదృగిసీనిజభగినులు
 ప్రేమాదరసంభ్రమంబుతో నిండుఁగోరిటం గ్రుచ్చి బంధుభావము
 నకుఁ దగినకుశలప్రశ్నాదులు నడిపి యుచితాసనం బొసంగి సత్క
 రింప నున్నంత సతీదేవి తండ్రి యాదరింపనికొఱంత మనంబుఁ ద్రిప్పి
 కొలుపుటయు వానిం గొనక రుద్రభాగంబుఁ గల్పింపక తండ్రి యయ్య
 జ్ఞము నడిపించి తనవతికి హేళనము నేయుం బూనినదానికి లోక
 ములనెల్లం గాల్పురీతి నత్యంతక్రోధంబు గదుర దక్షవిధ్వంసనాథం
 బురువడించుభూతగణంబుల నిజతేజంబున నిగ్రహించి కర్తాచరణ
 గర్వితుం డైనయాశివదేవ్విని నిందించుచు జగంబెల్ల వినఁగఁ గ్రోధము
 పాక్షరంబుల నిట్లనియె. దేహాలకెల్లఁ బ్రియుం డైనయెవ్వనికి మించిన
 వాఁడును బ్రియుండు నప్రియుండు నీలోకమునం గలుగఁ డట్టినిరై వరుం
 దైనసర్వాత్మునకు నీవు దక్కి మఱియెవ్వఁడు ప్రతికూలముగ వర్తించు?
 నీయట్టసాధువులకుఁ బరులగుణములందు దోషబుద్ధి నేయు దగదు.
 గుణము లల్పములై యున్నం బెద్ద నేయుమహాత్ములయెడ దోషము నీ
 వారోపింతువు. మహాపురుషపాదపరాగము లీసునం జెఱుప నిరస్త
 తేజస్కులై దేహాత్ములవాదులైనయసాధుజనులయెడ నియ్యది యాశ్చ

రక్షంబుగాదు. మఱి యట్టివారి కిట్టిదేశోభసంబయ్యెడు. శివ యనురెండ
 ఊరములు ప్రసంగవశమున నొకపరి యుచ్చరించిన బాపతయం బగు
 ఐవిత్రక్షీర్తి యలంఘ్యుశాసనుడు నగునట్టిశివునకు శివేతరుడనై యు
 గుదువు. బ్రహ్మమృతరసముఁ గ్రోలఁ గోరు పెద్దలు హృదయమధురం
 బుల లోకకామితప్రదంబైనయెవ్వనిపాదపద్మంబు నాశ్రయింతు రట్టిలోక
 బాంధవునకు నీవు ద్రోహ మొనరింతువు. ఆదేవదేవుడు శక్తశాసకు
 జటాకలాఁంబు విప్పి భస్మదిగ్ధగాత్రుండై శవమాల్యకపాలధరుండై
 పిశాచగణంబులతోఁ దిరుగుచుండుట నీకుం బెద్దలగు బ్రహ్మాదులు శివ
 మందురో యశివ మందురో నీ వెఱుంగవు. వారెల్ల నతండు కాలఁ
 ద్రోచినవానిం దలలఁ దాల్తురు. నిరంకుశులై దుష్టాత్ములు ధర్మపాలకు
 డైనయాశ్వరుని నిందించునపుడు వారింప శక్తిచాలకుండినం జెవులు
 మాసికొని యచ్చోటు వాసి యరుగుటొండె శక్తియుండునేని యా
 నిందకునినాలుక గోయటొండె నాత్మప్రాణములఁ ద్యజించుటొండె
 ధర్మంబు. శివదూషకుం డైననీవలనం బ్రభవించినయీదేహము నిక
 ధరింపఁ బోలదు. మోహమున దుష్టాన్నంబుఁ దిన్న నది యటుఁగకయ
 మున్న క్రక్కుట యుత్తమంబుగదా. ఆత్మానందమున రమించునప్పుడో
 మునికిఁ గర్మబోధకవేదవాదంబులు రుచింపవు. దేవమనుష్యులకు గతి
 భేదంబు లున్నయట్లు లయ్యెవారికిఁ బ్రథగ్ధర్మంబులు గలవు. అది
 యరయక స్వధర్మనిష్ఠం డైనలాఁతి నధిక్షేపింపఁ జనదు. ప్రవృత్తినివృత్తి
 లక్షణంబై యభయలింగం బైనధర్మము వేదంబుల నిక్కంబ నిరూ
 పితం బయ్యె. అయ్యవి రెండు నొక్కని కొకప్పుడు చేయ వలనుగాదు.
 బ్రహ్మరూపుఁ డైనయాశ్వరున కుభయవిధకర్తాచరణంబును గర్తవ్యంబు
 గాదు. యజ్ఞశాలల నత్యాయాసంబున నీ వార్జించుధామమార్గాను
 సారిలోకంబులు మాకుఁ బ్రార్థ్యంబులు గావు. యజ్ఞాన్నతృప్తు లగు
 ప్రాణధారులే వాని గొనియాడుదురు. ఇచ్చామాత్రప్రభవంబులై
 బ్రహ్మవిత్సేవితంబు లైనపుణ్యలోకములు మాకుఁ గలవు. హరున కప
 రాధము నేయువానిదేహమునం బొడవినయీకుత్సితదేహమునం
 గలుగుఫల మింతకుఁ జాలుఁజాలు. కుజనప్రసంగంబున నాకు
 సిగ్గయ్యె. మహాత్ములకుఁ గీడు నేయువానిజన్మంబు గాల్పనే? ఈమే

నితను నేఁ జాల్తునేని వృషభవృజాఁడు కరిహాసాదులతటి "నోదాతా
యజ్ఞే" యని నన్నుఁ బిలుచునప్పుడు నీవేరు విన్న వత్సంత
దుఃఖము నాకయ్యెడుఁ గావున నీయంగమునం బుట్టినశవప్రాయం వైన
యీశరీరముం ద్యజింతు నని పలికి విరమించి యించుక యుదగ్గిశ
సరిగి పీతదుకూలంబుఁ దాల్చి కూర్చుండి యాచమించి శుచియై కన్నుఁ
గవ మూసి యోగపథం బావేశించి యాసనజయం బొనర్చి ప్రాణా
సానంబుల రెంటి నూర్ధ్వాఘోవృత్తినిరోధమున నేకరూపములం
గావించి నాభిచక్రంబునఁ జేర్చి యట నుదానంబు లేసి యవ్వాయు
వుల బుద్ధితోడ హృదయంబున నిలిపి యచ్చోటునుండి కంఠమార్గ
మున భూమిధ్వంబునకుఁ బోనిపి పూజ్యులకుఁ బూజ్యతముఁడైనమహా
దేవుఁడు దనతోడపై నిడికొని యాదరించినయాదేహమును సతీదేవి
మనస్వినియై దత్తునివీఱిదికోపానేగమునం ద్యజించి గాత్రంబునఁ బవ
నాగ్ని ధారణఁ గావించి యాత్మభర్తృపాదారవిందముల ధ్యానించుచు
నొండొక్కయర్థముఁ జూడకుండుటయు నాసమాధియోగాగ్నిచే నా
దేహము భగ్గనఁ బ్రజ్వరిల్లుటయు భూమ్యంతరిక్షములం బరమాద్భుతం
బయ్యె. హాహాకారంబులు వెలుచ నెసఁగె. కటకటా! దేవదేవుని
దేవి యగుసతీదేవి దత్తుఁ డలిగింపఁ బ్రాణములఁ ద్యజించె. చరాచరం
చెల్లఁ దనకుఁ బ్రజలుగా నొప్పుదత్తునిదౌర్జన్యం బిట్లగునే? సమ్రా
నార్హురా లగుకూతురు మనస్వినియయ్యుం దనతప్పిదంబునకై మేను
విడిచె. తనయంగమునం బుట్టినపుత్రి తనయపరాధమునకై శరీరత్యా
గంబు నేయ నుండ వల దనియుం బలుకకుండె శివదేవ్వి యగునీ
చూపోపని బ్రాహ్మణాధముఁడు లోకమున మిక్కిలి దురశ్యంబుఁగాంచెడు
మని యచ్చట నున్నజనులు పలుకుచున్నంత శివపార్షదులు సతీదేహ
త్యాగంబుఁ జూచి కైదువులం బూని దత్తుం బొరిగొనఁ గడంగుటయు
వారియురవడిం జూచి యధ్వర్యుం డైనభృగుఁడు యజ్ఞఘ్నహరంబగు
యజ్ఞస్ను పఠించి వ్రేల్చె. వ్రేల్చుటయుఁ దోడన తపోబలమున సోమ
ప్రాప్తు లైనబుభువు లనునమరు లుద్యవిల్లి కొఱపులఁ గొని తఱిమినం
బ్రమథగుహ్యాకాదులు బ్రహ్మతేజగపరాభూతులై పఱచిరి.

ఈశ్వరుఁ డలిగి దక్షమఖిభ్యంబును చేయుట

దక్షునియసత్కారమున సతీదేవి దేహముఁద్యజించుటయు భృగు
 ఘోషోత్పన్నులైన ఋషువులు నిజపార్షదులఁ దలుముటయు నా
 దునివలన విని రుద్రుండుదగ్గఁగోఁగోద్రిక్తుండై యపుడు గఱచి తటిద్య
 హ్నిసటాప్రభం బైనజట యొక్కండు వెఱికి యట్టహాసంబుతో గంభీర
 భావనంబునఁ గ్రిందఁ బడ నేయుటయు భుజసహస్రంబు ముగ్ధు
 సూర్యు లట్టు లొప్పమూడునేత్రంబులు కరాళదంష్ట్రులు జ్వల
 తొగ్ని సవర్ణకేశంబులం దనరి మి న్నంటినమేనఁ గపాలమాలికలు
 దాల్చి వివిధాయుధములం గొని పరమదుస్సహతేజంబుతో వీరభద్రు
 డుద్యువించి యెదుర నిలిచి బద్ధాంజలియై యేమి నేయుదు నని
 యడుగుటయు భూతనాథుఁ డయ్యా, నీవు మదీయభటులలో నగ్ర
 గణ్యుండవు. వేగంబు యరిగి మదీయాంశ ప్రభావమున దక్షునిఁ దద్యజ
 మునం బరిహరింపు మని యాన తిచ్చె. ఆక్షణంబు యతండు వల్లె యని
 యద్దేవుని వలగొని మహాత్ముల తేజస్సులెల్లఁ దా నోర్వఁ జాలుదు నని
 తనలోఁ దలపోసి జగదంతకాంతకం బైనశూలంబుఁ గేలంబూని నూపుర
 ఘోషంబు ఘల్లని మ్రోయఁ బెలుచ నార్చుచు ఒహళరుద్రపార్షద
 గణంబులు యరివేష్టించిరాఁగ దక్షమఖిస్థానంబునకు నడచె. అట్లు
 వారరిగినం దదీయాంఘ్రిసంఘటనోత్థితం బైనధూళిజాలంబుఁ గాంచి
 యక్కడ యజ్ఞశాల నున్న ఋత్విజులు సదస్యులు త్తరమునం గ్రమ్మ
 పెనుదు మ్మపలఱింపి యిది యేమి యేల యిట్లయ్యెడు నని యచ్చటి
 బ్రాహ్మణులును దత్పత్నులు నిట్లని తమలోవిచారించుచుండిరి. గాడ్పులు
 వీవవు. దస్యవులు రారు. తత్కాలరాజగుప్రాచీనబర్హియగ్రదండుండై
 బ్రదికియుండెడు. గోగణంబులు తలుమంబడవు. ఏల యిట్లు లీడుమ్ము
 పెలుచ రేఁగెడు? లోకమునకుఁ బ్రళయం బయ్యెడునొక్కొ యను
 చున్నంత దక్షుపత్ని యగుప్రసూతి మున్నగువా రుద్విగ్నచిత్తలై యి
 ట్లనిరి. ఇయ్యది ప్రజాపతి యొనర్చినయపరాధంబకాని యొండు గాదు.
 అతండు గూఁతు లందఱు సూచుచుండ నిరపరాధ యగుసతి నట్లవ
 మానింపఁ బోలునే? ప్రళయకాలమునం బ్రక్షిప్తజటాకలాపుండై దిగ్గజం
 బుల నిజశూలాగ్రమున ధరించి నానాయుధసంభృతంబు లైనబాహు

పాకలు పాచి చిక్కులు పిక్కుట్ల నట్టహాసం బొనర్చుచు నృత్యంబు
 నేయునసహ్యతేజం దైనదండ్రుని మన్యువేగఘటితభూమిపటటులనిట
 లుం దైనవానిఁ గరాళదంష్ట్రాద్యుత్పత్తినిరస్తేతరద్యోతుం దైనవాని నలిగిం
 చినం బ్రహ్మదేవునకైన మేలు గలుగునే? యని పలుదెఱంగులఁ బల్కు
 చున్నంత దతునకు భయావహంబులై నానోత్పాతంబులు పుడమిని
 మింటనుం దోచె. అంతలో నానాయుధధారులు హస్తదీక్షాకారులు
 నానావస్థలు నానాముఖులు నగురుద్రపార్షదులు యజ్ఞశాల ముట్ట
 పించి కొందఱు ప్రాగ్వంశంబును గొందఱు పత్నిశాలను గొందఱు తాగ్ని
 ద్రశాలను గొందఱు విహారంబును గొందఱు పాకశాలను గొందఱు
 సదస్సు నాక్రమించి యజ్ఞపాత్రల విజీచియు నగ్నుల నార్చియు నగ్ని
 కుండములందు మూత్రము విసర్జించియు వేదిమేఖలల భేదించియు
 మునుల బాధించియు మునిపత్నుల నదల్చియుఁ గాందిశీకు లైనసురలఁ
 జిక్కినవారింబట్టికొనియు వీరభద్రుండు గావించిరి. మణిమంతుండు భృగుని
 వీరభద్రుండు దతునిఁ జంపీశ్వరుండు పూషుని నందిశ్వరుండు భగుని
 బట్టికొనిరి. రుద్రపార్షదులు తాల అువ్వినం బడలేక సదస్సులు ఋత్వి
 జులు సురలు నొకల్గొకల్లకుఁ జెప్పక పలుదెసలం బాటిరి. వీరభద్రుండు
 సువహస్తుండై వ్రేల్చుచు సదస్సునఁ బరిహసించుచు మీసలు చూచిన
 భృగునిమీసలు వెఱికె. దతుండు ప్రల్లదంబు లాడునెడ నభికిఁ గను
 న్ను చేసినభగునినేత్రంబులు పెల్లగించె. శివునిదూలునపుడు సగురుఁ
 బండ్లు వెలుపలికిఁ జూపినపూషునిదంతము లనుసంధివిజాహమునం గళింగ
 దంతములు బలభద్రుం దెట్టు లట్టులు రాలె. దహనితో మ్మదిమి
 వాఁడికరవాలంబునం గ్రుచ్చియు దాని గ్రమ్మట సాకరింపఁజాలక
 యనేకస్తావ్రంబుల నతనిచర్తంబు వ్రయ్య నేరక విస్మితుండై
 యావీరభద్రుండు మెడ నులుముట మున్నగుయజ్ఞపరివిశిష్టసోపాయం
 బులఁ దలంచి యాదతునితల నులిపినం ద్రేతభూతపిశాచగణంబుల
 సాధువాదంబులు నితరులవిరీతవాదంబులు నప్పుడు విన నయ్యె. అట్లు
 వీరభద్రుండు దతునిశిరంబు గొని దక్షిణాగ్నిలో నేల్చి యజ్ఞశాల
 గాల్చి కైలాసంబునకుఁ జనియె.

— బ్రహ్మాదులు దక్షాదిజీవసార్థంబు శివుం బ్రార్థించుట —

అట్టియొడ సురలు రుద్రపారిషదులయాయుధంబుల సంగ భంగముం గాంచి నొచ్చి భయాకులులై బ్రహ్మపాలికిం జని ప్రణమిల్లి వృత్తాంత మంతయు విన్నవించిరి. అది యట్లు గాంగలయది యని మున్నె యెఱింగినవారు గావున బ్రహ్మదేవుడును విష్ణుదేవుడు నాయజ్ఞ మునకుఁ బోవరైరి. దేవవాక్యంబువిని బ్రహ్మ వారి కిట్లనియె. అత్యంత తేజస్వి యగుపురుషునివలన నేదేనొకయపరాధము గలిగిన నాత్మ తేమానుభూతిఁ గోరునితరులకుఁ బ్రత్యపరాధంబు సేయఁదగదు. మీరు నిరపరాధుఁ డగుభవునకు యజ్ఞభాగము నిషేధించి యాదేవున కపరాధంబు సేసితిరి. కావున మీరు యజ్ఞముఁ గ్రవ్వఁజూరూర్ప గోరుదు రేని పరిశుద్ధచిత్తులరై కాళులు పట్టుకొని శీఘ్రప్రసాదం దైనయా వామదేవునిఁ బ్రసన్నుం జేసికొనుఁడు. అతం డలిగిన నీలోకములును లోకపాలురును నశించుట నిక్కువంబు. దక్షదుర్భాషణంబుల మున్నే యలిగినయాతం డిప్పుడు ప్రియాదేహత్యాగ కారణంబున నెంతయే గనలియుండెడు. ఏనును యజ్ఞాదును మీరును మునులును మఱియు నితరు లగుదేహధారులెల్ల నాతనిబలవీర్యప్రమాణం బెఱుంగఁ జాల కున్న నయ్యాత్మతంత్రం బ్రసాదింప నెవ్వండు వెరవరి యగు నని చెప్పి యప్పుద్ద సంభవుం డాసురపితృప్రజాపతులతోడ శివసన్నిధానమునకరిగె. అరిగి జన్తాపధి తపోమంత్రయోగసిద్ధులు గిన్నరగంధర్వులు నవ్వురో గణంబులును బెరయవఱుచు, నానాధాతుచిత్రితంబు లైనవివిధమణి మయశిఖరంబుల నలరుచు, రమణులతోడం గ్రీడించుసిద్ధసుందరులకు విహారస్థానం బైనబంధురకందరంబుల నొప్పుచు, శుకపికమయూరమధురా రావణులఁ బల్కరించునట్లును లలితమారుతాందోళనం జలించు పూ తెప్పలఁ జేతులు పోచి పిలుచునట్లును దెరువదులకుఁ దోచుఁజేయుచుఁ గుసుమవిసరమధురమకరందాస్వాదతుండి లేందిందిరగానంబుల రసికులఁడెంద ములం దమందానందంబుఁ గ్రందుకొల్పుచు నల్పేతరరామణీయకం బునం జూపట్టు చూతకదంబనీపపున్నాగచంపకపాటలాశోకవకుళకురువక మందారపారిజాత సరళతమాలసాల తాలకోవిదారరసనార్జునాది కామ దోహినానాతేరునికరంబులను గుండకుటజమల్లి కామాలతీవాసుంతి కాది

లతావితానంబులను నిండుారుచుఁ దుమ్మెదమొత్తమ్ముల కామేశ సల్పు
 తియ్యదేనియ లొల్కుచు హంససారసాదుల కావాసంబు లైనకుముదో
 త్పులకమలకల్తా శతపత్రంబులకింజల్కుపరాగంబులం దనరు శిశిరశీకరనికర
 ములం గొనివచ్చుమందమారుతంబు లొలయ రసికులహృదయంబుల
 నింపుగూచ్చుకమలాకరంబులఁ బెంపారుచు, సింహవ్యాఘ్రవరాహశల్క
 శరభగవయతరతుగురుమహిషాది క్రూరసత్త్వంబుల సంచారమున భీకరం
 బగుచు కపిహరిణాది ప్రచారంబుల వేడుకఘట్టించుఁ గస్తూరిమృగంబులు
 నిర్భయంబుగఁ దిరుగుటంజేసి తదీయశాభిస్పర్శంబునం దావి పిపాలించు
 గండోపలంబుల వెలయుచు, సతీదేవి తీర్థమాడినకతంబునం బరమపా
 వనం బైనగంగానది చుట్టుకొని పాణి నేపారుచు నత్యంతదర్శనీయం బైన
 కైలాసధరణీధరంబుఁ గనుంగొని బ్రహ్మాదులు పరమాశ్చర్యపరితఃపితృలై
 యచ్చట నలకాపురంబును సౌగంధికాభిధానంబు లైనసరసీరుహంబులఁ
 దనరి వైదూర్యవిరచితసోపానంబై కింపురుష సేవితంబై చూడ నొప్పు
 సౌగంధికాభిధానవిఖ్యాతం బైన యుపవనంబును హరిచరణ రేణుసంస్పర్శ
 పావనంబులై పిపాస లేకున్నంబురుషగజంబులు దమప్రియలకుఁ ద్రావ
 నియ్యఁగ నభిరామం బైనజలక్రీడాయాతపతి సమేత సురసుందరికుచ
 కుకుమరంకసంకీర్ణ జలవూరితంబు లైననందయు నలకనందయు ననుగంగా
 ప్రవాహములనుం గడచి చనిచని దవ్రదవ్రస యోజనశతోన్నతంబు పంచ
 సత్తతి యోజనాయామశాఖాకదంబనీరంధ్రంబు కులాయరహితంబు
 సమంతతోపరచిత శీతలచ్ఛాయామేదురంబు తాపవర్జితంబు నగువటభూ
 రుహంబుఁగాంచిరి. అట మహాయోగమయంబై ముముక్షుశరణం బైన
 యావటవృక్షంబుక్రింద సునూదాదు లగుశాంతేసిద్ధులును సఖుఁ డగు
 కుబేరుడును గొలువఁ దృక్తామర్షుఁ డైనయంతకునిరీతిఁ బరమకాంతుడై
 విద్యాతపోయోగపథం బాశ్రయించి వాత్సల్యంబున లోకమంగ
 శంబుఁ జింతించుచుఁ దాపసాభీష్టంబు లైనభస్మ దండజటాజినంబుల
 ధరించి సంధ్యాభ్రసవర్ణం బైనయుత్తమాంగంబునఁ జంద్రరేఖం దాల్చి
 దర్శమయాసనంబునందు వామపాదంబు దక్షిణోరుతలంబును సవ్య
 భుజంబు వామజానుప్రదేశంబుననుం జేర్చి వీరాసనం బాశ్రయించి
 కూర్చుండి దక్షిణాభుజమణిబంధమున నక్షమాలిం బూని తద్దనన్యంగు

ప్లాంగుభులయగ్రంబులు సంయోజించి తర్కముద్ర సూపుచుఁ బ్రశ్నోన్ముఖుం డైననారదనకు సజ్జనులు వినఁగ సనాతనం బైనబ్రహ్మవిద్యయుఁ దేశించుచు యోగకక్ష్యం గొని సమాధినిష్ఠుండై బ్రహ్మనందనిర్వాణంబు సాక్షాత్కరించియున్న యాదిమునీశ్వరుం డైనమహేశ్వరుం గాంచి బ్రహ్మాదులందఱుం బ్రణమిల్లిరి. అప్పుడు గిరిశుండు బ్రహ్మదేవుని వచ్చిన వానిం గాంచి వామనమూర్తి కశ్యపున కెట్టులట్టులు సురాసురేంద్రులందఱుం డైనయప్పద్మభవునకు మ్రొక్కుటయు నచ్చట నున్నరుద్రాసువర్తులగుసిద్ధమహర్షులందఱును బ్రహ్మ కెఱఁగిరి. అంత నయ్యంభోజ సంభవుండు నవ్వుచు నాశశాంకశేఖరున కిట్లనియె. ఈశ్వరా, నీవీ జగత్తునకుఁ బ్రకృతిపురుషులకుం గారణంబనియు నిర్భేదంబు నిర్వికారంబు నగు బ్రహ్మం బనియు నే నెఱుంగుదును. నీవకదా యవిభక్తము లగుశివ శక్తులలోఁ గ్రీడించుచు నూర్ణనాభంబుమాడ్కి నితరసాధనము లవేఱింపక యీవిశ్వమునకు సృష్టిస్థితిసంహారంబు లొనరింతువు. ధర్మార్థంబులఁ గూర్చువేదత్రయంబు రక్షించుతదర్థంబు నీవకదా దక్షవ్యాజమున నధ్వరంబు సృజించితివి. ధృతవ్రతు లైనబ్రాహ్మణులు విశ్వసించుధర్మమర్యాదలనెల్ల నీవకదా నిర్ణయించితివి. శుభకర్తముల నాచరించువారి కనుష్ఠానపద్ధతిభేదానుసారంబున స్వర్గాపవర్గంబుల దుష్కర్తంబులఁ జేయువారికి నరకంబును నీవకదా యొసంగుదువు. అట్లు నీవు కర్తానుగుణ ఫలంబు లిచ్చుచున్న నొక్కండువివేకంబు వాసి పాపంబు నేయు నది యట్లుండె. భవదీయచరణములవయిం జిత్తంబుఁ జేర్చి సర్వభూతంబులలో నిన్నును సర్వభూతముల నాత్మయందు నపృథగ్భవంబునఁ జూచుమహాత్ముల నజ్ఞ తిరస్కారి యగురోషము చేరరాదు. భేదదర్శనులై కర్త పరులై దురాశయులై పరులయత్నమునకుఁ జూపొపక దుర్భాషణంబులఁబరుల నొప్పించుదైవోపహతుల నీయ్యుదారునకుఁ జంపఁబోలునే? దురంత మగువిష్ణుమాయకుఁ దవిలి పృథగ్దర్శను లైనమందమతు లేవి నొక తప్పింబొనర్చిన నయ్యది దైవవిక్రమంబని తలపోసి సాధువు బ్రతివారి పయిం గరుణింతురు. హరిమాయకుఁ జిక్కనిస్వజ్ఞుం డైననీవు మాయా హతాత్ము లైనకర్త పరులయెడ ననుగ్రహ మొనర్ప నర్హుండవు. నీనిమిత్తమునం బరివ్రాజ్య తస్మింబు నొందనియజ్ఞము నుద్ధరింపుము. యజ్ఞ ఫల

ప్రదం దై నసికు యజ్ఞవాసిర్భాగముఁ గున్నెనయోజకులు కల్పించుమి శిష్టి
 యజమానుఁ డగుచున్నకు జీవితంబును భగవంతు నేత్రంబులను
 భృగువకు శ్రీశ్రుప్తిరోహంబును బూషణకు చంతముల నాయుధాశ్చ
 ఘాతవికలాంగు లైనదేవబుద్ధిగాదుల కంగసాకల్యంబునుంగలుగ నను
 గ్రహించుము. యజ్ఞ శేషంబెల్ల సీభాగ మయ్యెడు నని చతుష్కంధుడు
 ప్రార్థించినం దదీయానునయాలాపములకు నవ్వించు శంకరుఁ డిట్లనియె.

— శివుడు సంకష్టఁడై దశాదుల ననుగ్రహించి యజ్ఞపూరి చేయుట —

ప్రజాపతి, దేవమాయాపరాభూతు లగుబాలకులయచరాధమునేఁ
 జరింపను. మఱి యచరాధమునకుఁ దగినదండము విధించితి. దగ్ధశివుఁ
 దైనదక్షునకు మేఱితల శివం బయ్యెడు. మిత్ర నేత్రముల భగవండు
 చూచెడు. పూషణుడు యజమానదంతములం బిష్టపురోహాశంబుఁ దినుఁ
 గాక. వికలాంగు లైనదేవాదు లశ్వినులబాహువులఁ గృతబాహువు
 లును బూషహస్తములఁ గృతహస్తములై యంగసాకల్యంబు వొందు
 దురుగాక. భృగుడు బస్తశ్రీశ్రువులఁ గృతశ్రీశ్రుఁ డయ్యెడు మని పలి
 కిన నప్పలుకు విని యెల్లవారు లెన్నలెన్న యని పరితోషంబుతో నను
 మోదించిరి. అంత నాచంద్రమాడుండును విధాతయు నిలిచులు
 ఋషులు నయ్యజ్ఞస్థానంబున కరుగుటయు నందు శివోపదీప్తమార్గమునం
 బ్రతివిధానంబు చేయంబడునెడ యజ్ఞపశువులఁ దెచ్చి దక్షునికబంధము
 తోడం జేర్చుటయు రుద్రపీఠీణమునం జేసి పఠుండు నిచ్చి మేల్కొన్న
 వానితీరున లేచి శివాపరాధకలుషితాత్ముఁడయ్యు నాతండు శివ
 ప్రసాదవిలోకనంబు వడసినకతంబున శివస్కృలవ్రాచుచున్నాడన్న
 లాంతరికంబునై శివుం బ్రస్తుతించు బూనించు బుద్ధి చేపఁత్యాగంబు
 పలపోసి ప్రేమోత్కఠావినిర్దళదశ్రుధారాసారంబున మాట లాడ
 నేరక యెట్టకేల కువలాంతుండు దగ్ధతక వెట్టి నిష్కవలభావంబున
 నిట్లనియె. మహాసుఖావా, యేను బ్రల్లదంబులు పలికనలెప్పిదంబునకు
 దండ మొనరించి యనుగ్రహంబు జూపితి వివి శిక్షగాని యుపేక్ష
 గాదు. నీకును హరికిం బ్రాహ్మణాధములయెడ నుపేక్ష గలుగ దన్న
 భృతప్రతులయెడఁ జెప్ప నేల! నీవు దొలుత బ్రహ్మవై యాత్మమాఖ
 ముల విద్యాతపోవ్రతపరు లగుపిపుల నాత్మతత్త్వసంప్రదాయప్రవర్త

నాథంబు సృజించితివి. కావునఁ బశుపాలుండు పశుగణంబుల నెట్లు
 లట్టులు బ్రాహ్మణుల సర్వాపత్నమయంబులందును నీవు పాలింతువు.
 తత్త్వదర్శనం బెఱుంగక నాఁ డాసభలోఁ దీవ్రబాణతుల్యము లగు
 దుర్భాషణముల నిన్ను నొవ్వఁబలికిన తప్పిదంబునంజేసి సరకమునం బడ
 కుండ నీ వాతప్పగొనక కరుణార్ద్ర ప్రీతిఁగంబున నన్నుఁ బ్రోచినయొక
 కారమున కేనేమి ప్రత్యుపకారంబు నేయఁ జాలుదు? స్వకృతోఽకృతికి
 నీవే సంతోషింపు మని దత్తుండు సవినయముగ విన్నవించి శంకరు
 ప్రసాదంబువడసి యద్దేవుఁడును బ్రహ్మదేవుఁడు ననుమతి యొసంగ నుపా
 థ్యాయముత్పిగ్గనంబులతోఁ గ్రమ్మట యజ్ఞానుష్ఠానంబునకుఁ దొడరె.

❀ దక్షయజ్ఞమునఁ బ్రత్యక్షం బైనహరిని దక్షుడులు క్షుతించుట ❀

అట్టియొడ ఋత్విజులు యజ్ఞావిచ్ఛేదంబుఁగోరి పీఠసంపర్గస్థాయ
 శ్చిత్తార్థంబు త్రికపాలపురోఽదాశనిర్వహణపూర్వకంబుగా విష్ణుదేవతాకం
 బైనయిట్టి చేయ నెంచిన నచ్చెయి విశుద్ధబుద్ధితో నధ్వర్యుండు వ్రేల్చి
 థ్యానించుటయొక బక్షవిఘ్నేపంబున బృహద్రథంతరసాక్షాతంబులఁ దన
 రించుగరుడునిపయిం గూర్చుండి నిజదివ్యతేజంబున దెసలెల్ల వెలిఁగి
 చుచు హరి సాక్షాత్కరించె. కాంచనకాంచీకలాపంబు సూర్యబింబ
 సంకాశకిరీటంబుఁ శ్రమరమాలాసమాననీలాలకపరిష్కృతకనకకుండల
 మండితాననంబునుం దనర శంఖచక్రపద్మశరచాపగదాఖడ్గచర్మాదిసాధన
 సంభృతం బైనపీనాయతబాహుచతుష్టయంబున విశాలవిటపవిలసితంబైన
 కుసుమతకర్ణికారమహీరుహంబుఁ గ్రేణినీయువిలాసంబు మీఱి వన
 మాలాపరిష్కృతపక్షస్థలంబున లక్ష్మీదేవితేజరిల్ల సుదారస్తేరవిలోకన
 బువ లోకం బనుగ్రహించుచు రాజవాంసోఽమంబు లగువింజామరలు
 పూర్ణచంద్రాభం బైనయాతపత్రంబు , మున్నగును త్రమలాంఛనంబు
 లలో సన్నిధి చేసినయాసర్వేశ్వరుం గాంచి బ్రహ్మరుద్రేంద్రాదు లంద
 టును దదీయతేజఃపరాభూతసిజద్యుతులై తటాలున లేచి మొక్కి
 పఃస్తకన్యస్తాంజలులై తదీయమహిమంబున కర్వాచీనవృక్షులయ్యు యథా
 మతి స్తోత్రంబు లొనరించిరి. అప్పుడు తొలుత దత్తుం డుత్తమంబు
 లగుపూజాసాధనములం గొని పరిశుద్ధుడై యరిగి యంజలిబంధంబు
 ఘటించి సునందనందాదిపరివృతుండు యజ్ఞేశ్వరుండు విశ్వసర్గకారు

లకుం గురుండు నగునాదేవదేవు నిట్లని బ్రస్తుతించె. దేవా, నీవు స్వ
ప్రకాశమున నిత్యనివృత్తము లగునఖిలమనోవృత్తుల వెలసి చిన్మాత్ర
భునుండవై భేదశూన్యుండవై యభయుండవై మాయను నిరసించి స్వతం
త్తుండవై యమాయం గొని పురుషనాట్య మభినయించి రాగాదిసహి
తుండైన యపరిశుద్ధునిరీతి నితరులకుఁ జూకట్టుచుండుదువు. భవదీయ
తత్త్వంబు దురూహం బనిన ఋత్విజు లిట్లనిరి. దేవా నిరుపాధిమలుండైన
సీత తత్త్వమును సందీర్శ్యరశాఁమనం గర్వతంత్రమునందే దురాగ్రహముఁ
గాంచుటంజేసి యే మెటుంగఁ జాలము. ధర్మోపలక్షణంబని వేదములం
బ్రతిపాదించఁబడిన భవదీయయజ్ఞస్వరూపమును నీ వధిష్ఠించియుండుదు
వని యెటుంగుదు మనినపదస్మృతి లిట్లనిరి. అత్యంతాయాసములు దుర్గ
ములుగా నంతకుఁ డుగ్రవ్యాళంబుగా విషయములు మృగతృష్ణికలుగా
నహంకారాస్పదంబై నశరీరంబు మోవరానిబరువుగా న్వంద్యదగ్గములు
గర్వములుగా శోకము దవానలంబుగా దుర్జను లనుమృగములవలని
భయంబు వెల్లె యొప్పునీనంసారమాన్దమునం బ్రవర్తించుకామపీడితం
బైనయజ్ఞులసాతు రక్షణప్రదం బైనభవచ్ఛరణస్థానం దెప్పుడు చేరు
నని వేర్కొనుటయు రుద్రుఁ డిట్లనియె. వరదా, నిష్కాము లగు
మునుల కత్యంతాదరంబున నర్చనీయం బైన నీపాదములమీఁద మతి
నెలకొల్పినన్న విద్యాహీనులు తీరస్కరించినం దిరస్కరింతురుగాక.
నేనిట్టివాడ నని నీచిత్రమునం దలపోయుదేని నీయచుగ్రహమునం
జేసి యేను గైలాసాదులనుం గణింప ననిన భృగుముని యిట్లనియె.
అత్యంతగహనం బైన యదీయమాయకుఁ డివిలి బ్రహ్మాదులు నాత్మ
బోధము దప్పి తమంబు సొచ్చి తమలో నంతర్యామి యగు
నాత్మనితత్త్వంబుఁ దెలియకుండుదు రట్టిభక్తాత్మ బాంధవుఁడు నాకుఁ
బ్రసన్నుఁ డయ్యెడు ననిన బ్రహ్మ యిట్లనియె. పదార్థభేదగ్రహణం
బొనర్చునిందియములం బురుషుండు సీస్వరూపంబుఁ గాలచ నేరఁడు.
జ్ఞానమునకును జ్ఞేయ మగుద్రవ్యమునకుం గ్రారణం బైనసత్త్వాదిగుణ
ముల కాశ్రయింపవయ్యు నీవు మాయామయ ప్రపంచమునకుఁ బరుండ
వనిన నింద్రుఁ డిట్లనియె. ఆయుధోపేతంబులై రాక్షసులఁ దెగఁ

జూచు నెనిమిదిభుజములతోడం గూడిన యీ భవదీయదివ్యగాత్రంబు విశ్వభావసంబును మనోనయనానందకరంబునై యొప్పెడు ననిన ఋత్వి కృత్ను లిట్లనిరి. భవదారాధనార్థంబు ప్రహ్లాదిర్పించిన యాయుజ్ఞ మోయజ్ఞేశ్వరా, దక్షునిమీఁద నలిగినశరవతికోపమునఁ బ్రధ్వంసంబుఁ జెంది శ్తశానస్థాయంబై కన్నట్టుచుండెడి. కమలలోచనముల దీనికిఁ బావనత్వముఁ గావింపు మనిన ఋషు లిట్లనిరి. కర్మముల నాచ రించుచుండియు నీవు తల్లేసంబుఁ బొందకునికి యఘటమానం బైన సీయెడఁ జెల్లుచుండెడు. ఇతరులు పలుదెఱంగులఁ దఱస్సులు చేసి యత్ప్రసాదంబుఁ గోరుదు రట్టిశ్రీ తాన వచ్చిన నీ వాదరింప కుండుదు వనిన సిద్ధు లిట్లనిరి. ఆస్తన్తానసకుంజరంబు క్లేశము లగు దావానలంబునకుఁ జిక్కి తాపంబు నెంది డప్పిగొని భవత్కథాసుధా ప్రవాహమున మునిగి బ్రహ్మసంపన్నంబై యాక్లేశములఁ దలంపకుండెడు ననిన దక్షపత్ని యగుయజమాని యిట్లనియె : ఈశ్వరా, నీకు స్వాగ తంబు. బ్రహ్మండ వగుము. శ్రీనివాసా, నమస్కారము. శ్రీసమేతుం డవై ఋషుఁ బ్రోవుము. తలలేనిమొండె మెట్లట్లు నీవు లేకుండిన నితరాంగము లేన్ని యండిన' నీమఘంబు శోభింప దనిన లోకపాలు రిట్లనిరి. ప్రత్యగ్దృష్టిని దృశ్యదర్శి యగునని న్నసద్దర్శనంబు లైనమాయీం ద్రియముల నెట్లు చూడ నేర్తుము. పంచభూతోపలక్షితుం డైనజీవుని రీతిఁ దోచుటయే భవదీయమాయావిలాసం బనిన యోగేశ్వరు లిట్ల నిరి. విశ్వాత్ముఁ డగునీయం దాత్తాభేదంబుఁ గనువానికంటఁ బ్రియత రుండు సీకుఁ గలుగఁడు. అన్యవృత్తి యగుభక్తచే ని న్నుపసర్పించుమ మ్మనుగ్రహింపుము. జీవాదృష్టముచందెని జగదుద్భవస్థితిలయకార్యముల నిమిత్తమునఁ బలువిధములపిభిన్న గుణములం దను సేవో నుండునాత్మ మాయచే నాత్మ భేదముఁ గల్పించియు భేదభ్రమగుణనివృత్తిం గాంచిన పరమాత్ముఁ డగునీకుఁ బ్రణమిల్లుదుమనిన శబ్దప్రహ్లాం బిట్లనియె. ఏనుగు నాకుఁ బరు లగు బ్రహ్మాదులు నెవ్వనిపరతత్త్వం బెఱుంగ నేర మృప్తస్థి ణుండయ్యు సత్త్వగుణం బాశ్రయించి భర్తాదులకుం బ్రేరకుం డైన నీకు నమస్కారం బనిన నగ్ని యిట్లనియె. ఎవ్వని తేజమున నేను సమిధ తేజాండవై యుద్ధరముల నాజ్యసిక్తము లగుహవీర్భాగముల

వహించు నట్టి * పనిచేయజ్ఞస్వరూపుడు † పంచమజాత్యైవభూతి
 తుండు నగుయజ్ఞమూర్తిం బ్రణుతించు ననిన దేవత లిట్లనిరి. అట్లు
 కల్పాంతమున నీవిశ్వమెల్లఁ దనకుఁజీలొకలఁ దాల్చి యేకాత్మవజలంబున
 శేషతల్పంబునం బరుండి సిద్ధులహృదయంబున నథ్యాత్మవిమర్శమునకు
 నోచరుండ వగునీవు కరుణాభవమున మాకు సాక్షాత్కరించితివి. నీభృత్యు
 లగుమమ్ముఁ బ్రోవు మనిన గంధర్వు లిట్లనిరి. దేవా, మరీచ్యాదులుచు
 బ్రహ్మద్రేంద్రాదులును నీయంశాంశంబులు. ఈజగంబు నీకుఁగ్రీడాసాధ
 నంబు. ఇట్టి నీకు నిత్యంబుమ్రొక్కుదుమనిన విద్యాధరు లిట్లనిరి. ఏమాయకుఁ
 దవలి జన్మమెత్తి యీక శేబరమునం దాత్మాభిమానము చేసి యుత్పథ
 ప్రవృత్తు లగుస్వీయపుత్రాదులకలన నధిక్షేపంబుఁ గాంచెయు నసద్విష
 యములయెడ నాస చేయుదురృతియు భవత్కథామృతంబు నేపించు
 నేని యాత్మమోహంబు వాయు ననిన బ్రాహ్మణు లిట్లనిరి. యజ్ఞంబు
 నీవ. వాచ్యంబు నీవ. వాచ్యవహుండు నీవ. మంత్రంబు నీవ. సమిద్ధర్చ
 పాత్రాదిసాధనంబులు నీవ. ఋత్విక్సదస్యులు నీవ. దండతులు నీవ. అగ్ని
 హోత్రంబు నీవ. స్వధాసామాజ్యపశువులు నీవ. ఏనుఁగుపక్షలత నెట్టు
 లట్టులు తొల్లి యజ్ఞవరాహమూర్తివై యోగులు ప్రస్తుతించు తాతాళ
 గతం బైనభూమండలంబు నవలీల నుద్ధరించితివి. సత్కర్మ ఫలశ
 మొంది భవద్దర్శనముఁ గోరుమాకుఁ బ్రసన్నుడ వగుము. ఎవ్వనినామ
 ములు కీర్తించిన యజ్ఞవిఘ్నములు నశించు నట్టి నీకుఁ బ్రణామ మని
 యిట్లు లండలు దమకుఁ దమకుఁ బోలినవిధముల నయ్యజ్ఞేశ్వరుం
 బ్రస్తుతించిరి. అంత దతుండు రుద్రాభిమర్శితం బైనయయ్యజ్ఞమును
 హృషీకేశకీర్తనమునంజేసి సాంగముగ నెఱవేర్చె. భగవంతుఁ డాత్మో
 ద్దేశమున ననుష్ఠితం బైనత్రికపాలేష్టిభాగమున సుక్రీతుండై దతున
 కిట్లనియె. ఏనుఁగు బ్రహ్మాయు శర్వుండును జగత్కారణం బనియు నాత్మ
 స్వరూపుల మనియు నీశ్వరుల మనియు సాక్షిమాత్రుల మనియు
 స్వయంప్రకాశుల మనియు భేదరహితుల మనియు నెఱుంగుము. గుణ

* అగ్నిహోత్రము, దర్శపూర్ణ మాసములు, చాతుర్మాసములు, పశువు, సోమ
 మని యజ్ఞ భేదము లైదు. † ఆక్రావయ, అస్తుకైవట్, యజయే, యజామహే,
 వషట్కారము అని యజార్కశ్రమము లైదు.

మయః బగునాత్మమాయం బూని యేను జగదుద్భవస్థితిలయముల
నొనరించుచుఁ దత్తత్కార్యముల కనురూపము లగుసంజ్ఞల గ్రహింతు.
కేవలుఁ డద్వితీయుఁడు పరమాత్ముండు బ్రహ్మస్వరూపము నగు
నాయందు బ్రహ్మరుద్రులను భూతములను భేదదర్శనంబున నజ్ఞుఁడు
సూచు. ఆత్మాంగము లగుశిరగపాశ్వాదులయందుఁ బరబుద్ధి జేయని
విధంబున మత్స్పరుఁడు భూతములలో భేదము గనఁడు. సర్వభూతాత్మ
లేకస్వరూపులు నగుమామువ్వురిలో భేదముఁ గననియతఁడు శాంతి
బొందు నని భగవంతుండు బోధించిన దెలిసి దత్తుం డయ్యజ్ఞేశ్వరుని
విష్ణుదేవతాకం బైన న్రికపాలేష్టి నారాధించి ప్రధానాంగరూపములై
ద్వీవిధము లైనయజ్ఞముల సురలం బూజించి రుద్రభాగమున రుద్ర
నర్పించి యాకర్తముల సౌమపు లగునితరులం దనిపి ఋత్విజాలతో నవ
బృథస్నానం బొనర్చుటయు దానం బ్రాహ్మసిద్ధికుఁ డగుదత్తునకు ధర్మమతి
స్థిరత్వంబు గలుగ ననుగ్రహించి త్రిదివంబునకుఁ జనిరి. ఇవిధంబున
దాక్షాయణి యగుసతీదేవి దేహముఁ ద్యజించి యటహిమవంతునిక్షేత్రం
బైన మేనయందుఁ బునర్జన్మ మెత్తి ప్రళయలీన మగుశక్తి దళిలోఁ బర
మేశ్వరు నెట్ల ట్లనన్యభావమునఁ దనదయితుఁ డగుశివుం బొందె నని
విందుము. ఇయ్యది శంభుదేవుని దక్షాధ్వరధ్వంసప్రకారంబు. బృహ
స్పతిశిష్యుఁడు భాగవతుఁడు నగునుద్ధవునివలన దీని వింటిని. పవిత్రం
బైన యీపరమేశ్వరచరిత్రంబు నిత్యంబు వినినం బఠించినను నరుల
కాయుగక్లిర్తులును బాపక్షయంబును భక్తిపారమ్యంబునుం గలుగు నని
చెప్పి విదురునకు మ్రేత్రేయుండు వెండియు నిట్లనియె.

సనకాదులును నారదుఁడును ఋభువు నారణియు నింద్రియనిగ్ర
హపరులై నైష్ఠికులై వివాహములు వర్జించిరి. కావున నాబ్రహ్మపుత్రు
లకు సంతానంబు లేకుండె. అధర్మసంతానంబు వినుము. అధర్మము
నకు మృష యనుభార్యయందు దంభమాయలు గలిగి మిథునం బగు
టయు సంతానంబు లేనినిర్మతి వారిం దాను గ్రహించె. అష్టిభునంబు
నకు లోభము నికృతియుం గలిగె. ఆయిద్దఱకుఁ గ్రోధహింసలు కలి
దురుక్తులుం గలుగుటయుఁ గలిదురుక్తులు మిథునం బైన నష్టిభునంబునకు
యాతేనానిరయంబు లనుమిథునంబు వుట్టె. ఇయ్యవి సంపారబంధకార

ణంబు లై నయధర్మవృక్షంబుకాఖలు. శ్రేయస్కాముడు విశేషించి
యుత్తమాశ్రమస్థుడు వీని నేవింపరాదు. అధర్మసంతానప్రకారంబు
పుంగ్రహముగ నీకుఁ జెప్పితి. ఇది యిట్టి దని యెఱింగి వివేకవతుడు
వానిపాఠఁ బోవక యాత్మమలంబు నింపించు.

❀ మైత్రేయుడు విదురునకు మనువుత్రసంతతిఁ జెప్పఁ బూనుట ❀

హరియంశాంశమున నవతరించినపుణ్యశ్లోకుఁ డగుస్వాయంభువ
మనువువంశంబుఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము. స్వాయంభువమనువునకు శత
రూపయందు వాసుదేవకలచేఁ బ్రియవ్రతోత్తానపాదు లన నిద్దలు
కుమారులు జనించి లోక మేలుచుండిరి. ఆం దుత్తానపాదునకు సునీ
తియు సురుచియు నన నిద్దలు భార్యలైరి. వారిలో సునీతికి ధృవుఁడును
సురుచి కుత్తముఁడు ననం బుత్తద్వయంబు గలిగె. ఆయిద్దకుభార్యలలోఁ
బిన్నది యగుసురుచియం దారాజునకుఁ జ్రేమాతీతయంబు విగిలి
యుండె. ఒక్కనాఁ డయ్యుత్తానపాదుఁ డుత్తమునిగుఱు వెక్కించుకొని
ముద్దాడునెడ ధృవుఁడును దఱిసి తానుం దంప్రీతురు వెక్కఁ బోయిన
నుత్తానపాదుఁడు వారించుటయు దానికి విక్కిలి గర్వించి సురుచి సవతి
కొడు కై నధృవుం జూచి రాజు విన నీసున నిట్లనియె. వత్సా, రాజపుత్రు
డైననిన్నుఁ గుఱు వెక్కించుకొననైన రాజౌల్లమింజేసి నీవు రాజ్యా
ననం బారోహింపఁ దగవు. బాలుడవు గావున నన్యస్త్రీగర్భమునం
బుట్టిన నీమధికారం బెఱుంగఁజాలక పడయరానియర్థముం గోరుదువు.
రాజ్యాధిపత్యముఁ గోరు దేని తపం బనుష్ఠించి పురుషోత్తము నారాధించి
నాగర్భమునం బుట్టి కోర్కె నెరవేర్చికొను మని యధిక్షేపించుటయు
సవతితల్లి దుర్భాషణములకు దండాభిహతం బైనపాముచాడ్చున నలిగి
ధృవుఁడు తండ్రివారింపమికి శోకంబు పెచ్చుపెరుగఁ బెద్దయు రోజుచు
నేడ్చుచుఁ దనతల్లియొద్దకుఁ జనిన నాసునీతి పెదవులదరఁ గడురోజుచు
నేడ్చుచున్న కొడుకుం జేరఁ దీసి తొడపయిం గూర్చుండఁబెట్టికొని
బుజ్జగించి తనసవతి పలికినపలుకులు పౌరులవలన విని ధైర్యముఁ
దొఱిగి కార్పిచ్చునం గ్రాగుతీగమాడ్కి శోకానలమునం గుండుచు
సవత్ని భాషితంబు దలపోసితలపోసి తామరరేకులం బోనిలోచనం
బులఁ గన్నీరు నించుచుఁ బెద్దనిట్టార్పులు నిగిడించుచు దుఃఖము

నకుఁ దుది గావఁ జాలక బాలుఁ డయినకొడుకున కిట్లనియె. వత్సా
 లాత్తులమూఁదఁ దప్పిదంబుఁ దలఁపవలదు. పూర్వజన్మముల నితరుల
 కొసఁగినదగ్గఱమునే జనుఁ డీజన్మమునఁ గుడుచుఁ గావున నియ్యదిస్వకృ
 తంబ యని తలపోయుము. రాజు నన్ను భార్య యని చెప్పికొనుటకు
 లజ్జించుచుండ సురుచివాక్యంబులఁ దప్పిదం బేమి ? నిర్భాగ్యురాలగు
 నాకడుపునఁ బుట్టి నాచన్ను గుడిచి పెరిగిననీకు రాజానుగ్రహం బెట్లు
 గలుగు ? కావున రాజ్యాసనంబుపై నాస గలుగునేని మీతల్లి యగు
 సురుచివాక్యం బవ్యభీకం బని తలపోసి యమ్మాట పట్టి మత్సరం బుడిగి
 తపంబు సలిపి యథోక్షజపాదపద్మం బారాధింపుము. లోకములం బాలింప
 సత్త్వగుణము గ్రహించిన యమ్మహాత్మునిపాదపద్మంబుఁ గొలిచి యజుఁడు
 జితేంద్రియప్రాణుల కభినందనీయం బైనపరమేష్ఠిపదంబు సాధించె. భవ
 త్పితామహుఁ డగుమనువు నమితదక్షిణలతో బహుయజ్ఞముల నేకమతి
 ననుష్ఠించి యద్వైదేవు నారాధించి యైహికాముష్మికభోగములనెల్ల
 ననుభవించె. కావున ముముక్షుజనసేవ్యచరణారవిందుం డైనయాభక్త
 వత్సలు ననన్యభావము స్వధర్మాచరణపరిశుద్ధము నగుచిత్తమునందు నెల
 కొల్పి భజింపుము. ఆపుండరీకాక్షునకంటె నీం కొక్కండు దగ్గఱ
 నివారకుండు గన్పట్టఁడు. ఇతరు లందఱు నెన్నియే యత్నంబు లొనర్పి
 తన్ను వెదక నలరులక్ష్యదేవి యాదేవదేవుం దాన పాణిపరిష్కృతపంక
 జయై కొలుచుచుండెడు నని బోధించె.

— సపత్నీవచనమున నలిగి ధృవుఁడు తల్లి పంపునఁ దపమునకుఁ బోవుట —

ఆర్థాగమకారణం బైనమాతృవచనం బాకర్ణించి ధృవుఁడు
 తాన తనమనంబు దృఢపఱిచికొని తండ్రిపురము వెడలుటయుఁ దదీయ
 చిక్కిత మెఱింగి నారదమునీంద్రుండు సన్నిహితుండై పాపశమనం బైన
 తనపాణితలమున నతనిశిరం బంటి విప్పితుండై యబ్బాలున కిట్లనియె.
 మానభంగ మోర్వనిక్షత్రియులకుఁ దేజం బింత యొప్పునే ? బాలుఁడ
 వయ్యు నీవు సవతితల్లిమాట నైరింపవు. సర్వసమ్మద్ధిసాంద్రం బైనస్వ
 గృహముఁ ద్యజించి నిస్సహాయుండవై వత్సా నీవెక్కడకుఁ బోవు
 దువు ? స్వజనావమానమునంజేసి నీమనంబు తపించుచుండు నని తలు
 చెద ననిన మునీంద్రా, యయ్యర్థంబు మీరు భగవద్ధ్యానంబునొండె

యోగసిద్ధిసాంజ్ఞే నెఱింగితిరి కాఁబోలు. సురుచిపలుకులు వివేఁ జాలను. మనము వ్రణ మయ్యె నని ధృవుండు నెప్పిన నతనికి నారదుఁడు పెండియు నిట్లనియె. ఆటలలోఁ బడునీడున నున్న కుమారుఁ డగు నీ కిచ్చడు మానమొండె నవమానమొండె గణింపఁ దగినవివేకము జనించె నని తలంపను. అట్టివివేక మింతకు నుదయింపకుండిన మోహముకంటె సిం కొక్కటి పురుషులకు దుగ్గిపాతువు నాకుం జూడఁ దోఁపకుండెడు. దుగ్గిప మనునది యెట్టివారికి నిజకర్తముల బలమునం గలుగుచుండెడు. ఈశ్వరానుగ్రహంబు లేకున్నం బ్రయత్నములు ఫలకారణంబులు గావని నిశ్చయించి యెంతయర్థము దైవోపపాదితం బగుఁ దావన్నాత్రమునఁ బఱితుష్టిఁ బొందుట బుధునకుఁ గర్తవ్యంబు. తల్లియుపదేశముఁ గొని యోగమున హరిప్రసాదంబుఁ గాంతునని పూనుచేని యతనియారాధనంబు దుష్కరం బని యేను దలంచెద. మునులుం బెక్కుజన్మముల నిస్సంగులై తీవ్రసమాధియోగముఁ బూనియు నాదేవునిపదముఁ దెలియఁ జాలకుండుదురు. కావున శ్రేయస్సుమయము సమీపించినపుడు యత్నింతువుగాని యిప్పుడు నిష్ఫలం బైనయీప్రయత్న నిర్బంధ ముడుగుము. సుఖదుఃఖములలో నెయ్యదివ్వనికి దైవవిహితం బై యుండు నాతండు దాన నాత్మదోషముఁ బొంది సంపారమోక్షంబు నధిగమించు. తనకంటె నధికగుణుం జూచి శ్రీతియు నల్పగుణుం జూచి కరుణయు సమానుం జూచి చెలిమియుఁ గోరువాఁడు తాడముల నెరియఁ డని చెప్పిన నారదునకు ధృవుఁ డిట్లనియె. మహాత్మా, నాయట్టివానికి దురూహం బైనను సుఖదుఃఖహతాత్మలకు హిత మగుశాంతిమార్గము మీరు కృప చేసి బోధించితిరి. ఐనను తాత్ప్రధర్మముఁ బూని యవినీతుఁడ నగునామనంబున సురుచివచోభాణములఁ గడు నొచ్చి యునికింజేసి యెక్కుకుండెడు. నావెద్దలు నితరులు నధిష్ఠింపని త్రిభువనోత్కృష్టం బైనయుత్తమపదం బారోహింపఁ గోరునాకు నిరపాయం బైనయుపాయంబు బోధింపుము. మునీంద్రా, బ్రహ్మదేవుని దేహమునం బొడమినమీరలు లోకహితార్థంబు వీణ వాయింపుచు నెల్లపుడు సూర్యునిరీతిఁ దిరుగుదురుగదా యనిన నారదుఁడతని కిట్లనియె.

కారకుడు భువివనకుఁ దపోయోగం బుపదేశించుట

వత్సా, నీతల్లి చెప్పినమార్గంబు నీకు శ్రేయస్కరంబు. యదు
భక్తితో భగవంతుఁ డగువాసుదేవుని భజింపుము. నరుఁడు ధర్మార్థకామ
మోక్షములలో నెద్దానిం గోరినను నన్నిటికిని హరిచరణ సేవనంజే
కారణం బగు. కావున నయ్యా, నీవు యమునాతటంబున నమరుమధు
వనంబునకుఁ జనుము. ఆపుణ్యదేశమున హరి నిత్యసన్నిహితుండై
వెలయు. అందుఁ గాళిందీపుణ్యజలమునం ద్రిషవణస్నానంబు జే
యాత్తోచితము లగుదేవతానమస్కారాదు లొనరించి యుచితాశు
బునం గూర్చుండి పూరకకుంభకరేచకాత్తం బైన త్రివిధప్రాణాయా
మము లభ్యసించి ప్రాణేంద్రియమనోమలంబునిరసించి ధీరచిత్తంబుతోఁ
బ్రసాదాభిముఖుఁడు నిత్యప్రసన్నవదననయుఁడు సుందరనాసాభ్యు
కపోలాద్యవయవ సన్నివేశవిలసితుఁడు శ్రీవత్సాంకుఁడు వనమాలాలం
కృతుఁడు శంఖపక్రగదాపద్మవిలసితబాహుచతుష్టయోజ్జ్వలుఁడు పీఠాం
బరధరుఁడు కిరీటకుండలకేయూరవలయకాంచీనూపురాది నానాభరణ
భూషితుఁడు కాస్తుభవిభాసీకంధరుఁడు నీలనీరదకమనీయగాత్రుఁడు నిజ
భక్తులహృదయకమలకర్ణికాంతరంబున నఖకిరణారుణచరణంబుల నెల
కొల్పి న్నేరకటాక్షవీక్షణామృతంబుఁ జిక్కువాఁడు నగునవ్వాసుదేవుని
ధ్యానింపుము. అతనిదివ్యమంగళవిగ్రహం జేచిత్తంబుతోఁ జింతించు
వానికిఁ బరమనిర్వృత్తి గలుగుటయు వేగంబ యితరపదార్థస్మరణము
దోలంగెడు. ధ్యానించునెడ వాసుదేవద్వాదశాక్షరమంత్రము జపింప
వలయు. దేశకాలవిభాగం బెఱింగి యష్టంత్రమునఁ బ్రతిమారూపంబున
నానావిధ ఫలపుష్పదూర్వాంకురతులసీదశస్త్రముఖ బహుద్రవ్యంబులం
బూజించి యట సలిలాదిద్రవ్యంబులు హరిమయము లని భావించి
యందు నర్పించి నియతచిత్తుండై మునియై శాంతుఁడై పరిమితకందమా
లాద్యాహారండై హరిలీలావతారములనొనర్చిన లోకహితములఁ జింతిం
చుచు ధ్యానింపవలయు. అర్పించునెడఁ బ్రత్యుపచారమునకు మంత్ర
భేదంబు గలుగదు. ఆద్వాదశాక్షరీమంత్రమునే యన్నిటియెడ నుపయో
గింపఁదగు. మంత్రమూర్తి యగునయ్యమూర్తినివివిధమునం ద్రికరణ
శుద్ధిమై నారాధించిన నమాయు లగుతనభక్తులకుఁ బ్రసన్నుడై హరి

యపాసకులతోగూడ ననుసరించి భక్త్యాకామములలో నెట్లానిది గోరిన నొసంగు. ఇంద్రియాధ్యక్షములయొడ విరక్తుడై ముక్తి గోరి ధ్యానించిన నెట్లానిది బ్రహ్మించు నని చెప్పి నారదుఁ డతని కావాసుదేవద్యాదళా త్పరమంత్ర ముపదేశించుటయు భుక్తివుండు నారదునకుఁ బ్రదక్షిణప్రణామంబు లొనరించి హరిచరణవిన్యాసపావనం దైనమధువనమునకుఁ దహా నుష్ఠానంబునకై చనియె.

— ఉత్తానపాదుండు నారదునివలన భుక్తినితపశ్చర్య యెఱుంగుట —

అతం డట్లు తపోవనమున కరుగుటయు నారదుఁ డుత్తానపాదుఁ నొద్దకుఁజని యతనిపూజలం గ్రహించి సుఖానీనుండై యోరాజేంద్రా, వాడినమొగంబుతో నేల వెద్దయుఁ జింతించెదవు? భక్త్యాకామము లలో నెద్దియేనియుఁ జెడియెనే యని యడుగ నవ్వనునందఱుఁ డాబ్రహ్మ సందనున కిట్లనియె. బ్రహ్మవిద్య, పసిబాలుండు ప్రజ్ఞాశాలియు నగు నాకొడుకు భుక్తి డై దేదులస్థాయమువాడయ్యు స్త్రీజనము కరుణా హీనత్వమునంజేసి తల్లితోడఁ బురుషు వెడల నడువఁబడియె. దిక్కు లేనియాకట్టువాని నలసినతఱి నొండె నిద్రించువేళనొండె నాడట నక నకలాడుచు మోము వాడ సొలసినపుడొండె వనమృగంబులు మ్రింగ కుండునే? స్త్రీజనమునకు లోఁగిననాదుర్వృత్తి నేమని చెప్పుదు? పాపాత్ముడనై తోడవైఁ గూర్చుండ వచ్చినకొడుకును నిరాకరించితి ననిన నారదుఁ డతని కిట్లనియె. రాజోత్తమా, దేవరక్షితుం డైననీపుత్రుని ప్రభావం బెఱుంగవు. అతనికి వగవం బనిలేదు. లోకమెల్ల నతని యశంబు నిండె. లోకపాలురకు నరిది యగుమహాకార్యం బొక్కటి నేసి యాతండు నిజకీర్తి వెలిగించుచు నచిరంబ వచ్చెడు నని చెప్పి నారదుం డరుగుటయు నుత్తానపాదుండు నారదువచనంబు నమ్ముచు రాజ్యలక్ష్మివై నాదరంబు వెట్టక పుత్రుం జింతించుచుండె.

— భుక్తివుండు తపస్సు చేసి హరిసాక్షాత్కారంబుఁ గనుట —

భుక్తివుం డట్లు నారదోపదేశమునఁ దప మనుష్ఠింప మధువనమున కరిగినవాఁ డచ్చటఁ గాళిందీనదిం గృతావగాహంబుడై యారేయి యుప వసించి యద్దేవముని యుపదేశించినవిధంబు దప్పక యోగ మభ్యసించి హరిధ్యానంబు నేయుచుఁ దొలుత మూఁడేసిదినముల కొక్కనాడు

కసిష్ఠబదరీఫలంబు లుపయోగించుచు నొక్కనెల గడపి రెండవమాస
 మాతేసిదివసముల కొక్కపరి జీర్ణతృణపర్ణముల దేహయాత్రనడపుచు
 ఘోషాడవనెల దొడ్డిదేసివాసరముల కొక్కతూరి జలాహారుండై నాల్గవ
 నెలం బండ్రెండేసిదినముల కొకపర్యాయంబు వాయుభతుండై జిత
 శ్వాసుండై భారణాయోగమున దేవదేవుని ధ్యానించుచు బంచమ
 మాసంబున వాయునిరోధంబొనర్చి యేకపాదమున స్థాణువువోలె నిశ్చ
 లుండై నిలిచి మనంబు విషయముల నన్నిటంగుదియించి భూతేంద్రియా
 శయ్యుండై నభగవంతునికల్యాణరూపంబ చింతించుచు దదితరం జేమియు
 గనుంగొనడయ్యె. మహాదాదుల కాధారంబై ప్రధానపుగుఘలకీర్తనం
 దై నయప్పరమేశ్వరు నాబాలుం డేకపాదస్థితుండై గాఢతమయోగమున
 ధ్యానించునెడ సతనియంగుప్థము త్రొక్కునం బుడమి యడంగి యేనుంగు
 ద్రొక్కిననావకై వడి డాఁచికి వలపలికి నునుగుచుండె. ముల్లోక
 ములు చలించె. అబ్బాలుం డట్లు తనప్రాణమును దానిద్వారమును
 నియమించి హరి నేకచిత్తమునం జింతించునెడ లోకముల కుచ్చాస్వస
 నిశ్వాసములు నిలుచుటయు నెంతయు బీడితులై సురలు లోకపాల
 పురస్సరులై హరి శరణుసొచ్చి దేవా, సర్వప్రాణిభావం బైనచరాచర
 మునకు నిష్ఠు డొదవినప్రాణనిరోధమునకుం గారణం జే మెటుంగము.
 ఈసంకటము వాపి లోకక్షేమం బొడంగూర్చు గోరి నీశరణు సొచ్చితి
 మనిన హరి వారి కిట్లనియె. అయ్యా, వెఱవం బని లేదు. ఉత్తానపాద
 పుత్రుం డైనధ్రువుఁడు నావైఁ జిత్తంబు జేర్చి ప్రాణము నిరోధించి
 పరమతీవ్రతపము నేయుచున్నదాన నియ్యది పాపం. అబ్బాలుని దప
 మునుండి మఱింతు. మీరు మీమీనెలవులకుఁ జనుఁ డని యాన
 తిచ్చిన నమరులు వెఱపుదక్కి యక్కమలాతునకు మ్రొక్కి త్రివిష్టపంబు
 నకుఁ జనిరి. అంత భగవంతుండు గరుత్తంతు నధిరోపించి భృత్య
 దర్శనార్థం బమృధువనమునకు విచ్చేసె. విచ్చేయుటయు యోగపరిపాక
 తీవ్రకమగుబుద్ధిచే హృదయకమలకోశమున వెలుంగుచున్న వానిం జూచు
 చుండిన యాధ్రువుఁడు వెలుపల గరుడారూఢుండై నవై కుంతుం గాంపక
 యటఁ దిరోహితునట్లు దటాలునం గాంచి తద్దర్శనంబున వీతభయ్యుండై
 వినయవినమితో త్తమాంగుండై సాష్టాంగదండప్రణామం భావించి

కన్నుగపం గాంచునట్లును గ్రోలునట్లును వదనమునఁ జొంబనముఁ జేయు
నట్లును భుజములఁ గోరిలించుకొనునట్లును దద్దర్పనాహ్లాదంబుఁ దనలోఁ
బలుచెఱుగుల ననుభవించుచు భగవద్గణముల వర్ణింపఁ దలఁచియు
సత్యంతబాలుండు గావున బ్రస్తుతిప్రకారం బేమియు నెఱుంగక తడఁ
బడుచున్న యతనిదశ నెఱింగి సకలహృదంతర్యామి యగుహృషీకేశుఁడు
ప్రాంజలి యైనయతనికపోలభాగములం దనచేతివేరమయశంఖముఁ
దాఁకించుటయుఁ దత్పరిభావమునం బరావరతత్త్వనిర్ణయం బెఱింగి వా
క్చుక్కురంబు వడసి భక్తిభరతర్పరితుండై యమృహనీయోరుక్తిర్ని నిట్లు
స్తుతించె.

— ధృవుఁడు హరిస్తోత్రము సేయుట —

దేవా, లయించిననావాక్కునకును బ్రాణమునకు నింద్రియముల
కును నాలోనం జిచ్చక్తిచే నావేశింపఁజేసి సుజీవనంబుఁ గావించిన
పరమపురుషుఁ డగునీకు మ్రొక్కెద. నీ వొక్కరుండవయ్య బహుగుణ
ములఁ దనరుమాయాఖ్యం బగునాత్మశక్తిమహిమంబున మహదాది
మయం బైనయీజగమెల్ల సృజించి దానికీ జైతన్యాపాదనాఘంబు
దానిలోనం జూచ్చి యగ్ని యొక్కండయ్య నానాదారుగతుండై తదీయ
హ్రస్వత్వ దీప్తుత్వాదిధర్మముల నెనసినట్లు మాయాగుణములంజేసి
నానావిధములఁ దోచుచుండుదువు. భవచ్చరణుండై చతుర్ముఖుండు
నీవు ప్రసాదించినజ్ఞానమున నిద్ర మేల్కొన్నవాఁడు ప్రపంచముంజూచిన
తెఱుగునఁ బూర్వకల్ప ప్రపంచమెల్లఁ దనమది గాంచి తత్ప్రకారంబు
దప్పక సృజించె. దీనబంధవా, యుపకారి యగునీపాదమూలమును
ముముక్షుఃజనులకు శరణం బైనదానిం గృతజ్ఞుఁ డెవ్వఁడైన మఱచునే?
సంసారధ్వంసకారణం బై భక్తులపాలిటికల్పవృక్షం బైననీపాదమూల
మును నరక వాసులకును గమ్యమై శవతుల్య మగు దేహమున ననుభవించు
దగినవిషయసుఖములకాసించి యితరార్థములకై నేమించువారు నిక్షంబ
మది మోసపోయినవారు. భవదీయచరణారవిందపరిచర్యకలనను దర్శియ
కథాకర్ణనముననుం గలుగుపరమసుఖము మోక్షముననైనం గలుగఁ
జాల దన్న సంతకునికృపాణప్రసరణంబునం బడున్నర్థాదివిమానముల
సుఖము నెన్నవచ్చునే? నీవై నిరంతరభక్తిప్రవాహంబు పవరించునిచ్చలా

త్పులతోడ సంగము నాకు నిత్యంబై యెసంగుఁగాత. దాన నేను భవద్దక్ష
 కథామృతముఁ గ్రోలి వ్యసనబహుళం బైనసంసారసాగరంబు వేగం
 నిస్తురింతు. పద్మనాభా, భవత్పదారవిందపరిమళము చవిగొన్నవారి ప్రస
 గముం గాంచినమహాత్ములు మరణశీలం బైనయీదేహమును దా
 ననుసరించియుండు దారపుత్రమిత్రక్షేత్రవిత్రాదులను సరకుగొనకు
 తిర్యజ్జనుష్యద్విజనరీసృపదేవదైత్యప్రభృతి నానాప్రాణిజాలసంకులం బై
 కార్యకారణాత్మకంబై యొప్పునీస్థూలరూపంబు నెఱుఁగుదుఁగాని దీనికి
 బరం బైనపరమేశ్వరరూపమును శబ్దవ్యాపారగోచరంబుగాని దానినెఱు
 గను. కల్పాంతమున నీజగంబెల్లఁ గుఱిలోఁ దాల్చి యేకార్ణవజ
 మధ్యమునందు శేషవర్ణంకమునం బవ్వలించి యంతఁ గ్రమ్మఁ దఱితో
 నాభిసాగరసంభూతలోకాంభోరుహంబునఁ బితామహుం బుట్టించి
 నీకుఁ బ్రణామంబు. నిత్యము క్తశుద్ధబుద్ధస్వరూపుఁడు కూటస్థుఁడా
 పూరుషుఁడు త్రిగుణనియామకుండునై యాత్మఁ డగునీ వప్రతిహత
 బైనయాత్మచిచ్ఛక్తిమహిమంబునఁ దత్తద్బుద్ధ్యవస్థలఁ గాంచుచు
 దదవ్యతిరిక్తుడనై వెలయుదువు. జగత్పాలనంబున విష్ణురూపంబు
 గైకొందువు. విరుద్ధగతు లగునవిద్యాది వివిధశక్తు లానుభూర్వితో
 నెవ్వనియొడం గార్హార్థంబు నేరుచుండు నట్టిజగత్కారణం బది
 తీయం బనంత మాద్య మానందమాత్రము నగుబ్రహ్మం బైననిన్ను
 గొలిచెద. పురుషార్థమూర్తి యగునీపాదపద్మమే యితరమనోరథము
 లన్నిటికంటె బరమమనోరథంబు. అట్టిపరమార్థఫలం బైనభవత్పా
 మూలముం గామనిమిత్తం బాశ్రయించి దీనతం బొంచుమమ్ము ననుగ్రహ
 పరుండవై లేగఁటియావు తర్జకంబునుబోలె నీవుపాలింతువు. అని యిట్లు
 సత్సంకిల్పుం డైనయాధీమంతుఁడు ప్రస్తుతించినం జిత్రగించి భగవంతు
 డబ్బలుం బేర్కొని యిట్లునియె. వత్సా, భవదీయమనోరథం బేనెఱు
 గుదు. ఇంతకుమున్ను లాఁతు లధిష్ఠింపక పశుమండలికి మేధిస్తుభము
 రీతి గ్రహనక్షత్రతారాదిజ్యోతిశ్చక్రమున కాధారంబై లోకత్రయ
 ఘానులకును మీఁదనొప్పునక్షత్రరూపు లగుధర్మాగ్ని కశ్యపశక్తయమ
 ప్రభృతులప్రదక్షిణప్రచారంబుఁ గాంచుచు నత్యంతభద్రం బైనస్థానంబు
 నీకొనగద. నీతండ్రి యగునుత్తానపాదుఁడు రాజ్యమెల్ల నీకొప్పగిం

ధర్మాశ్రయంతై తపోవనమున కరిగినవదంపడి నీకుద్రోహ మొనర్చిన నీ
సవతితల్లి తనకొడు కుత్తముఁ డడవిని పేటలో నశించిన నతని వెనకును
నగ్నిప్రవేశంబు చేయంగలదు. అట్లు రాజ్యస్థుండవై యరువదియొక పే
లేండ్లు నిష్కంఠకంబుగఁ బ్రజల నేలి పుష్కలదక్షిణలతో యజ్ఞేశ్వరుం
డైన నన్నారాధించి యైహికభోగములెల్ల లెస్సయనుభవించి యంత
కాలమున నన్నుఁ దలచి యిప్పుడు నీకే నొసఁగినసర్వోత్తమస్థానం బప్పు
డధిగమించి పునరావృత్తిం గాంచవని గరుడధ్వజం డానతి యొనంగి
యందు సూచుచుండ నిజలోకంబున కరిగె.

— ధృవుఁడు విష్ణుప్రసాదంబు వడసి మిడి పురమున కరుగుట —

అవిధమున ధృవుఁడు పరమతపమున హరి నారాధించి మనో
రథసిద్ధిం గాంచి నాతిప్రీతచిత్తంబుతో మిడి నిజపురంబునకుఁ జనియె
ననిన విదురుండు మునీంద్రా, సకాములకు దుష్టభం దైనయాచరమ
పదము నొక్కజన్మముననే హరిచరణారాధనమున నాద్వించియు నర్థవదుం
డైనయాధృవుఁ డేల దన్నకృతార్థునిగాఁ దలంచుకొనియె ననియడిగిన
మైత్రేయుం డతని కిట్లనియె. ధృవుఁడు సవతితల్లి వాగ్బాణములతాకునఁ
బెద్దయు నొచ్చినవాఁడు గావున ముక్తిప్రదం దైనభగవంతునికరుణఁ
బడయఁ గాంచియు ముక్తిఁ గోరక మోసపోయినదానికే దపించుచుఁ
దనలో నిట్లని తలపోసె. సనందనాదిమునీంద్రు లూర్ధ్వరేతస్కులై
బహుజన్మముల సమాధియోగం బలవరిచికొని సాధించినహరిచరణ
చ్ఛాయ నాటునెలలలోఁ బడసియు భేదవర్జనంబునఁ గ్రమ్మఁ బోలె
గితి. అక్కటా! నాచౌర్యాగ్రం బిట్టి దగునే? సంహారహయం దైన
హరిచరణ మాశ్రయించియు ననిత్యమగుదానిం గోరితి. నాకుఁ గ్రింప
నుండునమరులు నామతే జెటిపియండవలయు. మానావమానముల
నెటుఁగనిబొలుండవని నారదుండు నెప్పివచనంబు లెన్నఁ బరికింపనైతి.
దైవమాయకుఁ జిక్కి నిద్రించువాఁడు స్వప్న మునందు భిన్న భిన్న పదార్థ
ములం జూచునట్లు ద్వితియవస్తువు వస్తుగతిం బరికింప లేకున్నను
భ్రాత యనుశత్రుఁ డొక్కండు గలఁ డనుహృదయశోకమున
గుండుచుండును. దుష్టభుం దైనజగదాత్ముని దవమాన మెప్పించియు
నాకొన్న కోర్కె గతాయువునకుఁ జికిత్స యెట్లు లట్టులు న్యథం బయ్యె.

మహారాజ్యమైన నొసంగజాలినచక్రవర్తినాశ్రయించి యధముడు పొట్టూడదంచినమంచిబియ్యము యాచించువిధమున భవహరుం బ్రసన్నుం జేసికొనియు భాగ్యహీనుండనై భవంజే ప్రార్థించితి నని చింతించుచుండె. అయ్యా, ముకుందపదారవిందపరాగముఁ గాంచిన నీయట్టిభాగవతులు యదృచ్ఛాబ్ధిమనస్సమృద్ధులై భగవత్పరిచర్య యొక్కండుదక్క మఱి యెయ్యదియుం గోరరు.

— ధృవుఁడు తండ్రితోఁ బరముఁ బ్రవేశించుట —

అక్కడ నుత్తానపాదుండు దనకొడుకు ధృవుఁడు వచ్చుట విని చచ్చినవాఁడు లేచి వచ్చునట్లు తలఁచి యంత నవ్వుక నారదవాక్యంబు మీఁదినమ్మికంజేసి యవ్వార్తఁ దెచ్చినవాని కమితధనంబుఁ బారితోషికంబుగా నిచ్చి యుత్తమాశ్వములం బూన్చినకాంచనరథం బారోహించి బ్రాహ్మణులు కులవృద్ధు లమాత్యులు బాంధవులు పరివేష్టించి శంఖదుండుభివేణుప్రముఖవాద్యనాదంబు బ్రాహ్మణాశీర్వాదంబునం దెఱయఁ బుత్రదర్శనకతూహలమునం బురమునుండి వెడలె. అతనిభార్య లగు సునీతియు సురుచియు సువర్ణశిబిక లారోహించి యుత్తమునితోడ నతని వెన్నడించి యుగిరి. అట్లరిగి పురంబువెలుపల నుపవనంబుచెంగట వచ్చుచున్నకొడుకుం గాంచి యమ్మనుపుత్రుండు ప్రేమవిహ్వలండై రయమునఁ దేరు డిగ్గి దీర్ఘోత్కంఠాకరంభితచిత్తంబుతో రోజుచు నెయిది హరిస్పర్శహతకలుషం డైనయాత్మభవుని నిండుఁగొగిటు గ్రుచ్చి శిరంబు మూర్కొని యానందాశ్రజలములఁ దడిపి చరితార్థం డయ్యె. ధృవుఁ డట్టియెడఁ దండ్రియడుగుల కెఱుంగి దీవనలంబడసి తల్లులకుం బ్రణమిల్లుటయు సవతితల్లియయ్యు సురుచి చరణానతుం డైనయతని లేవ నెత్తి కొఁగిటం జేర్చి బాష్పగర్జదస్వరంబున దీవించె. మైత్ర్యాదిగుణములంజేసి హరి యెవ్వనికిఁ బ్రసన్నుఁడగు నతనికి జలములు పల్లమునకుంబోలెఁ దమంతన యందలు నవనతు లగుదురు. ఉత్తముఁడును ధృవుఁడు నితరేతరాలింగనం బొనర్చి పులకాంకితులై యానందసలిలముల విడిచిరి. తల్లి యగుసునీతి ప్రాణములకంటె నధికప్రేమాస్పదుం డైనతనయు నత్యంతగాఢపరింభమున నాదరించి వానిమేను సోఁకఁ బరమసుఖముఁ గాంచి చన్నులు

చేప నానందబాష్పములఁ దడిపె. అప్పుడచ్చటఁ జేరినవా రందఱు నడ్డవిం గాంచి సాధ్వీ, చిరకాలనష్టం దైననీకొడుకు సీతావంబు వాఁడను దెంచె. ఇతండే భూమండలం బేలేడు. తన్ను ధ్యానించువారికి మృత్యుం గెలువ సామర్థ్యంబుఁ బ్రసాదించుప్రణతార్థిహరుం దైన భగవంతుని నీవు నిక్కం బారాధించితి వని ప్రశంసించిరి. ఆవ్విధ మున జనప్రస్తుతులకుఁ బాత్రం బైనయక్కుమారరత్నము నేనుంగు పయిం గూర్చుండఁ జెప్పి మకరతోరణంబులను నూతనచూతపల్లవకు సుమముక్తాదామతోరణంబులను రంభాస్తంభపూగపాతంబులను బూర్ణ కుంభములను బలిదీపములను ద్వారదేశములం బొంపిరివోయి మిన్నొరయుమేడలం జూడ నొప్పుగృహములను బ్రాకారగోపురంబులను వెలసి చందనసిక్తంబు లైనరాజమార్గంబులఁ దనరుపుములోని కరిగె. ఆచట ధృవుఁడు పౌరు లొసఁగులాజాత్మతప్తవృక్షఫలకర్పూరనీరాజనాది వివిధోపచారముల సుగీకరించుచుఁ బరిప్రతాపజనములు వలుకునాశీర్వాచనముల గ్రహించుచు మధురగానముల నాకర్ణించుచుఁ దండ్రీనగరిలో నీకిం జని మణిగణమయం బైనయాభవనంబునఁ దండ్రీ యుపలాలింప దేవభోగంబు లనుభవించుచుండె. అందుఁ బయకేసనభములై స్వర్ణ పరిచ్ఛదంబు లైనదంతపర్వతముల నట్టియు త్తమాసనంబులను మహామరకతస్ఫటికకుండ్యములందలి మణిప్రదీపములను రత్న సాలభంజికలను శుకపికాదివిహగరుతములను మధురమధురకరీతములను సొంపారు నుద్యానంబులను హంసకారండవప్రచారభాసురం బైనపద్మోత్పలముల నమరువై దూర్యసోపానవాపికల నేపారి యానందనం బతని కత్యంత సంతోషదాయకం బయ్యె.

❖ ధృవుఁడు రాజ్యాభిషేకముఁ జొందుట ❖

తన తనయునితాదృశ ప్రభావమునకు విస్మితుండై యుత్తానపాదుఁడతనికి రాజ్యభారముఁ బూనఁ జాలినయావనంబు గూరుటయుఁ బ్రజలకతనియెడ సమ్మతియు నతనికిఁ బ్రజలపై ననురాగంబు నెసంగుటయుఁ దనకు వృద్ధత్వంబు దొడరుటయుం బరికించి యఖిలధరణీరాజ్యమున ధృవుం బట్టాభిషిక్తుం జేసి విరక్తుండై యాత్మగతి విమర్శించుచుఁ దపోవనమునకుఁ జనియె. ధృవుఁడును శుంశుమారుఁ డనురాజుకూతును

శ్రమి యనుదానిం బెండ్లియై దానియందుఁ గల్పవత్సరు లన నికువురు
కొడుకులను వాయుపుత్ర యైనయిల యనుదానిం బరిణయంజై
దానియం దుత్కులుఁ డనుకుమారుం నొక్కకూతుం గనియె. ఉత్త
ముండు పెండ్లికి ముందే వేటకై యడవికిఁ జని హిమవత్సర్యలంబున
యత్సునిచే నిహతుఁ డగుటయు వానితల్లి సురుచియుఁ దద్గతిం బొందె.

❧ తనతమ్మని జంపినగుహ్యకాదులను ధృవుడు సమరమున గల్పుట ❧

భ్రాతృవధమున కలిగి ధృవుడు జయశీలం బైనతే రెక్కి
యుత్తరంబు వట్టి చని హిమవద్గిరిసానుదేశమునం గుహ్యకసంకులంబు
రుద్రానుచరసేవితంబు నగునలకాపురంబున కరిగి శంఖముఁ బూరిం
చిన నాఘోరనాదమున కాకాశంబు దిక్కులునుం బ్రతిధ్వని
యొసంగె. గుహ్యకస్త్రీగర్భంబు లవినె. ఆనినాదంబు నైరింపక
గుహ్యకభటులు కైదువులం బూని పురము వెడలి వచ్చి తలపడు
టయు నొక్కొక్కని మూడేసియమ్ముల లలాటదేశమున నొప్పించు
టయు వారు కాలఁ ద్రొక్కినపాములచందమున దాని కోర్కెక యతఁడు
చేసినదానికి రెండుమడుంగు లెక్కుడు సేయంబూని ప్రాసశ్శాలచిఘ్న
పరశ్వధశక్తినిస్త్రింశాది నానాసాధనము లేసియుఁ జిత్రపక్షంబు లైన
పెక్కుబాణములఁ బ్రయోగించియుఁ దుదిఁ బదుమూడువేలయమ్ము
లొక్కుమ్మడిం గుప్పించి ధృవుని రథరథ్యసారథిసమన్వితంబుగా శరవృ
మునం గుప్పిరి. దానం జేసి యాతండు మహావర్ష ధారల భూధరం బెట్టు
లట్టులు తదీయశరాసారమున మునుఁగుటయు నక్కటా! మనుషూ
నుండు గుహ్యకపుణ్యజనాన్లవమున మునిఁగిచచ్చె నని చూచుభేదరులు
హాహాకారంబు లొనర్పిరి, అయ్యార్ప విని దానికిఁ దలంకక ధృవుడు
వింటినారి సారించుచు శరాసారంబుఁ గురియించి మేఘమండలముఁ
జొలించు చండమారుతంబురీతిఁ దదీయబాణములనెల్ల నొక్కమాత్ర
లోనం ద్రుంచి నీహరనిర్గతుం డైనభానుమఁతునిరీతిఁ దనరథము దృశ్యం
బుగా నొనరించి యరాతులకు భేదముఁ గూర్చుచు నానాభల్లములం
గుప్పించినం దదీయబాణప్రహారమునం దెగి కనక కుండలకీరీటాదివిలసి
తంబు లైనతనీచుమస్తకంబులను హేమతాళతుల్యము లగునూరు
వులను వలయవిలసితంబు లైనబాహుదండములను రానిననానాభర

ణంబులను దునింగినకై దువులపొల్లనుం ఒరిస్తీర్లంబై రణక్షోణితలంబు
 వీరమనోహరం బయ్యె. హతశెష్టు లగుయతరాక్షసు లాత్మత్రయం
 డుద్రబాణక్షేపంబునం గత్తళంబులు వ్రస్సిన నటఁ గా లూఁదఁ
 జాలక సింగముం గన్నయేనుంగులభంగి నతనిమోహరంబున కోహటించి
 వెఱచి పఱచిరి. అట్టియెడఁ దన్ను మార్కొనువాని నక్కడ నొక్కనిం
 గానక ధ్రువుఁడు పురదర్శనోత్సాహంబు మానసంబున నుదయించినను
 మాయావు లగునరాతులచికిరీతంబు జనుఁ డెటుంగనేరఁ డని సారథికిఁ
 జ్ఞాపించునంత నర్ణవఘోషమున కెనవచ్చుఘోరనాదం బొకండు విన
 నయ్యె. తళతళ మెటుఁగులు నుటుములుం డెలుచ డెరయ మింట
 మేఘమండలంబు తుణమాత్రలోనం గాననయ్యె. దెసలనెల్ల ధూళి
 యెగసి యుప్పరంబుఁ గప్పె. రక్తపూయవిణ్ణాత్ర మేదోవర్షంబు గురిసె.
 అంతరిక్షమునుండి కబంధము లతనియెదురం బడియె. నభమునం
 గొండ యొక్కండు చూపట్టె. గదాపరిఘనిస్త్రింశముసలాద్యాయుధం
 బులు వడియె. శిలావర్షంబు గురిసె. పిడుగులట్లు రోజుచుఁ గన్నుల
 నిప్పులు గ్రక్కుచుఁ బొము లావరించె. సింహవ్యాఘ్రగజములు
 చుట్టం జొట్టుకొనియె. సముద్రము కల్పాంతమునం దెట్లట్లు కల్లోలా
 స్ఫాలభీమంబై భూమండలము ముంచువిధమునం బొంగి వచ్చునట్లు
 దోఁచె. మఱియు నిట్టివి వెక్కు లసురమాయాప్రభావమునంజేసి ధీరు
 లకును వెఱపు వ్రట్టించునట్లు చూపట్టిన నప్పుడు మును లతనికి
 సన్నిహితులై యోయుత్తాసపాదనందనా, నామశ్రవణమున లోక
 మృత్యువును నిరసించుభక్తార్తిహరుం డైనశ్శార్ఙ్గధన్వండు నీకుఁ బ్రసా
 దించినయఃస్వరాజ మిప్పుడు ప్రయోగింపు మని తప్విజయంబుఁ గోరి
 చెప్పిరి. ధ్రువుఁడు తద్వచనం బాకర్ణించి యాచమించి శుచియై నారా
 యణాస్త్రము వింట సంధించునంతలోఁ గ్లేశంబులు జ్ఞానోదయంబున
 నెట్లు లట్లు లాగుహ్యకమాయలెల్ల తుణమాత్రలోన మాయ మయ్యె.
 అయ్యెస్త్రరాజము ప్రభావమునంజేసి దాసం గాంచనపుంఖములు కల
 హంసపక్షములు నగు వెక్కుబాణంబు లుద్యువిల్లి ఘోరరవంబుతో
 నాగుహ్యకరాక్షసనై న్యంబుఁ జొచ్చి చించి చెండాడుటయు గుహ్యకా
 దులు గరుడుం గన్నపాములు పడగలు వాంచి పఱచునట్లు కైదు

పులు వైచి యవ్వశిఖముల కోహటించి విచ్చి పఱచిరి. అట్లు పాటుచున్న వారలం బొదివి పోసీక యాఁగి ధ్రువుఁడు చేతుల నఱికియు నూఁడు పులఁ దఱిగియుఁ దలలు గోసియుఁ గుత్తుకలు ద్రుంచియురూపుమాపియు నూర్ధ్వరేతస్కు లై నయు త్తమయోగులకు సూర్యమండలాంతరగమ్యం బగును త్తమలోకంబునకుఁ బనిచె.

— మనువు ధ్రువుని యుద్ధ ముడుగు మని చెప్పట —

అవ్విధమున ధ్రువుఁడు గుహ్యకాదులం బరిమార్చుట విని తత్పితామహుం డైనస్వాయంభువమనువు కర్షణాసాంద్రుండై యతనియొద్ద కేటించి యిట్లునియె. వత్సా, నరకద్వారము పాపము నగునత్యంత రోషం బుడుగుము. దానం దవిలికదా యీవు నిరపరాధు లైనయీ పుణ్యజనులం దెగటార్పితివి. ఆకృతాపరాధు లగుగుహ్యకాదులఁ దెగఁ జూచుట సాధుగర్హితంబు. మనకులమునకుఁ దగదు. భ్రాతృవత్సలా, భ్రాతృవధపరితాపమునంజేసి నీ వొక్కనితప్పిదంబునకై వెక్కిండఁ బోలియించితివి. పరాగ్భూత మగుదేహమునం దాత్మాభిమాన మునిచి పశువు లట్టులు హింస చేయుట హృషీకేశానుమర్తు లగుసాధువుల మార్గంబు గాదు. భూతావాసుం డైనవాసుదేవుని దురారాధ్యుం డైన వాని సర్వభూతాత్మభావమున నారాధించి నీవు తదీయమరమపదము సాధించి హరిహృదయంబున కెక్కియు హరిదాసులకు సమ్మతుండ వయ్యు సజ్జనులనియమము దేర్చియు నెట్లు లీపాపము నొనర్చినాడవు? తితిక్ష కరుణ మైత్రి సర్వభూతసమత్వ మనుగుణముల నఖిలాత్ముఁ డగు భగవంతుఁడు సుప్రసన్నుఁడగు. అతని ప్రసాదంబు నడసినం బురుషుండు ప్రాకృతగుణవిముక్తుండై లింగశరీరముఁ బరిహరించి బ్రహ్మనందముం బొందు. పంచభూతార్బుదలై చేహాద్యాకారమునం బరిణమించిన స్త్రీపురుషులమిధునధర్తంబునంజేసి యీసంసారంబునందు స్త్రీపురుషుల కుత్పత్తి యగువిధమునఁ బాలకాకారమునఁ బరిణమించినభూతముల ప్రవర్తనంబునఁ బాలనంబు హంతృదేహాకారమునం బరిణమించినభూతముల సమృద్ధమున భూతసంహారమును బరమాత్మునిమాయా విలాసమునం జెల్లుచుండెడు. అయిస్కాంతమునిమిత్తముగాఁగ లోహ మెట్లు లట్టులు నిర్గుణుం డైనయప్పరమాత్ముడు నిమిత్తంబు గాఁగఁ

గార్హకారణాత్మకం బైనవిశ్వము దిరుగుచుండెడు. ఆభగవంతుడే యాత్మకాలశక్తింజేసి క్రమమున గుణతోభమునం సృష్ట్యాశక్తులు విభక్తంబు లగుడు. దా సకర్తయయ్యుం గార్హము లొనర్చెను. ఆహంతయయ్యు సంహారంబు గావించెడు. పరమేశ్వరుకాలశక్తి మరూహంబు. అసంతుఁ డనాది యవ్యయుండు నగునతఁడు పిత్రాదిజనులచే బుత్రాది జనులం బుట్టించుచు మృత్యువుచే నంతకు లగుచోరాదులఁ జంపించుచు సర్వము నియమించుచుండెడు. అతండు మృత్యురూపమునం బ్రజల నావేశించునెడ నొక్కండు మిత్రుం డనుటయు వేటొక్కండు శత్రుం డనుటయుఁ బొసంగదు మఱి తత్తత్కర్తానురూపముగ ఫలవైషమ్య మయ్యెవారి కయ్యెసమయముల నమరుచుండెడు. అతం డెటు వోయినం గర్వాధీనంబు లైనభూతసంఘము లనిశంబులై గాలి పోయినదెసం బరాగకణంబు లెట్టు లట్టు లటు వోవుచుండెడు. ఉపచయాపచయరహితుండై స్వస్థుండై యుండునయ్యాశ్వరుండు కర్వాధీనంబు లైనభూత సంఘముల కాయురుపచయాపచయములం గలిగించుచుండెడు. ఇట్టిలోక ప్రవృత్తిం గాంచి కొందఱు దీనికిఁ గర్తంబు కారణం బనియుఁ గొందఱు స్వభావంబు కారణం బనియుఁ గొందఱు కాలంబు కారణం బనియుఁ గొందఱు కామము కారణం బనియుఁ బలుకుదురు. నిర్గుణుఁ డప్రమేయుండు నానాశక్తిసముదయొల్లసితుండు నగునప్పరమేశ్వరుచిక్కి తంబు బరమేష్ఠియు నెఱుంగఁడు. ఇంక సర్వసంభవకారణం బైన యతని నెవ్వండు లెస్సయెఱుంగు? పుత్రా, యాధనదానుచరులు నీ భ్రాతృం జంపిరని తలంపవలదు. పురుషున కుత్పత్తినినాశములయెడఁ బూర్వ కర్తృతే కారణంబగు. అయ్యాశ్వరుండు తాన యీవిశ్వముసృజించుచుఁ బాలించుచు హరించుచుండియు సహంకారరాహిత్యమునంజేసి గుణకర్త లేకంబు వారయఁడు. భూతాత్ముండు భూతేశుండు భూతభావనుండు నగు నతం డాత్మశక్తి యగుమాయం గొని విశ్వసృష్టిస్థితిలయంబు లొన రించెడు. ముక్కుద్రాటఁ గట్టినబలివర్దంబు లట్టులు విశ్వస్రష్టలును నామ బద్ధులై యెవ్వనినిదేశము నొనర్తురై దేండ్లబాలుఁడయ్యు సవతితెల్లిప్రల్ల దంబులకు నొచ్చి తల్లిని బాసి యీవు వనమునకుఁ జని తపమునల్పి యింద్రియాగోచరుం డైనయెవ్వని నారాధించి త్రిలోకములకు మీడి

యుత్తమపదంబు సాధించితి, నాదేవదేవునభక్తులకు మృత్యువురీతినీ
భక్తుల కమృతముమాడ్కినిం దోచువాని, జగత్పరాయణుం డైనవాని,
సర్వవిధముల నాశ్రయించి, విరోధవిరహితం బైనచిత్తమునం దవస్థి
తుండై నిర్గుణాక్షరస్వరూపుఁ డైనయప్పరభూత్తుని వస్తుసత్తాశూన్యం
బయ్యు వివిధ భేదవిషయంబైనవిశ్వము ప్రతీతి కధికరణంబైనవానింబ్రత్య
గ్ధర్మనంబున నన్నేషింపుము. అవ్యిధమునఁ బ్రత్యగాత్ముఁడనంతుఁడానంద
మాత్రుఁ డఖిలశక్తిసంపన్నుఁడు నగుభగవంతునిపై భక్తిఁ జేయుదేని
యేను నాయది యనుచిరరూఢం బైనహృదయగ్రంథిని మెల్ల మెల్లన విడ
లింతువు. ఔషధమున రోగము నెట్లట్లు బహుశ్రుతమున శ్రేయోవిరోధి
యగురోషమును వారింపుము. రోషరూపితుం జూచి లోకమెల్ల
నుద్వేగంబుఁ జెందుఁ గావునఁ దన కభయముఁ గోరువాఁడు దాని
దృఢింపవలయు. భాగ్యవధంబున కలిగి నీవు పుణ్యజనులం జంపిన
దాన నీశ్వరసఖుం డైనకుజేరునకు పాళనంబుఁ గావించితివి. మహాత్ముల
తేజమువలన మనకులమునకుఁ గీడు మూడకుండఁ గోరి వినయమునం
బ్రియవచనమున నయ్యలకాఁతిప్రసాదంబు వడయు మయ్యా యని
స్వాయంభువమనువు తనమనుమనికి హిత ముపదేశించి తదీయప్రణామ
ముల నంగీకరించి దీవించి ఋషులతోడ నిజస్థానంబునకుఁ జనియె.

— ధృవుఁడు మనవచనమునఁ బోరుడిగి కుజేరుకల్పి చేసి రాజ్య మేలుట —

ధృవుఁ డట్లు మనూపదేశమునఁ గోఁము డిగ్గఁద్రావుట విని
కుజేరుఁడు యక్షకిన్నరచారణప్రస్తూయమానుండై యచ్చటికి వచ్చి
కృతాంజలి యైనయతని కిట్లనియె. క్షత్రియపుత్రా, పితామహాప
దేశమున దుష్ట్యజ మగుక్రోధమును నీవు పరిహరించినదానికిఁ బరి
తోష మొందితి నీవు యత్నులను వారునీభాగ్రతనుం జంపుటపొసంగదు.
భూతముల యుత్పత్తివినాశములకుఁ గాలమే కారణంబు. దేహాత్మను
సంధానకారణంబున స్వప్నమునంబోలె నపార్థ మగునేను నాయది యను
బుద్ధి పురుషున కజ్ఞానమునం గలిగెడు దాన బంధదుగ్ధిఖాదు లయ్యెడు.
నీకు మేలయ్యెడు పాష్టు. గుణమయ మగునాత్మ మాయతోడం గలి
సియు వస్తుగతిం బరికింప దాని నంటక స్వతంత్రుండై వెలయుచు సంసార
నివారకుండై భజనీయపాదారవిందుం డైనసర్వభూతాత్మ విగ్రహుని

స్వభూతాత్మ భావమున నభివృద్ధింబు భజింపుము. శంక దక్కి నీమనంబునం గలకోర్కీ నన్నడుగుము. పద్మలోచనచరణారవిందఃతుండః నీ వని వినియుండుదుఁ గావున వరాహుండ వని కుతేరుండు నెన్నిన విని ధృవుఁ డయత్నమున దురత్యయం బగుతమముఁ దరింపఁ బరమ పాదనం బైనహరిచరణస్థరణనిశ్చలత్వంబు వరించె. కుజేరుఁ డతని కవ్వరముఁ బరమప్రేమంబున నొసంగి యంతర్విత్తుండై నిజపురమున కరిగె. అట ధృవుడు నిజనగరంబునకు మగిడి యరుగుదెంచి ద్రవ్య క్రియాదేవతాకర్తపాధ్యఫలస్వరూపుఁడు తత్కర్తఫలప్రదుఁడు నగుయజ్ఞేశ్వరు నమితదక్షిణోపపన్నంబు లైనయజ్ఞములనారాధించుచు సర్వాత్మఁ డగునచ్యుతునిపయిఁ దీవ్రప్రసారం బైనభక్తి యొనరించుచుఁ దన లోపలను సకలభూతములలోపల నాసర్వేశ్వరుం గాంచుచు ధర్మ పథమున రాజ్య మేలుచుండె. శీలసంపన్నుఁడు బ్రహ్మణ్యుఁడు దీన వత్సలుఁడు ధర్మ నేతుపాలకుఁడు నగునాధునియేలుబడిం గాంచిన ప్రజ లతనిఁ దండ్రుఁగాఁ దలంచుచుండిరి. ఇవిధమున నయ్యుత్తాన పాదసంభవుం డవిక లేంద్రియుండై భోగములఁ బుణ్యక్షయంబును యజ్ఞాదినిత్యకర్తానుష్ఠానమునఁ బాపక్షయంబునుంగావించుచుఁ గాలము ద్రివర్గపాదకంబుగాఁ గడపుచు నిరువదియాలువేలేండ్లు రాజ్య మేలి యటఁ గుమారుని రాజ్యమున నభిషేకించి యీవిత్వమెల్ల నాత్మనియందు మాయారచితం బనియు నవిద్యారచితస్వప్న గంధర్వనగరోపమం బనియు దేహమును దారపుత్రమిత్రాంతగిపురోపవనగృహదులును సముద్ర ముద్రితం బైనసర్వంసహామండలంబును గాలోపసృష్టంబకాని శాశ్వతంబు గా దనియు నిశ్చయించి వానిం ద్యజించి బదరికాశ్రమం బునకుఁ జనియె.

— ధృవుఁడు విష్ణుదూతలు దెచ్చినవిమానమున నున్నతపద మోహించుట —

అవిధంబున ధృవుఁడు బదరీవనమునకుఁ జని యందు మందా కిని గృతస్నానుండై శుచియై యుచితాసనమున నాసీనుండై యాస నము బంధించి వాయునిరోధం బొనర్చి మనంబున నింద్రియముల నిగ్రహించి భగవంతునివిరాడ్రూపంబుపై ధారణాయోగంబున మనస్సు నిలిపి యట ధ్యాత్వధ్యేయభేదశూన్యుండై సమాధినిష్ఠుండై యాస్థుల

మును విసర్జించి హరిపై నిత్యభక్తిపారమ్యంబు వహించుచు నానంద
 బాష్పబిందుసందోహంబు దండడిం గ్రందుకొన దెందంబు గరఁగ మేను
 గరుపారఁ బరమనిర్వృతిం బ్రాపించి యేను భువుండ నిట్టివాడ నను
 నభిమానంబుఁ దొఱంగి తన్నుఁ దాను దలంపక పరమానందతదాత్మతం
 బొరసె. అట్టియెడ దశదిశల విశదద్యుతి వెలిగించుచు నూతనోదితం
 బైనరాకానిశాకరమండలంబుఁ గ్రేణిసేయుచు నభమునుండి డిగి వచ్చు
 చున్న యొక్కయుత్తమవిమానంబునందు బాహుచతుష్టయంబుకలు
 లోచనంబులు దనరునీలగాత్రంబులఁ గిరీటకుండలహారకేయూరాద్యాభర
 ణంబులఁ గ్రేణి గదాధరులై యొప్పువిష్ణుదూతల నిర్దఱం గనుంగొని
 భువుండ హరిపార్షదు లని పరమభక్తి గ్రాలఁ గేలుదోయి మొగిచి
 దామోదరునామములం గీర్తించుచుఁ బ్రణామంబుఁ గావించె.
 అట్లు కృతాంజలియై ప్రణమిల్లి విష్ణుపాదాభినివిష్టచిత్తుం దైనయా
 భువుని డాయ వచ్చి వనజనాభుపార్షదు లగుసునందనందులు మంద
 హాసంబుతోఁ బ్రీతి గదుర నతని కిట్లనిరి. రాజేంద్రా, యవభానంబున
 మావచనం బాకర్ణింపుము. విదేంద్రప్రాయమున నీ వేదేవుం బరమ
 తపంబున నారాధించి మెప్పించితి వాపర మేశ్వరు పరిచారకులము మేము.
 అతండు పంప నేము నిన్నుఁ దత్పదమునకుఁ దోడుకొనిపోవఁ జనుదెం
 చినవారము. సప్తర్షులును దాము సాధింపఁ జాలక తల రెత్తి
 మీఁదఁ గనుంగొన నెసంగుచు సూర్యచంద్రగ్రహనక్షత్రతారాగణ
 ప్రదక్షిణావరిక్రమణంబుఁ గాంచుచు సర్వోత్తమంబై యితరులకు సాధింప
 రానివిష్ణుపదము నీవు సాధించితివి. నీతండ్రితాతలును దక్కినవారు
 నితకు దాని సాధింపరు. అయ్యది సకలలోకవంద్యంబు. ఆవోహి
 టికిఁ నిన్నుఁ దోడ్కొని పోవఁగ భగవంతుఁ డీవిమానము నీతదర్థం
 బనిచె. దీని నారోహింప నర్హుండ వనిచెప్పిన నప్పరమేశ్వరపార్షదుల
 తేనియ లొలుకుటలుకు లాకర్ణించి కృతస్నానంబై యలంకృతగాత్రుండై
 మునులకు మ్రొక్కి తదాశీర్వాదములం గొని యవిమానరాజంబు
 వలగొని యర్పించి పార్షదులకుఁ బ్రణమిల్లి జ్యోతిర్తయం బైనయుత్తమ
 రూపంబు ధరించి భువుండ దావిమాన మారోహించుచున్నంత దుందుభి
 మ్మదంగహవాదివాదిత్రంబులు మోగినె. కుసుమవర్షంబు గురిసె. గంధ

క్షృగానంబు లేసంగె. అప్పు డతండు దాను విమాన మెక్కుచు దీనుకా
లగుతల్లి యైనసునీతి నిట విడిచి యేను బుణ్యలోకమున కేగుదుగా
యని మదిఁ దలపోయుట యరసి సునందనండులు దనకు ముందర
దేవయానమునం ద్రివిష్టపమునకుఁ జనుచున్నతజ్ఞునని నాతనికిం జూపు
టయుఁ బరమానంద మేదురుండై యాధువుఁ డప్పరమవిమానమునం
గూర్చుండి తెరువున వైమానికు లొనర్చుప్రస్తుతివచనంబుల నాలిం
చుచుఁ గుసుమవృష్టి నంగీకరించుచు గ్రహమండలంబెల్ల దాటియు
ముల్లోకముల నతిక్రమించియు సప్తస్థానంబు లంఘించియు నన్నిటికి
మీఁద ధ్రువంబై, నిజప్రకాశంబున లోకములనెల్ల వెలిగించుచు భగ
వత్కారుణ్యంబు వడయనివారికి దుర్గమంబై. నిత్యభద్రము లొనరించి
శాంతులై సమదర్శనులై సర్వభూతానురంజనులై శుద్ధులై యచ్యుతుండై
తమకుఁ బ్రియబాంధవుఁ డనుపరమవిప్రంభమున నేకాంతభక్తి నేయు
మహాభాగవతులకు సులభంబై యొప్పునప్పురమపదం బారోపించె.

అత్రైఱంగునఁ గృష్ణపరాయణుండై యుత్తానపాదనందనుం డైన
ధ్రువుఁ డాస్థానంబు సాధించి మూఁడులోకములకును శిరోమణిచాడ్పున
వేలింగె. మేధిస్తంభమునఁ బశుగణం బెట్టు లట్టులు గంభీరవేగం బైన
జ్యోతిశ్చక్రంబు తదీయస్థానమున నావహితంబై తిరుగుచుండెడు. ఆతని
మహిమంబు సూచి నారదుఁడు ప్రచేతసులసత్రమున వీణ వాయిం
చుచు “వేదవాదు లైన బ్రహ్మలును భగవద్ధర్మములనెల్ల లెస్స యెఱి
గియుఁ బతిదేవత యగుసునీతితఁగిఫలంబై సుతుండై జనించినధ్రువుని
పదంబు సాధింపఁ జాలరు. రాజుల కయ్యది యరిది యని చెప్ప నేల?
ఆతం డై దేండ్ల బాలుఁడయ్యు సవతితల్లిప్రల్లదంబుల కలిగి యడవి కేఁగి
నాయుపదేశమున భక్తగుణపరాజితుం డైనయజితుం దపంబునఁ దృప్తుం
డేసి యాస్థానం బధిగమించె. ఐదాతేండ్లవాఁడయ్యు నాతం డల్పదినముల
నాజ్ఞించినయయ్యుత్తమపదం బెంతటివృద్ధులకేని యేండ్లబూండ్లనైన
సాధింప నలవిగా” దని యిట్లై గానముఁ గావించె. విదురా, నీయడిగిన
దాని కుత్తరంబుగా సాధుసమృతం బైనధ్రువచరిత్రంబు నీకుఁ జెప్పితి.
భన్యము యశస్య మాయుష్యము పుణ్యము పుష్కలభాయనము
స్వర్గ్యము ధ్రువస్థానసాహకము సౌమనస్యము ప్రశస్యము పాపనాశనము
వచనభాగ-1—20

నగునీభాగవతోత్తమచరిత్రము మిక్కిలి శ్రద్ధతో వినినం గ్లకాల్గు
 బడఁగించు భగవద్భక్తి యుదయించెడు. మహాత్మ్యంబుఁ గోరువారికి
 దత్తాప్రిసానం బైనతీర్థంబు శ్రోతలకు శీలాదిగుణనిబంధనంబు తేజోభి
 లాఘలకుఁ దేజస్కరంబు మనస్సులకు మనోనైర్మల్యకారణంబు నగునీ
 పుణ్యశ్లోకచరిత్రముం బవిత్రుండై సాయంప్రాతర్యోశల బ్రాహ్మణసభ
 లోనం గీర్తింపఁజను. పూర్ణిమామావాస్యద్వాదశీతిథులందు శ్రవణ
 నక్షత్రమందును దినక్షయవ్యతీపాతంబులందును గ్రహణసంక్రమణార్క
 వారంబులందును భగవత్పదాశ్రయంబుడై నిష్కాముండు శ్రద్ధగలవారికి
 వినిపించునతం డాత్ముఁ డాత్మసంతుష్టుం డని యెఱింగి నీధిం గాంచెడు.
 భగవద్వార్తమునం దమృతరూప మగుజ్ఞానము నజ్ఞాతతత్త్వనకుఁ గరుణ
 పెంపున బోధించుదీనవత్సలునకు సురలు సుప్రసన్ను లగుదురు. పసిబాలు
 డయ్య నాటలను దల్లిని గృహమును విడిచి యడవి కేఁగి యోగి
 నేవనీయుం డైనవాసుదేవునిచరణంబు శరణంబు సొచ్చి విఖ్యాతవిశుద్ధ
 కర్ముడై వెలసినధృవునిచరిత్రం బియ్యది యని మైత్రేయుండు నెప్పినం
 గోపాంబునివర్ణితం బైనధృవునివైకుంఠపదాధిరోహణం బాశ్చర్యించి
 విదురుండు భగవంతునిఁబయిం బ్రరూఢభక్తిభావుండు మఱియు నిట్లని
 యడుంగం దొడంగె.

— మైత్రేయుండు విడుదనకు ధృవకంకప్రవర్తనము చెప్పట —

తపోధనా, నారదుండు ప్రచేతసులసత్రమున ధృవచరిత్రంబు
 బాడె నని చెప్పితిరిగదా. ఆప్రచేతసు లేవర? ఎవ్వనితనయులు? ఎవ్వని
 కులమునం బుట్టినవారు? వా రెచ్చట సత్ర మనుష్ఠించిరి? దేవ
 దర్శనుం డైననారదమునీంద్రుండు మహాభాగుఁ డని తలంచెద. స్వధర్మ
 శీలురగుపురుషుల కారాధనీయుం డైనహరిపరిచర్యాప్రకారంబెల్ల భక్తి
 మంతుండై యమ్మునీంద్రుండకదా నిరూపించె. మఱియు నత్రపోధనుం
 డాసమాజమున నింక నేయేకథల వర్ణించె వానినెల్ల నాశర్మింపఁ గుతూ
 హలం బయ్యెడు కరుణించి ప్రతిపాదింపు మని యడిగిన విదురునకు
 మైత్రేయుం డిట్లనియె. ధృవుఁ డట్లు తపోసుష్ఠానార్థంబు బదరీపనము
 నకుఁ జనినపిదపఁ దత్పూత్రుం డైనయత్కులుండు రాజ్యాసనం బంగీరింప
 జన్మసిద్ధశాంతియు క్లుండు గావున నిస్సంగుండై సమదర్శనుండై లోకము

నందుఁ దన్నుఁ దనలో లోకమునుం గాంచుచు నిరంతరాయంబైన
యోగాభ్యాసం బనుననలంబునఁ గర్తవ్యాసవలం గాల్చి నిరస్తభేదము
బోధాత్మకము శాంత మానందమాత్ర మనుసూత్రంబు నగుబ్రహ్మ
స్వరూప మనుసంధించి తనకంటె నితరపదార్థము నెఱ్ఱానిం గానక
యాత్మ నిష్ఠుండై జడాంధబధిరోన్నతమూకాకారుండై సర్వజ్ఞుండు
గావున సతస్వతియయ్యు బాలమార్గమునఁ గన్పట్టుచుఁ బ్రశాంతార్చి
యగునగ్నిమాడ్కి నుండుటయుఁ గులవృద్ధులును మంత్రులు సతని
జడుఁగ నున్నత్తుఁగఁ దలంచి యతనితమ్ముఁ డైనశ్రమిసుతుని వత్సనాముని
రాజ్యమున సభిషేకించిరి. ఆవత్సరునిభార్య సర్వర్థియనునది పుష్ప
క్షుండు చంద్రకేతుఁ డిమఁ డూర్జుండు వసుండు జయుఁ డన నాటగురు
కొడుకులం గనియె. అందుఁ బుష్పక్షునకుఁ బ్రభ యనుభార్యయందుఁ
బ్రాతర్పథ్యందినసాయంసమాఖ్యు లగుమువ్వరు సుతులును దోష
యనుభార్యయందుఁ బ్రదోషనిశీఢవృష్టినామకపుత్రులు ముగ్గురును
గలిగిరి. వృష్టికిఁ బుష్కరిణి యనుదానియందు సర్వతేజుండు పుత్రుం
డయ్యె. వాని కాకూతి యనుపత్నియందుఁ జతు వసుమనువు జనించి
నడ్వల యనుభార్యయందుఁ బురుండు కత్తుండు త్రితుండు ద్యుమ్నుండు
సత్యవంతుండు ఋతుండు ప్రతుం డగ్నిష్టాముఁ డతిరాత్రుండు సుద్య
మ్నుండు శిబి యుల్లకుఁ డనఁ బరిశుద్ధులగుద్వాదశపుత్రులంగాంచె. ఉల్ల
కునకుఁ బుష్కరిణియనుదానియం దంగుండు సుమనసుండు భ్యాతిక్రతు
వంగిరసుండు గయుఁ డన నాటగురుకొడుకులుపుట్టిరి. అంగుభార్య యగు
సునీధ దుర్వృత్తుం డైనవేనుండనుకుమారుం గనియె. ఆకొడుకు దుశ్శీ
లత్వమునకు నిర్వేదంబుఁ జెంది యంగుండు పురముఁ దోటఁగి యరిగె.
అవ్వేనునిదుశ్శేష్టితంబుల కలిగి మునులు వాగ్విజ్రముల నాతనిం జంపి
యప్పుడు లోక మరాజకం బైనం బ్రజలకు దస్యబాధదోడరినం దాని
మాన్వ నవ్వేనునిదక్షిణకరంబు మథించుటయు నారాయణాంశమున
నాదిరా జగుప్పగు పుదయించె ననిన విని విదురుండు మహాత్మా, కీల
నిధి సాధువు బ్రహ్మణ్యుండు నగునయ్యంగునకుఁ దాను సగరము విడిచి
వెడలవలసినంతటి దుశ్శేష్టితంబులకొడు కేల గలిగె? ధర్మకొవిదు లగు
మునులు చండవ్రతధరుండై రాజైనయావేనునెడ నేల బ్రహ్మదండముఁ

బ్రయోగింబిరి! లోకపాలతేజము భరించినకతన కాజువలన నేడే నా తప్పిదంబు గలిగిన నతని నవమానింప నతనియేలుబడి నున్న ప్రజలకు దగదుగదా? శ్రద్ధావంతుడు భక్తుడునగునాకు సుసీధాపుత్ర చేష్టితంబు తేటపడఁ జెప్పము. నీవు పరాపరుజ్ఞుండవుగదా యని యడిగిన విదురు నకు మైత్రేయుం డిట్లనియె.

— అంగుడు పుత్రేష్టి చేసి నేను దనుపుత్తుం బడయుట —

రాజర్షి యగునంగు డశ్వమేధ మాచరించిన నందు బ్రహ్మవాదు లగుఋత్విజులు నియమముతో నాహ్వనంబొనర్చిన సురలురాక తక్కుటయు ఋత్విజు లదృఢతం బంది యజమానుఁ డైనయంగునిఁ జూచి యోరాజేంద్రా, యాహుతుల నమరులు గొనరైరి. హవ్యములు దష్టములుగావు. మఱియు శ్రద్ధాసాదితంబు లయ్యెడు. ధృతవ్రతులై బ్రాహ్మణులు సారవంతము లైనమంత్రములం బఠించిరి. సురల కించుకేనియు నపరాధము గానంబడదు. కర్తసాక్షు లగువేల్పులు వచ్చి తమతమ హవిర్భాగములం గొనమికిఁ గతంబు దోఁప దని చెప్పిన విని యంగుఁ డత్యంతదుర్మనుండై సదస్యులయనుమతిఁ గొని మానవ్రతముఁ బరిత్యజించి యోమహాత్ములారా, సురలు నాయజ్ఞమునకుఁ బిలిచిన నేల రారు? గ్రహముల నేల గ్రహింపరు? నాతప్పిదం బెయ్యదియేనియుఁ గలుగునేని తెలియఁ జెప్పఁ డని యడుగుటయు సదస్యు లతని కిట్లనిరి. నరదేవా, నీతప్పిదం బిందుఁ గొంచెమేనియుఁ దోఁపకుండఁడుఁగాని నీ వింతవాడవయ్యు నపుత్తుండ వనునొక్కసాక్షనపాపంబు గలదు. దానంజేసి సురలు రాకుండుదురు. పుత్రేష్టి చేసి పుత్తుం బడయుదేని యట నీహవిర్భాగములం గ్రతుభోజనులు గ్రహింతురు. పుత్రకామేష్టి నయ్యజ్ఞేశ్వరు నారాధించినఁ బుత్రోదయం బయ్యెడు. ఆ యిష్టిని హరి నారాధించునెడ నాతనితోడ వచ్చి గీర్వాణులు తమ తమహవిర్భాగములం గ్రహింతురు. ఎవ్వ రేకామములం గోరి యారాధించిన దదనురోధమున హరి వారికోర్కు లీడేర్చు ననిచెప్పి వారు పుత్రకామేష్టి నేయించువారై విష్ణుదేవతాకం బైనపురోడాశముఁ గల్పించి విధియుతముగ వ్రేల్చిన నయ్యగ్నికుండమునుండి హేమ ఘూర్ణుఁ డమలాంబరుఁడు నగునొక్కపురుషుఁడు హిరణ్యయపాత్ర

మున సిద్ధపాయసంబుఁ గొని లేచి వచ్చె. అప్పుడు బ్రాహ్మణాచార్యుఁడు
 యంగుఁ డంజలిపుటంబున నాపాయసము గ్రహించి సంతోష
 మున నాఘాఁగించి పత్ని కొసంగె. పుత్రప్రసవకారణం దైనయా
 పాయసము నతనిపత్ని యగుసునీధ భుజించి పతివలనం జూలు గొని
 తఱితోఁ బుత్రుం గనియె. అక్కుమారుఁడు వేనుఁ డనంబరంగి పుట్టిన
 నాటఁగోలె దనమాతామహుఁ డైనమృద్యువుననువ దించి యథార్చి
 కుండై విల్లమ్ములు గొని యడవి కేఁగి యసాధువై సాధుమృగముల
 నిష్కారణంబ వధించుచున్నంతఁ బ్రజ “లక్కటా! వేనుం”డని యందలు
 నాశ్రోశించునట్లు దుర్వృత్తికిఁ గడంగి తనలో నాడు తోడిబాలురం
 బిట్టు గిట్టి కటికవాఁడు పశువు నెట్టు లట్టులు నిర్దయుండై అట్లు దుర్భాగ
 ప్రవృత్తుం దైనకొడుకును శాసింప నెన్నియే బ్రయత్నము లొన
 ర్చియు వితథోద్యముండై యంగుఁడు తనలో నిట్లని వితర్కించె. భరింప
 రానిదుస్సంతానదుఃఖము నరయక తఱచుగ ననవత్తులైన గృహస్థులు
 సంతానార్థంబు భగవంతు నారాధింతురు. దురవత్యంబుఁ గన్న నక్ష
 త్రియు నధర్తంబును సర్వద్యేషంబును దీనిమనోవ్యాధియుఁ గలి
 గెడు. గృహవిపరీకరములకుం గ్లేశదాయకత్వంబుఁ గూర్పు కుపుత్రుం
 డనుమోహపాశముం బండితుఁ డెవ్వఁడైన మెచ్చునే? తప్ప దలచితి
 విచారింపఁ గుపుత్రునివలనను మేలు గలిగెడు. సుపుత్రుఁడు గలిగినం
 దదీయచేష్టితంబుల మెచ్చుచు నరుఁడు నిత్యంబు గృహసక్తుఁ డయ్యెడు.
 కుపుత్రునివలనో యట్లుకాక సంసారభోగములపై విరాగంబు వొడమ
 నిల్లు వెడలి యాత్మగతి నరయ వల నయ్యెడు? కావున నీవిధంబున
 సుపుత్రునికంటె గుపుత్రుఁడే యుత్తముఁ డని తలపోయవచ్చు నని
 యిట్టులు తనలో నాలోచించి యంగుఁడు సంసారమునెడ విరక్తుండై
 నిర్దుర గానక చింతిల్లుచు భార్యను విడిచి నడిరేయి సర్వసంపత్సమృద్ధం
 దైనయిల్లు వెడలి యడవి కరిగె. అవ్విధంబున రాజు చనినం ? హోహితు
 లమాత్యులు సుహృదులు మున్నుగా నెల్లవారు పరమశోకాత్తులై
 యతని వెదకియుఁ గుయోగులు గుహానిగూఢపరమపురుషు నెట్టు లట్టు

లయ్యంగనృపాలునిపోబడి యెటుంగక హతోద్యములై మగిడి పురమున కేతెంచి విలపించుచు రాజవిప్లవంబు ఋషులకు నివేదించిరి.

— నేనుఁడు రాజై ధర్మవిరోధంబుఁ జేయుట —

అట లోకక్షేమం బరయుభృగ్వాదిమునులు రాజు లేకున్నం బ్రజలు పశుసమత్వంబుఁ బొందుదు రని యాలోచించి సునీధం బిలిపి తత్పుత్తుం డైనవేనుం బ్రజలుమెచ్చకున్న నరాజకత్వదోషముఁ బరిహరింప రాజ్యమున నభిషేకించిరి. అత్యుగ్రశాసనుఁ డైనవేనుఁడు సింహాసనం బెక్కై నని విన్నంతన సర్పభీతము లగుమూషకంబులచందమునఁ జోరు లణగిరి. అవ్వేనుఁ డట్లు సింహాసన మధిష్ఠించి యష్టలోక పాలై శ్వర్యసంభావితుండు గర్వించి మహాభాగుల నవమానించుచు నిరంకుశం బైనగజముమాడ్కి నప్రతిహతగతిం దేరెక్కి భూనభింతరము కంపింపఁ దిరుగుచు “ద్విజులారా, యజ్ఞముల ననుష్ఠింపవలదు, దానము లియ్యవలదు, హోమంబులు వ్రేల్చవల” దని భేరిఘోషమునం జాటించుచు ధర్మము నిషేధించుచుండె. దుర్వృత్తుండు యవ్వేనుని దుష్టచేష్టితంబుఁ జూచి లోకమునకు మూడినకీడుం బరికించి యక్కటా! లోకమునకుఁ బాలకునివలనను దస్కులవలనను ద్వివిధం బైనవ్యసనంబు దొడరె. కావ్యమున కిరువంకల నగ్గి దరికొల్పిన ట్లయ్యె. వీడు రాజ్యార్హుఁడు గాకున్న నరాజకభయమునంజేసి వీని రాజుం జేయుటయు నిప్పుడు దానం గడుభయం బయ్యెడు. ప్రజలకు మే లెవ్విధి నయ్యెడునో? పాలు వోసి పాముం బెంచిన నయ్యది పెంచినవాని గఱచి చంపువిధముఁ బ్రకృతిదుష్టండున యీసునీథాసుతుండు దన్నుఁ బ్రజలు రాజ్యాసనమున నభిషేకించినం దాను వారికే కీడు రోయుచుండెడు. ఐన మనచేనైనంతకు వీనికిఁ జెప్పి చూతము. వాఁడు వినియె వినకుండఁ జేయఁగలయంతయుం జేసిన మనకుఁ దత్పాప మంటకుండెడు. మనమే యీయనద్యుత్తుని రాజుఁగా నభిషేకించినకతన వానికీప్పుడు హితబోధనంబును గర్తవ్యం బయ్యెడు. మనమూరార్చిబోధించిన నాతండు వినక ధిక్కరించునేని లోకధిక్కారసంసిద్ధుం డైనయప్పాపాత్తునస్త్రైజమున నిర్దహింతుముని తమలో నిశ్చయించి యమ్మునులు నిగూఢమన్యువేగులై యవ్వేనునొడ్డ కరిగి సామవచనముల నిట్లని యతని నూఱిడించిరి.

రాజేంద్రా, మాఽజ్ఞాపనంబు వినుము. దీన నీ కాయువు శ్రేయః కల
మును గీర్తియు వర్ధిల్లెడు. వాఙ్మనగకాయవృత్తుల నాచరించినధర్మము
పురుషులకు లోకవిశేషతత్వంబును దుది ముక్తినిం గలిగించెడు. ప్రజాక్షేమ
లక్షణం బైనయాధర్మము నయ్యెడ నశింపకుండుఁగాక. ధర్మము దక్షి
గిన నైశ్వర్యచ్యుతి రాజున కయ్యెడు. రాజన్యుండు దుష్టామాత్ముల
వలనను బోరులవలననుం బ్రజలఁ బ్రోచి విధియతంబుగ బలిం గొని
యీలోకమునను దాన నార్జించినధర్మమున నాలోకమునను సుఖించు.
ఎవ్వనిరాష్ట్రమునం బురమునను యజ్ఞపురుషుం డైనభగవంతుని
జనులు వర్ణాశ్రమోచితధర్మముల నారాధింతు రట్టిరాజు తనకాస
నము ననుష్ఠించువాఁ డని యాతనికి భూతభావనుం డైనభగవం
తుడు సుప్రీతుం డగు. లోకములును లోకపాలురు నాదరణముతో
నెవ్వనికి బలి యర్పింతు రాలోకేశ్వరేశ్వరుండు సంతుష్టుం డగు
నేని జనులకుఁ బ్రాప్యంబు గ్రానియర్థ మొక్కఁడుం గలుగదు.
కావున సర్వలోక దేవయజ్ఞసంగ్రహుండు త్రయీమయుండు ప్రవృ
మయుండు తపోమయుండు నగునాభగవంతుని వివిధయజ్ఞముల సమృద్ధి
పొంటె నారాధించుస్వదేశజనుల వారింపఁ దగదు. నీజనపదంబునందు
ద్విజు లాచరించుయజ్ఞములం బరితృప్తులై హర్యంశభూతు లగునమరులు
వాఙ్మితార్థముల నిత్తురు. వీరవర్యా, దేవతాతిరస్కారంబు చేయరా
దని చెప్పిన నమ్మునులకు వేనుఁ డిట్లనియె. అక్కటా! మీరు మూఢులై
యధర్మమును ధర్మ మని తలంతురు. అన్నాదివృత్తుల నిచ్చు రాజైన
నన్ను విడిచి తనమగని గాదని జారు నుపసర్పించుజటిభిక్షుణి లాఁతెం
గొలువఁ బూనితిరి. నృపరూపముఁ దాల్చి యీశ్వరుం డైననన్నవమా
నించువా రుభయలోకములనుం జెడుదురు. భర్తృన్నేహదూర లగు
ససతులకు జారునిమీఁద నెట్టులట్టులు మీరెవ్వనిపై నిట్టిభక్తివాటింతు
రయ్యజ్ఞపురుషుం డెవ్వఁడు? విష్ణువు బ్రహ్మ శంకరుండు శక్రుండు వాయువు
యముండు సూర్యుండు పక్షన్యుండు కుబేరుండు సోముండు భూమి యగ్ని
పరుండు మున్ను గా కాపానుగ్రహసమర్థులైనబృందారకు లందఱును
నృపతిదేహమునందు నివసించురు. కావున రాజు సర్వదేవమయుం డని
పేర్కొనంబడు. అట్టి నోవ్విపులారా, మత్సరంబు మాని యారా

ధించి బలి యర్పింపుడు. నాకంటె నగ్రభోజనీయుం డైనయాశాభ్యు
పురుషు డొండొకొండు మీకుఁ గలుగఁడని యిట్లు లప్పాపాత్తుం డైన
వేనుండు విపరీతమతియై యుత్పథం బాక్రమించి భ్రష్టమంగళుండై
సానునయం బైనయమ్మునులహితోపదేశంబు నిరాకరించె.

— దుష్టుఁ డగునేనుని మునులు హుంకారములం జంపుట —

పండితమ్మున్యుం డైనయవ్వేనుం డట్టులు తిరస్కరించినం దమ
కోర్కీ వమ్మగుట కలిగి తపోధను లక్కటా! ప్రకృతిదారుణుం డైనయా
పాపాత్తుంబరిమార్చవలయు. ఇంక వీడు బ్రదికినం బ్రపంచంబుఁగాల్చెడు.
సిగ్గుమాలి యజ్ఞేశ్వరుం డైనవిష్ణుదేవుని నిందించునీదుర్వృత్తుఁడు రాజా
సంబున కర్హుండుగాఁడు. ఎవ్వనియనుగ్రహమున నింతటియైశ్వర్యంబు
గలిగె నట్టిపురుషోత్తముని వేనుఁ డొక్కండు దక్క. మఱియొక్కండు
దూఱునే? అని కోపావేగమున నవ్వేనుం జంపఁ దమలో నిశ్చయించి
యచ్యుతనిదచచే గతాయువై హతప్రాయుండైనయవ్వేనుని హుంకార
ముల నదల్చి విగతాసుంజేసిరి. ఋషు లవిధమున వేనుం దెగఁజూచి
నిజాశ్రమమ్ములకుఁజనిన పదంపడి సునీధ శోకించుచు నాత్మమంత్రయోగ
మునం దత్కేశేబరంబుఁ గాపాడుచుండె. అంత నొక్కనాఁ డమ్మునులు
సరస్వతీనదిం గృతస్నానులై యాసరి తీరంబున నగ్నిహోత్రములు
నిర్వర్తించి యాసీనులై సత్కథాగోష్ఠి నున్నంత లోకభీకరంబుగా ననే
కము లగుమహోత్పాతంబులు దోచె. వానిం జూచి యమ్మహా
మునులు రక్షకులు లేనిప్రజలకు దస్యభయంబు గలుగునొక్కొ యని
చింతించుచు ధనమునెల్లఁ గొల్లగొనిపోవఁ బాటుతెంచుముచ్చులు
వచ్చుట నచ్చుటచ్చుట నెల్ల దెసల నెనసినపాంసుజాలమున నూహించి
రాజులేనికతనఁ జోరప్రాయులై పరస్పరవధమునకుఁ దొడరుదుర్జనుల
వలన లోకమునకు మూడినకీడు బరికించి యక్కటా! దేశమెల్ల
నరాజకంబై పీనసత్త్వంబై జోరప్రాయం బయ్యె నని వగచుచు
దానం గలుగు చే తెటింగియు నాడు నోవక సమదర్శనుం డైనబ్రాహ్మ
ణుండు దీనులకుఁ జేటు వాటిల్లినపు డుపేక్షించునేని యవినినకుండలోని
నీళ్లు లెట్టు లట్టు లతనితపంబు స్రవించెడుఁ గావున దీనికి బ్రతివిధానంబు
కరవ్యంబు. రాజురి యైనయంగునివంశ మీశ్వరునితోఁ దుది ముట్టు

దగదు. అమహావంశమునం గేశవాత్రయై నరాజు లమోఘవేద్యు లని తమలో నెక్కువయిచి వానికే ఒకముం దక్షుని కాపాడుచునికి యరసి యచ్చటికిఁ బోయి చచ్చినయవ్వేనునితోడ ప్రచ్చిన నందుఁ గాకివోలె నల్లనిప్రాస్వగాత్రంబుతోఁ గుటుచుతలతోఁ మహాహను పుతో ప్రాస్వపాదములతో నిమ్ననాసాగ్రంబుతోఁ చక్రనేత్ర కేశంబు లతో బాహుకుఁ డన నొక్కండు పుట్టి విసముద్రుడై యే నేమి నేయుదు నని యడుగుటయు మునులు “నిక్షిద” యని నిర్దేశించిన నతండు నిషాదుం డయ్యె. దానంజేసి తదవ్వంశ్యులు నిషాదులై గిరికాననంబుల వసించిరి. వేనునికల్తపంబెల్లఁ దన్నిషాదరూపమున నిర్గతంబయ్యె.

— వేనభుజమథనంబునఁ బృథుచక్రవర్తి పత్నితోడ నుదయించుట —

అవిధంబున వేనగాత్రంబు వివిధం బగుటయు నమ్మునులు గ్రమ్మట నమ్మహిపతిబాహువులు మథించిన నందొక్కమిఁగునం బుద యించె. ఆదంశతులం గాంచి బ్రహ్మవాదులైనయమ్మును లక్ష్మిరా యీ పురుషుండు పురుషోత్తమునిలోకావనంబైనకళయు నీసుందరి యీగోవిందు నురస్థలంబు వాయనియిందిరా దేవియంశంబు నగుదురు. ఈతండు రాజులకుఁ బ్రథముండై యాత్మకీర్తిప్రథనం బొనర్చుఁ గావునఁ బృథు వనం బ్రథితకీర్తియై మహారాజుడనంబుఁ గొనియెడు. గుణభూషణభూ షణ యగునీదేవియు సంతరార్చిష్టత్వంబునంజేసి యర్చిస్తునాఁ బరఁగి పృథు ననువర్తించెడు. లోకరక్షార్థం బవతరించినలక్ష్మీనారాయణుల యంశంబులే వీర లని ప్రశంసించుచున్నంత గంధర్వగానంబులు సిద్ధగణ సుమవన్నంబులు స్వస్తరణీనృత్యంబులు విశ్వవాదిత్రచాపంబులు నెలంగె. అట్టియెడ దేవర్షి సితృగణంబులతోఁ బిశాచుహం చేతెంచి యాచైత్యుని దక్షిణహస్తమునందు విష్ణుచిహ్నం బైనచక్రరేఖను జగణములం దర విందలాంఛనంబునుంగాంచి నిక్కం బీతండు హరికళయని నిశ్చయించె.

— పృథుచక్రవర్తి రాజ్యాభిషిక్తుం డగుట —

నారాయణాంశసంభూతుం డైనయతనికి రాజ్యాభిషేకశోభ నంబుఁ గావించుఁ బ్రహ్మవాదు లగుబ్రాహ్మణులు కడంగుటయు నెల్ల దెసలనుండి యందలు నభిషే ద్రవ్యసంభారములం గొనిలెచ్చి యర్చిం చిరి, నదులు సముద్రములు వృక్షములు పక్షులు గోవులు మృగ

ములు భూమి యంతరిక్షము సర్వభూతములును గానుక వెట్టినం
 బరమాద్భుతం బయ్యె. ఆపృథుమహీపాలుండు రాజ్యాభిషిక్తుండై
 యుత్తమాంబరములం గట్టి కనకమణిమయాభరణములఁ దొడిగి లెస్స
 కై నేయంబడినపత్ని యగునర్చిస్సుతోడం గూడి రెండవయగ్ని దేవుం
 డునా వెలింగె. కుబేరుఁ డతని కుత్తమసింహాసనంబును వరుణుఁ డంబు
 స్రావంబై చంద్రప్రకాశం బైనశ్వేతాతపత్రంబును వాయువు చామర
 ద్వయంబును ధర్మండు కీర్తిమయమాల్యంబు నింద్రుఁ డుత్కృష్టకీరీటం
 బును యముండు సంయమనదండంబును బ్రహ్మదేవుండు వేదమయకవచం
 బును భారతీదేవి యుత్తమహారంబును హరి సుదర్శనచక్రంబును లక్ష్మీ
 దేవి యవ్యాహతసంపత్తిని రుద్రుండు దశచంద్రబింబాకారభాసురకరవా
 లంబు నంబిక శతచంద్రచర్తంబును సోముండు సుధామయతురంగము
 లను ద్వష్ట సుందరస్యందనంబు నగ్ని యజగోశృంగనిర్మితకోదండమును
 సూర్యుండు కిరణమయబాణంబులను భూమి యోగమయపాదుకలను
 దివంబు నిత్యపుష్పబలిని భేచరులు నాట్యగీతవాదిత్రాంతర్ధానకౌశలం
 బును ఋషులు సత్యాశీర్వాదంబును సముద్రుఁ డాత్మభవం బైన
 శంఖమును సింధుపర్వతంబు రథవీధుల నొసంగుటయు సూతమాగధ
 వందు లతనిం బ్రస్తుతింప నుపసర్పించిరి. వారితలం పెటింగి ప్రతాప
 వంతుం డైనయావైన్యుండు నవ్వుచు మేఘగంభీరస్వనంబున నిట్లనియె.
 ఓసూత, మాగధ, వందీ, లోకమునం గుణప్రఖ్యాతిఁ గనిననాయెడ
 నిష్పాడు మీస్తోత్రంబు దేని నాశ్రయించి చెల్లునో యెఱుంగరాదు.
 ప్రఖ్యాతగుణులైనయతరులం బొగడిన మీవచనంబులు సత్యంబు
 లయ్యెడు కావునం గాలాంతరమున మాచరిత్రములు స్తోత్రపాత్రంబులై
 థాల్రిం బ్రవృత్తంబు లయ్యెనేని యష్పాడు మీసుందరవచనముల కలం
 చారంబుఁ గావించవచ్చుఁగాని యిష్పాడు దగదు. ఉత్తమశ్లోకులగుణ
 ములఁ గీర్తింపఁ దగినతఱేఁ దక్కువవారిం గీర్తించుట నింద్యంబని సభ్యు
 లెన్నుదురు. మహాత్ములగుణములు దనయెడం గలుగకుండిన నవి యున్నట్లు
 స్తుతిపాతకులు దన్నుఁ బొగడిన వినఁగ నీశుఁ డెవ్వఁ డెత్సహించు ?
 లేనిగుణము లుగ్గడించి పొగడునెడ నవి గలిగిన నంతవాఁ డగుఁగాని
 యవి లేకున్నం గాఁ డని యెత్తిచూపి యపహసించినట్లకాఁ దలంపవల

యఃగాని కుమరీయట్లు లక్ష్మీమిత్రాస్థుతి కృష్ణురారు. ప్రామఁతు లగు మహాదారులు ప్రభువులయ్యఁ బ్రభాతులయ్య వాస్తవం బగు నాత్మ గుణకీర్తిం బ్రస్తుతించునెడ విన నేవగింతురు. ఏమిప్పటి కేయుత్తమ కార్యములం జేయకుండయు బాలునిరీతి నెట్లు లాత్మభ్యాసనం బొనర్తు మని చెప్పిన నాకర్ణించి సూత్రములు మునిచోదితులై తదీయవచనామృతముఁ గ్రోలి ముదం దెనసి యిట్లని ప్రస్తుతించిరి.

— సూత్రప్రభృతులు మునిచోదితులై పృథుని ప్రస్తుతించుట —

మహారాజాధిరాజా, యాత్మమాయాయోగమున వేనాంగమున జనించిన నారాయణరూపాంతరం దైననీవరాక్రమమహిమంబులు వర్ణింప మే మెంతవారము? బ్రహ్మాదులు సందు మతిభ్రాంతిఁ బోయదురు. ఐనం బుణ్యాశ్లోకుం దైనవారియంశావతారభూతుల కథానుభావాదనంబు మీఁది యాదరంబునంజేసి మునులవలన నెఱింగినకొలఁది భవదీయ శ్లాఘ్యకర్తములఁ బ్రకటించుము. ఈరాజచంద్రుండు థార్షికప్రవ రుండై ధర్మసేతురక్షణంబును దద్విరోధిశిక్షణంబునుం గావించుచు లోకమున ధర్మప్రచారంబు నేసెడు. ఇతండు తఱితోఁ దనతనువున లోకపాలతనువులఁ దాల్చి యుభయలోకములకు హితముఁ గావించెడు. సూర్యుఁ డెనిమిది నెలలు భూమిలోనిజలముఁ బీల్చి నాలుగునెలలు వృష్ట నున్యండై వాన గురియకరణి నీతండు దఱితోఁ గప్పములఁ గొనుచుఁ బ్రజల కన్నము లేనికాలమున నాధనము వారి కొసఁగిప్రాచెడు. సర్వం సహితమన నీతఁ డార్దులైనవారు పాదములఁ దన్నాక్రమించిన నయ్య క్రమంబు నైరించెడు. ఇంద్రునిమాఱ్ఱి వాన లేక ప్రజలన్నాతురత్వం బున నవయునెడ వారి కన్నాదుల నొసఁగి రక్షించెడు. తనవదనము చంద్రబింబమునకు సాటియై యమృతమయంబై వెలయు స్వైరసానురాగ వీక్షణంబున నీతండు ప్రజల కాప్యాయనం బొనర్చెడు తనమాన్గం బితరులకుఁ దెలియకుండఁ జరించుచుఁ దనపూనినపని ఫలపరిణామంబునం గాని లాతుల కెఱుంగఁబడకుండ నిగూఢముగఁ గరణీయంబులఁగడం చుచు నీతం దనంతమాహాత్మ్యగుణైకభాముడై వరుణునికరణి సంవృతా త్మండై గంభీరమేధామహిమంబున నర్థగుప్తి గావించెడు. అనలునిరీతి ధేనారణిప్రభవుం దైనయీతండు కుజులకు నుండినను దూరస్థునిరీతిఁ

దోచుచు దురాసదుడు దుస్సహుడునై పరులకు జెనకరాకుండెడు, సూత్రాత్త యగువాయువుచాడ్చున నధ్యక్షుండయ్య నుదాసీనునిరీతిఁ దోచుచు నీతం డెల్ల వారియాంతరభావ్యాకర్షముల నిపుణచారులవలన నరయుచుండెడు. మఱియు నీథార్తి కుడు శత్రుపుత్రునినైన దండ నార్హదోషము లేకుండిన దండింపడు. ఆత్మపుత్రుడేనియు దండు డైనం దండించు. సూర్యుడు దనకిరణముల నెందాఁక నెండ గాయు నందాఁకను మానసాచలంబుదనుక నితనియాజ్ఞాచక్రం బప్రతిహతంబై పర్యెడు. మనోరంజనంబు లైనయాత్మ చేష్టితంబులఁ బ్రజలకు రంజన మొనర్చుటంజేసి యితండు రా జనం బరఁగెడు. వెండియు నితండు దృఢ వ్రతుడు సత్యసంధుడు బ్రహ్మణ్యుడు వృద్ధనేవకుడు సర్వభూతేశర ణ్యుడు మానదుడు దీనవత్సలుడు పరశ్రీలయెడ మాతృభక్తి జూపు వాడు పత్నిని దనయర్థముగ నాదరించువాడు ప్రజలకుఁ దండ్రీవోలే స్నిగ్ధుడు బ్రహ్మవాదులకుఁ గింకరుడు దేహులకెల్ల నాత్మరీతిఁ బ్రియత ముడు సుహృదుల కానందవర్ధనుడు ముక్తసంగులతోడ సంగ మొనర్చు వాడు దుష్టులకు దండపాణిరీతిఁ దోచువాడునై పరమవిఖ్యాతిం గాంచెడు. అవిద్యారచితం బైననానాత్వము ప్రతీతిగోచరంబయ్యు వస్తుగతి నపార్థం బని పెద్దలు వలుకుదు రట్టికూటస్థుం డైనత్యగీశుడే నిజాంశమున నవతరించి యితనిరూపమునఁ గన్పట్టుచుండెడు. ఈనరదేవ నాథుఁ డర్కునిమాడ్కి జైత్రరథ మధిరోపించి విల్లుగొని యుదయగిరి దాఁక మహీమండలంబు వలగొనియెడు. సకలరాజులును లోకపాలురు నితనికచ్చటచ్చట బలులొసంగుదురు. వారిభార్య లితనిఁ జక్రాయుధుఁగా నెన్నుచుఁ దద్యశంబుఁ గీర్తింతురు. ఈరాజాధిరాజవర్చ్యుండు ప్రజలకు వృత్తి గావించువాడు. పురందరునిరీతిఁ బర్యతముల నిజతోదండముల విరళించి భూమికి సమత్వం బాపాదించి గోరూపగ్రాంతి యగుధరణిసఖి లార్థదుగ్ధంబుఁ బితకెడు. ఇతండు పోరికి నడచి తనయాజగవచాపం బెత్తి యుద్యతలాంగూలం బైనమృగేంద్రంబుచందమునం గ్రీడింప బూనిన నరాతులు దశదిశలం బఱచి పొడవడంగుదురు. ఇతండు సర స్వతీప్రాదుర్భావస్థానంబున నశ్వమేధశతం బాచరింప గడపటియాగంబు నడచునెడ నింద్రుఁ డితనిమేఘాశ్వుం బహరించెడు. మఱియు నితండు

నిజభవనారామంబున నేకాంతమున చనత్కుమారుడు నుచుండి భయముగంబు నేర్చి బ్రహ్మచారిపాదములైనదివృజ్ఞానంబు సాధించెను. అచ్చటచ్చట నిజగుణచరిత్రాశ్రయంబు నైననాచాగౌరవంబుకుకా క్రముండై యాకృతుఁ డాకర్ణించెను. తనమహనీయతేజమున లోక శల్య ముచ్చాలించి దిగ్విజయం బొనర్చి యెచ్చట నెన్నఁడు నేమిటం దనయాజ్ఞాచక్రమునకుఁ బ్రతిహతి గలుగనితేజంగునఁ బ్రచారంబుఁ గూర్చి సురాసురేంద్రగీయమానమహాప్రభావుండై భూలోకం జేరెను నని గుణకర్తప్రఖ్యాతనంబు నేయుచుఁ బ్రస్తుతించినం బృథుండు వారిం బ్రశంసించి కామితార్థంబు లొసఁగి బ్రహ్మణాదివర్ణములను భృత్యా మాత్యువుపోహితులను బౌరజానపదులను శ్రేణిప్రకృతులను సత్కరించె, ననిన విని విదురుండు ముసింద్రా, భూమి యేల గోరూపంబు ధరించె, భూదోహనంబున నతనికి వత్సదోహనాదిప్రకారంబెట్టి దయ్యెఁ, బ్రకృతి నిమ్నాన్నతంబైనభూమండలమున కెట్లు లతఁడు సమత్వం బొపాదించె, నేమి నిమిత్తంబు గలుగ నింద్రుఁ డతనిమేధ్యాశ్వము నడపించె, బ్రహ్మవిద్యయం దైనసనత్కుమారునివలన నాతండు జ్ఞానవిజ్ఞానంబులం బడసి యేగతిం గాంచె, మఱియుఁ బృథునియవతారంబునం బవిత్ర యశుఁ డగుకృష్ణుఁ డేమి యొనరించె, వానినెల్ల వైన్యరూపమున భూదోహనం బొనర్చిన యథోక్షజనకును మీకును భక్తుఁడు ననురక్తుఁడు నగునాకుఁ దేటఁడ నెఱింగింపు మని యడుగుటయు మైత్రేయుండు వాసుదేవకథ లడిగినదానికే బ్రశంసించుచుఁ బ్రీతహృదయుండై యవ్వి దురున కిట్లనియె.

పృథుఁడు ప్రజల కన్నముఁ గూర్చి గోరూపధారిణి యగుధరణిం దఱుముట

పృథునృపాలుండు రాజ్యాభిషిక్తుం డైనపదంపడి యన్నపీనం బైనభూతలమునం బ్రజలన్నము గానక తుత్పిడ కలజడిపడి యాత్మ పాలుఁ డైనయష్టపీపాలునొద్దకుఁ జని రాజేంద్రా, కోటరములోని యగ్నివేగమునం బాదపంబు లెట్లు లేము జతరానలతాపమునం గుందుచు మాకు వృత్తి గావించుప్రభు వని నీశరణంబు వేడి వచ్చిన వారము. మే మీయాఁకలి కోర్వఁ జాలక కీడు వారయకుండ నన్న మొసంగుము. జీవికాప్రదుఁ డగులోకపాలుఁడవు మాకు నీవకదాయని

ఓల్కినం బృథుఁడు ప్రజలదీనాలాపంబు లాకర్ణించి పెద్దయుం బ్రోడ్డు
 చింతించి యన్నపీనత్యంబునకుఁ గారణంబు చింతించి త్రిపురాంతకునిరీతిఁ
 గ్రోధదూతుండై శరాసనముఁ గొని భూమిపై నేయ నమ్ముగొని యరీ
 బోయం బోయినఁ గంపించుచు ధరణి గోరూపంబుఁ గొని బోయ
 దటుమం బాటులేడికై వడి వెఱచి ఓటచుటయు వైస్యం డది యెటు
 వోయిన నటనెల్లఁ దాను బాణపాణియై కన్నులుజేవుఱింపఁ జూచుట
 జూచుచుఁ దఱిమె. థాత్రి యట్లుపాటి దిక్కులువిదిక్కులు నంతరిక్షం
 బునుం బఱచి యొక్కడకుఁ బోయినం గైదువు పూని తనవెంటఁ గంటి
 వచ్చుచున్న యన్నరనాథుం గాంచి మృత్యువునకుఁ బ్రజ లెట్లు ట్లతనికి
 వెఱచి యొండుదిక్కు గానక దీనహృదయంబుతో నతని కిట్లనియె.
 మహాభాగ, ధర్మజ్ఞ, దీనవత్సలా, భూతపాలనపరినిష్ఠఁ డగునీవు నన్నుం
 బ్రోవఁ దగదే? ధర్మజ్ఞఁడవయ్యు నీవు స్త్రీవధదోషంబుఁ బాటింపక తప్పు
 నేయనిదీనురా లగున న్నేల చంపఁ బూనుదువు? సామాన్యజనులును
 స్త్రీలు తప్పిదంబు చేసినను వారిం బరిమార్చ నొల్లరు. నీయట్టిదీన
 వత్సలు లైనరాజులం శిష్యవలయునే? ఏకార్థవజలంబున నావకై వడి
 విశ్వాధారంబై యున్న నన్ను విదళించి నిన్ను నీప్రజల నెట్లు జలమున
 ధరింతు వనినఁ బృథువు భూమి కిట్లనియె. వసుంధరా, యజ్ఞముల నాత్మ
 భాగముఁ గొనుచు థాన్యాదివసుసంపత్తి నోడఁగూర్చక మదీయశాసనము
 నకుఁ బ్రతీకూలముగ నడచునిన్ను వధించెద. గోరూపమునం దృణము
 మేయుచుఁ బాటుపిండనిదుష్టాత్మరాలిని దండించుట ప్రశస్తంబు గాకుం
 దునే? తొలుత విధాత సృజించినయోషధిబీజములనెల్ల నీలో నడంచి
 కొని నా కవమానంబు గలుగ వానిం బ్రకటింపకుండుట నీకుఁబోలదు.
 మదీయబాణములం బొరిగొని నీక్రొవ్వున నాఁకటం దూరుచున్న యీ
 ప్రజలపరిచేవనం బుడిపెద. బురుషుఁ డయ్యె స్త్రీ యయ్యె నపునకు
 డయ్యె నెట్టిప్రాణియైన నేమి? భూతదయ లేనియధమజంతువును బరి
 మార్చుట రాజులకు ధర్మంబు యగు. ఇందు యోషిద్విధపాతకంబు
 గలుగదు. దుర్మద స్తబ్ధ యగునిన్నుఁ దిలమాత్ర శకలంబుగా నావాడి
 తూపులం దునిమి యాత్మ యోగబలంబున నీప్రజలను ధరింపఁ జాలుదు.
 కావున నీవు లేకుండినం బ్రబలకు స్థితి యెట్లు గల్గెడినో యని వెఱపింప

వలదని యట్లు పృథుఁడు పృథులొమ్మ సంరంభసముద్రిక్తుండై కృతాంత
మూర్తి ధరించినం గాంచి కంపించి భూదేవి యాతని నిట్లని ప్రస్తుతించె.

— భూదేవి తన్నుఁ దలుచుచున్న పృథునిఁ బ్రస్తుతించుట —

అత్తమాయా యోగమున నానాశరీరములఁ దాల్చి గుణమయుఁ
డనం దోచుచుండియు నాత్మస్వరూపానుభవంబున జేసి యధిభూతా
ధ్యాత్వాధిపై వంబులమీఁది యహంకారంబును దత్కృతరాగద్వేషాదు
లనుం దెగడినపరమపురుషునకుఁ బ్రణామంబు. ఎవ్వనిసంపునం బితామ
హుండు నన్ను జీవులకాధారంబుగానియమించిన జతుర్విధభూతగ్రామం
జేసుధరింతు నట్టిస్వతంత్రుడే నన్నుఁ దెగఁజూడఁ గైదువు గొని తలవడిన
నిక నెవ్వని శరణుసొచ్చుదాన? ఎవ్వఁ డాత్మాశ్రయంబై యవితర్క్యం
బైనయేమాయ నవలంబించి తోలుత నీచరాచరాత్మకప్రపంచంబు
సృజించె నతం డమ్మాయయే వూని ప్రజాపాలనంబునకుఁ దోడరి భవ
ద్రూపమునఁ దోచుచుండెడు. అట్టిధర్మపరుం బైననీవు నన్నెట్లు తెగ
టార్చ నెంతువు? దుష్టయం బైనమాయామహిమమున నీవు స్వతంత్రుఁ
డవై యొక్కరుండవయ్యుఁ బెక్కువిధములఁ దోచుచు నెద్దానిం జేయు
దువు. మఱియుఁ జేయింతు నట్టి నీవిలాసంబు విడిచిత్తు లగుజనులకు
నిక్కం బక్కటా లక్షింపరాదు. మహాభూతము లింద్రియములు బుద్ధి
యహంకార మధిష్ఠానదేవత లనుశక్తులం గొని యీజగంబునకు జన్మ
స్థితిభంగ మెవ్వండు గావించు నష్టిసముత్కుటనిరుద్ధశక్తికుం బైననమ
పురుషునకు మ్రొక్కెద. అప్పు డట్లు సృష్టి యొనర్చినదేవుడే యిప్పుడు
పృథురూపమునఁ బ్రజలఁ బాలింప నవతరించియుండెడు. అప్పుడు భూతేం
ద్రీయాంతగకరణాత్మకం బైనయాత్మస్వప్రవేశ్యమునకు స్థితిఁ గావించ
నాదిసూకరరూపం బెత్తి జలనిర్మగ్నం బైనన న్నుద్ధరించి యాసలీలం
బున నావహాలె నన్నుఁ బ్రతిష్ఠించి నాపై భూతజాలంబు నిలిపి యిప్పుడు
వీరమూర్తివై పయోనిమిత్తమునం దీన్రశరములఁ దెగటార్చ నీకు
బోలునే? ఈశ్వరగుణస్థరూప మగుమాయచే జిత్రమోహముఁ జేందిన
మాబోంట్ల కీశ్వరభక్తులచికిర్చితంజే యెటుంగ నశక్యం బన్న నీశ్వర
చిక్కితంబు దురూహం బని వేఱ చెప్ప నేల? జితేంద్రియులకు యశంబుఁ
గావించుమహాత్ములకు మ్రొక్కుదు నితయ కాని యొం డెటుంగ నని

వసుంధర ప్రస్తుతించి రోషమునం బెదవు లదర బెఱపు గదురఁ దన్నుఁ
దాన యూరార్చికొనుచుఁ బృథునకు మఱియు నిట్లనియె. నృపాల
శేఖరా, యలుక మాని నావిన్నప మాలింపుము. పువ్వులలో సావ
మగుతేనియ నానుతేటితెఱంగున బుధుఁ డన్నింటను సారంబుఁ గొను,
తత్త్వదర్శను లగుమునులు పురుషుల కీలోకమందు నాలోకమందును
మేలు గావింపఁ బెక్కుయోగములం గని ప్రయోగించిరి. పెద్దలు
సూపినయయ్యుపాయములం బిన్నవారికి శ్రద్ధతోననుసరించుటాపైదూ
వాని నాదరింపక యవిద్యాంసుండై తనకుఁ దోచినట్లు కార్యములఁ
దొడరునేని యతనికార్యములు పలుమాటలు లారబ్బంబులయ్యు సిద్ధింపవు.
తొలుత విధాతసృజించినయోషధుల నధృతవ్రతు లైనయసాధుజనులు
భుజించుటం జూచి యేను లోకపాలకు లైనరాజు లప్పు డాదరమునఁ
బాలింపనికలంబున లోకమెల్లఁ జోరప్రాయంబగుడు యజ్ఞార్థంబ యేను
వాని మ్రింగితి. పెద్దకాలంబు గడచుటంజేసి యయ్యవి నాలో జీర్ణంబు
లయ్యె. ఇయ్యర్థంబున నీ వొక్కవెరవున వానిం గ్రమ్మఁ బడయుదువు.
తగినవత్సములను దోహదపాత్రలను దోహకుల నమర్తువేని యేను
వాత్సల్యంబున బయోరూపమునం గామము లొసంగి భూతములకు
బలప్రదంబైనయన్నము సమకూర్చెద. వర్షేతరముతువులందును సమృ
ద్ధిమై మళ్ల నుదకము నిండియుండఁగ మిట్టుపల్లంబులు లేకుండ నాకు
సమత్వంబుఁ గావింపు మని నివేదించె.

‘పృథుచక్రవర్తి గోరూపమా ధరించినభూమియం దోషధిమయక్షీరమా పితుకుట

అట్లు భూదేవి విన్నవించుటయు బ్రియహితం బైనతద్వాక్యం
బాదరించి పృథునృపాలుం డప్పుడు మనువును వత్సంబుగాఁ గల్పించి
తనపాణితలంబున సకలౌషధు లాగోరూపధారిణి యగుధరణిం బితికె.
పృథుమహిపతిమాడ్కి నితరులకు నన్నింటను సారగ్రహణంబు కర్త
వ్యంబు. అవ్విధంబునం బృథునృపతి వశీకరించికొన్న ధాత్రి నితరులు
నాత్మకామానురూపంబుగాఁ బయోదోహనం జొనర్చిరి. తత్ప్రకారం
బెట్లుంటేని. ఋషులు బృహస్పతిని వత్సంబుగా నేర్పఱిచి యింద్రియ
పాత్రంబున వేదమయక్షీరంబును, సుర లింద్రుని వత్సముగఁ గల్పించి
హిరణ్యయపాత్రలో సోమవీర్యాఙో బలాత్మకక్షీరంబును, దైత్యుదాన

పులు ప్రక్షోదని వత్సముగ సంభావించి యయోమయభాజనంబున
సుకాసవమయఃపయస్సును, గంధర్వాప్సరోగణంబు విశ్వాకసుని వత్స
ముగఁ గుదిర్చి పద్మమయభాజనంబున మాధుర్యసౌందర్యముల నొప్పు
గాంధర్వంబుజేరిటిపాలును, చిత్తజేవత లర్యముని వత్సంబుగ నిర్ణ
యించి యామపాత్రంబునఁ గవ్యాత్మకక్షీరంబును, సిద్ధవిద్యాధరులు
కపిలుని వత్సంబుగ ననుసంధించి యణిమాదిసిద్ధిరూపం బగుక్షీరంబును
సభోభాజనంబున భేదరత్నాదివిద్యామయఃపయస్సును, గింపురుషాదులు
మయుని వత్సముగ నమర్చి యాత్మపాత్రంబున సంకల్పమాత్రప్రభవం
బైనయంతర్ధానాద్యుత్తమాయామయఃపయస్సును, యక్షురక్షోభూతశిశాచ
గణంబులు భూతేశుని వత్సముగ నొదవించి యరణ్యపాత్రంబున రుధి
రాసవరూపక్షీరంబును, నాగసర్పాహిదందశూకంబులు తక్షకుని వత్సం
బుగ నుపపాదించి బిలపాత్రంబున విషరూపక్షీరంబును, బశువులు
గోవృషమును వత్సముగ నొప్పించి యరణ్యపాత్రంబున యవసమయ
ఃపయస్సును, దంష్ట్రావంతంబు లైసక్రవ్యాదమృగములు సింహమును
వత్సముగ నావిష్కరించి స్వకశేబరపాత్రంబున మాంసమయక్షీరం
బును, పక్షులు గరుడుని వత్సముగ నిర్దేశించి యాత్మపాత్రంబునఁ గీట
ఫలాదిరూప మగుపాలును వనస్పతులు వటమును వత్సముగ సంపా
దించి యాత్మపాత్రంబున బృథగ్రోహమయఃపయస్సును, బర్హతములు
హిమవంతంబు వత్సంబుగ సంఘటించి యాత్మపానుపాత్రంబున నానా
థాతుమయక్షీరంబునుం బితుకుటయు నందఱును దమతమప్రధానులను
వత్సములఁగాఁ గల్పించి యాత్మోచితభాజనంబుల నాత్మనురూపవయో
దోహనంబుఁ బృథువశీకృతయై సర్వకామదోగ్ధి యగునాపృథ్వీ గాం
చిరి. అంత నాపృథునృపాలుండు పరమశ్రీతచేతస్కుండై పృథ్వీం దన
కూతుఁగా సంభావించి దుహితృవత్సలుండై నిజకోదండకోటిం గిరి
శిఖరంబులంగూల్చి మిట్టుపల్లంబులులేకుండ భూమండలంబు సమంబుగా
సవరించి ప్రజలకు వాసయోగ్యత్వంబు నెఱవేటి * గ్రామములు పుర
ములు పట్టణములు వివిధదుర్గములు ఘోషములు ప్రజములు శివీరము

* మేడలు లేనిజననివాసస్థానములు గ్రామములు. మేడలతోడఁ గూడినజన
నివాసస్థానములు పురంబులు. అవియే గొప్పవి పట్టణంబులు. జలదుర్గము గిరిదుర్గము
తచనభాగ-1.—21

లాకరంబులు భేటములు ఖర్వటములునొప్పార నానావిధసన్నివేశంబు గావించె. పృథుమహిపతికిఁ బూర్వ మిట్టిపురగ్రామాదికల్పనంబు లేక యాతం డేర్పఱచినదాన నత్యంతసుఖస్థితి గుదురుటయు జను లేమిటను వెఱచు గానక యందు నివసించిరి. ఇయ్యది పృథునృపాలుని గోరూపు భూదోహనప్రకారంబు. అతనియశ్వమేధానుష్ఠానప్రకారంబు వినుమని మైత్రేయుండు విదురునకు చెడియు నిట్లనియె.

— పృథుచక్రవర్తి యశ్వమేధములు చేయుట —

అంత నాపృథుమహిపాలుండు సురస్వతీనది ప్రాజ్ఞుఖముగఁ బ్రవహించు బ్రహ్మవర్తనామకంబైనమనుజుడైత్రంబున నశ్వమేధశతము లాచరింపఁగ దీక్ష వహించుటయు దాన నతండు దన్ను మించెడు నని తలంచి శతక్రతుండు తద్యజ్ఞమహోత్సవంబు నైరింపకుండె. పృథునియశ్వమేధమునకు సర్వలోకగురుండు సర్వాత్ముండు యజ్ఞేశ్వరుండు నగుహరి బ్రహ్మయు శర్వుండును బరిచరపరివృతులై నలోకపాలురునుం దాను మునిగంధర్వాప్సరోగణగీయమానుండై సిద్ధవిద్యాధరదైత్యదానవగుహ్యకాదినేవ్యమానుండై సునందనందప్రముఖనిజపార్షదాస్వీయమానుండై విచ్చేసె. ఆభగవంతుని నేవింపఁ గపిలుండు నారదుండు దత్తుండు సనకాదు లగుయోగీశ్వరులును మఱియుఁ బలుపురుషాగవతులు నరుగుచెంచిరి. భూదేవి హవిర్దోగ్ధియై యజమానుం డైనపృథునృపాలునకుఁ గోరినయర్థంబులెల్ల సమకూర్చె. నదులు క్షీరదధ్యన్న పానకఘృతతక్రాదిరసంబుల నిక్షుద్రాక్షాదిరసంబులను వహించె. తరువు లాత్తశరీరంబులు వెంచి తేనియలు గురియుచు ఫలపుష్పాదిసమృద్ధి యొడఁగూర్చె. రత్నాకరంబులు రత్న నికరముల సమర్పించె. పర్వతంబులు భక్ష్యభోజ్యచోష్యలేహ్యభేదమునఁ జతుర్విధం బైనయన్నం బొయి త్రపఱచె. లోకపాలురును దక్కినవారును నానావిధము లగునుపాయనము లర్పించిరి.

వనదుర్గము శస్త్రదుర్గము మున్నుగా ననేక భేదములు గలిగి యితరులకుఁ బోవరాకుండ నిర్మించిన గుప్తసానములు దుర్గములు, గొల్లవారిపల్లియలు ఘోషములు, పశువులమండలు వ్రజములు, సేన విడియుచోట్లు శిబిరములు, బంజారము రత్నములు మొదలగువాని యుత్పత్తిస్థానంబులైనగను లాకరములు, కృషిచేయువారి పల్లియలు భేటములు, పర్వతప్రాంతమండలి గ్రామములు ఖర్వటములు.

పృథుచక్రవర్తి నూతనయశ్వమేధమానుష్ఠము నిండును హరించుట

అవిధంబున సత్యంతవిభవం దెసంగఁ బృథునృపాలుఁ డశ్వమేధ శతదీక్షితుండై తొంబదితొమ్మిదిక్రతువుల నెఱవేర్చి నూతనహానికీ దొడంగుటయు దాన నాతండుచు శతక్రతుండగు నని శంకించి శక్తుండు వక్రందై స్పృహయు నసూయయుఁ దనమనంబునం దెసంగఁ దిరోధానం బున యజ్ఞశాల కేతెంచి యందలిమేధ్యాశ్వంబు నపహరించె. అప్పు డత్రిమునీంద్రుం డతఁ డట్లు లయ్యశ్వమును మ్రుచ్చిలించి వైహాయను గతిం బోవుచుండఁ దనయోగగతిం జూచి యతిత్వరితంబునఁ బృథు పుత్రుం బిలిచి యయ్యా, యీయాఖండలుండు పాపండుండై యధర్మ కవచపరిచ్ఛన్నుండై యజ్ఞాశ్వంబు నపహరించికొని పోవుచున్న వాఁడని చెప్పి చూపుటయు నాపృథుసూనుం డనూనక్రోధంబున నిలునిలు మని యదల్చుచు నాతనిదఱిసి జటాధరుండై భస్మలిప్తగాత్రుండై ధర్మశరీరీయన నగపడుచున్న యన్నముచివైరింపఁ యిం బాణమేయ నొల్లక మిన్నకుండె. అత్రి యదిసైరింప కోరాజనందనా, యేల యుపేక్షించెడు? యజ్ఞఘాతకుం డైనయీదేవాధముం దెగటార్చకునికీపాలదనియొత్తెచెప్పటయుఁ బృథు నందనుండు వియద్గమనంబున సతిత్వేరితగతిం బోవుచున్న యన్నాకపతిని మృగేంద్రంబు గణేంద్రంబు నెట్లట్లు క్రోధోద్రిక్తుండై తఱిమి యఱి మినం ద్రిదివపతి యయ్యశ్వము నారూపంబుతో విడిచి యంతర్హితుం డయ్యె. పృథుపుత్రుండు మేధ్యాశ్వముం గొని తంత్రియజ్ఞశాలకుఁ జనుదెంచుటయు సతనియయ్యద్భుతకీర్తనంబునకు మెచ్చి యతనికి విజి తాశ్వుం డనుపేరు పెట్టిరి. అవిధమున సాధితాశ్వుండై పృథుండు యజ్ఞమునకుఁ దొడరుటయు నింద్రుండు గ్రహ్మట నదృశ్యుండై యేతెంచి కనకచపాలం దైనయూపస్తంభమునం గాంచసరశనాబద్ధంబై యున్న యష్టేధ్యతురంగము నపహరించె. అత్రిముని యప్పుడుం బృథుసుతుం బిలిచి కపాలఖట్వాంగధరుండై మాటువేపంబుఁ దాల్చి యశ్వముం గొనిపోవుచున్న యతనిం జూపి వానిం జంపఁ దలంపుగొనని రాజనం దనుం దద్యధంబునకుఁ బురికొల్పిన నాతం డలిగి యాతనిం దెగటార్చ వింట నమ్మరి బోయుచున్నంత నయ్యమరేంద్రుం డయ్యశ్వము నారూప మునుం ద్యజించి యంతర్ధానంబుఁ గాంచె. అట నాహాయముం గొని

విజితాశ్వండు జనకునియజ్ఞశాలకుఁ జనుచెంచె. ఇంద్రుఁడు త్యజించిన కపాలఖట్వాంగధరం బైనమారూపమును జ్ఞానదుర్బలులు గ్రహించిరి. అశ్వహరణార్థంబు గ్రహించి యింద్రుఁడు విసర్జించినమారూపములు పాప పండంబులై పాపండము లనంబరఁగె. సగ్నర క్షపటాదినానాభేదముల నొప్పునాపాపండరూపములమీఁద నధర్మం బని యరయ నేరక ధర్మ మని భ్రమించి వాక్చమత్కారంబుల కాసపడి కుమతు లాదరంబు పెట్టుటం జూచి పృథుపరాక్రముఁ డైనపృథునృపాలుఁ డధర్మవృద్ధి యగు నని తలఁకి యలుకమై దానికి మూలం బైనబలారిం బరిమార్చుఁ గోదండంబుఁ గొని బాణసంఘానంబు నేయుచుండె. అట్టియెడ ఋత్వి జాలు క్రోధదుర్నిరీక్షం బైనయతనియాకారం బుపలక్షించి మహామతీ, మేధ్యపశు వొక్కటి దక్క యజ్ఞదీక్షీతుం డైనసీ కిప్పడు లాఁతి ప్రాణి యెయ్యదియు వధ్యంబు గాదు. ఇతరవధంబున నిప్పుడు నీకుఁ బాలకంబు దొడరెడు. ఏము వీర్యవంతము లగుమంత్రముల నుచితాహతు లగ్ని ముఖంబున వ్రేల్చి యాశతమఖు నిటకు రావించి భవతీర్తిమాత్రంబున హతప్రభుం డైనయయ్యమరప్రభు నస్తదీయమంత్రాహతులకు బలి చేసి నీకు హితంబుఁ గూర్తుముగానీ నీవు మిన్నకుండు మనిజోధించి యుదంచితక్రోధంబుతో స్రుక్పాణులై వ్రేల్చుఁ బూనుటయు బ్రహ్మదేవుం డాక్షణంబ ప్రత్యక్షంబై యిట్లనియె.

— బ్రహ్మవచ్చి యశ్వహరి యైనయింద్రుం జంపవలదని పృథుని వారించుట —

ద్విజాలారా, యింద్రుఁ డవధ్యుండు. యజ్ఞనాముఁ డైనయితఁడు భగవంతునియంశంబు. యజ్ఞమున మీ రారాధించుసుర లితనియంశ ములను తెలుంగరే? పృథునియజ్ఞమునకు విఘ్న మొనర్చు బూని యీతం డొనర్చినయన్యాయంబు సూడుఁడు. లోకమునం బాపండ ప్రచారంబు పెల్లయ్యె. పృథుకీర్తి యగుపృథుఁ డేకోనశతమఖపూరణ మాత్రంబున నాత్మదీక్షావూర్తి నేయుఁగాక యని చెప్పి యప్పితా మహండు పృథునృపాలుడెస మొగంబై యిట్లనియె. నృపాలా, నీవితకు ననుష్ఠించినయజ్ఞంబులు నీకుఁ జాలు. మోక్షధర్మవిదుఁడవు గావున శత మఖానుష్ఠానలభ్యం బగుఫలము నీ కనవేక్షితంబు. కావున మహేంద్రు నిపై రోషం బుడుగుము. నీవు నీ యింద్రుఁడు నుత్తమశ్లోకుం డగుభగ

పంతునివిగ్రహంబులు గావున మీలో విగ్రహంబు నాకు జూడఁ
బోలదు. యజ్ఞవిఘ్నంబునకుఁ జింతిల్ల నలదు. ఆవరించి నామాట
వట్టుము. దైవోపహతం బైనకార్యముఁ జేయునెడ నయ్యది నెఱవేఱ
మింజేసి మానసంబు రోషాక్రాంతంబై మఱిత మోహం బెనయుం
గాని శాంతిం బొరయదు. దేవతలయెడ దురాగ్రహంబునకు నింద్రుడు
సృజించుపాపండ్లములు లోకమునఁ బొచ్చుటంజేసి ధర్మలోపమునకుం
గారణం బైనయీమఖంబు సాలింపుము. నీయజ్ఞమునకు ద్రోహము
నేయ వాహము నాహరించిన మేఘవాహనండు వన్నినపాపండ్లములు
జనులచిత్తములం జెఱచెడు నిదె చూడుము. వేనునియపచారంబునం
జెడినధర్మమునకుఁ దత్తత్సమయానుయాపంబుగఁ బునశ్చత్యం గావించ
విష్ణుదేవునంశమున నవ్వేనునంగమున నవతరించిన నీకు ధర్మలోపముఁ
బాటించకుండఁ జెల్లునే? విశ్వసృష్టివిధానం బరసి సృష్టికరు లగు
ప్రజాపతులనంకల్పంబు నెఱవేర్చుము. అధర్మకారణం బైనయింద్ర
మాయవలనం బొడము ప్రచండపాపండ్లమార్గంబు వారింపు మని యిట్లు
పరమేష్ఠి బోధించినం బృథునృపాలుం డధ్వరంబుమీఁదియూగ్ర
హముఁ ద్యజించి యింద్రునితో సుధిచేసె. అట్లు యజ్ఞవూర్తి యొన
రించి యవబృథసానంబు దీర్చినయతనిం జేర నరిగి తదధ్వరంబున
నతనివలనం బరమశ్రద్ధాయుతంబుగ నర్పించినభూరిదక్షిణలం గొని
యత్యంతసంతృప్తులై సత్యాశీర్వచను లైనవిప్రు లోరాజాధిరాజమూ
ర్ధన్యా, నీ వత్యాదరంబున సత్కరించి దానమానంబులఁ బూజించిన
దానం బితృదేవఋషి మానవులందఱు వీరువా రనక పరమావ్యంజయం
గాంచి రని యెలుండు రాల్పడం జెప్పెరి.

— ఇంద్రవధము మానినపుడునక హరి ప్రత్యక్షంబై హితము బోధించుట —

అట్టియెడ యజ్ఞ భోజనుండు యజ్ఞశ్వరుండు నగుభగవంతుండు
తనీయయజ్ఞముల సమ్యగారాధితుండై యింద్రునితో నచ్చటికి విచ్చేసి
పృథునృపాలున కిట్లనియె. నరేంద్రా, యితండే యింద్రుడు, నియశ్వమేధ
శతదీక్షకు భంగముం గావించినవాడు. తనతప్పిదంబు మన్నించి నీవు
శాంతిఁ గొనునట్లు వేడికొన వచ్చియుండెడు. ఇతనివిన్నవం బాలించి
ప్రసన్నుడనగుము. దేహమునెడ నాత్మాధిమానంబు పెట్టినవరోత్తములు

భూతద్రోహమున కొల్లరు భవాదృశులును దేవమాయకు మోహముఁ
జెందుదురేని వృద్ధసేవనంబు నిష్ఫలంబకదా. కావున నీకాయం బవిద్యా
కామకర్తముల నారబ్ధం బని యెఱింగి ప్రతిబోధంబుఁ గాంచు
విద్వాంసుఁడు దీనియెడ నాసక్తిసేయఁడు. శరీరమునందే యాసక్తిసేయ
కుండినం దాని నాశ్రయించియుండు గృహపత్యద్రవిణాదులయెడ భుక్తుఁ
డెవ్వఁడైనను మమత వెట్టునే? బాలతరుణాదిభేదమున ననేకత్వంబు మలి
సత్త్వంబు జడత్వంబు సగుణత్వంబు కారణిభూతగుణాశ్రితత్వంబు పరిచ్ఛి
న్నత్వమావృతత్వము దృశ్యత్వము నిరాత్మత్వ మనుదోషములంబుగూడిన
దేహమునకుఁ బరుండై యాదోషములనంటక యేకస్వరూపుఁడై శుద్ధుఁడై
స్వయంజ్యోతియై నిర్గుణుండై గుణాశ్రయండు సర్వగతుండు యసంపృ
తుండు సాక్షియై యాత్ముఁడై భగవంతుఁ డాత్మలో నుండు నని యెఱిం
గినవాఁడు దేహస్థితుండయ్యు బ్రహ్మనిష్ఠతంజేసి తద్గుణంబులం బొర
యఁడు. ఫలాసంగముఁ ద్యజించి శ్రద్ధమై స్వధర్మమున నిత్యంబు నన్ను
భజించువానికి మెల్లన మనంబు ప్రసన్నం బయ్యెడు. ప్రసన్నమానసుండై
పరిత్యక్తగుణుం డైనమృద్ధగర్భనుండు శాంతిరూపుడై మదీయసమవ
స్థానం బైనబ్రహ్మకైవల్యంబు నధిగమించు ఉదాసీనుడయ్యు దేహజ్ఞాన
కర్తేంద్రియమానసంబుల కధ్యక్షునిరీతిం దోచుకూటస్థుఁ డగునాత్మ
నెఱిగినవాఁ డభవముం బ్రాపించు. ద్రవ్యక్రియాకారకచిదాభాస
స్వరూపంబై విభిన్నంబై దేహమునకేగాక గుణప్రవాహరూపం బైన
సంసార మాత్మనకుఁ గలుగ దని నాయెడ సౌహార్దంబు నెఱుపుబుధు లాప
త్సంసత్సమయంబుల వికారంబు నొందరు. ఉత్తమమధ్యమాధమవిషయ
ముల సమానుండవై సుఖదుఃఖములఁ దుల్యుండవై జితేంద్రియాశయుం
డవై నాయెడఁగూర్చిన యమాత్యాదిసహాయమున లోకరక్షణం బొన
ర్చుము. ప్రజ లాచరించుధర్మమున నాఱవపాలు పరిలోకమునఁ దన్నుఁ
జెందుటంజేసి రాజునకుఁ బ్రజాపాలనంచే పరమధర్మంబు ప్రజలవలన
నరిఁ గొని వారిం గావనిరాజు తనపుణ్య మాప్రజలు గొనిపోవం
దత్పాపంబుఁ దాను గుడుచు. ఇష్టిధమునం బ్రాప్తానానుమతం బైన
ధర్మము ప్రభావముగ నర్థకామము లానుమంగికములుగాఁ గొని ధర్మార్థ
కామములయెడ నాసంగముఁ దొలంగి యీశ్వరభివ నేలుము. దానఁ

బ్రహ్మసూర్యగంబుఁ గాంచి యచిరంబ నీయింటికి వచ్చుచునకాచిక్కిరిం
గొలిచి జ్ఞాతవ్యం బెఱుంగుచువు. ఏను భవదీయగుణశీలములకు భవద్వి
శ్రుండ నైతిఁ గావున నోమానవేద్రా, యభిమతవరంబులు వేడుము.
సములచిత్తములందు వర్తించు నేను గుణశీలహీను లైనవెవములకు
యజ్ఞతపోయోగాదలనేనియు నలభ్యుండ నని యనుకొనించినం బృథు
నశ్వరమందు పుండరీకాక్షునాదేశంబుఁ దలఁ దాల్చి తనచేసిన నీచరం
బునకు లజ్జితుండై పాదములవయిం బడినతక్రతుం గ్రుచ్చి కౌగిటం
జేర్చి రోపం బుడిగి ద్వేషంబు విడిచె. అట్టియెడ భగవంతుఁడు పృథు
సమర్పితపూజలం గ్రహించి ప్రస్థానాభిముఖుండయ్యుండదీయఁగాకభక్తి
దనపాదములఁ బట్టికొన్న నాగినవానికై వడి ననుగ్రహవలంబితుండై
మిన్నకుండిన నయ్యాదిమసార్వభౌముఁ డానందాశ్రుపూరంబు కను
దోయిం గ్రమ్మినదానఁ దనివి దీఱఁ గనుంగొనఁ జాలక కేలుమోడప్పు
ఘటియించి యకించనుండై యాదేవదేవు నాత్మలోఁ జింతించుచు నూ
కుండి కొండొకవడికిఁ గన్నీరు దుడిచికొని భక్తులమీఁదిక్రేమపాదవశ్యం
బున మైమఱచినవానిమాడ్కి దేవయోగ్యంబు గానితీతిలపాద
స్పర్శమునకుఁ దలఁకుచు గరుడాంసమునం గరతలం బూది యెదురు
దనివి దీఱ చూడ్కికి గోచరుండై యున్న యన్నతిననాభున కిట్లని విన్న
వించె.

— పృథుచక్రవర్తి తనకు హిత ముపదేశించినవారితో విన్నవించుట —

కైవల్యనాయకా, యహంకారావిష్టు లైనదేహభిమానుల కుచ
భోగ్యంబులై నరకవాసులకును లభ్యంబు లైనసుఖముల కాసించి
వరదు లగుబ్రహ్మాదులకెల్ల నీశ్వరుం డైననిన్ను వరం బిచ్చుని యెట్లు
వేడుదు ? అట్టివరంబు లెవ్వయు నాకు సంతృప్తనీయంబులు గావు.
మహానుభావుల హృదయాంతరంబునుండి వెడలుభవదీయచరణః ఘాసుథా
ద్రవంబు లేకుండినం దైవల్యం బైన నే నభిలషించును. మఱ భవదీయ
దివ్యకథ లాకర్ణింపఁ బదివేలు వీనులు నాకు వాంఛితంబులు. అవ్వం
బొసంగుమా. ఉత్తమశ్లోకు లగుభాగవతులముఖారవిందమునుండి వెడలు
భవచ్చరణామృతకణానిలంబు తత్త్వమార్గంబు మఱచుకుయోగు లగు
మాబొంట్లకుఁ బునస్స్మృతి నొదవించెడు. లాలివరములు నా కేల ?

శ్రీదేవి గుణగ్రహణమనీషంజేసి తానే వరించుభవదీయమంగళక్షి
 యార్యసంగమున యదృచ్ఛాగతి నాకర్ణించి పశువు దక్క మఱి
 యెవ్వఁడేనియు గుణజ్ఞుఁ డగునేని యిక్కఁ జాలు నని చాలించుకొనునే?
 అఖిలపూరుషోత్తముఁడు గుణాలయుఁడు నగునిన్ను రమాదేవితైవడి
 లాలనత్వమునం గొలిచెద. నీపాదములపై నేకతానమానసంబున నొక్క
 పతిం గోరుమాకుఁ బరస్పరకలహంబు కలుగునేమొకాని కలిగిన
 గలుగుఁగాక. ఏకకార్యంబుకై యిద్దఱు పూనినకతన నాకు నాజననికి
 నితరేతరస్పర్థ గలుగుటయు సకారణంబ ఐనం దానికి నే వగవను.
 భక్తులయెడ నేమే నించుకగుణ మున్నట్లు దోచినం దానిఁ బెద్ద
 చేయునీవు గలుగ నాకు విచారం జేల? మఱియు నాత్మనంద
 నిరతుం డైననీకు రమతోఁ బని యే మయ్యెడు? కావుననే నిష్కా
 ములు నిరస్తమాయాగుణవిలాసకార్యం దైననిన్ను భజింతురు. వారికి
 భవచ్ఛరణస్తరణంబుకంటె నొండొకఫల ముండు నని యేమెఱుంగము.
 దేవా, వరము వరింపు మని న న్నడుగు టారయ జగన్తోహనం బైన
 వాక్యప్రచారం బని తెలంచెద. భవదీయపేదరూపవాక్యచోదనంగదా
 జనుఁడు ఫలాసంగమున మోహితుండై కర్తమార్గమునం బ్రవర్తించు
 చుండు. నీమాయాయోగమున సత్య మగునాత్మస్వరూపమునఁ బృథ
 క్కారంబుఁ గాంచి ఖండితుం డైనవానికి మఱితే ఖండనంబు గలుగ
 వర మడుగు మని ప్రలోభనంబు నేయ నీకుఁ బాడియే? అడుగకున్నను
 బాలునకుఁ దండ్రీ యెట్లు లట్టులు నాకు హితమగుదాని నొడఁగూర్పు
 మని ప్రథమపృథ్వీశ్వరం దైనపృథున్మపాలుఁడు విన్నవించె. అతని
 విన్నపం బాలించి వెన్నుండు రాజాగ్రణీ, నీకు నాయెడ భక్తిదృఢ
 త్వంబు గలిగెడు, మిట్టిమతికలిమింజేసి యీవు త్యజింపరాని నామాయం
 దరింతువు. ప్రమాదంబు దక్కి నాయానతి నడపుము, మదాదేశకరుఁడు
 శోభనములం బడయు, నన్ను వరంబుల వేడ నన్ను నీవ్యవసాయంబు
 లెస్స. మత్పరులు స్వర్ణాపవర్గనరకముల నన్నిటిం దుల్యత్వమునఁ
 జూతురు పరిహరింపరానిరోష ముడిగినదాన నీకు సుప్రీతుండ నైతి.
 శ్రద్ధమై నాయానతిఁ గొనుటే నాకుఁ బరమార్హణం బని యర్థవంతం
 బైనయప్పార్థివువచనముఁ బ్రశంసించి యతనిపూజలం గ్రహించి యను

గ్రహించి నిజలోకమునకుఁ జనఁ దలంచె. ఆదేవదేవుడు సన్నిధిఁజేసినపు డరుదెంచిన వైకంఠపార్వతులును దేవబుధ్ధి శిత్యగంధర్వస్థిచారణ ప్రముఖులును యజ్ఞేశ్వరబుధ్ధి నర్ధరణిపాలుండు సత్కరించు దీప్తియసత్కారములం గొని యరిగిరి. భగవంతుడు సోహృద్ధాయం వైనయానర నాయకునిచిత్త మాకర్షించువానిరీతి నిజధామంబున కరిగె.

— పృథుచక్రవర్తి యజ్ఞకాలనుండి పురమనకు వచ్చుట —

అంత నమ్మానవేంద్రుం డాత్మదర్శనముఁ బ్రసాదించి దృష్టివధము నకు దూరుండై యరిగిన దేవదేవుం వైనవాసుదేవునకు మ్రొక్కుచుఁ గుసుమమాక్తికదుకూలస్వర్ణతోరణంబుల నలంకృతంబై సురభిధూపముల వాసితంబై చందనోదకంబులం జత్వరరాజవీధుల సుసీక్తంబై పుష్పాక్షతఫలపారితయపలాజదీపాదుల నర్చితంబై రంభాస్తంభపూగ డింభసంభృతంబై తరువల్లవమాలికాలంకృతంబై వివిధాభరణంబుల నలంకరించికొని కన్యాజనంబు లశేషమంగళంబుగా జలిసీరాజవదీపములం దెచ్చి యుపచారము లాచరింపఁ తమణీయంబై విరాజిల్లునిజరాజధానింజేరఁ దజలి శంఖదందుభిఘోషంబు బుత్వగాశీర్వాదనాచంబును రోదోంతరంబునం బరమమేదురంబై షర్వ వందిమాగధప్రస్తుతి వచనంబులకు విగతస్తయుండై పౌరజానపదు లచ్చటచ్చటఁ దెచ్చి యిచ్చు పూజలం గ్రహించుచుఁ బురంబునేరి నగరుసొచ్చి పరమశ్రీతిమై నవ్వురజానపదుల నాదరించి లోకోత్తరంబు వైనకార్యంబులు పెక్కు లాచరించి ధర్మమున ధరిణీమండలం బేలి తనవిశదయశము దశదిశల వెలిగించి తుదిఁ బరమపదం బారోహించె నని చెప్పిన విని విదురుండు ప్రథమపార్థివుం వైనపృథునృపాలునికీర్తి ననపద్యగుణవిభూషితం వైనదాని గుణవదాదృతంబైనదానిం గీర్తించుచున్నమైత్రేయుం బూజించి మునీంద్రా! విప్ర! లభిషేంప రాజ్యాపనం బారోహించి మశేష సురార్హణంబు సాధించి విష్ణుతేజము భరించి గోరూపిణి యగుధరణి నిష్ఠదోహంబుఁ గావించి కీర్తిఁ గాంచిన యారాజాధిరాజవతంసునికీర్తి నభిజ్ఞుఁ డైనవాఁ డెవ్వఁడేనియు వినక యుజ్జగించునే? తదీయవిక్రమోచ్చిష్టుంబ కదా రాజు లందఱు నుపదేవించుచుండుదు రాతనినరిశుద్ధ

కంబులైన థాన్యనస్తుతిపరిచర్యా రూపకర్తంబులను సేవింపుడు. ఆభగవంతుడు స్వతస్సిద్ధశుద్ధబోధఘనండయ్య నగుణుండై నిర్విశేషగుణుండయ్యుండ గర్తమార్గంబున నానావిశేషగుణశిష్టుండై భిన్నవిధంబులైన వ్రీహ్యదిద్రవ్యములుశుక్లాదిగుణములవహుతాదిక్రియలు మంత్రములు యాగసాధ్యఫలము సంకల్పముపద్ధాశక్తిజ్యోతిష్టోమాది నామములు మున్నగుపరికరంబుల నుపపాదితంబైనయధ్వరం బగు. ఆయ్యజ్ఞేశ్వరుడు పరమానందస్వరూపుడయ్యుండ బ్రథానకాలాశయాదృష్టజన్యం బైన దేహంబున విషయాకార మగుబుద్ధింజెంది తదభివ్యంగ్యాన్యనందరూపుడై దారుగతుండై నయనలుడు దారుగుణము లగుప్రాస్వదీర్ఘ వక్రవక్ర త్వాదిగుణములఁ జెందుచందమునం గ్రియాఫలరూపమునఁ దోచెడు. యజ్ఞభోజనుల కధీశ్వరుడు గురుడునగుహరిని నిరంతరము ధృతవ్రతులై స్వధర్తముల నారాధించునాప్రజలు గొందఱు బలేయని నన్ననుగ్రహించినవారు. తితితైతపోవిద్యల దేదీప్యమానం బైనభగవదాశ్రయ్యు లగు బ్రాహ్మణులకులమునం బరమసమృద్ధులం దనరురాజులతేజ మొకప్పుడేనియుఁ బ్రభావంబుఁ జూపకుండుఁగాక. పురాణపురుషుండై నహరియు బ్రాహ్మణులే తనకు దైవతం బనియు బ్రహ్మచరణసేవామహిమంబునం దాను. బవిత్రకీర్తి ననపాయనిఁగా శ్రీదేవినిం బడసి మహత్తమాగ్ర గణ్యుడ నైతి ననియుం దలంచు. ఎవ్వారిని సేవింప సర్వాంతర్యామి యైనయీశ్వరుండు సంతుష్టుం డగు నట్టిబ్రాహ్మణుల నావిష్ణుదేవుడు లోకసంగ్రహార్థంబు దా నొనర్చు ధర్తతాత్పర్యం బరసి వినయముతో సర్వవిధముల మీరు సేవింపుడు. నిరంతర విప్ర సేవనంబునం గాలయాపనంబు సేయునెడ సర్వదేవతాముఖం బగునగ్నిలోని యజ్ఞాద్యనుష్ఠానముల కంతరాయ మొదవుకతనఁ జిత్తశుద్ధియుఁ దన్మూలముగ జ్ఞానోదయంబును దాన ముక్తియుఁ గలుగ నేర దని శంకింపం బని లేదు. నిత్య బ్రాహ్మణసేవనంబుననే చిత్తము శుద్ధ మగుడు జ్ఞానమూలకమోక్షం బెనయవచ్చుఁ గావున బ్రాహ్మణసేవనంబుకంటఁ గ్రతుభజలకు ముఖం బెయ్యది. బ్రాహ్మణపరిచర్య యజ్ఞాదికర్తృఫలమును జ్ఞానఫలము నొడఁ గూర్చెడు. ఉపనిషద్వాక్యంబులం బ్రజ్ఞానఘనం డని సేర్పొనంబడు పరమేశ్వరుడు తత్త్వవిదు లింద్రాదిదేవతోద్దేశమున బ్రాహ్మణముఖ

మున నర్పించినయన్నము భుజించి తనిసినట్లు చేతనారణితల వైకయన్ని
ముఖమున వ్రేల్చినదాని భుజించి తనియెడు. శ్రద్ధయుఁ దపంబును శ్రే
స్తాచరణం బప్రశస్తవృత్తనంబు ననుమంగళంబును మానంబును సంయ
మంబును సమాధియుం బెరయ నర్థపితారాధ్యం బీజగంఢెల్ల నెందు దర్ప
ణంబునంబోలే సమ్యక్ప్రకాశితంబై యుండు నట్టినిత్యకుర్థం బైనసనా
తనవేదమును భరించు బ్రాహ్మణులచరణసోజరేణువుల నోయాయ్య
లారా! యేను యావజ్జీవంబు మదీయకిరీటమున వహించెద. వానిఁడలఁ
దాల్చువారికిఁ బాపక్షయంబును సర్వగుణోదయంబు నయ్యెడు. గుణో
దయంబు గలిగి శీల శ్రద్ధాకృతజ్ఞతల నెనసినవానిం దమంతన సకలసం
దలు వరించెడు. బ్రాహ్మణకులంబును గోవులు ననుచరసమన్వితంబైన
జనార్దనుండు నాయెడఁ బ్రసాదించెడు మని యుపన్యసించిన నాకర్ణించి
పితృదేవత లమరులు బ్రాహ్మణులును బరమసంతుష్టులై తద్వచనం జభి
సందించిరి అట్టియెడఁ బ్రజ లమృహీపాలున కిట్లనిరి. మానవేశ్వరా!
పుత్రునివలనం దండ్రీ లోకముల జయించు ననువేదవచనంబు సత్యంబు.
నిన్నుఁ బుత్రుఁగాఁ బడసి బ్రహ్మదండనిపాతుఁ డైనవేనుఁడు పాపాత్ము
డయ్యు నరకముఁ దరించె. హిరణ్యకశిపుఁడును భగవన్నిందానిమిత్ర
మున నరకమునం బడ నున్న వాఁడు ప్రహ్లాదుని ప్రభావమునం దప్పించి
కొనియె. సకలలోకైకనాయకుం డైనభగవంతునిపై నిట్టిభక్తి వెట్టిన
నీవు కాశ్యతవృత్తులు పృథివిఁ బాలింపుము. మనోజ్ఞుఁడవిత్రకీర్తి! బ్రహ్మణ్య
దేవుడై యుత్తమశ్లోకవర్ణ్యుం డైనవిష్ణుదేవునికథలఁ గీర్తించునిన్ను
నాథుఁగాఁ బడసి యేము బలే ముకుందునే నాథుంబడసినవార మైతిమి.
రాజేంద్రా! సేవకుల నిట్లు లనుకొనించుటయు నీయం దద్భుతంబు
గాదు. కరుణాత్మ లగుమహాత్ములకుఁ బ్రజలయెడ ననురాగము స్వభా
వంబ. దేవసంజ్ఞితంబు లైనకర్తవ్యంబుల భ్రమించి నష్టదృష్టు లగుమమ్ము
నీ విపుడు తమగపారంబుఁ జేర్చితివి. సత్త్వవృద్ధిం గాంచి బ్రాహ్మణజాతి
నధిష్ఠించి శ్మత్రియకులంబును శ్మత్రియజాతి నధిష్ఠించి బ్రాహ్మణకులం
బును నిజతేజమున భరించుపురుషోత్తమస్వరూపుఁ డైననీకుఁ బ్రణామం
బని విన్నవించిరి.

అట్టి యొడ సూర్యతేజులై నసనకాదులు నలువురు సిద్ధులు లోకము

లకుఁ బావనత్వంబుఁ గాఁప నంతరిక్షము డిగి తనయొద్దకు వచ్చు
చున్నంతఁ బరమతేజోవిశేషమున నుపలక్షించి పృథుమహీవల్లభుండు
తదవలోకనార్థ ముద్గతంబు లైనప్రాణముల స్వస్థానంబునం జేర్చుటలం
పునఁజూలె లేది యింద్రియార్థంబులకుఁ దటియునంపారితీరున నుత్సుక
త్వంబు గదుర సదమృతంబు దాను నెదు రేగి గౌరవనియంత్రుండై
వినయవినమితోత్తమాంగంబునఁ బూజోపకరణముల మోచికొని చని
విధియుతంబుగ నమ్మునులం బూజించి శీలవంతులయాచారంబు సమూ
నించురీతి వారిపాదప్రక్షాళనోదకంబు శిరస్సునం బ్రోక్షించికొని నిజ
స్థానంబుల వెలుంగువై తానికాగులట్లు కాంచనాసనంబులపై సుఖాసీ
నులై యున్నయాసిద్ధమునులకుఁ బరమస్త్రీతుండై శ్రద్ధానియమంబు
లతో నిట్లనియె. మంగళాయనులారా! యే నేమి మంగళ మాచరిం
చితి నోగాని యోగులకైన నశక్యం బైనభవద్దర్శనంబు వడసితి. బ్రాహ్మ
ణులు శివుండు విష్ణువుభాగవతులు నెవ్వనియొడఁ బ్రసాదించు తపసికీకృడ
నక్కడ నెయ్యది దుర్లభంబు? లోక ప్రవర్తకులైనమన్వాదు లందఱును
సర్వసాక్షిం గానలేనికై వడి లోకము నెల్లెడలం గ్రుమ్ముచున్నను
జనులు మిమ్ముఁ గనుంగొనఁ జాలరు. ఏగృహస్థులగృహములకు మహాత్ము
లరుగుదెంచి యర్హుపాద్యసలిలము నాసనమును బరిచర్యనాత్మార్ప
ణంబు నాదరింతు రట్టిభాగ్యముఁ బడయఁ జాలినవారె దరిదులైనను
భన్యులు! ఏయథములగృహముల భాగవతులపాదోదకంబు పర్వకుండు
నట్టివారు సమస్తసంపత్త్యమృద్ధులయ్యుం గూర్జరజంతువులకు నెల వైన
మ్రాకు లనంబడుదురు. మునిశ్రేష్ఠులారా! స్వాగతంబకదా. ముము
క్షువు లైనమీరు బాలురయ్యు ధీరులై శ్రద్ధతో మహావ్రతముల నాచ
రింతురు. మీయాచారంబు సూచి యితరులును దత్పథం బనువర్తిం
తును. స్వకర్తములంజేసి వ్యసనబీజప్రరోహం బైనసంసారమునం బడి
యింద్రియార్థమే పురుషార్థమని తలంచుమాకోమహాత్ములారా! కుశల
మే మైనం గలుగునే? కుశలాకుశలంబు లైనబుద్ధివృత్తుల కెడ గలుగని
యాత్మారాములైన మీయొడఁ గుశలసంప్రక్షం బనుపపన్నంబు కావున

నత్యంత విస్మంభముతో నేయుపాయమున నీసంపాదమునవత్తిల్లునవనకుః
 బాహుమార్ధికం బైనక్షేమం బొడంగూడెను నని తపస్విసుహృదు లై నమి
 వ్వుడిగెద. ఆత్మవంతుల కాత్మబై యాత్మభావనుం డైనభగవంతుఁ
 డాత్మభక్తుల ననుగ్రహించువాడైనీకంబుయుష్టాదృశసీద్ధరూపమునం
 జనించుచుండెడు నని విన్నవించుటయు సార మర్థగంభీరము మితాత్మ
 రముశ్రుతిప్రియము నగునతనివిన్నపం బాకర్ణించి ప్రీతివికసితదరహాసంబు
 దభిశాత్తువిధమున నమ్మునులలో నన్యతముఁ డగుననత్కుమారుఁ డా
 పృథుమహీపాలున కిట్లనియె.

— సనత్కుమారుఁడు పృథుచక్రవర్తి కాత్మతత్త్వము బోధించుట —

మహారాజా! సర్వభూతహితాత్మఁడగునీవు డెలిసియున్నను లెస్స
 యడిగితివి. సాధువులవిధం బిట్టిది. సంభాషణసంప్రక్ష్మముల నెల్లవారికి
 మేలు గూర్చుటంజేసి సాధుసంగమంబు వినువారికిఁ జెప్పువారికి సమ్యతం
 బయ్యెడు. అంతరికరణకషాయమలము నిర్మూలించువారిచరణగుణశ్రవణ
 నిష్ఠానిరతి నీకు స్వతస్సీద్ధంబు. ఆత్మేతరంబు లగుదేహదలమీఁద వైరా
 గ్యంబు నిర్గుణబ్రహ్మంబుపై నత్యంతరతియు ననుటే నరులకుఁ బాహు
 ర్ధికక్షేమంబునకు హేతువని శాస్త్రములందు సమ్మగ్నిమర్శమున నిశ్చితం
 బయ్యె. అట్టివిరక్తిసహకృతబ్రహ్మభిరతి శ్రద్ధాయోగంబునను భగవద్ధ
 ర్పాచరణంబునను దత్త్వార్థవిచారంబునను యోగేశ్వరోపాసనంబునను
 నిరంతరహరికథాశ్రవణంబునను రాజసతామసగోష్ఠీచరిత్యాగంబున నర్థ
 కామాపరిగ్రహంబునను హరిగుణకీర్తనం బెడఁబాయని వివిక్తసేవనం
 బున నాత్మసంతోషంబునను హింసావృన్దనంబునను శమాదిసంపాదనం
 బున నాత్మహితానుసంధానంబునను హరిచరితస్త రణసుఖానుభవంబు
 నను నిష్కామయమనియమానుష్ఠానంబునను మార్గాంతరానిదనంబునను
 యోగక్షేమార్థక్రియారాహిత్యంబునను శీతోష్ణాదిద్వంద్వసహనం
 బునను భాగవతులకుఁ గర్ణపూరంబైనహరిగుణశ్రవణంబున నెనక మెనుఁ
 గిన భక్తియోగంబుననుం గలుగు బ్రహ్మరతినిష్ఠ యొదవెనేని పురుషుఁ
 డాచారోన్మీవదేశంబునఁ దీవ్రవైరాగ్యవిజ్ఞానములంజేసి నిర్విర్ర్యం బైన
 యహంకారమును బంచాత్మకంబైన జీవుల కావరణంబు గావించుదాని
 నాత్మోత్థితం బైనయగ్ని యరణింజోలె దహించెడు. దాన నుపాధి

దగ్ధం బగుడుఁ దద్గుణము లైనక ర్తృత్వభోక్తృత్వాదులు బరిహరించి
 ద్రష్టుద్యుత్త్యభేదప్రతీతికారణంబు నశించినకతన స్వప్నావస్థ యందునేవ్య
 నేవక భేదప్రతీతులగురాజభృత్వాదులం బ్రత్యేకంబు గోచరింపజేయు
 ప్రతిపత్తి యాస్వప్నము నశించినం దోడన నశించువిధంబున భేదదీర్ఘ
 నంబు నిర్మూలం బగుటయుఁ బురుషుండు బాహ్యము లగుభుటాదుల
 నాభ్యంతరము లగుసుఖదుఃఖాదులనుం గనుంగొనఁడు. ఉపాధి యగు
 సంతకరణ మొక్కఁ దుండినం ద్రష్ట యగునాత్ముని దృశ్య మగునింద్రి
 యార్థవిషయంబు నేతదభయసంబంధ హేతు వైనయహంకారమును
 భిన్న భిన్నముగఁ బురుషుండు సూచుఁగాని యయుష్మపాధి లేకుండినం
 గాదు. జలము దర్పణము మున్నగుప్రతిబింబనిమిత్తము లుండినంగదా
 బింబప్రతిబింబభేదముఁ జూచుట లోకమున ననుభవగోచరం బగుచుండు
 గుణముల నారోపించికొని స్థిరించుపురుషులయింద్రియములు విష
 యాక్షిప్తంబులై మనస్సు నాకర్షించుటయు నమనస్సు సరస్త్వీరసుజాతకు
 శాద్రిస్తంబము లాసరోజలంబు నెట్లట్లు బుద్ధినుండి విచారసామర్థ్యము
 నాకర్షించు. అట్టిచేతన యపహృతం బగునేని దానిచెంటన పూర్వ
 పరానుసంధానురూపం బైనస్మృతి నెఱు. స్మృతిక్షయంబున జ్ఞాన
 భ్రంశంబు దోడదు. అట్టిజ్ఞానరోధంబే యాత్మనాశంబు. దీనికై యితర
 వస్తువులు ప్రియంబు లగు నట్టియాత్మస్వరూపమున కపహ్నాతిఁ
 గనుటకుఁ గడచినస్వార్థహాని లోకమునం బురుషునకు వేటొండు గలు
 గదు. స్థావరతుల్యత్వంబును విజ్ఞానభ్రంశంబు నొదవించువిషయేం
 ద్రియార్థచింతనంబే నరులకు సర్వార్థనాశంబు. తీవ్ర మగుసంస్మృతి
 దాటఁ గోరునతనికి ధర్మార్థకామమోక్షముల కత్యంతవిఘాతుకం
 బైనసంగముఁ ద్యజించుట కర్తవ్యంబు. ధర్మార్థకామములు మూఁడును
 గాలభయసంయుక్తంబులై యనిత్యము లవుటం జేసి మోక్ష మొక్కండే
 పరమపురుషార్థంబు. బరు లైనబ్రహ్మాదులకును గుణక్షోభాంతరము
 గలిగి యవరు లనంబడునస్సదాదులకును గాలవిక్రమంబునఁ బ్రధ్వం
 సంబు వడయ వలయుటంజేసి యాత్యంతిక క్షేమరూపంబైననిత్యత్వంబు
 లేదు. కావున నోనరేంద్ర! దేహేంద్రియప్రాణబుద్ధ్యహంకారముల
 నావృతంబు లైనస్థావరజంగమంబులలో నంతర్యామియై సాక్షియై ప్రత్య

కృతీతియై యవరిచ్చిన్నుండై వెలయుచుమాత్మండు నేన యని తాదా
 త్వమునుసంధానమున నెఱుంగుము. ఉత్కృష్టనికృష్టరూపమునను గార్య
 కారణాత్మకత్వంబునను దనరు నీవిశ్వ మెవ్వనియందు రజ్జువునందు నున్న
 ప్రతీతిరీతి మాయాయోగమునం దోచి వివేకమున నిరాకృతిం గాంచు
 నట్టి నిత్యము క్తశుద్ధబుద్ధసత్యస్వరూపమునఁ గర్తృమలినప్రకృతిం బరిభ
 వించుపరమాత్మ నాశ్రయించెద. అట్టి యదైవతాఃకరోత్పన్న మశక్య
 మగునేని భక్తి నలవరింపుము. తత్ప్రకారంబు వినుము. ఎవ్వనిపాదపంకజ
 పలాశవిలాసముమీఁది భక్తియోగమున సాధువు లెట్లు లట్లు లింగి
 యముల నిగ్రహించి మతికి నిర్విషయత్వం బాపాదించినయతులును
 గర్వాశయం బైనయహంకార మనుహృదయగ్రంథి నున్నూలింపఁ జాల
 రట్టి భక్తిసులభం దైనవాసుదేవుని శరణువొందుము. ఈశ్వరుని నావగాఁ
 బడయఁ జాలనివారికి పడ్డర్థ మనుమొసల్లు బెరయుసంసారసాగ
 రంబు నిస్తరింపఁ దలఁచునెడఁ బరమసంకటం బగు. కావున నీవు భజ
 నీయం బైనభగవత్పాదంబు నావగా నాశ్రయించి దుస్తరం బైన
 సంసారసాగరంబుఁ దరింపు మని బ్రహ్మవిదుఁడు బ్రహ్మపుత్రుఁడు నగు
 సనత్కుమారుం డాత్మతత్త్వదర్శనంబు గూడ నుపదేశించినం బృథు
 చక్రవర్తి తద్వచనం బభినందించుచు నిట్లనియె. బ్రహ్మవిద్వరేణ్యా,
 దీనదయాళుం డైనవారి తొల్లి నాకుఁ గావించినయనుగ్రహము
 నెఱవేర్చ మీర లిటకు విచ్చేసితిరి. పరమకారుణికులై మీరే నా
 కెల్లయు నుపపాదించితిరి. కావున నాదేహంబును రాజ్యాదులెల్లను
 సాధువు లైనమీయుచ్చిష్టంబు గురుదక్షిణగా మీకెయ్యది యర్పింపఁ
 గలవాడను? నాప్రాణములను భార్యలను బుత్రులను సపరికరంబు
 లైనగృహములను రాజ్యమును సైన్యమును గోశమును భూమండ
 లంబును మీకు నివేదించితి. నేనాపతిత్వంబును దండనాయకత్వంబును
 రాజ్యాధిపతిత్వంబును సర్వలోకాధిపత్యంబును సంకీకరింప వేదశాస్త్ర
 విదుఁ డర్హుండు. బ్రాహ్మణుఁడు దనయన్న మే భుజించు. తనవస్త్రమే
 కట్టు. తనసొమ్మే యొసంగు. సర్వంబును బ్రాహ్మణధనంబు. శ్మత్రియులు
 వారి కధీనులై యన్నము భుజింతు రింతియకాని తమకు స్వత్వస్థితి లేని
 బ్రాహ్మణధనంబుల నొసంగ స్వతంత్రులు గారు. వేదవిదు లైనమీర

లాత్త తత్త్వజ్ఞానమున నిత యుపదేశించి యుపకారంబుఁ జేసిన మీఁదఁ గాదుణికత్వంబునకు మీరలే సంతోషంబు నెనయవలయు నని ప్రార్థించుట నాకుఁ దగియుండెడు. ఎవ్వఁడేనియు మీ కావించినయుపకారమున కశక్యం బైనప్రత్యుపకారము నేయఁ బూనిన నాతండు కేవలపరిశుభ భాజనంబు గాకుండునే యని విన్నవించి పూజించుటయు దివ్యజ్ఞాన మహనీయు లైనయాసనత్కుమారాదిమునీంద్రు లతనివచనంబుఁ బ్రశంసించుచు నెల్లవారు నుల్లాసమునం గనుంగొనుచుండ సంతరితమార్గంబున నరిగిరి.

అట్లు సనత్కుమారోపదేశంబున నాత్మజ్ఞానంబు వడసి పృథు నృపాలుండు తదుపదేశమున నేకాగ్రచిత్తంబున నాత్మవిమర్శంబుఁ గావించి యాత్మనిష్ఠుండై యాప్తకామునిఁగాఁ దన్నెన్నికొనుచు నుపదేశానుసారంబుగాఁ గాలబలవిత్తోచితముగఁ గర్మముల నాచరించుచుఁ దత్ఫలంబునకు బ్రహ్మార్పణం బొనర్చుచు నిస్సంగుండై సమాహితుండై కర్తాధ్యతుం డైనపాక్షి ప్రకృతికే బరుఁ డని నిశ్చయించి గృహమున సామ్రాజ్యము ననుభవించుచుండియుఁ బ్రతిబింబదశ నాదిత్యుండు జలదర్పణాదులయెడ నెల్లు లట్టులింద్రియార్థములయెడ సంగముం ద్యజించి నిరహంకారుండై నిజధర్మం బైనప్రజాపాలనంబు నడపుచు నర్చి స్వనుభార్యయందు విశిఠాశ్వుండు ధూమ్రకేతుండు హర్యశ్వుండు ద్రవిణుండు నృకుఁ డనఁగ లోకపాలగుణు లగునేపురుకొడుకులం గాంచి జగత్సర్గరక్షణార్థంబు దఱితో సామ్యము లగుకాయికవాచికమానసికగుణు బులఁ బ్రజారంజనంబునిర్వర్తించుచు రెండవసోమరాజురీతి రాజశబ్దంబు సార్థకంబుగఁ జెల్లించుచు నాదిత్యుం డెండగాయుచు రసముఁ బీల్చుచుఁ దఱి యగుడుఁ గ్రవ్వుట వర్షించువిధంబునం బ్రజలవలనఁ గప్పములు గొనుచు నవసరంబుల నొసంగుచు నగ్నిరీతిఁ దేజోదుర్ధరుండై మహేంద్రునిమాడ్కి దుర్జయుండై భూదేవికై వడిశాంతిమంతుండై స్వర్గమువిధమున జనాభీష్టప్రదుండై పర్జన్యునితీరునఁ దృప్తికరపుష్పవృష్టికరుండై సముద్రునిపాటి గంభీరుండై మేరుగిరికరణి సత్త్వస్థిరుండై శాసనంబున ధర్మసంయు మను నై శ్వర్యమునఁ బురందరుని గోశసంపత్తిని గుఱేరు సర్థగోపనంబున వరుణుని నప్రతిహత ప్రచారాజోమహాబలంబులం బవ

మానుని సవిషవ్యాత్సల్యమున భూతేశ్వరుని సౌందర్యమునఁ గంజర్చుని
చైర్యమున మృగేంద్రుని మనుష్యవాత్సల్యమున మనువును బ్రభుత్వ
మున బ్రహ్మదేవుని బ్రహ్మవాదమున బృహస్పతిని దోషయు జడే
ద్రియత్వమున గురువిప్రవైష్ణవభక్తిప్రవినయశీలంబులు కరాఢో
ద్యమంబు ననువానియొడఁ దనకుఁ దాన సాటియై శ్రీరామునిచందమున
ముల్లోకంబులం బురుషు లచ్చటచ్చటఁ గీర్తించువిమలకీర్తివైభవంబున
నెల్లవారికిఁ గర్ణగోచరుండై వెలసె.

— పృథుచక్రవర్తి తపోవనమునకుఁ జని యోగమున నిద్రిం గనుట —

అవ్విధమునఁ బృథుచక్రవర్తి యీశ్వరాదేశముమెయిఁ దనజన్మ
మునకుఁ గర్తవ్యము లైనధర్మపాలనము మున్నగువానిం జేయుచుఁ
బెద్దకాలంబునకుఁ దనవయోధికత్వం ఒరసి దుహితృవాత్సల్యమునం
దా నేలుచుండఁ దనయొడఁబాటు నైరింపక వగచునట్లు తోచుపృథివి
నాత్మజుల కర్పించి తనవిరహ మోర్వక ప్రజలు కొందలం బండుచుండఁ
బల్పియుం దాను దపోవనంబున కరిగి తనతోల్గింటిదిగ్విజయావసర
మునం దెట్లు లట్టులు నియమింతుండై వానప్రస్థసమ్యతం బైనయగ్రతప
మునకుఁ దోడరి కందమూలఫలములు తృణపల్లములు దోలుదోలుత
నాహారంబుగా గ్రహించి యటఁ గొన్ని నెలలకుఁ గ్రమంబున జల
పాయయు వాయుభక్షుండునై గ్రీష్మవేళలం బంచాగ్నిమధ్యస్థితుండై
వర్షావసరంబుల వర్షధారాసిక్తుండై శిశిరదినంబుల నాకంఠజలమగ్నుండై
మునియై స్థండిలశాయయై శమదమసుండున్నుండై యూర్ధ్వరేతుండై
కృష్ణు నారాధింప నుత్తమతపం బాచరించి క్రమానుసిద్ధం బైనతిపో
మహిమంబున నిరస్తకర్షుండై నిర్తలాశయుండై నిపుణప్రాణాయామ
నిరుద్ధమడ్వర్లుండై నికృతబంధనుండై సనత్కుమారుం డుండేశించిన
విధంబున నాధ్యాత్మికయోగమునం బురుషోత్తముని భజించె. శ్రద్ధయై
సవ్విధమునం గడంగినయతని కనన్యవిషయ మగుభక్తి యుదయించె. దానం
జిత్తశుద్ధి గలుగుటయు హరిస్మరణపరిపూరితం బైనభక్తిప్రభావ
మునంజేసి తీవ్రమగువిరాగసహకృతజ్ఞానం బొదవె. అట్టిజ్ఞానఖడ్గమున
వివిధసంశయాస్పదం బైనజీవోపాధిం దటిగి యన్యమతులు ద్రెంచి
యాత్మగతి నధిగమించి తత్సాధనం బైనజ్ఞానమునెడను విరతి గాంచె.

గదాగ్రజుకథలపై రతి గలుగకుండునంతకే యోగి యోగగతులు
 బ్రమాదంబు గలుగుంగాని పిమ్మటనుం గలుగ నేర్చునే? అవిధం
 బున నవ్వీరవయ్యుండాత్తుంబరమాత్మనం దనుసంధించి దేహముఁ ద్యజింప
 నెంచి గుల్ఫముల మూలాథారంబు విగియించి యచటిపాయువునులేపి
 నాభిస్థానంబునందును గ్రమంబున నుదరహృదయకంఠభూమిభ్యుక్త
 ములనుం జొనిసి యటఁ బ్రాణముల నన్నింటిని బ్రహ్మరంధ్రంబునఁజేర్చి
 నిస్సృవమండై ప్రాణవాయువును బాహ్యవాయువునందును శరీరగత
 కఠినాంశంబును బృథివియందును దేజస్సును దేజమందు నిందియిచ్చిద్ర
 ముల నాకాశమందును ద్రవాంశమును దోయమందును యథాస్థానంబు
 లయించి తీతి సంభస్సునను దానిం దేజస్సునందును దానిని వాయువు
 నందు నవ్వాయువు నాకాశమందు నాకాశమును మనస్సునందును
 మనస్సు నిందియములయందు నిందియంబులఁ దన్తాత్రంబులందు నుత్పత్తి
 క్రమంబునం బ్రవిలాపించి నభస్సు నిందియంబులను విడఁ దీసి
 భూతాది యగునహంకారంబుతోఁ జేర్చి యయ్యహంకారమును మహ
 త్తత్త్వంబునందును సర్వకార్యస్థితిహేతువై మహత్తత్త్వంబును
 మాయోపాధివిశిష్టం దై నజీవునందును లయించి యయ్యుపాధిం బరిహ
 రించి యాత్మభూతుం దై నజీవుని జ్ఞానవైరాగ్యవీర్యంబున బ్రహ్మంబునం
 దనుసంధించి స్వరూపస్థితుండయ్యె. అతనిపత్ని యగునర్చిస్సుపాదముల
 భూస్పర్శ మేనియుం జేయఁజాలనంతటి సౌకుమార్యంబుననొప్పి వనవాసా
 యాపంబులకుఁ దా నోర్వఁ జాలకున్నం బతిదేవత గావున నతనితోడ
 ననమునకుఁ జని భర్తృప్రత్యర్థనిష్ఠత్వంబునను శుశ్రూషణంబునను
 ఋషియోగ్య మగుకందమూలాదిజీవనంబునను మీఁదమిక్కిలి కృశిం
 చియుఁ బ్రియునికరస్పర్శ సప్తానంబుల సుఖించుచుఁ దనక్లేశంబు గణిం
 పక పతిసహవాసంబే పరమసౌఖ్యం బనిమెచ్చుచుండి తనకుం బృథివికిఁ
 బతి యైనయాపృథుచక్రవర్తిదేహము నప్తచైతన్యం బగుటంగాంచి విల
 పించి కొండొకవడికిఁ దన్నుఁ దాన యూరార్చికొని ధీరస్వాంతయై
 యమ్మందరగిరిసానుభాగంబున సొద గావించి నదిలోనం గృతన్నానయై
 యుదారకర్ణుఁ దై నపతి కుదకదానంబు నేసి మిగిడి పతిచితాస్థానంబున
 కేటెంచి యగ్నిం బెట్టి లెస్స రగుల్కొల్పి యటఁ ద్రిదివస్థితు లగుత్రిద

శులకుఁ బ్రణమిల్లి చితాగ్నికి ముమ్మాలు ప్రదక్షిణంబు లొసెప్పి యన
 న్యమానసంబునం బతిపాదమూలంబు ధ్యానించుచు నయ్యగ్నింజొచ్చు
 టయుఁ బతిసహగమనం బొనర్చిన యావీరపత్నిం గాంచి యమరులుచు
 దత్పత్నులును బరితోషంబుఁ జెందిరి. అప్పుడు దేవవాదిత్రంబులు
 మ్రోసె, దేవపత్ను లాపతివ్రతపైఁ గుసుమవర్షంబుఁ గురియుచు క్రీ దేవి
 యజ్ఞేశ్వరుంబోలే సర్వవిధములం బృథునిఁ బటెఁగాఁ బడసినయీసతి
 యత్యంతధన్యురాలు గావునఁ బతియే యేపుణ్యలోకంబులకుఁ బోయినం
 దనదుర్విభావ్యభవ్యకార్యంబునఁ దాను సతనితోడ నాయఁలోకము
 లకుఁ బోయెడు. చంచలాయువు లయ్యు నరులు భగవత్పూర్తిసాధనం
 బైనజ్ఞానమునే సాధింతు రట. ఇక వారి కెయ్యది దుష్కథం బగు?
 అపవర్గసాధనం బైనమానుషజన్మ మెత్తెను విషయములం దవిలి
 యాత్మద్రోహంబు నేయువాఁ డక్కటా! మోసపోయెడు నని యిట్లు
 దేవపత్నులు ప్రశంసించుచున్నంత నాత్మవిద్యరేణులై నపృథు
 ధరిశ్రీపాలుఁ దధిగమించినయచ్యుతాశ్రయలోకంబు సతనితోడఁ దాను
 నావీరపత్ని వడసె. పృథునృపాలుఁ డన సంతటివాఁడు. ఉద్దామప్ర
 భావుం డైనయతనిచరిత్రంబు నీకుఁ జెప్పితి. దీనిం బఠించినను పని
 నను నరునకుఁ బృథుగతి గలిగెడు. మఱియు బ్రాహ్మణుండు ప్రహ్లా
 వర్చసంబును రాజన్యుండు రాజ్యంబును వైశ్యుండు వైశ్యాదిసమృద్ధిని
 శూద్రుఁ డుత్తమత్వంబు నేతత్పతనశ్రవణంబులు బొందెడు. నరుడైన
 నారియైన నాదరంబుతో నీపుణ్యచరిత్రంబు ముమ్మాలు విన్న వనప
 త్నులు సంతానంబును దరిద్రులు ధనంబు నస్పృహకులు సుకృతిని
 మూర్ఖులు పాండిత్యంబునుం గాంతురు. ఇయ్యది శుభాయఃసం బశుభ
 వారణం బాయుర్యశోధనస్వర్గసాధనంబు కలిమిలాపహంబునై డెలంగు.
 చతుర్వర్గకారణం బైనదీనిం బురుషార్థచతుష్టయసమ్మిన్మిధి గోపపాఠకి
 శ్రద్ధమై నాకర్ణింపఁ దగు. సంగ్రామాభిముఖుండై రాజు దీని పనినం
 దనపగఱం బరిమార్చ వలసినశ్రమం బించుకేనియు లేకుండు. గాఢ
 తమకుఁ దాను వచ్చి యఖిలరాజులు పృథునృపతికెట్లు లట్టులు కన్పము
 లతనికి సమర్పింతురు. ఇతరసంగము నూని భగవంతునిపై నిర్వలభక్తి
 నెఱపి యాయంపాఖ్యానముం బ్రతిదినముం బఠించిన నాకర్ణించిన నమ్మను

జుండు సంసారాన్తరణి యగుపాదారవిందముల వెలయుభగవంతు నిష్ఠై నిపుణమతిం జేయు నని చెప్పి మైత్రేయుండు విదురునకు వెండియు నిట్లనియె.

— పృథుచక్రవర్తిపంశక్రమానువర్ణనము —

పృథునియనంతరంబు తత్పుత్రుండై నవిజితాశ్వండు సార్వభౌముడై తమ్ములమీఁది వాత్సల్యమునంజేసి హర్యశ్వనకుఁ దూర్పు దెసను ధూమ్రకేశునకు దక్షిణదిక్కును వృకునకుఁ బ్రతీచిని ద్రవిణునకు దీచినింగా దిగ్విభాగం బేర్పఱచి తదీయరాజ్యంబుల వారి కొఁసగి తాను రాజాధిరాజపదంబున వెలసె. ఆవిజితాశ్వండు దొల్లి తనతండ్రి యశ్వమేధసమయమున మేధ్యాశ్వము సహహరించినయింద్రుం బంశ విడిచినదాని కాలండు ప్రీతుండై యంతర్ధానగతి యొసంగుటయు సంతర్ధానుం డనం బరంగిన నతనికి శిఖండిని యనుపత్నియందుఁ నొల్లి వశిష్ఠ శాపమున మనుష్యజన్తం బెత్త నర్హు లైనపావకుండు పవమానుండు శుచియుననునగులు మువ్వరు తచ్చాపనిర్వరణార్థంబు జనించి శాపంబు నిస్తరించి యోగమునం గ్రమ్మఱ నగ్నిగతిం గాంచిరి. అయ్యంతర్ధానునకు నభిస్వతి యనువేటొకపత్నియందు హవిర్ధానుం డనుపుత్రుండుదయించె. అటు గొండొకకాలంబున కంతర్ధానాపరనామధేయుండై నవిజితాశ్వండు రాజులవృత్తి కరశుల్కుగ్రహణదండాదిదారుణం బని నిర్దేదంబుఁ జెంది రాజ్యభోగములదోఁంగి పుణ్యరూప మగుసమాధి యోగమున నాత్మదర్శనుండై క్షేత్రహరుండు పరిపూర్ణుండు నగుపరమాత్మ నారాధించి తల్లోకంబు వడసె. హవిర్ధానునకుఁ దత్పత్నియందు బర్హిష్ఠుండు గయుండు శుక్లుండు కృష్ణుండు సత్కుండు జితవ్రతుం డన నాటుగురు సుతులు జనించిరి. వారిలో బర్హిష్ఠుండు కర్తవ్యతంత్రంబు లందును బ్రాణాయామాదియోగంబులందును నిష్టాతుం డయ్యె. అతం డొక్కచో నొక్కయజ్ఞమాచరించి తత్సమీపంబుననే మఱియొకయజ్ఞము నాకుఱంగట నింకొకయధ్వరంబు నాచెంగట నొండొక క్రతువునుగా నాచరించుటయు వసుధాతలంబెల్ల నతనియజ్ఞశాలయైతోడ నెచ్చటఁ జూచినం బృథివీతలంబునం బ్రాచీనాగ్రంబు లై నబర్హిస్సులు పఱచి ప్రాచీనబర్హి యనం బరఁగె. ఆతండు సముద్రతనయ యగుశత

ధృతి యనుదానిం బ్రహ్మనిదేశంబునఁ బరిణయం బయ్యె. పొట్లె పుట్టలసత్తంబునం దదృష్టావలోకనంబునం గామతంత్రంబై యనలుఁడయ్యెతి క్రమంబునకు మృదువిధానమున సమాధానంబుఁ గావించ నగ్ని పత్ని యగుస్వాహాదేవి తాను సర్వరి భార్యారూపమునఁ బరిణిఁ బొడ గట్ట బుష్పపత్నీ భ్రాంతి నత్యంతానురాగమున నగ్ని సంగమించుటయుఁ దదీయనీర్యం బాదేవి శుకీరూపమున శరస్తంబమునం బడఁ ద్రోచునెడ నాశుకిం గావించినరీతి లలితాలంకారభాసురసర్వాంగవిలసిత యగు నాశతధృతిని వివాహమయముల నయ్యగ్ని దేవుడు మోహించె. ఇం పైనయందియలమ్రోతతోడం దిరుగునెడ సురాసురగంధర్వసిన్ధు మునిప్రభృతులు నాకన్నియ చెన్నున కచ్చెరు వొందిరి. ఆట్టి లోకోత్తర సౌందర్యలావణ్యవతి యగునాశతధృతియందుఁ బ్రాచీరబహ్మికిఁ బ్రచేతసు లనఁ దుల్యనామంబులతో సమానవ్రతులు ధర్మస్నాతులు నగు పదుగురు సుతు లుద్భవిల్లిరి. వారు తండ్రిపంపునఁ సజల స్మరింపఁ దపం బొనర్ప వనమునకుఁ జని మాన్యమున సాక్షాత్కరించి శంకరుండు ప్రసన్నుండై యుపదేశించినవిధానంబున నియతచిత్తులై జపధ్యాన పూజనంబులఁ బదివేలేండ్లు హరి నారాధించి రనిన విని విదురుండు మునీంద్రా! ప్రచేతసులకు గిరిశ్వరునితోడం దెరువున నెట్లు సమాగమం బయ్యె, నతండు ప్రీతుండై యేమి చెప్పె, నర్థవంతం బగునద్యోని నాకు బోధింపుము. మునులును గాఢవిరాగంబునం బేర్చినతంబున నెవ్వని దర్శనంబు వేడుదు రట్టిశివునితోడిసంగమంబు శరీరులకు దుష్కలంబుగదా. ఆత్మారాముండయ్యు నమృహేశ్వరుండు లోకరచనం బాలింపఁ ఘోర శక్తితోడం గూడి తిరుగుచుండు నట్టిలోకేశ్వరునితోడ సమాగమంబా ప్రచేతసులకుఁ బరమతపగ్గి యోజనంబ యని యడిగినవిదురునకు మ్రేత్రేయుం డిట్లనియె.

— ప్రచేతసులు శివోపదేశమునఁ జపస్సు చేయుట —

సాధుచేతస్కు లై నప్రచేతసులు పితృవాక్యంబుఁ దలఁ దాల్చి తపము నేయఁ బశ్చిముదిశకుఁ జనువారు దెరువున మహాత్ములమాన సంబుధి నిర్మలసలివూరమునఁ బూరితంబై కమలకుశలయక్ష్మరభాసు రంబై హంససారసచక్ర కారండవాదిసంచారబంధురంబై నగినోల్పలమధుర

మకరంద పానతుందిలమిళింద బృంద సుందరసంగీత పల్లవిత తటజాతతరు
 లతాజాతవిద్యోతంబై శిశిరశీకరనికరవ్యతికరవిభాసుర సరోరుహ పరాగ
 పరివాహిమారుతాంకుర సంచారమనోహరంబై సాగరంబు చందంబును
 బరమవిస్తారం బైన కాసారంబుఁ గాంచి యచ్చట మృదంగపణవాదివాది
 ప్రనాదంబుతో మేళగించి తిలకించి మదికించుక సమంచితగానంబు వీతెం
 చిన నాలకించి విస్తయం బందుచున్నంత నాకొలను వెడలి సిద్ధవిద్యా
 ధరాదుల సంగీతంబు చిత్తగించుచు బరిచరులుగొలువఁ దక్షసువర్ణసవర్ణ
 గాత్రకాఠులు వెలయించుచు శ్రీకంఠుడు ప్రసాదాభిముఖుండై వారికి
 సాక్షాత్కరించె. అద్వేషదేవుం గాంచి జాతకాతుకులై ప్రచేతనులు ప్రణ
 మిల్లుటయు ధర్మవత్సలుం డైనభగవంతుఁడు ధర్మజ్ఞులు శీలసంపన్నులు
 ప్రపన్నులు నగువారల నాదరించి శ్రీరుద్రుం డిట్లనియె. అయ్యా, మీరలు
 బర్హిష్ఠంతుని పుత్రులరు. మీరు నేయఁ బూనినదాని నెఱిగి మీకు
 మేలు సమకూర్చ దర్శనం బొసంగితి. సూక్ష్మ మనుప్రధానమునకును
 జీవపదవాచ్యుం డైనపురుషునకును బరుండై ప్రకృతిపురుష నియామకుం
 డైనవాసుదేవు నాశ్రయించిన యతండు నాకుఁ బ్రియుఁడు. శతజన్మములు
 నిష్ఠతో స్వధర్మ మ్మాచరించినవాఁడు బ్రహ్మత్వంబు నంతకంటె నెక్కువ
 ధర్మ మార్జించినవాఁడు నన్నును బొందెడు. భగవద్భక్తుఁ డన్ననో
 యాధికారికు లైనబ్రహ్మాదులు నేను నెట్లు లభికారాంతమున రూపు
 మాయుదు మట్లుగాక ప్రపంచాతీతం బైనవైష్ణవపదంబుఁ బ్రాపించెడు.
 మీరలు భాగవతులు గావున భగవంతునట్లపోలే నాకుఁ బ్రియులు.
 భాగవతులకును నాకంటెఁ బ్రియతరుఁడు గలుగఁడు. పవిత్రము పరమ
 మంగళము నిశ్చేయిసకరము నగునొక్కస్తోత్రంబు మీకే నుపదేశిం
 చెద దీని నసంకీర్ణముగ జపింపుఁ డని చెప్పి యప్పార్వతీవల్లభుం డుల్లం
 బునఁ గరుణాభరంబు పల్లవినఁ గృతాంజలు లైనయారాజనందనులకు
 నారాయణమం బైనయాస్తోత్ర మిట్లని చెప్పుం దొడంగె.

❀ శ్రీ ర ద్ర గీ తా స్తో త్ర ము ❀

దేవా, నీయుత్కర్షం బొత్తవిదుల కానందలాభార్థంబు గావున
 నా కాత్మానందలాభంబు గలుగుఁగాక. నిరతిశయపరమానందరూపమున
 నీవు సిద్ధుండవు. అట్టియాత్మస్వరూపుఁ డైననీకుఁ బ్రణామంబు. లోకమయ

పద్మముం బొక్కిటఁ దాల్చి కారణాత్మకుఁడై సృష్టిప్రాణజాలమున
 కుపాధిభూతంబు లై భూతతన్మాత్రేంద్రియములకు నియామకుండై చిత్రా
 ధిష్ఠాత్మత్వంబు వహించి వికారములం దవులక స్వప్రకాశమున వెలుం
 గుచు వాసుదేవపదవాచ్యుండై, యహంకారాధిష్ఠాత్మత్వంబు వూని
 సూక్ష్మానంతత్వధర్మములం గొని ప్రళయసమయంబున ముఖానలంబున
 లోకములఁ గాల్చుచు సంకల్పణపదాభిధేయుండై, బుద్ధ్యధిష్ఠాత్మ
 త్వంబు భరించి విశ్వమునకుఁ బ్రబోధంబుఁ గావించుచు నంతరాత్మ
 యనం బరఁగి ప్రద్యుమ్నపదబోధ్యుండై, మనోధిష్ఠాత్మత్వంబు భరించి
 యింద్రియములం గార్యములఁ జేరించుచు ననిరుద్ధపదవేద్యుండై, త్రియ
 వృద్ధులం గాంచక తేజగపరిపూర్తి యెఱసి సూర్యస్వరూపుఁడై, సర్వాం
 తగీరణములందు వసించి జనులకు స్వర్గాపవర్గద్వారంబై, యజ్ఞముల
 విస్తరించి చాతుర్వోతకర్తముల సాధించుచు నగ్నిస్వరూపుఁడై, దేవత
 లకుఁ బితృదేవతలకు నన్నముఁ గల్పించి సోమస్వరూపుఁడై, వేదత్రయ
 పతియై, జీవులకుఁ దృప్తిఁగావించి సర్వరసాత్మకుఁడై, పృథివీస్వరూపుఁడై,
 సర్వప్రాణిదేహాతిశయితస్థూలతరత్వవిశిష్టవిరాట్రాపుఁడై యోజస్సహో
 బలంబులం దనరి ప్రాణరూపమున ముల్లోకములఁ బాలించుచు
 వాయురూపుఁడై, యర్థములం బోధించుశక్తియు గుణంబై యమర నంత
 ర్భూషిర్వ్యవహారాలంబనత్వంబు వహించి నభోరూపుఁడై, భూవిరోధి
 విలాసంబున నొప్పి స్వర్గరూపుఁడై, ప్రవృత్తినివృత్తిలక్షణకర్త స్వరూ
 పుఁడై, తదుభయసాధ్యఫలస్వరూపుఁడై, దుఃఖప్రదమృత్యురూపుఁడై,
 సర్వకర్తఫలప్రదుండై, మంత్రాత్మకుండై, పరమధర్మాత్మకుండై, కృష్ణుఁడాభి
 ధేయుండై, యప్రతిహతజ్ఞానుండై, పురాణపురుషుండై, సాంఖ్యయోగే
 శ్వరుండై, కర్తృకర్తకరణశక్తిత్రయసమన్వితుండై, యహంకారాత్మక
 రుద్రాత్మకుండై, వివిధవాక్కుల సృజించి జ్ఞానక్రియారూపుఁడై,
 వెలయునీకు నమస్కారము. ఆత్మగుణముల సర్వేంద్రియముల రంజిల్లఁ
 జేయుచు వార్షకజలధర మేచకరుచిం గ్రోలుచు సర్వసౌందర్యసారము
 సంగ్రహించుచుఁ బీనాయతబాహుచతుష్టయంబు పద్మ పలాశలోచనద్వ
 యంబునను సుందరభూమినాసాదంతకపోలంబులను సమకర్ణంబు లనుగుటిల
 కుంతలంబులను శ్రీతిహానితకటాక్షవీక్షణంబులను సొంపారు రుచిరాసనం

బులు గమలకింజల్కసచ్చాయమృదులాంబరంబులును లసద్దత్త కండల
 కిరీటకటక హారనూపుర మేఖలాది విభూషణాలంకారంబును శంఖచక్ర
 గదాపద్మమాలామణిసమృద్ధియు సింహస్కంధంబులును కాస్తుభోల్లసిత
 కంఠంబును స్వర్ణ కాంతి నెసంగుశ్రీదేవి నివసంపఁ దననీలరుచింజేసి స్వర్ణ
 రేఖనలరునికఊహలంబునకుఁబోల్పఁ దగినఁకాలవత్సస్థలంబును బూరక
 రేచకవాయుప్రచారమునం జలించువళులఁ జెన్నారుచు నశ్వత్థపత్రముం
 బురుడించునుదరంబును విశ్వమెల్లఁ దనలో నిమిడించుకొనఁగ ననఁగ
 నావర్తమున నత్యంతగంభీరం బైననాభియు దుకూలోపరిమేఖలోల్లసిత
 నితంబబింబంబును సమానాంఘ్రిజంఘూరు దేశంబులును నిమ్మజాను
 భాగంబులును శరత్పద్మప్రకాశంబై నఖకాంతుల నంతరఘంబు విదళించు
 పాదయుగ్మంబునుం గలిగి యాత్మభక్తులకు భయహరంబై పరమప్రియం
 బై యొప్పునీదివ్యమంగళవిగ్రహంబుఁజూడఁ గోరుమాకుఁ జూపుము. నీవ
 కదా యజ్ఞాలకు జ్ఞానమార్గంబు సూపుగురుఁడవు. స్వధర్మ మనుష్ఠించు
 వారి కెవనిభక్తియోగం బభయము నొసంగు నట్టి నీ దగునీరూపం
 బాత్మశుద్ధిఁ గోరువారికి ధ్యేయంబు. స్వారాజ్య మేలువానికిఁ బ్రాశ్న
 నీయుఁ డాత్మవిదుల కేకాంతగతియు నగునీవు సర్వదేహులకు దుర్లభుఁడ
 వయ్య భక్తిమంతులకు సులభుఁడవు. ఆశక్యారాధనం దైన నిన్ను
 దుర్లభభక్తి నారాధించియుఁ ద్వదీయపాదమూలము విడిచి బాహ్యము
 లగుస్వర్గాదిసుఖముల నెవ్వండు గోరు? వీర్యకౌర్యవిస్ఫూర్జితభుక్తుటి
 చటులుండై విశ్వవిధ్వంసంబుఁ గావించునంతకును నీశరణు సొచ్చిన
 వానిం దేటి చూడరాదు. స్వర్గమేనియునపవర్గమేనియు భాగవతులతోడి
 సంగముతోడ ఊఞార్థముననైనం బురుడింపను. ఐహికరాజ్యాదిభోగ
 ములఁ జెప్ప నేల? అనఘ మగునీపాదకీర్తితీర్థములం గ్రుంకి యంతర్బ
 హిర్మలముల నిరసించి రాగాదులఁ బాసి శుద్ధం బైనశీలము నెనసిన
 చిత్తముల నుత్తము లగుమహత్తములతోడిసంగము నాకు నిరంతర
 మొడఁగూర్చి యనుగ్రహింపుము. ఎవ్వనిచిత్తము భగవద్భక్తియోగ
 మునంజేసి బాహ్యవిషయములం దవులక శుద్ధంబై తమోగుహలోనం
 జొరకుండు నిక్కం బమ్మని నీతత్త్వంబుఁ గాంచెడు. విశ్వవ్యంజకంబై
 విశ్వాంతర్విభాతంబై యాకాశంబురీతి విస్మృతంబై పరబ్రహ్మశబ్దాభి

ధేయం బగుజ్యోతిస్సే నీతత్త్వంబు. ఇతరులకు భేదబుద్ధి నొడవించు నానా
రూపమగు మాయచే బరమావ్యంబురీతిదోష నివేశ్యము సృజించుచు
బాలించుచు హరించుచు నమ్మాయ దనయెడ నేకార్థముం జేయఁ
జాలక తొలంగియుండ నిర్వికారుండై స్వతంత్రుడై వెలయునీవు నిరస్త
భేదుడ వని యెఱుంగుదుము. భూతేంద్రియాంతరగళోపలక్షితం వైన
నియంత్రరూపమును శ్రద్ధమై స్వధర్మమగు వివిధక్రియాకలాపమున
నర్పించువారు వేదాగమముల గోవిదులు గాని స్వధర్మము నాదరింపక
కేవలజ్ఞానమునం బ్రవర్తించువారు గారు. లీనమాయుడైన యాదిపురు
షుడు నీ వొక్కండ వైనం బిదప మాయను గొని రజస్సుత్వతమో
గుణంబులు మహదహంకారభూతేంద్రియగణంబులు మున్నగు ప్రపం
చము సృజించిన నీభేదం బపారమార్థికుంబుగఁ దోచుచుండెడు. ఆత్మ
శక్తియోగమునఁ జతుర్విధం బైన శరీరమును నీవు సృజించి యాత్మాంశ
మున నందుఁ జొచ్చిన నవిద్యావరణమున విషయసుఖము లనుభవించు
నతఁడు జీవుఁ డనంబడు. నీవన్న నో స్వశక్తిచే నీజగము సృజించివాయువు
మేఘపటలంబు నెట్లట్లు ప్రచండవేగుడవై భూతములచేతనే భూత
ములం బొలియించుచు నలత్యస్వస్వరూపంబున వెలయుదువు. లోభము
వర్ధిల్లి విషయలాలసుండై యితకర్తవ్యతావిచారం బెడలి పెద్దయుం
బ్రమాదంబు నెనసినవాని తుత్పరీతం బై నవన్నగ మాఖువు నెట్టు
లట్టు లంతకుండవై యలుముదువు. నిన్న నాదరించుట యొడలు
చెటుచు నని తెలిసి పండితుఁ డెవ్వఁడేని బ్రహ్మదేవుడును మన్వాదులు
నర్పించి రని శంక దక్కి నీపాదారవిందంబుఁ గొలువ కుడుగునే! జగ
మెల్ల రుద్రభయనప్టంబు గావున నోపమాత్మా, నీవే మాకు సర్వభయ
ములఁ దొలఁగించుగతి వై తివి.

రాజనందనులారా, భగవంతునియెడ సంతోషకరణ మర్పించి
స్వధర్మ మనుష్ఠించుచు ముచివ్రతులై యోగాదేశనామకం బైనయూ
షమస్తోత్ర ముఖ్యాసమున సుస్థిరంబు గావించుకొని సమాహతచిత్తులై
జపించుచు సర్వభూతస్థితుఁ డాత్మస్థితుఁ డాత్మడునగుహరిం గీర్తించుచు
ధ్యానించుచుఁ బూజింపుడు. బ్రహ్మదేవుడు ప్రజాసర్గమునకుఁ బూని
సర్గనిర్మిస్తు లైనభృగు ప్రముఖు లగుమాకుఁ దొల్గిదీనిఁజెప్పె. ఏము నతని

పంపున సృష్టికీ గడంగి దీనిం జపించి తమోనిరాసం బెనసి ప్రజల సృజిం
చిలేమి. నిత్యయుక్తుండై యవధానమున దీని జపించువాను దేవవరా
యణుఁ డచిరంబ శ్రేయం బెనసెడు జ్ఞానంబు సర్వశ్రేయంబులలో
నుత్తమంబు. జ్ఞాన మనునావను సాధించినం బురుషుఁడు దుస్తరం
బగువ్యసనార్థవంబు నిస్తరించు. మద్గీతం బైనయీస్తోత్రమును శుచియై
నిత్యముం బఠించుచు నశక్యారాధనం దైనహరి నారాధించు నతఁడు
మద్గీతగానంబున సుప్రీతుం డైనయాశ్రేయోనాయకునివలన సుస్థిరం
బుగఁ దనకోరునర్థంబులనెల్లఁ బ్రాపించు. రాజకుమారులారా, యే
నుపదేశించిన యీపరమపురుషస్తవ మేకాగ్రమతిం జపించుచు నుత్తమ
తపం బాచరింపుఁడు. వాంఛితంబుఁ దపోవసానంబున సాధింతు రని
చెప్పి మృత్యుంజయుం డాప్రచేతసులపూజలం గ్రహించి వారు సూచు
చుండ నచ్చటన యంతర్హితుం డయ్యె. వారును రుద్రగీతం బైనహరి
స్తోత్రంబు జపించుచు జలములం బదివేలేండ్లు తపంబు సలుపుచుండిరి.

— పురంజనోపాఖ్యానప్రారంభము —

కర్తాసక్తుం దైనప్రాచీనబర్హియొద్ద కథాశ్రుతతత్త్వవిదుం దైన
నారదుం డట్టియెడఁ గరుణించి యరుదెంచి రాజవర్యా, కర్తంబుల నీ
వేమి మేలు గలిగెడు నని తలంతువు? దుగ్ధిఖహానియు సుఖప్రాప్తియు
ననుశ్రేయంబు కర్తంబువలనం గలుగ దని నుడువుటయు నాతండు
మునిపుంగవా, కర్తవిక్షిప్తమతి యగునేను బరమశ్రేయోమార్గం
బెఱుంగను కర్తమోక్షముఁ గలిగించు నిర్మలజ్ఞానము నాకు బోధింపుము.
కూటధర్మము లగుగృహములందు దారపుత్రవిత్తంబులే పరమార్థం బని
సంసారమార్గమునం బరిభ్రమించుమూఁడుండు పరమశ్రేయంబు గాంచ
నేరఁ డని వేడికొనుటయు నారదుం డతని కిట్లనియె. జనేశ్వరా, దయ
మాలి యాగముల నీవు చంపినవశువు లయ్యవియే గుంపులుగుంపులై
నీయొనర్చిన యవకృతిం దలంచుచు నీ వీమేను దోఱఁగి పరలోకము నేరిన
నయగీకూటోపమంబు లగుకొమ్ముల నిన్నుఁ బొడిచి నలిగులి నేయఁజేర
లుకమై వేచియుండెడు. ఈసంకటంబునఁ బురంజనచరితం బనుపురాతనేతి
హాసంబు చెప్పెద వినుము. తొల్లిపురంజనుఁ డన మహాక్షీర్తి యగురాజో
క్కురుఁ డుండె. అతని కవిజ్ఞాతనాముఁ డవిజ్ఞాతచేష్టితుఁడు నగునవిజ్ఞాతుఁ

డనుసఖుఁ డొక్కఁ డుండె. ఆతండు దనకు సకలభోగము లనుభవించి
దగిననెలవు గోరి పృథివి యెల్లెడలం గ్రుమ్మరి యచ్చటచ్చటఁ జూడఁజూడఁ
పురంబులెల్లఁ దా నేయేకోర్కులు గోరిన నయ్యెవని కనుచు గామింజేసి
తనకోర్కి నెఱవేఱునకతన విమనునట్టులై యొక్కనాఁడు హిమవంతంబు
దక్షిణసానువులందు నవద్యారసమేతంబై లతాబలతీతంబై ప్రాకారోప
వనాట్టొలపరిభాతోరణంబులను స్వర్ణరౌప్యాయస్థిభరగవాక్షసీలచ్ఛటిక
వైడూర్యముక్తామరకత పద్మరాగపరిక్లప్తహర్షవిలసితగృహంబులను
సఖాచత్వరథాశ్రీదాపణంబులను జైత్రధ్వజపతాకలను విద్రుమవేదిక
లనుండనరి శ్రీనిభవమున భోగవతింబోలుచున్న యొక్కపురంబుఁగాంచె.
కాంచి దానివెలుపల నునుజివుళ్లును బండ్లును బూదేనియల నానుచిలు
కలు మున్నగుపులుఁగులయుఁ దేటలయు నులివునంజెలంగుచుఁ జేరిన
వారికి నేద దేర్పఁ జల్లనీడలు పచరించుపలువ్రాఁకులఁ దీగల సభి
రామంబై సరోవరశిశిరశీకరనికరంబులతో వికచకమలకువలయపరాగం
బుల మోచి పూతెమ్మల మెల్ల మెల్లన యూచుచు నరుదెంచునును
గాడ్పు వీచుటల రమణీయంబై తనసొంపు గనుంగొను బధికులఁ బిలుచు
తెఱంగున నుత్పేక్షింప నర్హం బై నకోకిలాలాపమున మనోహరంబై
మునివ్రతము లయిననానారణ్యమృగవ్రాతముల నిరాఖాధంబై దర్శ
నీయం బై నయుపవనంబునందు విశదదశనోన్నతనాసికావిశాలకపాల
బంధురవదనంబునను గుండలమండితకర్ణద్వయంబునను బిశంగసీమీరీత
శ్రోణితటవిరాజికనక మేఖలాప్రకాశంబునను సొంపు పెంపు సవరించుకామ
గాత్రంబునఁ జూడ నొప్పి జవ్వనంపుటేపు సూపుసమవృత్తతినకుప
ద్వయంబు సిగ్గు పెంపునఁ బయ్యుటలో నణగ సవరించుచు విభ్రమభ్రా
విలాసంబు విశదదరహాసంబునుం జెలంగఁ గటాక్షించుచుఁ బదయుగ
మునం దొడిగినయందియలు గలుగల్గునమ్రాయ దేవతారూపంబున
దేజిరిల్లుచుఁ బంచశీర్షఘ్నగప్రతీహారునికాపు వడసి ప్రత్యేకంబు శతనా
యకు లై నపదుగురు భృత్యు లొక్కని నిర్దేశమునఁ బనిపడి పరివేష్టించి
దగినపతి నన్వేషించుచుఁ దిరుగుచున్నయప్రాధ యగుకామరూపిణి
యైనయొక్కప్రమదం జూచి తదీయలలితాపాంగపుంఖసంస్పృహంబై
యోషద్వాక్షి, నీవెవ్వతె, వెవ్వరిదాన, వెచ్చోటినుండి యేమి నేయ

నిచ్చటి కేటించినదానవు? బృహదృలుం డైనయేకాదశునాదేశంబున
 నడచు, నీపదుగురుభటు లెవ్వరు? నిన్నునువర్తించియున్నయిన్నెలల
 లెవ్వ, రీఁచశీర్షాపి యెయ్యది? ధర్మని వెదకుప్రీవో, భవుని నెమకు
 భవానివో, బ్రహ్మ నన్వేషించుభారతివో, విష్ణుగవేషణంబు నేయునిది
 రవో, కాని మనుష్యసామాన్యవనితపు నీవుగావు. నాకుఁ జూడ నీయడు
 గుల వేడి దాననే సర్వకామములం బడసినపతి నన్వేషింతు వేనియు
 మున్నెన్నినవారు దేవతాసుందరులు గావున భూతలంబు నంటునిన్ను
 వారిలో నొక్కర్తుగా నెన్నరా దనియుఁ దోచెడు. భవదీయకరా
 గ్రంబు వాసి ఁద్వకోశం బెచ్చటఁ బడియె? రమాదేవి పరమపురుషు
 నెట్టు లట్టులు కరుణ వెంపున నన్ను వరించి తిలకించి యేలుము. లజ్జాలిత
 స్థితలసీతభవదపాంగశరప్రహరశిథిలేంద్రియుం డైననన్ను మదనుండు
 మిక్కిలి యేచుచున్నవాఁడు. ఆనుగ్రహించి సుందరభూలోచనంబు
 వ్యాలంబినీలాలకజాలసంవృతంబు నగునీనెమ్మెగమ్ము చూపి ముచ్చట
 గూర మాట లాడుము. సిగ్గున మాటు మొగంబు నేయవల దని యిట్లు
 పురంజనుండు మోహగ్రస్తుండై యడుగుటయు నానితంబిని మోహి
 తయై లేనగవు మొగమునఁ జెలంగ నభినందనపురస్సరంబుగా నతని
 కిట్లనియెః ఆయ్యా, యేము నాకును నీకును గోత్రనామంబు లేర్పఱిచి
 పుట్టించినవాని నెటుంగము. మఱి యీపురమున నుండువాని నొక్కని
 నెటుంగుదు మింతియకాని యాత్మశరణం బైనయీపురమును నిర్మించిన
 పరునేనియు నెటుంగము. ఈపదుగురుభటులు నేకాదశుం డైనబృహ
 దృలుండును నాసఖులు. ఈయువిదలు నాచెలికత్తియలు. ఁచశీర్షం
 బైనయీపన్నగం బేను నిద్రించునెడఁ దాను మేల్కొని యీపురముం
 గాచుచుండెడు. భాగ్యమున వచ్చి గ్రామ్యకామముల వేడునిన్ను
 బంధులతోడ నుద్వహించెద. నవద్వారం బైనయీపురము ననుష్ఠించి
 యీపు నాయొడఁగూర్చు కామభోగంబులు శతవర్షంబులనుభవింపుము.
 నిన్నుఁ గాదని యరతిజ్ఞఁ డనిపుణుఁ డసాంపరాయాభిముఖుఁడునై
 రేపఱిచిత లేనిపశుప్రాయుని వరింతునే? గృహస్థాశ్రమంబున సర్వకామ
 ములు ప్రజానందము లమృతకీర్తులును నివృత్తిధర్మనిరతు లై నయతుల
 కేనియుఁ బ్రాప్యంబులు గానివి శోకనిశ్చల పుణ్యలోకములుం గలుగు.

పితృదేవరిమానవులకు నఖిలభూతములకును గృహస్థాశ్రమమైమాన్వరి
 బైనయాశ్రయం బని చెప్పబడు. వీర్యధుర్యా, విఖ్యాతుడు
 వదాన్యుడు ప్రియదర్శనుడు నగునీయట్టివతి దనంతన లభించిన
 నాయట్టియువతి యెవ్వతెయేనియు వరింపకుండునే! యమకరుణో
 ల్లసితస్థితమిళితవిలోకనంబున దీనులతాపం బాఁచ నోపు భవదీయ
 భోగిభోగోపమభుజములపై నేడఁదికి మనసు రాకుండును! అని
 యిట్లు లయియ్యరువురు ముచ్చట లాడి యొండొరులమెచ్చుచు హెచ్చిన
 మచ్చిక నవ్వరంబు సొచ్చి శతవన్నంబులు సమ్మోదంబు గాంచిరి. అట్టి
 యెడ నాపురంజనుం డచ్చట గాయకగానంబుల నాలించుచు స్త్రీ
 జనపరివృతుండై క్రిడించుచు నిదాఘసమయంబున హాడిని జొచ్చె.
 ఎవ్వనే నొక్కని నీశ్వరుంగాఁ బడసినయాపురంబు ద్వారనవకంబున
 నేడు మీఁదను రెండు గ్రిందను వేలువేట విషయగత్యర్థంబు చొప్పడి
 యుండెడు. అందును ద్వారపంచకంబు పూర్వభాగంబునను నొక్కటి
 దక్షిణంబున నొక్కటి యుత్తరంబునను రెండు పశ్చిమంబున నుండెడు.
 వానినామంబులు వినుము. ఖద్యోతయు నావిర్భుయు ననురెండు
 పూర్వద్వారంబు లొక్కచో నిర్మితంబులై యుండెడు. అప్పురుషుండు
 ద్యుమంతుఁ డనుచెలితోడ్పాటున నాద్వారముల విభ్రాజితము లను
 జనపదములకుఁ బోవుచుండెడు నళినియు నాళినియు నన రెండపూర్వ
 ద్వారంబు లొక్కెడ నడరెడు. అవధూతుఁ డనుసఖునితోడ్పాటున
 నాద్వారముల నతండు సౌరభవిషయంబు బ్రాపించెడు. ముఖ్యనామ
 ధేయం బైనపూర్వద్వార మొక్క డొక్కచో నుండెడు. దాన నాపుర
 రాజు రసజ్ఞ విషణానామసుహృత్సహాయంబున నాపణబహుధనవిష
 యంబుల నధిగమించెడు. మఱియు నాపురంజనుండు శ్రుతధన్వితుండై
 పితృహూనామకం బగుదక్షిణద్వారంబున దక్షిణపాంచాలంబును
 దేవహూనమాఖ్యం బైనయుత్తరద్వారంబున నుత్తరపాంచాలంబును
 గాంచెడు. ఆసురి యనుపశ్చిమద్వారంబున దుర్బదసమన్వితుండై గ్రామ
 కాభిఖ్యం బైనవిషయంబును నిర్మతి యనునొండొక్కపశ్చిమద్వారమున
 లుభికాన్వితుండై వైశపాఖ్యం బైనవిషయంబును బొందుచుండెడు.
 ఆపురమున నుండువారిలో నంధు లైననిర్వాక్షేతస్కురు లనునిరువురి

సహాయమున నక్షణ్యంతులకుఁ బలి యగునాపురంజనుఁడు యానమును గృతినీ నెఱవేర్చెడు. అతఁ డంతగపురగతుండై విషూచీనయోగంబెనసీ జాయాత్త జోద్యవంబు లగుమోహప్రసాదహర్షములం బడయు, అవ్వీధమున నాపురంజనుఁ డజ్ఞత్వమునఁజేసి కామప్రవణుండై కామసాధనము లగుకర్మములం దవిలి దైవవంచితుండై తనయిల్లా లెయ్యదెయ్యది చేయఁ దలఁచిన దానిదానినెల్ల ననువర్తించుచుండె నెట్లంటెని ఒక్కచో నది మదిరఁ ద్రావినం దానును మదవిహ్వలుండై త్రాగు, తినినం దిను, సహభోజనంబు గోరినం దోడఁ గుడుచు, పాడినం బాడు, విలపించిన విలపించు, నగిన నగు, పలికినం బలుకు, పఱచినం బఱచు, నిలిచిన నిలుచు, పవ్వలించినం బవ్వలించు, కూర్చుండినం గూర్చుండు, వినిన విను, చూచినం జూచు, మూర్ఛినిన మూర్ఛిను, స్పృశించిన స్పృశించు, వగచిన నార్తునిరీతి వగచు, హర్షించిన హర్షించు, సుఖించిన సుఖించు, అవ్వీధంబున నతండు దానికిఁ జిక్కి వంచితుండై యిచ్చ లేకున్న నజ్ఞుడై యధృష్టత్వమునంజేసి శ్రీడామృగంబువోలె దాని చేసినవాని ననుకరించుచుండె.

ఆపురంజనుఁ డొక్కనాఁడు ఁసీడిక త్తళంబు దొడిగి యక్షయతూణీ రంబులు మహాచాపంబుఁగొని యేడికొలలు రెండు చక్రములు రెండు బండిక న్నొక్కండు పెక్కియంబులు మూడు బంధనంబు లైదు యుగ్యములైదు ఁగ్గ మొక్కటి సారథియొక్కండు రథికాసన మొక్కటి నొగలు రెండు చర్మాద్యావరణము లేడు ప్రహరణంబు లైదునుం గలిగి గతిభేద పంచకంబున నొప్పుచు నాశుగతిం దనరుస్వర్ణ భూషణభూషితరథం బధి రోహించి యేకాదశుండు సేనాపతియై నడువ సానుఁపంచకంబున నొప్పు నొక్కవనంబున మృగవ్యసనలాలసుండై విడువరానిభార్యను విడిచి చని దృప్తుండై వేటాడఁ బూని యాసురవృత్తికిఁ దెగించి ఘోరాత్ముడై నిరనుగ్రహుండై నిశితశరము లేసి వనముల వనగోచరముల లోఁబఱచి కొనియె. సామాన్యనిత్యశ్రాద్ధాదిసమయంబులు గాక ప్రఖ్యాతము లైన శ్రాద్ధాదులందే మేధ్యపశువులనే వనంబులనే రాజే వలసినంతమాత్రమే వధింపఁ దగునని మృగయావిషయంబున నాటనియమములు గలుగు. అనియను మెఱిగి తత్ప్రకారంబు దప్పక నడచునతండు దానం బుట్టిన

జ్ఞానమునంజేసి తత్కర్తృత్వము నంటడు. అట్టినియమము మీటి నడచినం గర్వత్యాభిమానంబుఁ గాంచి తత్కర్తృత్వబద్ధుండై ప్రజ్ఞ నెడి సంసార ప్రవాహమునం బడి మనుజుఁడధోగతిం జెందు. అట్టిమృగయాధర్మ మయక యాతండు చిత్రపక్షము లగుశిలీముఖములం బరఁగించి చెండా డుటయుఁ దదీయశరవిదళితాంగంబు లైనమృగంబులవినాశంబు కావణి కులకు దుస్సహం బయ్యె. అట్లు లతండు శశవరాహమహిషగవయదును శల్యక ప్రముఖంబు లైనవాని మేథ్యామేధ్యవిచారంబు దక్కి జేటాడి పెద్దయుం బ్రొద్దన కలసి మగిడి యింటి కరుదెంచి స్నానంబు నుచితా హారంబును నిర్వర్తింపి యలపు దీర్చికొని శయనంబు నేరి ధూపాలేప స్రగాదుల నలంకరించికొని భార్యపై మనసుపెట్టి బాహ్యోచ్ఛ లుజ్జ గించి సంతోషం దెనసినకతన నత్యంతతృప్తుండై కందర్పాకృష్టమాన సుండై తనగృహిణిం గాంచక విమనుండై యంతఃపురసఖులం బిలిచి యోరామలారా, మీకును మీయీశ్వరికినిం దొల్లొంటియట్లు కుశ లంబె. ఇంటఁ దల్లియొండెఁ బతిదేవత యగుపత్నియొండె లేకుండినం గృహసంపద లింపు గూర్చువు. విడిగినతేరిపై నెట్టులట్టు లట్టిగృహమునం బ్రాజ్ఞఁ డెవ్వఁడేనియు దీనునిచాడ్చునఁ గూర్చుండునే? వ్యసనాన్యవం బున మునుఁగునన్నుఁ దటిలోఁ దేర్చునాలలన యెటనుండెడు ననియడిగిన నారామ లోనరనాథా, నీప్రియురాలి వ్యవసాయంబే మెఱుంగము. ఇదె పాన్పు లేనిభూతలమునం బరుండియుండెడు. చూడుమనిచూపిరి. దేహోద రముఁ దొఱఁగి భూతలమునం బరున్న యాత్మమహిషిం గాంచి యాతండు తదీయసంగమునం దనతెలివి వ్యాకులం బగుడు విన్నవై కొదలంబందు డెందంబుతో మృదువచనముల నూరార్చుచుఁ బొలయలుక పెంపున నాయువిద చూచిన కుటిలావలోకనములం బడసి యనునయకొవిదత్వం బున మెల్ల మెల్లన సామప్రయోగము లుపయోగించుచు సుతస్సంగ మునం దానిపాదద్వయంబు నేర్చి యొక్తుచు, నోకల్యాణి, తప్పిదంబొన ర్చిన తమవారియెడ నేలిక లుచితశిక్షాదండముఁ బ్రయోగింపరేని యయ్యది భృత్యులదౌర్భాగ్యంబు. ప్రభునియమితదండంబు భృత్యు లకుఁ బరమానుగ్రహంబు. ఆజ్ఞఁ డైనకొధి యాబంధకృత్యముఁ దెలి యుండు. సుందరి, శోభనదళనభూమిభ్రమంబులఁ జెలంగి యనురాగమున

నెనుగుసిగ్గు పెల్లున సోయగంబునకుఁ దావలం బై నలేనగవులఁ దఱఁగలి
గొనుక్రేఁగంటిచూడ్కుల నింపు గూర్చి నీలాలకంబు లభికులంబులకు
సాటి రాఁగ విరిసినతమ్మిపూవు దలఁచించులలితవచనోల్లసితం బై ననీ
నెమ్మెగ మ్మోమనస్వినీ చూపుము. నీ కపరాధము నెవ్వఁడైనఁ జేసి
ఁజుండు నేని యతఁడు బ్రాహ్మణుఁడును మురారిదాసుఁడును గాకుండిన
ముల్లోకముల వానిం గిట్టి గీటడఁగించెద. నీవదనంబు తొల్లింటిచాయఁ
బాసి తిలకరహితంబై మలినంబై హర్షహీనంబై సంరంభభీమంబై
యసుల్లసితంబై యపేతరాగంబై చూపట్టెడు. సుందరం బైనచన్న
దోయి చెన్నుదఱిఁగియుండెడు. కెంపువాతెఱయుఁ గుంకుమఁకరాగం
బెడలి కనుపట్టెడు. విచ్చులవిడి వేట దవిలి తప్పు నేసిననీచెలికానిపై
నలుక మాని ప్రసాదింపుము. కామిని యేవర్తు కుసుమాస్త్రవేగమున
దైర్య ముడివోవ వశంగతుండై వచ్చినకాఁతునిఁ గార్యార్థమున నుప
సర్పింపకుండు నని దైన్యంబు గదురఁ బలుకుటయు నది యతనిం దనకుఁ
జిక్కించుకొని బహుళవిభ్రమంబుల రమింపఁ జేసె.

అవ్విధంబునఁ బురంజనుండు ప్రేయసి ననునయించి మంగళస్నాన
రుచిరాంబరధారణవివిధభూషణాలంకరణముల రమణీయయై యున్న
యక్కామినిం గూడి యేకాంతమునఁ దదీయకంతాశ్లేషణసుఖం బనుభ
వించుచు దానిరహస్యల్లాఁములం బడి వివేకంబు దక్కి ప్రమదాతత్ప
రుండై రేలు యవ లని యరయక కాలమెల్లఁ బుచ్చుచుఁ దదీయశయ
నాదివిహారముల నున్నదమదుండై భార్యయే పురుషార్థ మని తలంచె
గాని యజ్ఞానఽరిభవనంబునఁజేసి పరబ్రహ్మసంపత్తి పరమపురుషార్థం బని
యెఱుంగఁడయ్యె. అవ్విధమునఁ గామకలుషితచేతస్కుండై రమించు
చుండ శ్మశాన్థంబువోలె నతనికి యావనకాలంబెల్లఁ గడచె. ఆ
పురంజనుఁడు దానియం దేకాదశాధికశతసంఖ్యాకు లైనపుత్రులను
బిత్తుభ్రాతృయశస్కురు లగుకూఁతులనుం గని యప్పాంచాలపతికొడు
కులకుఁ దగినభార్యలను గూఁతులకుఁ దగినకూతులను సంపాదించి వివా
హములు నేయుటయుఁ బుత్రుల కొక్కొక్కనిఁ బ్రత్యేకంబు నూఱు
గురుసుతులు జనించిరి. తదీయపుత్రపౌత్రక్రమంబునఁ బురంజను
వంశము పాంచాలమున వర్ధిల్లె. అతం డంతఁ గృహకొళానుజీవు లైన

పుత్రపౌత్రాదులమీఁద నాటుకొన్న మమతంజేసి విషయబద్ధుండై నానా
కామములం గోరి నీరీతిఁ బశుమారకంబు లైనఘోరకృతులై లాచరింప
దీక్షితుండై దేవతలను బిత్తదేవతలను భూతపతులం దనిపె. అట్లు
కుటుంబాసక్తచిత్తుండై ప్రమత్తుండై నయలేనికి యోషిత్పియ్యలకుఁ
బ్రియంబు గానియాకాల మాసన్న మయ్యె. అప్పుడు చండవేగుఁ డను
గంధర్వరాజు మున్నూటయటువండు గంధర్వులును మిథునీభూతంబులై
తావత్సంఖ్య నొప్పసితాసితగంధర్వాంగనలునుం దమపరివర్తనంబునఁ
బురంజనపురంబునకుఁ జేటు గావింపఁ జాలినవారు వెంటఁ గొలిచిరాఁగ
నేతెంచి యతనిపురము ముట్టడించె. ముట్టడించుటయుఁ గావలెయై
యున్న పంచశీర్ష వన్న గంబు వానిం బురంబులోనికిఁ జొరవీక వారించుచు
నావింశత్యధికసప్తశతగంధర్విగంధర్వులతోడఁ బోరాడుచుండఁ దుపి
నాకాపలివానిబలము దఱుఁగుటయు నారాజు రాష్ట్రపురబాంధవసమ
న్వితంబుగ నార్తుండై చింతిల్లుచుఁ బాంచాలంబులఁ దనఁజరివారంబు
దెచ్చి యిచ్చినబలిఁ గొనుచు మధుభోజనుండై స్త్రీజితుండై భయ
మరయుఁ డయ్యె. వరుని వెదకుచు ముల్లోకములం ద్రిష్టరి యందఱుం
గాదని నిషేధించినకతన దుర్భగ యనిపేరు గాంచియుఁ దాను దొల్లి
పూరునకు మెచ్చి వరమిచ్చిన కాలకన్యక యతనియొద్ద కొక్కనాడు
చనుదెంచె. ఏ నొక్కయవసరమున బ్రహ్మలోకమునుండి పుడమికిఁ జను
దెంచియుండ నక్కన్నియ నన్ను వరించి యేను నిషేధించినదాని కలిగి
తనకొర్కి నెఱవేర్పనిదానికిఁ బ్రతిగా నాకొక్కచో నిలుకడ గలుగక
నిత్యసంచారంబుగా శాప మిచ్చి నాయుపదేశమున యవనేశ్వరుం డైన
భయనామునొద్ద కరిగి యయ్యా, యవనేశ్వరుం డైననిన్నుఁ బ్రతిగా
వరించెద. భూతములకు భవద్విషయసంకల్ప మొక్కనాడుం జెడదు.
లోకవేదప్రాప్తం బైనవిషయము నియ్యమియుఁ గొనమియు నను
రెంటిపై నాదరంబు సేయుననదవగ్రహం బైనబాలురు శోచనీయులు
గావునఁ దనంతన వరింప వచ్చిన నన్ను నిరాకరింపక కరుణించి గ్రహిం
పుము. దీనులఁ గరుణించుటకుఁ గడచినపురుషధర్మము గానరా దని
దేవగోప్యముఁ జేయఁ బూనిన యాకన్యకపలుకు విని చిటునవ్వుగదుర
నయ్యవనపతి యయ్యతివ కిట్లనియె. నీ వెవ్వనిం గోరిన నందఱును

నిన్ను మెచ్చక నిషేధింతురు. కావున మదీయజ్ఞానదృష్టిఁ దగినపతిని నీ కేర్పఱిచితి. అవ్యక్తిగతి బై లోకమెల్లఁ దిరుగుచుఁ గర్తనిర్మితం బైనలోకము నాక్రమించి భోగింపుము. దాన లోకమెల్లఁ నీకుఁ బరియు గతియు నయ్యెడు. నాసేనెల్ల నీకుఁ దోడుగఁ బంపెద. తత్సహాయమునఁ బ్రజానాశంబు సేయుదువు. ఇతఁడే ప్రజ్వారుఁ డనునాభ్రాత గలఁడు. నీవు నాకుఁ జెలియలవు. మీ రిద్దఱు దోడ్పడ భీమసైనికుఁ డనై యేను లోకమెల్లఁ దిరుగుదు నని దాని నొడంబఱిచి భయనాముఁ డైనయయ్యవనపతి తనసైన్యంబును బ్రజ్వారకాలకన్యలును దనకుఁ దోడై నడువఁ బుడమి నెల్లెడలం ద్రిమ్మురుచుండు.

అంత నొక్కనాఁడు భామభోగాధ్యంబై వృద్ధపన్నగపాలితం బైనపురంజనపురం బాక్రమింప వా రెంచుటయుఁ దొలుతఁ గాలకన్య యఱిమి పారమెల్లఁ బీల్చిన నయ్యవను లందఱును గ్రమగ్రమంబున నానాద్వారంబుల నాపురంబులోనికిం జొచ్చి పీడించుటయుఁ దదభిమాని యగుపురంజనుండు కుటుంబమమతాకులుండై పలుదెఱుంగు లగుతాపములఁ గందుచు నాకాలకన్య యలమినదాన శ్రీసేడి కృపణుండై విషయాత్మకుండై నష్టప్రజ్ఞఁడై గంధర్వులును యవనులు నాక్రమించిన కతన నైశ్వర్యంబుఁ బాసి నిజపురంబు విశీర్ణం బగుటయుఁ బుత్రులు పౌత్రులు పరిచరు లమాత్యులును దనయెడఁ దొల్లింటియాదృతి దప్పుటయుఁ దనభార్య దనపైఁ బూర్వస్నేహ మెడలుటయుఁ దనకుఁ గాలకన్యకవలన నెడరు దొడరుటయుఁ బాంచాలంబు లరిదూషితంబు లగుటయుం గాంచి తుది లేనివగ నెనసియు దానికిఁ బ్రతీకారంబు సేయ సేరక కాలకన్యాభిభవకారణమున నిస్సారము లైనకామముల నభిలషించుచు దీనుండై విగతాత్మగతియై స్నేహమునఁ బుత్రదారోప లాలసం బొనర్చుచు నిచ్చ లేకున్నను గంధర్వయవనాక్రాంతం బైన తనపురము విడువఁదొడరె. అయ్యెడ భయనామునియగ్రజభ్రాత యగు ప్రజ్వారుం డేతెంచి భ్రాతృప్రియంకరుండై యతనిపురమెల్లం గాల్చి దాన నాకుటుంబాసక్తుండు దాను దనకుటుంబినియుఁ బరివారంబును బుత్రపౌత్రాదుల నందు మీఁదుమిక్కిలి తపించుటండేసి యత్యంత సంకటంబు గాత్రకంపంబును గలుగ యవనోపవృద్ధంబు కాలకన్యకాగ్ర

స్తంబు నైనయప్పురంబున నిలువ నోక తరుణి ముందు విష్ణు
మెట్టు లట్టు లాపురము వెలువడ నెంచి గంధర్వులవలన నాత్మపాప
షముఁ గోల్పడియు బలియు రగుయవనులముట్టడంబు వడలియు నొక
కై ధిల్యంబుఁ గాంచి యేడ్చుచుఁ బుత్రపాత్రులు దుహితృజామాతలు
భగినీప్రభృతిబాంధవులు పరిచారకులు గృహమునందలి భుక్తావశ్యం
బైనధనము పరివారము మున్నగువానియెడ నభిమానంబు వెట్టి కుమ
రియై ప్రమదావియోగంబునకు దురస్థిలుచు, నక్కటకలా! యేను
లోకాంతరమున కేగిన నీకుటుంబిని యనాభయై యొంటిమై శోకా
క్రాంతు లగునీబాలుర నెట్లు ప్రోచెడు? నేను భుజియింపకుండినం
దాను గుడువ, దేను స్నానము నేయకుండినం దానును స్నానము
నేను, దే నలిగిన వెఱచు, నదలించిన భీతలి యెదు రాడద, వివేకంబు
దప్పి యే నెయ్యదియేనియుఁ జేయఁ బూనినం దఱితో నన్ను బోధించి
తేప్పు, నిట్టిప్రియురాలు న న్నెడఁబాసి గృహస్థధర్మం బెట్లునడప నేప్పు?
వీరజనని గావున సహమరణం బొనర్చుఁగాని నన్నుఁ బాసి నిమిషమేని
యుండ నోప, దేనుజన్న నాప్రాపు గన్నయీపిన్నవారు భిన్న నొగణంబు
లంబునిధి నెట్లు లట్టు లొక్క నియతగతిం గానక యేమయ్యెదరో యని
దీనత్వంబునఁ దనలోఁ జింతిల్లునాపురంజనునిఁ బరాభవాన్వయం బైన
వానిం బట్టుకొన భయనాముఁ డటుముటయు యవను లతనిం బశువు
నెట్లు లట్టులు కట్టి యీడ్చికొనిపోవ నాతురులై తత్పరిచరులెల్ల నతని
తోడఁ జనిరి. పంచశీరపన్నగంబు విడిచి చనినంతన యప్పురము విశీ
ర్ణంబై ప్రకృతిభూతాత్మతం గాంచె.

అవిధమునఁ బురంజనుఁడు యవనాకృష్టుండై మోహముఁజెంది
తన పూర్వసుహృదుం డైనయవిజ్ఞాతనామునిఁ దలంపకుండె. అతం డట్లు
లప్పురముఁ దొలుగి లోకాంతరంబునకుఁ జనుటయు నక్కడ చయ
మాలి యతండు చంపినయజ్ఞపశువులు దను కతనికాపించినపూర్వకర్మ
దోషములఁ దలపాసి క్రోధోద్రేకంబునఁ గుతారములం బొడిచె. అనంత
పారం బైనతమంబున ముగ్గుండై యతండు స్మృతి చెడి పెక్కేడు
లార్థిం బడి ప్రమదాసుంగదూషితుండై యవసానంబునఁ గామినిం దలంచిన
కారణంబున స్త్రీజన్మ మెత్త వలయుటంజేసి విదర్భరాజునకుఁ గూతుడై

జనించె. పరపురజయుం డైనపాండ్యమలయధ్వజుండుపోర రాజులం
 గెలిచి దానిం బెండ్లియై యసిలేక్షణ యగునొక్కయాత్మజను దాని కను
 జాతులుగా ద్రవిడభూభరణప్రవీణు లైనయేడ్వరుకొడుకులనుం గనిన
 నాకుమారులకుఁ బ్రత్యేకం బర్బదసంఖ్యాకు లైనవంశకరు లుదయించి
 మహీమండలంబెల్ల నాక్రమించి మన్వంతరాతశయిత కాలంబు వర్తించిరి.
 అందఱకుం బెద్దయై ధృతవ్రతయై యొప్పునాకూతు నగస్త్యుండు పెండి
 లియై దృఢచ్యుతుం డనుకొడుకుం బడసిన నాతని కిధృవాహుండుపుట్టె
 మలయధ్వజుండు భూరాజ్యముఁ గొడుకులకుఁ బంచి పెట్టి కృష్ణనారా
 ధించువాడై కులాచలంబునకుఁ జనుటయు వైదర్భియు గృహములను
 దనయులను భోగములను ద్యజించి కౌముది కుముదనాథుంబోలెఁ బతి
 ననుసరించి చనియె. మలయధ్వజుం డచ్చటఁ జంద్రమన తామ్రపర్ణి
 నవోదక మున్నగునదలం దీర్థమాడి బాహ్యభ్యంతరమలములఁ గడిగి
 కందమూలఫలపర్ణతృణోదకంబుల దేహయాత్ర నిర్వర్తించుచు శరీర
 కర్మనం బైనతపస్సునకుఁ బూని శీతోష్ణములు వర్ష వాతములు తుత్పిపా
 సలు ప్రియాప్రియములు సుఖదుఃఖములు మున్నగుద్వంద్వములం గెలిచి
 సమదర్శనుండై జితేంద్రియమనగప్రాణుండై తపోవిద్యానియమములం
 గామాదివాసనల నిర్హాలించి బ్రహ్మాదాత్మ్యంబు భావించి దివ్యవర్ష
 శతం బొక్కచో నొక్కమ్రొడువైవడి నిలిచి భగవంతుఁ డగువాసు
 దేవునిపై నాత్మరతిం జేయుచు నొండేమియు నెటుంగక యాత్మనిదేహాది
 వ్యతిరిక్తుఁగను దేహాదిప్రకాశకుఁగను స్వప్నదృష్టాంతమున నామర్మ
 సాక్షిఁగను దలంచి భగవత్స్వరూపుడై గురు వనుగ్రహించిన విశ్వతో
 ముఖవిభాసి యగువిశుద్ధజ్ఞానదీపమునఁ దన్నుఁ బరబ్రహ్మంబునందును
 దనలోఁ బరబ్రహ్మంబునుం గాంచుచున్నంత నాజ్ఞానంబును దుడిఁ దనం
 తన యుపశాంతం బయ్యె. పరమధర్మ వేదిని యగువైదర్భి పతిదేవతయై
 భోగముల నుజ్జగించి నారలు గట్టి జడలు దాల్చి వ్రతనియమమునం
 గృశించియు శాంతాగ్నిశిఖ శాంత మైనయగ్ని నెట్టు లట్టు లెడఁ
 బాయక తపోవనమునం బలికిఁ బరమప్రీతిమై నుపచారము లొనర్చుచు
 సమాధిస్థుండై యతండు బ్రహ్మనిర్వాణంబుఁ గాంచుటరయక యప్పటి
 యట్లు లుండు నని తలంచి కొండొకవడి కతనిపాదములం దోచిననైత్య

ముపలక్షించి గుంపు దప్పినలేడికై నడి గుండియ లడవ నశ్రుభాగా
 ప్రవాహంబు గుచటంబువయిం బాలువాట నావిజననినంబున. బటె
 యడుగులవయిం బలుమటు పడుచు లేచుచు వగవెల్లన నో
 రాజర్షివర్యా, లేలేమ్ము. దస్యవు వైనట్ల త్రియాధముల దుష్టశక్తిశం
 బుల భయాక్రాంతం బైనభూమండలం బేలు మని శరణుంజొచ్చి
 యేడ్చి కొండొకవడికి దానం జేయునది లేమింజేసి తాన యువక
 మిల్లి శాపముల సంగ్రహించి సొద వేర్చి పతిశక్తేబరం బండుఁ జెచ్చి
 యగ్నిపెట్టి పతిసహగమనంబు నేయ నుంకించుచున్నంతఁ బూర్వజన్మ
 మునఁ బురంజనరూపంబుతో నున్నపు డతనికిఁ గూర్చి నేయుచుండిన
 యవిజ్ఞాతుఁడు నాఁబరఁగు బ్రాహ్మణసఖుండు యాచ్యచ్చికిముగ నటనుఁ
 జనుడెంచి విలపించుచున్న యావై దగ్ధిమారావుఁగ మృదఃఖాపితంబుల
 నిట్లనియె. కల్యాణీ, నీ వెవ్వతె, వెవ్వరిదానపు, నీశోకమునకు నిమిత్తం
 బైనయీతం దెవ్వఁడు, న న్నెఱుంగుదువే? మన మిరువురము మోల్లి
 సహసుఖస్థితిం బడసియుంటిమి. ఏ నవిజ్ఞాతనాముఁ దైననీరఘుండను.
 భౌమభోగములపై నాన దవిలి నీవు నన్ను విడిచి యరిగితివి. తొలుత
 మన మిరువురము మానసావాసహంసరూపమున వేయేండ్లు విహరించిన
 వారము. బాంధవా, యట్టిపురగ్రామ్యసుఖములయెడ మతి జేసి నన్నుఁ
 బాసి భూమిలోఁ దిరుగుచుఁ బంచారామంబు నవద్వారం బేఁపాలకంబు
 త్రికోష్ఠకంబు పట్కులంబు పంచవివణంబు పంచప్రకృతికంబు శ్రీధరం
 బునై యొప్పునోక్కనారి నిర్మించిననెలపు గాంచితివి. దానిం విచరించెద
 వినుము. శబ్దాదివిషయంబు లైదు పంచారామంబు లనియు పక్షి
 నాసాదిరంధ్రములు తొమ్మిది నవద్వారంబులనియుఁ బ్రాణ మొక్కఁ దేక
 పాలకుఁ డనియుఁ బృథివ్యప్రేజస్సులు మూఁడు త్రికోష్ఠంబు లనియు
 జ్ఞానేంద్రియంబు మనస్సు ననునాటు పడ్వడిక్కులంబు లనియుఁ గర్మేం
 ద్రియంబు లైదు పంచవివణంబు లనియుఁ బంచభూతములుఁ పంచ
 ప్రకృతు లనియు శక్తి యొక్కటి యేనునేలక యనియు వీనితోడఁగూడి
 తన్నుఁ జేరినపురుషునకు బోధము దలుంగఁజేయుదేహము నెల వనియుఁ
 గల్పింపఁబడియె. అందు నీ వారామకుఁ జిక్కి దానితోడం గ్రీడించుచు
 స్మృతి యెడలి తత్సంగమునంజేసి యిట్టిపాపదశం బొందితివి. పస్తుగతి

బరికించిన నీవు విదర్శపుత్రివి గావు, ఇతండును నీకుఁ బతి గాఁడు. నవ ద్వారం బైనపురమునఁ బురంజను నాక్రమించిన మదీయమాయాయోగ మున నీవు నిన్నుఁ బురుషుఁడైన గామినిగాఁ దలంతువు. ఈరెండును వాస్తవంబులు గావు. మన మిరువురము పరమపరిశుద్ధులము. మన స్వరూపంబుఁ గనుంగొనుము. పండితులు మనలోఁ గొంచెమేనియు సంత రముం గాంచరు. దేహ మొక్కటియై యన్న నాదర్శబింబిత మొక్క టియు బింబరూప మొక్కఁడుగాఁ దోచురీతిని విద్యావిద్యోపాధిభేద మునంజేసి మనలోభేదమవాస్తవమయ్యుఁ బ్రతీతిగోచరం బనియెఱుంగ వలయు. అవ్విధమునఁ బరమాత్ముఁడు బోధించుటంజేసి యవిద్యోపాధి కం డైనజీవుఁ డాపరమాత్మవియోగమునఁ దాను మున్ను మఱచిన స్మృతిం గ్రవ్వుఁ బడసె. రాజేంద్రా, విశ్వభావనుం డైనభగవంతుఁడు పరోక్షప్రియుఁడు గావున నీయథ్యాత్మతత్త్వమును బరోక్షముగ రాజ కథావ్యాజమున నీకు బోధించితి నని నారదుండు నెప్పిన విని ప్రాచీన బర్హి, మునీంద్రా, భవద్వచనంబు సంకేతార్థగూఢంబై యునికింజేసి కవులకు విజ్ఞేయంబై యుండుఁగాని మాబోంట్లకు సుబోధంబు గాదు. కరుణించి తదన్తంబు వివరింపజే యని యడుగుటయు నాబ్రహ్మసందన మునీంద్రుఁ డామనుజేంద్రున కీట్లనియె.

— నారదుఁడు పురంజనోపాఖ్యానసంకేతములు వివరించుట —

సృపాలా, యేకద్విత్రిచతుష్పాదములఁ దగి నానావిధంబు లగు దేహములకుఁ జైతన్యముఁగూర్చుపురుషుఁడు పురంజనుఁడు అవిజ్ఞాతుఁ డని యుదాహరింపబడినయతఁడు. నామక్రియాగుణముల నవిజ్ఞాతుఁడై జీవునకు సఖుఁడైన యీశ్వరుఁడు. అతండు ప్రకృతిగుణములనెల్లఁ గొనఁ దలంచినపుడు నవద్వారము ద్విపాదము ద్విపాస్తము నగుమనుష్యదేహ మనుపురము మెచ్చు. ఏను నాయది యనునభిమానముం బుట్టించుబుద్ధి యాప్రమద. దాని నాశ్రయించి పురుషుం డింద్రియములం గుణముల ననుభవించు జ్ఞానకర్తేంద్రియగుణంబులు తన్ని త్రంబులు. వానివృత్తి గణంబు సఖిప్రకరంబు. పంచవృత్తి యగుప్రాణము పంచశీర్షపన్నగంబు. ద్వివిధేంద్రియప్రేరకం బైనమనస్సు బ్రహ్మద్భులుఁడు. నవద్వారపురము యనన్తమున నుండు నాపాంచాలములు శబ్దాదిభంపవిషయంబులు.

ద్వారములు తొవ్విడింటిలో నేత్రములు రెండు నాసికంబులు రెండు
 నో రొక్కండు నన నైదు పూర్వద్వారములకుంబు దక్షిణాక్షంబు
 దక్షిణద్వారంబు. ఉత్తరకర్ణ ముత్తరద్వారంబు గురకేశ్వంబులు రెండు
 పశ్చిమద్వారద్వయంబు. నేత్రములు రెండు ఖద్యోతయు నావిద్యుఖయునన
 నొక్కచో నిర్మించిన రెండుద్వారంబులు. రూపము విభ్రాజితంబు. దర్శన
 సాధనం బైనచతుస్సు ద్యుమంతుడు. నాసికంబులు రెండు నళినియు
 నాళినియు ననుద్వారద్వితయంబు. గంధము సౌభవిషయంబు. ఘ్రాణ
 మవధూతుడు. ఆస్యము ముఖ్య యనుద్వారము వాగింద్రియంబు
 విషణంబు. రసనేంద్రియము రసజ్ఞండు. వాగ్ద్యవహారం బాహణంబు.
 చిత్ర మగునన్నము బహుదనంబు. దక్షిణకర్ణంబు పితృహువు. ఉత్తర
 కర్ణంబు దేవహువు. కాలోపలక్షక మైనసంవత్సరము చండవేగుడు.
 అహస్సులు మున్నూటయలుపండు గంధర్వులు. రాత్రులు తాపత్సం
 ఖ్యాకగంధర్వస్త్రీలు. జర లోకము మెచ్చనికాలకన్యక. అదియే మృత్యు
 వునకు జెలియలు. మృత్యువు భయనాముఁ డగుయవనేశ్వరుండు. అధి
 వ్యాధులు మృత్యునై నికులు. భూతములఁ బీడింప నుపవడించు ద్వివిధ
 జ్వరము ప్రజ్వారండు. ప్రవృత్తినివృత్తిలక్షణం బైనకాస్త్రము పాంచా
 లంబు. పితృయాన దేవయానస్తాప్తిసాధనం బైనశ్రోత్రము శ్రుత
 ధరుండు. మేధా మాసురం బనుపశ్చిమద్వారంబు. వ్యవాయము గ్రామ
 కంబు. ఉపస్థము దుర్బదుండు. గుడము నిర్మతి. నరకము వైశంబు.
 పాయువు లుబ్ధకుండు. హస్తపాదములు క్రియాగతు లొనర్చునంధులు.
 హృదయ మంతేగిపురము. మనస్సు విహించినము. అందే తద్దఃఖంబులఁ
 దవిలి గుణలిప్తుండై పురుషుండు సాక్షిస్వరూపుఁడయ్య గుణములవలనం
 గలుగుక్రియావిక్రియ లాత్మకృతము లనితలంచి క్రమమునఁ దమ
 స్సత్త్వరజోధర్మము లైనమోహప్రసాదహర్షములం గను. దేహము
 రథము. ఇంద్రియము లశ్వములు. సంవత్సరయంబు గతి. పుణ్యపాప
 కర్మంబులు రెండు చక్రంబులు. త్రిగుణములు టెక్కియంబులు పంచ
 ప్రాణములు బంధనంబులు. మనస్సు పగ్గము. బుద్ధి సారథి. హృద
 యము రథికస్థానంబు. ద్వంద్వములు రెండునొగలు. ఇంద్రియార్థములైదు
 ప్రహరణంబులు. సప్తభాతువులు చర్మావరణంబులు. మృగతృష్ణలకుఁ

బటచుఁచసూనావినోదకరం బైనబాహ్యవిక్రమం బేకాదశచమూసాధ
 నోపలక్షితం బైనయాసురవృత్తి. ఆత్మేతరంబు లైనదేహేంద్రియమనో
 ధర్మముల నిర్గుణాత్మ స్వరూపంబునం దాలోపించి పురుషుఁ డహఁమమాభి
 మానములం జెంది యజ్ఞానావృతుండై దేహేంద్రియభూతసంభవంబు
 లైననానాదగిఖములఁ గుడుచుచు దేహమునఁ గ్లేశములం బ్రాపించు
 తాను బ్రకృతికిఁ బరుఁడైనపరమాత్ముఁడనియు గురుఁడనియుఁ దెలియక
 స్వప్రకాశుఁడయ్యుఁ బ్రకృతిగుణములఁ దగులువడునేని యప్పు డతండు
 గుణాభిమానియై సత్త్వరజస్తమోమయము లైనకర్మముల నవశుండై
 చేసి సాత్త్వికకర్మమునఁ బ్రకాశభూయిష్టములగు లోకములను రాజసకర్మ
 మున శోకోత్కటము లగులోకములను దామసకర్మమున దుఃఖోత్త
 రము లగులోకములనుం బొందెడు. ఒకప్పుడు పురుషుండై యొకప్పుడు
 స్త్రీయై యొకప్పుడు నపుంసకుండై దేవమనుష్యతిర్యగ్రూపములఁ దత్త
 త్కర్మానుగుణముగ జనించెడు. ఆకట నలమట పడుశునక మిల్లుదిరిగి
 యక్కడక్కడఁ బ్రాప్తం బైనకూడును దన్నును దిన్నట్టులు కామా
 శయం దైనజీవుఁ డుచ్చనీచమార్గముల మీఁదను గ్రిందనుం దిరుగుచు
 దైవోపలబ్ధంబులైన ప్రియాప్రియములం గుడుచు. దైవభూతాత్మ
 హేతువులలో నొక్కటేనియు జీవునకు దుఃఖవిచ్ఛేదంబు నేయఁజాలదు.
 చాలునని తలంచుట యెల్లఁ దాత్కాలికతత్త్వప్రతీకారమాత్రంబకాని
 యాత్మంతికనివృత్తి గాదు తలమీఁదిబరువు భుజముమీఁదికి దించు
 కొన్నట్టులే ప్రతీకారంబు లయ్యెడు. కర్మంబులకుఁ గేవలకర్మం బాత్మ్యం
 తిక ప్రతీకారంబు గానేరదు. స్వప్నమున స్వప్నాంతరం బెట్టులట్టు లా
 కర్మంబులు రెండు నవిద్యాప్రాప్తంబులు. అర్థ మేదియు లేకుండిన నుపాధి
 భూత మగుమనస్సు స్వప్నమునఁ జరించువాని కెట్టు లట్టులు జాగరంబు
 నందును సంసారము తనంతన నివర్తింపదు. పరమార్థస్వరూపుఁడైన
 యాత్మను కనర్థపరంపరయే సంసారము. హరిభక్తి దానికి విచ్ఛేదంబుఁ
 గావించు వాసుదేవునిమీఁద భక్తి సమాహితం బయ్యెనేని యయ్యది
 సమీచీనప్రకారంబున విరక్తిని జ్ఞానమునుం గలిగించు. అచ్యుతకథా
 శ్రయం బైనయాభక్తియోగము భగవద్గుణకథ శ్రవణానంతరము
 నిర్మలులైనభాగవతసజ్జనులు నేరినచోట నిత్యంబు శ్రవణకీర్తనాభ్య

యనంబు లొనర్చుచుండిన నొదవెడు. సాధుసమాజమున వాచకేతము హరికథామృతనదీప్రవాహములు దనివి తీతక వీనులు గ్రోలువానికి తుల్పిపాసాభయశోకమోహములు గలుగవు. స్వభావజనితంబు లైన వీనికి జిక్కి జీవలోకము హరికథామృతసాగరముమీద రతి నేయ కుండు. బ్రహ్మ మహేశ్వరుండు మనువు దత్తాత్రేయజాతలు నైష్ఠికు లగుననకాదులు మరిచి యత్రి యంగిరసుండు పులస్త్యుండు పులహుండు క్రతువు భృగువు వసిష్ఠుం డేను నను బ్రహ్మవాదులకును వాచస్పతులై యున్నను దపోవిద్యాసమాధినిష్ఠుం బూనియు లోకమెల్ల సాక్షియై చూచుచుండు నప్పరమాత్మం జూడ నేరక మహావిస్తరంబు దుష్పారంబు నగుశబ్దమయబ్రహ్మంబున వర్తించుటంజేసి మంత్రలింగముల బరిచ్ఛిన్నం గాంచ గలిగె గాని యపరిచ్ఛిన్ను నవలోకింపజాలకుండె. భగవదను గ్రహభాజనం బైనపరముం డాత్మభావనమునంజేసి లోకవ్యవహారంబు నందును వైదికమార్గంబునందును మఱి ద్యుజించి యాత్మదర్శనంబు గాంచు. కావున నోప్రాచీనబర్హి, చెవి కింపై పరమార్థరూపమున గన్ప ట్టుచు నవాస్తవంబు లైనకర్మమునెడ బరమార్థదృష్టి నేయ దగదు. మలినబుద్ధులు వేదపరమార్థం బెఱుంగక కర్మచే వేదార్థం బని పలు కుచు జనార్దనావాసం బైనయాత్మలోకం బెఱుంగరు. ప్రాచీనాగ్రము లైనదర్శన భూషండలంబెల్ల బఱిచి మానివై బృహద్వధమున స్తంభం డవై పరమకర్మం బెఱుంగవైతివి. ఎయ్యది హరిహరితోపంబు గూర్చు నయ్యది కర్మంబు. హరిపై నెయ్యది మఱి నెలకొల్పు నయ్యది విద్య. హరియే దేహధారుల కాత్ముండు స్వతంత్రకారణంబు. తదియపాద మూలంబు తేమము గోరువారికి శరణం బతండే పరమప్రియం డతండే భయనివారకుం డని యెఱింగినవాండు విద్వాంసుండు. వెక్కు లేల యతండే హరిస్వరూపుండు. నీప్రశ్నకు సాకల్యముగ సదుత్తరంబు జెప్పి తీర్చితి నిందు రహస్యంబు నెప్పెద నాకర్ణింపుము. పుష్పవనంబున నతివలతో జంటయై తుద్రముగఁ దిరుగుచు భ్రమరగీతములకుఁ శ్రీతిమై జెవియిచ్చుచు నింద్రియార్థతృప్తిప్రవణంబులై ముందువోవుచుండు వృకముల గణింపక నడచుచు పిఱిందిదెసఁ దఱిమిశాన వచ్చుబోయ వాడితూపునఁ దెగినమ్మగముం జూడుము. దీనియభిప్రాయం బెట్లంటె

పువ్వులరీతి నింపై నయింతులయిండ్ల దేనియవోలె తుద్రతము బైన
కామ్యకర్త విపాకరూపకామసుఖలవము వెదకుచు మిథునత్వమున రా
గిల్లి యుల్లము దానిపై నిలిపి తేటిపాటలకు సాటి యగుబోటుల
చాటువచనంబుల వినుచు వృకగణములకరణి ముందుముందు చనునహా
రాత్రాదికాలవిశేషముల గణింపక గృహములం గ్రీడించుచుఁ బిలుండ
నాత్తశరుండై యముఁడు తలుముటం గాంచక తుషి దదీయబాణప్రహా
రమునఁ దెగుసంసారిం జూడు మని యరోక్షకథావ్యాజమున బోధిం
చితి. కావున నీమృగచ్ఛేదము నంతర్హృదయంబున విచారించి చిత్తము
జయించి చెవులకుఁ బ్రవాహప్రాయం బైనకర్తము నిగ్రహించి కాముక
వృత్తాంతగాఢం బైనగృహశ్రమంబు విడిచి హంసశరణం బైనయాశ్వ
రునిప్రీతి నార్జించి యన్నింట విరామ మొందు మని నారదుండు బోధిం
చిన విని ప్రాచీనబర్హి యోబ్రహ్మరివర్యా, భవద్వచనంబు విని యాత్మ
తత్త్వంబు విచారించితి. నాకుఁ గర్తము బోధించినయుపాధ్యాయులు
దీనిం దెలియరు కాబోలు. తెలిసినఁ జెప్పకుండుదురే! తత్కృతం బైన
యాత్మతత్త్వము మీఁదియసంభావనారూప మగుసంశయము దీక్షే
ఇంద్రియవృత్తుల కగోచరం బైనయ్యర్థ్యమునఁ బరమర్థులును మోహ
ముఁ గాంతురు. కర్తముల నాచరించువాఁడు తదాచరణసాధనం బైన
దేహము నిక్కడఁ ద్యజించి యక్కడ దేహాంతరంబునఁ దత్ఫలముఁ
గుడుచు నని వేదవాదులు వల్కుదురు. ఇందుఁ గర్తృభోక్తృదేహ
భేదమునంజేసి యెట్లు పొసఁగు ననియుఁ జేసినకర్త ముత్తరక్షణమున
నదృశ్యంబయ్యుం గాలాంతరమున నెట్లు ఫల మిచ్చు ననియు రెండు
సంశయంబులు నా కుండెడు. వానిం దీర్పు మని యడుగుటయు నమ్మని
వల్లభుఁ డాజనవల్లభున కిట్లనియె.

— నారడఁడు ప్రాచీనబర్హి కిఁ గర్త విషయసంశయము దీర్చుట —

నరేశ్వరా, పురుషుఁడు మనశ్చక్రాన మైనలింగశరీరముతోడం
గలిసి కర్తములఁ జేయుఁ గావునఁ గర్తారంభక మగునాలింగశరీరముననే
యాత్మతత్త్వఫలములం గుడుచు. స్వప్నమందు జాగరదేహము
జీవించియున్నను దాని విడిచి తత్కాలకల్పితం బైనజాగరావస్థాన
శరీరసదృశ దేహాంతరముం బ్రవేశించి జాగరదేహాభిమానము విడిచి

మనస్సున సంస్కారాహితం బైనక్షుధలముం గుడుచుచేయును
 గర్హిపథాహితం బైనదేహాంతరంబైతి తత్క్షుధలములుఁ బురుషుండుగుడు
 చు. కర్తారంభకమగుమనఃప్రధానలింగశరీర మెల్లపుడొక్కటియేకావునః
 గర్తృభోక్తృశరీరభేద మని తలంపఁ బని లేదు. స్థూలశరీరభేదం బకిం
 చిత్కరంబు. వీరు నావార లే నిట్టివాడ నని యహంమమాభిమాన
 ముతో నేదేహమునఁ బురుషుండు కిచ్చిమాచరించు నట్టియహంకారగృ
 హీత మగుకర్తృవేదేహాంతరోత్పత్తికారణంబుగావునఁ గర్తృత్వభోక్తృ
 త్వధర్మములు రెండు సభిమానసన్నిధావితము లవుటంజే యభిమాన
 కారణం బైనమనస్సు ప్రధానముగా నమరులింగదేహమున కన్నింటిలో
 నేకరూపమున సమన్వయముగలిగినకతనంగ కర్తృత్వంబునందును భోక్తృ
 త్వంబునందును దేహభేదము చూపట్టదు. తత్తత్పరిభ్రష్టక్షయకావసా
 నములై యల్పకాలభోగ్యము లగుతత్తత్స్థలదేహములం గర్తృసాకల్య
 ఫల మనుభవించుట యశక్యంబు గావునఁ బ్రధానలింగశరీరైక్యంతే
 కర్తృత్వభోక్తృత్వములయొడ నై క్యాపాదకంబని యెఱుంగుము. ఇంద్రి
 యవ్యాపారజ్ఞానకర్తృరూపము లగుచిత్తవృత్తుల నొకప్పుడు చిత్తమున
 కనుమితి యొదవువిధమునఁ జిత్తవృత్తులను బూర్వజన్మకర్తృ మనుమితం
 బయ్యెడు. ఈదేహమున నొకప్పుడేనియుఁ జూచియు వినియు నెఱుంగని
 విషయముల స్వప్న మనోరథాదులం బురుషుడేరూపమున నేప్రకారమునం
 దనమచిఁ గనుంగొను నయ్యర్థం బరసి యతండు దాను దేహాంతరమునఁ
 బూర్వ మెప్పుడే నొకప్పుడు తద్రూపము తత్ప్రకారము లగునర్థము నను
 భవించియుండెడు ననియుఁ దదారంభక మగుకర్తృంబును దాన నుండెడు
 ననియుఁ గర్తృం బను మేయం బగు. అననభూతవిషయమును మనస్సు
 గ్రహింప నేరదు. కావున నప్రియర్థంబులయొడఁ బూర్వకర్తానుమానం
 బపరిహార్యం బయ్యెడు. ఉచ్చసీచజన్మంబులుఁ బొందువానికి భావిరూప
 ముల మనస్సే తెలుపుచుండెడు. మనోధర్మము లగునౌదార్యకార్యణ్యాది
 గుణములం బూర్వవృత్తి యనుమింపఁబడియొడు. స్వప్నావసరంబులందు
 మనస్సునం గేవలాసంభావితంబు లగువర్జితాగ్రమునందు సముద్రదర్శ
 నము పగలునక్షత్రప్రకాశమాత్మశరీరశ్చేదముమున్నగుకొన్ని యత్యంత

దృష్టశ్రుతములు దోచుంగొని దేశకాలక్రియాశ్రయంబు లగునవియుల్ల నిద్రాదిదోషమునం బ్రతీతిగోచరంబు లగు నని యనుమించుటొప్పెడు. ఇంద్రియగోచరంబులన్నియుఁ గ్రమానురోధమున మనస్సున వచ్చుచుఁ బోవుచుండుఁ గావున దరిద్రుఁ డొకప్పుడు దన్ను మహారాజుఁగాఁ దలఁచుటయు సంపన్నుఁ డొకప్పుడు దన్ను దరిద్రుఁగాఁ దలంచుటయుఁ బోసఁగఁ జూచు గావున మనోధర్మప్రవృత్తిం జేసి యసంభవంబు దేనికిం గలుగదు. జను లందఱు సమనస్కులు గావున మనోధర్మము లందఱకు నవినాభూతంబు లై యుండు. సత్త్వైకనిష్ఠంబై భగవద్ధ్యానపరం బైనమన స్సునందుఁ జంద్రమండలమున రాహుపరాగం బెట్టు లట్టు లీజగంబెల్ల నేకకాలసంయోగము నొందినతెఱంగునఁ జూపట్టుఁగాని శుద్ధమనస్సున సర్వవిషయస్ఫురణం బనునయ్యర్థము యోగిప్రత్యక్షంబు. మనోబుద్ధిం ద్రియార్థగుణపూర్ణహరిణామం బైనలింగశరీర మనాదియై యెందాఁ నుండునందాఁ నహంషమాభిమానకార్యం బైనస్థూల దేహసంబంధము పురుషు నెడఁబాయదు. సుషుప్తిమూర్ఛాసంతాపమృత్యుప్రజ్వారసమ యంబుల నింద్రియఃపిఘాతమునంజేసి యహంకార ముండినం బ్రకాశింపదు. మఱియు గర్భావస్థయందును బాల్యమందు నింద్రియపుష్కల త్వంబులేనికతన సమావాస్యనాడు చంద్రరూపం బెట్టు లట్టులు యావన దశం దోచునహంకార మభివ్యక్తిఁ బొరయదు. ఆర్థము లేకుండినను విషయములఁ జింతించువానికి స్వప్నమున ననర్థదర్శనంబుమాడ్కి సంసారానువృత్తి యుడుగదు. ఇవిధమున లింగదేహము పంచతన్మాత్రాత్మకంబు త్రిగుణాత్మకంబు షోడశవికారాత్మకంబును, చైతన్యాపాదకుండైన యప్పురుషుండు జీవుఁ డనంబడు. పురుషుఁ డీలింగదేహమున నొక్కస్థూల దేహముం దృఢించి దేహంతరంబుఁ గొని దీనిమూలముననే హర్షశోక భయసుఖదుఃఖంబుల ననుభవించు. జలగ యు త్తరతృణమును సాకల్యముగఁ బట్టుకొనునంతకుఁ బూర్వతృణముం దృఢింపనివిధంబునం బురుషుండు మ్రియమాణుండయ్యుఁ బూర్వదేహరంభకకర్త సమావసమున నన్యదేహప్రాప్తి గలుగునంతకుఁ బూర్వదేహభిమానంబు విడువఁడు.

పూర్వకర్తము లుండినకారణముననే పురుషుఁ డింద్రియములఁ బూర్వక
భుక్తములఁ జింతించుచుఁ గర్తము లొనర్చుటఁజేసి మనస్సే భూతము
లకు సంసారకారణం బనియు నవిద్య యుండునంతకుం దేహదులకుఁ గర్త
బంధము గలుగు ననియు నెఱుంగుము. ఇవిధమునఁ బూర్వపూర్వకర్తం
బుత్తరోత్తరదేహములకుఁ బ్రారంభక మగుటఁజేసి యనుమానప్రమాణ
గోచరం బైనకృతకర్త మదృశ్య మనియు నెట్లు కాలాంతమున ఫల
మిచ్చు ననియు సంశయింపఁ బని లేదు. కర్తప్రవాహమున సర్వం బుప
పన్న మయ్యెడు. కావున నవిద్యాదినాశంబుఁ గోరి యీజగదెల్ల సృష్టి
స్థితిలయకారణవాసుదేవాత్మకం బని తలపోసి సర్వవిధముల నాహరిని
భజింపు మని యిట్లు జీవేశ్వరతత్త్వంబు నిరూపించి ప్రాచీనబర్హిని వీడు
కొని నారదుండు సిద్ధలోకంబునకుఁ జనియె. అటఁ బ్రాచీనబర్హియుఁ
బ్రహ్మసర్గాభిరక్షణంబులం బుత్తుల నియమించి తపోమతియై కపిలాశ్ర
మంబున కరిగి ముక్తసంగుండై యేకాగ్రచిత్తమునం గోవిందచరణంబు
జంబు భజియించి తత్సమత్వంబు వడసె. నారదమునీంద్రుండు బోధిం
చిన చిత్తశోధకం బైనయాయథ్యాత్మపారోక్ష్య మేకతానచిత్తమున
విన్నం గీర్తించినను విదేహకైవల్యంబు గలుగు. ముకుందకీర్తిప్రచార
మున లోకములకుఁ బావనత్వం బొదవించు చిత్తశుద్ధికరం బగునారదో
పదిష్ట మైనయాయథ్యాత్మపారోక్ష్య మధిగమించునతఁడు సమస్తబంధన
ములం బాసి సంసారభ్రమణంబునకుఁ దప్పి పారమేష్ఠ్యంబుఁ బ్రాపించు.
బుద్ధిసహితున కహంకారచ్ఛేదంబు నాముష్మికకర్తృఫలభోగవిషయక
సంశయచ్ఛేదంబునుం దెలుపునద్భుతం బైనయాయథ్యాత్మపారోక్ష్యంబు
నీకుఁ దెలిపితి ననిన విని విదురుండు మునీంద్రా నీచెప్పిన ప్రచేతసులు
రుద్రగీతంబున హరి నారాధించి యే సిద్ధి బొందిరి. యాదృచ్ఛికంబుగ
మహాదేవునవలోకించి యాకైవల్యపతిప్రాపు గాంచుటఁజేసి మోక్షముఁ
ప్రాపించియుండుదు రనుట నిస్సంశయంబు. అంతకుము న్నిక్కడనొండె
నక్కడనొండె వా రేమి ప్రాపించి రయ్యది యెఱింగింపు మని యడు
గుటయు మైత్రేయుండు విదురున కిట్లనియె.

అంధ్ర ప్రచేతసులు సమస్తమునఁ దపస్సు చేసి హరి నారాధించుట

అవిధమునం బ్రచేతసులు తండ్రిపంపునఁ దపము నేయం బూనిన వారు వారిధిమధ్యంబున రుద్రగీతస్తోత్రరూప మగుజపయజ్ఞమునఁ దపమున నిరంజనుఁ డగుహరి నారాధించుచున్నంత దశవర్షసమాప్తావసానంబున మేరుశిఖరము పై నుండుజలధరంబుమాడ్కి గరుడస్కంధమాఠో హించి కనకకుండలకిరీటాదిభూషణగణప్రభల దెసల వెలిగించుచుఁ బీనాయతాష్టభుజాంతర్వర్తిరమాస్పర్ధి వనమాలాలంకృతుండై ముని గరుడకిన్నరాదిగీయమానుండై మూర్తిమంతంబు లైనయష్టాయుధములు పరివేష్టించి కొలువ నాప్రాచేతసులకు సాక్షాత్కరించి కరుణాపాంగ విలోకనంబున నాదరించుచు మేఘగంభీరభాషణంబున నిట్లనియె. నృప నందనులారా, వరము వేడుడు. మీకు మే లయ్యెడు సౌహార్దకారణ మున నపృథగ్ధర్మ లైనమీసౌహార్దమునకు మెచ్చితి. రుద్రగీతమునఁ బ్రాతస్సాయంసమయముల నన్ను బ్రస్తుతించువారి కేను గామవర ములను శోభను ప్రజ్ఞనుం బ్రసాదింతు. తండ్రియాదేశము ముదమునం గొన్నదానఁ గమనీయంబై మీయశంబు లోకమున వెలసెడు. గుణ ముల సంభోజసంభవునకుఁ దక్కువగాక యాత్మసంతానంబున ముల్లో కముల నిందించుచుఁ బ్రసీద్ధిఁ గాంచుపుత్రుండు మీకుదయించెడు. తొల్లి కండుముని తపము నేయునెడ విఘ్నము నొనరింప నిలింపపతిపంపునఁ బ్రయోచ యనునచ్చరమచ్చెకంటి వచ్చి యమ్మునివలనం జూలు దాల్చి దాని సచ్చటివృక్షమధ్యమున నిక్షేపించి యరుగుటయు నాగర్భంబు కన్యయై యాఱలి పట్ట నేరక యేడ్చుచున్న నాయేడ్పు విని సోమరాజు సదయుండై యమృతస్మృతిఁ గొలుపుతనత్తర్దనిం దానినోరిలోఁ గుడువఁ బెట్టిన నాకన్నియ తదమృతపానంబునఁ బెరిగి యశావనముఁ జెందియం దెడు. నామతం బనువర్తించుతండ్రిపంపునఁ బ్రజాసర్గమునకుఁ దొడ రిన మీర లందఱు నపృథగ్ధర్మశీలురై యపృథగ్ధర్మశీల యగునావార్తిం బెండ్లియై సమానానురాగమున నుపవరించునాపతివ్రతతోడఁ గూడి

దివ్యవర్షసహస్రంబు లప్రతిహతబలులై భౌమదివ్యభోగము లనుభవించి
తుది నాయనుగ్రహమున నెడలెగనిమద్యక్షియోగమునఁ గామాది
మలాహంకారముల నిర్దహించి విరక్తులై మత్పదంబుఁ బ్రాపింతురు.
గృహేశ్వరమంబున నుండినను గుళికర్తము లొనర్చుచు మత్సృగాప్రస్తా
పమునఁ గాలముఁ గడపుమీకు గృహములు బంధకారణంబులు
గానేరవు. నాకథలు కీర్తించు బ్రహ్మవాదుల కారణంబున సర్వజ్ఞఁ డగు
నేను శ్రోతృచిత్తంబుల నవనవప్రకారమునఁ దోచుచుండుదు. మోహ
శోకహర్షాదుల కగోచరం బైన బ్రహ్మం తేన యని చెప్పుచున్న పురుషార్థ
ప్రదుం డైన జనార్దనునకుఁ గేలుమోడ్చు ఘటించి ప్రచేతనులు భగవ
దవలోకననిరస్తరజస్తమోమలులై హర్షగద్గదవచనముల నావారి నిట్లని
ప్రస్తుతించిరి.

— శ్రచేతనులు శ్రత్యక్త మైనవారిం బ్రస్తుతించుట —

దేవా, క్లేశనివారకుఁడు, సకలశ్రేయస్సాధనం బని నిరూపింఁ
బడినయుదారగుణనామముల వెలయువాఁడు, మనోవాగగోచరుఁడు,
సర్వేంద్రియమార్గానవగతపథుఁడు, స్వరూపనిష్ఠాఽరిశుద్ధుఁడు, పరమశాం
తుఁడు, వ్యర్థఫలసితరూపసముపేతుఁడు, సృష్ట్యాదినిమిత్తంబు మాయా
మయంబు లగు బ్రహ్మాదిమూర్తులఁగొనువాఁడు, శుద్ధసత్త్వస్వరూపుఁడు,
సంసారహరిజ్ఞానసముజ్జ్వలుఁడు, హరికృష్ణవాసు దేవపదవాచ్యుఁడు, సర్వ
సాత్త్వతప్రభుఁడు, కమలనాభుఁడు, కమలమాలి, కమలనేత్రుఁడు, కమల
పాదుఁడు, కమలకింజల్కపీతాంబరుఁడు, సర్వభూతనివాసుఁడు, సర్వ
సాక్షియునగు నీకు నమస్కారంబు. క్లేశములఁ గుడుచుమాకు సర్వక్లేశ
వారణం బైన నీదర్శనం బొసంగితి వింతకంటఁ గరుణ యొందు గలుగునే?
తటితోఁ దన్నుఁ దలఁపించు టనుటే దీనులయెడఁ బ్రభువులకుఁ గర్తవ్యం
బైన కరుణాప్రకారంబు. అంతియకాక మాకు దర్శనంబు నొసంగి మమ్ము
ధన్యాత్ములఁ గావించితివి. భవదనుస్మరణమాత్రంబుననే సర్వభూతముల
కుపశాంతి యొదవెడు. తుద్రము లగుభూతములందు సంతర్థామియై
యుండునీ కాత్తోపాసకులకామములు దెలియకుండుదే? అపవర్గగురుఁడు
గతియు నగునీవు మాకుఁ బ్రసన్నుఁ డగు టనుటే మా కభీష్టవరంబు.

పారిజాతప్రసూనం బలవదీనం డేటి లాఁతిపువ్వుల కాసపడనీపడువున
 నీపాదమూల మాశ్రయించినమేము మఱి యేవరముఁ గోరువారము!
 భవదీయమాయకుఁ దవలి కర్త మార్గమునఁ ద్రిమృదుచుండినను మాశన్ని
 జన్మంబులందును నీభక్తులసంగంబు గలుగుచుండవలయు నిది యుష్మదీయ
 పరంబు. స్వర్గముగాని యపవర్గముగాని భాగవతసంగమున లవమాత్ర
 ముననైన సాటిగా నెన్నము. తక్కినభోగములఁ జెప్పవలయునే? భాగ
 వతసంగము లభించెనేని యందు భూతభయవారణం బైననిర్వైరం
 బుతోఁ దృప్తాప్రశమంబుఁ గావించు నీపరిశుద్ధచరిత్రంబులు కీర్తింపఁబడి
 యెడు. కథాప్రస్తావమున ముక్తసంగు లైనవిరక్తులు సన్న్యాసులకు
 గతియగునిన్నుఁ బలుమాటలు ధ్యానింతురు. తీర్థములకుఁ బావనత్వంబుఁ
 గావింపఁ బాదరేణువుల వెలయించుచుఁ దిరుగు నీభక్తులతోడిసమా
 గమంబు సంసారభీతునకు రుచింపకుండునే? నీకుఁ బరమప్రియసఖుడైన
 మహేశ్వరు సమాగమమునంజేసి యప్రతిక్రియం బైన సంసారమృత్యు
 వున కుత్తమవైద్యుఁ డైననిన్నుఁ గతిఁగాఁ బడయఁజాలితిమి. మే మెవ
 ర్చినస్వాధ్యాయంబు గురూపసదనంబు విప్రసిద్ధానువర్తనంబు సాధు
 ప్రణామంబు భ్రాతృసుహృద్భావమున నసూయవిడిచి సర్వభూతముల
 నేకరీతిం గాంచుట పెద్దకాలము నీట నాచరించినపరమతపంబును
 నీపరితోషమున కయ్యెడు నని యిదియు నొక్కవరంబు వేడుదుము.
 బ్రహ్మశివమన్వాదులే తపోవిజ్ఞానవిశుద్ధసత్త్వ లయ్యు భవన్తహిమపా
 రముఁ గనలే రన్న నే మెంతవారము? మాకుఁ దెలిసినంత ప్రస్తుతించి
 తిమి. సముండు శుద్ధుండు పురుషుండు పరుండు వాసుదేవుండు సత్త్వ
 స్వరూపుండు నగునీకుఁ బ్రణామం బని యిట్లు ప్రచేతసులు ప్రస్తుతించినం
 ప్రితుండై భక్తవత్సలుం డైనహరి వారు దనియక యెల్లపుడును దమ
 యెదుర సాక్షాత్కరించియుండఁ గోరిన నంతర్హితుండై నిజభామంబునకు
 విచ్చేసె. అంతఁ బ్రచేతసు లాసలిలంబు వెడలి వచ్చి మి న్నొరయఁ
 దెరిగియున్నతరువులం గాంచి యలిగి యగ్ని మారుతముల నాత్మముఖ
 ముల విసర్జించినం బ్రశయకాలాగ్నికుద్రుమాడ్కి నయ్యవి యయ్యనోక
 హములఁ గాల్చు డోడంగుటయు బ్రహ్మ సన్నిహితుండై సాంత్యవచన

ముల వారల నూరార్చె, అట హతశిష్టము లైనపాపములు బ్రహ్మ
నియోగమునఁ బ్రయోచ తనగర్భమున ధరించి విడిచినయాకస్మికము
దెచ్చి కానుకగా నర్పించుటయు వారు దానిం దెండ్లి యైరి. తొట్ల వేన
దూషణంబుఁ జేసినకారణంబున దక్షుఁడు దా నయోనిజుడయ్యె
మనుష్యయోనిం బుట్టవలయుటంజేసి ప్రచేతసులవీర్యమున మూఁపాభి
ధాన యగునావాత్మీ గర్భమునం బొడమి పుట్టువుతోడఁ దనకు పెరిగిన
తేజోమహిమంబునను దక్షత్వమునను దక్షుఁ డనఁ బరఁగి చాక్షుష
మన్వంతరంబునఁ బ్రజాసర్గంబొనర్చె. అప్పుడు బ్రహ్మదేవుఁ డతనిం బ్రజా
సర్గరక్షణంబున నియోగించి మరీచిప్రభృతు లగునితరులనుం దత్త
త్కర్తముల నియమించుటయుఁ బ్రజాసర్గం బప్రతిహతంబై ప్రవర్తియె.

— ప్రచేతసులు నారదోపదేశమున ముక్తిఁ గాంచుట —

అట దివ్యవర్ష సహస్రావసానంబున జ్ఞాన ముదయించుటయు నా
ప్రచేతసులు భార్యను బుత్తులయొద్ద విడిచి ప్రవజ్యుఁ గావించి వచ్చిమ
సముద్ర తీరమున జాబాలి సిద్ధుఁ డైనపుణ్యాశ్రమంబునందు సర్వభూ
తాత్మభావనంబున నాత్మవిచారము నొనర్ప దీక్షితులై యింద్రియముల
నిగ్రహించి మనస్సు నిర్బించి ప్రాణములం గుదియించి యాననము
జయించి శాంతసమానవిగ్రహంబై పరబ్రహ్మమున నాత్మయోగం బొనర్చు
చున్నయాప్రచేతసులయొద్దకు నారదుం డేతెంచె. ఏతెంచిన యమ్మునిం
బ్రత్యుత్థానప్రణామాదిప్రకారంబు లైనపూజల నర్పించి యాసీనుం
గావించి స్వాగతంబు నడపి మునీంద్రా, మాభాగ్యమున మీదర్శనం
బయ్యె. సూర్యునిరీతి మీరలు లోకముల కభయముఁ గావించఁ
జరించుచుండుదురు. తొల్లి శివకేశవు లుపదేశించిన యథార్థతత్త్వము
గృహీతంజేసి మాకు విస్తృతప్రాయం బయ్యె. మీరు కరుణించి
క్రమము దానిం బోధించిన దత్త్వార్థం బెఱింగి మేము దుష్టరం
బైనసంసారసాగరంబు నిష్టరింతు మని యడుగుటయు నారదుండు
నారాయణావేశితమానసుండై ప్రచేతసుం కిట్లనియె. విశ్వాత్మఁ డగు
హరి దేవ నారాధింపఁబడు నదియే నగుటకు జన్మంబు, అట్టివియే
కర్మంబులు. తాదృశంజే యాయువు, తద్విధంజే మనస్సు, తత్ప్రేకా

రంభే వచనంబు, అత్తప్రదుం డైనహరిం గొలువకుండినం బరిశుద్ధమాతా
 పితృజననం బుపనయనసంస్కారంబు వివిధయజ్ఞానుష్ఠానంబు యావజ్జీవ
 వైదికకర్తాచరణంబు వేదశాస్త్రాధ్యయనంబు తపంబు వాగ్విలాసంబులు
 చిత్తవత్తిసామర్థ్యంబు బుద్ధినైపుణ్యం బింద్రియపాటవంబు ప్రాణా
 యామాదియోగసాధనంబు సాంఖ్యతత్త్వవిజ్ఞానంబు సన్న్యాసంబు
 వ్రతవైరాగ్యాదిసకలశ్రేయస్సాధనంబు లుండినం బ్రయోజనం జేమి
 శ్రేయస్సులకెల్ల సర్వాత్ముఁ డైనహరియే పరమార్థమున నవధి, సర్వ
 భూతములకు నాతండే యాత్ముఁ డాత్మప్రియతముఁడునై యొసం
 గెడు, తరుమాలమున జలసేచనంబు చేసిన శాఖోపశాఖాపత్రపుష్ప
 ఫలాదులకుఁ దృప్తి యగురీతిఁ బ్రాణోపహారమున నింద్రియతృప్తి
 యగుమాడ్కిని సర్వమూలం బైనహరి నర్పించిన నెల్లభూతముల నర్పిం
 చిన ట్లయ్యెడు, సూర్యునివలన వానకాలమున నుదకములు వెడలి వేసి
 తఱిఁ గ్రమ్మఱ నయ్యుదకము లారవిం జేరుతీరునను జరాచరభూత
 ములు భూమిలోనం బుట్టి యట నందే చొచ్చువిధంబునను జేతనాచేత
 నాత్మకం బైనయీ ప్రపంచమెల్ల హరివలనం బొడమి తుది నతనిలో
 లయించెడు, గగనగంధర్వనగరంబువిధమున, నింద్రియములు సుషుప్తి
 సమయంబునం దోఁచక జాగిరావస్థయందుఁదోఁచు తెఱంగున నొకప్పుడు
 దోఁచుచు వేటొకప్పుడు దోఁచకుండు, విచిత్రప్రకారంబైనయీజగంబు
 సూర్యకాంతి సూర్యునకు వేటుగానిచందమున నహంకారకార్యము లగు
 ద్రవ్యము లహంకారకారణం బగుభేదభ్రమము నెవ్వనియెడం జెల్ల వట్టి
 హరియం దొకప్పుడు దోఁచి వేటొకప్పుడు దోఁచకుండిన నతనివలనం
 బ్రభవించినకతన నాతని కప్పగగ్భూతంబై సర్వోపాధినిర్ముక్తం బైన
 తదీయపదంబకాని యొండు గాదు, ఆకాశమున నశ్రుతమగిప్రకాశములు
 సర్వాయమునఁ దోఁచుచు నడఁగుచు నుండురీతి జగత్సృష్టిరక్షాలయ
 కారణంబు, లై నత్రిగుణశక్తిప్రవాహములు పరబ్రహ్మస్వరూపంబునం దొక
 ప్పుడు దోఁచుచు మఱియొకప్పుడు లయించు, అవిధమున హరిసర్వ
 కారణకారణంబు గావున నేకేషదేహుల కాత్ముఁడు కాలప్రధానపురుష
 రూపుఁడు స్వతేజోనిర్జన్మ సమస్తగుణప్రవాహం డపాస్తనకలసంకల్ప

వికల్పం దద్వయంఁడు భేదాధ్యాసావదానంతరగమ్యాత్ స్వరూపుఁ
 డనాదిమధ్యాంతంఁడు నిత్యానందమాత్రంఁడు చిత్తునుఁడు నగునామఁ
 మాత్తు నాత్మైకత్వభావనమున భజింపుఁడు. సర్వభూతదయ యదృచ్ఛా
 లాభసంతుష్టి సర్వేంద్రియోపశాంతి యనునివి యలవచించికొన్న కేశ
 వుండు పరితోషంబు నొందు. ఏషణలెల్ల వర్జింపఁ జరిశఃస్థంబై వెలయు
 సాధుచిత్తమున నిరంతరభావనోపహూతుండై భక్తులకు వశం దైన
 యయ్యత్తురుండు తద్గతాకాశంబురీతి నటఁ బాసి యరుగఁడు. విధ్యాధన
 కులమదంబులం బీద లగుసాధుజనులకుఁ గీడు రోయుకుమతులపూజల
 నాత్మధను లైనయకించనులకుఁ బ్రియుండై తదీయభక్తిసము చవిఁ
 గొన్నవారి యాదరింపఁడు. తన్ననుసరించు శ్రీదేవిని సంపత్కాము లగు
 రాజులను విబుధులను స్వపూర్ణుఁ దైనవారి నజభృత్యవర్గం క్తుండై
 యాదరింపఁడు. రసజ్ఞుఁ డెవ్వఁడేనియు నట్టివారిం ద్యజింపఁ దలంపు
 గొనునే? అయ్యా, మీకులమునం బ్రసిద్ధుఁ దైనధుర్వుఁడు సవతితల్లి
 ప్రల్లదంబుల కోర్వక యైదేండ్లప్రాయమునఁ దల్లని విడిచి యడవి కేఁగి
 తెరువున నాయుపదేశంబు వడసి తత్ప్రకారమునఁ బురుషోత్తము నారా
 ధించి యందఱిపదములకు మీఁద నుండుధుర్వపదం బారోహించె.
 ఇప్పటికిని సత్త్వ లాస్థానముఁ దలలెత్తి చూతురు. మీరును శివోప
 దిష్టప్రకారమున సంసారనివారణార్థంబు సర్వాంతర్యామి యగునీశ్వరు
 నారాధింపుఁ డని యుపదేశించియు మఱియుఁ గొన్ని కథలు పిసిపించియు
 నారదుండు బ్రహ్మలోకంబున కరిగె. ప్రచేతనులను నారదుఁడు కీర్తిం
 చిన కలిమిలాపవాం బగువారికీర్తి నాకర్ణించి తత్పదపంకజంబు ధ్యానించి
 తద్గతిం గాంచిరి. విదురా, యియ్యది నీయడిగిననారదప్రచేతస్సంవా
 దము. మనువుత్త్రుం దైనయుత్తానపదనివంశముం జెప్పితి. ప్రియవ్రత
 వంశముం జెప్పెద. వినుము. ఆతండు నారదునివలన నధ్యాత్మవిద్య
 నేర్చి క్రమ్మట మహిమండలం జేలి యట నిజరాజ్యముఁ బుత్తులకు
 విభాగించి యిచ్చి యాశ్వరపదం బధిగమించె నని మైత్రేయుండు వివ
 రించిన హరికథ లాకర్ణించి విదురుఁడు భక్తుత్కర్షణరూపహర్షానుభవ
 తుండై హరిచరణంబు హృదయమున నెలకొలిపి మాకామోవియడు
 గుల వెఱంగి యోగీశ్వరా, కరుణామయుండవై నీ వకించనగోచరుం

డైనహరిం గాంచఁజాలుతమగపారంబు సూపినదానం గృతాంధుండ నైతి
నని పలికి యమైత్రేయు నామంత్రణంబు చేసి నిభృతాశయుండై తన
వారిం జూడఁగోరి హస్తీపురంబునకరిగె. హరిసమర్పితాత్మ లగురాజుల
చరిత్రం బియ్యది. దీని విన్నవా రాయురధికీరికుశలైశ్వర్యసద్గతులు
గాంతు రని శుకయోగీంద్రుఁడు పరీక్షిన్న రేంద్రునకు వివరించె.

చ. స్థిరతరథక్తియోగము మదిం బదిలం బొనరించి యన్యభా
వరహితభావనక సకలవైషయికస్పృహ మాని యాత్మసా
ఖ్యరతిని గోరి ధ్యాన మనపాయముగాఁ దనరించుసాధుశే
ఖరులహృదంతరంబునఁ బ్రకాశముఁ గొల్పెడుదేవుఁ గొల్పెదన్.

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయభాషాకవిత్వకలాభిరామ సీతారామకవి
లలామ పుత్ర, సకలశాస్త్రనిరంకుశపాండితీధుర్య లక్ష్మీనరసింహ
సుధీవర్య సచ్చాత్మ, శాలావత్సగోత్రాపస్తంబసూత్ర, విబుధజన
విధేయ, వేంకటరంగనామధేయ విరచితం బైనశ్రీమదాంధ్రవచన
భాగవతంబునఁ జతుర్థస్కంధంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

వచన గ్రంథములు

ప్రతి 1-కి య్య. ఆ.

ఆంధ్ర వచనభారతము, ఆదిపర్వాపర్వములు	...	5	0
,, ఆరణ్యపర్వము	...	5	0
,, విరాటోద్యోగపర్వములు	...	5	8
,, భీష్మద్రోణపర్వములు	...	7	8
,, కర్ణశత్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు	...	5	8
,, శాంతిపర్వము	...	7	8
,, అనుకాసనికముమొదలు స్వర్గారోహణపర్వమువరకుగలసంపుటము	7	8	
ఆంధ్ర వచనవాలీ కిరామాయణము			
,, బాలకాండము	...	2	8
,, అయోధ్యాకాండము	...	5	0
,, ఆరణ్యకాండము	...	2	8
,, కిష్కింధాకాండము	...	2	8
,, సుందరకాండము	...	8	0
,, యుద్ధకాండము	...	7	8
,, ఉత్తరకాండము	...	8	8
కథాసరిత్సాగరము	...	12	8
జగత్కథ, H. G. Well's History of the world,			
కొ. శతకోపాచార్యులు	...	6	0
పంచతంత్రహితోపదేశకథామంజరి	...	8	0
పంచతంత్రము, వచనము, మలభక్తైలి	...	0	12
ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రసంగ్రహము	...	4	0
న్యాయవిచారము, (ప్రహసనము)	...	0	8
భారతరమణీమణులు, ప్రథమభాగము	...	1	4
డిటా రెండవభాగము	...	0	10
డిటా మూడవభాగము	...	0	8
యజుర్వేదకథాసంగ్రహము	...	0	12
సీతీచంద్రిక, చిన్నయనుగారిది	...	0	12
డిటా టీకతో	...	1	4
భోజానికథలు	...	1	0

భోజనాభిజానకథలు, I భాగము	...	1 4
II భాగము	...	1 8
రేనాలిరామలింగనికథలు, జీవితము	...	0 8
డిబ్బా A. S. P. అయ్యరుగారిది	...	0 8
సంస్కృతనాటకకథలు, 1-2 భాగములు, నీతారామకాస్త్రిగారిది	...	2 0
చార్ దర్శియకథలు	...	1 0
తాతాచార్యులకథలు	...	0 12
బేతాకునికథలు	...	1 0
పరమానందశిష్యులకథలు	...	0 6
నలుగురుమంత్రులకథలు	...	0 6
అయిదుగురుదొంగలకథలు	...	0 8
పురాణగాథలు I	...	1 4
II	...	1 4
బాజీరాయని చరిత్ర	...	1 4
రఘువంశకథ	...	0 12
విక్రమార్కచరిత్ర, భా. రామ. కాస్త్రి	...	1 8
పంజాబు అల్లరి	...	0 8
అనంతసాగరము, బుక్కరాయసముద్రచరిత్ర	...	0 12
శకుంతలచరిత్ర, చిన్ననైజా	...	0 6
నతి	...	0 8
సావిత్రి	...	0 6
హరిశ్చంద్ర	...	0 8
ప్రహ్లాదచరిత్ర	...	0 6
సాక్షి, శ్రీ పానుగంటి అక్షిపరసింహరావుది		
,, మొదటిభాగము	...	8 0
,, రెండవభాగము	...	8 0
,, మూడవభాగము	...	2 8
,, నాల్గవభాగము	...	8 0
,, అయిదవభాగము	...	2 8
,, ఆఠవభాగము	...	2 8

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

292, ఎస్.కె.బి. రోడ్, చెన్నపురి.

